John Crawford,
M. D.

ACTA
PHYSICO-MEDICA
ACADEMIAE CAESAREAE
NATVRAE CVRIOSORVM
J. G. Pintz. sc.

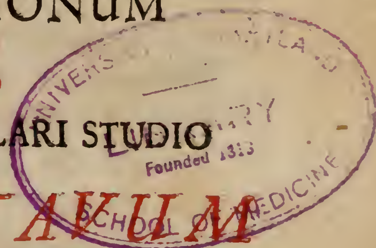

IOANNES GVILIELMVS WIDMANNVS. D.
S.R.I. Nobilis. Sac. Cæs. Mai. Consil. et Archiater.
Comes Palat. Acad. Imperial. Nat. Curios. Director.
Reipubl. Norimb. Phys. Ord. Senior. *Natus 1690. d. 2. Febr. Denat. 1743. d. 16. Jan.*

P. Decker ad viv. del. *J. W. Windter sc. 1735. Norimb.*

ACTA
PHYSICO-MEDICA
ACADEMIÆ CÆSAREÆ
LEOPOLDINO-FRANCISCANÆ
NATURÆ CURIOSORUM
EXHIBENTIA

EPHEMERIDES
SIVE
OBSERVATIONES HISTORIAS
ET EXPERIMENTA
A
CELEBERRIMIS GERMANIÆ
ET EXTERARUM REGIONUM
VIRIS
HABITA ET COMMUNICATA SINGULARI STUDIO
COLLECTA.

VOLUMEN OCTAVUM
CUM APPENDICE
ET PRIVILEGIO SACRÆ CÆSAREÆ MAJESTATIS.

NORIMBERGÆ,
Impensis B. W. M. ENDTERI CONSORTIUM,
ET VID. B. ENGELBRECHTI.
TYPIS FLEISCHMANNIANIS ANNO MDCCXLVIII.

IMb,
14790

Crawford

PRÆFATIO.

Nondum, quæ DEI est gratia, desunt Viri voluntate æque ac viribus præstantissimi, qui omnium scientiarum artiumque culturam & ulteriorem perfectionem curæ cordique habent; quam plurimi potius omnes nervos intendunt, ut earum splendor & usus magis magisque augeatur & provehatur. Medicina inprimis ex benignissimi ejus conditoris providentia uberrime eadem gaudet felicitate, dum illa ipsa & omnis apparatus, quo eidem opus est, nisi majori, at nec minori certe studio docetur & perpetuis annotationibus illustratur.

Quis non miratur numerum eorum, qui indefesso animo non solum ex omnibus universæ telluris angulis, verum etiam ex ipsius oceani latifundio, quid? quod ex meteorico quoque regno, protrahunt & curiosorum conspectui exponunt cuncta, quæ naturæ vis unquam formavit: horum sane index tam amplus jam factus est, ut hominum captus vix amplius pro legitima eorum dispositione sufficere videatur. Quem fugit, quam sollicito labore in hæc eadem producta alii inquirant ita, ut vires eorum noxias vel salutares medicis scitu necessarias, aut alias in vita communi laudabiles, sive casu fortuito sive studio detectas, colligant, aut rationis & experientiæ ope variis modis ulterius detegant, demonstrent, comprobent, itemque solvendo, miscendo, separando, transmutando utiles reddant. Quotnam

)(desu-

desudant in cognoscendis & explicandis corporis humani organis eorumque functionibus naturalibus, atque præterea in condendis regulis infallibilibus pro conservando valetudinis statu integro & observando ejusdem defectu necessariis. Quis non facile animadvertit vigilantissimam tot tantorumque virorum curam, qua omnes & singulas humanæ œconomiæ læsiones, infirmitates & labascentes vires solide definire, atque etiam certa remedia iisdem dextre adhibenda excogitare, confirmare, emendare, inter præcipuas suas occupationes ponunt.

De his omnibus amplissime testificantur innumeræ ferme historiæ, lucubrationes, dissertationes, observationes, experimentorumque annotationes, quotidie publico usui expositæ.

Quemadmodum autem hæc omnia sempiterna sunt monumenta, quo ausu quove successu eorum Auctores de publica utilitate promovenda fuerint solliciti: ita etiam non, nisi hac ipsa methodo, tum legitima rerum naturalium cognitio, tum medicinæ dextre faciendæ scientia, conservatur, illustratur, atque amplificatur, adeoque omnia huc pertinentia magis magisque ad summum certitudinis gradum evehuntur & in magnum mortalium commodum æque ac delectamentum sistuntur amplissime: sic enim eorundem investigatores reperta & detecta non solum ad proprios usus applicant, verum etiam

cum

cum aliis ſincere communicant, adeoque alius alii ſuccurrit, omnes autem una impetrant id, quod ſinguli ſoli obtinere nequeunt: non omnia ſcilicet poſſumus omnes, vel virium, vel occaſionis, vel etiam temporis defectu, dum, ſecundum priſcum effatum: ὁ βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, ὁ δὲ καιρὸς ὀξὺς &c. *quapropter ſæpiſſime alteri demum conceſſum eſt perficere id, cujus primas tantum lineas duxit alter.*

Ad ſcopum autem hunc feliciter obtinendum præcipue multum contulerunt & adhuc conferunt variæ Societates ejuſmodi Virorum æque doctorum, ac de publica & communi utilitate maxime ſollicitorum, ſuperiori & hoc ſæculo in omnibus ferme cultioribus regionibus conditæ, dum actorum ſuorum collectione & conſervatione vera exſtruunt promptuaria, in quæ multi deponunt omnis generis fruges, & utiles & jucundas, & ex quibus plures eaſdem viciſſim depromunt pro lubitu. Eædem Societates hac præterea ſingulari gaudent prærogativa, quod opportunum locum offerunt illis quoque annotationibus, quarum argumentum ſatis quidem grave, ſed textus, quo comprehenditur, mole adeo exiguus eſt, ut vix unam vel alteram expleat paginam, quæ, ſi ſeparatim typis exſcribenda eſſet, vel facile peritura, vel bibliopolam evulgationis curam in ſe ſuſcipientem vix inventura eſſet: plures namque, qui longo rerum uſu edocti præ aliis medicinæ ſyſtema ſtabilire atque exornare valent, negotio-

rum cumulo sæpissime impediuntur, quo minus animi sui sensa fusius exponere, propterea vero multo minus adhuc bibliopolæ adminiculo gaudere queant.

His itaque ex rationibus & Nostra Academia jam ante XV. lustra auspicatissimo consilio condita, amplissimaque Gratia Cæsarea non solum confirmata, verum etiam hucusque sarta tectaque conservata fuit; iisdem ex rationibus semper eadem quoque gavisa est Collegis doctissimis præstantissimisque, qui, symboli, quo continentur, memores, nunquam otiosi fuerunt in conferendis argumentis jucundis pariter ac utilibus pro conservando Academiæ splendore necessariis.

Horum ergo ex suppetiis iterum largissime collatis in publicum nunc prodit Octavum hoc Actorum Volumen, cujus contenta æquis rerum æstumatoribus satis declarabunt, ea a scopo præfixo haud aberrasse. Supersunt præterea plura adhuc jam jam communicata non minus fructuosa, quæ eam tantum ob rationem, ne in nimiam escrescat molem hocce volumen, seposita pro novo construendo asservantur. Interea hisce præsentibus, Lector benevole, feliciter fruere & nostris conatibus, quod facis, favere perge.

I. Con-

I.

Continuatio

CATALOGI

Dnn. Collegarum Academiæ Cæsareæ Leopoldino-Carolinæ Naturæ Curiosorum,

Ab anno 1743. usque ad annum 1747. in eandem receptorum.

Anno 1743.

Ordo receptionis.

531. Dn. D. *Nathanael* SENDEL, Medicus Regius & Electoralis Saxonicus, nec non Physicus ordinarius Elbingensis. *Critobulus II.*

532. Dn. *Franciscus* RONCALLI *Parolinus*, S. R. I. Comes, Medicus Brixianus celeberrimus. *Palladius II.*

533. Dn. *Ludovicus Joannes le* THIEULLIER, in Universitate Parisiensi Facultatis saluberrimæ Doctor Regens, Consiliarius Regius, in majori Consilio, itemque in magna Regiæ Domus & Franciæ Præfectura Medicus ordinarius. *Orion II.*

534. Dn. D. *Christianus Andreas* COTHENIUS, Potentiss. Regis Pruss. Consiliar. aulicus, Sereniss. Principis Meclenburgici Archiater, Civitatis Havelbergensis Consul & Circuli Prignicensis Physicus. *Callimachus II.*

Anno 1744.

Ordo receptionis.

535. Dn. D. *Antonius Guilielmus* PLAZ, Botanices in Academia Lipsiensi Prof. Publ. & Facultatis Medicæ Adsessor Ordinarius. *Plistonicus II.*

536. Dn. D. *Philippus Adolphus* BOEHMER, Medicinæ & Anatom. in Regia Fridericiana Prof. Publ. Ordinarius. *Herophilus II.*

537. Dn. *Joannes Gottlieb* GLEDITSCH, Philos. & Medic. Doct. Botanicus Regius Berolinensis, & Physicus Provincialis Regius Circuli Lebusiensis. *Theophrastus Eresius II.*

538. Dn. D. *Andreas* WESTPHAL, Facultatis Medicæ Gryphiswaldensis Adjunctus. *Dorotheus III.*

Anno 1745.

539. Dn. D. *Carolus Fridericus* KALTSCHMIED, Sacri Palatii Cæsarei Comes, Sereniss. Ducis Saxo - Vinariens. & Isenacens. Consiliar. & Archiater, Medicinæ in Academia Jenensi Prof. Publ. Extraordinar. *Protarchus II.*

540. Dn. D. *Georgius Christianus* MATERNUS de CILANO, Philosoph. natural. & Medicin. Prof. Publ. in Gymnasio academico Altonensi, Comitatus Pinneberg. & Rantzov. Medicus Provincialis, Altonensium Poliater & Collegii anatomici Director. *Menander II.*

Ordo

Ordo receptionis.

541. Dn. D. *David Samuel* MADAI, Nobilis Hungar. Sereniss. Principis Anhaltino-Cotheniens. Consiliar. aulicus & Archiater, itemque Practicus Orphanotroph. Halensis. *Hermes V.*

542. Dn. *Joannes Gottlob* KRUGER, Philosoph. & Medicin. Doct. hujusque in Regia Fridericiana Prof. Publ. Extraordin. ac Regiæ Prussicæ Societat. Scientiar. Sodalis. *Faustinus II.*

543. Dn. D. *Joannes Carolus* MOEHSEN, Gymnasii Regii Joachim. Berolinens. Medicus Ordinar. & Societatis Δοκιμαζοντων Halensis Sodalis. *Absyrtus II.*

544. Dn. *Jobus* BASTER, Medicin. Doct. & Practicus Ciriczæensis in Seelandia, Regiæ Londinensis Societatis Scientiar. Sodalis. *Eudoxus III.*

Anno 1746.

545. Dn. D. *Henricus Fridericus* DELIUS, Practicus Wernigerodanus. *Democedes II.*

546. Dn. *Joannes Christophorus* RIEDEL, Medicin. Doctor & Practicus Erfurtensis. *Herodicus II.*

547. Dn. *Joannes* GESNERUS, Medicin. Doctor & Physices ac Mathemat. Prof. Publ. Ordinar. in Academia Tigurina. *Acarnan II.*

Anno 1747.

548. Dn. *Joannes Fridericus* FURSTENAU, utriusque Medicinæ Doctor, Anatomiæ & Chirurgiæ in Academia

Ordo
receptionis.

mia Rinteliensi Professor Publ. Ordinarius. *Faustinus III.*

549. Dn. *Adamus* MOLNAR, Nobilis Hungarus, Medicin. Doctor & Practicus Claudiopolitanus in Transylvania. *Marcellus II.*

550. Dn. *Christophorus Fridericus* KUHN, Medicin. Doctor & Practicus Isenacensis. *Evelpides II.*

II.

CATALOGUS

Dominorum Collegarum hujus Academiæ, hactenus, quousque quidem nobis constat, demortuorum.

Ordo
receptionis.

138. Dn. D. *Joannes Georgius* VOLCKAMER, Collegii Medici Norimbergensis Senior primarius, † d. 7. Jun. 1744. ætat. ann. 82.

189. Dn. D. *Godofredus* THOMASIUS, Collegii Medici Norimbergensis Senior, † d. 10. Maji, 1746. ann. ætat. 88.

305. Dn. D. *Samuel* GRASSIUS, Reipublicæ Wratislaviensis Physicus, † d. 28. Novembr. 1745. ann. ætat. 61.

306. Dn. D. *Georgius* DETHARDING, Augustiss. Danorum Regis Consiliarius Justitiæ, Consistorii Regii

Adsess-

Ordo receptionis.

Adſeſſor, Facultat. Medicæ in Academia Hafnienſi Profeſſ. primarius, ejusdemque & Collegii Medici Decanus perpetuus, † d. 23. Octobr. 1747. ætat. ann. 76.

345. Dn. D. *Benedictus* GULLMANN, Phyſicus Auguſtanus & Academ. Nat. Curioſor. Adjunctus, † d. 17. Decemb. 1745. ann. ætat. 73.

354. Dn. D. *Joannes Henricus* SCHULZE, Medicinæ, Eloquentiæ, Antiquitatum & Philoſoph. Prof. Publ. Ordinar. Academiæ Imperial. Petropolitanæ & Reg. Societat. Berolinenſ. Scientiar. Sodalis, † d. 10. Octobr. 1744. ann. ætat. 58.

356. Dn. D. *Joann. Adam.* KULMUS, Phyſicus Civitatis Gedanenſis & Gymnaſii Profeſſor Medicinæ & Phyſices, Societat. Regiæ Berolinenſ. Scientiar. Sodalis, † d. 30. Maji 1745. ætat. ann. 57.

357. Dn. *Chriſtian.* TRAUTMANN, Conſul Civitatis Lœbavienſis in Luſatia ſuperiori, † d. 10. Jul. 1740.

Hujus mors juſto ſerius nobis annunciata fuit.

375. Dn. D. *Joannes Adolphus* WEDELIUS, Sereniſſimor. Saxon. Ducum Conſiliarius, Iſenacenſis aulicus, Chymiæ & Praxeos in Academia Jenenſi Prof. Publ. Ordinarius, † d. 23. Februar. 1747. ann. ætat. 72.

387. Dn. D. *Joannes Fridericus* BAUER, Medicus Lipſienſis, † d. 22. Decembr. 1745. ann. ætat. 49.

401. Dn. D. *Wilhelmus Andreas* KELLNER, Conſiliarius & Medi-

Ordo
receptionis.

Medicus aulicus itemque Physicus Isenacensis, † d. 29. Decembr. 1744.

441. Dn. *Andreas* CELSIUS, Professor Regius Astronomiæ in Academia Upsaliensi, & Societatis Regiæ Scientiarum in Svecia Secretarius, † d. 4. Maji 1744.

522. Dn. D. *Joannes Fridericus* CRELLIUS, Anatomiæ, Physiologiæ & Pharmaciæ in Academia Julia Carolina, s. Helmstadiensi Prof. Publ. Ordinarius, † d. 19. Maji 1747. ann. ætat. 41.

528. Dn. D. *Joannes Martinus* WOLFF, Civitatis Imperial. Svinfurtensis Physicus adjunctus, † d. 17. Jul. 1744. ann. ætat. 28.

III.

CATALOGUS

alphabeticus

Excellentissimorum Virorum, qui pro VIII. hoc Volumine Observationes physico-medicas communicarunt.

Dn. D. *Joannes Sebastian.* ALBRECHT, Gymnasii Casimiriani Academici, quod Coburgi floret, Philosoph. natural. Prof. Publ. Ordin. Physicus Ducalis Provincialis, Acad. N. C. Adjunctus, d. *Panthemus.* p. 59. 452.

Dn. D. *Abraham* BÆCK, Medicin. Practicus Stockholmiensis, Acad. N. C. *Critodemus II.* pag. 199.

Dn.

Dn.

Dn.

N.C.

ACTORUM PHYSICO-MEDICORUM ACADEMIÆ CÆSAREÆ NATURÆ CURIOSORUM

VOLUMEN OCTAVUM.

Library of the UNIVERSITY OF MARYLAND 1913

OBSERVATIO I.

DN. D. JOANN. CHRISTOPH. KÜHNST.

Camphoræ in figuram orbicularem ſublimatio & colliquatio, atque utriusque laboris uſus.

Nemo illorum, qui de Camphora ſcripſerunt, modum & rationem, quomodo eadem per depurationem, ſeu refinationem, certis quibusdam familiis Belgarum unice cognitam, in figuram orbicularem redigatur, accurate demonſtravit: Illi enim, qui adſeruerunt, Camphoram colliquatione in figuram hanc redigi, ab aliis,

qui id ſublimando præſtare nituntur, falſitatis arguuntur, id quod & poſterioribus his evenit a prioribus, dum interim neuter horum modum genuinum cum enchireſibus, vel ſublimando, vel colliquando eam refinandi, & in laudatam formam orbicularem redigendi, indicavit.

Occaſione obſervationis jam pridem a me ad Acta Academiæ hujus Cæſareæ communicata, & in *Volum. V. Obſerv. 98. pag. 348. ſeqq.* publici juris factæ, in qua perſpicuis & accuratis experimentis, quæ etiam cuilibet in arte chemica hoſpiti haud inutilia erunt, demonſtravi, quomodo Camphora apud Belgas colliquando in figuram orbicularem reducatur, ab Anonymo quodam in *Commercio literario Norimberg. Hebd. XXXIX. An. 1741.* alius modus Camphoram depurandi, ſeu refinandi, & in orbiculos redigendi, producitur, & quidem per ſublimationem, inſimulque quædam contra hanc meam obſervationem monentur. Pro majori autem ſibi concilianda fide, ſtatim ab initio refert, quod de ipſo procedendi modo, cum Amſtelodami commoraretur, ex ſingulari favore certior factus ſit, atque non ſolum ſæpius eundem oculis propriis ab initio ad finem usque obſervaverit, verum etiam, quidquid ad illum pertinet, ex illis ipſis, qui rem tractarunt, cognoverit, atque præterea propria exploratione probatum invenerit, & idcirco ſibi incumbere judicaverit, ut omnia curioſis naturæ indagatoribus publice exponeret.

Quamquam ergo hæc Batavorum methodus Camphoram depurandi in prædicto *Commercio litterario* ab Anonymo illo perſpicue tradita ſit, ut hinc Lectorem benevolum eo remittere poſſem; commodi tamen publici gratia integrum proceſſum propriis Auctoris verbis repetere & hoc loco denuo inſerere placet, qui in ſequentibus conſiſtit:

1. Camphora cruda craſſiuſcule contunditur, cum additamento quodam miſcetur, & vitris illis peculiaribus, quæ Nonnen *vocantur, inditur.*

2. *Vi-*

2. *Vitrum ita repletum capellæ non adeo profundæ committitur, arena ad tubulum usque obtegitur, ac ſenſim ſenſimque ignis augetur, uſque dum Camphora aquæ inſtar fluat. Cognoſcitur hoc ex fumo per tubulum ſurgente & probe obſervando: indicium namque eſt incipientis ſublimationis.*

3. *Quam primum hic fumus oritur, orbiculus ex charta craſſa illa cœrulea, qua ſaccharum vulgo involvitur* (blau Zucker-Pappier) *ad magnitudinem ſuperficiei ſuperioris exciſus, & in medio pro tubulo transmittendo perforatus, vitro horizontaliter imponitur & cono ex ſimili charta confecto totus tubulus obtegitur, eum in finem, ne Camphoræ portio ſub fumi forma adſcendens, avolet, ſed vel cono adhæreat, vel in ſubjectum orbiculum chartaceum decidat & conſervetur.*

4. *Eodem tempore arena parce & pedetentim a ſuperiori vitri parte removetur atque deinde pari gradu lento ipſum vitrum ex arena extrahitur, uſque dum fundus demum illius liber ſuper arena compareat. Et hac ratione Camphora a calore inferiore ad ſuperiorem vitri partem frigidiorem pellitur, ibidemque concreſcit.*

5. *Vitrum penitus frigefactum eximitur, cujus fundum operarii uno ictu peculiari enchireſi auferre ſciunt, qui nihil præter pulverem atrocinereum, additamentum namque & commixtas impuritates combuſtas continet.*

6. *Tubulus vitri una cum camphoræ portione, quæ ſublimata huic inhæret, pari enchireſi provida aufertur, oleoſæ & fuliginoſæ particulæ inter vitri latera & camphoram collectæ abſcinduntur & abraduntur, impuritates collectæ crudæ camphoræ alia vice ſublimandæ addüntur, orbiculi vero purificatæ ſeu refinatæ camphoræ ſtatim ſupra memorata charta cœrulea involvuntur & in ciſtis reconduntur.*

7. *Subtilis & flocciformis camphoræ portio candida, quæ partim tubulo inhæret, partim ſub initio ſublimationis*

egressa a cono colligitur, flores camphoræ nominantur, atque etiam cum cruda camphora iterum miscentur.

8. *In laboratorio Amstelodamensi quotidie* 53. *vitra vesperi replentur, altero mane cupellis committuntur, turffarum igne tractantur, & prouti hic vel citius vel tardius subjicitur, citius tardiusve eximuntur; plerumque vero singulæ sublimationes igne per 12. horarum spatium continuato absolvuntur. Singula vitra dense infarcta 2.* ℔. *p. c. Camphoræ crudæ continent, post sublimationem autem quilibet orbiculus refinatus pendet* 1¼ ℔, *quandoque etiam plus minusve, quod decrementum vero non tam ab ignis vi, quam ab oleosis istis fuliginosisque particulis abrasis ipsisque floribus iterum colligendis provenit: nihilo minus Batavi amant, jacturam hanc charta, quæ pro involucro inservit & una cum camphora libratur, callide resarcire.*

9. *Additamentum, quod pro impuritatibus, dum Camphora fluit, imbibendis requiritur, ad sublimationem autem non idoneum est, sed in fundo remanet, est, ut nil arcani relinquam, simplex creta alba, cujus uncia dimidia singulis camphoræ libris admiscetur.*

Ex his ergo Anonymus noster demonstrare conatur, quod Camphora a Batavis additamento certo per sublimationem unica vice depuretur inque orbiculos conformetur, adsertum autem meum, refinationem nempe repetitis vicibus, vel duplici labore, primo nimirum per simplicem depurationem, & deinde per colliquationem fieri, cum veritate haud conveniat. Interim quidquid etiam horum sit, ego certe hoc loco non perscrutabor, fusiusque indagabo, an ea, quæ Anonymus pro obfirmando suo adserto fundamenti loco ponit, quod scilicet omnia illa corpora, quæ in aërem liberum facile sese diffundunt, vi ignis adhuc volatiliora reddantur, atque idcirco etiam Camphora itidem in aërem evaporatione transiens, mediante igne citius & facilius volatilis

& sub-

& ſubtilior evadat, veritati & experientiæ reſpondeant? ſiquidem abunde ſatis jam cognitum eſt, quod varia ſubjecta in igne ſub acceſſu aëris liberi penitus avolantia, tamen in vaſe clauſo maxima etiam vi ignis haud abigantur, quemadmodum hoc experimentum a NEUMANNO in *Tract. de Camphora p. 130.* adductum, confirmat, qui Camphoram veſicæ bovinæ incluſam, per integræ horæ ſpatium in aqua coqui curavit, absque ullo tamen diſpendio ponderis, quæ alias intra quadrantem horæ, adcedente aëre libero, in veſica aperta & aqua bulliente repleta, omnis omnino avolaſſet. Eodem ex fundamento inquirendum etiam foret, annon ſurgente & egrediente fumo Camphoræ *num. 2.* priusquam orbiculus chartaceus cum chartaceo cono *num. 3.* imponitur, igne per 12. horarum ſpatium continuato, juxta *num. 8.* major Camphoræ quantitas, quam quarta tantum pars libræ, in auram abeat & perdatur, cum intra ignis urgeat, & ſupra aër liberior vitra ambiat & avolantes particulas facile recipiat; aut etiam, an decrementum illud ratione ponderis occurrens, unice, juxta mentem Anonymi, oleoſis & fuliginoſis particulis, floribusque dein iterum colligendis, ſit tribuendum? Placet potius jam tantum demonſtrare, quod Belgarum pariter, ac illa a me deſcripta Camphoram refinandi methodus uno eodemque fundamento nitatur, dum per utramque illam Camphora cruda ab impuritatibus ſuis liberatur & in orbiculos certæ cujusdam figuræ redigitur.

Quamvis itaque Camphora juxta meum procedendi modum labori duplici ſubjiciatur, priusquam puritatem ſuam & figuram ordinariam nanciſcitur, Batavorum tamen methodo præferendus ille eſt, inprimis quoniam labor uterque, eodem fere temporis ſpatio ad finem perduci poteſt, quo unica illorum operatio abſolvitur. Pro confirmanda hujus adſerti veritate jam rurſus univerſum meum proceſſum perluſtrabimus ſimulque dein uſum præ Belgica ſublimatione demonſtrabimus.

1. Quantitas aliqua Camphoræ crudæ vesicæ immittatur cupreæ, adfundatur aqua limpida, vitreus vel terreus alembicus, tubulo instructus lato, imponatur, vas recipiens adaptetur, sic, adhibito illo gradu ignis, qui ad destillationem requiritur, Camphora unacum vaporibus aqueis, cito adscendet, & in alembico ejusque tubulo, nec non in vase recipiente nivis ad instar comparebit.

2. Hoc facto cunctisque refrigeratis, Camphora adhærens colligitur, hujusque libra una cum dimidia, vel duæ, vitris illis capacioribus, in *Volum. V.* horum Actor. *Observ. 98. pag. 349.* commemoratis, quæ alias *Zucker-Glæser* vocari solent, immittuntur, iisque alembici cœci imponuntur, & juncturæ luto probe muniuntur. Aqua autem in vesica cuprea & in vase recipiente residua iterum adhibetur ad novas destillationes & depurationes Camphoræ crudæ.

3. Dein vitra in majorem quandam cupellam arenariam reponuntur, omni fere ex parte arena conteguntur, unoque impetu ignis carbonum fortis subjicitur, ut Camphora in iisdem tanto citius fluere incipiat.

4. Quamprimum Camphora in fluorem est redacta, ignis statim aufertur, & post plenariam refrigerationem vitra eximuntur, alembici removentur, fundoque vitrorum super carbones leniter iterum calefacto, orbiculi Camphoræ facili negotio eximuntur.

5. Colliquati ita & optime depurati tales Camphoræ orbiculi in margine cultro quadantenus præscinduntur, chartæ cœruleæ involvuntur & in cistulis adservantur.

6. A margine acuto ablata & collecta Camphora reliquæ primo labore purificatæ admiscetur, & rursus ignis ope in prædictis vitris in orbiculos redigitur.

7. Pro lubitu atque intentione diversa majores exstrui possunt furni, viginti, triginta, immo plura adhuc ejusmodi vitra capientes, totusque hic labor intra duas vel tres horas

ras poteſt abſolvi, & hinc quotidie binis vicibus commode repet. Proinde & jam hac ratione nihil fere amittitur, ſed integrum pondus vitro antea immiſſum, absque notabili aliquo decremento, iterum obtinetur.

8. Nullo etiam additamento opus eſt, ſed labor iſte eſt ſimplex & a quolibet Chemiæ leviter etiam gnaro peragi poteſt. Si vero etiam aliquid adhuc addere cuidam placeret, tunc in prima operatione loco aquæ communis lixivium bonum adſumere poſſet, quippe quo Camphoræ crudæ forſan adhærentes oleoſæ particulæ, parum vero in eadem conſpiciendæ, tanto facilius retinentur.

Ex ſingulis his ergo perſpicue nunc adparet, quod methodo noſtra per colliquationem Camphora eandem figuram orbiculorum nanciſcatur, ſicut apud Batavos per ſublimationem, & quod utraque hac ratione Refinationis unus idemque finis obtineatur. Proinde autem noſtram methodum Camphoram depurandi & in orbiculos colliquandi majori adhuc cum emolumento, quam Belgarum modum ſublimandi, tractari poſſe, ſequentia pluribus oſtendent.

1. Batavi ad quamlibet operationem nova adhibent vitra, adeoque unica tantum vice iisdem uti poſſunt, quoniam pro eximenda Camphora ſublimata illa ſemper diffringi debent; noſtra vero methodo omnia vitra tam diu retineri poſſunt, donec forte unum eorum per accidens diffringatur. Amſtelodamenſes in laboratorio ſuo quotidie quinquaginta tria ejusmodi vitra, quæ *Nonnen* adpellantur, cupellis imponunt, quæ ſingula dein, abſoluta operatione, franguntur. Si vitrum tale tantum ſex nummis æſtimatur, ſumtus quotidianus ad thalerum cum duobus groſſis & ſex nummis adſcendit, per hebdomadam dein ſexies quinquaginta tria vitra requiruntur, quæ ſumtus ad ſex Joachimicos, & quindecim groſſos adaugent, hique tandem per ſingulos annos ad trecentos & ſexaginta octo thaleros cum duodecim groſſis

ſis excreſcunt. Quoniam igitur impenſis his, ſi ſemel comparata fuerint vitra, carere poſſumus, utique hic in anteceſſum ſumma trecentorum ſexaginta octo Joachimicorum in commoda noſtra cedit.

2. Batavi ſingulis in vitris, quæ ſemper Camphoræ crudæ libras duas continent, abſoluta qualibet operatione quartam libræ partem deficere deprehendunt, ſicque hic defectus in quinquaginta tribus vitris quotidie tredecim libras cum quadrante efficiet, intra ſex dies vel hebdomadam ſeptuaginta novem libras cum dimidia, & intra quinquaginta duas hebdomadas, vel annuum ſpatium, quatuor mille centum & triginta quatuor libras. Quia autem impuritates in Camphora cruda adhuc reſiduæ ſingulis in libris etiam ad trigeſimam ſecundam partem cum dimidia æſtimantur, hinc melioris certitudinis gratia & ad juſtam proportionem exactius determinandam, ſimiliter ad ſingulas libras, loco unius & dimidiæ, duas ejusmodi partes computare, huncque defectum tam circa Belgarum ſublimandi, quam noſtram colliquandi methodum, (quoniam ſingula vitra duas Camphoræ libras continent,) idcirco ad quatuor partes extendere placet, qui tamen defectus utrique operationi communis eſt; & ſic prius illud ſupra allegatum decrementum ſingulis annis quoad dimidium eſſet imminuendum, ad libras nimirum bis mille & ſexaginta ſeptem, quippe quæ ſingulis annis in operatione Belgica certo certius perduntur & in auram abeunt, in operatione noſtra autem in vitris remanent & conſervantur. Si ergo pretium cujuslibet libræ Camphoræ tantum ad unicum conſtituimus thalerum, jactura dicta intra ſpatium anni ad bis mille & ſexaginta ſeptem Joachimicos adſcendit, qui pariter juxta noſtram colliquandi methodum adhuc in ſalvo manent, quoniam quantitas hæc Camphoræ, juxta ſuperius demonſtrata, in vitris noſtris retinetur.

3. Ba-

3. Batavi charta ſua cœrulea, cui orbiculos Camphoræ involvunt, ad incommodum quoddam reſarciendum abutuntur, dum jacturam ſublimatione factam & in ſingulis orbiculis ad octavam partem libræ æſtimatam, dicta hac charta compenſare ſatagunt. Si quis ergo injuſti hujus quæſtus etiam vult fieri particeps, tunc methodo noſtra, qua Camphoram retinemus, quæ juxta illorum methodum avolat, itidem ſummam bis mille & ſexaginta ſeptem Joachimicorum lucrari poteſt, ſi nimirum quantitatem illam, a nobis ita conſervatam, ab orbiculis removere & ſeorſim divendere voluerit.

4. Emolumentum illud ſpeciale, quod ob breviorem duplicis noſtri laboris ſucceſſum, qui ſingulis diebus abſolvi poteſt, dum Batavi binos inſumere debent dies, intuitu carbonum, minori in quantitate adhibendorum, emergit, jam determinare non ſtudebimus, quia incertus tantum numerus conſtitui poteſt.

5. Si ita ex ſupra adductis lucrum illud demonſtratum refinationis noſtræ cum belgica ſublimatione, inprimis autem quoad hanc ultimam ſumtus vitrorum, defectum Camphoræ a ſublimatione tali dependentem venditamque cœruleam chartam pro Camphora, prudenter aliquis conſiderat, facile exinde perſpiciet, noſtram methodum in ſola colliquatione conſiſtentem, ob inſigne illud, quod præbet emolumentum, variaque alia commoda, Batavorum ſublimationi longe omnino præferendam eſſe.

(*Ronneburgo Erfordiam miſſa d. 22. Octobr. 1743.*)

OBSERVATIO II.

DN. D. JOANN. PHILIPPI WOLFFII.

de

Calculis elegantiſſimis in veſicis bovinis repertis.

Cum haud ita pridem clariſſimi Dn. D. LAVATERI Diſſertationem inauguralem de *Calculo renum & veſicæ*

itemque *de Rheumatismo*, Anno 1718. Basileæ publice ventilatam, pervestigarem, sequentia inprimis verba paragraphi XVIII. binas mihi observationes, illi, quæ heic loci communicatur, haud absimiles, in mentem revocarunt: *Observatio circa lapides, quos in vesica bovis non ante multas septimanas invenit excellentissimus atque experientissimus Dn. D.* STAEHELIUS, *Anatomices & Botanices in inclyto Rauracorum Lycæo Professor meritissimus. Nimirum allata est huic viro, in re medica apprime curioso, vesica bubula, ex qua innumeros eruit calculos variæ magnitudinis, quorum maximi pisi magnitudinem adæquarunt, minimi arenulæ adinstar fuerunt, omnesque figuram rotundam habuerunt, sed ibi depressi fuerunt, ubi vesicæ, dum adhuc molles essent, vel aliis lapillis incubuerunt. Coloris extus fuerunt grysei, intus flavescentis, & penitus aurei fulgentis. Compositi erant ex plurimis lamellis tenuissimis, quarum una aliam incrustavit; masticati urinam vaccinam sapuerunt. Eorum aliquos accuratissime, quantum fieri potuit, acuto scalpello discidimus per medium, & per microscopium inspeximus, sed nullam in eis substantiam ab exteriori diversam detegere potuimus, neque cavitatem in medio deprehendimus. &c.*

Binæ illæ observationes, quas ipse ego adnotavi, huic modo recensitæ, prout supra jam jam indicavi, perfecte similes sunt; unde etiam calculos hosce, in binis diversis bobus diversoque tempore repertos, pro majori fide concilianda Illustri nostro Præsidi transmisi. Priores horum Anno 1740. mense Februar. ab inspectore villæ cujusdam ex vicinia mihi tradebantur, adjuncta hac relatione: Bovem robustum atque sanum obstructione urinæ diuturniore laborasse, pabulum interim suum, uti antea, devorasse, multumque aquæ hausisse usque ad interitum, qui inter longum boatum evenerit. Postquam cadaver apertum fuit, vesica disrupta & ultra triginta mensuræ aquæ, in abdominis cavitate fluctuantis

tis reperiebantur, in ipsa autem vesica multi calcuii splendescentes atque rutili conspiciebantur, quorum unum scalpello discissum exactius consideravi & mirabili modo lamellas undique æquales, sibi invicem superimpositas, jucundo spectaculo observavi. Diversæ lapilli hi erant magnitudinis, & maximi pisum majus adæquabant, aliquo modo etiam depressi in convexitate conspiciebantur, uti autopsia uberius id demonstrabit.

Posteriores minores lapilli in bove sano saginato a lanione Kittingensi anno 1742. mense Junii mactato, dum vesicam tubulo, ut exsiccaretur, inflavit, deprehendebantur, cum totidem aliis, variæ pariter magnitudinis, quos omnes lanio joci crepandique gratia in vesica reliquit, hos vero, quos transmisi, Chirurgus, qui cum aliis vesicis bubulis & hanc coëmerat, mihi obtulit, dimidiam reliquorum partem sibi reservans. Hi ad magnitudinem grandinis plumbeæ mediocris & minimæ adcedunt, ejusdemque formæ, coloris, consistentiæ atque texturæ sunt ac priores. Quemadmodum vero observatio una non raro alteram illustrat, vel ad minimum confirmat, ita quoque occasione differentis magnitudinis horum calculorum, diverso tempore detectorum (priores quippe & majores mense Februario, posteriores autem & minores mense Junio inventi fuerunt,) recordor, me quondam in libro quodam, cujus auctorem nunc ob vacillantem memoriam allegare non possum, legisse, jumentorum calculos mensibus hiemalibus, ob pabulum cr ssius & siccum, semper magis augeri, mensibus vero æstivis, ob pabulum in pascuis salubre & roscidum, diminui, immo plane dissolvi (*) & cum urina turbida excerni; quod adsertum veritati

 haud

(*) His a cl. Auctore citatis apprime respondent, quæ cl. D. D. JO. GE. HENR. KRAMERVS annotavit in Medicina castrensi chirurgica p. 176. his verbis latine redditis: boves ungarici in pas-

haud repugnare, mihi videtur, ſiquidem minimi præſentes calculi vix ac ne vix quidem cum arenula, ſeu granulo ſabuli, magnitudine æquiparandi ſunt, nihilo tamen minus exactiſſime ſunt lævigati, ſicuti granula, ſeu nuculæ in centro majorum horum lapillorum reperiundæ; ob ulterioris autem experientiæ defectum, ſententiam hanc ſatis probabilem ſagaciori curioſorum indagationi relinquo.

OBSERVATIO III.
DN. D. JOANN. PHILIPPI WOLFFII.
De
Tuberibus terræ eſculentis, ſeu triffolis, & peculiari eos inveſtigandi modo.

Pro epulis Magnatum ſumma cura inprimis cibi ſaporem aromaticum, gratum ſapidum atque odorem fragrantem ſpirantes, (quem Galli *haut gout* vocant,) in dies magis magisque excogitantur atque præparantur, ad quem ſaporem conciliandum illa vegetabilia, quæ noſtra terra alit, neutiquam ſufficiunt, ſed potius exotica magnis & ſæpenumero ſtupendis ſumtibus ê locis maxime diſſitis transmarinis adportantur & in culinis usui atque illecebris gulæ impenduntur. Horum vegetabilium autem, præcipue adcedente abuſu, varia ſanitati noſtræ plus una vice in haud exiguum detrimentum cedunt, varia autem pariter ſani-

paſcuis Ungariæ ſævo hiberno tempore, ob aquas congelatas, potu carent, & bobus ſaginandis nullus porrigitur potus, ſed ſolum fœnum aut gramen. Horum omnium jecur & fellis veſicula per hiemem, vel quamdiu gramine vivo carent, ſcatent calculis; quam primum vero gramine iterum veſcuntur, concrementa hæc calculoſa iterum ſolvuntur ita, ut Viennæ Auſtriæ, ubi per ſingulas hebdomadas aliquot millia boum conſumuntur, nullus talis calculus tunc temporis amplius reperiatur. C. J. T.

nitati noſtræ, viribusque ſtudiis aliisve rebus arduis fractis, egregie non ſolum opitulantur, ſed & opipare viventibus ſanguinem adaugent, ut inde abundantia ſucci nutritii enaſcatur. Sub horum poſteriorum cenſu, bene nempe nutrientium, & quæ ſimul ſanitati noſtræ velificantur, inſimulque delibatiſſimas ſanguinis partes, ſemen nimirum atque ſpiritus animales, generant, multiplicant atque ſubtiliores reddunt, omni jure tubera terræ eſculenta, ſeu *Triffolos*, comprehendi poſſe, nullus omnino dubito, quemadmodum id per experientiam inprimis in langueſcentibus atque decrepitis, nec non in iis, qui defectu magis, quam abundantia ſanguinis laborant, ſufficienter deprehendimus.

Triffoli hi haud ita multis retro luſtris ex Italia magnis ſumtibus allati ſunt, ita, ut unica illorum libra quatuor & pluribus florenis divendita fuerit. Cum vero caſu fortuito noſtris in ſylvis aliisque locis Triffoli, illis ex Italia allatis tam quoad formam, quam odorem & ſaporem ſimillimi, effoderentur, modus vero loca talia veſtigandi lateret, varii Principes ex Italia venatores in hoc negotio verſatos, canesque veſtigatorios multo aere conduxerunt atque coëmerunt, quorum ope tandem innotuit, quod & noſtra tellus Triffolos, bonitate excellentiaque Italicis neutiquam cedentes, producat atque depromat; canes quoque Triffolos veſtigantes dociles indigenos in hac re brevi temporis ſpatio ita inſtruxerunt, ut nunc paſſim in Germania Triffoli ubertim detegantur effodianturque. Nomen *Triffolorum* quod concernit, tales Hiſpanis *Toſena*, Gallis *Truffes*, Italis *Triffoli*, Anglis *Trutfles*, Belgis *Artuyten*, Latinis *Tubera terræ* & Germanis **Trüffel** vocantur, de quibus fuſius egit Doctiſſ. BRUCKMANNUS in *Epiſtola itineraria XX.* Sunt autem Triffoli tubera fuſca, vel potius ſubnigra, variæ magnitudinis variæque formæ, utplurimum tamen ad rotunditatem inæqualem (*bockericht*) adcedentia, aſpera, corti-

ce, exiguis prominentiis plurimis conſpicuo, cincta, ad inſtar corii illius nigri, Cordubæ olim inventi, atque primo parati, vulgo *Glanz - Corduan;* interior autem pars, ſeu pulpa, vel caro, in nonnullis alba, in optimis vero, quos ego quidem vidi atque comedi, marmorata, ad inſtar diſciſſæ nucis moſchatæ, ſimulque in gryſeum colorem quodammodo vergens, deprehenditur. Odor ante & poſt coctionem eſt perquam fragrans & gratus, hinc omnino ſapidiſſimam eſcam præbent palato. In conviviis Magnatum, quantum coram obſervavi, corticem a pulpa ſeparant eumque rejiciunt; ego vero eundem cum pulpa iteratis vicibus guſtavi & ſaporem gratiſſimum deprehendi, id quod tamen parum refert, cum de guſtibus non ſit diſputandum. Triffolis recentibus Magnatum in menſis non ſolum inſtar obſonii in ſubſtantia veſcuntur, ſed & cibos alios illorum ope ſapidiores, fragrantiores guſtuique gratiores reddunt; torrefactis quoque Triffolis ad juſcula, condimenti ſapidiſſimi loco, utuntur. Solum natale horum tuberum quod attinet, utplurimum illud conſtituunt ſylvæ, ubi coryli, fagi atque quercus creſcunt, in quibus ſub ceſpite mox unius, mox duorum pollicum, interdum etiam dimidii vel unius pedis profunditate, immo altius reconditi ſunt; illi, qui palmæ transverſæ profunditatem ſitu adæquant, maximi utplurimum & tam quoad odorem, quam ſaporem, optimi eſſe ſolent. Terra inſuper, ſeu ſolum deſertum, pingue, nigrum, ſimulque arenoſum & quodammodo argilloſum, ubi liberior aeri conceditur tranſitus, optime iisdem conducit. Quodſi æſtas humida fuerit, tunc in acclivioribus vel planis plagis; ſicciori vero exiſtente in declivioribus, & quidem majori in copia circa arbores, vel ubi nemora aut fruticeta excelſa non ita pridem exſtirpata fuerunt, reperiuntur. Æſtate creſcunt, menſeque Septembre & Octobre maturitatem ſuam acquirunt, quam adepti, odorem perquam

quam fragrantem ſpirant, ita, ut hoc tempore facillime a canibus veſtigatoriis detegantur. Numerum quod concernit, interdum quatuor vel ſex, immo decem & plures in uno loco occurrunt, qui diverſæ magnitudinis, hincque etiam diverſi ponderis ſunt; alii namque avellanæ, alii juglandis, alii ovi, aliique pugni magnitudinem adæquant & ſuperant. Vidi egomet ipſe nonnullos Triffolos in Comitatu Caſtellenſi effoſſos, qui duodecim uncias ponderarunt. Optimi ſunt atri coloris, tuberoſæque circumferentiæ atque aſpredinis corticis & fragrantioris odoris. Nullum plane caulem emittunt, quotannis hieme putreſcunt atque corrumpuntur, hocque tempore fœtidiſſimum, loco antea gratiſſimi, odorem ſpargunt. Ad uſum Triffolorum eorumque virtutes quod attinet, eos inter euchymos cibos omnino collocari poſſe, nequaquam dubito, pulpa quippe ſeu medulla egregie languenti ſtomacho ſuccurrit, optimeque exſatiat & nutrit, quod ego plus una vice obſervavi & propria experientia edoctus fui, bonum quoque ac laudabilem, itemque copioſum & ſpirituoſum largiuntur chylum, unde etiam fœminis lactantibus lac, in viris autem ſemen eximie augent, impotentiam in enervatis atque ſenibus tollunt, veneremque ſtimulant, hancque ob cauſam celeberrimus nuper beate defunctus TEICHMEYERUS, in *Inſtitutionibus materiæ medicæ Sect. III. cap. 18. pag. 181.* omni jure eosdem aphrodiſiacis adnumerat.

Supereſt nunc modus, canes ad Triffolorum veſtigationem inſtruendi, quem nuperrime quidam Triffolorum veſtigator, qui haud raro unico die viginti, immo triginta libras horum tuberum eſculentorum collegit, mihi aperuit, atque ab aliis hujus rei gnaris per experientiam confirmatum fuiſſe, audivi, isque in ſequentibus conſiſtit: Sumitur canis docilis juvenis, qui nondum aliud quid veſtigavit, ſive ſit lanuginoſus, ſive alius; hic ſedulo fune alligatur, vel

tantum

tantum custoditur, ne escam quampiam devorare possit, & tunc cepæ, panis similagineus atque caseus rancidus (cum pauxillo fellis bovini (odorem acuendi gratia,) miscentur atque in unam massam coguntur, quæ massa in ollam recentem reconditur & operculo probe munitur, sicque per nychthemerum adservatur, postero vero die duo vel tres boli depromuntur, & sub cespite negligenter defodiuntur, terraque effossa iterum paulisper teguntur, quo facto, canis in aream, seu locum, ubi boli hi absconditi sunt, ducitur, ut fragrantiore hujus massæ odore allectus, bolos vestiget, donec illos inveniat. Postea elapsa præter propter hora, iterum aliquot boli hujus massæ paulo profundius in terram defodiuntur, & postquam per unius horæ spatium ibidem latuerunt, canis iterum deducitur in illum locum, sique hos bolos vestigando iterum invenerit, tunc iterum alii boli dictæ massæ in terra absconditi per totam noctem relinquuntur, & canis demum altero die in locum talem deducitur, hisque pariter ab illo detectis, post modum panis cum Triffolis vel eorum corticibus commiscetur, & in olla nova, operculo probe tecta, iterum per viginti quatuor horas seponitur, tunc panis iste similiter sub terram cespitosam (uti massa superior) reponitur, ibidemque diutius, quam antea dictum fuit, relinquitur, sin & hunc reperiet, tunc canem libere vestigare permittunt in loco Triffolis fœcundo, quoniam tunc ad illorum vestigationem satis instructus & aptus est. Quodsi Triffoli tandem superficiarie, vel non nimis profunde, in terra jaceant, tunc canis hos ipse facili negotio eruere valet; quodsi vero altius sint absconditi, tunc vestigator ope rhizotomi eos effodit, ne moram nectendo tempus frustra perdatur. Circa fel bovinum adhuc notandum est, hoc massæ supra descriptæ non semper admisceri, sed qui artificium hoc mihi revelavit, id pro arcano sibi habet; addidit adhuc, fel tale odorem canis ejusmodi vestigatorii per-

perquam acuere; ſic etiam addebat, ſe ad maſſam ſuam conficiendam panem ſiligineum præ ſimilagineo ob eandem cauſam eligere. Coronidis loco ſubnectenda adhuc reſtat regula à Triffolorum veſtigatoribus obſervanda: Canis nempe talis veſtigatorius, jejuno adhuc ſtomacho, in aream Triffolorum ducendus eſt, ne ſaturatus in veſtigatione ſegnitie corripiatur, veſtigator vero ipſe panem ſimilagineum butyro illitum ſecum ferre debet, & quoties canis unum vel alterum Triffolum detexit, toties quoque unicum bolum hujus panis butyracei illi porrigat, ut canis majori cupiditate flagret atque ſtimuletur in Triffolorum veſtigatione.

(*Rüdenhuſa Erfordiam miſſæ d. 30. Octobr. 1743.*)

OBSERVATIO IV.

DN. D. JO. GOTTLIEB de BOETTICHER.

De

Singulari excreſcentia in vagina uteri, a prægreſſo diuturno fluore albo enata.

Aromatarii & civis Hafnienſis uxor 53. annorum, temperamenti melancholico-cholerici, poſtquam a multis curis continuoque mœrore, ex adverſa fortuna jugiter ſuborto, (quippe opibus antea valens nunc egeſtate premebatur dura,) non ſolum mali hypochondriaci pathematibus, veluti ciborum digeſtione depravata, inflatione ventriculi poſt paſtum, frequentibus cardialgiis, ructibus copioſis, obſtructione alui, vertigine, hyſtericis pathematibus, itemque febre lenta, adflicta fuerat, ſed & inſuper fluore albo ultra 20. annos laboraverat, tandem excreſcentiam quandam, in introitu vaginæ uteri generatam, ſentit, quæ ſucceſſive

adeo augetur, ut vix urina adhuc exſtillare potuerit. Erat illa coloris albiſſimi, & ratione figuræ & ſtructuræ apum favis ſimillima, ſiquidem ſubſtantia ejus ex meris lamellis, ſibi invicem incumbentibus, conſtabat, unde etiam lamellatim, absque ullo doloris ſenſu, cum ſubſequente tamen inſigni ſemper hæmorrhagia, diſcerpi poterat, nec tamen hac ratione imminuebatur, quin potius id, quod uno die ablatum erat, altero ſtatim redintegratum adparebat, ad inſtar capitum Hydræ Lernææ. Materia, ex qua formatum erat illud concrementum, lenta quidem, non tamen admodum tenax deprehendebatur, & in aqua temporis tractu quidem deliqueſcebat, fruſta autem ita eliquata, abſterſo ſanguine copioſa filamenta in fundo vaſis deponebant. In ſuperficie hujus excreſcentiæ vaſa ſanguifera minima, oculorum aciem fere ſubterfugientia, in fundo autem paulo craſſiora conſpiciebantur. Quo majora interim hæc excreſcentia capiebat incrementa, eo magis quoque lenta febris augebatur, fluor vero albus imminuebatur.

Priusquam vero initium ſuum ſumeret præternaturale hoc concrementum, per integrum fere biennium inſignis fœtor & acrimonia fere corroſiva, circa materiam ſub fluoris albi forma prodeuntem, denotabatur, unde moleſtiſſimi hujus ſtatus pertæſa ægrota, tandem auxilium a Mulomedico petiit, variaque remedia adſtringentia ab eodem obtinuit, a quorum tamen uſu non ſolum febris lenta magis exacerbata fuit, ſuccedentibus ſimul atrocioribus capitis doloribus, ſiti intenſiſſima, agrypnia continua æſtuque vehementiori, ſed etiam paucorum dierum ſpatio excreſcentia iſta prognata fuit. Poſtquam dein illa in molem antea deſcriptam excreverat, ut urinæ etiam exitum fere præcluderet, extirpationem ejus urgebat multisque precibus a me efflagitabat ægrota, quam tamen, quoniam undique per totam vaginæ uteri peripheriam radices ſuas diſperſerat, abs-

que vitæ discrimine nequaquam suscipi posse facile perspiciebam, adeoque tantum internis convenientibus remediis humorum nimium adfluxum avertere & ulterius incrementum præcavere intendebam, prorsus tamen irrito cum successu. Hinc tandem partim ob mali diuturnitatem, partim etiam ob mariti animum admodum morosum, desperabunda fere reddita ægrota, Medicum quemdam empiricum juniorem, *Hacquart* cognominatum, qui parturientibus & puerperis opem inprimis ferre sueverat, me inscio, vocari jussit, isque prævia superficiali tantum inspectione suspecti hujus concrementi, absque ulla a me desiderata informatione quoad originem & progressum mali istius, statim desiderio anxiæ hujus mulieris adnuit, & extirpationem ipsam temerario ausu sectione quidem perficit, sed adeo infausto cum successu, ut, ob statim insequentem hæmorrhagiam plane incompescibilem, absoluta vix operatione, ægra unacum sanguine copiose profuso, vires vitamque amiserit. De reliquo an ipsa hæc excrescentia ad *pseudo-polypos* referenda forsitan sit, utpote cum quibus tam substantiæ, quam reliquarum circumstantiarum intuitu optime convenire mihi videtur, illud prudentioribus merito dijudicandum relinquo.

OBSERVATIO V.
DN. D. JO. GOTTLIEB de BOETTICHER.
De
Universali humorum dyscrasia scorbutica, gravissimis & plane insolitis symptomatibus stipata, ex abusu potulentorum spirituosorum & feculentorum prognata.

Mercenarii & Zythopeptæ Hafniensis servus primarius, annorum 38. postquam per aliquot annos tum spiritum

frumenti, tum etiam crassiorem feculentam cerevisiam magna in copia semper ingurgitaverat, insimulque otio & vitæ generi sedentario nimium quantum indulserat, tandem, mutato successive florido faciei colore in luridum & pallidum, gravissimam sibi contraxit cachexiam scorbuticam, tumoribus pedum œdematosis, maculis scorbuticis, flavis, cœruleis & rubicundis, scabie sicca in plerisque corporis partibus prorumpente, languore totius corporis ulceroso, dolore in sterno pressorio, frequenti dysuria & stranguria, gingivarum cruentatione dentiumque vacillatione stipatam. Singulis hisce satis jam sonticis symptomatibus, cum tempestive convenientibus haud obviam iret medicamentis, ac in pravo & sordido vitæ genere atque diæta perseveraret, brevi temporis spatio successit febris ardens scorbutica, in principio cum somnolentia, paucis vero elapsis diebus, cum cephalalgia atrocissima, continuis agrypniis, vehementi æstu, ciborum fastidio, sitique intensissima conjuncta. Inprimis autem notatu perquam dignæ erant pustulæ & vesicæ pendulæ, tertio hujus morbi die in toto corpore erumpentes, singulasque ejus partes obsidentes & defœdantes, simulque ratione magnitudinis, figuræ, coloris atque contentorum eximie inter se discrepantes: Quædam enim harum ovi anserini, nonnullæ gallinacei, aliæ nucis moschatæ, aliæ fabæ, aliæ pisi majoris magnitudinem & figuram referebant; quædam flavum, aliæ limpidum, aliæ ex flavo cœruleum, aliæ ex fusco nigrum, vel etiam ex cœruleo atrum continebant serum, quod utrumque spissius & acrius erat flavo atque limpido, sicque etiam pro diversitate hujus seri color variabat, immo & ipsa cutis subjecta, post rupturam vel apertionem cuticulæ, vesicas has formantis, vel ex fusco rubicunda, vel ex cœruleo nigricans & simul inflammata adparebat, insuperque in illis locis, ubi color ejus ad nigricantem magis inclinabat, omni fere sensu destituta

& quasi

& quasi emortua deprehendebatur, in reliquis autem ad rubicundum colorem adhuc vergentibus locis, sensu satis adhuc exquisito gaudebat. Proinde etiam undique fere ab acri & caustico sero, in vesiculis istis contento, cutis non solum, sed & subjacentes musculosæ partes erosæ & vario tali colore imbutæ erant. Hac ergo ratione æger hic, sicuti, ob corpus prorsus emaciatum, vivam mortis imaginem jam jam sistebat, ita &, ratione universalis fere hujus erosionis & exulcerationis, abominabile adstantibus & familiaribus præbebat spectaculum. Pulsus erat celer, debilis & inæqualis, urina ratione quantitatis pauca, quoad colorem rubicunda & flammea, ac quoad consistentiam gravis, lixiviosa, & in declinatione morbi crassa, ex flavo rubicunda prodibat, copiosumque sedimentum deponebat.

Interim non obstantibus hisce admodum sonticis circumstantiis, cum auxilium a me peteret æger, convenientia & ipsi statui morbi adpropriata sedulo exhibui medicamenta, ab initio nimirum temperantia, nitrosa, diapnoica, salia media, blanda diuretica & diluentia, interposito usu Clysterum, & in declinatione potionum mannatarum cum Liqu. terr. fol. Tart. itemque Pilularum balsamicarum cum Milleped. ppt. remixtarum; viribus autem successive recurrentibus, antiscorbutica, & depravatam humorum crasin corrigentia, incidentia atque resolventia, subjunctis demum tonicis & roborantibus, in usum vocabantur; externe vero aqua Calcis vivæ, cum balsamicis remixta, provide adplicabatur. Tali ratione primo maculæ scorbuticæ, sanies & œdematosi pedum tumores evanescebant, successu autem temporis reliqua etiam symptomata mitigabantur, ut tandem, adsistente gratia divina, plenarie restitutus, nunc sanus & obesus adhuc vivat.

OBSERVATIO VI.

DN. D. JO. GOTTLIEB de BOETTICHER.

De

Frigidis quandoque ſalubritate calida ſuperantibus.

Matrona quædam octogenaria, per plures jam annos viduata & ſimul nephriticis doloribus, frequenter recurrentibus, diriſſime excruciata, ac ſceleti inſtar extenuata; jamque extra omnem ſpem recuperandæ valetudinis poſita, poſtquam ab adſumtis potulentis calidis morbum ſemper augeri, dolores denuo excitari, ac inſuper diarrhœam, qua alias quoque ſæpius adfligebatur, vehementiorem reddi animadverteret, tandem ab iis plane abſtinere decrevit, & hinc loco infuſi Thee vel Coffee, matutinis horis jentaculum ex cereviſia alba & pane Danico atro paratum, larga ſatis quantitate, optime non ſolum cum adpetitu, ſed & inſigni cum levamine, adſumſit, ita quidem, ut ab illo tempore ab omni dolorum nephriticorum cruciatu, nec non diarrhœæ & mictus cruenti inſultibus plane immunis vixerit, quæ ſingula tamen pathemata ſtatim recrudeſcebant, quamprimum vel cibos calidos, vel ſimilia etiam potulenta adſumſit. Proinde etiam id emolumenti ex novo hoc vivendi genere obtinuit, ut ciborum adpetitus, antea plane dejectus, plenarie redierit, atque nunc, licet ſolidos ſiccosque cibos quotidie ad ſatietatem usque adſumat, (cum etiam molliora eſculenta, licet frigida illa fuerint, haud adeo ſibi conducere deprehendat,) frigidaque potulenta ſuper ingerat, omnium tamen in admirationem melius ſeſe habeat, magisque integra ſanitate gaudeat, quam antea, cum ordinario & conſueto more calidis tam cibis, quam potulentis, uteretur.

OBSER-

OBSERVATIO VII.

DN. D. JO. GOTTLIEB de BOETTICHER.

De

Noxia admiſſione præmatura aëris frigidi, poſt ſuperatas Variolas.

Civis & Zythopeptæ Hafnienſis filia quatuor annorum, feliciter tandem ſuperatis Variolis mali moris confluentibus, intempeſtive ac præmature aëris autumnalis inclementiæ ſe ſe exponens, graviſſima primo adfligitur Ophthalmia ſanguinea, hacque convenientibus in- & externis remediis debite ſublata, materia illa peccans orgaſtica & fermentativa, ab Empirico quodam, ante meum acceſſum in conſilium vocato, neque diaphoreticis blandis, neque poſt plenariam deſiccationem factam laxantibus plenarie evacuata, per metaſtaſin ad aures, vel potius parotides, delata fuit, ibique ulcus quoddam chronicum excitavit, quod tandem adſiduo anticatarrhalium, diaphoreticorum fixorum & leniorum laxantium, nec non externorum mundificantium & balſamicorum remediorum uſu non ſolum ad conſolidationem deductum fuit, ſed & ipſa puella per integrum annum a defluxionibus catarrhalibus circa oculos æque, ac aures, prorſus immunis vixit. Vix autem, ceſſante triſtiſſima Hafnienſi Peſte, elapſum erat biennium, cum ex improviſo graviori quodam, priores illos multum exſuperante, corriperetur adfectu, frequentiſſima ſcilicet Syncope, leviſſimis etiam ex cauſis recurrente, v. g. quando corpus aliquod durum digitorum tantum apicibus tangebat, vel manibus prehendebat, quando in pavimento non undique plano incedebat aut obambulabat, quando torvam alicujus faciem intuebatur, vel etiam

etiam aliquis oculorum aciem diutius eandem versus dirigebat, vel denique paulo impetuosius ipsam adloquebatur. Quamvis igitur satis periculosum videretur hoc malum, favente tamen divina gratia, usu remediorum cephalicorum & nervinorum itidem profligatum illud fuit; interim tamen dein per integrum triennium unacum alvinis fecibus materiam quandam, butyro vel pinguedini liquatæ simillimam, excernebat, recurrente simul & periodice alternante defluxione catarrhali circa oculos & aures, quæ, remoto tandem priore illo symptomate, denuo ulcus retro aures, consolidationem difficillime admittens, post se reliquit. Huic dein successit decubitus spontaneus impuritatum istarum, hinc inde per corpus oberrantium, pulmones versus, & quidem verno tempore, cum mater ejusdem febre acuta, cum doloribus arthriticis vagis conjuncta, laboraret, unde tussis sicca molestissima, diu noctuque continuans, & febris primo inflammatoria cum siti intensissima & agrypniis, dehinc vero in lentam degenerans, maciemque totius corporis, adpetitus prostrationem, & sudores nocturnos inferens, provocabantur.

Hos ergo Naturæ conatus variosque translatorios motus observans, omnibus viribus præcavere conabar, ne forsitan materia ista acris & fermentativa, spongiosam & mollem pulmonum substantiam adrodendo, ulcus insanabile ibidem excitaret, quapropter eandem remediis demulcentibus, mucilaginosis, absorbentibus & diluentibus corrigere & dein per viam Naturæ convenientissimam tempestive removere, insimulque continuantem adhuc sanguinis orgasmum mitigare intendebam, illumque in finem sequentia medicamenta præscribebam: 1.) Emulsiones ex Amygd. dulc. rec. excort., Nucl. Pin., Sem. Alth., Card. ben., 4. frigid. major. & Papav. alb. cum aqu. Scabios., Scorzon., Corn. Cerv. citrat., & Ceras. nigr. paratas, addendo iisdem Antimon. diaphor., C. C.

sine

ſine igne ppt., Succin. alb. ppt. & Sacchar. Althææ. 2.) Decoctum pectorale, ex rad. Scorzon. Sarſaparill. Alth. Liquirit., herb. Tuſſilag. Hyſſop., flor. Violar. Borrag. Farfar. Bellid. min., raſur. C. C., fruct. Jujub. recent. & ſem. Fœniculi. 3.) Pulveres ex pulv. polychreſto, bezoard. Senn., C. C. ſine igne ppt., Arcan. duplic. & Nitr. depur. Denique 4.) Electuarium ex Conſerv. flor. Farfar., Specieb. diamargar. frig. rec. diſpenſ., Antihect. Poter. rite ppt. Syr. de Alth. Fernel. & Bellid. min. Singulis hiſce per aliquod tempus regulariter adhibitis, obſervata ſimul conveniente diæta, moleſtiſſima & perquam ſuſpecta illa tuſſis, unacum febre conjuncta, non ſolum divini Numinis auxilio penitus profligabatur, ſed & novus reliquorum ſymptomatum prægreſſorum inſultus avertebatur, ut tantopere adflicta ægra ab illo tempore in hunc uſque diem perfecta & vegeta fruatur ſanitate.

(*Hafnia Erfordiam miſſa d. 10. Novembr. 1743.*)

OBSERVATIO VIII.

DN. D. JOANN. DANIEL SCHLICHTINGII.

De

Diureſi copioſa & ſimul ſalutari, loco ſalivationis exorta.

Fœmina quædam 20. annorum ineunte æſtate anni præteriti meum implorabat auxilium, & â venerea lue, qua graviſſime adflicta & penitus fere confecta erat, liberari deſiderabat. Cum ergo malum hocce in ſupremo fere gradu conſtitutum deprehenderem, & hinc Salivationem abſolute neceſſariam fore concluderem, menſibus Julio & Auguſto ſucceſſive ingentem ſatis Mercurii quantitatem tum interne

eidem exhibui, tum etiam externe mediante inunctione adplicari juſſi, ita quidem, ut tandem per plures dies Panaceam mercurialem ad duas drachmas exhibuerim, nec non quotidie diu ſatis mercurius vivus ad unciam unam externe adhibitus fuerit, nulla tamen ſubſequente ſalivatione, nulla diarrhœa, nullo vomitu, nulloque ſudore, diſparentibus interim gravioribus illis venereæ luis ſymptomatibus, corpore autem ad extremam fere maciem deducto, ut vix oſſibus hæreret cutis, licet cibos æque ac potulenta copioſe ſemper adſumſerit. In cauſam ergo deficientis Salivationis exactius inquirens, deprehendi etiam in hoc ſubjecto, ſicut & in aliis quandoque obtigit, copioſam adeſſe urinæ excretionem, adſumtorum potulentorum quantitatem longe exſuperantem, inſimulque diureticam mercurii efficaciam multo manifeſtius obſervavi, quam in ullo alio ſimili caſu, licet pluribus vicibus copioſiorem diureſin loco ptyaliſmi ſufficientis adnotaverim: Quo plus enim mercurii huic fœminæ fuit exhibitum, eo magis etiam augebatur urinæ excretio, ſique doſis mercurii imminuebatur, ſtatim quoque diureſis parcior erat. Immo, licet etiam varia alia mercurialia remedia, tam mitiora quam fortiora, itemque conſueta alia, pro ſalivatione excitanda, artificia in uſum vocaverim, nulla tamen ſaliva, ſed ſemper copioſior urina inde prodiit.

Eodem illo anno ſimile quid etiam in puero novem annorum obſervare licuit, utpote cui tandem per dies decem mercurii vivi uncia una quotidie externe illita fuit, nulla tamen alia inde eveniente excretione, præter diureſin plane extraordinariam, & ſubſequente demum felici morbi venerei curatione. Patet ergo exinde eximius ille effectus reſolutorius & colliquativus, quem ordinarie mercurius in humores ſeroſo-lymphaticos exſerit, cujusque intuitu hi ipſi ita attenuati, ſi neque ſalivatione, neque ſudore, nec etiam ex aliis locis excretoriis removentur, facile renes verſus deturban-

turbantur, & non solum sub forma urinæ eliminantur, sed etiam cum iisdem miasma seu fermentum noxium venereum simul expellitur, eodem circiter modo, uti per salivationem, quamquam hæc ipsa, si legitimo modo excitari, queat, in hoc morbi genere omnino reliquis singulis excretionibus præferenda sit, suamque efficaciam citius atque securius demonstret.

OBSERVATIO IX.

DN. D. JOANN. DANIEL SCHLICHTINGII.

Carcinoma labii superioris, ex causa venerea ortum & salivatione curatum.

Eodem fere tempore, quo in muliere supra adducta singularem illum effectum mercurialium remediorum observare licuit, alia quædam similis ætatis, venerea lue pariter contaminata, ex prægressa pustula, seu variola magna, in labio superiori enasci tandem sentit ulcus cacoëthes, inæquale, cruentum, saniosum, fœtidum, coloris ruffi & livescentis, fungi instar prominens, nasi apicem fere attingens, cutim omnem labii depascens, summosque dolores simul inferens, quod a Medico & Chirurgo, hanc ob causam in consilium vocatis, pro vero & simplici carcinomate reputatur, & hinc more consueto, absque tamen salutari successu, diu satis tractatur. Dubius ergo hærens Chirurgus, annon venerei simul quidquam latitet, mercurialia, pro excitanda salivatione, adhibet, qua vix incipiente statim non solum fungosa illa protuberantia, sed & inferius adhuc sanum labium, ipsæque genæ eximie intumescunt, unde Medicus nimium perterritus timidusque ægrotam illico derelinquit. Interim ptyalismo illo adhuc exiguo, sponte iterum cessante, ego

unacum alio Chirurgo accerſitus, prævia exactiori indagatione omnium circumſtantiarum, venereas puſtulas per univerſam corporis peripheriam diſperſas, ipſumque ulcus ſuperioris labii in verum Cancrum mutatum deprehendi; probe autem ponderatis ſingulis hiſce, omnem ſpem reſtitutionis unice in ſalivatione perfecta & ſufficiente collocandam eſſe ſimpliciter declaravi, & idcirco non ſolum intra triduum integram unciam mercurii vivi inunctione applicari, ſed & ulceri ipſi quotidie mediante linteo carpto exiguam portionem unguenti, ex anatica quantitate mercurii vivi & Terebinthinæ Venetæ, imponi juſſi. Hac ratione copioſa excitata fuit ſalivatio, per integrum menſem continuans, hacque durante Carcinoma illud non ſolum feliciter conſolidatum, ſed &, quod magis adhuc mirandum eſt, ordinaria & naturalis labii figura & forma plenarie reſtituta fuit.

Ex hoc ergo & quibusdam aliis ſimilibus caſibus, ſubinde occurrentibus, per experientiam edoctus & confirmatus fui, quod carcinomata ex lue venerea prognata, mercurialibus ſemper facile & cito mitigentur tollanturque; ſimplicia autem, ex quacunque alia cauſa oborta talia ulcera, minime talia remedia ferre, quin potius qualicunque illorum uſu deteriora reddi, ut hinc appareat, quantæ neceſſitatis & utilitatis ſit provida diſtinctio, & exquiſita indagatio originis & cauſarum talium ulcerum malignorum.

(*Amſtelodamo Erfordiam miſſæ d. 12. Januar. 1744.*)

OBSER-

OBSERVATIO X.

DN. D. JOANN. CHRISTIANI THEMELII.

De

Copiosa materia purulenta, cum 32. lapillis in vesicula fellea reperta, & tribus in ductu hepatico latitantibus lumbricis.

Cum non ita pridem heic Annabergæ utilis mihi daretur facultas, cadaver veterani cujusdam nostratium civis demortui cultro anatomico dissecandi, quo causas tot dirorum cruciatuum & ferme inauditorum dolorum, variegato modo pulsantium, rodentium, ardentium, bullantium, & ceu ab animali vivente, hinc inde reptante, excitatorum, cum circa scrobiculum cordis, tum præcipue circa dextram hypochondriorum regionem, repetitis vicibus mirum in modum divexantium, variorumque expertissimorum Medicorum ingenia admodum exercentium, quibus & tandem succubuit, penitiore investigarem perscrutatione; præsente Domino *M. Joann. Christiano Genselio*, Concionatore metallariorum optime merito, rerum anatomicarum insimul haud imperito, & *Christophoro Gottlieb Waglero*, notitia anatomiæ, aliisque, quæ Chirurgum præ cæteris ornant, non vulgariter imbuto, omni, qua licuit, diligentia & sedula rerum contemplatione, dextre adnotavi sequentia.

1.) Per omnes infimi ventris regiones externas nullibi quidquam a statu naturali alienum nostris oculis sese obtulit, si saltem stigmata quædam suggillata circa sinistrum latus exceperis, quæ etiam alias ex subitanea sanguinis stagnatione evenire solent. Præterea neque insoliti quid notatu dignum

reperire licuit intra remota postmodum integumenta abdominis communia. Et pari modo sese habuit externa pectoris peripheria, maculis tantummodo quibusdam parvis, superius ad latus sinistrum, antea memoratis æqualibus, conspersa.

2.) Dissecto parumper peritonæo, a cartilagine xiphoidea secundum longitudinem lineæ albæ, profluxit protinus fluidi flavescentis, paululum viscidi & fœtentis, exigua quantitas, quam spongia excipiendam, & ollæ indendam mandavi, reliquamque ex successiva ventris apertione insequentem simili modo asservandam curavi, quantitate postmodum sex circiter librarum ponderi æqualem.

3.) Provide sic remoto hoc fluido, ne situs intestinorum aliorumque visendorum turbaretur, decussatim discindere cœpi lateralia tegumenta abdominis, ubi viscerum mirabile convolutum gyris atque anfractibus ordinatim contortum, protinus sese manifestavit, minime tamen, quod naturali ordine evenire solet, vel ad partem quandam, sive dimidiatam, sive sesquialteram, vel usque ad pelvim & os pubis, ullibi tectum aliqua omenti portione. Adparuerunt memorata parenchymata plane nuda, non tamen expansa ultra modum, & modo faciem naturali rubicundiorem, ob vascula sanguine turgidiora, præ se tulerunt. Eadem hæc facies in reliquis subjacentibus intestinis, quæ crassa audiunt, in vesica urinaria admodum a fluido contento expansa, nec non in mesenterio, & mesocolo, omnibusque reliquis partibus tectis, locum invenit. Tactu autem accedente, cum in mesenterio, tum in mesocolo globosos, nucis avellanæ, juglandis, imo & ovi columbini magnitudinem, vel mentientes vel superantes, aliarumque figurarum, variorumque colorum, pallentes, rubentes, puniceos, magisque vel minus tactui cedentes & induratos nodulos deprehendi copiosissimos, ex quibus dissectis nihil, præter

spissum

ſpiſſum humorem, exprimere licuit. Huc & maxime referendum putavi, quod illa inteſtini coli portio, quæ ex inteſtino cœco oritur, & alias paululum oblique ad ventriculum adſcendit, eidemque ſubjacet, in hoc cadavere admodum puniceum, imo fere nigricantem colorem habuerit, ita, ut myriades vaſculorum minimorum, quæ in aliis ſubjectis omnem oculorum aciem fugiunt, ob congrumati ſanguinis infarctum, mirando ſpectaculo ſatis fuerint conſpicuæ. Peculiaris & plane ab ordine recedens inteſtini hujus cum peritonæo dextri lateris a cœco usque ad limbum hepatici lobi majoris, mihi viſa fuit cohæſio, quam fiſſura, trium pollicum profunditatem ſuperante, ſecundum longitudinem peritonæi, intra memoratum ſpatium, vix tollere licuit. Deprehendimus enim pancreas Virſungii, cum portione omenti ita coalitum induratumque, ut unum corpus conſtituere viſa ſint, quo ceu communi involucro & colon & duodenum firmiter ſepta cingebantur. Mire hoc coalitum corpus junxit, dicto modo, utraque combinata inteſtina cum memorato peritonæo, & pari ratione cum laudato limbo hepatis, quæ alias liberius fluctuare ſolent, vel ſaltim alio modo alligantur.

4.) Sub fundo ventriculi, quem collapſum admodum contemplari licuit, colon modo deſcriptum in conſpectum prodiit, a quo omentum, quod alias inteſtina verſus deſcendit, ad ſuperficiem hepatis elevatum adparuit, quodque a cartilaginis enſiformis regione, ſecundum limbi hepatis ductum, firmiſſime & quoad longitudinem & quoad profunditatem, unacum pancreate, pyloro & inteſtino duodeno, quæ in ſe invicem coaluerant, cum ipſa hepatis ſuperficie concava concreverat. Deprehendebatur hæc omenti portio variis diſtincta coloribus, lividis, ruffis, nigricantibus, luteis, ex cœruleo gryſeis, numero infinitis tuberculis,

lis, quæ glandulas induratas, vasis sanguiferis, lurido & squalido cruore turgidis, distinctas, referebant, imo & quædam corruptionis & sphaceli haud obscura vestigia, cum ratione coloris, tum ratione fœtoris, sese prodebant. Conspurcatum hoc præternaturale convolutum in figura oblonga, ubi diameter latitudinis quatuor pollices, longitudinis octo eorundem referebat, tam arcte cum hepatis limbo cohæsit, ut, primo intuitu, hepatis lobum corruptum mentiri visum sit. Continebat informis hæc atque indigesta moles, quæ quinque vel sex vicibus statum pancreatis & omenti naturalem superavit, copiosissima corpuscula oblongo-rotunda satis notabiliter indurata. Maximam autem hujus convoluti crassitiem & duritiem, a dextra prope pylorum, cum insigni partium inæqualitate, luridique sanguinis copia refertam deprehendimus.

5) Remota parumper convexa parte hepatis in dextra diaphragmatis regione, observavimus hinc inde in parte ejusdem substantiæ musculosæ inferiore maculas albicantes, rotundas, oblongas, angulares, circulis rubentibus circumdatas. Ceterum & diaphragma, & pulmones, & cor, optime sese habuerunt, nec minimum aut peregrini, aut a statu sanissimi hominis alieni, ullibi fuit observatum. Ubi lienem investigavimus, præter tunicam exteriorem, paululum crassiorem & corrugatam albicantem, nihil alieni vidimus, neque substantia interior mutata fuit, neque excessit pondere aut magnitudine. Breviter ut omnia complectar, excepto omenti, pancreatis, intestini coli & duodeni statu depravato, reliqua omnia sic satis sese bene habuerunt, quantum externa contemplatione potuit attingi.

6.) Dum autem cultro anatomico omnia exploratiora habere annisi sumus, & priusquam hepar e corpore eximeretur, corruptum omentum, limbo hepatis adnatum, successive separare allaboravimus, jam autem ultra pylorum deventum,

atque

atque inteſtinum duodenum denudandum fuit, forte fortuna ingens quantitas materiæ purulentæ, ex luteo albicantis, optime coctæ, qualem vix in ulcere optimæ indolis reperies, ſine fœtore, ſimul atque ſemel prorupit. Quamprimum inopinatum hoc materiæ profluvium factum eſt, tres inſimul lapilli lubrici, politi, ex gryſeo nigricantes, pyramidalis figuræ duo, unus cubicæ, vix magnitudine fabam excedentes, eadem vi cum materia commixtos prorumpere vidimus. Applicatis paullo penitius digitis verſus hepatis cavum, ſubjacentes partes leniter compreſſæ novum ſubſequentem dedere materiæ illius proventum, copioſis ejusdem indolis, majoribus, minoribus, lentiformibus, rotundis, angularibus, lubricis & hiſpidis ditatum lapillis, idque omne evenit absque minimo bilis aut alius fluidi lutei indicio. Poſtquam profluvium ceſſavit, omnisque materia mediante ſpongia remota fuit, pro ulteriore diſquiſitione, hepar cum ventriculo, liene, inteſtino colo, & informi convoluto ſollicite eximebatur. Sub ipſa autem ſeparatione ex inteſtino jejuno non deligato, lumbricus octo pollicum decidit, figuræ & coloris prouti obſervantur frequentiſſime.

7.) Dum convolutum illud ex omento & pancreate tumidum, inæqualiter durum & informe, diligenter diſſecui, præter viſcidum gryſeum in nodis ſæpe ſæpius memoratis, nihil inveni, neque peculiare aut notatu quid dignum in tractu inteſtinorum complicato, ſeſe prodidit. Hoc ſaltem doleo, quod inſertiones ductuum choledochi & pancreatici, temporis penuria adſtantiumque quorundam intolerantia impeditus, detegere haud valuerim. Huc & maxime pertinere videtur, quod neque in inteſtino duodeno, neque in ventriculo, ſicuti alias evenit, vel tantillum bilioſæ materiæ invenerimus, dum, quidquid profluxit, omne colorem gryſeum, chymo proprium, monſtrabat, & fluidum in ventriculo paucum deprehenſum, odorem admodum aci-

dum graveolentem ſparſit, cui liquido fruſtula quædam placentæ recenter coctæ, quam ante aliquot dies comederat, vix notabiliter mutata, innatabant.

8.) Invento foramine, unde dictum pus (num. 6.) cum lapillis prorupit, dilatavi orificium ſecundum longitudinem a pyloro verſus cavum hepatis, & inveni cavernulam ex plurima parte oblongam, ita ut ex baſi ab hepate remota, latiore ſucceſſive, quo propius hepar accederet, eo magis magisque ad acuminatam figuram vergeret. Diductis & ſupinatis labiis, purulento liquore ſuperficiem internam conſpeximus obductam, ſaccus vero æquavit transverſe diametrum quinque pollicum, ſecundum longitudinem autem a pyloro verſus ſulcum hepatis, trium pollicum cum dimidio. Abluta materia, parietes tegebantur tunica alba ſplendente, variis perforata orificiis, ex quibus, ubi ſubjacentem corporis convoluti ſubſtantiam conquaſſavi, paucula ſcaturiebat homogenei fluidi quantitas purulenta, neutiquam tamen cultro anatomico tunica hæc ſplendens abradi potuit. Ipſa autem orificia, eorundemque propagines, ob prius allegatas circumſtantias proſequi non licuit.

9.) Hunc ſaccum aperui deinde ulterius, & ubi cultro anatomico ad hepatis usque ſubſtantiam, & ad ſulcum, in quo veſicula fellea alias hæret, deventum fuit, in parte ejusdem ſuperiore canaliculum, diametro circiter quinque vel ſex lineis æqualem, ex quo denuo novæ materiæ ſupra dictæ albicantis notabilis aſcendit proventus, interſperſis quatuor lapillis, ex gryſeo nigricantibus & lævigatis, uno majore oblongioris figuræ, & magnitudinis fabæ fructus Coffee minoris, unacum tribus aliis minoribus, verſus ſiniſtrum latus, oblique paulo deorſum flexum, inveni. Continuavi aperiendo huncce canalem ad pollicis latitudinem, & ſub fine, cultelli mucrone tetigi corpus durum & aſperum. Repurgatis omnibus mediante ſpongia, ductus hic oblique

ver-

vergens, eadem tunica, qua integer ſaccus, albicante nimirum, conſtitit, nihil vero ulterius, niſi quæ ſponte effluxit, premendo elicere potui memoratæ materiæ.

10.) Incidenda mihi fuit porro hæc cavitas, & canalem dictum lapide luteo, figuræ fere circularis, ſcabro, friabiliore prioribus inventis, orificium firmiter claudente obſtructum deprehendi. Quamprimum minima, in parte ſuperiore prope dictum calculum, canalis facta fuit apertio, fluidum bilioſum, quod vel cochlear repleviſſet, ejusdem plane conſiſtentiæ, ac alias in veſiculis felleis, ſecando maleficorum cadavera, reperitur, vidimus profluere. Diſſecto hoc ductu, unacum ſuperimpoſita hepatis portione, ſecundum longitudinem, omnem laudato fluido reperimus turgidum ſatisque dilatatum, more prorſus inſolito. Aſcendit hic canaliculus ad duorum pollicum diſtantiam, quem inveſtigavimus per hepar, copioſosque laterales ductus in huncce dextrorſum atque ſiniſtrorſum hinc inde hiantes, ex hepatis ſubſtantia collectos, ceu in vas excretorium commune, eodem fluido bilioſo admodum infarctos obſervavimus, ductumque hepaticum illum fuiſſe hinc merito ſtatuimus. Præter fluidum hoc bilioſum, quod copioſum ſubito profluxit, varii lapilli lentiformes, majores minores, nec non arenoſa ſubſtantia, admodum flaveſcens, inſtar auri fulminantis optime tincti, totum canalem repleverunt. Duos lumbricos, ſecundum canalis ſitum poſitos, ita exſiccatos, ut nihil niſi exuviæ ſuperfuerint, lutea materia tartarea obductos ſimul offendimus. Præter hos & unum enecatum deprehendimus recentem, qui ſuperiore parte ad dimidium in vaſculo quodam hepar intrante abſconditus erat, facili tamen negotio protractus inferiore dimidio canali aperto inhæſit. Quemadmodum vero recentis hujus lumbrici viam inveſtigavimus; ſic & quo vergerent exſiccati vermiculi diſpiciendum fuit, atque deprehendimus, quod linea recta

prope orificium, ubi calculum majorem (num. 10. ſub initio) memoratum offendimus, eorundem fuerit deſcenſus, unde & extrahere licuit utrosque vermiculos quincunces, canalem vero huncce inferius poſitum, cum ſæpius allegato convoluto cohærentem, copioſa ſaburra, fluido bilioſo commixta, repletum aperire dein potui, quæ tamen apertura ultra pollicis latitudinem ſeſe non extendit, ubi caſu, neſcio quo, abſciſſus finiebatur canaliculus, unde ulterius eundem proſequi haud valui.

11.) Omnis ſubſtantia hepatis ſarta fuit tectaque, ut neque externius, neque interius, omnibus optime inveſtigatis, vel minimum quid vitii reperiundum fuerit, neque figura, neque magnitudo, neque textura; cum ratione complicationis vaſorum, tum ratione mollitiei, a ſtatu naturali aberravere, niſi unicam ſuperius notatam (num. 3.) in limbo concreſcentiam cum citato convoluto (num. 4.) excipias, & quod diſcindendo varios hinc inde canaliculos, bilioſa materia plus juſto repletos, obſervaverimus.

Ignoſcent mihi omnes, quod prolixiori verborum ambage omnia quæ vidimus, explicare placuerit, cum de rebus abditis rariusque occurrentibus, variorum judicio & expectationi exponendis non ſatis poſſimus eſſe ſolliciti.

Jam quoque præcipua memoratu digna ex hiſtoria morbi proferre juvabit. Fuit vir ætatis aliquot ultra ſeptuaginta annorum, gracilis & emaciati corporis habitus, temperamenti ſanguineo cholerici, facie pallida & flaveſcente, deſcripti ceteroquin vitæ generis, & ſedulus lemniſcorum textor. Ante viginti & quatuor annos, ex lapſu quodam graviori, dum montem aſcendit, in hypochondrium dextrum, per aliquot hebdomades decumbere coactus, de diris doloribus ſub coſtis ſpuriis, & præcipue circa ſcrobiculum cordis, conqueſtus eſt. Remiſerunt omnia poſt aliquot temporis ſpatium, & præterlapſis ſex integris annis, ex improviſo denuo

nuo graviter ad terram prostratus, redintegrantia circa dictas regiones persentiscere cœpit pathemata. Continuarunt dolores modo rodentes, modo ardentes, alternis vicibus. Cessarunt per anni quadrantem & plures hebdomades. Durarunt modo per horam unam vel plures, modo per diem unum vel plures, raro tamen ultra unam alteramve hebdomadem vel plures. Quo magis appropinquavit senectus, eo magis ingravescere visa est miseri ærumna, ita ut non solum crebrioribus vicibus, sed & diuturnioribus & vehementioribus cruciatibus fuerit divexatus. Præcipue sicco pede hic non transeundum puto, peculiarem illum doloris sensum quem *bullantem* vocare libuit. Ante aliquot annos ipsemet retulit mihi, quod si gravissimus dolor compressivus & lancinans circa scrobiculum cordis & versus dextram regionem sub costis spuriis sese extendens, jam accederet, præcedere quandam sensationem, quam comparavit cum strepitu illo, qui oritur, ubi vitrum, angusto orificio & collo fundo pedetentim latiore præditum, aquæ immergitur vacuum, & quando successive repletur, bullulæ aëreæ ascendunt. Parimodo sæpe sæpius conquestus est, reptare animalia viva intra corpus, & adscendere versus scrobiculum cordis, variis proinde adhibitis anthelminticis, nunquam tamen, expulsione unici saltem lumbrici, votis respondit effectus. A die obitus elapsæ fuerunt sex integræ hebdomades, ubi dolor, per tot annorum seriem crucians, omni vi miserum aggressus est ita, ut durante hoc tempore sine omni intermissione eundum excruciaverit. Quorsum etiam se verteret, nullibi tamen levaminis aut solatii quidquam invenit. Omnis appetitus fuit prostratus. Sitis vehementissime aucta, dolor lancinans & ardens, die nocteque intolerabili plane ratione ipsum divexarunt, donec tandem, præter omnium opinionem, vitam miserrimam cum morte feliciter commutavit.

Si quid est desideratorum, quod adhuc solliciti Medicorum filii anhelant, sane est abscessuum internorum historia, eorundemque omni dubitatione & exceptione major cognitio. Suffragantem in eo sequor clarissimum Doctorem *Joannem Adamum* RAYMANNUM *), cujus verba hæc sunt: „Omnino itaque esset optandum, ut omni studio decenti„que ἀκριβείᾳ interiorum abscessuum historia scriptis manda„retur, eorumque decursus, quantum fieri posset, manife„staretur, ad obtinendum hac ratione habitum sufficientem, „partim illorum præsentiam conjecturando dignoscendi, par„tim illis feliciter medendi: laboris namque profecto mul„tum, & profundior œconomiæ actuum vitalium cognitio, „& acre ingenium requiritur, si in abscessuum internorum „diagnosi hallucinari, & turpiter nos dare nolumus. Varias in infimo ventre hinc inde generatas exulcerationes, nemo nisi rei anatomicæ & sectionis cadaverum ignarus omnique practica experientia destitutus, ibit inficias. Sic deprehenderunt nonnulli apostemata hepatis a), lienis b), omenti c), umbi-

*) Act. physf. med. Acad. Nat. Cur. Vol. IV. p. 36.

a) HALY *Abbas*, Pract. Lib. VII. cap. 32. de hepatis apostemat. medel. AVICENNA, Lib. III. Tr. 3. c. 1. *Rembert.* DODONÆUS, Observ. rar. c. 28. *Philipp.* SALMUTHUS, Obs. med. cent. 1. p. 18. *Dan.* SENNERTUS, Lib. III. pr. P. 6. c. 8.

b) *Jo. Petr.* LOTICHIUS, Obs. med. Lib. VI. cap. 3. obs. 11. allegat. steatoma capitis magnitudine protuberans ad regionem lienis, & hinc saltim ad abdominis apostemata referendum id esse ducimus. *Alexand.* BENEDICTUS Lib. XVII. c. 14. 15. & 16. *Frid.* HOFFMANNUS lib. I. cap. 19. Meth. med. *Dan.* SENNERTUS Pr. Lib. III. part. 4. c. 7.

c) *Felix* PLATERUS, Obs. Lib. III. de atheromate sub omento. RIVERIUS Pr. med. Lib. XIII. c. 5. de scirrho & tumore omenti. RAYMANNUS in Act. physf. med. Nat. Cur. Vol. IV. p. 37.

umbilici d), coxarum e), pancreatis f), inteſtinorum g), meſenterii h), renum i), veſicæ urinariæ k), ventriculi l), ani m), matricis n), nullum tamen, quantum mih innotuit, copioſiſſima librorum ſuppellectili privato, inveni auctorem, qui de apoſtemate aut materia purulenta in veſicula fellea hærente, quidquam notaſſet o). Hinc eo magis

d) BLASIUS, Med. univerſ. c. 5. & SENNERTUS Prax. med. Lib. III. p. 10. c. 3.

e) *Roder. a* FONSECA Conſult. med. Lib. I. Conſ. 31. Sic quoque de aliis abdominis ulceribus videatur *Paul. de* SORBAIT, Med. pr. Tr. V. c. 48.

f) TULPIUS, Obſ. med. Lib. IV. c. 32. VINDO, in progymnaſm. exercit. 44. SALMUTHUS, Obſ. med. Cent. 1. p. 5.

g) *Nicol.* BERTRUTIUS, Meth. cognoſc. morb. HILDANUS, Obſ. chirurg. Cent. II. obſ. 54. p. 152. & obſ. 61. pag. 175. de ſcirrho & ulcere cancroſo in inteſtino cœco, indeque exorta iliaca paſſione.

h) *Thom.* BARTHOLINUS, Hiſt. anat. rar. Cent. IV. hiſt. 69. *Nicol.* TULPIUS, Obſ. med. Lib. III. obſ. 173. item Acta phyſ. med. Nat. Curioſ. Vol. IV. obſ. 73. p. 291.

i) *Guilh. Fabric.* HILDANUS Obſ. chir. Cent. 6. obſ. 44. *Frid.* HOFFMANNUS, Conſult. P. II. Caſ. 72. p. 321.

k) *Frid.* HOFFMANNUS, l. c. BLASIUS de med. hum. corp. affect. c. 6. L. 14. HORSTIUS, Obſ. med. Lib. IV. obſ. 80.

l) BARTHOLINUS l. c. Cent. VI. obſ. 21. HOFFMANNUS, meth. med. Lib. I. c. 9.

m) *Frid.* HOFFMANNUS, Med. conſult. T. II. Caſ. 23. p. 125.

n) Idem l. c. p. 439. *Fel.* PLATERUS, Obſ. de uteri cancro.

o) Collectionem principaliorum Auctorum invenies apud WALTHERUM in *Sylva medica* p. 1410. & 1411. quos recenſere nolumus, variisque evolutis, nullibi quempiam invenimus, qui de materia purulenta in veſicula fellea hærente, aliquid conſignaverit. Duos ingentis molis lapillos delineatos, exhibuit HILDANUS Obſerv. chir. Cent. IV. majorem, XIV. drachmarum; minorem, unciæ ac drachmæ dimidiæ. Similiter

gis commotus sum, ut doctiores excitarem, qui hocce argumentum ulterius prosequantur. Quæ vero mea circa hanc observationem fuerit sententia, quantum paginarum angustia permittit, breviter explicabo. Minime omnium imprimis prolixiori opus erit probatione, descriptum apostema

α) hæsisse primario in vesicula fellea, quæ maximam sacculi partem constituit, & hinc jure meritoque *apostema vesiculæ felleæ* appellari illud posse. Deinde etiam

β) quilibet facile conjecturando adsequetur, ex inflammatione quadam partium coalitarum, id est, omenti, pancreatis & superficiei hepatis, ortum illud esse, quam inflammationem, præter coalitum, uti indurescentia, sic & suppuratio quædam subsecuta est. Etiamsi

γ) non eximam corpora quædam peregrina, præcipue autem vermes, aliquid ad morbi aliorumque pathematum exacerbationem & mali augmentationem attulisse. Ad tria hæc potiora momenta omnia redeunt, speciatim nunc explicanda. Quod ad primum attinet, ulcus hocce repertum titulo *apostematis vesiculæ felleæ*, quoad maximam partem, insigniri, haud erit absonum, dum & alia apostemata illis cavitatibus, quibus inhærent, tribuuntur & ab iisdem denominantur; sit nobis instar omnium empyema thoracis. Etiamsi autem haud negaverim, fontem atque originem in pancreatis & omenti inflammati coalitique substantia ponenda esse; vesiculæ tamen felleæ haud derogandum puto, quod cavitatem descriptam (num. 9.) constituerit, seu saccum illum, qui ex tunica splendida albicante continua compositus fuit, potis-

liter quoque vermes in vesicula fellea deprehensos Cent. I. obs. 60. p. 174. describit, nullibi autem quidquam de materia purulenta, ibidem collecta, deprehendi, hinc observationem hanc dignam judicavi, qua excitarem alios, ut rem penitius investigarent.

potiſſimum effecerit, ad menſuram memoratam ſeſe quoque extenderit, idque præcipue, quoniam

a) tunica ejusdem texturæ & indolis omnis ſacculus fuit circumdatus, ac una eademque fuit continuitas.

b) Quoniam e fundo ampliore deſiit in ſpatium anguſtius memoratus ſaccus, & præciſe ad proboſcidem usque veſiculæ felleæ (num. 8. & 9.).

c) Dum alias quoque non plane impoſſibile eſt, veſiculam felleam ultra modum æque extendi poſſe, ac alias corporis vivi tunicas p).

d) Quia, ſectione apoſtematis facta, ſtatim ſub fundo lapilli ad inſtar aliorum in veſicula fellea concretorum, poſt exſiccationem aquæ innatantes, candelæ admoti flammam concipientes, inſtar corporis plane ſulphurei, protinus prorupuerunt, inſimulque, quo magis aſcendimus, eo copioſiores inſecuti ſunt.

e) Quoniam omnis ſitus ulceris, ſecundum veſiculæ felleæ poſitum directus fuit.

Non tamen eousque, dum hæc aſſerimus, progreditur ſententia, ac ſi hunc materiæ purulentæ proventum in ipſa veſicula fellea obortum ſtatuamus, nec aliunde. Optime enim habemus cognitum ac perſpectum, quod absque fibrarum ſolidarum corruptione, ex ſolis fluidis materia purulenta neutiquam progigni poſſit, multo minus ſtatuimus, quod ex fluido bilioſo, in veſicula fellea ſubſidente, pus laudabile, probe coctum, albicans, dulce & ſpiſſum oriri poſſit. Hinc nec tantum tribuimus veſiculæ felleæ, quod absque cor-

p) Idque ſatis evincit HILDANI obſervatio citata, ubi tantæ molis lapides in cavitate veſiculæ felleæ hæſerunt, ex quibus facile intelligi poterit, ſatis extenſam eos impleviſſe cavitatem, ut taceam, quam in theatro anatomico Jenenſi quondam videre licuit veſiculam admodum ampliatam.

corruptione partium adjacentium pus colligere potuerit, ſed horum corporum inter ſe coalitorum ſtatus præternaturalis huc maxime in auxilium vocandus venit. Hiſce enim ita conſtitutis, neceſſario contingere debuit, ut, qua ratione purulentæ materiæ in veſicula fellea hærenti ſcaturiginem præbuerint, & qualem in ſimul ſacculi portionem conſtituerint, etiam viſu dignoſci non potuerit. Pateſient hæc omnia, ubi ſecundum aſſertorum membrum perſpexerimus.

Ex pathematum hiſtoria, morbi origine, progreſſu exacerbatione, doloris indole & terminatione, facili negotio perſpicere licet, quod poſt lapſum graviorem duplici vice dextram verſus hypochondriorum regionem factum, & ſpeciatim poſt primum, quo protinus dolere incœpit, ſub dicta texturæ & temperamenti ſanguineo cholerici conſtitutione facta quadam contuſione & conquaſſatione viſcerum, copioſiſſimis vaſculis ſanguiferis refertorum, vel ſi ſuperficietenus factam concipias, quædam inflammatio ſuborta ſit, unde humorum ſtagnantium extravaſatio, parenchymatum glanduloſorum intumeſcentia, cum induratione & coalitu, non inaudito & congruo modo, contingere facile potuerunt. Et tali ratione ſucceſſivam partium, ſibi invicem proxime adjacentium, concretionem naturali ordine auguraberis, cum ſubſequente præter naturali intumeſcentia, absque ſubitanea partium plenaria conſumtione, vitæque ſtatim ſubſecuto periculo. Ubi poſt aliquot deinde annos demum eandem vim ſecunda vice perpeſſus eſt, dicta inflammatio recrudeſcere cœpit, atque eo magis, quo aptiores fuere partes jam ſemel læſæ, adeoque haud mirum videbitur, quomodo in glandulis quibusdam veſiculæ felleæ propinquis, pus generari, ſubſequentibus vicibus accumulari, & omne fluidum extravaſatum, unacum dilaceratis fibrillis, lenta coctione in laudatam materiam mutari, ac ita augeri

potue-

potuerit, ut erosas vesiculæ felleæ tunicas continuo affluxu per tot annorum seriem penitus repleverit. Modum hunc generationis confirmat post mortem detectus partium ille insignis coalitus, quas inflammatas, induratas, satisque tumidas deprehendimus. Absit igitur, ut a vermibus aut calculis explicati apostematis derivemus primordia; dum, quod lapillos attinet, potius concipiendum, ante repletionem a materia purulenta, jam in vesicula illos hæsisse procreatos. Dic quæso, quomodo 32. lapilli majores minores, ejusdem plane coloris, ex flavo nigricantes, lævigati, in materia plane albicante dulci progigni potuerint, ut nihil materiæ albicantis, saltem striatim una concretum fuerit? nihil autem ullibi, ne in striis quidem, observavimus. Omnino potius, consumta prius omni materia biliosa ex induratione in lapides, concipere licebit puris subsequentis colorem plane albicantem. Primariam igitur purulentæ materiæ originem in adjacentibus & cum vesicula fellea concretis partibus ponendam ducimus, ex quibus deinde perforatæ vesiculæ influxit, totamque illam replevit, ac successive ita, cum orificio, etiam dilatavit parietes, qui cum reliquis cohæserunt, ut unicum corpus constituere visi sint, unde sacci amplitudo facilius intelligenda venit. Etiamsi autem optime norim, ipseque aliquando, in theatro anatomico Jenensi, in meretricis cujusdam viginti & aliquot annorum vesicula fellea, quosdam notatu dignos invenerim lapillos, quos celeberrimus pie defunctus Præceptor, *Hermannus Fridericus* TEICHMEYERUS, procul dubio adservavit, absque ulla sanitatis læsione, ex subsidente inerti, viscida, sulphurea & terrestri bile calculos generari posse; multum tamen ad horum productionem, excitatas dicto modo ac reiterantes inflammationes contribuisse, exinde demonstrari posse judico, quod omnis calor fluidum quodcunque, ex partibus ad coalitum & indurationem aptis constans, citius & firmius indu-

reſcere faciat. Exinde tot calculorum proventum, majorum ac minorum, recurrentibus tali modo inflammationibus, non multum miraberis. Specialius jam & curioſius non examinabo, ne in majorem molem excreſcant paginæ, quantum dicti lapilli ad ſubſequentes & ſe invicem excipientes dolores conferre valuerint, intuitu nempe ponderis, figuræ, ſitus & preſſionis verſus membranoſo - nerveas partes, tantummodo extra omnem dubitationis aleam ponendum duco, quod

tertii aſſerti evincet certitudinem, Vermiculos, circa memorata loca (num. 10.) hærentes, haud minimum ad dolorum reſuſcitationem, augmentationem, & plus ſimplici vice recurrentium, dire excruciantium, ceu ab animali reptante productorum, conferre potuiſſe. Conſtat alias, quod per integrum inteſtinorum tractum, aliaque convenientia loca, ubi dulcem chyloſum victum delibare licet, domicilia ſua ordinarie quærant lumbrici, & plus millies edocet experientia, eos vel leviter amareſcentibus & enecari & expelli poſſe ex corporibus; hoc autem loco mirandum ſane eſt cum *Guil.Fabricio* HILDANO q), lumbricos quæſiviſſe habitaculum, nutrimento incongruo & adverſo infarctum, in quo duo mortui, ſubſtantia bilioſa indurata incruſtati, deprehenſi fuerunt, unico adhuc ſalvo exiſtente. Diſpiciendum ergo hoc loco eſt, num amareſcentium anthelminticorum, toties & ubique laudatorum, efficacia ſit omni exceptione major, atque eadem idcirco omnibus aliis merito anteponenda ſint. In hoc caſu, omni bilis amaritie neglecta, lumbrici per ductum cholidochum adſcenderunt. Vix autem

q) Vid. Cent. I. Obſerv. LX. ubi refert, D. *Galenum* WIERUM id demonſtraſſe, ac deinde addit: *quod ſane mirabile, cum nihil ſit in corpore humano felle amarius, quumque & hominibus & brutis, ipſisque adeo plantis, (ut teſtatur* GALENUS,) *amara omnia adverſiſſima ſint, & ad nutritionem inepta.*

autem quid bile invenies amarius, nec tamen impedivit transitum. Esto saltem memor circumstantiarum, quibus tamen diutius non immorabimur. Sufficiat nobis, quod hac ratione facillimo negotio tristem toties reiteratam, ceu ab animali reptante quodam excitatam, sensationem percipiamus, quando factum illum, per ductum cholidochum in hepaticum, vermium adscensum consideramus. Minime enim adseverare lubet, lumbricos in ipsa hepatis substantia generari, ob nutrimentum incongruum, nec non ipsorum lumbricorum figuram & longitudinem, plane convenientem cum conditione externa illorum, qui in cavitatibus intestinorum inveniuntur, etiamsi ascarides & cucurbitinos vermes in vasis sanguiferis hepatis evolvi posse concedam. Quod autem vermiculi hi, ubi ad dictos illos canales accesserunt, ob amaritiem in diversas agitationes rapti, comprimendo varia actione parietes vasorum sensiles, diversos dolores concitaverint, haud videbitur improbabile; & quemadmodum duorum exuvias unumque recentem, mortuum tamen, inveni; sic haud erit incredibile, quod intra viginti quatuor annorum spatium plures adscenderint, qui, successive demortui planeque corrupti, nihil vestigiorum reliquerunt, itemque, quod toties novi cruciatus excitati fuerint, quoties novus quidam adscendit, unde & merito gravissimos, imo lethales, sub finem vitæ ortos, unacum aliis caussis memoratis, merito derivamus. Tantum igitur tribuimus vermibus, quamquam ab iisdem memoratum in vesicula fellea hærens ulcus neutiquam derivemus.

(*Annaberga Norimbergam missa, d. 24. Januar. 1744.*)

OBSERVATIO XI.

DN. D. JOBI BASTER.

De

Generatione & incremento ossium in corpore humano.

§. I.

α) Omnis illa massa, ex qua homo constat, incredibiliter parva particula excepta, concrevit ex iis, quæ antea erant subtilissimum fere, quod producitur, colliquamenti liquidum.

β) Ex hoc autem liquido oriuntur solida prima, tenerrima, liquidis simillima, ut jam sentit celeberrimus HARVÆUS a), dicens: *Omnes partes similares ex eodem primitivo glutine oriuntur, initio enim crassæ fibræ nascuntur, quæ mox nervosæ, dein cartilaginosæ redduntur, ac tandem in ossa concrescunt & indurescunt.* Quoniam ergo hæc prima solida ita cum nervis conveniunt, jure hinc ea *nervos* vocare licet.

γ) Accedente dein sanguinis motu, nervi illi (§. I. β.) qui sunt vasa minima, tenerrima, laxa, pulposa, liquidis turgida, facile elonganda & distendenda, ex quorum contextu fiunt membranæ, a liquido ejusdem vasis majoris, cujus latera constituunt, pressa, exsucca redduntur; collapsa itaque ac amisso cavo concreta & callosa facta, membranam formant, magis, quam ante, elasticam aut cartilagineam induunt naturam. Minime autem credas, omnia illa, quæ in adultis *ossa* vocas, in infantibus fuisse cartilagines, ut quon-

a) HARVÆUS de generatione animalium, Exercit. 55.

quondam voluere KERKRINGIUS b) & alii, quibus tamen nimium contrariatur experientia: ſcimus enim omnes, nulla cranii oſſa unquam fuiſſe cartilaginea, ſiquidem membrana *fontanellæ* ſic dictæ, ex perioſtio & dura matre conſtans, in fœtu eo eſt latior, quo propior eſt ſuæ origini, unde concludi poteſt, ætatem dari, qua totum ἐγκέφαλον binis illis membranis coerceatur, & obſervavit jam ſuo tempore PECHLINUS c), *cartilagines, etſi alias oſſibus affines, minus tamen in oſſa mutari.*

δ) Remanentibus cauſis memoratis (§. I. γ), hæc membrana, magis magisque elaſtica facta, liquidorum augebit motum, unde jam comprimuntur vaſa, quæ minus antea fortis circulatio obliterare non potuerat: & ſic ſolo ſanguinis motu, partes molles per gradus ſucceſſivos mutantur in oſſeas: & revera noſtri corporis partes eo fieri ſolidiores, quo plura vaſcula in illis obliterata denſiusque compacta fuerint, evicit LEMERY d) docens, cartilaginem proportione ſervata, multo minus terræ præbere, quam oſſa ſimili modo in cineres redacta; certo indicio, in cartilagine majorem liquidi, & minorem ſolidi quantitatem, quam in oſſe, ſub eadem mole, contineri, adeoque his minorem vaſorum liquida vehentium numerum ineſſe.

§. II.

Hæc oſſificatio (§. I. γ. δ.) in omnibus oſſibus non fit eodem modo, ſed *in planis*, in medio oſſis circiter oriuntur hinc inde variæ & minimæ quædam fibræ tenuiſſimæ, quæ numero & craſſitudine auctæ, & ſibi invicem accretæ, centrum formant oſſeum, ex quo centro, jam ſolidiuſculo,

b) in Oſteogenia, pag. 1.
c) in Obſervat. phyſ. medic. pag. 312.
d) Diſſert. ſur la nourriture des os.

lo, radii emittuntur, divergentes ad circumferentiam, distincti, qui eo compactiores, quo propius distant ab ipso puncto ossificante, sive a centro, suntque ibidem & crassiores: in fine autem, ubi hærent ultimæ, cum membranacea adhuc continuæ, fibræ osseæ, ibi sunt tenuissimæ, & simul maxime a se invicem distantes: extremum enim fibræ osseæ continuatur in membranaceam, eadem lege, ac osseæ exporrectam, sicuti in musculo fibra carnea exporrigitur in tendinosam.

§. III.

Ossa fibulæ alio modo generantur, nam in medio secundum longitudinem generationis, sive ortus, principium ducunt: inde vero versus extremitatum fines crescendo, pro longantur & extenduntur.

Scilicet in medio ossis, a centro osseo radii ossei, per totam superficiem versus extrema juxta longitudinem extenduntur, & hi juxta se invicem positi, tanquam vasa, membranam seu laminam osseam constituunt, ut in juniorum ossibus, præcipue costis, elegantissime observare licet. His vero lamellis, durantibus causis memoratis (§. I. 3.), ex simili materia nova fibrarum plana superinducuntur, quæ omnia firmiora reddita, & ope fibrillarum transversarum, claviculis quasi similium, arctius compacta, os durum tandem constituunt, quod eo crassius, quo plures laminæ supra se invicem incumbunt, & periostium, tanquam vinculum circumcingens, radiorum extensionem juxta longitudinem promovet, juxta latitudinem vero impedit. Fibræ, sive radii ossei, per longitudinem decurrentes, ad finem tamen aliquantum divergunt, dum numerus illorum in toto osse idem, hinc interstitia ad extremitates sunt cava majora & os ibidem magis spongiosum: & ex mechanismo motus,

os

os in medio sustinere debebat maximam flexionis vim, hinc in medio magis solidum est & fortissimum.

§. IV.

Credendum vero non est, omnes has lamellas sese immediate contingere, sed interposita esse vascula quædam pauca tenerrima; quemadmodum circa juncturas, ubi spatia majora a secessu laminarum relinquuntur, & major majorum vasorum copia adest, patet ad oculum. Inter lamellas hæc vasa dari, anatomica injectio quidem non evincit, cum hæc ultra secundum vasorum genus non procedat, sed satis probant microscopium & observatio chirurgica in ossibus fractis, utpote quæ docent, os fractum, si bene apponatur, & appositum bene retineatur, jam intra viginti & unum dies unitum & concretum esse (non vero firmum, quod intra quadraginta & ultra dies tantum fit) materia quadam ex istis vasculis, intra laminas decurrentibus, emissa.

§. V.

Sterni vero *os*, *apophyses* & *epiphyses*, quæ in juniori ætate *cartilagines* sunt, & non nisi jam nato infante in ossa mutantur, alio modo hoc iterum faciunt, quam *ossa plana* aut *fibulosa*, sicuti, quantum scio, ego primus detexi, & in peculiari Dissertatione anno 1731. publice demonstravi. In infante jam nato, & per novem menses in utero matris adservato, in medio apophysios cartilagineæ, oriuntur quædam fibræ parvæ, crassiores, distinctæ, per microscopium pulchre observabiles, quæ deinde crassiores factæ, punctum formant osseum, quod crescente infante sensim crescit, & causis (§. I. 7.) memoratis agentibus, sphærulam, sive nucleum formant osseum, qui deinde ita augetur, ut tandem totam constituat apophysin, remanente modo crusta cartilaginea, lævi, motum facilitante. Ut clarior esset novæ rei

 idea,

UNIVERSITY OF MARYLAND SCHOOL OF ... LIBRARY

idea, pro exemplo ossis femoris apophysios figuram adnectere placuit. Vid. Tab. I. Fig. 1. & 2.

§. VI.

Dicit EUSTACHIUS e), humani fœtus sternum est totum cartilagineum, prorsus continuum, nullaque linea distinctum: sed si quis accuratius humani fœtus sternum cartilagineum intueatur, postquam omne perichondrium prudenter abstulerit, quod paululum difficilius succedit, quam distinctissime illud in tres partes divisum esse videbit, æque ut est sternum adulti: Adeoque puncta illa ossea, quæ delineantur a KERKRINGIO f), monstrant, sterni osteogeniam tot diversis locis & punctis, sive nucleis, incipere, non vero in tot partes divisum esse; & hi nuclei eodem modo se habent & crescunt, ut in apophysium osteogenia diximus.

Explicatio Figurarum 1. 2. Tab. I.

A A. Os femoris infantis, duas septimanas circiter nati, per medium discissum, ut intima ossis substantia possit videri.

B B. Apophysis ejus cartilaginea.

C C. Nucleus osseus in media apophysi.

D. Nucleus ille ex apophysi exemptus, in cujus superficie parva foraminula & cavitates conspiciuntur.

E. Idem Nucleus per medium dissectus.

F. Fibrillæ osseæ in eo se visui offerentes.

G. Frustulum osseum relictum, ut ossis crassities possit conspici.

OBSER-

e) in Opusc. de ossium examine.

f) in Opusc. de Osteogenia, in fig.

OBSERVATIO XII.
DN. D. JOBI BASTER.

De
Generatione pilorum in corpore humano.

§. I.

Pili, a plerisque Anatomicorum pro extremitatibus nervorum habiti, sunt corpora singularia, tenuia, oblonga, teretia, acuta, pro parte infra cutim, pro parte extra illam eminentia, diversa in omnibus humani corporis partibus, diversa etiam in diversis nationibus, temperamentis, ætatibus, sexubus.

§. II.

Ut hoc clarius demonstrem, divido pilum in *corpus*, sive *truncum*, & *radicem*, seu *bulbum*. *Bulbus* non unica radice, sed quasi per fasciculos, plerumque ab octo ad duodecim, ut subtilis observavit LEEWENHOEKIUS, oritur, & quidem

1.) vel ex folliculis in ipsa cute hærentibus, aut

2.) ex illis in membrana cellulosa existentibus, quod fit, ubi firmiorem basin requirunt, ut in capite, barba, &c. vel

3.) ex propriis vaginulis obliquis, ut in scroti adipe, &c. Est ibi in ortu suo mucosus, pellucidus; quo magis vero cuticulæ appropinquat, eo fit durior, magis tenax & minus pellucidus, donec extra cutim transeat, tunc enim pergens cum epidermide, qua, docente RUYSCHIO, investitur, durus, tenax, opacus, verus pilus est.

§. III.

Ad bulbum pili reperiuntur arteriæ, nervi, venæ. Arteriæ adferunt humorem ad vitam & nutritionem necessa-

rium; nervi sensum ibi acutissimum, forte & nutritionem præbent; venæ humores ab arteriosis vasis allatos reducunt.

§. IV.

Si quis sumat duo frusta humanæ cutis, unum a capite, alterum de quacunque alia parte corporis, ubi tenuis lanugo est, separatum, hæcque supra tabellam expansa in fervida maceret, & manu anatomica cuticulam inde separet, videbit, quod in frusto capitis cuticulam pili non sequantur, sed cuti firmiter inhærentes maneant; si tunc cautissime dein, ab eadem cute inversa, ita pinguedinem auferat, ut hinc inde tamen pinguiferos quosdam folliculos cutis superficiei adhærere permittat, pulcherrimo spectaculo videbit, quod omnes pili ibi in capite cutim perforent, & radicibus distincti hæreant in folliculis membranæ cellulosæ. Eadem ratio obtinet in barba, & in animalibus, quibus pili vestimentorum loco inserviunt: In his enim omnes ex ipsis cellulis membranæ adiposæ oriuntur, maxime in dorso, collo, &c. Sic in apro & porco setas oblique per cutim fere ad dimidii digiti latitudinem transire, & ex lardo ortum ducere, vidi. Contrarium obtinet in altero frusto, ibi enim detractam epidermidem sequuntur pili, & admoto microscopio videbit, si cuticulam subtilissime elevat, sensim extrahi omnes pilos, & eorum radices albicantes, mucosas, multo breviores, quam quæ cutim perforant; & si hic ab aversa parte, cute adhuc cum epidermide cohærente, omnem adipem separet, nullam inveniet pili radicem, quæ cutim perforet, ut in cellulosam penetret. Patet ergo clare differentia longitudinis pilorum, quamvis crassities ipsius cutis non differat.

§. V.

Si ergo pili jam essent papillarum nervosarum productiones, plurimi essent pili, ubi plurimæ papillæ; obtinet vero

vero contrarium: In manuum volis, pedum plantis, & digitorum apicibus sunt papillæ quam plurimæ, nulli autem folliculi, & nulli pili: in capite, barba, sub axillis, in pectore, in inguine, circa anum, copiosissimi sunt & folliculi & pili. Dum ergo in illis locis, ubi folliculi deficiunt, & pili desiderantur, jure meritoque idcirco concludimus:

§. VI.

Pilos ex illis folliculis oriri; sive hæreant in cute, sive in membrana cellulosa, sive obliqui sint, ut in scroto, & non esse productiones nervorum. Præterea si horum essent productiones, cur pili ipsi essent insensiles, dum inscio homine flecti, uri, scindi possunt? Oritur dolor non nisi in bulbo, si pilus lente & sensim trahitur, quia hic ex arteriis, nervis & venis constat; quippe, dum pilus tenditur, trahitur bulbus, & extenduntur nervuli, & omnis pars, nervis instructa, illis extensis, dolebit.

§. VII.

Crescunt hi pili propulsione, ita, ut particula, quæ hodie intra cutim, ut radix, hæret, post unum alterumve diem extra cutim pili truncum constituat; hinc abscissi continuo renovantur. Arteriæ & nervi in bulbo (§. III.) reperti, sunt vascula, humores nutritios advehentia: cum vero in corpore, maxime adulto, non fiat nutritio, nisi simul illud ultimum, in cujus locum nutriens succedit, auferatur, nullum est dubium, quin & illud obtineat in pilis, cumque pilus crescat propulsione, ut particulæ sese invicem exteriora versus ducant, ultima elementa necessario cadunt, cum ultimum nutriens ad ea non amplius perveniat.

OBSERVATIO XIII.
DN. D. JOBI BASTER.
Curatio epilepsiæ, in sinistra manu oriundæ.

Juvenis XVIII. annorum, per tres aut quatuor annos epilepsia laborans, opem meam postulavit; acutissime omnia ad indagandam mali causam inquirenti respondit ægrotus, se paulo ante paroxysmum semper quasi convulsionem, aut spasmum sentire in tendinibus musculorum, qui digitos sinistræ manus elevant: jussi ergo, ut, quam primum hoc sentiret, statim arcto vinculo coriaceo, idcirco gestando, carpum constringeret, quo levi remedio paroxysmum sæpissime inhibuit. Purgato dein corpore, arteriam temporalem sinistram secari, & fonticulum in manu sinistra, paulo supra annulare ligamentum, excitari curavi, atque interne sic dicta quædam specifica exhibui, quibus remediis intra septem vel octo hebdomades curatus fuit. Fonticulus per tres menses apertus servatus fuit, dein claudebatur, & jam immunis ab hoc malo vivit.

OBSERVATIO XIV.
DN. D. JOBI BASTER.
Abscessus in puero quinque annorum, qui intra 24. horas os tibiæ a sua epiphysi separaverat.

Rogatus visitavi infantem, quinquennem, qui, post acutissimam febrim, sequenti die conquerebatur de vehementissimo dolore in tibia, paulo infra genu; reperi abscessum jam pure plenum, hincque statim eum aperui, sed miro spectaculo, remoto & absterso pure, vidi os tibiæ quasi cuneo ab epiphysi sua separatum, ita, ut digitus posset interponi;

terponi; margines epiphysios & ipsius ossis carie erant arrosi, quapropter vulnus dilatavi, & cauterium prudenter applicui, quod felix separatio sequebatur, deinde læsionem hanc ad instar fracturæ compositæ tractavi, & sic, absque ullo incommodo aut claudicatione, intra 13. hebdomades fuit curatus.

OBSERVATIO XV.
DN. D. JOBI BASTER.
Fistula Vesicæ, triginta jam annos durans, intra 28 dierum spatium curata.

Nauta quidam, quadraginta annorum, opem meam imploravit, cui puero decenni calculus fuit extractus, remanente semper per 30. annos fistula, per quam maxima urinæ pars continuo effluebat. Scalpello igitur dilatavi fistulam, ejusque in fundo sensi aliquid calculosi, quod forcipe extraxi, & prævio accuratiori examine deprehendi, illud esse frustulum spongiæ, articulum minimi digiti magnitudine referens, cui materies calculosa fuerat accreta, & quod ex negligentia prioris Chirurgi sine dubio in vulnere remansit. Turundam hinc, corrosivo mitiori illitam, fistulæ immisi & per quatuor horas ibi reliqui, ad callositatem absumendam, tunc alteram, unguento basilico obductam, ad separationem promovendam, quam & quinto die obtinui. Ab eo tempore singulis diebus minor urinæ quantitas effluebat & fistula ipsa recentis ulceris faciem induebat, quod idoneis medicamentis ita tractavi & firma ac stricta ligatura bene compressi, ægroque injunxi, ut unum supra alterum genu ponendo, in quiete se contineret, alvum emollientia assumeret, & sæpissime lotium emitteret, quo facto intra 28. dies sanatus fuit.

OBSER-

OBSERVATIO XVI.
DN. D. JOBI BASTER.
Nuclei prunorum deglutiti, mortem inferentes.

Vir quidam, triginta annorum, conquerebatur de dolore stomachi continuo, lancinante, ad omnia, quæcunque assumta, sive alimenta, sive medicamenta, ingravescente; nihil hinc, nisi tepidum lac, aut jus carnium, & ea non nisi in exigua quantitate, assumere poterat; alvus tamen erat adstrictissima, quæ per clysteres sollicitata, non nisi pauca & durissima scybala reddebat, tandemque summe emaciatus homo fame & dolore miser obiit. In cadavere post mortem aperto, in stomacho reperi decem nucleos prunorum integre deglutitos, qui pylorum fricando ulcus magnum ibi formaverant, cum excrescentia carnis fungosæ, quod sine dubio summe dolorificæ hujus mortis causa extitit.

OBSERVATIO XVII.
DN. D. JOBI BASTER.
Hernia umbilicalis in Hydropico causa mortis.

Nobilis quidam Dominus, hernia umbilicali laborans, incidit in Asciten, quæ, quotidie ingravescens, totum abdomen, sed quam maxime membranas dictæ illius herniæ ita extendebat, ut per eas, valde tandem extenuatas, ipsa aqua quasi exsudaret. Opem meam tunc imploranti prædixi subitaneam mortem, metuens scilicet, ne sternutatione, tussi, &c. aut graviori inspiratione hæ membranæ disrumperentur, & sic animam cum aquis effunderent, id quod etiam non multo post accidit: Graviter enim tussienti, quamvis firmiter omnia comprimi curaveram, rumpitur umbi-

umbilicus, & ingens aquarum copia effluxit, ſubſequente altero die morte.

OBSERVATIO XVIII.
DN. D. JOBI BASTER.
Duo ureteres in rene ſiniſtro.

Aperuì anno 1739. cadaver virginis viginti circiter annorum, in quo ren ſiniſter habebat duos ureteres, digiti latitudine a ſe invicem diſtantes, & usque in veſicam ita exporrectos. Naturalis erant ambo magnitudinis; dextri autem renis ureter tantæ erat capacitatis, ut facile pollicem caperet. Reliqua omnia naturaliter conformata erant.

OBSERVATIO XIX.
DN. D. JOBI BASTER.
Vomica pulmonis feliciter ab Agyrta curata.

Nauta quidam robuſtus laborabat Vomica in lobo pulmonum dextro, valde dolorifica ac corpus emaciante & debilitante. Fruſtra adhibitorum remediorum tandem pertæſo, & apud omnes auxilium quærenti, ab agyrta præſcribitur vomitorium, ex croco metallorum aliisque, unde enormiter vomebat, & magna vi rumpebatur Vomica, unde maximam puris copiam exſpuebat, ac non multo poſt, uſu balſami Locatelli, ſanabatur.

OBSERVATIO XX.
DN. D. JOBI BASTER.
Calculus ſat grandis infra linguam exciſus.

Nobiliſſimus quidam Dominus oſtendit mihi tumorem duriſſimum, linguam inter & ſiniſtri lateris dentes mo-

lares inferiores, qui etiam externe ſentiebatur, & maximam loquendi difficultatem creans, jam per annos quinque ibidem ſubſtiterat. Facta ergo prius exploratione mediantibus digitis, inciſionem ſupra ipſum tumorem feci, & extraxi calculum, nucem avellanam magnitudine æquantem, quo facto vulnus paucorum dierum ſpatio feliciter conſolidatum fuit.

OBSERVATIO XXI.
DN. D. JOBI BASTER.
Oeſophagi paralyſis in virgine.

Virgo 20. annorum ſuppreſſis menſibus admodum evadebat cachectica & valde emaciata; opem meam implorans, conquerebatur de maxima difficultate cibos aut potulenta deglutiendi. Cogitavi primo de excreſcentia carnis, aut ſcirrho glandularum œſophagi, unde virgam balænaticam, ſpongia armatam, in os intruſi; ſed patulum usque ad ventriculum erat iter; quapropter judicavi, adeſſe paralyſin muſculorum œſophagi, ſed plurimis adhibitis antiparalyticis remediis non favebat eventus, quin potius increſcebat malum, ut nihil amplius deglutire poſſet. Ne ergo fame conficeretur, conſului, ut cibos bene manducatos primo digito, dein inſtrumento, ex virga balænatica confecto, in gulam & ſtomachum detruderet, quod cum demonſtraveram, ſatis bene huic methodo adſueſcens, per quatuordecim menſes vitam ita ſuſtinuit. Interim corpore paulatim ex bono nutrimento vires recuperante, etiam œſophagus munere ſuo fungi incipiebat, & afflicta ſine ullo alio remedio perfecte tandem fuit curata.

(*Zürckſea Erfordiam miſſæ, d. 12. Februar. 1744.*)

OBSER-

OBSERVATIO XXII.
D. D. JOANN. SEBAST. ALBRECHT.

De

Raphano majori, cortice nigricante C. B. Pin. 96. radice oblonga, foliis luxuriose in cavitatem radicis deorsum natis.

Semina plantarum perfectarum matura & incorrupta, terræ fertili commissa, vi sua vegetante protrudere germen unacum radicula, notissima res est. Germen illud comitari uno, duobus pluribusque cotyledonibus, & sic recta seu verticaliter assurgere, deinde totam foliorum cohortem successive cum caule in eadem linea succedere, nisi vel mollitie, ut in flagellantibus, vel gravitate in pluribus, ab hoc crescendi modo deflectant oblique, docent nos observationes. Experimenta insuper manifestant, in radicibus quibusdam, carnosis imprimis, oblique terræ commissis, sanis, foliis radicalibus antiquioribus resciffis, eadem flectendo proxime ad perpendiculum, denuo germinantia, & ad eandem lineam iterum succrescentia, conspici. Quoties itaque alium a naturali nascendi modum præternaturalem, seu inconsuetum, observamus, toties per impedimentum aliquod, sive extra terram, sive in terra, tanquam occasionalem causam, vim istam naturalem turbatam esse, ut concludamus necesse est. Vegetabilia omni imaginationis vi destituta sunt, itaque monstrorum causa in hoc regno, nisi in semine jam defectus adsint, unice in externis, seu iis, quæ ad plantam ipsam non pertinent, sed ejus vegetationem, figuram & crescendi modum occasionaliter modificare possunt, quærenda est. Rem jucundo aliquo spectaculo declarabimus, cum multum conferant lucis ejusmodi curiosæ observationes nego-

tio vegetationis. Inter plures raphanos majores, oblongos, cortice nigricantes, quos nostrates Hortulani grosse Rettige vocant, & ob radicem molliorem, succulentam & acredinem magis temperatam, multis in deliciis sunt, aluit hortulus meus quendam, in quo, ex terra recenter extracto, externe præter fissuram aliquam in medio, inter ipsa folia radicalia, nihil alieni observatum fuit. Cum vero ob magnitudinem, per longitudinem, seu verticaliter cultro divideretur in duas partes æquales, ut in taleolos semicirculares scissus commodius posset ore assumi, accidit, ut in interioris parenchymatis substantia cavitas major observaretur, sine ullis præviæ aut præsentis putredinis, aut alius corruptionis signis. Ipsa hæc cavitas, terrei coloris, reti aliquo fibroso vasculoso albidiori ornata, jucundo spectaculo alebat folia quinque crispa, a capite per fissuram seu hiatum deorsum nata, varie & eleganter flexa atque reflexa, viridescentia albida, perfectam divisionem felici casu illæsa. Vid. Fig. 3. Tab. I. Inter plures, qui rarum hoc phænomenon intueri & admirari dignati sunt, fuit & ipsa Serenissima Ducalis domus, unde etiam pictori aulico delineanda vivisque coloribus distinguenda tradita est hæc pars vegetabilis, quæ alias quoque longiorem ætatem tulit: Nam marcescere visa, si in aquam imponebatur, non solum folia denuo expansa, sed & magnitudine successive multum aucta, læte monstrabat.

Qui structuram plantarum æque mechanicam, ac animalium, si motum voluntarium excipias, cognitam habet, & simul novit, determinari progressum & directionem fibrarum varie, pro minori vel majori resistentia externa, interdum etiam pro occasionali læsione aliquot fibrarum, vasculorum, tunicarum ex fibris contextarum, qua oppositæ majori vi trahunt, perpendicularem fasciculorum fibrarum seriem

riem in vasculis, &c. a recta in curvam reflexamque viam facile sic deduci, seu cogi posse, statim judicabit x).

Accidisse autem aliquid, hiatus seu fissura, in superiori parte inventa, & cavitas absente omni putredine orta, evincit, dum forte vermis compagem fibrarum solvit, ipsa læsione etiam fibris inducta, aut quod suspicor, me inscio, quis experiri voluit, an experimentum succedat, quod hortulani celebrant ad augendam raphanorum molem, & *inoculationem* vocant, ubi subula perpendiculariter intrusa cavitatem parvam faciunt, cui novum semen, tanquam utero, committunt, quod, adultioris radicis succis nutritum, coalescere cum antiqua radice dicunt, ut quasi in duplicem molem adolescat radix novo imprægnata germine. Quia vero semen hoc fatuum fuit, aut læsum, aut cavitatem non attigit, fieri potuit, ut læsis per subulam fibris, hæc se contraxerint, cavitatemque formaverint, in quam, æquali sublata fibrarum tensione, folia sese retraxerunt, quæ ab accessu liberioris aëris probe munita, minus perspirarunt, ideoque non firmiorem, sed laxiorem habitum, nec æque læte virentem colorem, sed pallidiorem, acquisiverunt, quemadmodum in ipsis hominibus aliisque animalibus ex eadem causa idem hoc contingere, quotidie observamus.

Explicatio Fig. 3. Tab. I.

a. b. duorum foliorum initia.
c. d. e. trium reliquorum initia.
f. crassities albæ substantiæ incorruptæ.
g. cavitas fibrosa, terreo colore tincta, superinducto reti fibroso - vasculoso albido.

(*Coburgo Erfordiam missa d. 20. Februar. 1744.*)

x) De radicis Raphani structura vid. *Marc.* MALPIGHII *Oper. anatom. de rad. plantar. p. m. 1,7.* De causis monstrosor. vegetabilium autem *Jo. Dan.* MAJORIS Diss. de *planta monstrosa Gottorpiensi, Schleswigæ 1665. 4to.*

OBSERVATIO XXIII.
DN. D. JOANNIS van WOENSEL.
De
Muliere gravida, vivam devorante anguillam.

Eſt adpetitus inordinati ſpecies *Pica*, non virginum duntaxat & matronarum, ſed virorum etiam & puerorum ludibrium, cujus cauſam phyſicam latentem, qui in ſucci gaſtrici exaltatam acrioremque indolem, ſimulque in errantis phantaſiæ vitium retulerit, a vero forſan haud multum aberraverit. Præ nobiliori ſexu tamen huic affectui magis obnoxias eſſe fœminas, & quidem eo potiſſimum, quo fœtum in utero geſtant, tempore, cunctis in confeſſo eſt. Tanta utique tum inſani hujus adpetitus in quibusdam mulierculis vis eſt, ut non modo vitioſæ qualitatis edulia abliguriant, ſed & talia crebro, a quibus alias natura ſana abhorret.

Avus conjugis meæ chariſſimæ, Amſtælodami in foro piſcario dum verſatur, piſces empturus, a latere ſuo ſtantem animadvertit pauperculam gravidam, quæ avidis oculis venum expoſitam majorem anguillam luſtrat, atque de pretio paciſcitur, quod cum ipſi ſolvendo nimium eſſet, tandem diſcedit triſtis. Abiturientem Avus revocat, ſolvit pretium ipſique donat hancce adeo anxie deſideratam anguillam, qua obtenta præ gaudio lachrymas fundit paupercula, actisque gratiis mox ſeſe ſurripit Euro velocior; famulum ſuum interim jubet Avus, ut mulierem e longinquo obſervaret; ſecedit illa in angiportum, a populi turba ſemotum, ubi voracitate incredibili brevi vivam, vixque manducatam, ingurgitat anguillam.

Occurrit apud *P*. FORESTUM *Lib. XXVIII. obſ. 65.* caſus huic ad amuſſim ſimilis, de fœmina Alcmariana, quæ

ad

ad forum veniens, anguillam coëmptam ſtatim crudam devoravit. Aliorum quoque vivorum animalium, a gravidis Pica laborantibus devoratorum, apud Auctores hinc inde exempla occurrunt. Sic BIERLINGIUS in *Ephemerid. Nat. Curioſ. Dec. I. Ann. II. obſ. 210.* meminit mulieris Dresdenſis, Cyprinum, pondere ferme unius libræ, vivum a capite usque ad caudam edentis; nec non de alia, nomine Rebecca, ibidem ſcribit, quod, prima vice gravida, duodecim vivorum Mullorum capita avidiſſime demordens, illico eadem devoraverit. *Victor* TRINCAVELLIUS de matre ſua, dum in utero gereret, gammaros fluviatiles crudos comedente, hiſtoriam refert *Lib. VII. Curat. particul. affect. cap. 4.* Celeberrimus LANZONUS in *Ephemerid. Nat. Cur. Dec. III. Ann. II. obſ. 28.* refert de militis cujusdam uxore, quod pullum gallinaceum vivum, cum plumis, pedibus, inteſtinis & excrementis, ſumma aviditate devoraverit.

Quandoque etiam mulierculas, hoc affectu laborantes, tenet incompeſcibile non minus, quam execrandum ipſius carnis humanæ deſiderium, quod RODERICUS a CASTRO, *Lib. III. de morbis mulierum, Cap. 9.* depravati & laſcivi animi ſignum merito vocat. *Non defuerunt noſtra memoria*, inquit MARCELLUS DONATUS Lib. IV. Hiſtor. Med. mirab. Cap. I., *quæ conſpecto viro quodam toroſo ac corpore ſucculento, morſu hujus appeterent armos.* LUDOVICUS VIVES, *Comment. ad Cap. XXV. Lib. XXVII. divi Auguſtini de civitate Dei*, hiſtoriam exhibet de fœmina gravida, morſus cervicis denudati alicujus juvenis ardore flagrante, quæ abortum pene feciſſet, ni avide infixis dentibus illum momordiſſet. Caſus ejusdem fere commatis mentionem quoque facit SALMUTHUS, in *Obſerv. med. Cent. I. Obſerv. 61.* Omnem tamen relatam jam edendi, ut ita dicam, rabiem, multis ſuperat paraſangis illud mulieris cujusdam horrendum facinus, quod *Joannes* LANGIUS, *Lib. II.*

Epiſt.

Epist. med. XII. sequentibus verbis describit : *Elapsis non plus duodecim annis mulier in pago non longe ab Andernaco, Episcopatus Coloniensis oppido, in littore Rheni, malacia laborans, carne mariti vesci desiderabat, quem ei percharum occidit & dimidia fere carne conjugis dilecti saturata, reliquum sale maceravit.* Inordinata & exlex fames, quid non mortalia pectora cogis?

(*Harlemo Erfordiam missa d. 15. Mart. 1744.*)

OBSERVATIO XXIV.
DN. D. JOANN. JACOBI HUBERI.

De

Fœtus præcluso ano, ex suspecta gravidæ matris imaginatione ita concreto.

Magnam esse imaginationis in homines vim, & maxime quidem in mulieres gravidas, aliunde patet, & mira exempla, omni exceptione majora, satis superque id testantur. Illud, quod hic profero, exemplum, observationem chirurgicam simul exhibet. Utraque ratione commotus integram observationis historiam narrare volo. Mulier triginta annorum & quod excedit, equisonis in stabulo regio uxor, mater trium infantum, cum in quarto graviditatis quartæ mense esset, infantum suorum unus, puer quatuor circiter annorum, levi ex ulcere laborabat in nucha. Coalescere incipiens ulcus illud & ad consolidationem vergens mater aliquoties intuita est, forteque horrorem inde contraxit, dicens aliquoties puero suo, *futurum, ut in nucha cicatricem ano similem nanciscatur.* Quid factum est? Justo partus tempore mulier illa filium enixa est (die 2. Nov. 1743.) optimæ formæ, quoad conspici poterat, atque vitalem.

lem. Cum vero puer ille, die a nativitate sua tertio, nihil tum meconii deponeret, inquirens obstetrix in rei causam, reperit perinæum ad coccygis os usque penitus clausum, ibique loci, ubi apertura ani esse solet, leves aliquot plicas conspicit, concreti vulneris cicatricem quasi referentes. Cognito itaque morbo, pater infantis statim auxilium quærit, rogans Chirurgum aliquem, vellet operationem, qua opus esset, instituere. Chirurgus quoque id mox præstandum suscipit, sed frustra: levem enim incisionem cum fecisset, deprehendit, majus opinione esse malum, & profundiorem longe requirere incisionem, nec tantum pellicula (uti haud raro observari licet in atretis,) clausum esse anum, adeoque dimittit patrem cum infante absque ulteriori auxilio. Pater dein alium adit Chirurgum, & tandem die 6to Novembr. (qui quintus post partum erat dies) cum Chirurgus ille nescio quam ob caussam nihil tentasset, meum sibi expetit consilium atque operam. Facile mihi erat auxilium unicum ex profunda satis ad cavum intestini recti, vel etiam, si pejus malum foret, coli adeo finem incisione petere. Quapropter mox jussi Chirurgum justo, quem ipsi indicavi, loco, perfodere infantis perinæum ope lanceolæ. Ita sursum dirigebatur lanceola ante os coccygis ossisque sacri infimam partem repetitis vicibus, ut tandem ad duos fere digitos latos ferrum penetraret, absque magna sanguinis emissione, sed tamen absque ullo effectu. Ulterius vero immitti lanceolam, ob latitudinem ejus auctor esse nolui, quia prævidebam, commodius atque opportunius operationem ope fistulæ centimalis (le trois-quarts) absolvi posse. Nescio autem qua levitate, an commiseratione magis ductus infantis pater, ulterius quid tentari in debili infante recusavit. Etamsi revera metuendum erat, ne puer in ulteriori operatione exspiraret, non tamen nisi ægerrime patrem cum infante, præter omnem spem & opinionem frustra vexato, disce-

dere vidi. Anceps enim remedium ſemper nulli præferendum, maxime cum ſit unicum, quo intermiſſo mors certo inſequatur. Evenit nempe, ut die a nativitate ſeptimo ſpiritum, vix acceptum, redderet infans miſellus. Mirandum hac in re, quod tranquille ſatis, id eſt, absque convulſione, vel clamore, vel vomitu, vel colore cutis mutato, pedetentim mortuus ſit. Curioſus ego cum eſſem, explorandi tantam inteſtini recti concretionem, patrem pecunia conduxit Illuſtris Præſes Collegii Regii medico - chirurgici, quod heic, Caſſellis nempe, floret, ut cadaverculum aperire me ſineret. Aperto itaque abdomine, tumente valde atque ſubduriuſculo, reperi inteſtina tenuia aëre plena, ultima inteſtini ilei parte excepta. Erant nempe ilei infima portio, ſpithamam longa, totumque colon, infarcta meconio, ſolito more nigricante, uti & portio, quæ aderat, recti. Magnæ curvaturæ coli, ſeu S. Romani portio ultima, divergens deorſum in latam recti expanſionem deſinebat, quæ expanſio modo ad mediam usque partem & paullo infra veſicam urinariam, ampla & meconio plena erat. Ibi vero evaneſcebat rectum in carneo - pinguedinoſam maſſam quandam, craſſam valde, nullumque amplius recti veſtigium relinquentem. Lanceola eam fere totam penetraverat, ut levi modo vi fiſtula centimali penitus perfodi & in cavum recti penetrari potuiſſet, ſicque alvi exoneratio procurari. Ceterum omnia naturaliter ſe habebant. Per veſicam urina valde diſtentam, exprimere tentavi urinam urachum verſus, ſed fruſtra: nec ſucceſſit experimentum, nec unquam illud ſuccedere adhuc comperi. Quæ de matris hujus infantis terrore ſupra dixi, non plane ſuſpecta mulierculæ narratio eſt, ſed ipſe quoque Chirurgus, fide dignus, qui pueri quatuor annorum ulcus curabat, eadem mihi de matris gravidæ terrore quodam, non valde vehementi, narravit, atque de pueri cicatrice, quam mater cum ano comparavit. Quapropter ego non fa-

cile negarim: Imaginationem illam fuiſſe partus non naturaliter conſtituti cauſam. Utcunque ſit; hiſtoria de puero vera eſt, quantum ad ulcus, & ani illa clauſura ipſa quoque certa.

(Caſſellis Erfordiam miſſa d. 29. Mart. 1744.

OBSERVATIO XXV.

DN. D. JOANN. DANIEL SCHLICHTING.

Incipiens oculi hernia, acu pertuſa, & poſt hac preſſa, feliciter conſolidata.

Integer annus eſt, ex quo prægreſſa ophthalmia ruptoque abſceſſu perrupta ſimul de nocte fuit cornea oculi tunica, paululum ſupra pupillam, ſecedente ac prominente mox uvea per factum illud corneæ foramen, quæ herniæ inſtar tumens, ſed livida & parva adparuit, muſcæ caput referens, unde & tumor hic μυοκέφαλον audit, eſtque nil niſi ſtaphyloma imminens. Namque de die in diem augebatur ita, ut dimidiam afficeret pupillam, decreſcente videndi potentia, ac perbrevi temporis ſpatio in ſtaphyloma vertendus præſpiceretur.

Agitato conſilio, ac ciliis ſpeculo diductis, tumorem acu pertundendum, lympha mox exſiliente, atque eundem oleo myrrhæ per deliquium deliniendum, ac complicato linteo premendum curavimus. Quo facto intra dies quatuordecim, omni tumore repreſſo, priſtinum oculo reſarcitum eſt videndi acumen, obducta ſolum parva admodum cicatrice jam reſidua, quæ vix pupillam tangit, nec ullo modo viſum impedit.

OBSERVATIO XXVI.

DN. D. JO. DANIEL SCHLICHTING.

Quinque fungi teretes oblongi, sub ptyalismo e lingua prognati.

Seplasiarius audax & avarus nuper ancillæ, diu satis frustra ab ipso decocti lignorum usu excruciatæ, exhibet tandem mercurium ore assumendum. Tum fontibus salivæ cito apertis, unda ubertim excurrit. Ast Medici hic simius mox inhorrescens, portenta intuitus, contagium forte, an mercurium metuens, eminus convenit ægrotam, idque subinde non quotidie, cum illi hoc ipsum, facile alias eveniens, admodum fuerit & grave & horrendum. Interim medicastri incuria quinque fungi mox ex antica linguæ parte, iique teretes & oblongi, excrescunt, quorum unus, licet tenuis pennæ instar, pollicem longitudine æquavit. Chirurgus filo tum ligat singulos, qui & 24. horarum spatio delapsi ac funditus sublati sunt, absque ullo alio insecuto malo. Sed posthac orta est peripnevmonia, subjunctis febre acutissima, diarrhœa, delirio, &c. indeque sine instituta phlebotomia, & sine usu remediorum febrem quatantenus mitigantium, misera satisfuperque incuria, ignorantia & stultitia Seplasiarii vexata, diem tandem obiit supremum. Ita licitum est hic ludere de corio humano; quod cum nuper animadverti primum, nec unquam alias relatum legi, ideo curiosis referendum duxi.

OBSER-

OBSERVATIO XXVII.

DN. D. JOANN. DANIEL SCHLICHTING.

Hydrops articuli prægrandis, dissectis & ipsis ligamentis, siccatus.

SExtus est annus, ex quo Magister Ebræus, qui vix ex ephebis excesserat, me consultum it, persuasus, & confisus, esse adhuc remedium ingenti ad genu sinistrum tumori, qui, licet per octo annos multis artificiis, tam in Germania, quam Londini, tum & Parisiis, illorumque in nosocomiis, ne minimum quidem auscultaverit, sed quotannis potius increverit; adeo, ut & mediam tandem ossis femoris ac suræ partem omnem cavitas multum prominens occupaverit. Complures Medici & Chirurgi heic quoque loci consulti, Chirurgiæ efficaciam inutilem judicarunt, aut mortem brevi post subsecuturam annunciarunt. Cuncta tamen hæc haud impediverunt, quo minus, adsistentibus quinque Chirurgis, audaces & præmeditato opus aggressi, circa internum rotulæ latus, a tibia usque sursum, discciderimus cutim, adipem, aponevrosin, atque artus ligamentum, vulnere ad spithamæ longitudinem extenso, adhibita primum lanceola obtusa, tumque novacula. Illico vi unda excurrit ubertim, eaque limpidissima, ad mensuram circiter, quæ albuminis ovi instar ignis calore concrevit. Circa idem tempus excerptæ quoque sunt digito meo quatuor glandulæ Haverianæ separatæ, nec adjunctæ amplius, ex artus cavo, quæ singulæ nucis moschatæ aut fabæ magnitudinem æquabant. Hiante ergo sic satis vulnere, nuda cruris & tibiæ ossa atque patella, tum visui, tum tactui comparuerunt, qui adspectus Chirurgis æque ac aliis horrendus quidem erat ast felix, quem sperabamus & prævidebamus, successus, stimulum nobis addidit, omnia experiundi.

Artus ligamentum, quod *capſulare* audit, ſupra & infra fuerat undæ copia jam diu ſatis ante diſruptum, ut facile ſtylum infra muſculos, tibiam qui extendunt ſurſum & lateraliter, ſupra medium cruris, & deorſum ſub cute, ad medium interius ſuræ, immittere poſſemus, explorata ſic longitudine & latitudine cavernæ prægrandi, in quam poſtmodum, quæ ſiccant, medicamina, ſiphone quotidie infudimus. Hæc vero non inhibuerunt, quo minus enormis ejusmodi gelatinæ moles, ad libram circiter, quotidie deſtillaret; *gelatinæ* dico, nullum enim pus primis diebus conſpici potuit, ſed lympha ſolum, quæ calore denſata in coagulum abit, & in ceteris tumoribus unda repletis animadvertitur.

Secundo die poſt factam operationem chirurgicam, febris vere cauſos cœpit exæſtuare per tres dies, quæ uſu aquæ frigidæ, ſucci citri & opii, ac regimine maxime refrigerante, intra id tempus deferbuit. Interea temporis ex vulnere excreſcit ruber fungus, lymphæ exitum ad modum impediens, dolorem inferens, &, longitudine vulneris occupata, latitudinem palmæ ac altitudinem trium transverſorum digitorum referens, ultra vulneris labia tandem circumcirca expanſus & prominens. Cauſticis ſecurioribus & mitioribus fruſtra adhibitis, fungum ſublimato mercurio ſicco ad unciam dimidiam unica vice perfricare, reliquumque inſpergere juſſimus, ſubjuncta conſueta deligatione. Hoc ergo modo omnis ille fungus, licet antea prægrandis, poſtero die penitus quaſi igne combuſtus atque deletus adparuit, tumque ſponte natura, ſub uſu tincturæ myrrhæ ac ſpiritus terebinthinæ, quæ & in cavum ipſum quotidie injecimus, eſchara brevi poſt ſeceſſit, labiis interim & poſthac per emplaſtra & faſcias adductis. Cavitas autem univerſa poſtmodum linteis complicatis extus compreſſa, circumligata & vi coarctata fuit, ſervata ſic ligatura non ſoluta per ſex integros dies. Ita demum ampla cavitas intra id tempus coaluit per-

fecte

fecte consolidata, atque residuum vulnus solis siccantibus, & quæ fortiter arctant fasciis, temporis successu ad cicatricem redactum est, ut intra duorũm mensium spatium tota curatio fuerit absoluta, ipseque Judæus posthac libere, absque omni incommodo, incedere potuerit. Hac occasione illud iterum in mentem mihi venit, quod omnes illi, quibus ejusmodi tumor tempestive non aperitur incisione quadam, sed ubi, facta demum lymphæ corruptione atque ossium carie inducta, cutis multis foraminibus sponte perrumpitur, perpetuo continuante ichoris fluxu, tandem tabe commoriantur, uti ipse ego quinquies id vidi, atque a peritis quibuslibet mihi notis Chirurgis similiter confirmari deprehendi.

OBSERVATIO XXVIII.

DN. D. JO. DANIEL SCHLICHTING.

De

Singularibus quibusdam phænomenis, manifesto demonstrantibus, omne virus rabidi animalis primum partes salivales adficere.

Quoties & quamdiu, sub consideratione & curatione ægrorum rabidorum, perpendi, quales maxime effectus noxios venenum istud, rabidi canis felisve morsu communicatum, exserat, & quomodo potissimum agat, toties & tamdiu quam maxime eos miratus sum; deprehendi autem postea, præsente hydrophobia hæcce præcipue occurrere symptomata:

1.) Anxietatem summam circa præcordia;

2.) gulæ constrictionem, ac si offa illic esset infixa rotunda, qui sensus nascitur a constrictione musculi pharyngæi, a quo usque adeo comprimitur pharynx circa rotundam cartilaginem cricoideam;

3.) per-

3.) perpetuam fere ſalivæ exſpuitionem;

4.) nauſeam ac denique vomitum muci & lymphæ copioſæ, ac ſi æger ptyaliſmo laboraret, quæ ſingula alternatim magis minusve exacerbantur & ceſſant;

5.) cutim univerſam & extremitates frigidas, cum ſudore frigido perpetuo;

6.) ingentem furorem, ſed ita per vices, ut ſubito tales rabidi anxii ſe agitent, exſiliant, pedibus calcitrent, manibus proximos prehendant, clament; neſcii tum omnino quid agant, &c. neque in iſto temporis momento verbis ullis, ſed vi tantum coërceri poſſint. His autem cito iterum evaneſcentibus, reſpirant fortiter, ſuſpiria edunt, loquuntur apte, conqueruntur anxii, exſpuunt in terram, ſitiunt, averſantur omne liquidum, & ſaltem panis fruſtum quandoque deglutiunt, atque in omnibus mente ſibi iterum ad tempus conſtant; ſed mox denuo adficiuntur iisdem motibus ſpaſmodicis, idque per vices tamdiu alternare ſolet, donec intra triduum moriantur omnes, ſuperveniente apoplexia ſpaſmodica.

His ergo probe ponderatis, judico, venenum illud tandem translatum ad ſalivæ fontes, ad pharyngem, ad œſophagum, ventriculum & inteſtina, ibidem ciere ſpaſmum, unde aquæ metus, majore copia humorum ſeroſorum e corpore illuc affluente. Tali autem ſpaſmo veneni quidem pars aliqua expellitur, ſed criſi inani & imperfecta, cum maxima ejus pars intus retineatur. Cerebrum autem unacum nervis, ceterisque corporis partibus, conſenſu cum ſalivæ partibus communi irritari & affici autumo. Opinatus quoque ſum, diu tamen hæſitans, mercurium forte remedium contra hydrophobiam conſtituere poſſe prophylacticum, & en! quod diu meditatus ſum, & diſcipulos jam diu docui, & duos ante annos publice expoſui in libro *Syphilidos mnemoſynon criticon* inſcripto, ejusque parte prima, id Zeelan-

diæ

diæ Medici, verum, ut ajunt, experti, memoriæ prodiderunt & scriptis reliquerunt, fuisse videlicet, quibus commorsis per salivæ fluxum, hydrargyro commotum, hydrophobia fuerit præventa. Qui utrum per traditionem, an ipsi meditati, rem eandem eodemque tempore resciverint, me latere profiteor.

OBSERVATIO XXIX.

DN. D. JO. DANIEL SCHLICHTING.

Vulnus venæ jugularis internæ feliciter sanatum.

Septem jam præter lapsi sunt anni, cum tumorem cysticum durum simulque fungosum, ad latus tracheæ sinistrum super internam jugularem venam conspicuum, qui per multos annos nullis remediis cedens, tandem ovi gallinacei molem superavit, lata lanceola incidendum & aperiendum curavi per senem Chirurgum, qui, incuria paululum infra tumorem nimia vi intrudendo instrumentum, venam prædictam sauciavit, cruore mox vi maxima excurrente rivi instar, ac si ex arteria carotide mactati animalis exsiliisset. Stupefactus tremensque artifex, consilii ac remedii inops, obmutuit; sed ego animum illi mox addidi, atque sanguine ad libras temporis momento profuso, vulnus Vitriolo, crepitu lupi involuto, implendum, ac multis linteis carptis & complicatis venam fortiter premendam, atque pressam commoda fascia sat longa, circa collum & caput omne circumducta, retinendam curavimus; quo facto coërcita & sufflaminata est extemplo enormis & impetuosa illa hæmorrhagia, neque unquam recruduit, præcipue cum caveremus, ne intra quatuordecim dierum spatium vinculum laxaretur aut solveretur.

Ecce igitur vulnus venæ jugularis internæ, Chirurgiæ efficaci, a neutiquam lethiferum. Merito itaque mirari licet, quod inter Gallos pariter & nostrates adhuc dum sint, qui vulnera hujus venæ semper & absolute lethalia esse perhibent.

(*Amstelodamo Erfordiam missæ d. 3. Maji 1744.*)

OBSERVATIO XXX.

DN. D. JOANN. HIERON. KNIPHOFII.

Singularia quædam in Ictero nigro notata phænomena, cum sectione anatomica.

Aurifaber annorum 48. temperamenti cholerico- melancholici, a pueritia cerevisiariæ diætæ adsuetus, artis suæ magis magisque excolendæ gratia ad exteros se confert anno ætatis 20. ubi necessitate ita postulante vinum pro potu ordinario seligere cogitur. Vix quinquennio ita elapso in patriam reversus, in malum hypochondriacum, gravissimis stipatum symptomatibus, incidit, complicatum cum hæmorrhoidum moliminibus, quæ omnia tamen consiliis & auxiliis felicissimi cujusdam Practici tunc temporis, post octo mensium decursum in tantum iterum sublata fuerunt, ut matrimonium inire, & quinque liberorum pater fieri dein potuerit; interim vero quotannis dicta symptomata malum latitans, etiamsi obscure, prodebant, donec hoc anno frequentius de dolore quodam obtuso per aliquot menses conquereretur, qui ipsum lecto prorsus adfigebat. Erat autem lectus in hypocausto ita collocatus, ut dextro lateri incumbere necesse haberet, si per januam intrantes conspicere, & quæ in hypocausto fiebant observare vellet. His tamen non obstantibus absque incommodo primis sex septimanis in sinistro

niſtro bene dormire poterat latere. Quod autem primo voluntatis erat, id nunc neceſſitas poſtulabat, quia dolorem gravativum ſentiebat, quam primum ſiniſtro incumbens lateri quietem quærebat. Ex ſignis diagnoſticis ab initio morbi ad complicationem mali hypochondriaci, calculi renum, & hæmorrhoidalium moliminum concludere licebat; quoad pathognomonica autem, totius ſuperficiei flavus color *icterum*, & hunc *nigrum* eſſe, urina atro-rubens confirmabat. Maxime autem de dolore tenſivo ac lancinante in regione epigaſtrica, hypogaſtrica, renali atque pubis conquerebatur, qui modo aſcendebat pectus verſus, modo transverſim ad ductum diaphragmatis, ægrotum excruciabat, modo locum, ubi veſicula fellea deliteſcere ſolet, occupabat, atrociſſima autem pertinacia regionem hypogaſtricam circa umbilicum affligebat. Averſatio a potu ordinario in cauſa erat, quod per totum morbi decurſum non niſi medicatis decoctis atque infuſis uteretur; medicamenta autem, quæ exhibebantur, erant rhabarbarina, digeſtiva ſalina ac balſamica, ictero adpropriata. Alvus interim tardius ſuccedebat, & excrementa, quæ cineritii ſemper coloris erant, ægerrime ſemper, in forma globulorum compactiorum, prodibant; urina autem per 14. hebdomadum ſpatium copioſe quidem, ſed nigerrimo tincta colore, reddebatur. Tandem ſputum purulentum, unacum plenaria totius corporis conſumtione tabida, univerſam hanc ſcenam claudebat, vitæque finem imponebat.

Sectio anatomica poſt mortem inſtituta, varia curioſa aperiebat phænomena: Omentum enim, panniculus adipoſus omnisque pinguedo ſubjacens, erant conſumta; in inteſtino colo reperiebantur ſex globuli fecum induratarum, prope valvulam coli Bauhini jacentes, cui colorem gangrænoſum conciliaverant; renum ſubſtantia erat ſumme flaccida, ſed ſana & crumenam quaſi collapſam referebat; ve-

ſicula fellea utriculi inſtar turgida, bile quidem fluida, ſed nigerrimi coloris, ad inſtar atramenti ſcriptorii, erat repleta, nullusque in ea reperiebatur calculus; ductus biliarii, maxime autem hepatici, capacitatem atque diametrum triplo majorem habebant, & bile memorata nigricante infarcti conſpiciebantur, ac inſimul totum hepar bile ſimilis ſubſtantiæ & coloris repletum undique erat. Bancreas Virſungii, quoad totam ſubſtantiam ſcirrhoſum, ductu ſuo excretorio, cum ductu choledocho communem in inteſtinum duodenum agnoſcebat inſertionem, & in hoc inſertionis puncto pars quædam glandulosa pancreatis ſcirrhoſa reddita, cum glandulis, uti videbatur, in choledochi fine exiſtentibus, pariter ſcirrhoſis, exitum hujus ductus biliarii communis ita obturaverat, tamque firmam concretionem induxerat, ut inciſione & ſeparatione non niſi, manu chirurgica facta, reſtitui potuiſſet, quæ tamen in vivo corpore, perfecte licet cognita hac cauſa, minime locum obtinuiſſet.

Notatu autem maxime digna in hoc caſu occurentia potiſſimum videntur ſequentia:

1.) ductus choledochi præcluſio a pancreate ſcirrhoſo;

2.) quod urina nigredine ſumma imbuta, in ictero excreta, non ſemper præſentem gangrænam & mortem inſtantem indicet, ſed ſi non niſi ex regurgitatione bilis ex hepate ad univerſam ſanguinis maſſam oriatur, per multas ſeptimanas durare poſſit;

3.) ſcirrho diſpoſitionem præbuiſſe corporis habitum macilentum; augmenta vero dediſſe fumum argenti vivi inter deaurandum aliosque labores aurifabris inevitabiles; complementum demum attuliſſe diætam mutatam ex cereviſiaria tenui in vinoſo-ſpirituoſam.

4.) Tabem atque totius corporis conſumtionem a pancreate ſcirrhoſo oriri poſſe, quod etiam *M. A.* SEVERINUS, de

de recond. abſceſſ. nat. Sect. II. cap. 36. & BLASIUS, *Obſerv. med. Part. I. obſ. 23. & obſ. anat. p. 127.* teſtantur.

(*Communicata Erfordiæ, d. 7. Jun. 1744.*)

OBSERVATIO XXXI.

DN. D. DANIEL FISCHERI.

Sectio anatomica juvenis febre hectica defuncti.

Studioſus Lycæi noſtri ſuburbani, annorum circiter 17. conſtitutionis ſiccioris & debilioris, ingenii tamen vivacis & acuti, per vitæ ſuæ curſum debilis, pauco cibo & potu contentus, ſæpe morbidus, & ſemper ad ſudores proclivis; cum vacillantis ſanitatis & conſtitutionis debilioris, optima diæta potuque aquæ fontanæ potiſſimum, rationem primariam ſemper haberet, nihilo tamen minus nullo modo id impetrare poterat, ut effugeret morbum, quem ipſe metuebat, Medicique prædicebant, videlicet febrem hecticam; cumque hanc jam jam ſentiret, omni adhibita attentione, convenienti diæta illam adhuc ſubigere intendebat, idque longo ſatis tempore, ita, ut jam tanquam hecticus per duos annos integros ſcholas tamen frequentare ſtudiisque ſuis incumbere diligenter ſatis potuerit. Sed vis morbi tandem magis magisque increvit ita, ut, licet exquiſitiſſimam vitæ rationem indeſinenter obſervaverit, tamen ille pedetentim optimæ ſpei juvenem viribus orbavit, ut lecto continuo adfixus manere coactus fuerit. In his conſtitutus anguſtiis, cumque etiam res eſſet anguſta domi, nec quidquam commoditatis, præter officia illa, quæ alumni noſtri ipſi præbebant, haberet, *b. Georg. Buchholzium*, Rectorem, exorabat, ut is ſtatus ſui miſereretur, atque, ut meam ipſi opem medicam præſtarem, a me impetraret; quod etiam

beatus ille Vir, optimus & sincerus meus amicus dum viveret, præstitit, nihilque intermisit, quod in solatium Studiosi hujus hectici ullo modo cedere posse autumabat. Idcirco etiam, cum me adiret rogaretque, ut illum visitarem necessariaque ordinarem, statim id feci, adivi, invenique miserum jam in gradu tertio hecticæ constitutum, quem calor continuus, & ad adsumta quævis esculenta vel potulenta increscens, urina in superficie pinguis, sudores nocturni, languor summus & consumtio corporis, absque omni tamen dolore, hypochondria sursum ad thoracem convulsa, ventre tamen contracto & inani, certo indicabant. Hæcce observans, illico *b. Dn. Rectori* exposui, cum annexo prognostico, malum hocce nullam amplius medelam ex artis salutaris loculis habere posse. Sed diuturnum illud cum esse simul dixissem, b. ille Vir me rogabat, ne absque consolatione bonus iste Studiosus maneret, ut facerem tamen, quæ artis essent. Annui, & ordinavi emulsiones temperantes similesque gelatinas, quæ simul etiam restaurarent, uti & serum lactis caprilli, sed absque ullo effectu; & licet simul quoque exquisitissima observata fuerit victus regiminisque ratio, nihilo minus tamen, totus exhaustus emaciatusque, mortis in prædam cessit.

Desiderium illud, quo flagrabam, videndi interiora corporis, quo eo certior essem, in dijudicandis Medicorum sententiis, quas hactenus in diversum abeuntes, legi, perpendi, nec tamen plenarie inde convictus fui, me quoque incitavit, ut disponerem laudatum antea *b. Rectorem nostrum*, ut corpus exanime cultro anatomico subjiceretur; annuit ille æque mecum curiosus, illicoque omnia disponi curavit. Accessimus ambo, cum plerisque Studiosis Lycæi nostri, corpusque extenuatum & consumtum aperui, cumque remotis integumentis abdominis, ut moris est, interiora jam jam conspectui sese offerrent, non sine admiratione vidimus

in

in ipso cavo abdominis serum extravasatum, ac præter omentum fere prorsus consumtum, mesenterium inflammationis indicia exhibens, similisque constitutionis intestina tenuia; hepar ingens & induratum, planeque nigrum deprehendebatur, ac non modo lateri dextro, sed & diaphragmati, ventriculo & intestino colo fortiter adnatum. Ventriculus ipse exiguus cernebatur, ita quidem, ut perfecte formam intestini cellulosi sisteret, pro quo etiam facile reputari potuisset, nisi insertio œsophagi & transitus in intestina tenuia aperte demonstrassent, verum hunc esse ventriculum; lien quinque lobos monstrabat, ceterum vero sanus erat. Curiositas hæc me quoque ulterius invitavit ad lustranda interiora thoracis, ad quæ spectanda cum integumenta removerem universalia, unacum musculis, atque pro reponendo sterno, cartilaginosam partem costarum incidere voluerim, observavi non tantum locum illum, sed integrum quoque sternum & costas ipsas, meram constituere cartilaginem, quod ut eo certius observare possem, non modo costas a musculis separavi, sed & sternum ipsum paulo penitius lustravi, & facta ubique fere incisione, totam harum partium substantiam cartilaginosam deprehendi. Separato ergo & remoto sine difficultate sterno, pulmo in conspectum prodibat, undique stagnante sanguine repletus & distentus. Cor flaccidum, sed satis magnum; secundum proportionem corporis, ast sanguine vacuum adparebat. Pericardium sero maxime repletum erat, perfectamque Hydrocardiam sistebat, unde tantæ cordis oppressiones, & quandoque supervenientia deliquia animi, suam ducebant originem. Plura lubentissime adhuc lustrassem, speciatim autem capitis quoque interiora, & suturarum cranii conformationem, quam pariter præternaturalem fuisse, exinde suspicabar, quoniam in puerili ætate gravissimis capitis doloribus diu laboraverat; sed avocatus ad parturientem nobilem, in pago quodam vicino

cino commorantem, curiositati finem imponere, nolens licet, coactus fui.

Quæ itaque culter detexit anatomicus, modo relata & exposita, ea multum omnino conferunt ad determinandas diversas Medicorum illustrium sententias, quas in designandis morbis eorumque differentiis satis admirati sumus hactenus. Vix enim verbis satis enunciari potest confusio, quæ observatur in Clinicorum libris, circa notiones hecticæ & lentæ febris, tam antiquissimorum, quam nostri etiam ævi, ita, ut Neo-Practicus dubius omnino hæreat, cui fidem adhibere debeat. Cum autem anatomica sectio lydium quasi præbeat lapidem, qui errores manifestat, veritatemque confirmat solidius; hinc, cum in nostro casu manuductione deprehendamus, ad facilius clariusque explicandas notiones febris hecticæ & lentæ, quæ & *tabifica*, omnium Medicorum consensu, salutatur, tentare nunc constituimus, quid humeri valeant, unicuique libertatem sentiendi jure æquali relinquentes, qua & nos in præsentiarum usi sumus.

Febri laborasse defunctum nostrum, nemo certe negabit, quo autem epitheto salutanda sit illa, num *hectica*, an *lenta* dicenda sit, non omnium eadem est sententia Medicorum. Et hoc quidem nullam aliam ob rationem, quam quod apud HIPPOCRATEM, Veteresque Græcos plerosque, hecticæ pariter ac lentæ febris nulla fiat mentio. HIPPOCRATES enim *Lib. de intern. affect. N. XI. sequ.* prædictas febres, addita *cachecticæ febris* notione, sub *Tabis* nomine generali comprehendit, prout ex additis descriptionibus cuique patet. Primus, qui apud Latinos *febrium lentarum* notionem adhibuit, est A. C. CELSUS, *Lib. III. de re medic. Cap. 12.* qui & prædictas Tabis species paullo clarius delineavit, sed pariter easdem sub generali titulo *Tabis* includit. Huic in acceptis referre debemus pleniorem ac luculentiorem prædictarum Tabis specierum differentiam & descriptio-

descriptionem. Fatendum tamen omnino est, quod & is, febrim hecticam sub nomine *atrophiæ* sistendo, dubius admodum & obscurus sit, ut ob deficientem meliorem clarioremque rerum conceptum, juniores Medici vix sciant, an atrophiam simpliciter sic dictam, i. e. sine febre, an hecticam intellexerit Auctor optimus, licet ipsa ceteroquin descriptio sufficienter innuat, quod hecticam sub hoc nomine indigitare voluerit. Illa enim generalis admodum est, ita, ut & atrophiam sine febri, & hecticam ipsam exponat. Cum autem nullum respectum habeat ætatis, ideo concludere licet, quod hecticam saltem denotare voluerit, quippe quæ, datis occasionibus, omnes omnino homines invadit, cum e contrario atrophia speciatim ad infantum senumque referatur morbos. Omnium autem clarissime notiones prædictas exponit, differentiamque declarat *Cœlius* AURELIANUS, *Lib. III. morb. chron. cap. 7.* qui ex ipsa experientia, fidissima rerum magistra, illam depromit, dum tres species consumtionis corporis ad unam classem spectare judicat, hecticam nempe, tabem ex viscerum læsione, & ex ulcere. Uti autem Tabes semper conjuncta est cum viscerum læsione & cum ulcere etiam; sic hectica febris nulla tali læsione stipata est, nisi quod in ea nimiæ adsint excretiones, quod potissimum de urinæ profluvio (quibus addimus & sudorem seminisque ac sanguinis nimiam excretionem,) Auctor existimat intelligendum esse. Ne autem quisquam putet, AURELIANUM sub hectica intellexisse atrophiam, bono consilio simul aliam consumtionis corporis speciem adducit, quæ sine febri homini evenit, & vi hujus differentiæ diversam quoque medelam exponit.

Atque prædicto in sensu veteres Medicinæ antistites notiones specierum Tabis explicarunt, a quorum explicatione & usu jamjam recepto Medici nequaquam recedere debuissent; sed dum nostro hoc ævo in optimis artis incrementis

 nos

nos versari arbitramur, neglecta tamen lectio antiquorum auctorum illuc nos adegit, ut plane contrario sensu, & contra veterum Medicorum receptum stylum, notiones explicari, in scriptis Medicorum etiam principum, deprehendamus. Veteres enim diligenter differentes Tabis species notasse, harumque notas exhibuisse, scripta eorum testantur; recentiores hinc Medici notiones istas retinere & obscuras descriptiones claris perspicuisque conceptibus explanare debuissent. Ast aliud plane adparet ex lectione scriptorum, Medicorum nostro aevo celeberrimorum, dum praedictarum specierum notiones confundunt, ac in descriptionibus ea, quae febri hecticae non nisi propria sunt, febri lentae, cui nomen *tabificae*, ob meliorem rei conceptum, addi deberet, adscribunt, & vice versa febri lentae tabificae ea adscribunt, quae hecticae non nisi competunt.

Equidem suo jam tempore ORIBASIUS, *Synops. Lib. VI. cap. 21.* febris hecticae rationem tam in fluidis, quam in solidis sitam esse statuebat; imo *Alexander* TRALLIANUS, *Lib. XII.* eam in solidis unice tantum collocat, & inde forsitan inducti fuerunt recentiores Medici, praesertim praeteriti & nostri seculi, ut hecticam febrim semper cum viscerum labe aut ulcere conjunctam esse, statuerint, quemadmodum id fecisse legimus *Joann.* FERNELIUM *Theod.* ZWINGERUM, SCRETAM, STAHLIUM, *Frid.* HOFFMANNUM & complures alios; Miramur etiam merito doctissimum cautelarum medicarum scriptorem *Eliam* CAMERARIUM, in *Systemate Cautelarum med. cautel. pathol. cap. IV. & cautel. semiot. cap. II.* rem hanc haud cautius & judiciosius perpendisse, dum ejusdem erroris & negligentiae lectionis veterum scriptorum, semet reum facit, nec officio suo satis functus cordatioribus esse videtur, cautelas medicas scribendo, nec tamen errores tales sedulo satis evitando. Hunc observantes errorem, Medici cautiores, febres chro-

nicas

nicas omnes, & hecticas & lentas dixere, ita ut prædictas notiones indiſcretim ſemper in ſcriptis aſſumſerint, exiſtimantes, hoc modo optime quoque antiquorum Medicorum terminos uſitatos explicari, cum tamen in ipſorum quoque monumentis notaverint, differentiam expoſitam fuiſſe febrium longarum, ſive chronicarum, ideoque cum prædictas denominationes pro ſynonymis reputaverint, factum dein eſt, ut differentiam admiſerint inter febrim hecticam, ſive lentam, *primariam*, & *ſecundariam*, illamque ſine vitio partium ſolidarum, hanc vero cum vitio earum occurrere autumaverint, quemadmodum id factum eſſe deprehendimus ab ETTMULLERO, *Prax. med. p. m. 323. ſeqq.* omnibusque fere reliquis, qui caſtra ejus ſecuti ſunt. Cum autem nec hoc modo ſenſui Veterum ſatisfiat, quoniam notiones ipſæ ſenſu ſuo verbali, uti paullo poſt exponetur, aliud indigitant, Veteresque differentiam ipſam, ex natura & genio horum morborum vere fluentem, adnotarunt, licet apud HIPPOCRATEM & CELSUM nulla hecticæ febris mentio fiat, utpote quam primus forſitan *Cœlius* AURELIANUS introduxit; facile hinc quilibet judicioſus rerum exiſtimator colligere poteſt, prædictorum adſertiones, nec naturæ & genio morborum, nec ſenſui verbali notionum, quibus iſtæ tabis ſpecies, inſigniuntur, exacte convenire. Cum etiam porro verba, ſive notiones, ſint perpetui veluti characteres morborum; illæque ſemel receptæ, uti conſuetudinis lex dictitat, ſemper retineri debeant, ſecundum tritum illud dicterium: *verba valent, ſicut nummi*; hinc eo minus nobis illarum explicatio probari poteſt, ſi evitare ſtudemus confuſiones, quæ in animis incautorum facile excitantur, imo etiam acutioribus viam ſternunt, ad inutiles, vel plane etiam noxias quæſtiones. Hinc enim factum eſſe, firmiter nobis perſuaſum habemus, quod a Medicis diſputetur, deturne vera hectica, an ſecus? ubi alii hanc febrem morbum

esse adstruunt, alii vero plane negant, uti videre est apud PIENS *de febb. Part. II. pag. 49.* Inde quoque exortæ sunt disputationes Medicorum, ita ut SCRETA, *Lib. de febr. castrens. malign.* statuens, hecticam semper latentem aliquam viscerum obstructionem, inflammationem aut abscessum pro causa agnoscere proxima, acriter satis castigetur a *Günth. Christoph.* SCHELHAMMERO *in Dissertatione de genuina Febr. curand. method. Part. III. Sect. I. §. 29.* Imo vitio vertitur idem cum priori statuenti *Georg. Ernest.* STAHLIO, *in Dissertatione de Febr. hectica, abscessuum internorum comite,* hypothesi suæ præsidium majus tali ratione quærenti, a *Celeb. Joann. Godofredo, Nobili Domino a* BERGER, *in Dissertatione II. de acido insonte, §. 9.* Si autem rem ipsam perpendimus, prout ea id postulat, omnes illas disputationes inanes esse, facile patebit, cum nulli horum Auctorum in mentem venerit, ut statueret, nullam dari febrim longam, seu chronicam, absque vitio partium solidarum, utpote qualem omnes & singuli admittunt; sed in eo solum a recepto stylo recesserunt, quod, uti supra exposuimus, febri hecticæ adscripserint, quæ febri lentæ tabificæ, & vice versa febri lentæ tabificæ ea, quæ hecticæ competunt. Si ergo hunc saltem non commisissent errorem, vix aliqua quæstio moveri potuisset. *Error igitur errori viam sternit.*

Quo vero rem ex sua natura dijudicemus, ita tamen, ut recepto usui notionum, quemadmodum eas jam exposuimus, certitudinem suam stabiliamus, juvabit paullo pressius naturam febrium chronicarum brevissimis adumbrare, quo eo magis differentia earundem innotescat, eoque clarius, ita tamen, ut differentes notiones, quibus excipiuntur, naturæ & genio morborum conveniant. Constans est sententia Medicorum, differre hecticam & febrim lentam tabificam, tanquam species unius generis, fereque dixerim, ut febres continuæ acutæ essentiales & symptomaticæ, ita,

ut & illi Medici, qui notionum valorem, inter antiquissimos receptum susque deque habent, hanc agnoscant differentiam, febres chronicas omnes sub *hecticæ* notione comprehendentes, quam tamen rursus differre existimant, unde aliam dicunt esse *hecticam essentialem*, aliam *symptomaticam*, quam differentiam alii notionibus *primariæ* vel *secundariæ* exprimunt, quemadmodum id factum esse deprehendimus a BALLONIO, *Lib. I. Consil. med. Cons. 16.* Vid. quoque STAHLIUS, *in dissertatione de febre secundaria;* interim tamen hi omnes hecticæ notionem constituunt, ut summum genus febrium chronicarum, seu longarum.

Nos autem constanter in praxi nostra hactenus notavimus, febres chronicas esse vel hecticas, vel lentas, & quidem cum additamento, *tabificas*, ita tamen, ut ex natura morborum constans notetur semper differentia, prout species unius generis differre consueverunt, insimul vero etiam genius cujuslibet speciei, adæquata & convenienti notione excipiatur.

Hectica igitur nobis est, ut verbis acutissimi quondam *Joann. Godofred. a* BERGER *l. c.* §. *9.* loquamur, illa febris longa, quæ pulsu frequenti ac debili, caloreque, tactu primo mitiore, postea vero, imprimis juxta arterias, acri & mordaci, sed æquabili tamen, nec nisi post pastum, unacum pulsu aliquantum aucto, conjuncta consumtione virium ac corporis universi, sensim, tarde & gradatim ad summam usque maciem progrediente, sine ulla latentis, vel obstructionis, vel ulceris & corruptelæ visceris cujusdam, tanquam fomitis causæque conservantis nota, se prodit ac perseverat, & nisi ipsis initiis occurratur, plerumque tandem ægros e medio tollit.

Febris lenta tabifica, est febris longa, initio hecticæ instar mitis, ita ut vix febri homo laborare videatur, sed paullatim crescens, & pro vario gradu corpus nunc sensim, mo-

do ſubito debilitans, & quadam quaſi facta colliquatione & marcore conſumens, ac vitiis viſcerum atque ulceribus ſuperveniens.

Hæc eſt natura & genius prædictarum febrium chronicarum, quæ, num notionibus etiam reſpondeat? jam inveſtigandum venit. Hectica febris dicitur ἀπὸ τῆς ἕξιος, quod *habitum* denotat. Vi itaque ſignificationis deſcriptio hecticæ convenit & notioni. Patet enim, hanc habitualem indigitare febrim, ſeu longam, ut difficulter, vel plane non ab habitu corporis repelli poſſit, prout idem & *Dan.* SENNERTUS, *Lib. III. de febr. p. m. 333.* ſuo etiam confirmat calculo; fervidior enim ſanguinis diatheſis, eaque continua & perſeverans, habitualem facit, & hinc etiam a *Laurentio* BELLINO, de Febr. p. 258. & 320. *habitualis febris* adpellatur.

Febris autem lenta dicitur ob tardiorem & mitem, imo ſub initium fere inſenſibilem progreſſum. Alias ordinarie audit cum additamento *tabifica*, quoniam cum omnis generis obſtructionibus, exulcerationibus & abſceſſibus ſeſe conjungere ſolet, & in his vitiis quaſi fundata eſt, unde rurſus ſpeciale additur epitheton, quo ſingulis partibus, vel obſtructis, vel exulceratis, vel in abſceſſum abeuntibus, aut ſolum infarctis, ſuus maneat reſpectus, nec horum vitia inter ſe confundantur.

Eluceſcit igitur ex dictis ſole meridiano clarius, febrim hecticam eſſe chronicam eſſentialem febrim, quæ intemperiem, juxta Veterum loquendi formulam, pro fundamento habet; febrim autem lentam tabificam eſſe chronicam ſymptomaticam, quæ vitium viſcerum pro fundamento habet. Hæc enim non invadit ſubjecta, niſi præſente jam aliquo vitio viſcerum; excitatur enim vel a purulenta materia, ſanguini commixta, vel ab impedito motu progreſſivo ſanguinis, ſpeciatim in viſceribus. Inde facile colligitur, febrim

 lentam

lentam tabificam esse vere symptomaticam, cum semper sit consequens, sive pedissequa præfatorum vitiorum. Pro comperto enim habemus, & quotidiana experientia idem cordatioribus Clinicis confirmat, in subjectis quinquagesimum annum transgressis, ulcera, speciatim in pulmonibus, sine febre primo fieri, ac pus coctum albumque fundere, & tandem demum febrem accedere, citius quidem ac celerius, quo magis adhuc ab ista periodo distant, & in juvenili adhuc ætate constituti sunt ægroti; tardius vero, quo magis ab anno illo quinquagesimo ad decrepitam senectutem eos vergere deprehendimus, ut idcirco vere omnino dixerit *Henr.* MEIBOMIUS, *in Diss. de Phthisi* §. *39.* scribens: *Neque statim, ubi ulcus in pulmone factum est, adest febris, sed ubi illud aliquamdiu manet, nec curatur. Intenditur etiam, ubi pus non libere expurgatur ex pectore; remittit autem, ubi promte educitur.*

Neque tamen negari potest, prout etiam sectiones cadaverum cuivis monstrant, atque inter alios simul confirmat *Elias Rud.* CAMERARIUS *in Posit. inaugur. Jo. Christ. Gerlachii*, febrim hecticam, licet non excitetur a vitio viscerum aliquo, in summo tamen suo gradu vitiare viscera, & hinc ab horum tandem læsione magis foveri, ut fatalis etiam inde producatur eventus. Luculentum hujus rei testimonium perhibet casus superius a nobis descriptus, quippe qui adsertum nostrum ex asse confirmat. Quare cautos esse decet clinicos, ne vitia, a hectica febri inducta, habeant pro caussis eandem producentibus; quemadmodum etiam casus adductus hoc respectu incautis facile imponere potuisset, sed in quo tamen manifeste adparet, quod vitia viscerum, sub sectione anatomica detecta, non nisi effectus fuerint febris, quemadmodum hoc vel sola hydrocardia sufficienter confirmare potest.

(*Kesmarckio Erfordiam missa, d. 24. Junii, 1744.*)

OBSER-

OBSERVATIO XXXII.

D. D. JOANN. HERMANN. FURSTENAU.

Vulnus rami arteriæ brachialis funeſtum.

Studioſus, vino Gallico ad exceſſum hauſto ebrius, a commilitone pariter ebrio noctu in flexura cubiti dextri enſe vulneratus, tantam ſanguinis vim profudit, ut cruoris in foro diſperſi copia mane ſequenti prætereuntium ſtuporem, & mactati forſan animantis ſuſpicionem excitaret. Is mox in hoſpitium, unde modo egreſſus erat, delatus ab hoſpite, Chirurgo quondam, per integrum dierum ſeptenarium deligatus, ab eodem interna quoque medicamenta ordinata accepit. Circa ſeptimi finem diei erumpente hæmorrhagia enormi vulneris, unacum Chirurgo ſuo perterritus vulneratus, Medicum ſimul & verbi divini Miniſtrum noctu acceſſit; quorum ille ſubito advolans, quæ hæmorrhagiæ ſiſtendæ congrua judicavit, mox apparari curat, ſpiritum imprimis vini rectificatiſſimum, cum ſpiritu terebinthinæ maritatum, & ſimilia, quorum uſus in caſu præſenti Chirurgo iſti veterano plane incognitus erat; prævia quoque in oppoſito brachio inſtituta venæſectione & internis remediis lege artis præſcriptis, advocato ſimul alio Chirurgo, vulnus religari curat, in quo nulla fere hæmorrhagiæ veſtigia apparuere, in parte vero brachii ſuperiore notabilis inflammatio, coloris fuſci, cum metu gangrænæ, & contabeſcentia in ſenſus incurrens, in inferiori vero ejusdem parte, ad dorſum usque manus, tumor quidam mollis, & quaſi œdematoſus, adfuere. Abhinc febris vulneraria exorta, cum vigiliis perpetuis, delirio, ſiti, alvi adſtrictione, lipothymiis ex levi qualibet cauſa, capite v. g. erecto, frequenter adventantibus, per plusculos ex ordine dies vulneratum afflixit,

xit, ac plerisque licet symptomatibus sensim remittentibus, mira tamen virium prostratio, appetitu licet integro, & lipothymiæ levi de causa redeuntes, ut & parcus puris in vulnere proventus, monstri quid alere vulnus, haud obscure indigitarunt, donec die abhinc nono, a vulnere autem sexto & decimo, hæmorrhagia vulneris iterum insignis, & cum saltu, absque causa manifesta, simul & semel facta, ingentem iterum terrorem vulnerato & adstantibus incuteret, & conceptam vitæ spem, qua eidem sibique ipsis non nulli blandiebantur, plane tolleret. Namque omnibus hinc remediis externis atque internis, prohiberi non potuit, quin eadem hæmorrhagia circa diem a vulnere vigesimum simili ratione rediens, semel licet atque iterum vi externa compressa, accedente ad extremum gravi terrore, ex incendii proxime furentis metu, horrore, hinc respiratione difficillima & convulsione universali, die a vulnere inflicto vigesimo primo, corpus sanguine succisque vitalibus plane exhaustum letho traderet.

Facta post meridiem sectione, arteriæ brachialis ramus, una cum adjacente vena basilica, per transversum fere dissectæ sunt deprehensæ, & veritas prognoseos, a *Thom.* BARTHOLINO *Anat. reform. p. 432.* factæ, quoad sectionem venæ basilicæ, si non aliunde hinc satis constaret, simul confirmata. Interiora singula plane salva, sed vasa omnia & viscera fere exsanguia observabantur; ventriculus, ultra modum extensus & leviter incisus magnam potulentorum copiam, brevi ante obitum haustam, profudit, pulmonis dexter lobus pleuræ leviter adhærebat, reliquis omnibus in tribus cavitatibus secundum naturam existentibus.

S C H O L I O N.

Vulneris hujus occasione, ut frequenter fieri solet, non defuerunt, qui varia & plane diversa, ante & post obitum

vulnerati, quoad eventum, ferrent judicia, aliis, vulneratum extra vitæ periculum versari, persuasis, aliis, simili casu edoctis, tristem eventum ominantibus. Nec defuerunt, quibus post obitum plane paradoxum visum est, vulnus brachii funestum fieri, cum totum quandoque brachium amputari absque vitæ periculo, constet. Quibus omnibus ut satisfaciat, a Medico requiri solet, neque abs re. Et si dicendum, quod res est, vulnus hocce non nisi per accidens lethale fuit, ebrietate, quam solidam cum *Olao* BORRICHIO haud immerito dixeris, nec non initiali & finali terrore, maximum ipsi periculum conciliantibus. Primis quid septem diebus cum vulnerato actum sit, juxta cum ignarissimis scio, neque mei postulat ratio officii, sollicite omnia perquirere. Illud certum est, post meum adventum, ob febrem vulnerariam, lipothymias frequentes viriumque summam prostrationem, de brachii amputatione non deliberandum fuisse, ut taceam, defunctum neutiquam hanc operationem admittere voluisse, eamque, toties licet ab imperitis decantatam, in simili casu nequaquam omni vitæ periculo carere. Inter reliqua hæmorrhagiæ cohibendæ dicata præsidia, mentionem haud infrequentem injici audias ligaturæ vasorum, filo serico perficiendæ. Præterquam autem, quod *Rosino* auctore LENTILIO, Chirurgi, præsertim juniores, omnia teneant, saltem, ubi Rhodus est, ibi saltare non possint, opportune hic incidunt, quæ Illustris *Henr.* MEIBOMIUS, *de Vuln. Cura Lib. VII.* scripta reliquit: *Norunt præterea in arte exercitati, vasa majora abscissa, volsella vel hamulo apprehensa, filo serico arctissime ligare, ut profluvium sistatur, quod quamvis aliquibus, ut Clar.* HORNIO, *verbis facilius, quam opere perfici videatur, ipse tamen in magno Florentiæ nosocomio ab exercitatissimo Chirurgo felici cum successu fieri vidit; addendo: Habet tamen id locum potissimum in artificialibus artuum*

ampu-

amputationibus, ubi poſt abſciſſionem vaſa notari poſſunt. Enim vero, quando Clar. *Wilhelmus Uldaricus* WALDSCHMIDIUS, in peculiari Diſſertatione, vulnera arteriarum in artubus ſæpius eſſe funeſta, raro lethalia, evincere ſtudet, unicum tantum in ea Diſſertatione occurrit exemplum juvenis nobilis, ex ſimili vulnere ægre & difficulter ſervati, de quo inſuper dubitare licet, an & quamdiu conſtans fuerit auxilium, plura cum ibidem & paſſim alias obvia ſint, triſtis eventus paradigmata; ut parum idcirco abſit, quin vulnera arteriarum, in artubus ſæpius funeſta & vix non lethalia pronuncianda duxerim.

(*Rintelio Erfordiam miſſa d. 4. Julii, 1744.*).

OBSERVATIO XXXIII.

DN. D. JOBI BASTER.

De

Abſceſſu in fronte, ex quo cum pure ipſa cerebri ſubſtantia prodibat, ſubſequente lethali eventu.

Uxor G. V. H. 34. annos nata, per ſedecim hebdomadas conquerebatur, de dolore intolerabili in medio oſſis frontis, qui omnia, quæcunque adplicabantur, remedia eludebat, cum tandem quinto Decembr. 1741. in fronte ſub capillis ad latus dextrum oriretur tumor ruber, mollis, inſtar furunculi majoris; ex quo aperto, magno ſaltu exſiliebat ſanguis, quaſi ex vulnerata arteria, ita ut arcta compreſſione & ſtypticis fuerit cohibendus, dolor mox minuebatur & tumor intra 10. aut 12. dies erat ſanatus. Vix autem biduo elapſo oriebatur tumor, priori ſimilis ſupra ejusdem lateris ſupercilium, qui apertus fundebat materiam viſ-

cidam inæqualem, & multo majori in quantitate, quam talis tumor, habita proportione magnitudinis, fundere poterat. Immisso stylo, os nudum & corruptum esse observabam, atque vulnere integumentorum idcirco dilatato, videbam rimam in ipso osse, quæ stylo in cranii cavitatem aditum permittebat. Sectione igitur transversa vulnere iterum magis dilatato, satis facile elevatorio tale frustum ossis frontis extraxi, quale fig. 4. Tab. I. delineatum sistitur, cujus ablationem fluxus crassi puris & sanguinis sequebatur, quo mitigato, ingens adparebat cavitas, & cerebrum usque ad corpus callosum consumtum. Repurgatis omnibus, separationem cariosi ossis & corruptæ substantiæ cerebri promovere conabar, & feliciter obtinebam, eratque tunc cavitas adspectu satis terribilis. Æger interim optime, sine ullo symptomate, se habebat, sed cum vulnus jam substantia quasi carnosa circum circa repleri incipiebat, observabam ingenium vacillare & indies minui, tandemque 29. Decembr. subito apoplexia corripiebatur, qua nulli cedente remedio supremum diem obiit. Aperire caput post mortem non licuit.

OBSERVATIO XXXIV.

DN. D. JOBI BASTER.

Excrescentia cartilaginea in ore post evulsionem dentis.

Anno 1742. vidi virginem, cui in ore, supra maxillam superiorem, post evulsionem dentis, excreverat tumor instar ovi gallinacei, qui magnam deformitatem summamque molestiam edendi aut loquendi creabat, & adhuc indies augebatur. Dexterrimus Chirurgus, qui me in consilium vocaverat, cultello, instar semicirculi ad hunc finem fabrefacto, tumo-

tumorem amputabat, qui ob ingentem magnitudinem ex ore extrahi debebat, & ſubſtantiæ erat cartilagineæ. Hæmorrhagia ſtypticis ſiſtebatur, ſicque ſatis breviter & feliciter fuit curata.

OBSERVATIO XXXV.

DN. D. JOBI BASTER.

Fœmina, cui menſes per ulcus fluebant, filium ſaniſſimum in lucem edit, ſubſequente ulceris conſolidatione.

Uxor R. M. poſt partum febre correpta, me accerſiri jubebat, & accedenti referebat, ſe nunquam ordinario modo menſium fluxum expertam fuiſſe, ſed decimo quinto ætatis anno ulcus quoddam in pede ſiniſtro, ſupra talum, accepiſſe, quod quolibet menſe de novo ſponte ſeſe aperiens & perrumpens, duo aut tria cochlearia ſanguinis effuderit, & iterum poſt tres aut quatuor dies ſponte iterum coaluerit. Filium nunc eo, quo me vocari curabat, tempore, ſaniſſimum enixa erat, & lochiis rite fluere incipientibus, brevi ulcus iſtud plenarie conſolidatum fuit.

OBSERVATIO XXXVI.

DN. D. JOBI BASTER.

Fiſtula in inguine dextro, alimenta transmittens, ingravidatione curata.

Fœmina 36. annorum, hernia afficitur in inguine dextro, quæ pro abſceſſu ab imperito Chirurgo habita, ſimpliciter emollientibus cataplaſmatibus fovebatur, donec tria diſtincta foramina ooo materiam ſtercoraceam & alimenta

ſemidigeſta fundentia, errorem oſtenderent. Per tres aut quatuor menſes tunc varia adhibuit remedia, ſed fruſtra, cum ipſa tandem ad me veniret. Præſcripſi interne decocta vulneraria pro potu ordinario, & balſami Meliloti & Locatelli ana drachmam dimidiam, quater de die ex lacte tepido, cui vitellus ovorum erat immiſtus, ſumere juſſi, ſed pariter fruſtraneo cum eventu: modo enim unum, modo alterum quidem claudebatur foramen per hæc interna, itemque injectiones & conglutinantia, ſed mox iterum ſingula aperiebantur.

Interim illa gravida erat facta, cumque menſe tertio aut quarto abdomen magis intumeſcere inciperet, mucoſam & viſcidam tantum materiam hæc foramina fundebant, quæ indies minuebatur, evaneſcebat quoque odor ſtercoraceus, & menſe ingravidationis octavo circiter deſinebat fluxus, fiſtula conſolidabatur, & nono menſe perfecte ſanum fœtum enixa poſtmodum & ipſa ſana manſit.

(*Zürckſea Erfordiam miſſæ, d. 16. Julii 1744.*)

OBSERVATIO XXXVII.

DN. D. JOANNI GRASHUIS.

De

Colicæ habitualis & dyſentericæ feliciſſima curatione ope Corticis Simarubæ.

Die 12. Septembr. anni 1742. accerſitus fui ad Virum 30. circiter annorum, natione Anglum, ex illuſtri familia natum, dolore ventris acerbiſſimo decumbentem. Colicum dolorem, qualem nunc patiebatur, ipſi a nativitate, vel primis ſaltem infantiæ annis, fuiſſe familiarem, narravit, vix medicamentis cedentem, aliquando tamen pro tempore ſeda-

sedatum. Peregrinatus jam fuerat a primo Vere anni supra nominati, fere ad hoc usque tempus, ex Anglia *Amstelodamum*, *Amstelodamo* magnam partem Germaniæ peragratus erat usque *Pragam*, *Praga* discedens *Berolinum* petiit, *Berolino Hamburgum*, *Hamburgo Bremam*, & exin per terram denuo *Amstelodamum* appulit. Varias non tantum corporis defatigationes, sed aëris inclementis præcipue injurias perpessus fuit, adeo quidem, ut curru vectus, per 30. præter propter dies, noctesque perpetuis fere pluviis & imbribus fuerit expositus, imo & terra marique innumeras corporis vexationes tulerit. Toto interim hujus peregrinationis tempore dolorem colicum secum traxit, ad quem superandum ipsi invito licet, *Pragæ* multum sanguinis ex utroque pede fuit detractum, quo valde debilitatus, non nisi summa cum molestia inde *Berolinum* profectus fuit. Hic vero per tres circiter hebdomadas, propter intensissimum dolorem, detentus fuit, nullis vel optimis medicamentis a Clar. Dn. D. *Lieberkühn* exhibitis, levatum. *Bremæ* iterum præ dolore decubuit, & in maximum vitæ periculum fuit conjectus. Jussu Medici, ægro contrarium suadente, experientia edocto, denuo larga fuit instituta venæsectio, nullo quidem cum levamine, & magna virium jactura; quin & calidissimis insimul exhibitis medicamentis dolor magis fuit exacerbatus. Benignitate naturæ tandem utcunque levatus, *Amstelodamum* rediit, ubi dolor iterum immaniter increvit, ut antea dictum. Alvus ipsi & liquida erat & torminosa. Præscripsi in hoc rerum statu decoctum lenitivum, quod ingrediebantur flores chamæmeli & rheum, addita Syrupi diacodii uncia dimidia. Dolor sequenti die fuit paullo mitior, alvi egestiones magis compactæ, somnus autem per totam noctem omnino nullus. Præscripsi denuo simile decoctum sine rheo. Nox, quæ sequebatur, somnum 4. vel 5. horarum concessit. Dolor multum fuit imminutus, alvi deje-

dejectiones & minores, & compactiores noctu, altero vero mane iterum frequentiores & liquidiores.

Decimo quinto Septembris noctem tranſegit inſomnem. Dolor matutino tempore ſummopere fuit auctus. Feces decocto adſumto ſimiles, cum pauxillo ſanguinis permixtæ. Adpetitus tamen vigebat. Exhibui conditum quoddam roborans & demulcens, quod licet adſumſerit, vix ullum levamen attulit. Morbi longitudinem conſiderans æger, in patriam redire voluit, neque diſſuaſi ego, curationem vix prævidens. Circa veſperam dolor vehementiſſime ſæviit, alvi dejectiones eædem erant, ut ante, & cruentæ. Narravit, in Anglia ſibi quandoque exhibitas fuiſſe quinquaginta guttulas laudani liquidi Sydenhamii, optimo cum ſucceſſu. Præſcripſi itaque hauſtulum cum ſimili quantitate celebris hujus tincturæ anodynæ, duabus vicibus adſumendum. Quo ex hauſto, ſatis commode noctem tranſegit, licet per unicam tantum horam dormiverit. Non depoſuit alvum, niſi proximo mane. Dolor valde fuit imminutus.

Decimo ſeptimo Septembris vix dormivit. Dolor non quidem vehemens, dejectiones tamen perpetuæ erant. Laudani liquidi prænominati copiam petiit, ut in itinere patriam verſus, urgente neceſſitate, legitimam doſin haurire poſſet. Valedixit mihi, jam *Londinum* profecturus. Poſt meridiem autem denuo miſit ad me, ut præſcriberem enema quoddam adſtringens, ut diarrhœa pro tempore ſaltem cohiberetur, dubius, an ſtatus ejus ſuſcipiendo itineri aptus foret. Exhibui clyſma cum duobus opii crudi granis, quod per tres quatuorve horas quidem retinuit, poſtea tamen eodem, ut antea, modo dejecit, neque proficiſci præ dolore & continuis alvi egeſtionibus potuit. Circa veſperam & mane ſequenti febricitabat, & leviter delirare videbatur. Præſcripſi conditum roborans cum cortice Peruviano, & epithema ventri applicandum, ex ſpiritu vini & theriaca. Veſpertino

tem-

tempore dormibundus erat & delirans, dolor non auctus, feces copiosæ fuscæ & sanguinolentæ. Enema valde adstringens injici curavi, quod per tres vel quatuor horas quidem retinuit, postea vero singulis iterum horis & semihoriis alvo obsequi coactus fuit.

In his rerum angustiis, cum non nisi certa mors expectanda videbatur, periculum facere volui, an cortex Simarubæ ante aliquot annos, postquam a Cel. D. JUSSIEU descriptus fuerat, a me primo, quantum novi, in hisce regionibus in usum introductus, & in fluxionibus cruentis sæpissime cum fructu exhibitus, aliquid efficeret ad sistendas alvi fluxiones sanguinolentas. Præscripsi itaque corticis hujus drachmam unam, in sex pulvisculos dividendam, quorum omni bihorio unum adsumsit.

Decimo nono Septembris, pomeridiano tempore obdormire incepit, & totam fere sequentem noctem placide transegit.

Vigesimo Septembris melius se habet. Feces mucosæ, albicantes, nullo fere sanguine permistæ, caruncul as quasi continentes, dejiciuntur. Dolor non magnus. Febris vix ulla. Vocatus nunc fuit in auxilium Collega meus doctissimus, D. *P. van* LEEND, qui usui corticis Simarubæ continuando adsensum dedit. Pro potu exhibita fuit panatella, cui ingens cinnamomi quantitas fuit adjecta. Circa vesperam aliquoties iterum dejecit, feces autem magis naturales erant. Ultima, quam habuerat hoc tempore, dejectio, valde torminosa fuit, quapropter clysma sedativum denuo fuit injectum.

Die vigesimo primo nox antegressa placida fuit. Bis tantummodo & parum dejecit. Nauseabundus nunc utcunque, quod ab usu corticis Simarubæ frequenter observatur. Vesperi bene se habuit, vix dejecit. Dolor fere nullus. Persistit in usu pulverum corticis Simarubæ.

Die vigesimo secundo alvi egestiones perpetuo imminutæ, feces compactæ, dolor nullus, adpetitus viget, vires revertuntur.

Die vigesimo sexto in meliorem statum redire continuo pergit, & sanitatis integræ spes magna adfulget. Conqueritur tantum de dolore circa exteriores ani partes, cum dejecit, qui ab hæmorrhoidibus externis, ut videbatur, ortus, emolliente quodam linimento facile superatus fuit. Sicque bene valens in patriam discessit, in quam feliciter & bene constitutum se advenisse, literis ad me datis postea significavit.

Notatu maxime dignum est, morbum hunc longum valde & difficilem, nullis medicamentis allevari potuisse, Simaruba autem exhibita, non allevatum tantum, sed sublatum penitus visum fuisse. Meretur sane cortex hic penitius examinari, & quibus in casibus conveniat, nec ne, observari diligenter. Virtute adstringente eum pollere, variis institutis experimentis, nullo modo detegere potui. Agit itaque vi quadam specifica, hactenus non explicata. In nullis eum convenire casibus, nisi qui fluxionibus sanguinolentis stipati sunt, experientia confirmat; quod ipsum a Clar. Dn. D. DEGNERO quoque animadversum & adnotatum fuit.

(*Amstelodamo Erfordiam missa, d. 3. Aug. 1744.*)

OBSERVATIO XXXVIII.

DN. Lic. JO. JACOBI SCHLIERBACH.

Sudor pedum cum fluore albo alternans.

Medicina, inprimis practica, præcellentiorem hodie faciem, longo multarum iteratarum observationum & experimentorum factorum usu, præ se ferre videtur, quam olim, excepto tunc temporis HIPPOCRATE, cujus obser-

vatio-

vationes medico-practicas accuratas hodie, propter singularem & usu comprobatam diligentiam & ἀκρίβειαν, maximi facimus & admiramur. Et quanquam hinc inde posterioribus temporibus quidam fuerint, qui hujus Senis vestigiis insistere annisi sint, multum tamen adhuc dum superest, quod nescimus. Nihil dicam, quantum & hodie in Theoria medica procul dubio in puteo ignorantiæ Democriti absconditum re ipsa lateat, & quidem tanto magis in caussis genuinis morborum recte & vere inveniendis & detegendis, ubi adhuc diversus & haud parvus numerus morbidarum adflictionum in corpore humano occurrit, quarum proxima caussa, origo ac ipsa vera sedes præterit etiam sagacissimorum notitiam, quæ non nisi post mortem, & sic satis sero, per cultrum anatomicum, imo vix dum hac ratione patefiunt, sicuti horum casuum plane obscurorum historia medica hinc inde deplorandum cumulum adfert & profert. Tanto profecto majores difficultates ac sæpe obscuritates, imo hallucinationes sese produnt in ea parte, quæ potior merito dicenda est, scilicet in practica, seu clinica; quamobrem etiam Excellentiss. Dn. Prof. FURSTENAU haud injuste permotus fuit, ut inter sua desiderata longam recenseret & referret seriem, quæ in clinica adhuc deficiunt praxi & idcirco jure meritoque adhuc resarcienda & supplenda forent.

Medico itaque prudentiori diligentique omnino incumbit, sagaci, qua fieri potest, stochasmo veras origines, caussas morborum & sedem scrutari, quo his dein felici cum successu genuinam medendi methodum opponere possit, atque hoc non in morbis solum eminentioribus, sic dictis cardinalibus, sed & tanto magis in illis, qui aliquando obscuram originem ac parvæ considerationis scaturiginem habere videntur.

In hujus adserti comprobationem afferre jam lubet casum, de sudore pedum cum fluore albo reciprocante, ubi

parvum malum magni certe morbi initium evaſit. Alii interim in genere de ſudoribus hinc inde ſcripſerunt, uti ZWINGERUS *in Diſſertat. de fœtoribus totius corporis*; quemadmodum etiam hinc inde variæ proſtant obſervationes, de ſudore & fœtore manuum, ſub alis, in inguine, in utroque poplite, de hirciſmo pudendorum, &c. a variis Auctoribus conſcriptæ, ac ſparſim & per fragmenta ex practicis libris colligendæ. Ipſe autem ille caſus ſequentis eſt tenoris:

Fœmina 30. annorum, ſanguineo-melancholica tempore graviditatis fluore albo adfligitur, qui tamen poſtea, cum ſudor pedum fœtidus accederet, prorſus conquieſcit & evaneſcit. Interim hic ſudor per aliquod tempus toleratus, moleſtiam tantam creabat, ut ejus ſuppreſſionem a Medico efflagitaret, qui vero eandem ſub variis perſuaſionibus, in experientia fundatis, renuebat; quare mulier incommodi hujus pertæſa admodumque impatiens, tandem ad cohibendam illam excretionem, ex muliercularum conſiliis, pedum plantis ſupponit folia alni, indeque voti ſui compos redditur. Aſt dicto citius diſparentem pedum ſudorem dein fluor albus excipit rurſus, unde iterum Medicum adit, ac fluoris albi ſublationem poſtulat, qui etiam interne adhibitis alexipharmacis & ſuccinatis interpoſitisque laxantibus, cum externa frictione, mediante excutia in pedum plantis, feliciter ceſſabat, exſurgente iterum fœtido pedum ſudore, tanquam malo minori & tolerabiliori, omnem ſub continuo ſuo ſucceſſu prioris adfectus recurſum plenarie poſtmodum intercipiente.

EPICRISIS.

Demonſtrat hic caſus evidentem & ſingularem conſenſum & metaſchematiſmum fœtidi ſudoris pedum cum fluore albo. Quo minoris enim momenti & conſiderationis talis

pedum

pedum ſudor, ſingulari conatu a Natura in extremis partibus, ad ſeparanda & eliminanda ſuperflua recrementa ſeroſa, in ſanguine deliteſcentia, inſtitutus, in communi vita habetur, tanto manifeſtius exinde eluceſcit ejus utilitas, & inprimis conſervationis neceſſitas, ad vitam ſartam & incolumem ſervandam. Quotidie enim obſervamus, quod per alimenta & potulenta liquidorum ſatis magna copia in corpus noſtrum ingeratur, quæ cum chylo ad ſanguinis maſſam tranſeunt, & cum illa per totum corpus circulantur; cum autem multa peregrina his liquidis admixta deprehendantur, ſalutari hinc conſilio in glanduloſis & vaſculoſis partibus, per totum corpus obviis, talia iterum ſeparantur, ſicque ſanguis & lympha quotidie depurantur, ac ab imminente alias corruptione præſervantur.

Quando ergo in quibusdam ſubjectis tranſpiratio imprimis peripherica haud ita libere ſuccedit, ſerum interim in corpore exuperat, tunc Natura ſubinde ſalutariter talem particularem ſeri per plantas pedum excretionem inſtituit, & hac ratione ſupplet defectum aliarum ſolennium excretionum. Notum enim eſt, quantæ utilitatis, imo neceſſitatis, tranſpiratio inſenſibilis rite & debite procedens, exiſtat, quod præ aliis SANCTORIUS a SANCTORIO, *in Med. ſtatic. Sect. I.* §. *4.* primum evicit atque indubiis ſimul argumentis demonſtravit, quod per illam major omnino excrementitii ſeri copia quotidie eliminetur, quam per omnes reliquas conjunctim ſumtas ſenſibiles excretiones.

Hoc vero peculiare hic ſudor habet, quod ut plurimum præ reliquis, in aliis partibus erumpentibus ſudoribus, fœtorem ſimul propter loci aptitudinem de ſe ſpargat, & quo major in humoribus præſto eſt impuritas, & copioſior ſalino-ſulphurearum particularum ſubtiliorum proventus, eo major fœtor, imo plenaria etiam excoriatio ipſius cutis inde eveniat, inſimulque copioſius etiam in pedibus erumpat,

quam in aliis corporis partibus. Proinde etiam particularis talis sponte a Natura excitatus sudor tantæ considerationis & utilitatis existit, ut quovis modo interne vel externe turbatus, varia & admodum sontica, modo acuta, modo chronica pathemata, pro diversitate temperamenti, subjecti, ætatis, sensibilitatis & materiæ peccantis copia, inducere valeat; sic enim observamus, febres acutas, lentas, hecticas, modo vertigines, dolores præcordiales, aurium tinnitus, auditus gravitates, difficiles respirationes, ventris immanes dolores, modo & alia pathemata spastica, cardialgias, asthmata & arthriticos vagos & fixos dolores, œdematosos tumores, &c. exinde emergentes, quemadmodum etiam in nostro subjecto fluorem album induxit.

Non minus quoque & hoc notari meretur, quod sudor talis fœtidus, extra hunc statum, uno tempore copiosius prodeat, pluraque incommoda adferat, quam alio, idque inprimis solennius eveniat circa æquinoctia, eodem fere modo, sicuti aliæ criticæ & periodicæ a Natura institutæ excretiones, quæ communiter uno tempore magis, quam alio, augentur, & majori secretorio impetu urgentur; imo, quemadmodum consuetudo, etiamsi non simpliciter salutaris sit, alias excretiones successu temporis magis confirmat & habituales reddit; ita & hæc excretio per plantas pedum contingens tandem pariter pertinax, rebellis & continua evadit, ut vix ac ne vix quidem amplius dein emendari possit. Sic quoque ulterius experientia comprobat, excretionem hanc pro diversitate temperamentorum multum omnino variare. In subjectis enim floridioris & præcipue sanguineo - melancholicæ, inprimis autem cholericæ constitutionis, majorem de se spargere solet fœtorem; in humidioribus & serosis autem excretoria copia saltem quantitate & copia majori molesta evadere solet. Frequentior etiam testatur observatio, quod multi in statu adhuc sanitatis tolerabili copiosiorem talem

lem particularem ſudorem quotidie fere experiantur, hacque ratione alias nihil fere morbidi ſentiant, niſi quando hic excretorius Naturæ motus, alias continua ſerie placide ſuccedens, aliquomodo turbatur; tunc enim quilibet facile obſervare poterit, quod in œconomia corporis varia gravia pathemata quaſi reſuſcitentur, manifeſto ſane indicio, quod hujus excretionis turbatio unice morboſa talia inducat conſectaria.

Interim ex bono Naturæ, providæ illius medicatricis corporis ſui, conſilio & directione excitatur talis ſudor, ubi ob univerſalem excretionem, vel in tantum, vel etiam in totum præpeditam, particularia ſeligit loca, & ex his ſerum impurum proſcribit, hacque ratione humores abundantes in corpore, ad putredinem ſemper & maxime pronos, optime imminuit & omne alias metuendum periculum tempeſtive avertit. Ab aliis vero ſudoribus hæc ipſa excretio admodum diſtincta eſt, & idcirco huc non pertinent ſudores univerſales periodici, ac annuis recurſibus, circa æquinoctia, maxime vernum, largius, per aliquot dies, imo ſeptimanas, profluentes, ſtataque ſua tempora ſervantes.

Quando itaque legitime ſuccedit hic ſudor, nullas functionibus, ad vitam & ſanitatem neceſſariis, turbas infert, quin potius ſanitatem in ſua integritate conſervat, hacque ratione ipſo tam effectu, quam eventu, magnam utilitatem præſtat; & quanquam etiam aliquæ cum illo conjunctæ forſitan ſint moleſtiæ, probe tamen ſimul perpendendum eſt, quod nullum commodum ſine omni incommodo ſit, eaque propter convenit potius qualeſcunque tales moleſtias patienter tolerare, quam placidum ad partes externas & extremas directum Naturæ molimen talem ob cauſſam cohibere & prorſus ſupprimere.

Interim hæc excretio hinc inde ſatis raro annotata deprehenditur; imo ubi etiam forſitan ejus mentio injicitur, ibi

ibi ut plurimum magis pro absolute morbida & præternaturali habetur. Sensibilitas autem ejus exinde patet, quod ex levi occasione, vel impedimento, statim non in sua solum activitate turbetur, sed & gravissima alia incommoda inferat. Speciatim vero tunc in ipsis pedibus oriuntur tensiones & semi spasticæ tractiones, quandoque etiam dolores ardentes, tendentes, prurientes, cum ardore quodam satis molesto & insolito, ac singulari lassitudine gravativa. Notatu etiam dignum utique est, ad unum fere omnes, arthriticis & podagricis affectibus obnoxios, simul de pedum sudoribus molestis conqueri, illosque, si particulares tales excretiones in successu suo libero conservantur, & convenienter per calorem adjuvantur, ut plurimum vel rarius his spasmodicis adfectibus adfligi, vel si etiam occurrant, levius decumbere, & citius iterum ab iisdem liberari. Idem hoc in genere confirmat *Jo.* CRATO, *Consil. XXI. lib. IV.* quando dicit: *Docti Medici omnes ab experimentis didicerunt, ea corpora, quæ multum urinæ emittunt, & sudant frequenter, minus a podagra tentari, in quibus vero illa duo excrementa, sudor inquam & urina, detinentur, ii ad hunc affectum maxime proclives sunt.*

Quod vero fluorem album attinet, ortum suum is trahit a lympha sero excrementitio inquinata & deturpata; hinc loco sinceri sanguinis menstrui seroso-mucida materia ex genitalibus semper profluit, dum nempe ob motum tonicum alteratum remoratur sanguis, & hujus loco serosa talis materia saltem transudat. Hinc ergo in hoc subjecto sudor pedum quasi criticus, jam turbatus & impeditus, singulariter alternabat cum fluore albo: Antea enim fœmina illa mensium largiorem semper experta erat fluxum, qui etiam sub graviditatis, imo lactationis statu continuabat, sicque satis luculenter sanguinis abundantiam arguebat; adeoque fieri aliter haud potuit, quin, turbato & cohibito pe-

dum

dum ſudore, ob copioſiorem inde evenientem humorum verſus uterum congeſtionem, prægreſſus antea fluor albus denuo reſuſcitaretur, quemadmodum dein, invitato iterum humorum verſus pedes affluxu, per frictiones, ſudor ibidem rurſus cum fluoris albi ceſſatione prorumpebat, ſicque manifeſte demonſtrabat, criticam quaſi eſſe hanc excretionem, & idcirco, tanquam ſalutarem Naturæ actum malumque omnino mitius in reſpectu ad fluorem album, patienter omnino tolerari debere. Ceterum in curationibus ſudoris pedum hinc inde varia quidem remedia, præſertim externa, annotata deprehenduntur, aſt ſæpius talia magis noxia, quam ſalutaria ſunt, dum nimirum in varii generis adſtringentibus & reprimentibus conſiſtunt, inter quæ inprimis metallica, uti v. g. lithargyrium cum aceto coctum, alumen, mercurius ſublimatus, limatura orichalci, &c. omnium periculoſiſſima & Naturæ intentioni ac directioni ſumme infenſa & contraria exiſtunt. Hinc etiam, licet PANAROLLUS, *Pentec. III. obſ. 16.* folia myrti ad ſiſtendum pedum ſudorem commendet, ſimul tamen cavendum eſſe monet, ne hac impoſitione ſubjecta tali ſudore laborantia in pejores morbos incidant.

Magis ergo conveniunt, quando turbatus inprimis ſtatus occurrit, interna reſolventia, ſanguinem depurantia, cum interpoſitis laxantibus, itemque ſuccinata, tinctura antimonii tartariſata, eſſentia alexipharmaca Stahlii, tinctura rhabarbari, pilulæ polychreſtæ, &c. Externe reſolventia, deobſtruentia, diſcutientia, leniter roborantia, detergentia, pediluvia vaporoſa & frictiones cum aſperioribus pannis, vel excutiis, in uſum vocare licet. Quo vero in debito ſuo ſucceſſu hic ſudor conſervetur, præſtat pedes perpetuo calore ſedulo fovere, ſudorem emanantem diligenter abſtergere, tibialia frequentius mutare, mundaque ſervare. Ceterum pro confirmanda magisque illuſtranda & neceſſitate

& utilitate particularis hujus excretionis, in ipſis etiam morbis, duo adhuc exempla, manifeſtam & graviſſimam ex illius turbatione ſubſecutam noxam uberius declarantia, ſubjungere adhuc lubet. Primum horum concernit virum 46. annorum, temperamenti ſanguineo-cholerici, qui in ſano corporis ſtatu ſemper ſalutares ſudatorias excretiones in pedibus ſuſtinuit. Hic ineunte Vere hujus anni cum multis aliis febre catarrhali cum doloribus pleuriticis corripitur, qua graviter decumbit; interim quarto die ab invaſionis tempore ſigna coctionis in urina adparent, teſtantia adeſſe criticam humorum impurorum a puris ſeparationem; ſeptimo die accedunt tenſiones & tractiones ardentes, lancinantes tibiarum, cum inſigni ardore in plantis pedum, quam vero moleſtiam æger ſublevare intendit, exſerendo pedes extra lectum, ſicque cum improvida refrigeratione. Hinc materia peccans excernenda in latifundio humorum remanet, magis magisque eos inquinat & accendit, indeque preſſo pede inſequitur hecticus ſtatus, atque cum remanentibus & continuantibus tibiarum tractionibus moleſtiſſimis, æque ac ardoribus, ſcena tandem morte clauditur.

Alius Vir 31. annorum ſanguineo-melancholicæ conſtitutionis, a matre arthritica & patre podagrico prognatus, mature arthriticos ſentit inſultus, ac pedum ſudoribus adfligitur continuis; poſt æquinoctium vernum, ceteroquin tunc ſanus vegetusque, mutat derepente tibialia denſiora, & ſerica induit, altero die ingruit verus podagricus dolor & inſultus, ex ſuppreſſa ſudatoria excretione pedum exortus, qua vero tempeſtive reſtituta, podagrici dolores ſtatim mitiores redditi & facile demum illo tempore profligati fuerunt.

In priori caſu attenta praxis & experientia docet, quomodo Natura excretionis cujusdam in ſano ſtatu ſolennioris & ob diuturniorem durationem quaſi habitualis redditæ, facillime

cillime in ſtatu morboſo reminiſcatur, atque auctiori motu, in diebus judicatoriis ſeu criticis excitato, ad iſtum locum materiam peccantem, a reliqua humorum maſſa ſeparatam & ſumme alias noxiam, deſtinato conſilio ac bona intentione dirigat & eliminare intendat. Conſtat enim ulterius, quod febris inflammatoria pectoralis in diſpoſitis frequentius & ſolennius per ſudores largiores ſolvatur, qui etiam in hoc ſubjecto circa inferiores inprimis partes dubio procul ſucceſſiſſent, teſtantibus id moliminibus jam præcedentibus, eoque maxime vergentibus, tenſionibus nempe & tractionibus ſpaſticis tibiarum, niſi ægrotantis immorigerus animus obſtitiſſet, unde aliter fieri haud potuit, quin remanente materia ſeparata in humorum latifundio, hos deturparit, ac hecticodeum depaſcentem ſtatum accenderit.

In altero vero caſu duplici modo delinquebatur, primo in regiminis minus decenti obſervatione, deinde in improvida retropreſſione ſudoris conſueti pedum, unde hæreditaria diſpoſitio ad podagricos & arthriticos dolores facile excitari debuit & potuit. Nihil enim Naturam, corporis ſui conſervatricem, æque alterat, quam quando in excretione aliqua longiori duratione in conſuetudinem deducta, turbatur. Quamdiu enim ſe- & excretorii ejus motus libere ſuccedunt & continuant, tamdiu ſanitas illibata manet, ac reliquæ corporis actiones, vitales, animales & naturales, in vigore ſubſiſtunt, imo morbi in- & connati ſæpius quieſcunt.

Senſibilitas vero Naturæ eo magis exinde eluceſcit, quod nimirum ex minima etiam qualicunque cauſa externa ſtatim turbari poſſit, idque tanto facilius eveniat, ſi diſpoſitio hæreditaria morbida ac ſolidarum partium imbecillitas ſimul præſto fuerint. Non minus etiam obſervamus, quod connati morbi conſuetudinales & habituales, diu deliteſcere queant in corpore animali, inprimis quando rerum non-natura-

turalium usus legitimus manet, ipsæque se- & excretiones legitime procedunt; quamprimum vero externa etiam quædam accedit causa, turbationem notabilem inferens, statim oriuntur varii motus heterocliti, diversi generis morbidos adfectus simul inducentes.

De reliquo frictiones, fotus calidi, sicci, discutientes, pedum sudorem in habitum successu temporis redactum & jam suppressum elicientes & promoventes, hic loco optimæ erant medicinæ ac toties decantata & celebrata remedia antipodagrica in- & externa longe superabant. Hinc Medicus prudens, veramque morborum originem adcuratius investigans, subinde vili & facile parabili remedio plus sæpe præstare valet, quam pretiosissimis quibusvis panaceis & specificis.

(Battenberga Erfordiam missa, d. 12. August. 1744.)

OBSERVATIO XXXIX.

DN. M. BONIF. HENR. EHRENBERGERI.

De

Deceptionibus catoptricis.

Ingens omnino deceptionum numerus in illis occurrit Optices partibus, quæ visibilia per specula & diaphana proponunt, & quidem talium maxime, quæ rerum opticarum ignaros non in admirationem solum rapiant, sed & fere offensos reddant, ut, nescio cujus artis illicitæ suspectos habeant Mathematicos. Bene conveniunt cum hisce, quæ *Zach.* TRABERUS, *Nervi* sui *optici Lib. II.* de scientia catoptrica, & in limine quidem inscripsit: *Multa, quæ in hac,* inquit, *scientia secreta occurrunt, nonnullis incredibilia videntur; iis præsertim, qui in experientiis requisitis minus exerci-*

exercitati ſunt atque accuratiori, frequentiorique mentis acie in eandem perſcrutandam non intenderunt; & quidem non immerito; cum eidem opinioni etiam doctiſſimi ſubſcripſerint. Ut ipſe noſter P. SCHOTTUS *fatetur, cum dicit: nihil tam prodigioſum eſſe: quam ſpeculorum phaſmata, nihil tam arduum, quam ſincera ac perfecta ſpeculorum eorumque, quæ per ſpecula exhibentur, notitia. P.* KIRCHERUS *vero eandem in ſuo Tomo de arte magna ita deſcripſit, quod ſit recondita quædam facultas, ea ſpeculorum ope exhibendi, quæ omnem humani intellectus captum excedere videntur: & infra ſubjungit: Nonnulli, qui ſpeculorum ſubſidio quædam ſecretiora coram idiotis exhibuerunt, de infami necromantiæ crimine ſuſpecti pœnas pares luere debuerunt. De quo quidem crimine peſſimo & memet (ſunt verba* KIRCHERI,) *rudiores non ſemel proclamaverunt, quod rebus exhibitis attoniti, quid ſimile arte naturali præſtari ſibi imaginari nequiverint.* Hactenus TRABERUS ex KIRCHERO. Quæ verba licet timorem aliquibus ab hac ſcientia incutere poſſent, nos tamen tanto comitatu cincti hujus limina ingrediamur intrepide, viſuri, quænam admiranda ſpeculorum ope ſpeculanda occurrant. Statim autem deprehendemus, omnia iſta, quæ ſub adſpectum venient, (quia nobis rem eo loco conſpiciendam non ſiſtunt, quo eſt, nec iisdem circumſtantiis omnibus,) meras eſſe deceptiones catoptricas ac ſpeculorum luſus. Ut ut enim homines adulti per ſpecula vulgaria decipi ſe haud facile credant: meminerint tamen procul dubio primorum ætatis ſuæ annorum, quibus a gerula ante ſpeculum locati, puerulum ſibi ſimilem a tergo ſpeculi fruſtra quæſiverunt. Tali modo animalia bruta, præſertim canicularum ac felium catuli, ſpeculis propoſitis luduntur, qui ſimili modo poſt ſpeculum ſui ſimiles excipere unguiculis ſuis ſtudent, ac fruſtrantur identidem. Quodſi vero alius, quam vulgaris, formæ ſpecula adhibe-

hibemus, nullum relinquetur dubium, mera per ista exhiberi phanthasmata, ac deceptiones. Hinc operæ pretium esse puto, ut ordine processuri singula speculorum genera seorsim inspiciamus & examinemus.

Supervacaneum equidem esse existimo, multis verbis præmittere, quid speculum sit, cum neminem nostrum lateat, per id intelligi corpus politum & simul opacum, aut quacunque ratione terminatum, ne radios transmittat, sed justo ordine, hoc est ita reflectat, ut angulo incidentiæ conveniat angulus reflexionis, & sic reflexione facta eo loco objecti alicujus imaginem exhibeat, quem radius perpendicularis cum aliis radiis obliquis ex uno puncto objecti illapsis & in speculo ad oculum repulsis retroque ductis concurrens, determinat. Atque hæc una ac sola lex est, ad quam omnis demonstratio catoptrica se accommodet necesse est, quam varia etiam sint specula, cum ratione materiæ, tum formæ. Ad materiam enim quod attinet, ex descriptione jam liquet, omnia corpora polituram, sive arte, sive natura habentia, & simul terminata, speculum esse posse. Omnium primum speculorum hominibus primis, simplici vitæ genere contentis, aquam fuisse, præsertim stagnantem, facile nobis persuademus. Corydonis illius pastoris simplicis speculum fuisse aquam, ex VIRGILIO discimus, canente *Eclog. II. 25.*

Nec sum adeo informis, nuper me in littore vidi.

FERDINANDI tertii Imperatoris Romani Opticum, MATTMULLERUM ex glacie parasse speculum hocque mira præstitisse, legimus in *Ge.* PASCHII *Inventis nov-antiquis cap. VII. p. 726.* Et inter ornamenta domestica, quibus mensula exornari solet, quæque hieme proxima frigidissima anno 1739. & 1740. ex glacie parare jussit Nobilis quidam Russicus Petroburgi, specula quoque fuisse, nullum est dubium. Lignum quoque durioris generis, ac lapides, præsertim

ſertim pretioſos, polituram admittere, imo ſtramen quoque firmiter ac probe contextum, cui vernix aut gypſus ſuperillinitur, ſuperinductis foliis argenteis vel aureis, non reſpuere polituram, teſtatur experientia. Metalla tamen, inprimis æs caldarium, cryſtallum item, ac potiſſimum vitrum, primas tenere, uſus frequentior probat. Atque hæc pro colorum diverſitate aut terminatione, pallidam, luridam, albicantem, flavam, ſubnigram, rubicundam, ſubcœruleam, gignunt aut mentiuntur imaginem, & ſic deceptionis culpa liberari haud poſſunt. Hic ſubit mentem, me olim ex Præceptore meo, *b.* HAMBERGERO, non ſemel audiviſſe, judæum quendam Pragenſem quondam ita per ſpeculum fuiſſe deceptum, ut crediditſet, ſe morbo inſanabili adfectum, ac aliquot diebus poſt diem obiiſſe ſupremum.

Quemadmodum autem materia ſpeculorum varia eſt, variisque deceptionibus anſam præbet: ita quoque eorum forma diverſa, diverſas dare ſolet rerum imagines conſpiciendas. Aliter enim comparata eſt ſpecies in concavis, aliter ſphærice convexis, aliter in cylindraceis, aliter in conicis, aliter in alius figuræ ſpeculis, quam planæ. Ut igitur latiſſimus nobis pateat campus de variis deceptionibus dicendi, qui tamen in multo majus excreſcit ſpatium, ſi aut diverſum eorum ſitum & objecti locum, aut etiam conjunctionem duorum pluriumve ſpeculorum ſumus conſideraturi.

De *ſpeculo plano* ut initium faciamus communior ejus uſus jubet; cujus, quod ſua repræſentatione decipiat, jam ſupra meminimus. Quodſi tamen nullo, aut ſaltem non obſcuriore, vel non nimium albo colore præditum ſit; vel decipiendo docet, ac veritatem monſtrat: adeo, ut Philoſophi ſapientiores non modo, ſed & ipſæ ſacræ literæ ejus modi ſpecula crebro inſpicere commendent, non quidem ſuperbiæ, ſed virtutis excitandæ ac promovendæ cauſa. Eadem enim magnitudine, figura ac forma rerum monſtrant

imagi-

imagines. Latera tamen imaginum invertunt, & dextram manum faciunt ſiniſtram. Sique ſpeculum non perpendiculare, ſed inflexum aut reflexum fuerit ad horizontem, etiam imago vel inclinata, vel reclinata videbitur. Atque huc etiam referri ſolent horologia, quorum formam aliquam deſcribit ZAHNIUS, *pag. 724.* quod genus ſimul eſt illuſorium: niſi enim ex debito puncto illud inſpicias, non horologium, ſed ſtulti illudentis imaginem videbis. Sed vero etiam corpora ante ſpeculum erecta exhibentur plane ſubverſa, ſi ſpeculum cum horizonte noſtro ſitum habeat parallelum, ſive ſit ad pedes proſtratum, ſive ſupra caput eodem, at inverſo ſitu, elevatum ac firmatum. Atque huc ſpectat problema, ope ſpeculi plani in terra horizonti παραλλήλως proſtrati, altitudinem perpendicularem inferius acceſſam vel inacceſſam dimetiendi; quod ad primum hoc in problemate attinet, de diſtantia acceſſa, id ſatis clare deſcribitur in *Tabulis Sturmianis Geometriæ Tab. II. fig. 13.* & *Elementis Wolffianis Catoptricæ Probl. V. ſive* §. *64. pag. 149.* & *Tab. I. fig. 6.* Secundum autem, quod a nemine, quod ſciam, hactenus monſtratum eſt, cum duo ſpecula plana ſimul requirat, monſtrabitur paullo infra commodius.

Plura autem adhuc ſpeculum planum, pro diverſo poſitu, habet commoda, ſcilicet: res disjunctas, utpote tabulas ſtriatas, ſiſtere poteſt conjunctas quam lepidiſſime, & ita quidem, ut quam tabulæ ſtriatæ ante ſpeculum monſtrant picturam, eandem in ſpeculo ſcriptura notatam, vel etiam plane aliam figuram depictam repræſentet. Vid. HARSDORFFER, *P. III. pag. 256.* Sic quoque ſpeculum anamorphoſes opticas, ſive figuras in ſuperficie complanata per longiſſimum ſpatium diſtractas, in debita forma reddit conſpiciendas: Detegit etiam ea ſæpius per imagines, quorum radii ad oculum directe non tendunt, imo ea interdum, quæ a tergo noſtro ſunt poſita.

Memini

Memini hic exercitati cujusdam in arte bene displodendorum sclopetorum, qui speculi auxilio sclopetum humero suo retro impositum aversus displodebat, ita, ut rarissime a scopo aberraret globulus emissus. Huc spectare quoque videtur certamen, inter jaculatores institui solitum, quo trans lacum aut piscinam, aëre placido, collineantes, ad orbi e regione in littore positi imaginem, infra littus in aqua, tanquam speculo, conspicuam, ejusque punctum medium, ipsum ac verum orbis centrum, per globi reflexionem in aqua factam, attingere sæpe ac perforare solent exercitati.

Armariola quoque, argyrothecæ, ac rerum rarissimarum pretiosissimarumque repositoria speculis planis intus vestiri juvat, & ad ornamenti facit augmentum. Pictoriæ quoque arti inservire posse, arcula delineatoria ZAHNII docet, in qua quæcunque figuræ & imagines chartaceæ facillime & exactissime delineari possunt.

Quodsi tamen duo simul plana adhibeas specula, admiranda se prodent conspicienda. Non enim fœminis solum se exornaturis conducit par speculorum, ut simul frontem & occipitium cognoscere possint, sed quam plurimis aliis spectaculis, tam ludicris, quam utilibus inservit. In magnum numerum & per longissimam seriem augetur candelæ lux, aut alia quæcunque res luminosa, duobus speculis fere parallelis interposita. Quorum rationem demonstrat TRABERUS, *Catoptricæ Lib. II. Cap. VI. p. 105.*

Polemoscopii simplicis quidem, at maximæ utilitatis, anima quasi & pars potior est duorum speculorum dispositio ad angulum 45. graduum tubo bene adcommodata. Nec tacendum plane est artificium illud curiosum, quod ædificio ad obliquam aliquam plateam longiorem sito, aptari potest, ubi extra fenestram arcula quædam adparatur, per quam absque emissione capitis nihilominus tamen illa, quæ ad latus utrumque in platea longius protensa, quam etiam,

quæ infra feneſtram ſub ipſa arcula contingunt, curioſe inſpectari & accurate obſervari poſſunt. ZAHNIUS *pag. 755.* ſed ita, ut in aliam plagam referantur ab ignaris.

Porro etiam duo ſpecula æqualia, ita aptata, ut inſtar libri aperiri & claudi poſſint, magno ſunt uſui, partim ad rerum imagines multiplicandas, partim ad reſtaurandas rerum imperfectarum ſpecies, partim etiam ad perfectarum rerum ſpecies imperfectas repræſentandas, ut, ſi quartam partem formæ minoris ædificii aut horti aliusve rei interponas duobus ſpeculis erectis, & ad angulum rectum ad ſe invicem collocatis, integra tibi adpareat ædificii aut horti forma. Si claudes iſta ſpecula ad quintam circuli partem, ſive ſeptuaginta duos gradus, & interpones triangulum, adquires hoc cum imaginibus ſuis reflexis formam pentagoni regularis. Sin autem duorum ſpeculorum apertura continuerit ſexaginta gradus, ſive ſextam circuli partem, tum quidquid interjectum fuerit, id ſextuplo auctum videbitur, & ſi fortalitii ſexangularis formæ minoris partem applicueris, habebis totum & regularem fortalitii formam, eamque ſexangularem. Similiter, ſi ad partem ſeptimam, octavam, &c. alicujus circuli applicabis ſpecula tua, quidquid interpoſueris, id ſepties, octies &c. adparebit; ſique muniminis ſeptangularis aut octangularis pars ſeptima aut octava formæ minoris interjicitur, ſpecula iſta totam muniminis regularis ſpeciem exhibent.

Quorum rationem facile intelliget, qui reflexionis leges probe attendet, aut TRABERI demonſtrationes (*pag. 90. ſeqq.*) in ſubſidium vocabit. Hucque referri meretur ſcrinium quoddam a ZAHNIO inventum, ac *in Oculo artificiali pag. 742.* deſcriptum, in quo, quoties aperitur, res aliæ in eo collocatæ monſtrari poſſunt.

Attamen etiam ejusmodi par ſpeculorum, parumper ad ſe inclinatorum faciem inſpicientis repræſentabit vel ſine naſo,

vel

vel naſo & ore duplici tribusque oculis, prout magis aut minus ſpecula a recta apertura declinabunt. Vid. TRABERI *Catoptricam, Cap. X.*

Quodſi horum ſpecilorum unum impoſuerimus menſæ, cum horizonte παραλλήλως, alterum autem erigamus: tum faciem noſtram ſemel erectam ac bis inverſam licebit contemplari. Sin vero inclinemus erectum ſpeculum, inferiore immoto manente, & propius inſpiciamus, quatuor cernemus imagines alternatim inverſas & erectas.

Convertamus autem hæc duo ſpecula ita, ut terga illorum ad ſe inclinentur, habeaturque ſpeculum priſmaticum erectum: tunc varia oculis ſiſtere poteris ſpectatu jucundiſſima. Exempli cauſſa, alteri ſpeculo adponas equum ſellarium in charta ſpiſſiori depictum ac circumſectum, alteri depictum ac circumſectum equitem, & utroque oculo utrumque ſimul inſpiciens ſpeculum, videbis equitem equo inſidentem. Aut ſi hinc ponas matris ſedentis picturam, illinc infantis; adparebit ex ſuo loco mater infantem in ſinu fovens. Et quæ ſunt harum rerum ſimilium quamplurimæ.

Huc etiam referre poſſumus *anamorphoſes catoptricas*, quibus per ſpecula priſmatica, vel pyramidalia, disjunctas & in diverſas partes diſtractas imagines conjungimus, ut integræ adpareant. De quibus in *Tabulis* STURMIANIS agitur, hinc illis hic ſuperſedere lubeat. Potius ad ſpecula plana revertamur, nam horum binorum adhuc unus reſtat uſus in invenienda altitudine perpendiculari inacceſſa, v. g. turris AB, (Fig. 5. Tab. I.) quam inter & ſtationis loca intercedat foſſa AC, ſtationes autem duæ ſint in linea horizontali ACFDH. Ponatur ergo ſpeculum unum planum C. in horizonte, & infigatur baculus EF. ad perpendiculum ita, ut ex E in puncto ſpeculi C, (bene notando) videatur altitudo B. Deinde in remotiori diſtantia ab A ponatur alterum ſpeculum D in horizonte eodem, & videatur, ubi baculus

alius eadem altitudine perpendiculari præditus, GH; fit infigendus, itidem ad perpendiculum, ex cujus apice in eadem altitudine cum E cernatur in speculo D superior turris pars B. Tum sumitur mensura CE, DH & CD, item EF aut GH; subtrahitur CE ex DH, ut habeatur IG. (nam KI est = CF, quemadmodum KG = DH.) Hinc infertur: IG: KD = CD: AB. Id quod exinde patet: quod △ IDG est simile △ CBD: Nam angulus IGD = alterno GDH, est æqualis angulo incidentiæ BDC, angulus autem DIG est = angulo BCD: cum △ KDI = △ FEC; ergo angulus ECF = ACB = DIK; ergo contiguus DIG = BCD &c.

Hactenus de binis speculis planis egimus. Quodsi vero plura, v. g. tria, quatuor, quinque, sex, octo, imo ad duodecim usque disponas, & disponas ita quidem, ut introrsum spectantia figuram regularem claudant ac definiant; tanta rei in medio positæ e. g. horti, multiplicatio oculis spectatoris subjicietur, ut is finem ac terminum visu adsequi haud possit; ex quocunque etiam latere, per foramen supra speculum factum, introspiciat. Tempus nos deficeret, si omnes variationes ac dispositiones speculorum pariter & arearum interjacentium sigillatim describere vellemus. Sufficiat jam nobis, descriptionem aliquot exemplorum ejusmodi inveniri in ZAHNIO, TRABERO, HARSDöRFERO, aliisve Opticorum voluminibus, ad quos harum rerum curiosos ablegamus. Omnium vero maxime arrideat conclave catoptricum, quod ZAHNIUS *opus regium maximæ admirationis & æstimationis* adpellare non dubitat. Hoc est vel quadrangulare, vel sexangulare circumcirca speculis a pavimento usque erectis longitudinem hominis superantibus, & tam latis clausum, ut tria vel quatuor totum parietem in longitudinem vestiant. Qualia hodie perficiuntur *Lobræ*, oppidulo quodam Franconiæ, ad Mœnum, in archidiœcesi Moguntina & alibi quoque.

Lumen autem intromittitur per fenestras aut tabulas vitreas supra specula aptatas. *Conclave hoc catoptricum* (sunt verba ZAHNII) *ita apparatum, dici non potest, quam admirationem & aestimationem omnibus spectatoribus parere possit. Cum enim ex ambitu circa illud videatur in se non esse adeo magnum; ad ingressum tamen ejus statim cum stupore immensum plane & pene infinitae amplitudinis esse videtur: & quaqua versus oculus dirigitur, videt spectator non se tantum, sed & quoscunque comites, nunc prope, nunc longe multipliciter & difformiter ab omni latere cum omnibus motibus, gestibus & actionibus; nec non admirari satis non valet, quomodo omnia in pulchro ordine cum multiplici varietate ibidem ordinata sint, ut proinde conclave tale catoptricum revera magicum, regiae opus magnificentiae, superbiae theatrum, Dedali magisterium, Midae gazophylacium dici posset.*

A speculis planis deveniendum est ad *convexa*, quae sunt vel integrae sphaerae vitreae, intus mixtura quadam metallorum liquatorum cum mercurio terminatae, vel partes tantum sphaerae alicujus resectae. Atque haec specula ea gaudent proprietate, ut omnem quidem imaginem intra se & erectam, (erecto nimirum speculo) at minori distantia, quam res ante illud abest, monstrent; minore etiam magnitudine, & tanto quidem minore, quo remotior est res a speculo; simul etiam ea, quae ad amussim recta proponuntur, in speculo hoc extrorsum curvata adparent, hinc imaginem rei non reddunt exacte, adeoque, quin decipiant, non est dubium. Nihilominus tamen eorum apud vulgus usus non est infrequens, imprimis segmentorum sphaerae minorum, ob vile pretium, tametsi os prominulum monstrent. Neque vero etiam alium usum respuunt. Perillustrem Dominum, *Christophorum Fridericum* ab IMHOF, Patricium Norimbergensem, instrumentum catoptrico-magicum ad fallendas &

decipiendas aviculas ex pluribus minoribus ſpeculis convexis compoſuiſſe teſtatur ZAHNIUS, ſimulque conſtructionem & uſum illius inſtrumenti indicat *).

Integræ quoque ſphæræ vitreæ paullo majores ac intrinſecus terminatæ, conclavia, ubi ſuſpenſæ ſunt, non ſolum exornant, ſed omnium quoque rerum in conclavi imagines colligunt. Ceterum eadem convexa ſpecula, ſive ſphæras, adhuc alii expeditioni uſui eſſe, docet BEYERLINGIUS ** his verbis: *De Tygride memoratur, quod cum ſit velociſſimum animal, viva adhuc atque adulta capi nequeat, ſed catulus abſente matre ab equite velociſſimo quandoque ſurripitur. Quod dum ſuperveniens mater agnoſcit, rapidiſſimo curſu raptorem inſequitur. Ille vero certo ſciens, ſe non curſu, ſed arte tantum poſſe velocis belluæ pernicitatem evadere, vitreum orbem in ſpeculi morem confectum, dilabi ſinit; in quem incidens tygris ſeque in eo admirabunda contemplans, remoransque, dum catulum ſuum ſe videre exiſtimat, a fugiente interim raptore dilabitur, ac omni ſpe ſua fruſtratur.*

Præterea quoque binorum ſpeculorum convexorum conjunctio ac collocatio varia eo modo facta, quo de planis ſupra meminimus, varia etiam, aſt minori & ab ea diverſa magnitudine exhibebit ſpectacula.

Et complurium ejusmodi ſpeculorum in orbem planum diſpoſitio tot ſimul monſtrat unius rei imagines, quot ſunt ſpecula. Id quod etiam ſpeculi fracti ſuo modo faciunt fragmenta. Quin & fracta quoque ſpecula plana idem fere præſtant, ſi fragmenta eorum ſitum ſuum in eodem plano non retineant.

Speculorum convexorum complurium in uno orbe aut polygono potius collocatorum diſpoſitio, ita ut politas ſibi facies

*) *Fund. III. Synt. V. C. VI. Artif. XVI. p. 751. ſeq.*
** *ſub lit. S. pag. 299. A.*

facies opponant, lucem aut corpus aliquod luminosum interpositum auget quidem, & multiplicat ejus imaginem, non tamen tanto cum augmento, quanto specula plana id præstant, semper enim minor minorque gignitur & reflectitur imago, quæ tandem evanescere videtur.

Specula sphærice convexa excipiant *sphærice concava*, quæ & *caustica* adpellantur, ob virtutem per radios solis illapsos urendi, quippe quæ illis, majori potissimum amplitudine præditis, convenit. De qua tamen jam dicere supersedeo, & id potius agendum mihi esse existimo, ut monstrem, etiam hujus generis specula, & quidem imaginibus suis, quam maxime ignaros decipere, imo spectra exhibere introspicientibus.

Spectator quidem intra focum sive punctum, quod radios solis illapsos colligit, constitutus, suam imaginem cernit, eamque erectam, in majori tamen post speculum distantia, quam ille ante speculum abest, at gigantea magnitudine auctam, ut obstupescens faciem suam adspiciat, præsertim, si ea sit cicatricibus variolarum notata; & tanto quidem majorem videbit, quo brevior est focus: quoque longius is a speculo recedit, eo magis adhuc crescit faciei species, donec in ipso foco constitutus eam plane evanescere videat. Quodsi autem extra focum se removerit, tum deprehendet, imaginem suam se plane invertisse; quæ etiam, quo longius retrogreditur, eo minore specie adparet. Atque hæc ipsa, quam cernit, species non amplius est a tergo speculi, sed in libero aëre ante speculum constituta, id quod facile experiri potest spectator, dummodo digitum aut manum speculum versus extendat: tunc enim species ista ante speculum formata digitum aut manum exporriget ac dabit obversam, quam tamen nemo alius, nisi ipse introspiciens, cernit; simili prorsus ratione, qua spectra adparere non omnibus, sed huic aut isti solum, dicuntur.

Specula

Specula ſphærica cava excipiunt nunc *cava cylindracea*, quæ fere idem quoque faciunt, quod ſphærice concava, ea tamen differentia, ut altitudo imaginis intra focum introſpicientis debitam quidem longitudinem, aſt latitudinem inſigniter ſolum auctam referat, hincque monſtroſam figuram, latiſſimum nimirum naſum, ampliſſimas malas, os patulum diſtractumque & oculos oblongos maximeque invicem diſtantes gignat. E contrario autem, ſi oblique tale inſpicias ſpeculum, longiſſime & naſutum ac labioſum videbis.

Speculum vero cylindraceum & ſimul convexum erectumque inſpiciens gracilem admodum te obſervabis; contra, obliquam tibi anteponens omnes faciei partes cernes depreſſas, & quoad longitudinem contractas. In acutam quoque frontem terminatam faciem ſimulque coarctatam videbit ſpectator, qui ſpeculum conicum erectum intuebitur: at qui tale inverſum inſpiciet, is latiorem paullo frontem & mentum acuminatum obſervabit. Tandem transverſum introſpiciens inæqualiter contractam faciei figuram deprehendet. Quodſi tandem ſpeculum concavum partim, partim convexum nobis proponamus ante oculos, inæqualiter diſtortam & contractam cernamus faciem, neceſſe eſt. Atque hæc non ficta eſſe & commenta, ſed omnia ita ſe habere, non experientia modo comprobat, ſed etiam demonſtrationes catoptricæ, nullo relicto dubio, confirmant.

De ſpeculis cylindrice circum circa concavis nihil adhuc adduximus; cum tamen mirum reflexionis effectum ex illis haberi poſſe *Zach.* TRABERUS adfirmet, ac demonſtret in *Catoptricæ ſuæ Cap. XVII.* Non poſſum igitur facere, quin pauca de hoc ex illo excerpta & in compendium redacta hic communicem. Inter reliquos ſcilicet effectus ab auctoribus diverſis celebratur idolum in aëre repræſentatum, quod e ſpeculo cylindraceo concavo per reflexionem generari ſolet. Si enim ad ejus fundum virunculus jacens collo-

collocetur, videbitur ille extra ſpeculum in aëre medio elevatus, ſimili ferme modo, quo de ſpeculo ſphærice concavo dictum eſt; cum iſta tamen differentia, quod ibi omnes radii e ſuperficie cava circulari reflexi in uno puncto ſeu centro ejusdem ſecentur, ac in cylindraceo, lateralium ſolummodo partium circuli ſectio ſpecierum permutationem efficiat; rectam autem axis lineam radii concernentes absque ſectione, ſpeculi plani naturam induant. Quare dextrum latus virunculi in ſpecie reflexa ſiniſtrum obtinebit, & viciſſim ſiniſtra pars, dextram; altitudo vero ſpeciei proprietatem ſpeculi plani ſequetur. Hoc autem inſuper addi meretur, quod tale ſpeculum introſpicientibus e regione oppoſita, ſpecies iſta virunculi ſit adparitura plane inverſa. Hincque ſi duo ſigilla aut idola exſculpta diverſi ſexus ſibi oppoſita imponerentur ſpeculo, ſpectatores ex oppoſito inſpicientes, diverſas quoque ſpecies in aëre eſſent viſuri, magna certe cum admiratione.

Deinde, quoniam in antecedentibus imagines noſtras in ſpeculis tum ſphærice vel cylindrice concavis, tum convexis ſphærice vel cylindrice, tum etiam conice formatis, quin & mixtis formis iisque ſigillatim adhibitis, intuiti ultimo ſumus, non ſine admiratione, horum autem binorum conjunctio non minorem excitare poſſet formæ noſtræ introſpicientium diverſitatem; de his quoque pauca hic adferemus. Scilicet, jungemus ſpeculum planum cum concavo majoris ſphæræ, cujus intra focum facies introſpicientis conſtituatur, ſpecula autem inſtar libri claudantur, & videbimus primo duas ſpecies, unam, in plano, juſtam; alteram, in concavo, ampliorem multo. Propius vero propiusque admotis ſpeculis, utrinque majores adhuc majoresque prodibunt erectæ ſpecies, & alternatim converſæ, id quod mota facie ſua dextrorſum, ſiniſtrorſum, in ſpeciebus ſibi adparentibus facile obſervare poterit ſpectator. Erecto autem

ſpeculo plano hoc horizonti παραλλήλως jacente, videbis in ſpeculo concavo inferiore tuam imaginem tam erectam, quam inverſam, & utramque enormiter magnam, ſimulque in plano erecto etiam inverſam, eoque modo auctam magnitudine: & cum hoc paullo magis inclinaveris, prodibit quoque imago tua erecta & ſimiliter aucta. Sic & ex humiliore loco intuens ſpeculum planum erectum, ad normam adhuc circiter conſtituto concavo, erectam tuam faciem juſta magnitudine partim, partim inverſam majoremque conſpicies, ac naſum inverſum magnumque cum ore recte diſpoſito conjunges, vel etiam frontem inverſam & extenſam mento annexam videbis. Quodſi vero planum erectum ſpeculum paullo reclinaveris, adparebit tibi utrimque imago erecta, & in plano quidem magnitudine conſueta, in concavo autem aucta. Jam vero erigamus ſpeculum utrumque, & paululum ad ſe invicem inclinemus, tum dimidiam faciei imaginem utrimque cernemus; in altero nimirum plano magnitudinem ordinariam, in altero autem auctam. Juvabit autem magis horum aliorumve phænomenorum exploratorem, ſi ſpecula deſtituantur marginibus, quo propius ad ſe adplicari poſſint.

Inclinatis vero adhuc magis ad ſe invicem ſpeculis, integræ utrimque adparent facies, hinc conſueta, illinc dilatata magnitudine. At inclinatione continuata eousque, donec in utroque ſpeculo alterius ſpeculi ſpeciem conſpiciamus, & in hoc utrimque repræſentatas formas, tum non amplius in plano conſueta ſe exhibebit magnitudo, ſed pariter, ut antea in concavo, videbitur aucta. Contra in concavo tunc adhuc major ſpeciei extenſio conſpicua eſt, quia ſpecies major ex concavo in planum ſpeculum incidens eandem ibidem magnitudinem auctam producit. At iterum ex hoc in concavum lapſa denuo augeri neceſſe habet: ac, ſi contingeret, ut fere παραλλήλως ſibi opponerentur ſpecula hæc,

ſemper

ſemper major majorque magnitudo cerneretur, donec tandem imagines extra focum ſpeculorum oppoſitorum locatæ inverterentur. Id quod, ſi quis fortaſſe in dubium vocaverit, candela, ſpeculis hiſce interpoſita, experiri poterit quam facillime.

Quodſi autem placuerit plano ſpeculo concavum minoris ſphæræ, ſeu brevioris foci, & quidem ex lente vitrea plano-convexa paratum, cujus planities ſit terminata, adplicare, & ita quidem, ut libri inſtar ſemi-aperti ante oculos ſiſtantur, facies autem tua extra focum ſpeculi concavi conſtituatur *), non minus mirabilia offendes. Principio enim duas in concavo obſervabis faciei tuæ repræſentationes, alteram ſubobſcuram, minorem juſto & erectam, alteram claram inverſamque, ſi extra focum conſtitutus fueris, & quidem vel majorem, vel minorem quoque, prout longius receſſeris. Illam gignet radiorum aliquot a facie tua in lentis vitreæ convexitatem, præſertim oblique illapſorum, ibi facta reflexio, pariter ut in ſpeculo convexo fieri ſolet; hanc autem inverſam ſuperficies ſpeculi hujus interior plana ac terminata producit, juxta leges catoptrico-dioptricas, a me jam ante hac in programmate quodam indicatas †). Quodſi tamen intra focum te conſtituas, duas facies erectas, ſub obſcuram juſtoque minorem ac maximam eamque claram, quæ a terminatione pendet, videbis.

Quo magis autem hæc ſpecula claudes extra focum concavi remotus, eo minores faciei inverſæ formas prodire

 cernes

*) Specula hæcce, quia idem fere præſtant, quod ſpecula metallica concava, liceat etiam *concava* vocare, etſi ex lente vitrea plano-convexa comparata ſint: convexitas enim in ſuperficie poſtica terminata introrſum incurvata & concava apparet.

†) Vid. *Progr. anno 1738. in natal. Gymn.* editum. Et *Acta Phyſ. Med. Acad. Cæſar. Leop. Car. N. C. Vol. VI. obſ. 32.*

cernes successive decrescentes: quod speculum concavum res extra centrum collocatas non solum minori forma & inversa quidem exhibet, (id quod catoptrica demonstratione, omnibus cognita nititur,) sed & speculum planum, eodem ordine illapsas eadem magnitudine reddit, qua easdem excepit in concavo.

Cum vero faculæ imagines exhibeant clariores, eadem specula sibi invicem feci parallela circiter, ac interposui faculam: tumque introspiciens speculum planum, proximam quidem in eo vidi candelæ imaginem erectam sed sequens primum luminare magnopere auctum & inversum, & post hoc seriem complurium luminarium inversorum, & magnitudine & claritate successive decrescentium conspexi: simul tamen etiam aliam seriem luminarium erectorum & minorum obscuriorumque; quorum illa, inversa scilicet luminaria, superficiei lentis utrique & maxime planæ terminatæ debentur, hæc autem erecta, soli superficiei anteriori convexæ una cum plano speculo tribuenda esse, leges volunt reflexionum. Ratio autem, cur imaginum harum series obscurior multo sit illa, hæc est, quod pauciores modo radii in superficie anteriori convexa repelluntur, adeoque non nisi debilem gignere possunt imaginem.

Quodsi speculi plani loco conjungamus convexum cum concavo, eadem fere exhibebuntur phænomena, quæ concavum cum plano efficit, hac solum diversitate, quod imaginum magnitudo paullo minor adpareat: cujus caussam solum convexum sustinet speculum. Sic &, si specula bina jungamus, quorum alterum est cylindrico-convexum, alterum concavum & majoris foci, ac illud quidem secundum longitudinem adplicetur huic tanquam liber semiapertus & successive claudendus, tunc facies tua propius speculum cylindrico-convexum inspicientis exhibebitur quidem in forma gracili & justa longitudine, sed altera ejusdem speculi imago

go gracilis licet etiam, longior tamen justo & latior prima specie, item etiam in speculo concavo eadem species, qualis in altero speculo secunda est, adparet: secunda autem imago hujus adhuc multo amplior, & sic porro aucta magnitudine exhibebitur.

At vero speculum cylindraceum transversum ad concavum adplicans, videbis faciem tuam depressam; at quo plures ad se specula movendo species prodibunt, eo ampliores, nunquam tamen sine depressa forma. Quodsi denique alterum speculum, v. g. cylindrico-concavum, erectum sistas & alterum in plano horizontali jacere sinas, videbis in erecto speculum alterum contractum, & in eo faciem tuam inversam & gracilem. Sique manum tuam extendes ad speculum concavum, exporrigi videbis manum adversam. Id quod etiam fere continget, si speculum concavum erigatur, & cylindrico-convexum situ jaceat horizontali.

Quodsi loco speculi concavi majoris foci, speculum sumas foci brevioris, tunc in speculo cylindrico erecto concavum tuum videbis & in eo faciem tuam erectam, sed ita difformem, ut mentum & os multo majora, quam reliquæ faciei partes, adpareant.

Qui pluribus ejusmodi spectaculis animum suum harum rerum curiosum alere satagit, is diversarum specula formarum sibi comparet, & ad se invicem adplicatis binis sive suam ipsius faciem, sive candelam ardentem interpositam, vel propius, vel remotius positas observet, & videbit, multa adhuc restare a me nondum commemorata. Sufficiat adduxisse jam potiora, viamque præivisse longius progressuris. Hic enim sola non videtur sufficere theoria, ac de radiorum illapsu, repulsu ac projectu cognitio: sed ipsa inspectio, speculorumque variorum varia ad se invicem ordinatio ac situs, sub diversis loci circumstantiis. Hoc est, experiundum est, ac deinde videndum ex ipsis principiis

Q 3 catoptri-

catoptricis dioptricisque, qua ratione radiorum lapſus ac via hoc iſtudve phænomenon producat.

Non omnibus autem licet adire Corinthum. Sumtus ſæpe deſunt id conantibus: opus potius eſt publicis alendum impenſis, non privatis. Interim quantus eſt cuique ſpeculorum adparatus, tantum ut experiatur ſtudendum ipſi eſt. Experientia multarum rerum & cognitionum dicitur magiſtra, idque nec immerito.

(*Coburgo Erfordiam miſſa d. 10. Septembr. 1744.*)

OBSERVATIO XL.

DN. D. JOANN. ADAMI RAYMANNI.

De

Lochiorum abſoluta neceſſitate & emanentium ſalutari terminatione.

Si ex purgamentorum uteri libero & liberali, aut difficili & parciori fluxu, auguria de ſalute & diſcrimine puerperarum certa ſatis capimus, Medicisque pericula, pro celeriori a partu, aut graviori eorundem defectu increbeſcere exploratum ſit, utique hinc tam de abſoluta fere eorundem neceſſitate, quam de præcipiti magis pernicie, ſi prorſus emanſerint, facile convincimur. Pullulantia vero hinc mala is demum condigne trutinare & æſtimare ſciet, qui naturæ ordine, in uteros prægnantium corrivari ſolitam humorum ubertatem, perſpectum habet. Prædivitem autem hanc eſſe, præter autopſiam, ex eo colligimus, quod ſanguis a toto corpore ſenſim in horum uteros deferatur, & velut in orbem, id, quod in uteris eſt circumſiſtens, augeat, juxta verba HIPPOCRATIS *de morbis mulier. pag. 600.* Qua quidem ſententia, etſi incertum ſit, an unquam uterum humanum

num fœtu onustum conspexerit, veram nobis augmenti depinxit imaginem. Postquam enim jactis in uterum, tanquam terram fertilem, radicibus, surgens ovuli germen nutrimentum hinc sorbere suscipit, eundemque mole intumescens, eo fere mechanismo, quo exiguus pullulantis nuclei amygdalarum aut persicorum apex, ossa, vix malleo cedentia, effringit, plus ultra distendit, confluxu perenni, per intertextos fibrosæ ejusdem compagi anfractuosos arteriarum canales, uberior, quam ante, fluidi vitalis in eundem congeritur copia, qui, dum expansioni uterinæ se se accommodare solent, hac increbescente, magis magisque explicantur, & rectilinei evadunt, sicque augescente simul diametro, liberiorem & patulam viam adfluentibus conciliant humoribus, quibus minima interstitia fibrarum penetrantibus, eademque alluvie sua explentibus, compages uteri alias compacta emollitur, pulposiorque & spongiæ instar, undiquaque pervia redditur, ita, ut tota ejus substantia cavernosa & sinuosa evadat, continuumque quasi tortuosum ac cellulosum canalem, cruore in omnes dimensiones turgidum, repræsentet. Inde ergo largo penu, non solum uteri inquilinus debitam suam portionem in dies recipit, sed ipse etiam uterus propter intermediam hanc fluidorum abundantiam, insimul necessariam, pro ratione fœtus proficientis, distensionem absque extenuatione sui corporis, sibique congenitæ crassitudinis quoad longitudinem consumptione, subire, intemeratamque ita eandem fere, quam virgineus olim habuit, crassitiem, retinere potest.

Et hoc ipso artificio prospectum est tam utero, ne tenerior existens sub parturitionis durioribus contentionibus medius rumpatur, irritoque partu, quod contigisse ipsi recordamur, in abdomen dehiscat, & calcitronis sui impetu, abortivo corripiatur dolore; quam etiam ipsi fœtui, qui molli hoc ac tepido fotu in placido conservatur cubatu, uterique

hoc

hoc munimento ab omni externa defenditur injuria. Cum autem uteri, pyrum forma & amplitudine æmulantes, vixque fabæ majusculæ capaces, in eam sub prægnatione molem excrescere consueverint, ut, qui proxime osseis pelvis coercebantur cancellis, fundo suo ad umbilicum & ulterius assurgant, tenuia intestina cum reliquis visceribus sursum adigant, capitisque, circa extremum gestationis tempus, sphæram magnitudine referant, hincque tot librarum, quot ante unciarum habuere, pondus nanciscantur, sufficiantque excipiendo cum secundinis & intermediis aquis, fœtui vel unico, vel etiam pluribus, magnam sane oportet esse colluviem, quæ eosdem ita explicatos, absque parietum suorum extenuatione, conservat, & quam proinde nonnisi largum per uterum profluvium deplere & expurgare potest, ac debet.

Postquam enim uterus, excusso nonimestri suo hospite, concidit, & ad pristinas angustias soliditatemque, partim viscerum abdominalium descensu, partim fibrarum suarum elatere, redit, nullo amplius in porositatibus hujus superstite diverticulo, vasorumque angustioribus redditis, & in cincinnos, ut olim, complicatis innumeris propaginibus, necessario per vaginulas arteriarumque tubulos, in cisternam uteri transudare cogitur: alias enim, quod frequentissimum est, vel concepta stasi in phlegmonem magnam illum attollit, vel retrogrado motu in universum vasorum Systema restringitur & regurgitat; prius autem si fiat, venter velut igne accenditur, hocque incendium nunquam illum, observante HIPPOCRATE *I. de morb. mulier. p. 609.* deserit, id est, ardor candentis instar prunæ, indivulsus morbi comes est, qui, accedente sphacelosa corruptione, in quam puerperarum uteri, ob perpessam in partu violentiam, efferatosque calore humores, maxime proni sunt, opinione sæpe celerius easdem jugulat. *Uterinæ* namque *ventris cum dolore*

lore duritates celerem perniciem juxta 528. Coacar. Prænot. *denunciant*, ſive, interprete DURETO, *cito ac crudeliter enecant*, niſi humores tempeſtiva diſcuſſione & reſolutione ſtaſeos poſtliminio in motum redeant, vel, quod inter deſperatam & ancipitem ſalutem intermedium quid eſt, pro more quarumvis inflammationum in Empyema, aut abſceſſus ulceroſos, morbus fatiſcat.

Poſterior caſus non minus ominoſus eſt, non quod in nutrimentum fœtus, dum manet graviditas, frugi conſumto ſanguine, reſtitans, ut olim GALENUS opinabatur, degeneret, neque enim immotus ceu in ſentina hæret, ſed per ſpongioſa uteri receptacula continuo meat & remeat; ſed quod ſubita & repentina redundantia vaſa ita infarciat, ut ſublato ſolida inter & fluida ſubſiſtente vitali æquilibrio, laudabili humorum diſpenſatione prohibita, metaſtaſes cum febribus acutis, & non raro exanthematicis, ſi non fatales, ancipites tamen gignat, niſi forte noxiam hanc plethoram provida natura per vicarias narium, pectoris, aut alvi etiam hæmorrhagias, vel ſeroſas inteſtinorum, veſicæ, ipſiusque potiſſimum ſudoris excretiones depleat & imminuat, aut denique ſucceſſiva ſanguinis per febres continuas in ſerum colliquatione, conſumat. Quamvis ergo puerpera, apud SALMUTHUM, in partu vix tantum excreverit cruoris, quantum manus extenſæ tingeret ſpatium, omnique purgatione lochiali innoxie deſtituta fuerit, pluresque ejusmodi hiſtoriæ apud RHODIUM, SCHENCKIUM, TOLETUM, DONATUM, PANAROLUM, SENNERTUM, & ſi qui ſint alii, occurrant, innoxium tamen hunc defectum non tam partus, pro nonnullorum opinione, facillitari, vel placentæ ſequaci, quam potius parciori menſium ſucceſſui, extra graviditatem familiari, juxta obſervationem SCHENCKII, *Tom. II. Libr. 4. obſ. 117.*, aut inductæ per morbos humorum imminutioni, prout tabeſcenti, in *Ephem. Nat.*

Cur. Dec. II. Ann. 3. obs. 202. vel hydropicæ, apud HAGENDORNIUM *Cent. III. obs. 9.* contigisse legimus, vel quod frugiferæ, priusquam floriferæ essent, evaserint puerperæ, id est, absque ulla menstrua excretione concipere consueverint, quod præter RHODIUM *Cent. III. obs. 54. Ephemer. Natur. Curios. Dec. II. Ann. I. obs. 41.* & *Cent. 6. obs. 75.* testantur, pro beneficio deferri, neque ex raro hoc contingenti universaliter concludere licet; solenni namque naturæ ordine, in mulieribus integra sanitate gaudentibus, nunquam impune & absque periclitatione vitæ, incruenta ejusmodi puerperia cessisse, experientia compertum est; unde HIPPOCRATES etiam *l. c. p. 606.* exitium portendi docet, si purgamenta a partu minime exeant. Qua interim naturæ & artis methodo ex his difficultatibus interdum eluctentur puerperæ, singulari specimine demonstrare jam adgredior.

Viri Consularis uxor, ætatis maturæ, pluriumque jam liberorum mater, dum rursus uterum ferret, partuique esset proxima, 10ma Decembris elapsi anni, prægresso horrore incalescens, febri acuta corripitur, dumque consuetam sibi prægnanti, & sub hoc rerum statu magis necessariam instituere meditatur venæ sectionem, facili, præter expectationem 13^{tia}, sub auroram, exsolvitur partu, perfectæque maturitatis enititur puellam. Etsi autem integræ, tempestive satis, secesserint secundinæ, extemplo tamen cruentari a partu destitit, & de purgamentis solemnibus nihil quicquam procedere observat, unde, increbescente exæstuatione febrili, & erumpentibus 15ta exanthematibus purpuraceis rubris, cum interspersis petechiarum stigmatibus, territa nostrum implorat auxilium. Cumque nec alvus a partu officium fecisset, exhibui eidem circa noctem Borac. Venetæ gr. xv. ☿rii dulc. gr. vj. ♁ii diaphoret. & Cinnab. nat. ppt. gr. iv. unde parvi successere somni, mens vacillare

cillare

cillare cepit, & sub crepusculum sequentis diei excrementorum primum quidem induratorum, altera vice liquidorum & biliosorum egestio insequebatur. Venter imus, mollis licet esset, nec distentus, ad contactum tamen algentibus pedum extremis, plus justo æstuare visus est, pulsus sunt elati, & exanthemata, cum pectoris angustiis, tussi sicca & inerti, membrorumque omnium, præcipue vero lumborum doloribus, & quod maxime ominosum est, virium debilitate summa, instabilia sunt, dum mox rarescunt & pallent, mox rursus copiosius & salutarius efflorescunt. Præter hæc, tensivæ etiam & vibratiles circa tempora, cum aurium tinnitu, increbescunt cephalalgiæ, sitis vix potu explenda urget, ciborum vero adeo perenne succedit odium, ut prorsus nullos admittat. Cumque contra puerperarum morem adhucdum pollui cessaret, accepit sub noctem pillulas Beccherianis æmulas, cum mercurii dulc. gr. iv. & Gummi Sagapeni gr. ij. acuatas, quæ post inquietam, ob delirii incrementum, noctem, summo mane 17. diei ternas liquidas, male olentes & largas, absque ulla violentia, excitarunt dejectiones, unde menti restituta, recalescentibus quoque pedibus, cruentationis exigua quædam apparuere primordia. Venter interim cum flatuum volutationibus adhuc æstuat, tussisque cum spirandi angustia ferocire nihil cessat. Quum autem eadem vesperascente die vehementius incalesceret, hinc pro temperando fervore, & excretione peripherica augenda, sub noctem pulv. antispasmod. Hall. cum bezoardico Sennerti & MPill. de Cynogl. gr. j. sumsit, ex quo dormituriens ad mediam usque noctem, quietior quidem reddita fuit, sed abhinc pervigil cum majori mentis emotione, perstitit, donec, erumpente in diluculo circa caput & pectus leni madore & magis rubicundis redditis exanthematibus purpuraceis, rursus mentis compos evaderet. Alvo sequentibus diebus lubrica manente, & intumes-

tumescentibus, non sine dolore, hæmorrhoidibus, licet ægra ob febris incrementum & somni defectum magis magisque desiperet, diurnis tamen horis constanter iterum ad se rediret, unice saltem eo respeximus, ut exæstuationes humorum contemperarentur & eorum per mitiora diapnoica æqualis distributio conservaretur. Pro potu ordinario exhibebatur decoctum avenaceum cum Nitri tantillo, succo Citri & saccharo confectum, quod in acutis putredinosam humorum corruptionem avertendo, alvinamque excretionem & diuresin liberam conservando, utilitate æque ac gratia se commendat. Ast ubi 20ma Decembris, non nocte demum concubia, sed vesperascente tantum die, venulis in utroque oculorum angulo cum rubore intumescentibus, mente turbari inciperet, præcordiorumque angustiæ, cum pallore exanthematum, graviores succederent, phrenitica metuentes deliria, suris utrisque vesicatoria adplicare ingruente nocte imperavimus; quæ quidem, etsi nimium fuerit inquieta, ob multas de rebus domesticis sermocinationes deliras, surgens tamen 21ma mensis dies luculenta de speranda adhuc victoria dedit signa. Nam & febris sudore magis universali & graveolente, æstusque simul ventris, post binas albi liquidas & aliquantulum cruentas dejectiones, disparentibus hæmorrhoidibus, detepescebat, (unde, quæ hactenus supina semper jacere cogebatur, decumbendi in utrumque latus licentiam iterum obtinuit,) & lochiorum, etsi absque continuatione, pauca rursus emicuerunt stillicidia, exanthemata vero vix, nisi relictis in dorso, cui potissimum incumbit, obscuris comparent vestigiis. Solabamur vero quam maxime laudabili urinarum accedente hypostasi, ceu humorum pepasmo cicuratorum, sperabilisque hinc despumationis, haud infido criterio.

Ab hinc pactis quasi cum hoste induciis, res in eodem fere statu perstitit, donec, decretoria imminente pugna, 23tia mensis

mensis præter morem statim a meridie morosior evadens, cum rubore faciei crebro desiperet, omnemque nausearet potum; quapropter ad præcavendam metastasin, versus caput forsitan vergentem, intermedio ante vesperam tempore, Emulsionem ex Sem. Melonum ℥iij. Papav. alb. ℥ii. Amygdalar. dulc. ℥ß. Aqu. fluviat. ℥vj. Cerasor. nigr. Flor. Sambuc. Rosar. ana ℥j. Sacchar. perlat. ℥iij. & Camphor. gr. vj. confectam, consumere jussa est, parcior namque dosis insufficiens nobis, pro diluendis calore spissescentibus humoribus, solidorumque relaxandis oscillationibus, futura esse videbatur. Hoc facto tranquilliorem, etsi non absque intercurrentibus deliriis, præter expectationem exegit noctem, largoque & fœtentissimo profuso sudore 24ta mensis recepta mente, de insigni sibi gaudebat refocillatione. Ectymata vero purpuracea, ex integro exacta procul dubio sua periodo, simul disparuerant, siquidem etiam mitescens, cum liberiori anacatharsi, tussis & respirationis angustia, de horum Palindrome securos nos reddidit. Dum etiam porro muliebria rursus cruentari inciperent, multi vero adhuc restitarent in abdomine borborygmi, exhibitis circa noctem pilulis, insomnis licet fuerit, mente tamen sibi constans, febrim sub diluculum pari sudore defervescere observat, alvus præterea non saltem blande resolvebatur, sed rubra etiam uteri eluvies liberaliorem spondere videbatur descensum, qui etiam, postquam per repetitas sudoris matutini eccrises, proficiente in dies sanitate, febris, sublata siti, agrypnia, anxietate, reliquaque infelici talium symptomatum caterva, 27ma constitisset, optato accessit, & successu continuo atque copia invalescens, 29na nigri & fœtentis cruoris produxit excretionem, donec iisdem repetitis pilulis, nulla pro hac vice subsequente excretione alvina, sinceriora reliquis diebus liberaliter profluerent lochia, compensataque hinc judicatione morbi interrupta, cum exitu an-

 ni &

ni & 21ma die ægritudinis læta cataſtrophe, in gratiam cum morbo rediret, reparatoque animi & corporis vigore, ſomnoque & ciborum redeunte adpetentia, ſanitatem ex integro reciperet.

Abreptos febrili impetu & reſtrictos, per ſolideſcentem uteri a partu compagem, humores, naturæ lege per lochiorum fluxum expurgandos, absque intentata quidem, ſed non perfecta ſtaſi inflammatoria, remeando in corpus, illud inundaſſe, argumento mihi fuit, ventris imi absque diſtenſione mollities, ardorisque in interiori aliqua ejusdem parte defectus: hæc enim inflammationis uterinæ ſyllogiſtica eſſe ſigna, HIPPOCRATES & experientia confirmant, id quod etiam omnem ſuſpicandi tollit anſam, eosdem occultos in uteri ciſterna, ut aliquando contingit, delituiſſe. *Si enim mulieri anguſtum uterorum oſculum fuerit, neque puerperiorum purgationem demiſerint, inflammatione tentantur, quæ, niſi brevi diligenter curetur, omnia eam magis affligent, & teter odor inde promanat, exitusque intumeſcit*, obſervante modo nominato HIPPOCRATE, *l. de morb. mulier. pag. 606.* ſive naturalia prætumida, cum metu gangrænæ redduntur, cujus rei duplex exemplum apud TULPIUM *Libr. IV. obſ. 39.* proſtat; vel cancroſa etiam concipiunt ulcera, niſi forte, ubi uteri inflammatione tentati non fuerint, ſuapte ſponte malum exeat graveolens & lividum, aut nigrum & grumoſum, mulierque a puerperii purgamentis expurgetur, juxta ſententiam COI, *l. c.* id eſt, grumeſcens & coagulatus cruor tempeſtive, priusquam putreſcat, & inflammationem producat, excutiatur. Hos ergo ita retrogrados humores in viam reducere, & per uterum derivare conſultiſſimum omnino fuiſſet; ſed, cum lochiorum excretio non æque uti alvina per artem promoveri queat, illamque per commoventia remedia violenter urgere, febre præcipue acuta vigente, idem fuiſſet, ac oleum igni addere, viſcerum

rum accelerare infarctus, omnem bene agendi perdere opportunitatem, ægramque sic officiose occidere: eapropter aliquam saltem redundantis in corpus colluviei portionem per secessus alvinos subtrahere, ne tumultuarii evadere & ad viscera impetere possint, suscepimus, præsertim cum ipsa natura hac sibi consulere soleat methodo, ejusdemque fidus interpres, Senex noster, si minime exeant purgamenta, celeriter venam incidere, aut alvum emollire commendet, immo præstare, inquiat, loco sæpius citato, alvum per infusum ducere, salubritas quoque & securitas subsidiariæ hujus evacuationis, nobis, ut in *Actis Acad. N. C. Vol. VI. obs. 2.* testati sumus; satis explorata esset. Pilulas autem selegimus laudatas, quod & absque tumultu officium faciant, & in reducendis lochiis non plane desides sint, colliquandique restagnantes alibi humores, per mercurii connubium, efficacia polleant, quarum etiam virtute productis in initio ventris successibus, ferocienti imposuisse nos hosti frena, humorumque fracto ad superiora impetu, continua & graviora præcavisse, auspicato arbitramur, deliria.

Sinceri sanguinis, incisa vena, depletionem, studio neglemus, siquidem adultiori jam febri ectymaticæ præjudicium aliquod hinc accessurum metuebamus, nec spiritalia organa mole humorum ad lipothymias usque oppressa erant, quo casu, non obstante purpura, in morbi principio eandem non saltem utilem, sed necessariam quoque celebrat HOFFMANNUS, *Med. ration. systemat. Tom. IV. Sect. I. Cap. IX.* & alibi, præsertim, cum nec alia ratione illa in acutis aliquid conferat, quam quod turgescentem deplendo pleonexiam, humoribus amplius conciliet spatium, ut vasorum suorum coërciti finibus expeditius in orbem volvi & revolvi, convenienter dispensari, & tandem critice defervescere possint: Traditionem enim de prompta lochiorum per hanc restitutione inane esse commentum, experientia convicti scimus.

Con-

Conceperamus vero ſpem læti exitus, quod intercedente licet continuo fere pervigilio, deliria tamen nonniſi per acceſſiones, ſive nocturnas febris exacerbationes, repeterent, interdiu vero conſtanter ceſſaverint, & quod pepaſmi in urinis indicia convenienter ſuccederent. Firmior autem triumphi reddebatur fiducia, ubi conſtitutis & velut deſtinatis a natura diebus 17ma ſcilicet 24. & 27. menſis, ſive morbi 7ma 11. 14. & 17. (initium enim in decretoriorum dierum diſpenſatione, non a partu, ſed ab ipſa, ſi prior illo fuerit, febre, in morbis puerperarum ducere oportet,) obſervata criſeos conſtantiſſima diſciplina, morbus, ſollicitatis ſalubribus per effluxionem abſceſſibus, expugnaretur, imo ipſa futuræ judicationis ſpecies, per accedentia iisdem judicatoriis diebus cruentationis muliebrium initia, adumbrata fuerit: Prout enim ſanguinis e naribus diebus indicatoriis contingentia ſtillicidia ſucceſſuram prænunciant hæmorrhagiam criticam; ita laudata cruentatio imminentem morbi per lochia deſignabat judicationem. Nec obſtat, quod 14. & 17ma die potiſſimum beneficio ſudoris ſoluta fuerit febris, quum, niſi lochiorum acceſſiſſet excretio, infida & imperfecta manſiſſet morbi terminatio, ſiquidem omnis repletio propriam expoſcit evacuationem, adeoque cum nigra & fœtida eluvies degenerem in cavernoſa uteri ſubſtantia reſtitaſſe ſanguinem demonſtraverit, utique idcirco nulla alia magis ſalutaris deſiderari potuit criſeos ſpecies. Humorum interea ſurſum vergentium impetum refrenare, & ad inferiora magis determinare adplicatis ad ſuras veſicatoriis conabamur, ea ſimul ſpe freti, fore, ut & retrocedentia forſitan exanthemata hac arte reducerentur, & reſpirationis major conciliaretur ubertas, ſiquidem expectorationi veſicatoria plurimum conducere ex BAGLIVIO, & experientia nobis innotuit. Emulſionem quoque non propter gratiam ſolam, vel ut aliquid egiſſe tantum videremur, ſed pro facilitanda critica deſpu-

despumatione, ordinavimus; præter potentiam enim diluendo fluxiliores reddendi humores, quam communem cum omni fluido aqueo habet, propriam etiam per adscititium solubile ex seminibus oleum fibras, membranas vasorumque canales, febrili incendio exarescentes, hincque plus justo intensas atque crispatas, relaxandi, emolliendi, flexilesque magis & obsequiosos reddendi consequitur virtutem. Immo per connubium etiam Camphoræ, novum accessisse, non sine ratione colligo, præsidium, multum enim hanc, neque immerito, recentiorum non pauci in febribus inflammatoriis generatim, & purpuratis in specie, celebrant. Procul tamen absit, ut idcirco febris pedissequam sudore contemperationem huic potioni simpliciter deferam: nisi enim humores prævio pepasmo ad secretiones & excretiones, exoriente die critica, opportuni evasissent, tam repentina & simul salubris morbi nequaquam successisset metamorphosis. Proinde nemo, nisi œconomiæ animalis imperitus, parem a simili emulsione semper sibi pollicebitur effectum. Interim, neglecto hoc temporis morbi discrimine, caussæque admissa tali fallacia, fit, ut non saltem ars per falsa & immerita novissimæ medicationis encomia incerta reddatur, sed Medici quoque, quo nihil in Praxi frequentius est, naturæ opera sibi suisque furaciter turpissimoque errore arrogare consiliis, præsumant. Plura, quæ pro vulgari consuetudine artificiose præscripta sunt medicamina, enumerare cesso, cum pleraque, si fomenta ventris imi excepero, tanquam inertia & in opinione saltem fundata, ad summam rei nihil quicquam contulerint, quæ inter a multis retro temporibus celebrem, sustentandisque viribus (Pharmacopolii potius, quam languentium,) dicatam Confectionem Alkermes, refero, cum enim ex nostris civibus vix quisquam absque hac, si Diis placet, salutis anchora ægrotare velit, si imperitiæ vel negligentiæ postulari nolit Medicus; invitus etiam ean-

dem in usum trahere cogitur. Quamvis autem multos ea in dies curari, sed nullos servari, vel sanari experiantur (nisi enim caussarum per secretiones & excretiones Naturæ vel artis virtute accesserit remotio, incassum cum exquisitissimis etiam analepticis laboramus) nihilo minus tamen, non omni saltem promiscue ægritudini hac medicari confectione, sed quod magis ridiculum est, rebus etiam conclamàtis fugientem sistere animam suscipiunt, aut supremum saltem valedicturis officium se præstare opinantur. Adeo scilicet pertinax est error, ubi ætatem tulit, & publicus evasit, ut corrigendo nec ratio nec experientia plerumque sufficiat.

(*Eperieso Erfordiam missa, d. 6. Octobr. 1744.*)

OBSERVATIO XLI.

DN. D. JOANN. WOLFFG. FRIDERICUS BOENNEKEN.

De

Hæmorrhagia enormi & impetuosa, e faucibus, gingivis & lingua prorumpente, in viro hæmorrhoidario, feliciter tandem sanata.

Vir quidam annorum 49. in Saxonia natus, temperamenti cholerico-sanguinei, faber ærarius mirum in modum assiduus & laboriosus, qui etiam a juventute in itineribus, sæpe peractis, multas tempestatum injurias sustinuit, vitamque vilem & exiguam olim degit, nullis fere hæmorrhagiis, aut periculosis morbis unquam obnoxius, tandem vero, cum Vesaliæ inferiori ad Rhenum per 25. & quod excurrit annos laboribus suis ærariis nimium quantum assidue

due incubuerit, ſcorbuto levi, aut potius ſanguinis dyſcraſia laborare cœpit, quam partim incongrua, utplurimum in cibis fumo induratis & ſalitis conſtans diæta, partim terreſtres iſtæ & ſemi-corroſivæ particulæ, ſub ordinario ejus labore in cupro, per fumum corpori inſinuatæ, produxerunt. Nonnunquam quidem conquerebatur de Scorbuto ſic dicto oris, ſeu Sceletyrbe, nec non de doloribus ſpaſticis in renum regione, de alvi obſtructione; & de flatulentia anoterica, quæ omnia tamen parum curabantur; minime vero unquam mentionem fecit hæmorrhoidum cœcarum, quas tamen interdum quoque ſtillantes, cum acerbiſſimo alvi teneſmo, fuit expertus, quoniam pudor quidam intempeſtivus & pernicioſus hoc Medico aperire nunquam permiſit. Inde ergo factum eſt, ut, cum in vitæ genere conſueto, & prava atque incongrua illa diæta pergeret, tandem in graviſſimum quendam ipſi fere lethalem incideret morbum. Ante aliquot enim annos *die 31. Octobris* ab itinere haud quidem longo, ſed in nebuloſa & frigida tempeſtate peracto, domum reverſus, frequenter exſpuebat ſalivam cum ſanguine tinctam, & quaſi ſtriatam, quod tamen non curavit, gingivarum ſaltem cruentationem eſſe putans; tranſiit vero inſequens nox ſine quiete, & e lecto ſurgens *d. 1. Novembr.* cum manus lavaſſet & os colluiſſet, ſimulque hauſtulum aquæ frigidæ, uti ordinarie ſolebat, aſſumſiſſet, laborem ſuum adgreſſurus iterum ſe ſanguinem exſpuere advertit, eaque propter ſtatim me conveniebat, medelam huic malo petens, nihilque aliud, quam ſcorbutum eſſe referens, unde ego haud aliud quidquam mali ſubeſſe judicavi, quam excretionem ſub gingivarum lotione a fricante manu factam, brevique tempore eam remiſſuram adſeveravi. Cum vero dein Vir iſte prandium adſumere abnueret, ob nauſeam ſimul concurrentem, hinc pro ſiſtenda illa gingivarum cruentatione, ita primo a me reputata, juſſi, ut acetum vini,

postea alcohol vini, tandemque idem hoc alcohol cum Tinctura terræ Catechu remixtum, in ore teneret, quæ vero omnia loco exoptati, qui exinde sperabatur & promittebatur, effectus, malum potius augere videbantur. Insequente nocte os cum aqua fontana saltem colluebat, totaque illa iterum sine somno transiit. Aurora proveniente d. 2. Novembr. hesternum statum magis exacerbatum deprehendi, quem idcirco altioris indaginis esse reputavi, & exinde os ipsum inspexi, in quo maximo cum terrore linguæ apicem ejusque latera, gingivas & velum palatinum cum varicibus, sanguine seu cruore maxime distentis, undique obsessa deprehendi, sanguinemque non solum ex hisce varicibus & minimis ramificationibus venarum raninarum, quarum oscula erant aperta, copiose profluere observavi, insimulque & hoc notatu dignissimum adnotavi, quod, si linguæ superficies leviter comprimebatur, statim sanguis floridus, ad instar aquæ ex impleta spongia, transudaret, atque, si ejusmodi vesicula sanguinea penitus disrupta fuit, statim alia in ejus quasi locum prorumperet. Maxime igitur hac de re sollicitus, in caussas insolitas talis hæmorrhagiæ sedulo inquirebam, speciatim vero, an forsitan corrosivum aut venenosum quid ore adsumsisset, sciscitabar; ast nulla vel harum, vel etiam alia occasionalis ægro nota erat caussa. Cum vero denique mihi constaret, eundem antea frequentius jam jam moliminibus hæmorrhoidalibus adflictum fuisse, suspicio inde movebatur, affectum huncce potissimum ex metastasi & regurgitatione humorum abundantiam exortum esse. Venam igitur, ad motus revellendos, secandam curavi in pede, hoc ipso vero denudato iterum novi quid conspiciebatur: Pedes nimirum petechiis quasi suffusi erant sub cuticula, cumque curiosius totum quoque corpus inspicerem, id quoque undique maculis rubicundis quasi tectum inveniebam, quarum pleræque morsibus pulicum erant similes,

inprimis

inprimis in pectore & pedibus ; in brachiis vero lividæ & latæ maculæ ſcorbuticæ valdeque dolentes conſpiciebantur. Singulare ergo hoc phænomenon conceptam meam de hac hæmorrhagia opinionem magis adhuc confirmabat, quod ſcilicet ſuppreſſa hæmorrhoidalis excretio , ob motum tonicum inde auctiorem redditum , ad hanc ſanguinis & ſeri extravaſationem ſubcutaneam occaſionem ſuppeditaverit, inprimis cum Scorbutus ſeſe cum hæmorrhoidibus, & quidem ſuppreſſis, facile conjungere ſoleat. Vid. Celeberr. Dn. D. ALBERTI Tractatus de *Hæmorrhoidibus P. II. pag. 42. ſeqq.* itemque DOLÆI *Encyclopædia Med. pract. Libr. III. pag. 408.* qui pariter ejusmodi maculas ſcorbuticas ex tali cauſſa obſervavit.

Interim V. S. in pede adminiſtrabatur , ſanguis vero emiſſus poſt coagulationem evadebat lividus, viridis, gelatinoſus & cum tenaci cute ad inſtar corii obtectus. Syncope V. Snem inſequebatur, ter vel quater recurrens , cujus intuitu hæmorrhagiæ ceſſationem ſubſecuturam eſſe ſperabam, aſt votis non reſpondebat eventus, inde ad fortiora tranſeundum eſſe topica cenſebam, idcirco ſequens decoctum traumaticum pro oris collutione præſcribebam: Rec. rad. angel. biſtort. ariſtol. rotund. tormentill. ana ℥ij. Herb. Scord. Plantag. Agrimon. Pyrol. Prunell. Conſolid. Saracen. ana Mß. Summit. Millefol. P. ij. C. C. M. F. Species pro decocto. Hoc ipſo vero incaſſum adhibito , porro præſcripſi ſequentem collutionem oris : Rec. Acet. Roſar. Rut. ana ℥ij. Sachar. Saturn. ʒiß. M. D. ad Vitr. Hæc oris collutio pariter nihil præſtabat , adeoque revulſionem porro eſſe tentandam Clyſteribus, qui ſimul hæmorrhoidum fluxum invitarent, putavi, atque hinc ſequentem ordinavi Clyſterem: Rec. Spec. emoll. ℥ij. rad. Gent. rubr. ℥ß. ellebor. nigr. ʒij. herb. card. bened. folior. Tabac. ana Mj. Sem. fœnicul. ℥ß. C. C. decoquantur c. aquæ fontanæ q. ſ. Colaturæ Rec. ℔j. adde Olei

irin. lilior. albor. ana ℥ß. Nitr. depurat. ʒij. pulv. rad. Squill. tenerior. ʒß. M. D. cum pertinentibus & adplicetur. Sed hujus enematis paucissimam quantitatem flatulentia, in recto latens intestino, admittebat.

Pomeridie 2^di^ Novembr. pro adjuvanda sanguinis distributione, & motuum febrilium contemperatione præscripsi sequentes Pulveres: Rec. Lapid. Cancr. citrat. Corn. Cerv. sine igne præparat. Tartar. vitriol. Nitr. depurat. Specif. cephal. Michael. ana ʒß. Misc. divid. in v. part. æqual. D. ad Chart. & quarta qualibet hora unus præbeatur cum ptisana hordei cum Scordio, quam Ptisanam pro potu ordinario exhibui. Ad repurgandam linguam & gingivas, in quibus gangræna imminere videbatur, ordinavi sequens linimentum: Rec. Ungu. fusc. Felic. Würtzii ʒij. Mell. rosar. ʒj. Spirit. Vitriol. ℈ß. M. pro ore illinendo. Cum vero cuncta hæc medicamina adfectus ille penitus respueret, alios quoque Medicos & Chirurgos consulere, ne quid neglexisse viderer, haud dubitavi, inter quos Clarissimus Dn. D. LUNING, Professor Gymnasii academ. Lingensis, advocatus, vesperi sequentem præscribebat collutionem: Rec. Aq. Plantag. Tormentill. acet. flor. Sambuc. rut. ana ℥j. Essent. travmat. Wedel. ℥ß. Laudan. liquid. ʒj. Spirit. Vitriol. ℈j. Syrup. Myrtillor. Dianuc. ana q. s. M. fiat Mixtura pro oris collutione. Interne vero sequentes pulveres: Rec. Nitr. depurat. Tartar. vitriol. Corn. Cerv. philosophice præparat. oculor. Cancr. citrat. ana ʒj. Camphor. gr. viij. M. f. viij. pulveres, de quibus singul. 3. hor. unus sumatur. Cum vero hæsitarem, an consultum sit, Camphoram interne exhibere præsentibus febrilibus motibus, illam hinc omisi, ejusque in locum addidi massæ pilul. de Cynogloss. ℈ß. Aeger noster miserrimus conquerebatur inprimis de doloribus faucium & tonsillarum, quapropter epithema partibus hisce dolentibus externe adplicandum ordinavi: Rec. Flor. Malv. rosar. balaustior.

lauſtior. bellid. Summitat. Millefol. herb. Plantag. ana Mij. C. C. M. f. Species pro epithemate calide adhibendo, & cum aceto rutaceo interdum conſpergendo; ſed ſtatus hicce morboſus admodum refractarius nullo modo diminuebatur, quin potius in dies majora ſumebat incrementa, adeo, ut inevitabilem minaretur noſtro ægrotanti vitæ terminum. Hac nocte vero, quæ 2dum Novembris diem ſequebatur, ego ipſe lectum petere nolebam, partim, ut omnia, quæ noſtro ægrotanti evenirent, exactius obſervarem, partim ut, ſi poſſibile foret, quietem & ſolatium qualecunque eidem procurare poſſem. Cum itaque toto animo de hujus morbi circumſtantiis & eventu cogitarem, & omnia incaſſum hactenus adhibita eſſe animadverterem, valde dolebam calamitoſum ſtatum ægrotantis, qui Amitæ meæ maritus erat, meque ut proprium filium amabat. Imploravi igitur divinum numen, ut indicaret mihi medicamen ad ſiſtendum hunc dirum morbum efficax, cumque ſic præſentem rerum conditionem mente agitarem, tentandum adhuc eſſe judicavi, annon tale externum remedium, quod ſanguinem effuſum imbiberet, & venarum oſtiola ad minimum ad aliquod tempus obturaret, quidquam hic proficere poſſet, huncque in finem ſpongiam marinam adferre juſſi, quam probe coctam & a terreſtribus ipſi inhærentibus particulis repurgatam, in aliquot partes, figuræ ſemicircularis, ut commode ſub lingua poni poſſent, diſcidi, easque cum collutione præſcripta humectatas alternatim adhibui, ſicque id ad minimum obtinui, ut ægrotus noſter per unius horæ ſpatium, a prima ſcilicet mediæ noctis usque ad ſecundam, ſatis tranquille dormiret, qui effectus mentem meam, prorſus fere depreſſam, iterum erigebat, inprimis cum copioſus ille ſanguinis fluxus quadantenus ſimul imminui inciperet. Continuavi itaque hac nocte uſum hujus præ reliquis paulo efficacioris remedii, ſub quo vero novum quoddam excitabatur

tur ſymptoma, linguæ ſcilicet, tam ob impeditum ſanguinis effluxum, continuante tamen interno ejus affluxu, quam ob irritationem a ſpongiæ ſpiculis, major excitata intumeſcentia, unde de ardore ſumme dolorifico & quaſi igneo in hac parte, ejusque inſigni rigiditate conquerebatur. Interim vero hoc phænomenon minus curavi, ſpe fretus certiſſima, illud mox ſublatum iri, ſi modo hæmorrhagia penitus ceſſaret, juſtumque & magis congruum locum, anum ſcilicet, occuparet, maximo vero ſimul adfectus fui gaudio, quod vile ejusmodi remedium initium boni eventus & totius curationis conſtituerit.

Sequente die tertio Novembris cum audiret advocatus clariſſimus Medicus, quid præſtitiſſent ſpongiæ, mirabatur earum bonum effectum, commodius vero topicum eſſe putabat ſacculos, ex herbis vulnerariis & adſtringentibus parandos, & ſimiliter haud rejiciendos, v. g. Rec. Rad. Tormentill. biſtort. quinquefol. ana ℥ij. herb. Centinod. Hypericon. Flor. balauſt. ana Mj. Sem. Hyoſcyam. ʒij. lap. hæmatit. Mum. terr. Vitriol. dulc. ana ʒij. Gallar. ʒiij. C. C. M. Involv. cum Sindon. rubr. F. Sacculi num. x. alternatim linguæ imponendi. Interne præſcribebat ſequentem hauſtulum laxantem: Rec. Flor. Perſicor. Acac. Millefol. bellid. liguſtr. ana P. j. Rhabarb. elect. ʒß. Sem. Fœnicul. ʒij. C. C. infunde cum aqua pluviali, poſt filtrationem adde Arcan. duplicat. ʒj. Syrup. papav. rhœad. ℥ß. M. F. hauſtus laxans, hora octava matutina ſumendus, unde etiam binæ ſecutæ ſunt dejectiones. Poſt meridiem æger noſter conquerebatur de ani teneſmo, cum doloribus lumbaribus, unde hæmorrhoides cœcas imminere ſuſpicabar, & idcirco, pro obtinenda earum apertione, Clyſterem injicere curavi. Sacculi antea præſcripti egregio pariter cum effectu adhibiti fuerunt; quoniam vero ægroto itidem moleſtiam creabant, hinc eorum in locum ordinavi, ut lingua ſingulis horis cum linteis,

aqua sclopetaria & liquore stiptico Dippelii humectatis obvolveretur, hacque ratione hæmorrhagia oris sensim sensimque cessare cœpit: interne sequentem præscripsi mixturam: Rec. Aquæ Card. bened. flor. Til. Sambuc. Scorzon. ana ℥iß. Flor. Naph. ℥ß. Conch. citrat. ʒj. Tartar. vitriolat. Antimon. diaphoret. non elix. ana ℈ij. Specif. Cephal. Michael. ℈j. Mass. pilul. Wildegans. gr. viij. Confect. de Hyacinth. ʒij. Alkerm. ʒj. M. D. ad Vitr. & quolibet trihorio cochlearia duo exhibeantur. Circa mediam noctem motus febriles accesserunt, qui tamen matutinis horis iterum cessabant; sanguinis vero fluxus magis adhuc imminuebatur parciusque prodibat. Cum vero uvula & velum palatinum ita inflammata essent, ut fere gangrænosa viderentur, huic quoque symptomati resistendum esse duxi, & idcirco cum gargarismatibus & injectionibus discutientibus & traumaticis, hujus formæ, sedulo continuare jussi: Rec. Rad. Pimpinell. alb. ℥ß. Angel. ʒij. herb. Salv. Mij. Agrimon. Prunell. flor. balaust. rosar. bellid. ana Mß. Sem. Sumach. ℥ß. Conc. & cont. F. Species pro gargarismate.

Quarto Novembris hora octava pro alvo movenda & aperiendis hæmorrhoidibus exhibui Tinct. Rhabarb. aquos. ʒiij. liquor. terr. foliat. Tartar. ʒj. M. D. pro una dosi, indeque unica saltem excretio fuit excitata. Post meridiem hæmorrhoides internæ stillantes sese manifestabant, pro quarum successu ulteriori obtinendo clysteres reiterabantur; sed novum simul oboriebatur symptoma, urinæ scilicet retentio & mingendi difficultas, unde interne exhibui Tincturam salis tartari, & pro referanda strictura sphincteris tam ani, quam vesicæ, sequenti fomentatione vesperi usus sum: Rec. Flor. chamæm. vulg. Sambuc. ana Miij. decoquantur cum lacte, cujus usum largior hæmorrhoidum fluxus excipiebat, & hac nocte tranquille satis æger dormiebat.

Quinto Novembris non nisi mucum tenacem, vix ac ne vix quidem sanguine tinctum, exspuebat, indeque facile adparebat, ulterius conservandum esse alvi & hæmorrhoidum successum, quapropter iterum Tinct. Rhabarb. aquos. ʒvj. pro una dosi exhibui. Ad dolores vero lumbares, pertinaciter continuantes, paullo magis mitigandos, præscripsi sequentes species pro infuso theeformi: Rec. Herb. Millefol. Adianth. alb. ana Mj. Sem. Fœnicul. ʒij. Cort. Citr. ℥ß. M. conc. D. ad Chart. Interim deligatio linguæ, gargarismata & injectiones continuabantur, atque pro ardore & vehementi dolore oris sequens præscribebatur linimentum: Rec. Syrup. Moror. Violar. Rub. idæi ana ℥j. Lap. Prunell. ʒj. Essent. Pimpinell. alb. ℈ij. M. D. ad Pyxid. Hoc die initium mundificationis & abstersionis circa linguam gingivas & palatum prima vice observabatur, dum nigræ, corruptæ, fœtidæ & corrosæ earum partes decidebant, sub quibus sanæ latitabant. Adpropinquante nocte motus febriles denuo recurrebant, & quidem majori in gradu, quam hesterna nocte. Id vero ex hac potissimum ratione fieri debebat, quoniam partim Natura debilitata, tam per hæmorrhagiam oris, quam V. Snem, motus congestorios nunc a partibus superioribus versus inferiores dirigere debebat, pro hæmorrhoidibus promovendis, partim etiam ulteriorem expulsionem & simul discussionem macularum supra descriptarum rubrarum, in cute hærentium, per motus auctiores abstersorios, intendebat, quem duplicem salutarem finem etiam sub moderata excretione diapnoica, successive erumpente, feliciter adsequebatur.

Die sexto Novembris pro alvo aperienda exhibui unciam dimidiam Tinct. Rhabarb. aquosæ; ad urinæ autem excretionem promovendam præscripsi herbæ Malv. flor. Calcatrippæ, & Cyani ana Mj. pro infuso theeformi, cujus virtutem exaltavi addito oleo Amygdal. dulc. recent. expresso,

& quidem optimo cum effectu. Hocce interim die nihil, nisi mucus sanguine tinctus, exscreabatur, & corruptæ partes a sanis separatæ decidebant; maculæ quoque pallidiores evadebant. Vesperi autem, ad præcavendos motus febriles, sequentem præscripsi mixturam: Rec. Aquæ Card. bened. Scord. ulmar. Cerasor. nigr. ana ℥ij. Nitr. depur. oculor. cancr. citrat. ana ʒj. Terr. foliat. tart. Tartar. solubil. ana ℈ij. Pulv. epilept. nigr. Cinnab. nativ. ana ℈j. Syrup. Corall. Quercet. ʒiij. flor. Papav. rhœad. ʒj. M. dentur singulis 3. horis cochlearia duo.

Die septimo Novembris, hæmorrhagia ex ore & simul hæmorrhoides internæ, quæ die 5. & 6. satis largiter fluxerunt, penitus cessabant, adeoque unice adhuc respiciendum erat ad mundificationem & plenariam consolidationem linguæ, gingivarum & faucium, viriumque hactenus deperditarum restitutionem. Quoad primum igitur, usum linimenti & injectionum una cum deligatione continuare jussi, simulque sequens præscripsi gargarisma: Rec. rad. pimpinell. alb. ℥ß. herb. Malv. Salv. ana Mij. Agrimon. betonic. flor. papav. errat. balaustr. ligust. ana Mj. rosar. Mß. Conc. D. ad Chart. Quoad alterum autem momentum diætam eupeptam & analepticam ordinavi, cum regimine temperato diapnoico, alvum singulis diebus apertam servabam, febriles motus avertebam, præcavendo id, quod ad eos excitandos ansam præbere potuisset, & tandem sublato hoc morbo cacochymiam humorum scorbuticam convenientibus & adpropriatis remediis insimul plenarie emendavi, sicque rarissimum hunc affectum, adsistente Divini Numinis gratia, feliciter sanavi.

(*Vesalia Erfordiam missa d. 27. Octobr. 1744.*)

OBSERVATIO XLII.

DN. D. JOANN. HERMANNI FURSTENAU.

Paralysis in Puerpera.

Partus incertam conditionem, ab Illustri quondam PECHLINO eleganter delineatam, sequens inter alia casus, si quis alius, memoratu dignus confirmat. Fœmina triginta & aliquot annorum, temperamenti sanguinei prædominantis, in re lauta & matrimonio placido vivens, aliquot ante liberorum nec infelix mater, Decembri mense adulto partu admodum difficili puerum sanum & vegetum excludit; illa vero mox lipothymia, hinc quoque sopore profundo correpta, primis a partu diebus lochiis largo rivo fluentibus, singularem motus impotentiam in brachio & crure sinistro animadvertit. Accedit circa diem a partu quintum febris acuta continua, cum lochiorum plenaria cessatione, sopore, & summa virium prostratione, æstu, siti, alvique pertinaci adstrictione. Accitus e vicinia Medicus, ad lochiorum revocationem respiciens, V. Snem in pede ante omnia instituendam curat, tum analepticis, temperantibus, alvumque blande referantibus, cum regimine diaphoretico & frictione externa lateris sinistri, diligenter insistit, eo tandem cum successu, ut ægra tarde quidem, belle tamen cum valetudine in gratiam rediret, & mensium fluxu post puerperium, repetito V. Snis, pediluviorum, laxantium & aperientium usu in ordinem redacto, optime, imo pancratice valeret, quin media deinceps æstate, ad confirmandum nervorum robur, & paralyticam lateris sinistri dispositionem superstitem eradicandam, acidulas Pyrmontanas una cum marito, interno pariter ac externo usu adhiberet, eodemque tempore denuo impraegnata, toto gestationis tempore ex voto valeret, &

V. Snem

V. Snem aliquoties admitteret, brevi ante partum eandem repetitura, niſi partus laboribus opinione citius obruta, puerum demo ſanum, robuſtum & vegetum haud difficili negotio excluderet, primisque a partu diebus, lochiis iterum largiter fluentibus, optime & fere pancratice valeret. Hiſce vero poſt diem quartum ſubſiſtentibus, puerpera recte valens, aſſumpto circa veſperam modico panis fruſto, lectum, quem paulo ante reliquerat, repetens, mox in ſoporem profundum cum ſtertore prolapſa, ſubſequente ſimul alvi & urinæ involuntaria excretione, præter motus impotentiam, tremorem quoque & muſculorum ſubſultus in brachio ſiniſtro oſtendebat. Advolante mox ad deſiderium adſtantium, Medico, & præter V. Snem ſelecta nervina, excitantia & roborantia ſuggerente ſed fruſtra, ægra circa diem a partu ſextum & vix exactum ab ultimo inſultu νυχθήμερον, vitam cum morte commutante. Hic certe mirum nervorum inter ſe, & cum principio eorum, conſenſum, a copia & congeſtione ſanguinis majori fotum & excitatum, evidenter licuit animadvertere. Namque ægra optime licet ſibi valere viſa, ſingularem tamen oblivionem, generisque adeo nervoſi occultum quoddam, quin ipſius cerebri vitium præ ſe tulit. Plethoræ vero præſentiam tum oculis uſurpare, tum ex victu lauto & otioſo haud difficulter arguere licuit. Quo vero minus iram, aliamque commotionem animi vehementiorem, malis hiſce anſam dediſſe opinemur, quale quid ſub iræ puerperis noxiæ elogio ab Illuſtri TULPIO *Libr. II. Cap. XX.* egregio exemplo adſertum occurrit, vita tranquilla, pacifica, & ſimile ægrotæ ingenium rerumque omnium affluentia prohibent, ut nervum forſan uteri in partu difficili læſum, & totum ejusdem ſyſtema in conſenſum trahentem, in eodem inprimis loco & iisdem circumſtantiis ſuggeſta ſimili occaſione, hic accuſare liceat.

OBSERVATIO XLIII.

DN. D. JOANN. HERMANNI FURSTENAU.

Varia & decretoria urinæ vitia.

Vir 53. annorum, temperamento ſanguineo, habitu corporis pleno, ſtatura erecta præditus, cœlebs, vario hactenus victu, frequenter tamen pleno & otio uſus, plerumque ſanus lætus & robuſtus, niſi quod ante aliquot annos febre quartana diu miſereque fuerit afflictus; is levem quendam rheumatiſmum expertus eſt, induendis exuendisque veſtimentis moleſtum, adhibitis congruis remediis mitigatum, ſed in vehementiorem dorſi dolorem, & ſingularem urinæ difficultatem commutatum, & per vices cum eodem reciprocantem. Hanc dyſuriam potius, quam ſtranguriam, appellare licebit, cum non fruſtraneo quidem conatu, neque guttatim urinam emitteret, ſed difficili admodum niſu eandem exprimere cogeretur, quodque ſub vario corporis ſitu, inprimis ſedendo minus valeret excernere lotium, inter cubandum vero non raro præter voluntatem profluere, nec ſine dolore tædioque, animadverteret ægrotus, ſi quis alius munditiei ſtudioſus. Hæc per æſtatem agebantur, conquiſitis undiquaque Medicis & medicamentis pellendæ inprimis urinæ dicatis, plerisque affectum pro nephritico habentibus, nonnullis & vermem forſan quendam in renibus deliteſcentem, & omne corporis nutrimentum abſumentem, ægro præſertim in dies magis viribus exhauſto, & nutrimento evanido, accuſantibus. Inter autumni initia ſingulis auctis ſymptomatibus nec V. Sne, nec ſcarificatione, nec clyſteribus, nec ſelectis remediis antiſpaſmodicis, paregoricis & ſimilibus, ex millefolio, chamomilla, nitro, ſpermate ceti, oleo amygdalarum, millepedibus, gummi arabico, terra Japonica,

chaccarilla, lumbricis terreſtribus & ſexcentis aliis, ſub varia forma adhibitis & diu continuatis, quicquam proficientibus, æger ſenſim contabeſcere viribusque & adpetitu plane deſtitui cœpit, donec vigiliis, ſiti, ciborum faſtidio & ſimilibus ſymptomatibus confectus, abdominis duritie hinc & pedum manuumque tremore accedente, &, ne quid malorum deeſſet, juxta cum urinæ incontinentia, diabetica correptus affectione, lotii valde lixivioſi quantitate aſſumpta liquida multum ſuperante, inter varias & præcordiales anguſtias, cum reſpiratione difficillima complicatas, anima corpus quondam turgidum, nunc prorſus exſuccum, relinquens, ad ſuum, unde ortum erat, principium rediret, id quod adulto contigit Novembri. Hic certe pleraque, ſi non omnia, concurrerunt urinæ vitia, absque ulla calculi ſuſpicione, ſed a ſpaſmo veſicæ & viarum urinariarum ſine dubio profecta. Hic vero non aliunde, niſi a plethora & ſanguinis congeſtione, ipſisque hæmorrhoidalibus moliminibus originem traxit; unde autem reliqua peſſimæ notæ & decretoria ſymptomata, quin & hectica totius corporis conſumptio, & hydrops pectoris, de cujus præſentia plura, quæ adfuerunt, phænomena, dubitare haud ſinunt, niſi a viſceris alicujus majoris, præſertim hepatis, aut plurium forſan, vitio immedicabili, quo & ſecretionem & excretionem urinæ primo turbari, hinc aucto ſenſim gradu œconomiam corporis humani labefactari, hecticam febrem accendi, mortemque accelerari conſtat.

OBSER-

OBSERVATIO XLIV.

DN. D. JOANN. HERMANNI FURSTENAU.

Hydrophthalmia recidiva.

Hydrophthalmiam interceptam Clariſſimus SCHAPERUS egregia & epiſtolari ad G. G. LEIBNITIUM diſſertatione cum orbe communicavit litterato. Simile fere exemplum ſimili fere tractatum ratione, ſed diſpari eventu, notare mihi licuit in ſutore, qui poliendis baſibus calcei ligneis nimium intentus, oculosque eisdem propius admovens, ramentis ligneis ſubtiliſſimis in oculum ſiniſtrum illabentibus, dolore, rubore, ardore ejusdem, & perpetuo materiæ acris ſtillicidio correptus, variis ex arte ſuggeſtis præſidiis ophthalmicis, internis & externis, diligenter uſus, ſed perpetuum materiæ purulentæ profluvium neque hæc, neque inſtrumentum acutum provide adplicatum, aut impedire, aut eo dirigere valuerunt, ut oculus illibatus permaneret, & viſui ſua conſtaret integritas, quin hoc fere penitus ablato, manifeſta cicatrix in tunica cornea remaneret, æger tamen ab omni reliquo incommodo immunis, lætus ad ſua rediret negotia. Sed biennio poſt, cum in aëre verno horrido diutius verſaretur, V. Sne & ſcarificatione, cui utrique adſuetus eſt, oſcitanter neglecta, affectum priſtinum eadem ſcena iisdemque ſymptomatibus, in eodem oculo ſiniſtro redire animadvertit; materia acri viſcida, non ſine rubore & dolore prævio, ex eodem oculo ſiniſtro, ejusque foramine priſtino per aliquot ſeptimanas emanante, eademque tractatus ratione oculum integrum, ſed eadem cicatrice deformatum, & quidem notabiliter imminutum, retinuit, cujus tamen incrementum & juſtam bulbi magnitudinem temporis ſucceſſu eo certius expectat, quo major ipſi ſpes facta

eſt,

eſt, humorem aqueum, cujus magnam partem perpetuo illo acris lymphæ profluvio perdidit, ſolius ope naturæ ſenſim reparari, quo collapſi bulbi parietes iterum extendantur, oculusque ad priſtinam magnitudinem redeat. Hydrophthalmiam acus punctura curatam ſiſtit. M. B. VALENTINI *in M.N.C. Dec.II. Ann. VI. obſ. 7.*

OBSERVATIO XLV.

DN. D. JOANN. HERMANNI FURSTENAU.

Febris catarrhalis cum tuſſi ferina pueris infeſta.

Tuſſis ejusmodi ferina & convulſiva ut ſæpius alias, ita hoc inprimis anno ineunte, poſt hyemem algidiſſimam & variam verni aëris conſtitutionem, ad ſolſtitium usque æſtivum plures paſſim puſiones afflixit, multosque e medio ſuſtulit, qui vel in ipſo tuſſiendi conatu ſunt ſuffocati, aut accedente hectica febri, aut convulſionibus epilepticis, vitam cum morte commutarunt. Varia & febrilia, nonnulla & verminantibus & cachecticis propria, hic jungebantur ſymptomata, quæ, niſi mature & appropriatis iisdem occurreretur remediis, lethalis exitus certo certius excipiebat. Et ſicut dulcia & pectoralia vulgo dicta nullum ſpondebant levamen, quin fruſtra, ſi non cum evidenti damno, & manifeſta morbi prorogatione exhiberentur; ita a blandis laxationibus, cum mercurio dulci inſtitutis, ipſoque minerali æthiope cum abſorbentibus & ſalibus digeſtivis exhibito, demum & a ſulphure antimonii ſelecta ratione parato, ſi quod ſperandum, notabile ſymptomatum decrementum viriumque & formæ externæ augmentum, obſervare licuit, aliis, qui vel hæc, vel omnia reformidarunt remedia, ſerius

ocyus fatis cedentibus. Plures inter alios puer erat 4. annorum ab initio hujus anni prædictis symptomatibus non magis, quam variis remediorum generibus mirum quantum defatigatus, eo successu, ut adulto vere relicto lecto ὀρθοστάδιος iterum fieret, sed pedibus insistere haud valens cutem aridam, strigosam & exsuccam referret, id quod ceu pessimæ notæ symptoma, & quocum vix in sanitatem redire solent parvuli, identidem notare licuit. Is de dolore capitis acuto acerbas fundens querelas, medio Julii vomitu iterum, tussi, languore totius corporis, alvi adstrictione, sudore colliquativo per vices accedente, & similibus symptomatibus correptus, varia quidem & selecta accepit avideque hausit remediorum genera; sed accedente circa diem morbi decimum aphonia, hancque excipiente urinæ excretione involuntaria, hinc respiratione anxia & anhela, motibusque tremulis manuum & labiorum, circa decimum & septimum morbi diem tandem obiit.

(*Rintelio Erfordiam missa d. 28. Decembr. 1744.*)

OBSERVATIO XLVI.

DN. D. LUDOVICI JO. le THIEULLIER.

De

Hydrope ascite & singulari lactis in eo usu, post paracentesin institutam.

Quantulacunque etiam mea sit in enodandis rebus medicis cognitio, laboribus tamen peperci nullis, quibus abditas morborum caussas ex effectibus, quasi filo duce, rimarer, non ut aliorum Auctorum sententias infringere aut refutare tentarem, sed potius ut ipsorum placita, sua jam luce radiantia, facillime ducentibus ad consentiendum experi-

perimentis ulterius illustrarem & confirmarem, indeque simul conjecturas utiles, viam ad ipsam rei veritatem monstrantes, deducerem. Tot inter affectus hominem atrociter & lento utplurimum gradu discruciantes, jam inprimis hydropem, varios sæpe morbos mentientem, arte raro vincibilem per caussas intrinsecas & per caussarum ipsarum agendi modos, ausus sum scrutari, quam ergo felicis exitus desiderium in me spem excitaverat, eam experimentis firmare & ratione corroborare necesse omnino fuit, felix! si meo labori, in artis progressum suscepto, plausum dederitis: meum enim studium tunc magis intendendum, nec ab instituto tali ullo modo recedendum esse judicabo.

Die 22. Januar. 1742. vocatus sum, ut auxilium ferrem Domino HELAUD, in armamentario Parisiensi degenti, annorum circiter LXXII. a multo jam tempore spirandi difficultate, regionis epigastricæ intumescentia, maxime circa dextrum hypochondrium, stipata, laboranti. Vix eum conspexeram, cum ab eo, omni spe salutis deficiente, discedere iterum vellem. Continuus enim aderat suffocationis metus, lateritia, pauca & difficulter reddebatur urina; dolorifice tumebat abdomen; Leucophlegmatia corpus universum occupabat œdematosa; pedes & tibiæ gangrænosis vitiatæ erant ulceribus. Periculoso tandem ac diuturno morbo curam prudentem adhibuerant Collegæ duo præclarissimi, eamque tutiorem habuissent, ni deteriori diætæ, circulatoribusque continuo se tradidisset æger, qui die dicta spiritus extremos trahere videbatur anhelus. Præter hydropem anasarcam, a fluido in totum corporis habitum effuso, collectionem in abdominis capacitate, sive ascitem, suspicari licebat; aliquid vero certi pronunciare, propter tumores scirrhosos ac universalem œdematosam intumescentiam, impossibile erat. Igitur, præscripta laudabili diæta, sequentis pulveris dosin in jusculi cujuscunque cochleari, singulis ter-

nis horis exhibendum præſcripſi : Rec. Corall. rubr. matr. perlar. oculor. cancr. præparat. antimon. diaphor. ana gr. xj. Fiat ex omnibus pulvis unus pro doſi. Facilior & uberior urina fluxit, ſpiſſa tamen ſimiliter; ut autem adſtrictiſſima ſubduceretur alvus, hydragogum pulverem, eadem methodo ſumendum, parari juſſi : Rec. Jalap. & Mechoacann. pulveriſ. ana gr. viij. diagryd. gr. ij. Cremor. tartar. ℈ß. Fiat pulvis pro una doſi. Viam tenuit inſtitutam æger, diebus quatuor continuis; abunde dejecit ac minxit, lotii qualitate ſimili perſeverante. Pro potu ſumſit decoctum radicum ononidis, ruſci & florum calcatrippæ, in cujus libris tribus ſoluta eſt Salis nitri drachma una, & diluta eſt ſyrupi de quinque radicibus aperientibus uncia una. Quidquid fuerim expertus, irritum agnovi; manibusque abdomen reciproce contrectantibus, fluidi fluctuatio ſenſibilis facta paracenteſin efflagitavit. Die ergo Februarii octava, acu tricuſpide in ventrem immiſſa & ſtatim educta, egeſtæ ſunt aquæ ad pondus librarum ſedecim, majorque proventus ſeri ſucceſſiſſet, ni fiſtulam latitantes dicti tumores obturaſſent. Nihilo tamen minus, abdomine depreſſo, per vulnus, ex infarctu corporis habitum tumefaciente, diffuſæ ſubterfluxerunt aquæ ad pondus librarum trium; attamen in deſperatis habebatur æger, quoniam mortem imminentem maxima ſpirandi difficultas & gangræna ſatis manifeſto pronunciabant.

Interim tamen ſub turbulento & intricato hoc rerum ſtatu aliquam adhuc lucem me obtenturum ſperabam ex diligenti analyſi fluidi educti; unde hujus libras duas Pharmacopolæ Pariſienſi peritiſſimo, Dn. LEBEL, variis experimentis tentandas commiſi, qui repetitis laboribus alcalinum ſalem & urinoſo-ammoniacalem oleaginoſis & pinguedinoſis partibus irretitum in liquore deprompto contineri deprehendit. His ergo probe perſpectis & ponderatis, lac vaccinum

tuto

tuto exhiberi posse conjeci, modo illud non fastidiret vir omnium pervicacissimus. Ast mihi suadenti, faustaque olim in morbo experientia aliunde adhibita ductus, libens obtemperavit. Dum hæc porro peragebantur, necessitas urgebat repetitionem eductionis aquarum; par itaque fuit egestæ quantitas, totidem impedimentis obstantibus. Interim sub usu quadantenus continuato lactis primo citrina reddita fuit urina, detersaque dein & siccata ulcera; ast, his non obstantibus tertia tamen vice turgidum, ineunte Martio perforandum erat abdomen. Ab hoc vero tempore paulo firmiori, vel etiam incerta gaudebat valetudine æger, ad finem usque Septembris, prout victus rationi plus minusve consuluit, & procul dubio diutius protracta fuisset vita, nisi spreto quolibet consilio, se cibis deterioribus ingurgitasset, quod quidem eo firmius adserere licet, quum hydropis nulla labes post tertiam punctionem amplius fuerit deprehensa.

Huic exemplo recentissimum juvat alterum adjungere, de venerando Sacerdote Capucino, Parisiis commorante, patre *Gerothe* dicto, annos LXXV. nato, qui ascite correptus, paracentesin sustinuit die lunæ, decima octava Maji anni præteriti; eductæ sunt subflavi seri libræ duodecim, emensisque diebus octo, rursum perforatione facta libræ circiter sedecim. Ad solius lactis usum, me jubente confugit reverendus æger, & quod intumuerat denuo abdomen, in dies sensim detumuit; similiterque scrotum, pedes & tibiæ; ita ut post tertiam, Julio mense iterum susceptam perforationem, melius sese habuerit, & haud exigua nunc spes salutis affulgeat.

His itaque aliisque similibus nonnullis eventibus, praxin propositam fulcientibus, paullo exactius & attentius ponderatis, proprias meas paucis adhuc subjungere licebit meditationes, ad qualemcunque prædictorum illustrationem spectan-

ctantes. Quemadmodum ſanguifera vaſa diverſimode affecta, cuilibet profluvio ſanguinis anſam præbere poſſunt; ita & a vaſorum lymphaticorum vitio, variæ hydropis ſpecies producuntur, unde fluidum vel quantitate, vel qualitate peccans, dat aquarum diffuſioni vel collectioni locum, per ἀναστόμωσιν ſcilicet, per διαπήδησιν, per ῥῆξιν, & per διάβρωσιν. Ubi per poros tunicarum, ad modum transſudationis ſerum transfluit, poſtmodum vel in integumenta ſe diffundens, vel in cavitatem quandam illabens, ibi morbus lente procedit, ſin alio quovis modo id contingit, creſcit in dies exundatio. His itaque ſuppoſitis, diætam lacteam, omni hydropum ſpeciei, vel prophylactice, vel curatorie mederi contendo, idque eo magis, ſi morbus talis a fluidorum acrimonia, tunicas erodente & exulcerante, oboritur, ideoque ſola analyſi dignoſcenda διάβρωσις præſto eſt; tunc enim absque alio quovis auxilio æger facile ſanatur. Hæc ut perfectius elucescant, mihi, documenta quærenti, non leges practicas ſancienti, mentem meam evolvere liceat. Hydrops per διαπήδησιν oritur vel a nimia fluidorum efferveſcentia, vel ab eorum ſtaſi, ubi ſcilicet diſtentis vaſorum tunicis, attenuatus liquor per harum tunicarum poros inſtar roris transfluit; vel dilatatis ultra tonum vaſorum parietibus, ſtagnantis fluidi pars tenuiſſima eandem ſibi viam parat. Tunc ergo compeſcendus fluidorum motus, vel reſtituenda venit humorum craſis legitima, ita ut naturalis adſit partium corporis, tum ſolidarum, tum fluidarum, inter ſe mutua proportio, qua utrarumque debitus motus, depuratio & legitima mixtio per ſecretiones & excretiones in fluidis, & debita flexilitas in ſolideſcentibus conſervatur. Ad hoc caput omnes hydropum ſpecies referuntur, hydrope per διάβρωσιν excepto, in quibus cunctis caſibus lactis utilitatem nemo negaverit, ita ut ampliorem hujus intuitu explicationem ſupervacaneam fore merito judicem. Supereſt

igitur

igitur hydrops a διαβρῶσι, cujus prima vel præcipua causa est vitiata fluidi qualitas. Salibus enim redundantibus & evolutis, solida continuo lacessuntur, spastice contrahuntur, stases in capillaribus præsertim augentur, fluidi fibrosa pars magis ac magis compingitur, dum serosa vel diversos affectus catarrhales, arthriticos, &c. gignit; vel immediate magis hydropem genitura, per poros vasorum amandatur; vel varices in lymphaticis excitans, necessario visceribus concitat infarctus: nec minus aliunde a contentis humoribus continentia roduntur, alicui cavitati subitum imbrem hydropiferum accersitura.

Verum, ut proposita methodo præcavendus vel fugandus hydrops, in praxi ducem quasi nauticam pyxidem suppeditet, occasionales & procatarcticas morbi causas familiares subjungere licebit, quales sunt febres incongruæ curatæ, scabies & omnes per cutis poros succedentes eruptiones retropulsæ, hæmorrhagiæ diuturniores, abusus adstringentium & validiorum purgantium, largior vini & spirituosorum liquorum usus, venus immodica, mercurius intempestive vel immoderate adhibitus.

Nunc vero lactis utilitatem expositæ demonstrant causæ per effectus: partibus nempe ejus unctuosis spicula salium obtunduntur; serosis ac diluentibus infirmantur; balsamicis spirituum detrimenta resarciuntur; cibi homogeneitas perennis, fluidorum & solidorum indolem & essentiam immutant, quid quod ultra dicam? medicamentum in se continet ac alimentum.

(*Lutetiis Parisiorum Erfordiam missa, d. 17. Jan. 1745.*)

OBSER-

OBSERVATIO XLVII.

DN. D. GEORGII LUDOVICI ROSA.

Morbus iliaco-colicus cum insecuta tympanitide, ab excrescentia glandulosa, universum intestinum colon obstruente, proveniens.

Inteſtina ſæpius inteſtinum nobis pariunt bellum, nec ulla conjectura, talem latere anguem in herba, divinari poteſt. Medicus ſatis celebris & expertus, temperamenti melancholico-cholerici, quinquaginta annorum, ſani alias corporis habitus, nullius unquam externæ violentiæ illatæ ſibi conſcius, vitæ ſedentariæ admodum deditus, præter paſſiones hypochondriacas ac hæmorrhoidum primo fluxum cruentum, poſt hunc excretionem mucidam ſanguineis ſtriis diſtinctam, absque ullo doloris ſenſu, nec non per annum nunc borborygmos ſonoros crebriores & fortiores, ac alvi excretionem confuſam, modo adſtrictam, modo laxam, (ſiquidem haud ita pridem, ante jam enarrandum adfectum, largiorem expertus fuit diarrhœam,) ut & craſſiorum ciborum intolerantiam, nullum fere ſuſtinuit morbum; die 21. Novembr. anni modo elapſi 1744. una hora ante prandium, contra pedum clavos adhibet pediluvium alias minus uſitatum, inde vero, ad ægrotum cito vocatus, frigori ſe ſe exponit, ac die inſequente in prandio parum aſſatæ carnis vervecinæ, cum adpetitu tamen, veſcitur, nec præter laſſitudinem incommodis quibusdam adfligitur. Die 23. Novemb. ſummo mane atrociſſimi dolores iliaco-colici, vomitus, borborygmi vehementiſſimi & alvi obſtructio per duos jam dies durans, exoriuntur, ubi interna parum efficiebant, ac clyſteres ab initio ne minimum educebant, usque dum die 25. Novembr. exiguam minimorum ſcybalorum ſubnigrorum

quan-

quantitatem eluerent, quibus factis symptomata mitigabantur, ac alvus, sed minima mole & excretione mucosa pellucida succedebat, borborygmi vero etsi leniores, ructus flatusque malum admodum mitigantes cum appetitu prostrato continuabant. Hisce symptomatibus ob ægrotantium copiam parum indulgere potuit, multo magis in publicum præmature nimis prodire cogebatur. Præcocis hujus egressus non emansit tristissimus effectus, siquidem die 6. Decembr. tragœdia de novo aperiebatur, hac tamen cum differentia, quod vomitus non tanta atrocia urgerent, singulo vero mane in longius protraherentur, ubi fere omnia præegresso die assumpta rejiciebantur, & continuus dolor tensivus lancinansque in regione umbilicali a) dextrorsum cum inflatione tympanitica abdominis ad duas fere ulnas, borborygmis mox fortioribus, mox mitioribus, ructibus malum alleviantibus, ac appetitu prostrato, dum nil plane, præter potum thée & Coffée ac parum jusculi carnis assumebat, sese exerceret. Alvus usque ad diem 18. Decembr. quotidie materiam spumosam, quadantenus subfuscam, cum pituita pellucida, striis distincta sanguineis, minime vero feces vel induratas, vel molles, vel flatus reddebat; sequentibus diebus lacessita clysteribus, non semper respondebat, siquidem hi nonnunquam solummodo parum pituitæ subfuscæ & subcruentæ, mox scybala minima, ex tali pituita, fecum alvinarum colorem referente, compacta educebant, hæcque fuit alvi ratio ad vitæ usque finem. Circa clysterum injectionem notandum adhuc venit, eam semper maximos procreasse dolores, inprimis si vi quadam injicerentur. Sæpius atrocissimi intercurrebant dolores iliaco-colici post usum præcipue medicamentorum internorum,

a) Vid. BONETUS in *Sepulchret. anatom. Tom. II. Lib. III. Sect. XIV. obs. XIII.*

vel laxantium, vel carminativorum, vel antispasticorum, temperantium atque resolventium, ut salis Sedlicens. Decocti laxativ. Mannagett. pilul. Beccher. Eff. cort. aurant. carminat. Wedel. millefol. liquor. mineral. anodyn. Hoffm. pulv. antispastici Stahlii, salium neutrorum, vini medicati, &c. unde ab internis plane abstinere externorumque solummodo auxilium petere cogebatur, inter quae cataplasmata emollientia paregoricis juncta, Emplastrum ex saponat. Barbette, de galban. crocat. & de hyoscyamo compositum, ut & clysteres mere emollientes, ex furfuribus triticeis in lacte decoctis, cum pauco oleo & sale, vel ex solo oleo lini, sale gemmae acuato, levamen imprimis adferebant. Vires quoque admodum decantatae Confectionis Hamech. cum Unguent. popul. non inexpertae sunt relictae. Omnibus hisce medicamentis nil amplius plane, quam dolorum consopitio ad tempus quoddam procurata fuit, siquidem reliqua symptomata uno eodemque tenore affligebant, quibus adhuc linguae scabrities, major refrigerantium appetitus ac tussis cum exscreatione pituitae albae, associabantur. Die 27. Decembr. post meridiem atrocissimi, in regione imprimis iliaca dextra, dolores cum algidis sudoribus, vomitibus, immanibus borborygmis, tenesmo ac animi deliquiis, tanquam inseparabilibus inflammationis b) consummatae comitibus, recurrebant, quae symptomata externorum ope, quantum fieri potuit, alleviabantur, ac inprimis suppositoriis & clysteribus alvi reseratio intendebatur, omnia vero incassum tentabantur, die quippe sequente mane nil nisi nigra c) magna evomuit in quantitate, ac die 29. Decembr. post enormium

b) BOERHAAVE Aphorism. 960. HOFFMANNI *Med. Systemat. Tom. IV. part. I. Sect. II. Cap. 3. §. 3.*

c) HIPPOCRATES *Coac. praenotion.* p. m. 536. Vomentes nigra perniciose habent.

mium dolorum in regione iliaca, inprimis dextra, vomendi conatuum reliquorumque ſuperius enarratorum ſymptomatum recurſum, pomeridiana hora prima naturæ debitum placide ſolvit. Quatuor horis ante obitum in univerſo corporis habitu maculæ lividæ haud raræ jamjam emergebant. In toto morbi decurſu ne minima quidem pulſus intenſio aut motus febriles, nec in dorſo, hypochondriis, aut ano molimina obſervari potuerunt, ac animæ vires ad mortem usque incolumes perſtitere.

Tam pertinacis hujus adfectus cum nulla ſubeſſet ſufficiens ratio, 24. horis poſt obitum anatomica cadaveris inſpectio, ſecundum pie defuncti propriam voluntatem, fuit inſtituta, ubi

1) univerſum abdomen ad ulnam magis, quam ante mortem, expanſum & ita durum, ut digitorum tactui ne quidem cederet, deprehendebatur, unde conſultum ducebatur, in latere ſiniſtro inſtrumento *trois-quart* dicto, illud perforare, quo facto flatus, horrendo fœtore athmoſphæram implentes, maximo erumpebant impetu, quos inſequebatur materia flava, diluta, male olens.

2) Remotis integumentis, quæ involvunt abdomen, univerſa hujus cavitas alvinis repleta fecibus dilutis, omentum ad latus ſiniſtrum retractum & corruptum, ventriculus ad ſiniſtrum hypochondrium ac inteſtina craſſa verſus pelvim repreſſa offendebantur d).

3) Univerſum inteſtinorum ſyſtema inflatum, inflammatione corruptum ac ſideratum, inprimis inteſtinum cœ-

d) BONETUS *Sepulchr. anatom. Tom. II. Lib. III. Sect. XIV. obſ. XV. p. 221.* adnotavit ventris dolori obnoxiis inteſtina loco moveri, nec omentum omnia tegere.

cum ac coli initium in regione iliaca dextra, ubi etiam haud longe a processu vermiculari illud ruptum e) erat, unde magna fecum quantitas erupit, deprehendebatur.

4) Ablatis & expurgatis fecibus, intestinum colon, ubi primum sub sinistro hypochondrio flectitur, forti ligamento (vid. *Tab. II. Fig. I. lit. c.*) ad primam costam spuriam hujus lateris, ubi simul omentum erat connatum, adnexum videbatur.

5) Mox supra hocce ligamentum callositas, & paullo inferius foramen, tenuem admittens stylum, undiquaque cinctum excrescentiis glandulosis, talem materiam plorantibus, qualem in universo morbi decursu dejecit, conspiciebantur (vid. *Fig. I. lit. b. d. & e.*)

6) Dissecta hac intestini parte, universa cavitas tali excrescentia glandulosa in toto ambitu ita, ut nil nisi parvus canalis tortuosus, in cavitatem abdominis tendens, superesset, claudebatur. (vid. *Fig. 2. lit. a. b. & c.*) f).

7) Subter hanc excrescentiam glandulæ in statu naturali vix notabiles, mox lentem, mox pisum, mox fabam æquabant, scirrhoque erant corruptæ.

8) Usque huc inflammatio & gangræna, inflatio & fecum copia sese extendebant, infra quippe hanc malam conformationem reliqua intestinorum pars sana clysteribusque repurgata erat.

9) Pancreatis glandula & parvus lien sana.

10) Hepar magnum, fuscum IV. libras ponderans, ac liquorem nigrum post dissectionem plorans.

11) Ve-

e) Vid. HENRIC. ab HEER, Obs. p. 54. HOFFMANNI *Med. rat. Syst. Tom. IV. Part. II. Sect. Cap. IV. p. 296.*

f) Confer. BONETUS *sepulchr. anatom. Tom. II. Lib. III. Sect. XIII. obs. I. p. 192. Sect. XIV. obs. 8. p. 216. obs. XV. p. 221. & obs. XXX. p. 242.*

11) Vesicula fellea magna, nigra materia repleta, quo etiam colore interna superficies tincta erat, cum lapillis minutis nigris, instar pulveris tormentarii g).

12) Renes magni sani.

13) In universo abdomine magis depletio, quam vasorum oppletio, aderat.

14) Aperto pectore pulmones naturalis constitutionis in loco claviculæ dextræ fortiter connati; in cavitate dextra parum aquæ instar loturæ carnis, ac in sinistra dimidia libra aquæ subnigricantis, offendebantur.

15) In cordis ventriculo dextro polypus mere carnosus, tres pollices longus, unumque latus, transversim positus, apici cordis & valvulæ semilunari pulmonalis arteriæ cohærens (vid. *Tab. II. Fig. 3.*) occurrebat, ac denique

16) in cordis thalamo sinistro nil nisi parum sanguinis congrumati observabatur.

EPICRISES.

Caussarum & symptomatum hujus tam rari adfectus demonstrationem suppeditare nunc adnitenti, multa quidem explicatu difficillima obveniunt, pro ingenii tamen modulo, cuicunque propriam relinquens intactam sententiam, sequentibus thesibus, quantum fieri potuit, brevissimis eandem includam, sperans simul fore, ut electa proponendi methodus non plane repudietur.

§. I. Temperamentum melancholicum præ reliquis ad spissitudinem sanguinis & viscerum obstructiones, ob sanguinis tardiorem progressum, inprimis concurrente

g) BONETUS *Sepulchr. anatom. Tom. II. Lib. III. Sect. XIII. additament. obs. I. p. 205.* alvi adstrictionem a coalitu intestini recti, ubi vesicula fellis bile nigerrima scatebat, describit.

vita sedentaria, est dispositum. Corrigitur quidem quodammodo cholerico; hoc tamen non obstante prædominanti temperamento congrui plerumque eveniunt morbi.

§. II. Vita sedentaria, lucubrationes, animique ad res abstractas intensio, appetitum corrumpunt, digestionem ac alvi excretionem sufflaminant, viscerumque hypochondriacorum ac intestinorum tonum motumque quam maxime labefactant.

§. III. Morbus hypochondriacus est proprie nervorum adfectus, ex ventriculi robore & digestione deperditis, ingentis saburræ vitiosorum humorum primis in viis collectione, excretionibus necessariis interceptis, ac sanguinis & excrementitiorum humorum stagnatione nervosas partes vehementer afficientibus, ortum ducens.

§. IV. Prædicta hæc, quam maxime confirmant, inconstans & mutabilis appetitus, sodæ incommoda, urina alba, sensus gravativus sub hypochondriis, flatuum copia, crebrior vertigo, reliquaque hypochondriacis familiaria symptomata.

§. V. Ventriculi robore & digestione corruptis, multa cruda & inconcocta ad sanguinis massam deferuntur, hæc per sanguinis circulum ad vasa minima, ubi se- & excretiones fiunt, id est, ad partes præcipue glandulosas, transvehuntur, quæ cum minimos glandularum tubulos penetrare nequeant, aptam obstructionum præbent materiam.

De hujus theseos veritate arcta mali hypochondriaci & Scorbuti affinitas, ac frequens stomacace in tali malo laborantibus, nullum prorsus relinquunt dubium.

§. VI. Elasticitate ac fibrarum tono cujusdam partis ita debilitatis, ut cordis impulsui ea resistere nequeat, variæ

con-

conditionis humores majori copia & impetu illabuntur, unde inflatio, intumescentia; inflammatio, si merus sanguis rubicundus; tumor œdematosus, si humor serosus fuerit, inque partibus glandulosis, infarctus, obstipationes ac obstructiones emergunt.

§. VII. Hæmorrhoidum fluxus, rite succedens ætatique congruus, sanitate conducit, saltem non officit, adfectus hypochondriacos alleviat, inveteratos autem raro in totum tollit; decoloratus vero utplurimum, inprimis longius durans, monstri quid alit.

§. VIII. Pediluvia fibrarum stricturas relaxant, caloris vi impulsum cordis adaugent, humoresque ad corporis habitum, inprimis ad extremitates, alliciunt, unde magna istis derivandi ac revellendi facultas tribuitur.

§. IX. Aër frigidus solidas stringit fibras, densat ac roborat, unde majori vi in humores qualescunque agunt eosque ad interiora repellunt; fluidas vero partes cogit, condensat, sanguinemque coagulat, unde obstructio, inflammatio, exsiccatio, &c.

Toto cœlo itaque differentes ambo hæc edunt effectus.

§. X. His præmissis, eo facilius monstrosæ hujus excrescentiæ & insequentis morbi iliaco-colici genesis demonstrari poterit. Temperamentum melancholico-cholericum, cum vita sedentaria conjunctum, ut sanguis citius spissescat, ac secretiones, ob motum sanguinis tardiorem (§. I.), non tam vegete peragantur, appetitus, digestio alvique excretio sufflaminentur & viscerum tonus debilitetur, effecit (§. II.), atque infarctus, obstructionis, scirrhique caussam προηγγουμένην constituit.

§. XI. Effectus vitæ sedentariæ mox in passionibus hypochondriacis sese prodiderunt, quæ digestionem destruendo indigesta ad massam sanguinis deportando, liberum

rum per abdominis viſcera humorum circulum præpediendo, reſiſtentiam fibrarum labefactando (§. III), cauſſam mediatam proximam ſcirrhoſitatis glandularum, ſubter hanc excreſcentiam poſitarum, ſuppeditarunt & conſtituerunt.

§. XII. Inertior materia impacta & craſſior (§. VI.), emunctorium glandulæ occluſum, continuus retrorſum ad glandulam humorum adpulſus, latera hujus ad omnes plagas diſtenta ac dilatata, duritiem ac ſcirrhum glandulæ producunt.

BOERHAAVE *Aphoriſm.* §. 485. inter ſcirrhi cauſſas materiem atrabilariam ſanguinis bilisve, maxime ceſſante conſueto menſtruo vel hæmorrhoidali fluxu, refert: Ut vero hæmorrhoides decolores hunc in cenſum quoque referantur, nil obſtare mihi videtur.

Quousque materia incluſa nullam contrahit acredinem, ſcirrhus eſt indolens, nec mali moris; ſimul ac vero corrumpitur carcinomatis genium induit.

§. XIII. Cujusdam glandulæ parte quadam, aut univerſo hujus parenchymate ſcirrho corruptis, emunctorio obſtructo, humorum copia continuo vi cordis impulſa (§. XII.), haud aliter fieri poteſt, quin integra glandula, ob denegatam fibrarum quoque reſiſtentiam (§. II. III. IV. X. XI.), expandatur, hæc dilatata proprias tunicas, limites alias ponentes, diſtendit, iſtæ quousque cedere poſſunt, rarefiunt, usque dum accidat ruptura. Facta dilaceratione & limitibus diſruptis vaſcula minima lympha nutritia, vi cordis impulſa, extenduntur, prolongantur, opeque appoſitionis particularum nutribilium viſcidarum in majorem increſcunt molem, unde ὑπερσαρκωσις, excreſcentia, mala conformatio ex mole aucta.

Secun-

Secundum majorem vel minorem particularum appulſum mox citius mox tardius incrementum capit; durante igitur colica celerius increvit, ut effectus hocce confirmat univerſalis, nempe alvina obſtructio.

§. XIV. Non aliam itaque præſentis noſtræ excreſcentiæ glandulofæ, quam carnis luxuriantis aut deformationis ſcrophuloſæ geneſin mihi concipere, ſana ratione duce, licet, ſatiusque cauſſa alvinæ obſtructionis mediata proxima ſic explanata videtur: a poſteriori quippe facto, quod a priori demonſtratur, veritas nullo modo impugnari poterit.

§. XV. Fibris a pediluvio immediate relaxatis & emollitis, & cordis pulſu vi caloris adaucto (§. VIII.), haud aliter accidere potuit, quam ut major naturali ſanguinis quantitas ad partes exteriores corporisque habitum dimitteretur; hæc particulis ſalino-ſulphureis, mediante perſpiratione Sanctoriana excernendis, nimium ſcatens, per frigoris contrarium effectum (§. IX.) ad interiora, ubi inteſtina præ reliquis viſceribus juſta tenſione (§. II. III. X. & XI.) deſtituebantur, ideoque ad majorem ſanguinis copiam recipiendam præ cæteris magis diſpoſita erant, uno impetu repulſa, haud alium, quam iliaco-colicum producere potuit morbum. Quicquid enim vehementem tunicarum & partium nervoſarum in inteſtinis diſtenſionem, vel earundem ſpaſticam conſtrictionem, tanquam doloris colici cauſſam proximam, producere valet, illud cauſſam colicæ mediatam remotam conſtituit.

Perquam notum imo notiſſimum eſt, quam frequentes ſint diarrhœæ, dolores colici ac ſtranguria poſt refrigerium ſolummodo pedum, aut perſpirationem inſenſibilem ſuppreſſam, ſemperque, ſecun-

dum expertissimorum Medicorum monita, externi corporis habitus, atque internæ intestinorum superficiei arcta conspiratio in quotidiana praxi attendenda venit.

§. XVI. Prima itaque vice morbus iliaco-colicus a sanguine, particulis salino-sulphureis (§. XV.) turgido, quantitate justo majori in intestinorum nervosas tunicas impulso, partim distendendo, partim crispando ortus est, nec posteris temporibus contrarius laxantium, purgantium, carminativorum ac salinorum, tanquam majorem fibris stimulum inducentium, inprimis præsente plenaria intestinorum per excrescentiam glandulosam obstructione, effectus mirandus erit.

§. XVII. Ultimum adhuc superest, symptomatum nempe fiendi modum, ut accuratius adhuc tradam. Principaliora igitur hocce paragrapho paucis adhuc tangam.

a) Lassitudo morbum iliaco-colicum præcedens a constrictione corporis habitus atque humorum retropulsione (§. IX. & XV.) ad interiora, ut mihi videtur, dependet.

b) Vomitus, ut in primi morbi accessu a fortiori extensione partim, partim quoque a crispatione fibrarum intestinalium nervearum (§. XVI.), præsente inprimis adhuc multa saburra, enormiores fuere; postea appetitu penitus depravato, ac intestinis a flatibus ultra modum expansis, ita ut omnem quasi tonum amiserint, haud alii, quam mitiores esse potuerunt, etsi quidem a collectis per diem potulentis, quæ ob resistentiam flatuum & fecum copiam, per reliquum intestinorum canalem libere transire haud potuerunt, singulo mane sint resuscitati.

c) Borborygmorum enormium & tympaniticæ inflationis ratio in denegato, ob excrescentiam glandulosam,

losam, exitu flatuum sita est: hi quippe, in intestinorum canali stabulantes & incarcerati, caloris vi expanduntur majusque spatium occupant; fibræ intestinorum atque abdominis igitur, si resistere (§. II. III. X. XV.) nequeunt, necessario extenduntur, unde quoque continuus dolor tensivus lancinansque in regione umbilicali, tanquam sensibilissima in abdomine parte, ac ructus, nec non in principio flatus, malum alleviantes, facile explicari possunt.

d) Alvi excretionem spumosam & quadantenus subfuscam, cum pituita pellucida, striis sanguinis distincta durante morbo ab excrescentia glandulosa provenisse, extra dubium est positum, post mortem etenim adhuc talem plorabat materiam.

e) Dolor sub forti injectione clysterum ab allisione fluidi ad excrescentiam coli, canalem obstruentem ac obturantem, est productus.

f) Humorem nigrum, tam in hepate, quam vesicula fellea post dissectionem repertum, a stagnatione sanguinis, gangræna & sphacelo in intestinis ac visceribus connexis dependisse, vero est simillimum; nil aliud igitur, quam sanguis corruptione depravatus, fuit.

g) Aquam diversi coloris in pectoris cavitatibus fuisse repertam, non est quod miremur. Polypus quippe eximiæ magnitudinis sanguinis circulationem in pectore quam maxime retardavit, unde seri exuberantia ac extravasatio in pectore quam facillime fieri potuit. Ex hoc fonte tussis, sub fine morbi adnotata, deducenda venit.

h) Quare externa topica, ex emollientium inprimis classe, præcipuum attulerint levamen, doloresque consopierint, ratio haud in obscuro latet: emolliendo quippe ac fibras relaxando, ut eo melius flatuum

expansioni partes fibrosæ cedere possent, effecerunt.

i) Maculæ lividæ, ante obitum jamjam enatæ, sunt stagnationis sanguinis in externo corporis habitu effectus, ab impedito sanguinis circulo, ob inflammationem & gangrænam in visceribus abdominalibus, dependentis.

Explicatio Figurarum Tabulæ II^dæ.

Figura 1. partem intestini coli, ubi primam constituit flexuram, sub hypochondrio sinistro, cum suis malæ conformationis vitiis sistit.

a: pars intestini coli versus cœcum vergens.
b: tuberositas instar calli dura.
c: ligamentum, quocum primæ costæ spuriæ annexum erat.
d: d: d: d: d: d: excrescentia glandulosa, pituitam striis sanguineis distinctam plorans.
e: parva apertura, in abdominis cavum tendens.
f: pars inferior coli cum corrugationibus suis.
g: ligamentum intestini coli.
h: h: h: h: h: appendiculæ adiposæ.

Figura 2. Excrescentiam glandulosam ab intestino colo separatam & per medium dissectam monstrat.

a: a: a: ambitus excrescentiæ glandulosæ.
b: b: b: meatus tortuosus per excrescentiam transiens.
c: c: aperturæ meatus, quarum superior in cavitatem coli, inferior vero in abdominis cavum permeare indicatur.

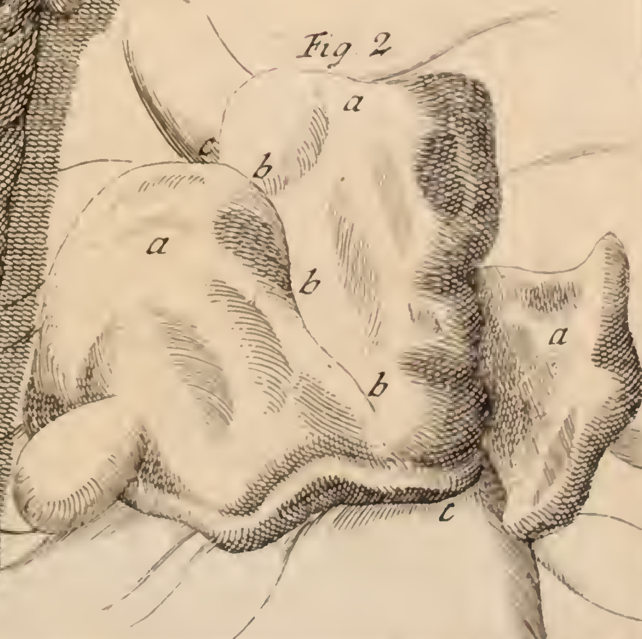
Figura 3. Polypum in ventriculo cordis dextro repertum exhibet.

a: po-

Fig. 1.

a b d d d d d d c h h h h h f g h

a: polypi corpus.
b: b: polypi crura, quibus valvulæ ſemilunari arteriæ pulmonalis adhærebat.
c: crura apici cordis inſiſtentia.

(*Iſenaco Erfordiam miſſa, d. 12. Febr. 1745.*)

OBSERVATIO XLVIII.

DN. Lic. JOANN. JACOBI SCHLIERBACH.

Ex morbillis arthritis, ex hac oſſium crepitus in puella.

Puella paupercula, jam 17. annorum, ſanguineo-melancholica, aliquomodo proceræ ſtaturæ, decimo tertio ætatis anno morbillis decumbit, hisque deſiccatis, in febrem paulo poſt, cum frigore & æſtu inſequente, incidit, quam preſſo pede excipit arthritis vaga, omnes artus perreptans. Cum ergo diu multumque ab illa cruciata & emaciata fuiſſet, a doloribus ſenſim liberatur, relictis aliquamdiu in juncturis pedum & manuum nodis dolentibus. Ad hos profligandos ruſticus medicaſter unguinoſa emplaſtica imprudenter adhibet, hinc artus mire deturpati & robore deſtituti, greſſu potiſſimum vacillante diu detinentur, donec tandem pedes, aliquomodo confirmati, ambulandi potentiam acquiſiverint. A tempore itaque aliqualis reſtitutionis a morbo illo moleſto arthritico, laborat adhucdum per 4. annos, cum hæc ſcribo, oſſium ſtrepitu, ſeu crepitatione omnium fere juncturarum, præſertim genuum, & quidem ſatis evidenti, ita ut inter deſidendum & reſurgendum oſſa mutuo conatu crepitare audiantur, perinde, ut aridæ nucum teſtulæ, dum attrectantur. Nihil vero alias incommodi etiam hoc tempore a tali malo ſentit & utcunque ambulat, niſi

 quod

quod artus interim aliquo modo flaccidi & relaxati videantur.

EPICRISIS.

Nullus fere morbus est, qui tam facile varii generis incommoda post se relinquit, quam morbilli, quanquam alias Variolis benigniores habeantur, in eo tamen his sensibiliores merito reputandi sunt, præsertim quando transpiratio post morbum aliquomodo superatum non debite con- & observatur. Facile enim tunc succedunt pectoris affectus sontici, asthmata, infarctus pulmonum, tusses graves, artuum defœdationes, exulcerationes, & alia quamplurima periculosa pathemata; quemadmodum & hic observare licuit, quod in nostro subjecto, morbillos, ubi, propter transpirationis insensibilis minus decentem conservationem, materia peccans ex parte in humoribus remanebat, exceperit nova febrilis commotio, quam presso pede insequebatur arthritis vaga, artus omnes dire excrucians. Et hinc in hoc morbo admodum solemne existit, ut, quando ægroti aliquomodo negliguntur, aut incuriose tractantur, neque in perpetua diapnoë conservantur, facile ex remanente, circa articulos præsertim, materia impura, exsurgant nodosi tumores, artus movendi potentiam remorantes, ligamenta eorum extendentes & debilitantes; quando dein ad hos nodos debellandos non resolventia, discutientia & transpirationem promoventia, sed horum in locum inviscantia & unguinosa adhibentur, uti hic factum est, materia eliminanda, juncturas magis magisque debilitans, inspissatur, partes musculosæ, juncturæ & ligamenta relaxantur, & robur eorum notabiliter læditur, unde dein successive secretio humoris, ad faciliorem articulorum motum necessarii, turbatur, hocque facto, defectus lubricationis articulorum omnino caussa strepitus ossium evadit, prout hoc pluribus egregie demon-

monstravit Celeberrimus Dn. D. HERTIUS, Giessens. in Dissert. inaugural. *de Crepitu ossium.* Axungia vero illa, quæ ab HELMONTIO & PARACELSO *synovia* vocatur, propullulat e glandulis juncturarum lymphaticis, & est in naturali suo statu viscositas quædam diaphana, albida, ad instar fere albuminis ovorum pro lubricatione articulationum & avertendo molesto earum strepitu destinata, qui, depravato & coagulato tali humore, partibusque his dein exsiccatis, absolute demum subsequitur. Sic enim solide id adnotavit *Felix* PLATERUS *Tract. de funct. læs. caussis impotentiæ motus,* hisce verbis: *Exsiccatis & induratis ligamentis, constrictisque & callosis, aut tophis in Podagra, aut nodis impeditis, articulorum illorum motus fixus & immobilis manet, aut alioquin ægre moventur, & stridorem nonnunquam & fragorem, ac si rumperentur, si majori vi urgeantur, edunt.* Similiter quoque SENNERTUS, *Pract. Libr. I. Part. II. cap. 26.* de motus impotentia scribit; *Si exsiccentur nimium & indurentur ligamenta, id quod in callosa & nodosa podagra fieri solet, articulus & membrum immobile manet, vel ægre movetur, & cum movetur, stridor aliquis & fragor, ac si rumperentur, percipitur.* Hinc etiam Illustr. b. m. HOFFMANNUS *in Med. rat. systemat. Tom. I. pag. 224.* de scorbuticis ita dicit: *Glandulis articulorum mucilaginosis, aridis, exsuccis redditis, strepitus ossium, peculiare scorbuticorum symptoma, producitur.* Plura exempla de tali ossium strepitu vid. apud *Thom.* BARTHOLINUM, *Cent. III. Histor. anat. II.* itemque in *Act. Nat. Cur. Dec. I. Ann. III. obs. 275.* ac *Ann. IX. & X. obs. 129.* item *Dec. II. Ann. V. obs. 97. & Cent. I. p. 196. Append.*

OBSER-

OBSERVATIO XLIX.

DN. Lic. JOANN. JACOBI SCHLIERBACH.

Hæmorrhoides menstruæ in puero undecenni.

Puer cholerico-ſanguineus, gracilioris conſtitutionis, a patre cholerico-ſanguinei & matre ſanguineo-phlegmatici temperamenti prognatus, undecimo ætatis ſuæ anno, prævìis dorſi & ventris doloribus, hæmorrhoides fluentes experitur, quæ per tres annos regulariter ſingulis menſibus recurrentes, vitam ac ſanitatem in ſtatu ſatis tolerabili conſervant; quum vero dein per quatuor periodos ſubſiſterent, ventris cruciatus, cum dorſi tractionibus dolorificis, ſtatim præſto erant, ſubſequente brevi poſt urinæ ardore & inſigni ſcroti tumore. Vocatur hinc in auxilium Chirurgus, qui, hæmorrhoidalis negotii plane neſcius, hunc tumorem pro hernia ſcrotali declarat, & idcirco ſacculos ex herbis nervinis paratos & in vino coctos imponit, unde tumor ille diſcutitur, herniam vero in mente ſibi fictam, tollere tentat ope faſciæ & emplaſtri ſtiptici, exhibito ſimul interne liquore quodam in ſpiritu frumenti, a cujus uſu ſanguinis orgaſtica commotio ſatis vehemens inducitur, inſimulque congeſtiones impetuoſiores verſus ſuperiora concitantur, cum anxietate præcordiali, capitis temulenta perturbatione, & terriculamentis in ſomno, ut de nocte ſurgeret, & ſui plane non conſcius per domum hinc inde oberraret, quæ tamen ſymptomata, exhibito aliquoties pulvere contemperante nitroſo, non ſolum ſtatim iterum mitigabantur, ſed &, redeunte tandem & more ſolito continuante fluxu hæmorrhoidali, prorſus evaneſcebant.

SCHO-

SCHOLION.

Hæmorrhoides, quanquam in adultiori & virili ætate, ſecundum HIPPOCRATEM, omnesque recentiores Medicinæ Antiſtites, ſolenniores exiſtant, juniorem tamen ſubinde, ipſamque puerilem non raro infeſtare ſolent ætatem, inprimis ſi hæreditaria in ea ſimul accedat diſpoſitio. Ita in Hiſtoria medica hinc inde notati occurrunt caſus, de præmaturo ejusmodi fluxu hæmorrhoidali, v. g. in puero trium annorum, in *Annal. med. phyſ. Wratislavienſ. Ann. 1726. Menſ. Jul. Claſſ. IV. Art. 18. pag. 137.* in puero 4. annorum, in Illuſtr. Dn. PRÆSIDIS hujus Academiæ *Miſcell. phyſic. med. mathem. Ann. 1730. Menſ. Decemb. Claſſ. IV. Artic. 6. pag. 1522.* in puero ſexenni, in *Act. Nat. Cur. Dec. I. Ann. VIII. obſ. 22. Dec. III. Ann. IV. obſ. 5.* in puero decenni, in *Act. Nat. Cur. Vol. I. obſ. 217. pag. 480.* De hæmorrhoidibus autem menſtruis in ætate puerili notatis, videantur *Acta Nat. Curioſ. Dec. I. Ann. IX. & X. obſ. 178. Dec. II. Ann. IV. obſ. 97. Dec. III. Ann. V. obſ. 5. Cent. I. & II. in Append. pag. 202. Cent. VII. obſ. 36. Cent. VIII. obſ. 36. & Cent. IX. pag. 105.*

(*Battenberga Erfordiam miſſæ d. 7. Mart. 1745.*)

OBSERVATIO L.

DN. D. GOTTL. HENR. KANNEGIESSER.

De

Adſtringentium efficacia diaphoretica.

Quicquid per corporis excluditur peripheriam, haud diſſimili quandoque copia ſolet promanare; intuitu igitur hujus iſta in *halituoſam*, ſeu *diapnoën*, & *aquoſam*, ſeu *ſudorem* commode dividitur excretio. Placide in illa, tranquille

& inſenſibiliter quaſi, pauca & ſubtiliſſima ſeri portio per corporis decedit poros, hincque omnibus morbis, utpote univerſale totius corporis, quo ipſo vitæ obtinetur longævitas, exiſtens depuratorium, judicatur proficua. Sudore vero omne excernendum impetuoſius & majori ejicitur quantitate; atque ita excipit hoc illud, quod multis haud conveniat morbis.

Quibus autem ſanguis turget particulis, earum quoque diaphoreſi imprimuntur veſtigia; ita hæc pro diverſis ejus qualitatibus erit vel ſalſa, acida, amara, vel dulcis; vid. GARMANNUS *Tit. VI.* §. *69.* odorem ſpirans graveolentem, vel ſuavem, ſiquidem moſchum redolens adducitur in *Act. Nat. Cur. Dec. III. Ann. IX. obſ. 96.* A colore etiam, qui ex pallido ſubflavus eſſe debet, diaphoreſeos petenda eſt differentia, ſic enim GARMANNUS *Libr. II. Tit. II. & IV.* §. *69,* cœruleum, violaceum, nigrum, miniatum, atque alios, a naturali multum recedentes, ſudoris enumerat colores. Pariter etiam diaphoreſis vel frigida erit, vel calida, & ſi auribus perceptibilem addere velim qualitatem, in ſonoram & ſilentem poſſet quoque diſtingui: Laudatus enim GARMANNUS ſudoris guttas ſonoras & cum ſtrepitu erumpentes citato notat loco; conferatur quoque SANCTORII *Medic. ſtatica, Sect. I.* §. *5.* Innumeris omne corporis punctum patet foraminibus, atque vaſculis tenuiſſimis intertextum deprehenditur, e quibus æqualiter ſemper & ubique ſubtiliſſimum excrementitium, pro humorum temperatura, eliminari neceſſum eſt. Accidit tamen, viæ præcipue ſi non æqualiter ubivis patulæ fuerint, vel ſi minor ſit vis naturæ, quod non ex toto corpore, ſed ex partibus tantum, v. g. capite, fronte, pectore, &c. halituoſum propullulet; unde hanc *particularem*, illam *univerſalem* inſignire ſolent diaphoreſin.

Tem-

Temporis intuitu, quo e venis per corporis habitum humor expellitur, diaphoresis in *criticam*, & *symptomaticam*, *diurnam*, & *nocturnam*, *continuam*, & *intersectam*, *&c.* distinguitur; atque hoc ipsum tempus morborum præsagiis haud parum adfundit lucis, quippe quo vel bonum eventum, vel perniciosam malorum auguramur congeriem. Pro caussarum denique varietate, vel *naturalis* seu *spontanea* i. e. a latente intus caussa evecta, vel *artificialis*, concinna nimirum medicamentorum adhibitione, vel quocunque alio modo statuitur producta. Quum vero etiam proinde serosum humidum in corpore scateat partibus subtilibus acribus salino-sulphureis, vel seri portionem nimium fundentibus, vel in vasorum parietes agentibus, atque ita humorum motum citatiorem reddentibus, utique hinc, si excitata fuerit diaphoresis, istis non minima impertiri debet culpa. Quicquid igitur intus adsumptum eadem agendi, sanguinem nimirum incidendi, resolvendi & commovendi gaudet efficacia, atque talem, pro suæ activitatis modulo, vel majorem exserit, vel minorem, illud diaphoretici, vel sudoriferi positivi meretur titulum.

His autem opposita sunt, & in contrarium plane nituntur, *adstringentia*, quippe quæ irritativis suis particulis, quarumcunque humani corporis partium cohæsionem majorem reddendo, fibram tanti participem faciunt roboris, ut humoribus, impetu etiam ferociori adfluentibus, commode resistere, exitumque possit præcludere. Hac ipsa adstringentium idea, eorundem innotescit natura, quod nimirum ad cohibendum magisque reprimendum potius sudorem, quam ad promovendum & educendum eundem, apta sint atque idonea. Non in solidas vero tantum, sed in fluidas quoque nostri corporis partes, licet tunc *incrassantium* potius veniant nomine, disposita atque directa est adstringentium actio, quo circa humorum augendo cohæsionem, atque il-

los ad motum ineptos reddendo, pro sudoris cohibitione paginam faciunt utramque.

Rebus itaque sic comparatis, adstringentia ad diaphoresin positive ne minimum quidem posse conferre, veritati maxume videtur consentaneum, privative vero quid praestent, si ad rationis perpendimus trutinam, dubium omnino relinquitur, utrum ad promovendam & excitandam, vel cohibendam potius diaphoresin, efficaciora depraedicanda sint talia remedia. Praeter porosum corporis habitum, ne aquosae partes globulorum instar in tabulam porosam rapidissime projectorum, praetervehantur & subterfugiant vasorum ostiola; non impetuosus, sed moderatus & tranquillus ad sudationem requiritur motus. Adstringentia, cohaesionem partium fluidarum quarumcunque majorem reddendo, humoribus spumescentibus ponunt remoram, motumque eorum retardant.

Quemadmodum vero impedita haec excretio a nimia humorum agilitate & resolutione est derivanda: ita & plus justo major eorundem cohaesio sudorem aegre reddit succedentem. Praecipuum sane diaphoreticorum, in febribus continuis, scorbuto, peste, &c. exhibitorum, quibus quippe sanguineae massae partes a morbifica caussa jam resolutae, tenuiores magis atque leviores, consequenter ad novam reliquarum partium destructionem redduntur aptiores, exinde resultat damnum. Ideo si ab intus latente caussa, spontanea jam praesto est sanguinis resolutio, vel si artis auxilio aliqua talis sit provocanda, pro moderamine videlicet motus, frenum & calcar adjiciamus simul, i. e. diaphoreticis adstringentia semper commisceantur remedia, si quae per porosam corporis peripheriam succedat excretio. Sine dubio ad id etiam intendunt animum, qui pro uno diaphoretico varii generis simul constituunt ingredientia, ita ut mucilaginosa, absorbentia, praecipitantia, acida, opiata, atque alia

hujus

hujus commatis deprehendantur sociata & in formulis præscripta. Solam nobiscum si consideramus theriacam, speciosum atque haud celebrandum satis remedium diaphoreticum, nonne illa ex adstringentium & diaphoreticorum farragine congesta? Hanc citra opium, quod utique sub adstringentibus militat, sudorem movere, atque suam non posse efficaciam præstare, cum PLATERO quoque asserit WALÆUS his verbis: Medicamenta sudorifera pauca vera sunt, & inter hæc excellit Opium; quod theriaca, quod mithridatium sudorem moveant, hoc omne ab admixto faciunt Opio. Expertus ego sum, hæc duo electuaria absque opio præparata sudorem prorsus non movisse. Conf. *A. N. C. Dec. II. Ann. V. obs. 16.* & SCHWALVE in *Disquisit. therap. Sect. IV. p. 89.*

Pendet videlicet sanguinis rarefactio, seu resolutio cum turgescentia ejusdem, vel a præternaturali sulphuris liberatione, & exaltatione, vel a sale peregrino alcalino, scindente, dividente atque sanguinis ita sphæricam destruente figuram. Haud alia ratione agunt positiva sic dicta diaphoretica, cum plurima eorundem texturæ & craseos omnino sint ejusdem, quorum tamen vis nociva adstringentium connubio infringitur. Acidum adstringens sulphur resolutivum figit & obtundit, alcalinas vero, tam fixas, quam volatiles partes, cujus salis infensissimus statuitur hostis, destruit & invertit, immo in neutrum, salsum & naturæ amicum transformat. Itidem hoc de terreis reliquis præcipue valet adstringentibus, quæ præter hoc, quod de salino acido participent principio, peculiari simul gaudent textura, ut salinas alcalinas destructas partes recipiant inque poris suis occultent.

Quicquid igitur de adstringentibus hactenus licuit effari, quum in eo præcipua posita sit illorum ἐνέργεια, ut fundentibus particulis vel salinis, vel sulphureis resistant illasque

que destruant, atque humoribus in orgasmo constitutis placidum tranquillumque concilient motum, de privativa magis eorundem valet efficacia. Positis vero & iis, quod adstringentia insita & propria sua vi, non solum in fluidarum, sed & in solidarum quoque humani corporis partium agant fibras, stringant corrugentque easdem, dispositive quoque illa ad perspirabilitatem sudorisque proventum non minimum conferre, evincit dictitatque ratio. Etenim caussas si perpendimus, præter adductas dantur & aliæ, quibus perspirabilitas remorari potest & impediri, a fibra nimirum vel in diversis partibus, vel in tota corporis superficie debili; illud in sudore particulari, hoc in cachecticis deprehendimus & hydropicis, in quibus ob laxum pororum corporis statum difficulter omnino & ægre succedit perspiratio. Nullum, quin porosum sit, corporis existit punctum; pori habent interstitia, hæc suis quoque gaudent poris, pori interstitiis, atque iterum hæc non destituta sunt poris. Tres viæ sunt, per quas aliquid in corporis superficiem exponitur: una notabilis & oculos vix effugiens, pori seu tubuli cutanei, e singulis glandulis enascentes, *sudatorii* merito vocandi; alteræ quidem viæ minus conspicuæ, sed ad cutis pressionem cuticulæque reduvias lympham copiose stillantes; tertiæ viæ sunt minima & indivisibilia corporis perspirabilis & rorescentis puncta, notante PECHLINO, *de habitu & colore Æthiop. Cap. VIII. p. 87.* Hujus nonnulla vasorum ostiola tantæ sunt exilitatis, ut, si LOEWENHOECKII opinioni respondet calculus, in grani sabuli minoris spatio illorum hient 125000. Tota reticularis corporis superficies si æqualiter laxa & diducta, omnium pororum diameter similis etiam redditur atque æqualis: e pororum vero æquabilitate, eorundem, præcipue tamen naturaliter ampliorum, resultat coarctatio, & in hoc fundata est ratio, cur hydropicorum & cachecticorum laxus corporis habitus, diaphoreticorum fallat

pror;

prorſus eludatque uſum. Adſtringentia in ejusmodi corporis habitu adplicata, fibras, quas contingunt, corrugant: tracta vero harum una trahit & alteram, illamque ad ulteriorem ſtimulat irritatque contractionem. Contingit itaque, quod vel pori ſecundi & tertii ordinis, in primi ordinis pororum interſtitiis reperiundi, vel primi ordinis pori, laxo corporis habitu inter ſe æquales redditi, coarctentur, & in minus iterum redigantur ſpatium. Mutata hac omnium pororum conſtitutione, quidam in diametro ampliores & quidam illorum fiunt anguſtiores, i. e. extra æquilibrii ſtatum ponuntur. Conſtrictis enim & anguſtatis ſecundi ac tertii ordinis poris, primi ordinis poros diduci neceſſum eſt; primi vero ordinis pororum contractio, ſi plus juſto fuerit major, minores, i. e. ſecundi & tertii ordinis pori, majorum, i. e. primi ordinis pororum, ſubeunt vices. Paucis ut me expediam, ob pororum æquabilitatem maxime vacillat perſpirabilitas, adſtringentium vero remediorum uſus inæqualem reddit pororum ſtatum, conſequenter & hic non exiguum perſpirabilitatis ſuggerit adminiculum. Equidem effectus talis, intuitu totius ambitus adſtringentium, deprehenditur, ſuam tamen & particulariter exſerunt efficaciam. Non ad laterales vaſorum poros tantum, ſed pro ſuæ activitatis modulo ad totum quoque canalem eorum vis dirigitur. Itaque ſi in vaſorum compage quædam coarctatio & conſtrictio accidit, alveum ſuum relinquere & aliud ſpatium quærere cogitur humidum; hoc vero in quibusdam vaſis denegato, humor expreſſus in aliud irruit iterum, vaſa præternaturaliter extendit, eaque ad ſui ipſius tranſudationem diſponit, quale quid in omni coarctivo & oppreſſorio ſudore admittere, non foret abſonum. Utraque, vel internorum, vel externorum conſtrictio, ſive ab intus latente, vel extus admota cauſa fuerit producta, ſeroſi laticis inducit profuſionem. Ad illud exemplum, ſi hiemis tempore e calido in frigi-

frigidum quis subit mutationem, repente facta a frigore pororum constrictio cutis vaporem visu reddit perceptibilem; major vero si fuerit frigoris inclementia, erumpunt lacrimæ, vel narium contingit stillicidium. Primo frigoris contactu spiramenta inæqualia, diutius vero perseverante, æqualia evadunt iterum. Facta hac pororum in corporis ambitu æquabilitate, fluidum in alia cogitur irruere loca, brumæ hinc tempore crebriores observantur diarrhœæ, immo ad hæmoptysin, narium atque uteri hæmorrhagiam, vel renum sudationem major est dispositio. Animi perinde incalescentia, vel ex indomita ira, vel insigni & vehementi gaudio enata, pariter repentinus terror, vel timor acerbus, sudorem cum anxietatis vel hilaritatis exprimit signo. Talium vero pathematum caussa, non in sanguinis resolutione intimiori, sed vasorum compagis unius constrictione atque alterius nititur relaxatione & dilatatione. Ex bono præsenti vel futuro, lætitia æque ac effrenata ira, vasorum interiorum constrictionem, extremitatum vero eorundem dilatationem facit & amplificationem. Terrore & timore vasorum extremitates constringuntur, hincque omnis generis fluida a peripheria impetuose compelluntur ad interiora; vasa majora magis, quam par est, replentur & extenduntur. Vasa hæc majora, ad certum gradum extensa, propria sua elasticitate denuo se restituunt, atque humidum adpulsum eadem efficacia in extrema expellunt vasa. Minora vasa ægrius majoribus humorum sustinent impetum; hinc in iisdem vel diæresis subsequitur, vel pori laterales quidam tantum in diametro fiunt ampliores. Sic vasorum poris extra æquilibrii statum positis, post terrorem & timorem anxius oritur sudor, vel particularis, vel universalis; immo si subitus mortis timor occupaverit pectus, pro excessivo hoc constrictionis gradu, cruentus sæpe procedit sudor. Post terrorem, diarrhœam atque urinæ incontinentiam accidere quibusdam, res est Practicis inprimis notissima, & quod in adul-

tis

tis haud ita sæpius observamus, id in infantibus, quorum vasa tenuioris sunt texturæ, toties experimur, quoties vel verbis, vel verberibus timor iisdem incutitur.

Eadem adstringentium per guttur detrusorum omnino vis est. Contingit eorum contactus vel æqualiter ubique, vel puncto diverso tantum. Utraque ratione efficacia diaphoretica haud emicat obscure. Omnibus enim per canalem, e. g. alimentarem, tensis vasorum ostiolis, humidi contenti una portio exprimitur, altera in aliud spatium promanare cogitur; diversis ostiolis tantum constrictis, & dehiscentia & occlusa stillant humidum.

Innititur huic hypothesi, quod hecticorum & scorbuticorum sudores sic dicti *colliquativi*, itemque diarrhœæ, non a resolutione & destructione humorum tantum, sed a facultate quoque retentrice in diversis partibus debili, sumant originem, quæ facultas nonnisi una fibrarum compage relaxata, & altera constricta, vigorem mutat suum. Hac ergo ratione sæpius uno tempore & in uno subjecto e cutis & intestinorum poris colliquativus prorumpit sudor, sed furente uno mox vacillat & alter: adeoque in ejusmodi casu tale cohibiturus profluvium, confestim sudoris prolicit guttas, vicissim hac excretione repressa longius dimanat altera.

Fluida coërcere & intra terminos continere adstringentium quidem vis est, suis tamen circumscribuntur limitibus, & qui non in contrarium vult incurrere, eorum adhibitionem omni mentis acie despiciat. Quælibet enim vel per porosum corporis ambitum, per renum, intestinorum, vel reliquarum partium percolantes glandulas contingens humoris cujusdam exsudatio, pro pororum diversa constitutione cohibetur, modoque augetur istis adstringentibus. Sic diarrhœam, diabetem & cruentationes quascunque sistunt sæpe sufflaminantque feliciter, contingit vero etiam, ut ipsæ fluxiones demulcentibus & relaxantibus melius cedant, quam

adstringentibus, quemadmodum etiam pariter rebellis alvi obstipatio, urinæ retentio atque sudor suppressus, iisdem optime restituuntur.

(Kilonio Holsatorum Erfordiam missa d. 26. Mart. 1745.)

OBSERVATIO LI.

DN. D. JO. GOTTLIEB de BOETTICHER.

De

Singulari Vertigine tenebricosa, tam idiopathica, quam sympathica, feliciter curata.

Justitiæ Consiliarius R. 54. annorum, temperamenti cholerico-sanguinei, ad iram valde pronus, hinc rixosus & contentiosus, qui tribus abhinc annis febre synocha gravissime laboravit, feliciter tamen eandem superavit, insuperque multos per annos ab adversa fortuna immaniter exagitatus, multasque intra eorum cursum ærumnas haud leves passus fuit, quas inter non minima erat, quod ultra octo annorum spatium civiliter captivus retentus fuerit, non solum ambarum aurium susurru & tinnitu, cum conjuncta obauditione, sed & vertigine tenebricosa & calamitosa hucusque diro adfligitur modo. Ingruente vertigine cardialgia tam atroci vexatur, ut e vestigio & vomitus enormis materiæ serosæ, mucosæ, acris, biliosæ, acidæ, corrosivæ, quandoque austeræ, & alvi laxitas copiosa subsequatur. Quin & ea adpropinquante, sub calvaria & paulo profundius in cerebri latifundiis, sensum primo motus dolorosi & contractivi, atque per totam tantum non calvariæ circumferentiam se extendentis, ac deinceps sensum motus collectæ, tam sub calvaria, quam in cerebri confiniis, gravantis, prementis, vellicantis, nec non certum quendam locum petentis,

tentis, ibidemque usque ad vertiginis cessationem commorantis materiæ, animadvertit, immo etiam inchoante & præsente, vel adfligente vertigine, tam supra calvariam, quam infra eam, adeo dirum & immanem semper sentit dolorem, ut apicum digitorum vel levissimum attactum haud permitteret, & tum semper conquerebatur, videri sibi ac si cranium vi quadam divelleretur, & aër frigidulus cerebrum haud levi cum concussione ita adficeret, atque sub tali paroxysmo tamdiu in quiete, vel sedendo, vel cubando, sine ullo capitis, membrorum aut ipsius corporis motu, continere se debuit, donec vertigo cessaverit, secus enim subito trunci instar in terram concidebat. Ultra semihoram tyrannidem raro suam exercebat hic affectus, hocque termino elapso æger ad pristinum suum redibat vigorem. Nullo autem tempore, vel matutino, inprimis ante pastum, vel nocturno, securus a tali hoste esse poterat, & hinc ultra horam decimam antemeridianam, nisi graviorem experiri vellet insultum, a cibis abstinere nequibat, sique nocturno etiam expergisceret tempore, suasque cogitationes ad res serias cum meditatione dirigeret, statim ab adfectu isto corripiebatur, neque etiam, si modo situm, ab uno latere in aliud se volvendo, mutare seu supine cubare anniteretur, ab ea securus erat, eaque propter per totam noctem unum eundemque fixum locum tenere cogebatur. Similiter quoque nec instantibus lunæ phasibus, inprimis adparente plenilunio, nec sub cœli inclementia, vel durante tempestate pluviosa, ventibus comitata, vel gelu præhorrido existente, ab ea liber manebat, quin potius, susurru & tinnitu aurium, nec non obauditione, utpote pathematibus quotidianis solito gravioribus aliquandiu prægressis, presso pede dirissima talis insequeretur calamitas, tamdiu perseverans, quamdiu stataria erat tempestas, & quamdiu plenilunium apparebat; declinante autem ista, cessante gelu, disparente lunæ phase,

& accrescente, itemque sereniori & clementiori cœlo, præfata symptomata tolerabiliora existebant, & consuetum ducebant chorum. Et dictæ hæ circumstantiæ, ne quidquam omittatur, quotiescunque descriptam inferebant exacerbationem, toties quoque lecto adfixum tenebant ægrotum nostrum.

Proinde etiam, 2) eundem matutinis horis vertigo, præcedente præcordiorum anxietate & vomituritione, plus minusve gravis adfligit, quando cum animi attentione aliquid legere, vel scribere, aut de rebus arduis cogitare vult, aut si ex improviso ad iram commovetur, terrore percellitur, vel gaudio perfunditur; quemadmodum etiam illa 3) recurrit, quando vel inopinato, vel celeri nimis motu in altum oculorum aciem vibrare, vel objecta lateraliter paululum attentius adspicere, vel inferne ea per momentum saltem intueri solet; nec non 4) si quietus in sella, dum barba v. gr. abraditur, sedet & ex abrupto ejus caput ab uno latere in aliud vertitur, vel si etiam ipse caput lateraliter detorquere, vel vestimenta induere conatur; porro 5) si vel eminus, vel cominus aciem oculorum in aliqua objecta constanter & attente dirigit, ac denique 6) si ad alvum adstrictam exonerandam plus solito majorem impendere vim cogitur. Ab hisce autem caussis eo citius vertigo desiit, quo magis tranquille æger in sella vel lecto sedit, vel decubuit, & quo citius & validius manibus oculos tetigit, eosque intra orbitam quasi retropressit. Ceterum præsente vertigine in utroque carpo pulsus observabatur debilis, tardus, & quandoque inæqualis. Palpitatio cordis aderat frequens, cum pulsu celeri, duro & inæquali. Alvus mox erat valde adstricta, mox laxior, adeoque inconstans. Et licet ciborum adpetitus fere semper esset integer, post pastum tamen de ventriculi inflatione, flatuum copia, ructibus copiosis & borborygmis, valdopere conquerebatur. Quo largius, contra consuetudinem, cœnabat,

nabat, eo graviori, die insequente, vertigine corripiebatur. Jam, Deo sit laus! ab hoc malo perquam sontico quoad maximam partem est liberatus, ut officia sua tam legendo, quam scribendo & meditando, hilari cum animo, promptius exequatur.

Quoad curationem in principio statim enemata per vices injecta; deinde potiones laxantes, ex Manna Calabr. depur. Rhabarb. orient. terra foliat. tartar. & similibus, cum aqua flor. acac. paratæ, similiter per intervalla, cum præmissis semper salibus digestivis & paucis absorbentibus, adhibitæ fuerunt, iisque sic in usum ductis, pediluvia per octiduum vespertinis horis subjungebantur, ac deinceps Venæ sectio primo in pede, deinde in brachio, ac denique in fronte, per certa intervalla, seu interpositis certis diebus, debite celebrata fuit. Ulterius quoque decocta & infusa ex anticatarrhalibus, cum Essentia similis virtutis & mixtura quadam nervino-balsamica, matutinis semper horis, vesperi autem & circa noctem, pulveres nervini & antispasmodici, cum paucis granis Nitri depurati, vel arcani duplicati, in debito vehiculo, per sex septimanas, eximio cum fructu exhibebantur. Postea martialia, tam in liquida, quam in sicca forma, subjuncta debita corporis motione, mox vehendo, mox equitando, mox ambulando, per duorum mensium spatium, cum eximio sanitatis incremento, adhibuit. Sub usu horum remediorum, immo & ante illum, semper hora una post pastum tincturam quandam digestivam, cum liquore aperitivo remixtam, ad guttul. XL. vel L. in vehiculo vinoso sumsit, quandoque etiam, loco dictorum medicamentorum, Elixirii balsamici stomachici, cum menstruo vinoso parati, guttulas LX. ad LXX. optimo pariter cum effectu, adsumsit. Ad alvum laxiorem reddendam, & simul collectam in primis viis humorum pravorum saburram eliminandam, præscripsi pulverem, ex salibus neutris digestivis, hunc in modum: Rec. Arcan. tar-

tar. gr. xviij. arcan. duplicat. pulv. aron. compoſ. ana gr. viij. Miſc. f. pulvis pro 1. doſi, circa noctem ſumendus, vel loco horum pulverem, ex ſalis Sedlicenſ. ʒiij. & tartari tartariſat. ʒß. pro doſi præbui. Sequente autem die matutinis horis capiebat Tinct. Rhabarb. tartariſ. cum Elixir. aperitiv. Clauder. & liquore aperit. n. d. itemque Extract. fumar. remixtæ, pro doſi gutt. LXXX. cum infuſo theeformi, ex radic. polypod. quern. cichor. herb. fumar. card. bened. ſummitat. millefol. ſem. fœnicul. compoſito. Interim quidem conſuetæ diætæ vinoſæ magis indulgere, quam præſcripto regimini obtemperare maluit, ſed haud raro majori cum noxa. Molimina hæmorrhoidalia haud aderant, quamvis ea aliquot abhinc annis ſubfuiſſe circumſtantiæ quædam indicarent.

OBSERVATIO LII.

DN. D. JO. GOTTLIEB de BOETTICHER.

Hemiplexia graviſſima, bis feliciter curata, tertia autem vice ex animi pathematibus recurrens lethalis.

Eccleſiaſticus primarius Templi S. P. Vir LXII. annorum, temperamenti phlegmatico-ſanguinei, habitus cachectici, antea obeſi corporis, qui cum a juventutis flore ex vitioſa pulmonum conſtitutione, ſeu eorum atonia, valetudinarius, ſtudio theologico induſtrie & indefeſſe ſe mancipaſſet, & ineunte virili ætate primo Lubecæ, ac denique Haffniæ apud Templum S. P. primarium paſtorale, nec non unacum ſummis in Theologia honoribus, etiam Profeſſorium munus adeptus fuit, atque hiſce officiis omni modo, ſæpe ultra deſtinatum tempus ſatisfacere adniteretur, anſam haud levem viſceri pulmonum jam jam labe aliqua adfecto,

fecto, ut magis ac magis depravaretur, prolesque alios priori statui morboso magis calamitosos progigneret, suppeditavit. Hinc itaque factum, ut asthma & tussis, quibus multis abhinc annis excruciatus fuit, eo usque invaluerint, ut per vices, tempore inprimis vernali, aliquot per hebdomades lecto affixus haud exiguam materiæ lentæ, mucosæ, albæ & flavæ, striisque sanguineis, immo sæpe cruore sanguineo copioso interpolatæ & refertæ, copiam, cum febre, in principio catarrhali haud absimili, tandemque lenta, cum virium consumptione & marcore evidenti, nec non doloribus circa cor in thorace fixis pressoriis, fluctuatione aliqua, & respirandi difficultate summe anxia, rejecerit. Molesta hæcce pectoris pathemata morbosa aliud malum abdominale, affectus scilicet hypochondriacus & mesentericus, cum non levi cacochylia, in primis viis & mesenterio stabulante, & subsecutus status cachecticus & nephriticus, dum nempe per vices lapilli renales & concrementa sabulosa prodierunt, brevi post excepit. Neque tamen hæ perquam diræ calamitates solæ manserunt, sed cum jam paulo ante incendium prodigiosum, crudele & famigeratum nostrum Haffniense, extremorum, inprimis pedum, debilitate extraordinaria, nec non levi quadam aphonia laborasset, a suborto hocce fatali incendio, & ob devastata & absorpta omnia fere, quæ in bonis habebat, ac in cineres redactam Bibliothecam selectam, splendidam & numerosam, indeque perceptum insignem terrorem, angorem & mœrorem, majus adhuc sanitatis detrimentum passus fuit, sicque demum accidit, ut cum ex Templo, hibernali tempore, domum rediret, insultu quodam apoplectico, post aliquot horarum spatium in hemiplegiam imperfectam degenerante, corriperetur, salvo quidem manente sensu partium, sed sublato motu libero & voluntario dimidiæ regionis corporis, cum memoriæ læsione, linguæ paralysi, tam quoad loquelam, quam quoad deglutitio-

titionem, ratione admodum debilitata, continuo mœrore & triſtitia, nec non lacrymarum admodum frequenti profuſione. Medelam hiſce malis primo quidem per integrum annum facere tentabat vocatus quidam medicaſter, ſed prorſus incaſſum, unde meum tandem implorabatur auxilium. Ægrum ergo ipſum viſitans, primo ſtatim ingentem humorum ſeroſo-pituitoſorum, tam ad oris glandulas ſalivales, quam ad glandulas circa laryngem & aſperam arteriam ſitas, obſervabam decubitum, qui tantum non indeſinens & interdum adeo enormis erat, ut ex ægri ore, tam inter loquendum & deglutiendum, quam inter tuſſiendum inſignis eorum efflueret copia. Ciborum deglutitio, inprimis ſolidorum, adeo erat difficilis, ut ne micam panis, vel carnis bolum, ſine graviſſima tuſſi, & ſine rivuloſo materiæ ſeroſomucoſæ effluxu, perquamanxia reſpiratione, ob impotentiam movendi linguam, nec non oſſis hyoidis ejusdemque muſculorum atoniam, deglutire poſſet. Loquela ipſa adhuc difficilis erat, ut vix ac ne vix quidem intelligi poſſet æger. Urina citra voluntatem effluebat, & raro ſedimentum, niſi circa vitæ finem, deponebat, quod ex moleculis albis, globoſis, piſi minoris magnitudinem referentibus, itemque furfuraceis particulis, ac ſi veſica urinaria ſcabie inquinata eſſet, conſtabat. Pulſus in manu paralyſi adfecta deprehendebatur inæqualis. Oculi erant introacti, & palpebræ ſuperiores flaccidæ & quaſi complicatæ propendebant. Cor ſæpe vehementer palpitabat, ipſaque reſpiratio admodum anxia & ſumme difficilis, orthopnœam, nocturno præſertim tempore, cum imminente per vices ſuffocationis periculo, minabatur, conjuncto ſimul ſenſu fluctuationis in pectore, ſub quo ipſum etiam cor quaſi comprimi videbatur, id quod inprimis familiaribus graviſſimum quotidie incutiebat terrorem. Materia, quam cum enormi tuſſi rejiciebat, erat ex albo-flava, viridis, cœrulea & quandoque,

inſtan-

instantibus pleniluniis, potissimum vero æquinoctiis, sanguineis striis distincta, sæpeque copiosius cum sanguine sincero remixta. Scapula dextra cum humero dextro post paralysin tertia vice recurrentem adeo circa articulationem resolvebantur, ut brachium, inde prorsus flaccidum & pendulum, a familiaribus domesticis semper attolli & extendi debuerit, quod vitium tamen a quotidiano usu externo spiritus cujusdam anti-paralytici, & balsami antispastici Mynf. ita tandem emendabatur, ut postmodum absque aliena ope brachium usque ad ultimum vitæ finem attollere, extendere & retrahere potuerit. Quemadmodum autem totum dimidium corporis latus, ob toties perpessam paralysin, atrophia jam consumtum erat, sic & ipsum illud brachium, sine ulla emendatione, similiter tabidum & marcidum manebat. Ceterum post tertium hemiplecticum insultum erecto corpore sedere haud poterat, sed quoties erigebatur, toties, nisi caput & dorsum manibus in situ tenerentur erecto, supremum hemisphærium cum toto corpore propendendo collabebatur. Dentes incisorii aliquot abhinc annis ob cariem jam elapsi erant, eorumque in locum artefacti eburnei alveolos vacuos & denudatos iterum adimplebant. Per quatuor menses & ultra ante obitum ambo pedes, inprimis sinister circa talos, itemque partes genitales, œdematoso tumore adficiebantur maculis cœruleis latis passim in superficie comparentibus.

Instituta sic a me, in morbi hujus complicati admodumque sontici originem, genium & symptomatum connexionem, exactiori indagatione, omnem impendi operam; ut morbo paralytico tanquam principalissimo, opem primo ferrem, eaque propter, indicationibus curativis formatis, statim ab initio præscripsi decoctum, ex resolventibus, aperientibus, nervinis & cephalicis paratum, cum quo matutinis horis capiebat essentiæ cujusdam nervino balsamicæ guttulas XXXV. exactisque sic tribus hebdomadibus, loco hujus decocti, spe-

cies pro infuso theeformi, ex rad. valerian. pœon. mar. scabios. cichor. herb. salv. betonic. meliss. citrat. chamædr. flor. stœchad. arab. serpill. hyssop. semin. pœon. mar. fœnicul. præscripsi, cum quo matutinis itidem horis essentiæ cujusdam anti-paralyticæ, modo cum, modo sine liquore Cornu cervi succinato exhibitæ, pro dosi gutt. XL. hora vero quinta, pomeridiana & circa noctem pulveris cujusdam, ex nervinis & specific. cephal. Michaelis compositi, quantum cuspide cultri teneri poterat, in aquis flor. lilior. convall. tiliæ, flor. pœon. compos. cum felici capiebat successu. Fauces & os decocto calido, ex herbis nervinis parato, & cum syringa frequentius injecto colluebantur; linguæ autem modo trochisci sublinguales confortantes, modo guttulæ aliquot balsami vitæ Hoffmanni frustulo sachari canariensis instillatæ, supponebantur. Collo & cervici adplicabantur sacculi calidi, ex herbis cephalicis parati; quin etiam emplastra vesicatoria nuchæ, temporibus & suris tempestive imponebantur, insuperque venæsectio in brachio sano, & deinceps in venis sublingualibus, tempore opportuno, cum euphoria instituebatur. Toti spinæ dorsi imponebatur emplastrum nervinum, & tertio quolibet die dorsum integrum, præmissa frictione cum linteis calidis, inungebatur linimento quodam balsamico, ex unguent. nervin. adipe muris montani, pinguedine castor. balsam. Peruv. oleo caryophyllor. major. & succin. composito, substituendo quandoque in eorum locum spirituosa linimenta, ex aqu. Anhalt. regin. Hungar. spirit. lumbr. terrestr. formic. matrical. essent. balsam. Peruvian. castor. ol. destill. salv. anth. origan. &c. composita. Lumbi, pedes, brachia & collum, præmissa simili frictione, modo spiritu quodam antiparalytico, modo etiam iisdem jam recensitis spirituosis & balsamicis quotidie bis vel ter obliniebantur, interpositis insimul per intervalla errhinis, ex herbis nervinis & cephalicis paratis. Tandem quoque balnea, ex formicis

&

& herbis fragrantibus nervinis concinnata, opportuno tempore in usum trahebantur. Ad alvum laxandam, insimulque impuritates viscidas & mucidas, in primis viis & mesenterio collectas, blande eliminandas, partim enemata abstergentia & carminativa, partim lenia laxantia, in forma infusorum, subinde commendabantur, & optimo cum effectu adhibebantur.

Cum ergo tandem æger noster tam ab adhibitis hisce congruis præsidiis in & externis, quam a debite observata diæta & regimine, in tantum gravi hoc paralytico ex morbo convaluerit, ut in ædium cubiculis & in horto suo obambulare, scalas adscendere, & verba distincte & articulate proferre valeret, deglutitio etiam, ob liberiorem redditum linguæ motum, facilius & absque notabili quodam impedimento succederet, redeuntibus insimul mentis facultatibus, inprimis memoria & judicio; accidit, ut ex improviso prior in auxilium vocatus Empiricus eundem visitaret, omniaque sic in meliorem statum mutata offendens, medicamenta sua denuo ipsi obtrudere conaretur, iisque prorsus repudiatis, in varia ignominiosa verba erumperet, sicque ægrum ipsum ad summam concitaret iracundiam, qui idcirco e vestigio dextri lateris, hactenus adhuc sani, gravissima corripiebatur hemiplexia. Sub his ergo circumstantiis cum denuo meum imploraretur auxilium, eandem iterum, quam hactenus calcaveram, ingressus sum viam, eandemque denuo adhibui medendi methodum, qua sinistri lateris hemiplegia quoad maximam partem jam sublata erat. Respondebat etiam eventus haud infelix impensis hisce laboribus & sinceris conatibus, siquidem & dextri lateris hemiplegia jam pariter eximie mitigata, redeuntibus in dies magis magisque pristinis viribus, cum post novam perpessam quandam animi commotionem, ex caussis domesticis mihi ignotis, mense Februar. anni præteriti rursus sinistri lateris hemiplegia gra-

vissima recurreret, quæ cum omnium adhibitorum medicamentorum vim & efficaciam, omnemque operam impensam eluderet, peracto sic integro fere anno, circa solstitium hibernum cum inopinata accedente diarrhœa, resolutionis partium internarum certissimo indicio, lethalem tandem sortita est eventum.

OBSERVATIO LIII.

DN. D. JO. GOTTLIEB de BOETTICHER.

Cachexia scorbutica, miris & monstrosis symptomatibus stipata, feliciter tandem iterum sanata.

Cerevisiarii Haffniensis servus supremus, 38. annorum, faciem luridam, ex flavo pallidam & tumidam gerens, postquam per aliquot annos nimium spiritui vini adusto Danico, & cerevisiis, equidem ratione pretii, non autem ratione virtutis & effectus optimæ notæ, nec non vitæ sedentariæ vel otio potius deditus fuit, tandem in cachexiam incidit scorbuticam, cum pedum tumoribus œdematosis, maculis scorbuticis flavis, cœruleis & rubicundis, scabie sicca in plerisque corporis partibus, ejusque languore ulceroso, dolore sterni pressorio, genuum ingenti imbecillitate, frequenti dysuria, stranguria, immo & ischuria temporaria, gingivarum cruentatione, dentium vacillatione, subsequente tandem, cum adeo graviter nutanti valetudini non tempestive satis prospiceret, sed potius in cruditatibus sordescere mallet, febre scorbutica ardente admodum vehementi, in principio cum somnolentia, elapsis autem vix binis diebus ejus in locum succedentibus agrypniis, cephalalgia atroci, æstu intensiori, ciborum inappetentia & fastidio, siti intensissima, totius corporis lassitudine eximia, & erumpentibus tertio morbi die vesiculis pendulis, tam magnitudine & forma, quam

colore

colore & contentis differentibus, omnesque partes indiscretim obsidentibus ac deturpantibus. Referebant namque harum quædam ovi anserini, quædam gallinæ ovi, aliæ nucis avellanæ, aliæ nucis moschatæ, aliæ fabæ, aliæ pisi majoris magnitudinem & circumferentiam, variumque continebant humorem serosum, aliæ nempe flavum, aliæ limpidum, aliæ ex flavo-cœruleum, aliæ ex fusco-nigrum, aliæ ex cœruleo atrum, qui ultimus multo spissior & acrior limpido & flavo erat. Cutis post rupturam cuticulæ, vesicas efformantis, aut factam mediante lanceola apertionem, ex fusco aut cœruleo nigricans, vel obscure rubicunda adparebat, illisque in locis, ubi nigricantis, vel cœrulei, vel fusci erat coloris, sensatio admodum exigua percipiebatur, vel plane abolita erat, ac si partes necrosi tactæ essent; ubi autem adhuc rubra, vel ex albo-rubicunda conspiciebatur, ibi satis insignes percipiebantur dolores. In plurimis locis cutis ab acri & caustico sero, in vesiculis contento, non solum erat erosa, sed & partes musculosæ sub ea prorsus corrosæ & dicto vario colore itidem imbutæ. Paucis, totum ægri corpus, uti non solum mortis quasi simulacrum ratione marcoris, quo erat confectum, sed & monstrosum quid repræsentabat, sic omnibus adstantibus & familiaribus haud levem terrorem, nec minorem quoque incutiebat aversionem. Pulsus erat celer, debilis & inæqualis; urina parcissime prodibat, coloremque rubicundum, flammeum, & consistentiam lixiviosam monstrabat; in declinatione autem morbi crassa & coloris ex flavo rubicundi erat, cum copioso sedimento, fluidorum diathesin & febris vigorem indicante. Ceterum maculæ scorbuticæ, scabies & tumor œdematosus, stante hac descripta morbi facie, sub usu adhibitorum remediorum plane tandem evanescebant, disparebant, cessabant.

Quod autem nunc medendi methodum, in gravi hocce statu felici cum eventu observatam, attinet, in principio, ad

febrem scorbuticam ardentem mitigandam, & ad fluidorum acrimoniam plane extraordinariam temperandam, demulcendam & diluendam, nec non ad spasticas generis nervosi stricturas leniendas & relaxandas, primo sequentem mixturam præscripsi: Rec. Aqv. cardui bened. ℥iij. flor. sambuc. tiliæ, scorzoner. cerasor. nigr. c. nucl. ana ℥ij. pulv. e chel. cancr. sine pretios. solution. oculor. cancr. ana ℈iiij. Corn. cerv. sin. igne ppt. antimon. diaphor. ex regul. præparat. ana ʒj. Succin. præp. ℈j. Nitr. depurat. ʒß, Cinnabar. antimon. ℈j. Syrup. acetosit. citr. ʒvj. Misc. D. ad Vitr. indeque quolibet trihorio cochlearia duo capiantur, hacque quantitate absumta, ad sudorem lenem eliciendum & transpirationem promovendam, pulverem sequentem præscripsi: Rec. Pulv. e chel. cancr. compos. corn. cerv. sin. igne præpar. matr. perlar. præparat. ceruss. antimon. ana ʒj. bezoard. mineral. nitr. depurat. ana ʒß. cinnab. nativ. ℈ß. M. F. pulvis, divid. in X. part. æqual. de quibus sexta qualibet hora unam in tribus vel quatuor cochlearibus aqu. card. bened. ulmar. flor. sambuc. anatice commixtis, capiebat, mane vero & hora pomeridiana quinta sequentis mixturæ guttulas XL. in infuso thee vel ptisana quadam sumebat. Rec. Essent. card. bened. vincetox ana ʒiß. valerian. centaur. minor. mixtur. simplic. ana ʒj. M. D. ad vitr. Ptisana autem prædicta constabat ex sequentibus: Rec. Radic. Sarsapar. medullos. alb. ℥iij. Scorzon. hort. ℥ij. Cichor. Liquirit. ana ℥j. rasur. Corn. cerv. ℥iiß. Passul. minor. ℥j. Sem. Fœnicul. ʒij. conc. & contus. M. divid. in VI. part. æqual. & quælibet portio in aquæ fontanæ Mensur. duabus per horam coquatur. Enemata ex emollientibus & oleosis cum sale Sedlicensi parata, bis vel ter ad spasmos leniendos, & quantum fieri potuit, ad varii generis impuritates, in intestinis stabulantes, educendas injiciebantur. Mitigato tandem, adsiduo horum remediorum usu, gravi isto morbo, servata simul, per totum ejus decursum, exacta &

con-

convenienti diæta, præter laxantia mitiora, repetitis vicibus interposita, in usum etiam vocabantur decocta, ex antiscorbuticis parata, addito semper antimonio crudo in petia ligato, nec non mixturæ resolventes & diureticæ, ex tinctura antimon. acri, salis tartari, essent. succin. pimpin. alb. vincetox. & tinct. rhabarb. compositæ, quibus omnibus, nec non externis conjunctis mundificantibus & balsamicis, cum aqua calcis vivæ frequentius adplicatis; post duorum mensium decursum pristina denique favente Divini Numinis gratia, penitus restituta fuit sanitas.

(*Hafnia Erfordiam missæ, d. 20. April. 1745.*)

OBSERVATIO LIV.

DN. D. ABRAHAM. BAECK.

De

Cornu piscis plane singulari carinæ navis impacto.

Multa memoraverant veteres Historiæ naturalis Scriptores de piscibus, qui naves ipsas cornu ferire & perforare valebant. Eadem retulerunt GESNERUS & JONSTONUS; fide præcipue antiquorum. Recentiores vero libertate immodica fabulis annumerare ausi sunt, haud alio quidem argumento, quam quod ipsi non viderint. Itaque operæ pretium erit cognoscere, quod similia nostris temporibus observata fuerint, & quid de pisce ipso scire liceat.

Cum Anno MDCCXLIII. Parisiis commorarer, accessit thesauro rerum naturalium, qui in horto regio asservatur, procurante Excellentissimo Comite de MAUREPAS, cornu in carina navis repertum, cujus fragmenta naturali magnitudine exhibentur in Tab. III. majus Fig. 1. & minus Fig. 2. Has vero simul tunc accepi rei circumstantias.

Redi-

Redibat ex America navis Gallica, jamque oram præternavigabat Guineæ, cum ad violentum concussum, quasi ad scopulum allisissent, attoniti nautæ dubitabant, an in alto offenderint. Appulerunt navem in Portum Gallo-Britanniæ, cui *St. Malo* nomen, æstate dicti anni. Cum vero mense Septembris navis reclinata esset, ut resarciretur, occurrit in prora cornu, quod ita latus navis penetraverat, ut fragmentum minus Fig. 2. in ipso alveo navis promineret. Volebat Lignarius uno ictu mallei extrorsum illud propellere, eo vero frangitur, atque pars major non sine multo labore solvi eximique potest, perdita una vel altera portione intermedia.

Ipsum vero cornu, quam potuerim accurate, ita describsi. Pars major Fig. 1. longa est pollices decem Parisienses, minor vero Fig. 2. pollices quatuor. Hisce inter se collatis, constat ex proportione, qua versus apicem cornu decrescit, fragmentum intermedium deperditum, quatuor circiter pollices longum fuisse, adeoque cornu, ut navi inhæsit, pedem Parisiensem circiter unum & dimidium longitudine æquasse. Utraque pars recta excurrit, nec in gyrum spirasque circumvolvitur. Qua peripheriam ovale est, vel ellipticum potius, nisi quod latus unum altero magis convexum; modice etiam decrescit diameter, prout ad apicem accedit. Extremitas B. rubigine in modum cinguli notatur, quod ea clavum attigerit. Latere quo planius est, in medio per longitudinem sulculus excurrit, utrimque similis conspicitur, leves quidem omnes & tandem vix visibiles. Latus alterum, quod magis convexum est, similibus notatur sulculis, sed minus profundis, medius vero adeo parum imprimitur, ut eminere potius videatur cornu eo loci. Fragmentum minus, Fig. 2. id tantum singulare habet, quod in latere magis convexo, adeoque in illo, quod respondet dicto majoris fragmenti, obveniat notabilis eminentia, quæ ex lata, ut circa initium est, coit pollicari ab apice distantia,

atque

atque ſpinæ in modum usque ad mucronem F. continuatur. Ipſa cornu ſubſtantia per longitudinem pervia eſt duobus foraminibus C. D. æquali diſtantia ab illa linea, quæ per axem ire concipi poteſt. In extremitate A. quæ ſecuri reſecta eſt, diameter cujusvis foraminis trium eſt linearum. Decreſcunt ut in longum procedunt, tandemque deſinunt in fragmenti minoris Fig. 2. ſubſtantia, non longe ab apice, qui minus acuminatus, propter exiguas, quas paſſus eſt, fracturas. Exterior facies hujus cornu colore alba, ad tactum rudior, quaſi membranis nudata fuiſſet longa in aquis mora. Intus candidiſſimum æmulatur ebur. Solidum vero & duriſſimum eſſe vel exinde patet, quod duæ portiones pendeant plus quam quatuor libras Pariſienſes.

Ex his concludere licet, concurriſſe piſcem magnæ molis cornuque armatum cum navi, fractique cornu hæc ſupereſſe fruſta.

Antequam longius progrediar, monendum duxi, ne quis offendat in verbis, me *cornu* appellare, defectu vocis magis aptæ, usque dum *dentem vel roſtrum* eſſe conſtiterit, ſalva interim ARISTOTELIS & PLINII auctoritate, quod cornua tantum quadrupedum generi data intelligantur.

Quis non crederet in tanta Hiſtoriæ naturalis luce facili opera determinari animal, cujus hæc ſint ſpolia. Interim rara ſunt in Cimeliis rerum naturalium, neque me in multis, quæ per Belgium, Angliam, Galliam & Germaniam vidi, hujusmodi obſervaſſe memini. Quod vero attinet ad libros, vel naturalium rerum Indices ac Collectiones, a curioſis literis conſignatas, quod huic conveniat nihil fere reperies, vel dubius hærebis, num hoc inprimis ab Auctoribus indigitetur, vel aliud. Adeo quidem imperfectæ ſunt, quas habemus, deſcriptiones.

Non pauci eorum, qui hæc legere dignantur, arbitrabuntur, cornu ſupra deſcriptum eſſe particulam cornu vel

 dentis

dentis potius Monocerotis marini, piscis ex Cetaceo genere, quem Islandi *Narhvval* appellant; ARTEDIUS autem in *Ichthyologia Monodon* vocat, quod dente uno prælongo armatur; quamvis duos a natura ipsi obtigisse credam, ut annotavit quoque Clarissimus Halensium Physicus & Professor P. O. LANGE. Jam vero OLAUS MAGNUS, *Lib. XXI. Cap. 10.* affirmat, *ferox ac fidens hoc monstrum in boreali mari efferri in naves obvias, quo illas cornu suo perfodat.* Idem referunt alii de unicornu scriptores, sola ut opinor OLAI MAGNI auctoritate confisi. Sed obstant gyri & spirales circumvolutiones, quæ in dente piscis Narhwal semper conspicuæ sunt, modo non ante tornatus fuerit (quamvis & sic quidem vestigia remaneant,) quo minus eo referri queat cornu superius descriptum, quippe quod omnino destitutum est spiralibus striis gyrisque. Scio, dentibus Narhwal longissimis apicem esse non striatum, sed non satis longus est, nec figuræ ovalis. Neque potest esse ignotæ cujusdam speciei Narhwal dente spiralibus non circumducto immissuris, ut suspicabantur Viri in Historia naturali versatissimi Parisiis, cum dentes hujusmodi constanter uno tantum excaventur foramine, plane ut dentes exserti aliorum animalium.

Multo minus, ut alii voluerunt, dens est *Hippopotami falso sic dicti* RAJI, quem *Rossmarum*, *Wallross* appellant quidam, & Clariss. LINNÆUS ad *Phocam* refert, in *Systemate Naturæ.* Armatur quidem uno, vel sæpius duobus dentibus prælongis, maxillæ superiori insertis, quibus scaphas piscatorum ferit; Vid. *Fridr.* MARTENS Spitsbergische Reise *Cap. IV. p. 80.*, sed hi incurvantur, atque ita quidem juxta inferiorem maxillam pendent deorsum, ut illis ferire & apprehendere queat animal, vix vero in navem incurrere, aut per latus tabulasque profunde penetrare. Neque exempla prostant, quod hi in aperto mari insidias struant navibus; solent

lent vero magno agmine perſequi piſcatores, qui eos in glaciei acervis recubantes primi adorti fuerant. Atque hinc potius Pariſienſi ſimile fuit *rarum illud cornu, ſine ſtriis gyrisque, navi mercatoriæ impactum, quod olim in patria viderat Lucas* HOLSTENIUS, notante BARTHOLINO de *Unicornu, p. 109.*, quam ut Roſmari dens fuerit, ut ipſe voluit.

Præterea una tantum cavitate conſpicuus eſt dens Roſmari, ut docet autopſia, & obſervavit MARTENSIUS loco citato.

Occurrit quoque in Muſæis Curioſorum roſtrum enſiforme Xiphiæ piſcis. Hoc recta in longitudinem procurrit, medio elevatius, utrimque in aciem efformatum, plane ut anceps enſis, unde *gladius* appellari ſolet, atque inde piſci nomen in multis linguis. Eorum, quæ vidi, ſubſtantia non eſt adeo dura, nec in teretem acutumque mucronem terminatur, planior eſt atque enſis, ſecando magis, quam perforando aptus. Integrum pellicula aſpera obducitur. Atque hujus quidem gladii piſcisque figuras offerunt varii Hiſtoriæ piſcium ſcriptores. Elegantiſſimæ ſunt, quas habet Clariſſ. KLEINIUS in *Miſſu IV.*, quippe quæ ad vivum delineatæ vel ex bonis picturis deſumtæ. Evolvi multos Auctores, qui Xiphiæ mentionem faciunt, atque inveni tantum non omnes roſtrum enſiforme illi adſcribere. ARTEDIUS, quem honos manebit caſtigatæ ad naturæ libros artisque leges *Ichthyologiæ*, dat characterem generis Xiphiæ, roſtrum in cuſpidem longiſſimam plagioplateam enſiformem & oſſeam productum, atque unicam tantum adducit ſpeciem. Vid. ARTEDII *Ichthyol.* WILLUGHBEY Xiphias in Italia & Anglia vidit, illis vero *ſuperior maxilla in roſtrum longiſſimum, gladio ancipiti ſimile, procurrit; vid. Ejus de Piſcibus Lib. IV. Cap. 13.* WORMIUS *in Muſæo Lib. III. Cap. II. p. 272. Mucro,* inquit, *figura gladio exacte reſpon-*

 det,

det, unde etiam piſci nomen. SCHELHAMER de roſtro Xiphiæ apud ſuos inventi refert, quod *ſimile ſit gladio, duplici inſtructo acie.* Vid. Ephem. N. C. Cent. I. & II. in Append. Scio, quod Clariſſimo KLEINIO videatur figura SCHELHAMERI, dens potius Narhwal, vid. *Miſſus IV.* de Xiphia, & fateor, in exigua figura non ſatis apte exprimi ea, quorum in deſcriptione ipſa mentio fit; quicunque autem hanc perlegere non dedignatur, videbit, a dente Narhwal toto cœlo eam differre. Alii Auctores, tradituri formam gladii Xiphiæ, ablegant Lectores ad CAJI deſcriptionem, a GESNERO adductam. Sic BARTHOLINUS de Xiphia in portu HAFFNIENSI capto, Centur. II. hiſtor. 16., *roſtri,* inquit, *deſcriptionem accuratam tradit ex ſceleto ſuo Joann.* CAJUS, *apud* GESNERUM. Cum eadem CAJI deſcriptione conveniebat roſtrum Xiphiæ ab HARTMANNO obſervati, vid. *Ephemerid. N. C. Dec. III. Ann. II. in App.* Noviſſime ad eundem Auctorem ejusque librum de rarioribus animalibus provocat Clariſſ. KLEIN, licet ipſe viderit aliquot Xiphias; *vid. loc. cit.* Non vidi rariſſimum CAJI librum. Deſcriptio vero, quam GESNERO communicavit, exactiſſima eſt & digna omnino, quæ perlegatur; habetur in *Conr.* GESNERI *Hiſtor. aquatil. fol. m. 455.* ſub finem adjicit: *Longum eſt os illud noſtrum, (quod parvi Xiphiæ roſtrum videtur eſſe) a fine ad ſummam capitis pedes tres & ſemiſſem. Sed ad hiatum quatenus gladii armati hominis refert figuram, pedes duos palmos tres.* Hinc non obſcure patet, roſtrum Xiphiæ a CAJO deſcriptum fuiſſe enſiforme, ut reliqua Auctorum.

Ab hoc Xiphiæ roſtro diverſum omnino eſt cornu carinæ navis impactum, ut facile patet conferenti deſcriptiones allatas, noſtrasque figuras cum Kleinianis. Eſt enim duriſſimum os circumferentiæ ovalis acumine tereti, lateribus nullo

nullo modo in aciem compressis perforando aptissimum; non secando; illud Auctorum æmulatur ensis figuram.

Spe excideram videndi quidquam simile Parisiensi cornu, ita carinæ navis impactum voco, cum rarissimum cornu obveniret in Cimelio rerum naturalium societatis Regiæ Berolinensis, quod pro sua humanitate mecum communicavit Clarissimus LIEBERKUHN. Captavi occasionem voluique mereri aliquo modo de historiæ animalis cultoribus, ejus figura ac descriptione, cum utraque desideretur, quantum sciam hactenus.

Repræsentatur Tab. IV. & quidem superficies lævis & plana magis, quam summam & extimam fuisse credo, Fig. 1.; superficies aspera convexa, quam pro inferiori & prona habeo, Fig. 2. Longum est duos pedes Parisienses cum semisse, rectaque linea procedit ex lato in angustum. Si plano transverso ad perpendiculum sectum concipiatur, sectio ad ovalem, seu ellipticam potius accedit, nisi quod extremitas major Fig. 1. semicircularis, ultimus vero apex B. teres evadat. Talis vero apparet sectio extremi A. ut Tab. IV. Fig. 3. magnitudine naturali exhibetur. Ibi loci quatuor digitos latum duos cum semisse altum; spatio septem digitorum longitudinis, crassitie & latitudine multum decrescit; deinde vero ut in longum procedit, usque ad apicem modice. Superficies lævis & plana Fig. 1. in medio notatur sulco, qui super extremum A. lato principio procedit, distantia vero trium pollicum angustatur, deinde parum diducitur, coitque iterum atque exacto aliquot pollicum cursu, in duos terminatur sulculos, qui paullatim se dividunt, usque dum in alios duos laterales abeant. Nempe ab utraque parte laterali extremitatis A. similis reperitur sulcus, latus initio, inde magis magisque angustatus pergit, usque dum excipiat dictos, in quos medius desinit. Hi leviter decurrunt versus mucronem tandemque obliterantur.

Superficies altera, quæ aspera & convexa Fig. 2., inæqualem offert faciem. Extremitas major C. profunde excavata est per quinque digitorum longitudinem, & quidem in coni figuram, cujus basis E. apex F. versus mucronem cornu dirigitur. Nigra intus ex materie friabili, cariosa. Supra hanc cavitatem procedit utrimque ossis quædam eminentia G. G. coitque in acumen A. quod deprimitur subitque ibidem loci substantiam ipsius cornu. Juxta dictam eminentiam ab utroque latere leviter deprimitur in formam canalis I. I. Uterque substantiam ossis intrat; si stylo explores, per longitudinem ossis progredi vides, ut eorum vestigia cernis ad K. ubi studio perforatum est cornu, ut in conspectum veniant canales. Desinunt vero ad trium circiter pollicum distantiam ab apice. Via quoque est ad canales per cavitatem descriptam. Integra hæc superficies obducitur membrana tuberculata, ei simili, quam *Chagrain* vocant. Per mediam latitudinem in longum decurrit sulculus, qui speciem fissuræ habet. Ceterum cornu ipsum substantiæ osseæ durissimæ candidæ, quæ ebur æmulatur, extus colore est fusco. Extremitate majori, cava, osseum quoque, candicans, sed per intervalla porosum, ut exprimit Fig. 3. Pondere æquat libras duas cum tertia parte.

Patet conferenti descriptiones allatas & figuras, quod ovum non sit ovo similius, quam est cornu carinæ navis impactum simile illi, quod in Musæo Reg. Societ. Berolinensis asservatur. Ad ovalem accedit utriusque figura transversim secti, nullo modo lateribus compressis & in aciem formatis, seu ensiforme. Utrique superficies una convexa magis quam altera, & quod maxime ad rem facit, utrumque duobus foraminibus pervium, simili modo per longitudinem excurrentibus, ut de substantia dura, eburnea, & recta, qua utrumque procedit, linea, non loquar. Quæ ratione coloris extremæ faciei apparet differentia, tribui debet actioni

actioni aquæ, cui Parisiense diu expositum fuisse necesse est. Illud vero, quod Berolini servatur, pisci capto resectum fuit sine dubio. Sed & tuberculata superficies in Parisiensi obliterari potuit eadem ratione aliisve injuriis, si quis voluerit constantem esse naturam in minimis circa externum habitum.

Jam itaque quæritur cujusnam piscis spolium sit descriptum cornu Musæi Societatis Regiæ. Non adnotatum est, unde & qua ratione allatum fuit; neque ex adjuncta schedula quidquam determinare licet, ita enim inscribitur: **Ein Horn vom Fisch Hay, dessen Haut der** Chagrain. Atque in Catalogo de eodem: **Ein runder spitziger Schnabel von dem Fisch Hay, dessen Haut der** Chagrain. Scio Carchariam piscem dentibus valere, cornu autem armatum qui dixerit, novi neminem. Ceterum accessisse dicitur Musæo Societatis ex collectione Nob. Dni D. GUNDELSHEIMER.

Unicus est, quantum sciam, Clariss. GREW, qui simile describit cornu in *Musæi Regal. Part. I. Sect. V. p. 86.* his quidem verbis: *The head of the Tuckfish. Of the swordfish kind, but a different species from de former (Rapierfish) Wether it be any where described seems doubtfull. The hinder parts of the head are here broken off. The snout is not so flat as in the Rapierfish, but thicker and rounder, more licke a tuck, from whence I take leave to name it. Tis half a yard long; near the head, two inches over, about the middle one. Not whith a flat point, but one perfectly round. The upper part hereof is smooth, the nether rough, three smooth and rough parts continu'd obliquely from the point to the root. Both the chaps are also rough in the same manner - - - - The nether chap hath also a different shape from that of the Rapierfish: this being not above four inches over, that half a foot, yet both are a foot long. It is composed of two bones, so joyned together, for the space only of an inch and half, as to make a*

ke a sharp point. Quæ in hunc fere modum latine reddi possunt: *Piscis caput ad caput anatis accedit. Est ex Xiphiæ genere, sed species distincta a præcedenti (rostro ensiformi). Dubito an alicubi descripta. Huic fractæ & perditæ capitis partes posteriores. Rostrum non est adeo compressum, ut ensiforme, sed crassius & rotundum magis, similius anati, unde nomen dedi. Longum est ulnam dimidiam; juxta caput duos pollices latum, unum vero in medio. In acumen terminatur perfecte rotundum, non dilatatum. Pars superior lævis, inferior aspera; pars quæ lævis, & illa quæ aspera, continuant oblique ex apice ad radicem. Maxilla utraque eodem modo aspera - - - - Maxilla inferior aliam obtinet figuram, quam ea, quæ est Xiphiæ rostro ensiformi. Hæc enim quatuor tantum digitos lata, illa pedem dimidium. Tamen utraque pedem longitudine æquat. Componitur ex duobus ossibus, ita quidem spatio sesquipollicis coadunatis, ut in acutum abeat mucronem.*

Tale erat Xiphiæ caput & rostrum, in Musæo Regiæ Societatis Anglicanæ asservatum. Non sine ratione dubitat Clariss. GREW, an ullibi descriptum. Quantum vero a rostro Xiphiæ Auctorum, seu ensiformi, differt, tantum cum Berolinensi convenit, ut patet conferenti. Utrique mucro acuminatus, pars superior lævis, inferior aspera, figura non adeo compressa & plana, ut ensiformi, sed crassa & rotunda magis. Atque constat ex Fig. I. Tab. III. dum inspiciatur extremitas A. capiti proxima, & simul ratio habeatur rostri, quod non male comparatur cum capite anatis. Facile enim intellegitur superficiem Fig. I. repræsentatam fuisse extimam, seu superiorem, alteram vero Fig. 2. pronam & inferiorem.

Quod de suo affirmat Clariss. GREW, rostrum esse piscis ex Xiphiæ genere, idem maxima probabilitatis specie videor mihi asserere posse de illo, quod ornat Musæum Beroli-

rolinenſium, atque de alio carinæ navis impacto, cujus cauſa hanc ſuſcepimus diſquiſitionem. Quod ad dentes referri nequeant, oſtendimus in ſuperioribus. Roſtra vero piſcium dura, in longum producta, duplici pervia ſolent eſſe foramine, plane ut ipſa illa modo dicta. Id vidi ipſe in roſtro *Priſtis* ARTEDI ſerram vocant, teſtaturque LOCHNERUS, *Rarior. Muſ. Beslerian. dum Priſtis,* inquit, *per longitudinem oſſis duas habet cavitates, quæ juxta extremitatem coaleſcunt, nec in apice hiant.* Stylo exploravi gladium Xiphiæ roſtro enſiformi, atque ſimiles obſervavi canales. Confer. memoratam CAJI deſcriptionem cum noſtris, & magnam videbis convenientiam. Ob allatas vero rationes ejusdem ſpeciei Xiphiæ eſſe nequit cum illa, quæ roſtro enſiformi inſtruitur.

Nempe duas imprimis ſpecies Xiphiæ, ex figura roſtri diſtinctas, conſtituendas judico. Una eſt roſtro lateribus compreſſo, ſeu enſiformi; altera roſtro circumferentiæ ovalis, in mucronem teretem terminato. Ad hanc poſteriorem ſpeciem referendum credo piſcem, cujus ſpolium ſervat Muſæum Societat. Reg. Berolinenſis, atque id, quod impactum erat carinæ navis, jam vero illatum in Muſæum Horti Regii Pariſienſis.

Dubitaveram, an non cornu, carinæ navis impactum, eſſet extremus apex dentis raræ ſpeciei Narhwal, de qua in *Hiſtoire natur & morale des Isles Antilles de l'Amerique p. 200.* ex relatione Dn. *du Montel* his verbis: *La Licorne de mer s'echoua en 1644. au rivage de l'Isle de la Tortue, voiſine de l'Isle Hiſpaniola, ou St. Domingo. Elle avoit une corne au devant de la téte longue de neuf pieds & demi - - - iusqu' aux deux tiers de la longueur elle étoit en forme d'une vis de preſſoir, ou pour mieux dire, faſſonnée en ondes - - - jusqu' a ce qu'elles fuſſent remplis & terminées par un agreable adouciſſement, qui finiſſoit deux pouces au deſſus du qua-*

trieme pied. Toute cette partie baſſe étoit encroutée d'une cuir centrée, qui etoit couverte par tout d'un petit poil mollet & court comme du velours de couleur de feuille morte, mais au deſſous elle etoit blanche comme yvoire. Quant à l'autre partie, qui paroiſſoit toute nüe, elle etoit naturellement polie, d'un noir luiſant marquetée de quelques menuts filets blancs & jaunes & d'une ſolidité telle, qu'a peine une bonne lime en pouvoit elle faire ſortir quelque menue poudre. Verum dubitare deſii, quamprimum Berolinenſe inſpicere licuit; inprimis cum multa ſint, quæ ſuſpectam reddunt allatam deſcriptionem; caput equinum, corona neſcio quomodo cinctum, cornu fronti infixum, non ex maxillæ alveolo prodiens, ut in piſce Narhwal. Vide figuram loco citato.

Eſt adhuc alia Xiphiæ ſpecies, quæ propius videtur ad noſtram accedere, quamvis Auctores non ſatis determinaverint ipſius roſtri figuram, ut certi quid afferi queat. Mentionem ejus faciunt MARGGRAVIUS *Hiſtor. Braſil. Lib. IV. Cap.* 11. & WILLUGHBEY, *de Piſcibus Lib. IV. Cap.* 14. vocaturque *Guecubu* Braſilienſibus, Luſitanis *Bicuda.* Roſtrum habere ſcribitur acutum, oſſeum, durum. Dubito an in lateribus compreſſum ſit, cum gladio illud aſſimilari non legerim, nec figura id præ ſe ferat. Ceterum dignum eſt quod adferatur judicium doctiſſimi GREW, ſubjectum deſcriptioni piſcis capite anati ſimili l. c. *Marggraff and Piſo (and out of theſe Johnſtohn) deſcribe an American fiſh by the name of Guebucu, of kin to this, the head whereof is here deſcribet. But can not be the ſame unleſs both de Putures which the give, and Marggravius Deſcription (who particularly ſaith, that the ſnout is ſexteen inches long, the nether chap, ten) be falſe. For in this head the nether chap is brouder and comparatively not near ſo long.*

Jam

Jam afferamus necesse est, Xiphiæ vim, rostro perforandi carinam navis, cum qua concurrit. Id ab antiquissimis temporibus creditum fuit, & memoriæ prodiderunt Auctores gravissimi. STRABO habet ex POLYBIO (qui quidem Auctor exactissime describit venationem Galeotæ, seu Xiphiæ, ut nostro quoque exercetur tempore; vide WILLUGHBEY l. c.) *quod in venatione Galeotarum circa Scyllæum nonnunquam remex per ipsum lembum vulneratur, ob magnitudinem gladii Galeotæ & vim belluæ.* Notus est locus PLINII *Lib. XXXII. Cap. 2. Trebius niger auctor est, Xiphiam, id est gladium, rostro mucronato esse: ab hoc naves perfossas mergi in Oceano ad locum Mauritaniæ, qui Cotta vocatur, non procul a Lyco flumine.* Fusius vero ÆLIANUS, *in Histor. Animal. Lib. XIV. Cap. 23.* ex GILLII & GESNERI *interpretatione*, de Xiphia: *In mucronem*, inquit, *procedit rostrum, & rectum porrigitur sensimque & leniter in longitudinem & crassitudinem augetur, & dum ad cetaceam magnitudinem piscis excrescit, illius etiam mucro tandem vel triremis rostro comparari potest. Neque modo cum cibi inopia urgetur mucronati rostri incursu pisces interficit atque exest, sed etiam maxima Cete propellit & ulciscitur, non quidem armis ex ferro confectis, sed natura comparatis, ut ii, qui magnitudine processerunt contra navem, mucronem in ea defigentes, venire audeant. Quidam gloriantur se spectavisse navem Bithynicam in littus extractam, ut carina ejus jam vetustate fatiscens resarciretur, atque in ea gladii caput affixum aspexisse, cujus quum in navem mucronem suum defixisset, & nullis viribus ipsum retrahere quivisset, corpus quidem reliquum a cervice avulsum fuerit, rostrum vero infixum, ut a principio inhæserat, remanserit.* Confer OPPIANUM.

Ex recentioribus illos tantum adferam, qui ipsi tale quid audiverint, vel autoptæ fuerint. Etenim plurimi solum ex-

ſcripſerunt Veteres *Xiphiæ*, inquit JOVIUS, in *Oceano Indico in tantam augentur magnitudinem, ut validiſſimis roſtris Luſitanarum navium latera ad ſeſquipalmam aliquando perforarint.* JONSTONUS cum de Narwhal loquitur, quem OLAUS MAGNUS refert cornu penetrare naves obvias, adjicit: *Quam eandem vim etiam Xiphiæ piſci, ſive gladio* PLINII, *legimus attributam ab Ovidio, Paulo Jovio aut nautis noſtratibus, a quibus fragmenta cornuum inventa fuerunt in navium carinis, rubente undique mari a profuſo belluarum ſanguine. Vid. ejus Lib. de Piſcibus, Append. nov. de Unicornu maximo.* In eundem ſenſum loquitur etiam TULPIUS; vid. ejus Obſerv. Præcipue vero fidem meretur & ſuperiora illuſtrare poteſt Muſæum Regium JACOBÆI, *Edit. 1726. Indic. alphab. ſub Tit. Xiphiæ*, quod hic piſcis roſtro ſuo tanta vi adortus eſſet navem Danicam, tendentem ad urbem Tranquebar An. 1719. d. 30. Julii, *ut vacillare cœperit ac ſi peſſum iret, unde piſcis poſtea apparuit circa puppim capite quam maxime ſanguinolento. Cum vero reficeretur carina An. 1721. d. 30. Aug. deprehendebatur cornu piſcis per tres navis tabulas perquam ſpiſſas in prora defixum, quindecim & quod excurrit pollices longum. Ipſum cornu utrinque ærugine obductum ſervatur in rei memoriam.* Deſideratur vero uberior deſcriptio & figura.

Itaque de rei poſſibilitate vix dubitare liceret, niſi duo lumina Hiſtoriæ naturalis, inprimis Ichthyologiæ, ſuſpectam in hoc puncto redderent Auctorum fidem. Unus eſt Illuſtris WILLUGHBEY, qui de *Piſcibus Lib. IV. Cap. 13. p. m. 163.* & quidem de Xiphia, *roſtro*, inquit, *naves perforare, Plinii Lib. XXXII. Cap. 2. traditur, quod mihi non videtur veriſimile, quamvis id admodum durum & acutum eſſe, & piſcem validum, non abnuerim.* Alter eſt Clariſſ. KLEIN, qui *Miſſu IV. p. 19.* de Xiphia non contentus in dubium vocare ea, quæ Veteres de roſtro Xiphiæ retulerunt, ita pronun-

nunciare sustinet: *Gladii substantia est inter corneam & osseam media, unde colligere licet, fastidiosas esse priscorum fabulas, quas Aldrovandus compilavit, Xiphiæ naturam & mores explicantes; nempe*, ut in subjuncta nota habet, *quod secundum Strabonem scaphas rostro vulneret, naves ipsas penetret ex Æliano, Oppiano & Jovio.* Dubium quoque movet doctiss. SCHELHAMER, cum *l. c.* de JONSTONO hæc subjicit: *In Indico mari Xiphiam validissimas Lusitanorum naves ad sesquipalmam nonnunquam perforare tum credam, cum in Indico mari eum deprehensum ostenditur. Naves incursu perforare & rupto gladio dilabi, certum; verum in Indico mari alterum genus, serram reperiri, Auctores plurimi literis mandant; de hoc nostro, qui dixerit, legi neminem.*

Prævideo tantorum Virorum auctoritatem infringere nostram, de origine cornu carinæ navis impacti, sententiam. Necessum itaque judicamus, illorum respondere argumentis, & cum adductis conciliare observationibus. WILLUGHBEY non tam negare videtur acumen & duritiem rostri, quam vim & impetum, qui navis lateri esset perforando. Cui quidem opponimus piscis magnitudinem ac ingentem velocitatem, qua & piscis & navis probabiliter ferebatur. Inde enim impetum & momentum motus computari notum est. Non provocabo ad PLINIUM, qui Xiphias Delphini magnitudinem excedere, aut ad STRABONEM, qui naviculas æquare scribit loco citato; dicam tantum, quod collatis inter se mensuris & pondere fracti illius rostri Parisiensis cum integro Berolinensi, concludere liceat, magnam fuisse longitudinis differentiam, atque Parisiense ad minimum tres pedes longitudine æquasse. Jam vero ex Auctorum observationibus constat, rostrum Xiphiæ esse ad corpus ejusdem ut 1. ad 3., adeoque piscem ipsum novem pedes longum fuisse inferri potest. *In ingentem excrescit magnitudi-*

nem, dicit WILLUGHBEY *de Xiphia, adeo ut centum libras pondere excedat. Rondeletius decem cubitorum longitudinem excedere in mari ad Narbonensem provinciam. Paris magnitudinis nos etiam vidimus tum in Anglia, tum in Italia*; hæc loco citato. Tantæ ergo molis piscis (majores vero in Oceano habitare credibile est,) rapidissime motus contra navem plenis euntem velis, quin acuto solidoque rostro penetrare poterit, nullum est dubium.

Valet argumentum Clarissimi Dn. KLEIN si de rostro Xiphiæ ensiformi sermo fuerit, neutiquam vero de altero, quod est circumferentiæ ovalis, & mucrone tereti terminatur. Ipse in superioribus asserui, rostrum Xiphiæ ensiforme, quod in Cimeliis curiosorum satis frequenter occurrit, minus aptum esse lateri navis perforando. Atque hujusmodi fuisse credo omnia, quæ vidit Clariss. KLEIN. Certe non vidit Berolinense a nobis descriptum, cum adeo confidenter ausit fabulis annumerare venerandæ antiquitatis observata. Hoc enim est durissimum os, nullo modo flexibile, mucronis acuminati. Si recte memini, ipse Clariss. KLEIN rostrum cujusdam Xiphiæ speciei durum & acutum esse fatetur loco citato. Neque plane negaverim, reperiri aliquando rostra lateribus compressis, seu ensiformia, quæ sint substantiæ duræ, inprimis cum perpendo descriptiones Auctorum, qui licet ensis formam tribuerint rostro Xiphiæ, durum tamen & validum fuisse asserunt. WORMIUS de suo Xiphiæ rostro refert, adeo durum illud esse, ut eo naves perforari constet. BONANNUS de gladio Xiphiæ in *Musæo Kircher. pag. 269. validissimam*, inquit, *& osseam habet substantiam, eoque tanquam acuto utrinque ense retia discindit & cuspide etiam navium latera vulnerat.* SCHELHAMER l. c. de gladio Xiphiæ: *Est ejus substantia durissimum os, ut ferro vel ligno pulsum sonitum edat.* Forte HARTMANNUS & HANÆUS reliquis accuratius referunt, quod

gladius

gladius in ultima extremitate offeus quidem, fed verfus caput pene corneus fit. Attamen HARTMANNUS credit fidem mereri, quæ veteres de vi Xiphiæ roftri narrarunt. Credo vero de altera Xiphiæ fpecie intelligendum effe GILLIUM, qui de fe dicit apud Gefnerum l. c. *Cum hujus piscis gladii jam abfciffi robur tentarem, dura faxa mucrone* excavabam.

Equidem nefcio, quæ SCHELHAMERO dubitandi ratio fuerit, an in Oceano Indico reperiantur Xiphiæ fpecies, quæ in noftro mari & in Mediterraneo, ibi forte degit alia grandior, & navibus magis infefta. Multæ funt plantæ & pifces, quos communes habent terræ boreales cum auftralibus. Quid, quod fi fpecies Xiphiæ a MARGGRAVIO & WILLUGHBEY defcripta Brafiliæ littora frequentet? Nefcio an ab hac diverfa fit fpecies illa Xiphiæ, quæ Gallis audit *Beuaffe de mer*, ad Infulas Antillas reperiunda; vid. *Hiftoir. natural. & moral. des Isles Antilles.*

Non debeo prætermittere hanc occafionem, communicandi cum curiofis figuram alius cornu, fimiliter navis carinæ impacti, quod Londini in fuo Mufæo fervat Clariff. *Petrus Collinfon*, Membrum Regiæ Societatis, Vir optime meritus de Hiftoria naturali, inprimis de ftudio botanico, mihique amiciffimus. Humaniffimo Viro debetur figura *Tab. III. Fig. 3.* in literis ad me datis Londini d. 5. Febr. 1744. & fequens hiftoria, ex Anglico in latinum verfa: *Redux erat ex Indiis Occidentalibus navis Regia, cui nomen Leopard atque ex mandato Cameræ, quæ navalium rerum curam habet, fignato die 18. Octobr. anni 1725. fubduci & refici debebat in Porthmuthenfi Machina. Cum in eo effent, confpiciunt rem infolitam in fundo navis, ad octo pedum diftantiam a carina, & quidem recte ante malum anteriorem. Erat vero cornu, vel os pifcis cujusdam, hujus figuræ & magnitudinis, vid. Tab. III. Fig. 3. Externa fuperficies afperiufcula,*

nec

nec dissimilis pelli, quam Chagrain *vocant. Extremitate qua fractum est, rude refert ebur. Piscis sine dubio secutus erat navem vela facientem, quippe apicem proram versus direxerat. Quanta vi & celeritate impegerit, exinde judicare licet, quod cornu perforaverat asserem extimum* A.B. *seu integumentum navis, crassitiei pollicaris, atque tabulam* B.C. *tres pollices crassam, substiteratque pars* C.D. *in ipsa costa ad profunditatem quatuor pollicum cum semisse. Et tamen recta non occurrerat navi, eam ad latus oblique assecutus.*

Ampliorem exspectamus descriptionem cornu hujus, præcipue an foraminibus duobus pervium. Quantum vero ex adjuncto schemate videre potuerim, non adeo multum a Parisiensi differre credo. Differre tamen judicat Clariss. COLLINSON, ex descriptione brevi, quam ad eum miseram, scribitque in Epistola ad me data die 16. Novembr. ejusdem anni 1744. se mirari, quod neque in libris, neque in Musæis Anglicis simile quid hisce duobus occurrat.

Ex animalium regno eorum quæ in aëre & in terra vivunt forte non nisi minora incognita sunt. Aliter vero res se habet cum illis, quæ nutrit Oceanus vastumque Pelagus. Nos adhuc latent eorum maxima, neque nisi casu spolia quædam videre datur, unde molem vastitatemque corporum miramur. Certe reliquis in eo etiam palmam præripit scientiis Historia naturalis, quod nova semper amatoribus sui offerat objecta, ne vel langueat studium, vel temere sibi persuadeant, omnia dudum esse perspecta.

Explicatio Figurarum Tab. III. & IV.

Tab. III. Fig. 1. & Fig. 2. repræsentantur duo fragmenta cornu carinæ navis Gallicæ impacti, magnitudine naturali.

Fig. 3.

ad Obſerv. LIV. pag. 217.
Fig. 2.

D K C G I E E H I G

Fig. 1.

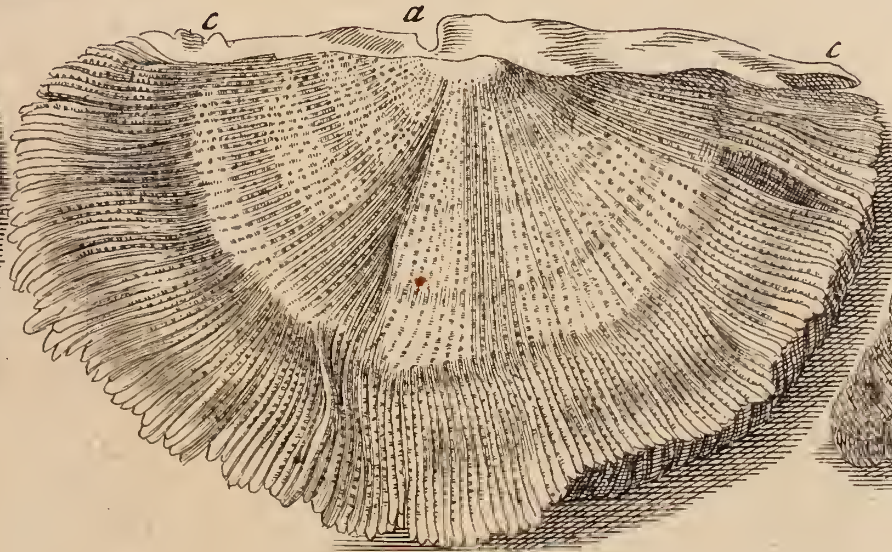
A B

ad Obſerv. LV. pag. 218.

Fig. 5.

Fig. 4.

ad Obſerv. LIV. p: 217.
Fig. 3.

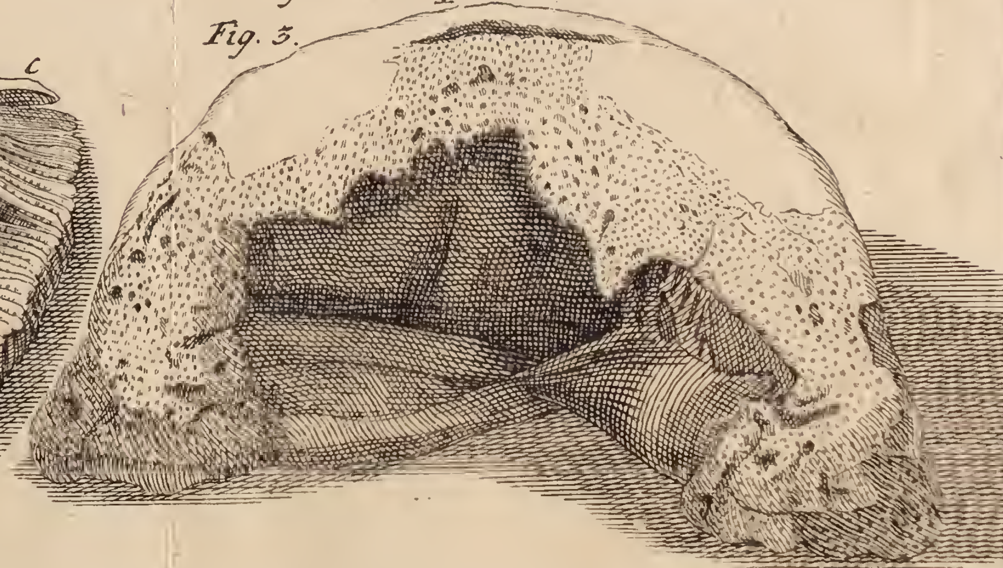

Fig. 3. Cornu impactum navi Regiæ, quæ Londinum appulit, magnitudine naturali.

A. B. eſt pars cornu, quæ extimo aſſere inſedit.

B. C. pars, quæ ipſam tabulam perforavit.

C. D. extremitas cornu, quæ in coſta navis ſubſtitit.

Tab. IV. Fig. 1. Cornu piſcis aſſervatum in Muſæo Regiæ Societatis Berolinenſis fere dimidiæ, quam naturaliter habet, magnitudinis, ut latere extimo, lævi, in conſpectum venit.

Fig. 2. ejusdem latus inferius aſperum.

C. cavitas ſeu hiatus coni forma, cujus baſis E. apex F.

G. G. oſſis eminentia ſupra dictam cavitatem.

H. Locus ubi in acumen coit.

I. I. Canales ab utraque parte eminentiæ.

K. Foramen ſtudio factum, ut duo canales, quibus os per longitudinem pervium eſt, in conſpectum veniant.

Fig. 3. ejusdem cornu extremitatis majoris planum, tranſverſum, ut per longitudinem inſpicienti obvenit magnitudine naturali.

(*Stockholmia Halam miſſa d. 18. Maii, 1745.*)

OBSERVATIO LV.

DN. D. FRANC. ERNEST. BRUCKMANNI.

Lapides fungiformes maris rubri, & Dendrites Abachienſis.

Fungi *lapidei* ſunt ordinarie vel *marini*, vel *foſſiles*; poſteriores non ſunt fungi terreſtres petrefacti, ſed æque originem ex mari habent, ſub diluvio univerſali procul du-

bio ex aquoſo elemento in terram delati eademque obruti, iis in locis, ubi hodie effodiuntur rurſusque exinde eruuntur. Priores & poſteriores ad genus corallinum pertinent, ſuntque proprie *lapides fungiformes* ſui generis & peculiaris indolis, qui in Oceani abyſſo profundoque maris, ad inſtar coralliorum & aliarum plantarum lapidoſarum, proprio ſuo modo ex ſeminio quodam proveniunt fungoſque terreſtres figura ſua imitantur. Ejusmodi fungum elegantiſſimum ex mari rubro obtinui ſuperiori anno, cumque non admodum frequenter tales ab aliis Curioſis notati & deſcripti occurrant, ejus delineationem & deſcriptionem ejus idcirco hic brevibus exhibere placet. Siſtit ergo Tab. IV. Fig. 4. lit. a. partem ſuperiorem concavam, lamellis tenuiſſimis punctatis vel granulatis condecoratam. Fig. 5. autem lit. b. exhibet partem vel latus inferius lamellatum, partim tenuibus profunde inciſis, partim & craſſioribus lamellis, alternatim ſemper jucundo prorſus ſpectaculo ſe excipientibus. Tandem literæ c. c. iſtam fungitæ partem indicant, qua dubio procul rupi adnatus fuit.

Corpus fungi eſt ſemirotundum, lapideum, duriſſimum, candidiſſimum, cum nive de albedine certans, elegantiſſimum; reliqua in figura ænea conſpiciuntur.

De origine & productione horum fungorum, quos *Fenagün* ibi vocant, quique in mari rubro creſcunt & naturam talem ſaxeam induunt, Itineraria referunt, quod in arena maris creſcant & piſcatione eximantur. Quamprimum in apricum deveniunt, ſtatim evadunt duri, ſed colore adhuc rubicundo tincti ſunt, ponuntur dein ad littora & ſolis radiis exponuntur, ibique partim calore horum radiorum, partim fluctibus, lavantur & dealbantur, immo & adhuc duriores redduntur. Perquam ſimiles ſunt Agaricis, qui in laricibus, aliisque arboribus ſeneſcentibus, proveniunt. Ex aqua extracti, quandam mollitiem habent, & lympha ſalſa

ita sunt repleti, ut instar spongiæ, aqua turgidæ, manibus exprimi possint. Præter rubicundum sæpius quoque alios colores, ut cœruleum, violaceum, cinereum, brunnum, viridem & album, immo diversimode mixtos, offerunt, gratumque sic visui spectaculum præbent. Mare rubrum inprimis talibus abundat fungis, observatumque fuit, quod maxime in locis arenosis admodum copiose crescant, procul dubio ex semine proprio sui generis, quod cum coralliis & horum seminibus convenit. Quid Dn. de MONCONNYS de formatione horum fungorum lapideorum sentiat, videri potest in ejusdem *Itinerario p. 258.* ex cujus germanica versione pauca saltem hæc adjicere lubet: Es sind im rothen Meer unterschiedliche Bäume, samt ihren Aesten und Früchten, darauf Zwiebeln, Knoblauch, Schwämme, Piltze, Rettige, allerhand Wurtzeln ꝛc. zu finden, die in dem Wasser ganz weich sind, und die hinnunterfahrende Leute mit ihren krummen Messern abschneiden, so bald sie aber in die Lufft kommen, werden sie den härtesten Steinen gleich. Dergleichen Raritæten sind zu Sues gar viel zu verkauffen, aber noch mehr und wohlfeiler am Gestade des Meeres, wo sie herausgebracht werden, und um ein gewiß Geld zu bekommen sind. Ejusmodi *lapides fungiformes* itidem quoque in Nilo, in mari Indico, in littoribus maris novæ Hispaniæ & Mexico, ubi *Texcalnanacat* appellantur & forsan alibi, Alcyoniis & Coralliis potius accensendi, offenduntur, de quibus fusius agunt. *Erasm.* FRANCISCI in dem Ost- und West-Indischen Lust-Garten p. 186. & 896. HAPPELIUS *in Relat. Curios. Part. I. pag. 484. Part. II. p. 578.* Confer. quoque OLEARII Gottorfische Kunst-Kammer, p. 74. & LOCHNERUS in *Rarioribus Musei Besleriani p. 83. 84. 87.*

Marino huic producto subjungere adhuc lubet terrestre quoddam, *Dendritem* nempe *Abachiensem.* Hic omnium elegantissimus a natura opere punctato pictus lapis, albus

eſt & ſciſſilis, fruticetis punctis miniatis minimis nigris, luſu quodam naturæ eleganter in tabulam conjectis, ornatus. Hæc fruticeta minora ſubtiliſſimo quaſi penicillo in utraque ſuperficie lapidis, opere, ut vocant, miniato, elegantiſſime depicta ſunt, ac ſi artificis manu factum id eſſet. Vid. Tab. III. Fig. 4. quæ primum, & Fig. 5. quæ alterum latus exhibet. Occurrit hoc lapidis genus ad pagum *Abach,* non procul Ratisbonâ. Imagines talium arborum & fruticetorum, prout notiſſimum jam eſt, originem ſuam debent certis terræ & mineralium evaporationibus, quæ per poros, rimas ac ſaxorum fiſſuras penetrant & veſtigia quædam poſt ſe relinquunt. Colores differunt pro varietate ingredientium, quæ vapores ſecum in & ad lapides afferunt; ſic enim in monte Ramnio Goslariæ, vitriolo Veneris copioſiſſime referto, dendritas virides annotare quondam licuit. Vitriolum martis & ſucci bituminoſi ac ſulphurei nigra arbuſcularum relinquunt veſtigia & impreſſiones, prout hoc ex uſu, arte & obſervationibus notare licuit.

(*Guelpherbyto Halam miſſa d. 28. Mai. 1745.*)

OBSERVATIO LVI.

DN. M. BONIF. HENRICI EHRNBERGER.

De

Deceptionibus dioptricis.

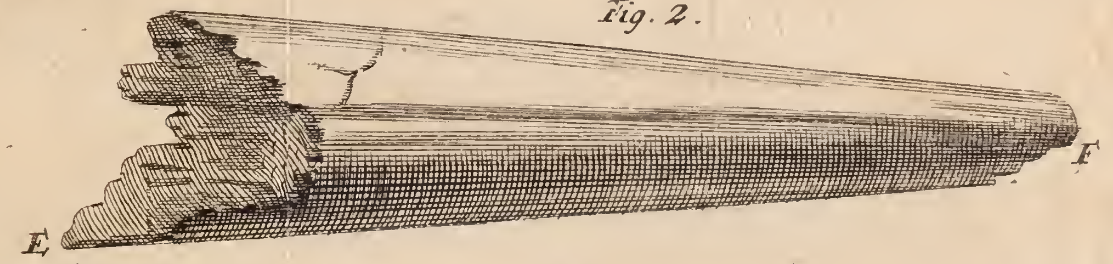
Quemadmodum in ſpectaculis catoptricis, ex ſpeculis ſphæricis potiſſimum natis, non prorſus aliena objecta exhibentur, & ab archetypo figura plane diſcrepantia, ſed tantum vel diſtantia adparente, vel magnitudine, vel ſitu, vel longitudine vel latitudine numerove alio: Sic idem de dioptricis dicendum eſt multo magis. Tantum nimirum abeſt, ut decipiantur oculi,

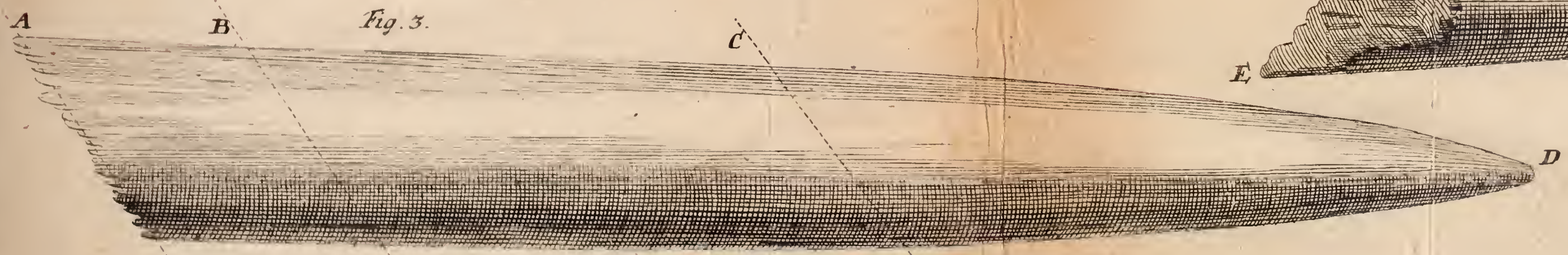
ad Obs: LV. pag. 220.

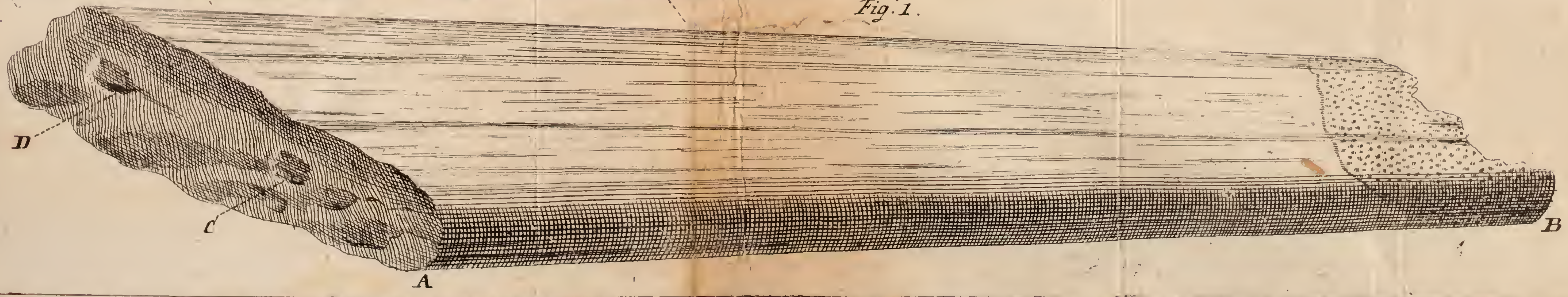

ad Observ: LIV. pag. 216.

li bonis inſtrumentis dioptricis, teleſcopiis & microſcopiis armati, ut potius multa, imo quam plurima, nunc in aprico quaſi prolata habeantur in Philoſophia naturali, quæ veteres, illa armatura deſtitutos, latuerunt.

Minutiſſima nimirum ut maxima, ac remota nimium tanquam coram intueri hodie licet. Neque etiam, juſta attentione ac crebriore obſervatione adhibita, timendum facile eſt, ne quis in errorem aliquem abripiatur. Exemplum quidem exſtat *Antonii Mariæ* SCHYRLÆI *de Rheita*, Ordinis Capucinorum Concionatoris & in provinciis Auſtriæ & Bohemiæ quondam Prælectoris, qui tubo ſuo binoculo, a ſe reperto, nimium confiſus, præter quatuor Jovis comites Galileanos aut Marianos, quinque alios exteriores & majores prioribus ſe conſpexiſſe, epiſtola ad *Ericium* PUTEANUM *anno 1643. d. 6. Jan.* Coloniæ data, non adſeruerat modo, ſed etiam, (quod eos putabat Coloniæ primum viſos eſſe, imperante Ferdinando tertio, ac eccleſiam Romanam tum gubernante Urbano VIII.) *Ferdinanditertios* ac *Urbanoctavianos*, itemque *Agrippinos* planetas nominaverat. A GASSENDO autem aliisque magnis Aſtronomis non immerito erroris fuit inſimilatus, qui ſtellas fixas pro ejusmodi novis planetis habuerit. Neque enim in poſterum iſte, aut alius quiſpiam, hos imaginarios Jovis comites, novis obſervationibus inſtitutis, recuperare aut evincere potuit. At enim vero, quis hic non culpam conjecerit vel in tubi binoculi conſtructionem non ſatis diligentem, vel in ipſius SCHYRLÆI obſervationem non ſatis ſollicite, ſed præcipitanter ac perfunctorie, inſtitutam, vel in utrumque etiam. Nec quoque longe abfuiſſe videtur SCHYRLÆUS a vanæ gloriolæ captandæ ſtudio, qui tam cito evulgaverit, quod frequentiores curas vigiliasque ante deſideraſſet, quam ullus eruditorum comperiſſet. Quod longe prudentius a GALILÆO factum eſſe ex ejus *Nuntio ſidereo* intelligitur,

 (pag.

(pag. 10.) quippe qui non uno organo, quo oculos armaret, fuit contentus, nec acquievit quærere & elaborare, donec tale invenit ac paravit inſtrumentum, quod curioſitati ſuæ laudabili faceret ſatis. Neque etiam hoc invento ſuo una vice ſtellas, tum fixas, tum vagas, obſervavit, ſed ſæpius, ut utrarumque claram, diſtinctam & adæquatam ſibi compararet ideam, deque earum differentia figuræ & magnitudinis redderetur certus. Hinc igitur factum, ut nemo illum erroris arguere fuerit auſus: quod rem eandem quilibet alius etiamnum invenire poteſt, ea nempe ratione, qua ab illo inventa pariter & deſcripta eſt.

Neque tamen omnes ex dioptrica exulant deceptiones, quibus imprudentes in alienam mentem abripi ſe patiantur facile. Ut enim ſicco jam pede prætercam Polemoſcopia, quæ ſpeculorum ac lentium ope in aliam prorſus plagam objecti imaginem magnitudine auctam transferunt: Tubi etiam ipſi vel optimæ notæ ſummæque perfectionis, non carent decipiendi aptitudine: Ut enim taceamus, objecta longiſſime diſſita, ita, ut ſenſum oculorum effugiant, per teleſcopia quaſi cominus ad nos acceſſiſſe, & multo majora exhiberi, ſecus ac rerum opticarum imperiti putabunt; præterea quoque imago objecti inverſa in tubo aſtronomico oculo ſiſtitur ſpectatoris, quod tamen neutiquam impedimento eſt bene exercitatorum aſtronomorum obſervationibus.

Atque idem hoc quoque præſtant optima microſcopia, quæ exiguas res majori forma conſpiciendas exhibent, & præter hoc etiam (quod ad microſcopia compoſita, præſertim Hoockiana, attinet, duabus tribusve lentibus conſtantia,) non ſolum enormiter augent, ſed & objectorum imagines inverſas intra tubulum repræſentant. Sed de his cum alio tempore uberius ſit actum, plura jam facere verba animus non eſt: præſertim, quod alia ſunt in promptu, quæ vel oblectare opticæ tyrones, vel in admirationem adducere va-

leant

leant imperitos, quin & Philoſophis de cauſſis inquirentibus nonnunquam haud parum negotii faceſſere ſoleant.

Prodeat igitur *priſma vitreum trigonum,* vel ſolidum, vel aqua repletum, tribus parietibus probe politis & pellucidis, in triangulum æquilaterum diſpoſitis, conſtans. Hoc ipſo detineri & in admirationem rapi non raro poſſunt, qui illud vel ad oculos ſuos admovent, vel radios ſolares intromiſſos & inde refractos obſervant, vel etiam in arculam intus denigratam, & ita comparatam, ut ante crenam transverſam ejusmodi priſma poſitum ſit, introſpiciunt. Hic enim iridis arcum, iisdem, quibus in cœlo, coloribus pictum, invenient: ibi pro longitudine priſmatis, iridis colores binis ſimul in locis, vel in area, & pariete, vel in tecto conclavis & area, vel pariete, pro priſmatis ſitu, obſervabunt. Iſtic autem nudum priſma inſpicientes, omnia corpora, ſive lucida, ſive illuminata variisve coloribus aut luminis gradibus diſtincta, iride quaſi illinita videbunt. Quodſi autem iridis coloribus in aream aut parietem projectis ſpeculum quoddam cylindrice convexum objiciamus, feneſtrarum valvis omnibus clauſis, præter illud foramen, quod priſmati patet, circumcirca iridem cernere licebit ſpecie lepidiſſima.

Hujusmodi priſmata trigona, quanti æſtimata & in pretio ſint habita apud populos Orientales, ut margaritis longe præhabita, ſatis indicare videtur *P.* TRIGAUTIUS *Lib. IV. de Chriſtianorum expeditione ad Sinas cap. 4.* dum ita ſcribit: Cum P. *Matthæus* RICCIUS graviſſimo morbo expeditus eſſet, amico in grati animi teſſeram inter cætera munuſcula vitrum trigonum donavit, quod ille in tanto pretio habuit, ut in argenteam thecam incluſerit, & aureas catenulas in extremis nodis alligarit. Hoc vitrum multorum cupiditatem incitavit. Nam non ita multo poſt quingentos aureos in pretium unus aliquis dicitur obtuliſſe, & gravate extorſiſſe, quia donum regium æſtimabatur. Idem teſtatur

tur KIRCHERUS *in China illustrata.* Et vere, si miras luminis & objectorum adparentias ex vario situ & adplicatione hujuscemodi prismatis attendamus, facile illud quivis suspicere & magni æstimare potest: Cum quamplurima sint experimenta & observationes variæ circa illud instituendæ, quæ tamen jam adducere in medium, supersedeo, quod *Zach.* TRABERUS *in Nervo optico,* & *Jo.* ZAHNIUS in *Oculo artificiali Teledioptrico,* ubi ille decem ex situ variato prismatis, una cum quatuor consectariis proponit, hicce 38. eorum experimentorum sollicite pariter & curiose instituit ac fideliter descripsit, ab hoc labore me levarunt.

Atque eosdem fere effectus monstrant *prismata annuaria,* & insuper hunc, quod solis radiis exposita perfectas irides cum vivacissimis coloribus in parietem oppositum trajiciant. Quod idem præstant *coni vitrei,* sive crystallini solidi, qui solaribus radiis expositi, non tantum perfectas irides in oppositum pavimentum vel murum ejaculant; sed etiam hoc habent singulare, ut, dum per eos candelæ ardentes, vel lunare lumen adspicitur, non ipsam lunam vel candelas exhibeant, sed loco earum lucidissimas irides. Horum conorum vitreorum defectu, in potoriis quoque vitris conicis, cum orbiculo congruo piceato bitumine connexis, & intus aqua repletis, iidem effectus poterint obtineri; quorum tamen effectuum curiosos ad duum-virorum jam laudatorum, TRABERI & ZAHNII, tractatus nunc liceat ablegare.

Hoc tamen hic intactum relinquere haud possumus, quod & TRABERUS *Catopt. Cap. XVI.* annotat, sphæras quoque vitreas, aqua limpida repletas, immisso solis lumine, iridem coloratam generare, quæ eo vivacior elucescet, si cubiculum ita obscuretur, ut non nisi radius solis pro quantitate ampullæ sphæricæ immittatur & hæc a fenestra tribus quatuorve pedibus geometricis distans ita collocetur, ut radii

so-

ſolares prius refracti per medium denſius, e concavo intus oppoſito repercuſſi, in parietem e regione poſitum poſſint incidere, quo facto iris colorata & circularis elegans comparebit. Quodſi duplicem deſideraveris iridem, a tergo ſphæræ vitreæ immotæ ſpeculum planum adplicandum eſt, in oppoſita nimirum radiorum ſuperficie: tunc enim radii extra ſphæram exiſtentes repercutientur, novamque iridem priori adjungent. Triplicatam vero etiam effici, vult TRABERUS l. c. ſi *ſpeculum foliatum*, ut adpellant, *concavum* in alterius plani locum fuerit adhibitum, id quod ab harum rerum curioſis tentari poteſt.

Tubi quoque, præſertim longiores, & illi quidem, quorum vitra, & potiſſimum lentes objectivæ, majori ac debeant apertura ſunt prædita, varios exhibent inſpicientibus colores, ut objectum præ illis ægre inveniatur: qui tamen ceſſant, cum vitra ſufficienter ſunt tecta, maxime in aſtronomicis tubis, ubi pro diverſis planetis, quorum alii vivacius lumen habent, alii debilius, nunc minor, nunc major apertura requiritur.

Huc referendum quoque eſt teleſcopii curioſi quoddam genus, tetraëdro bene parato & polito ita munitum, ut mucrone quodam ſuo introrſum ad vitri objectivi centrum ſit directum: quod adeo ludit coloribus iridis, ut primum introſpicientes non ſine magna admiratione eosdem obſervent.

His vero miſſis pergimus nunc ad *polyhedra* ſive *polygonia*, quæ *polyoptra* a quibusdam adpellantur. Quamvis perilluſtris WOLFFIUS per *polyoptra* alius inſtrumenti dioptrici rationem, qua objecta multiplicantur, quæ anguloſa haud eſt, intelligat, de qua paulo infra quædam dicentur. Horum autem *polyhedrorum* tam mira eſt proprietas, ut verendum, ne illi, qui cum artificioſa occultatione iſtis utuntur, præſtigiarum ac artium magicarum ſuſpicionem vix ef-

fugiant. Hæc enim vitra pluribus superficiebus planis ad quadrantem elaboratis objecta quælibet multiplicant ad suarum superficierum numerum, & diversis locis depingunt, ut tali lente angulosa, oculo debite adplicata, rem toties videre sibi videatur spectator, quot habet illa hedras. Et inter alia jucundissimum visu est, quod, si quis (*) rem ante se positam, & tali *polyhedro* inspectam tangere tentet, initio eam digito extento haud facile attingere queat, cum tot digiti appareant, quot rei imagines, & discerni nequeat, quæ res, & quo digito sit attingenda. Quanquam, si tot digiti nondum adparent, quot res, errori propior est digitus, quam si digitorum numerus rei multitudini æquatur: tunc enim digitus rei est proximus, & tunc facilius rem propositam attingere disces, si vitrum *Polyedrum* ante oculos positum parumper vertas in gyrum; tum enim movebuntur omnia objecta, excepto vero, quod vel plane non, vel minimum movetur. Digitum ergo extende versus illud, quod non, aut minus, movetur; aut digitum quemlibet adparentem extende versus rem adparentem eidem proximam. Necesse tamen erit, ut talismodi polyedra non, ut Schema a ZAHNIO *pag. 508.* depictum monstrat, comparentur, ita ut anterior quædam superficies, sive ἕδρα, posteriori parallelo situ opponatur; sic enim vera res statim suo loco visui occurreret, sed potius hedræ in medio vitri concurrant cum inclinatione quadam ad basin oppositam, sic enim nulla imago rei in vero ejus loco adparet; ac res ipsa plane non, sed ejus solum imago cernitur. Ejusmodi autem vitris recte adhibitis, varie homines deludi posse, & in magnam deduci admirationem, non negabunt, qui his organis sunt instructi. ZAHNIUS hunc lusum proponit, & jubet perspicillum ex polyedris construere & naso amici in mensa

(*) sunt verba ZAHNII *Fund. III. Synt. II. c. XIII. p. 509.*

mensa adponere, qui, licet unicum ferculum esset oblatum, quamplurimis tamen instar lautissimi epuli mensam refertam videbit, e quibus, si jubeas eum, ut unum seligat sibique reservet, ac eodem contentus maneat, facile efficies, ut eum jejunum e mensa tam magnifica & opulenta dimittas. Simili fere & occultiori, hincque etiam mirabiliori, ratione hoc artificio utens aliquis, ex uno equite aut milite armato præsenti exhibebit turmam equitum, aut militum cohortem hancque arma expedite & æqualiter ad nutum tractantem, si nimirum per foramen parietis tali vitro instructum prospicienti, opponatur miles ejusmodi armis indutus, a tergo autem hujus parietis, per cujus foramen spectator perspicere jubetur, lateat is, qui hunc militem in armis instruat: tunc tot milites iste spectator videbit æqualiter se moventes, quot planas vitrum illud *polygonum* habebit superficies.

Ad alium vero etiam usum adhibuisse tale vitrum aliquem rerum opticarum peritum Coloniensem, relatum mihi aliquando esse memini. Hunc doctum creditori suo pecuniam reposcenti veniam dedisse ad se veniendi ac debiti summam recipiendi, hac tamen conditione addita: si solus inveniatur in museo suo; id quod per foramen in janua existens exploratu esset facillimum: At vero hunc doctum foramen istud armasse talismodi *polyhedro*: Hinc quoties flagitator ille ad januam venisset, & per vitrum illud angulosum inscius introspexisset, sicque debitorem suum ita multiplicatum vidisset, regressum domum se recepisse, persuasum firmiter, eum non esse solum, sicque diu a postulatione ac solutione debiti mansisse immunem.

Alio quidem etiam organo, quod celeberrimus WOLFFIUS *polyoptron* vocat, objecti alicujus imago multiplicari potest: Si scilicet in orbiculo vitreo plano plures incisos habeamus circellos cavos, tanquam exiguæ magnitudinis vi-

tra concava essent, huncque orbiculum, pro vitro objectivo adhibitum, cum lente convexa, cujus focus sit fere 8. vel 10. digitorum, in locum vitri ocularis conjungamus & in tubulo, aut potius duobus tubulis ductitiis, vel etiam sub forma coni truncati, cujus tamen interior ac minor ductitius esse potest, firmemus, in formam fere tubi belgici minoris, seu perspectivi ita dicti. Quod si quis enim per lentem istam convexam introspiciat, objectum e regione positum per illos cavos circellos cernet toties simul, quot sunt cavæ sectiones in isto orbiculo, sed tamen minore magnitudine & tanquam longe dissita judicabit esse spectator. Sicuti & res nimis propinqua non æque distincte, & uno conspectu multipliciter exhibetur, aut per omnes sectiones cavas ad lentem ocularem & oculum radiat, quemadmodum ea, quæ longius abest ab observatore.

Sed vitrum *polygonum* nondum est dimittendum, ut potius brevi hac digressione interposita, ad illud revertamus, cum plura supersint de eo memoratu digna. Haud equidem scio, an ex *polyedrorum* proprietate parheliorum aut paraselenarum rationes & phænomena apte satis explicari possint: utut hoc arbitratus sit CARTESIUS, Philosophus alioquin in excogitandis ac inveniendis rerum naturalium caussis ingeniosissimus pariter ac felicissimus: Neque enim omnes difficultates hac ratione superari posse, concedent facile, qui omnia *parheliorum* ac *paraselenarum* phænomena ad *polyhedri* vitri proprietates, tanquam ad lydium lapidem, examinabunt. Id quod ex B. *Jo. Christ.* STURMII, *Physicæ electivæ Tomo II.* uberius patebit eo ablegare se passuris.

Nos hic loci potius hoc porro notamus de vitris *polyhedris*, ea ad oppositos etiam effectus posse adhiberi. Dissipatas scilicet & discissas imagines etiam conjunctas & redunitas exhibent, lepidissimo spectaculo. Quem in finem tamen machina aliqua est paranda, cujus constructionem non

modo

modo apud ZAHNIUM laudatum, sed & in omnibus fere mathematicas disciplinas tradentibus libris depictam videmus, quam etiam fere quotannis in scholis mathematicis describimus, ut præterire jure hic possimus. Id tamen tacendum hic minime videtur, KIRCHERUM etiam *polyhedro* usum esse ad inventum suum, quod *Horoscopium magico-dioptricum* adpellat, quo in infinita fere linearum confusarum in tabula delineatarum multitudine, stilorumque & utcunque positorum situ, hoc tamen confusum rerum chaos ex certo puncto *horologium* ordinatum & exacte horas demonstrans exhibet. Describitur illud etiam a ZAHNIO (*), hoc insuper addente, quod non minorem admirationem excitare aptum est, quemadmodum ex diversis foraminulis sibi proximis, per eundem tubulum idemque vitrum prospicientes, in una eademque tabula diversas res, verbi gr. ex uno foraminulo hortum, ex alio exercitum, ex alio urbem, rursus ex alio gregem ovium, observare possimus.

Quod si autem angulosas has lentes conjungamus cum alia lente multum convexa, ludrica exinde microscopia habebimus, quæ non modo magnitudine, sed & simul multitudine, aucta repræsentabunt objecta, incertumque reddent rationem hujus compositionis nescientem, an totidem objecta sint præsentia, nec ne. Quorum microscopiorum ludicrorum varias species & rationes, sive quoad formam internam, sive quoad externam, qui discere gestit, sæpius jam laudatum adeat ZAHNIUM, cujus curiosa vel inventa, vel ab aliis tradita, quisquis cum animo attento perlegerit, non raro nova alia inveniendi nancifcetur occasionem.

Nos hic tacere nolumus instrumentum aliud, quod externa forma sua non multum abludit ab illa machina dioptri-

(*) *Fundam. III. Synt. V. cap. VII. p. 760. seqq.*

ca, quæ difrupta & difciffa junctim videnda exhibet, meminit ejus SCHWENTERUS *in Parte V. Probl. XXII.*, quam vero paullo perfectiorem defcribemus. Nimirum in canali quodam, aut potius cono truncato, imo etiam pyramide truncata, unius circiter pedis longitudine, firmetur orbiculus aut bafis, cui infciffi funt plures circelli, qui finguli lentibus æquali fectione gaudentibus armentur, quarum autem focus paulo major requiritur, quàm longitudo canalis, aut coni truncati, &c. eft. Ex altera ejus parte relinquatur exiguum foramen, cui lampas adplicetur, vel noctu, vel in camera obfcura. Ex oppofito autem objiciatur paries dealbatus, in quem lampas, adhuc intra focum lentium exiftens, radios lucidos per fingulas lentes projiciat. Quodfi vero lentes iftæ charta adglutinata tectæ fint ita, ut nihil vitri, nifi quantum litteræ cujusdam figura depofcit, remaneat, pingentur iftæ litteræ in pariete ac lucidæ apparebunt, præfertim, fi lampas fit extra conclave, & canalis aut conus truncatus per parietem lumen transmittat in parietem oppofitum. Schema SCHWENTERI l. c. depictum rem reddet conceptu faciliorem, modo loco canalis cylindracei, conus truncatus aut pyramis decurtata concipiatur.

Sufficiant jam deceptiones dioptricæ: Plures autem fuperfunt machinæ & inftrumenta, quibus indocti decipi poffunt, fi Catoptricam cum Dioptrica conjungamus. Huc enim referri poffunt *Camera obfcura* plano fpeculo & una lente inftructa, quæ objecta erecto fitu in fundo aut pariete dealbato exhibet; ut & *Polemofcopium*, quod, uno aut duobus fpeculis planis ac lentibus inftructum, rem remotam plane aliam in regionem transfert confpiciendam; quod inftrumentum ab inventore HEVELIO defcriptum videmus in ejus *Selenographia*, & in commodiorem formam redactum ac demonftratum a me in duabus difputationibus olim

Jenæ

Jenæ habitis (*). Itemque *Laterna magica*, ſive inſtrumentum noctu aut in tenebris imagines in orbiculis vitreis depictas, interventu ſpeculi concavi ac unius, vel, quod melius, binarum lentium ac lampadis, in pariete oppoſito dealbato, ſatis magna, imo etiam gigantea magnitudine, repræſentans, inde *magicæ* cognomen ſortitum; præſertim illud, quod novis acceſſionibus a me auctum, imaginibus mobilitatem ac vivacitatem majorem conciliat (**), v. gr. Chriſtum e ſepulchro exſurgentem, molam alatam cum alis mobilibus, Muſicum cantum modulantem, &c. exhibet. Quibus illuſtris F. E. SCHENCK, Conſiliarius aulicus Saxo-Coburgico-Meiningenſis & ſupremus Waſungenſium ac Sandienſium Præfectus, Vir ingenioſiſſimus & ad curioſa natus, feminam addidit rhombo mobili adſidentem ac ſimul caput nutantem. Quod ſi imagunculas removeamus, laternam habemus tanto lumine radiantem, ut oculos introſpicientium excæcare poſſet. Huc referre quoque poſſumus *arculam Catoptrico-dioptricam*, res externas intus majores exhibentem in tabula vitrea plana, ſed non polita; *Ciſtulam paraſtaticam*, in qua imagines ſatis magnæ & erectæ ſpeculi ac lentium auxilio repræſentari poſſunt: Item aliam *machinam paraſtaticam*, quæ objecta foris a tergo conſtituta curioſiſſime erecta ſiſtit conſpicienda (†). In eundem cenſum venit *poculum potorium magico-dioptricum*, in cujus fundo, vel vino eidem infuſo, qualescunque imagines curioſiſſime incurrunt in oculos. Similiter addere hic non pigramur *Horoſcopium curioſum magico-dioptricum*, quod in horto,

vel

(*) An. 1709. reſpondente in utraque Henr. Andrea Hœpero, Hannoverano.

(**) Vid. Diſp. mea de Laternæ magicæ novo & curioſo augmento, Jenæ an. 1713. habita.

(†) De quibus laud. ZAHNIUS *Fund. III. Synt. V. p. 687. ſeqq.* pluribus agit.

vel quovis alio loco, ope Telescopii in Engyscopium conversi, artificiose construi potest. Quanquam enim ad deceptiones dioptricas referri quoque posset, tamen quia præstantius videtur, si tubo recurvo gaudeat, malui huc trahere. Atque eodem in numero habendum est *Anemoscopium Teledioptricum*, quo tempore quovis lucido ventus a quacunque regione spirans, una cum qualitatibus & effectibus curiose repræsentari potest (*) & quamplurimæ aliæ artificiose compositæ, quarum agmen claudat *Panscopium Teledioptricum*, quod una Telescopium, Microscopium, Polemoscopium, Helioscopium, Cameram obscuram & plura alia complectitur (**).

(*Coburgo Halam missa d. 9. Jun. 1745.*)

OBSERVATIO LVII.

DN. D. JOANN. CONRADI TRUMPHII.

De

Ictero nigro ex urina tantum conspicuo.

Notum est, signa icteri ex urinæ flavedine & nigredine, nec non albo oculorum in flavum mutato, facile & fere in principio morbi cognosci; icterum autem nigrum vocari, quando color urinæ, oculorum & cutis corporis magis in atrum inclinat. Non facile contingit, flavum colorem in albo oculorum non adesse, quando icterus præsens est. Contigit vero exemplum, ubi icterum nigrum non tam mutatus color tunicæ oculorum albugineæ & cutis corporis, sed solummodo urina indicabat. Erat autem urina eodem nigrore imbuta, quo atramentum est scriptorium, sedimentum ipsum autem referebat limaturæ martis colorem. Æger qui jam per 12. dies decubuerat, cum loco Physici tunc ægro-

(*) l. c. pag. 703. (**) l. c. pag. 768. seqq.

ægrotantis d. 19. Octobr. a. p. eum inviserem, viribus omnibus erat exhaustus & vix cutis ossibus hærebat. Manus erant tremulæ & tendines subsultabant, neque somnus, neque appetitus aderant. Laboraverat hactenus omnino febre maligna cum delirio, & interrogatus, an regio hepatis doleret, non verbis, sed capitis inflexione, id affirmabat. Quapropter suspicans adhuc hepatis obstructionem, quamvis hactenus rhabarbarum & sapo Venetus exhibita fuissent, imponebam huic regioni emplastrum, ex emplastro de cicuta & diachylo composito mixtum. Hoc brevi dolorem mitigabat, obstructione nempe resoluta, quod exinde patebat, quod alvus bis, ter & pluries intra nychthemeri spatium solveretur, quamvis per aliquot adhuc dies feces nondum naturali, sed albo & cinereo tinctæ essent colore. Post quatuor dies subsultus tendinum disparebat, verum somnus, appetitus & vires nullatenus redibant. Hisce diebus semper inhæsi remediis sequentibus, parum tantum interdum mutatis: Rec: Aq. flor. tiliæ, lilior. convall. sambuc. cordial. frig. ana ℥ij: cinnamom. sin. vin. ℥j. Corall. rubr. ppt. antimon. diaphoret. martial. lap. cancr. citrat. ana scrupul. unum, Cinnab. nativ. scrup. dimid. Nitr. antimoniat. vel depurat. salis absinth. ana scrup. I. vel drachm. dimid. limatur. martis subtiliss. gr. XV. rhabarb. Alex. scrup. unum. Confect. alkerm. incomplet. drachm. dimid. syrup. de toto citro drachm. III. spir. nitri dulc. drachm unam. M. D. quovis bihorio uncia una. Rec: Tinct. mart. helleborat. Anim. rhabarb. arcan. tart. liquid. ana drachm. I. cum dimid. spir. nitri dulc. drachm. I. M. D. gtt. LX. bis de die. Rec: Aqu. Majoran. Regin. Hung. ana drachm. II. acet. rutac. unciam dimid. M. D. pro odoramento.

Quamvis igitur hoc in statu urina de summe nigro suo colore vix quicquam remitteret, flavedo tamen in oculis nulla prorsus conspiciebatur; sensim hinc ad meliora redibat

 æger

æger, nihiloſecius urina manebat fuſca, niſi quod ſedimentum non amplius inſtar limaturæ martis atrum & pulverulentum, ſed mucoſum eſſet. Remedia in hoc ſtatu fere eadem fuerunt, quæ antea deſcripta, nempe: Rec: Tinct: mart. cum ſucc. pomor. & helleborat. Anim. rhabarb. Arcan. tart. liquid. Eſſ. abſynth. compoſ. ſpir. nitr. dulc. ana ſcrup. II. vel drachm. I. olei de cedro gutt. IV. M. D. gutt. LXX. Rec. Decoct. hord. cum C. C. & rad. ſcorzoner. libr. dimid. Aqu. ſcord. flor. paralyſ. cordial. frig. ana unc. II. Antimon. diaphoret. martiat. Corall. rubr. ppt. lapid. cancr. citrat. ana ſcrup. I. Limat. mart. ſubtiliſſ. gr. XV. cinnab. nativ. ſcrup. dimid. Nitr. antimon. drachm. dimid. Rhabarb. orient. ſcrup. unum. ſyrup. de toto citro drachm. VI. M.

Tandem urinæ color nigerrimus in flavum degenerabat, & cum d. 12. Novembr. appetitus ciborum, ſomnus & vires aliquantum rediiſſent, tandem citrina evadebat inſtar urinæ ſanorum. Diarhœam in hoc morbo ſalutarem merito exiſtimans, juvandam omnino eſſe duxi, quamvis interdum quoque eam moderandam, non quidem ſiſtentibus remediis, ſed ſaltem imminuendo doſin rhabarbari, exiſtimaverim. Quod autem nullus color flavus in cute comparuerit, qui tamen ſæpe etiam ſuperato jam morbo adhuc remanet, exinde puto provenire, quod bilis ex obſtructo hepate regurgitans, a vaſis internis reſorpta, potius ad vaſa urinaria, quam ad extrema cutis tranſierit; ſedimentum enim illud nigricans arenoſum, limaturæ martis ſimile, bilem fuiſſe non tam æruginoſam, quam potius ferrugineam, extra dubium omnino eſt, Putabat quidem alius æger, eodem morbo laborans, qui ab alio Medico hactenus remedia obtinuit, provenire illud ſedimentum a pulveribus potioni admixtis; aſt facile refelli poterat hæc ſententia exinde, quod tum in illo ipſo, tum & in noſtro ægrotante, urina tale jam ſedimentum monſtraverit, antequam illud præſcriptum fuerit

rit remedium. Concretiones quasdam biliosas per alvum secessisse, in hactenus descripto casu non observavi, quale exemplum eodem tempore in alio ægro, colica in principio morbi biliosa vehementissima laborante, obtigit.

Quamvis autem de reliquo rhabarbarum cum salibus junctum in hoc morbo omnem fere absolvat paginam, & sapo Venetus in deobstruendis visceribus magnæ sit efficaciæ, (quæ remedia jam a priori Medico adhibita fuerant) hisce tamen sub circumstantiis ea, quæ enumeravi, potius subjungere volui quam illis solis ulterius insistere. In hoc vero ægri statu, dum omnia fere in vado esse videbantur, aliquando post rigorem cutis pruritus ejus percipiebatur, & postero die levis purpura apparebat, quæ tamen intra paucos dies, post lenem promotum sudorem, iterum dispellebatur, ut ita post aliquot hebdomadum decursum vires integras cum sanitate, auxiliante divino Numine, tandem feliciter recuperaverit.

OBSERVATIO LVIII.

DN. D. JOANN. CONRADI TRUMPHII.

Abscessus in inguine, ex quo lumbrici & feces alvinæ prodierunt, feliciter consolidatus.

Hujusmodi abscessus non adeo infrequenter occurrere, ex multis observationibus nunc constat, nec mihi quoque talem in praxi defuisse, testantur ea, quæ cum Dn. Collectoribus Commercii litterar. phys. med. Norimberg. communicavi, ibique Ann. 1740. extant. Non minus quoque in Volumine VII. Actor. Academ. nostræ p. 473. talis casus consignatus prostat, in quo tamen felix haud successit sanatio, sed abscessus apertus mansit, sicuti utplurimum evenire solet; hinc quoniam alius interea mihi obtigit casus, qui perfectam admisit consolidationem, eum quoque in præsentia-

rum sincere communicare placuit, cum omnibus eo pertinentibus circumstantiis, quæ in sequentibus consistunt.

Uxor civis cujusdam honesti, 44. annorum, quam ex circumstantiis quibusdam gravidam esse suspicabar, (quæ suspicio tamen fefellit) prægressa gravi iracundia, post antea comestas spiras recentes, percipit noctu vehementes dolores colicos, cum alvi & urinæ obstructione. Sequente die vocatus, deprehendo eam colica nephritico-biliosa laborare. Remedia interne exhibita ab initio omnia revomebat. Clyster applicatus alvum subducebat, sed altera vice immissus nullum effectum præstabat. Inter hæc fluxus menstruus per duos dies, sed parcius, prorumpebat, eoque cessante, cum alvus obstructa reserationem urgeret, & ægrota pilulas plane abhorreret, sequentem præscripsi mixturam: Rec: Resin: Jalap. scrup. dimid. solv. in Ess. Cort. ☉ant. drachm. II. adde syrup. Violar. drachm. dimid. D. pro duabus dosibus. Hocce remedio tandem satis solvebatur, præsertim quoniam simul sequens subjungebatur clyster: Rec: Spec. decoct. emollient. uncias II. sem. carvi & anisi ana unc. dimid. flor. chamæmel. vulg. manip. I. fol. Senn. drach. II. fol. Tabaci Virgin. drachm. I. Conc. M. decoqu. cum s. q. aquæ & lactis, Colaturæ addebantur Elect: cathol. & ol. rapar., alia autem vice terebinth. in vitell. ovi solut. drachma I. & dimidia. Interim, non obstante, quod alvus esset aperta, tamen vomitus biliosus continuabat, &, quod magis adhuc mirandum erat, feces alvinæ aliquoties cum vomitu rejiciebantur, quemadmodum etiam eodem tempore lumbricus vivus simul evomebatur. Ad ulterius ergo eliminandam saburram biliosam repetebam usum prædictæ mixturæ purgantis, quæ exoptatum iterum præstabat effectum, prodeunte simul, unacum lotio, satis notabili quantitate sabuli, quod insimul morbum recte pro colica nephritico-biliosa declaratum fuisse, arguebat. Quoniam autem simul flatibus adhuc molestabatur ægra, se-

ſequentem dein præſcribebam mixturam: Rec Spir. nitr. dulc. drachm. II. Eſſ. carminat. Wedel. & Caſtor. ana drachm. dimid. M. D. gutt. XL. Interim durante hocce morbi decurſu, conquerebatur ægra de notabili per intervalla occurrente augmento doloris in tumore quodam in inguine, antea quidem ſæpius, ſed mitiori in gradu ibidem percepti. Herniam leviorem eſſe hunc tumorem, ex circumſtantiis enarratis tum a me, tum a Chirurgo concludebatur. Ceſſantibus vero ventris doloribus, prædictus ille in inguine magis adhuc exacerbatur. Propius ergo intuentes tumorem, inveniebamus, apoſtema hic latitare, ſtatimque, ponderatis omnibus circumſtantiis, prædicebam, ex illo aperto lumbricos eſſe prodituros, id quod Chirurgus, ceterum ſatis peritus, vix ac ne vix quidem imaginari ſibi poterat, eventus vero demonſtrabat, verum fuiſſe hoc prognoſticon, quod ex caſibus ſimilibus jam jam obſervatis formabam. Paucis enim poſtea elapſis diebus, adhibitis antea convenientibus cataplaſmatibus, aperiebatur apoſtema, præviaque excretione ſatis notabilis quantitatis purulentæ materiæ, altero die Chirurgus, turundam apprehenſurus, lumbricum extrahit, magna cum admiratione ex parte ſua, & haud minori cum ſtupore ex parte ægrotæ. Hunc poſtero die adhuc unicus ſequebatur, præter quem vero, neque ex apoſtemate hoc, neque etiam per inferiora aut ſuperiora, ullus quidam ulterius prodiit. Interim ad abſtergendum & mundificandum ulcus, quod ſatis anguſta quadam apertura in abdomen progrediebatur, & ex quo interdum feces alvinæ una cum pure ſimul excernebantur, injectiones balſamicæ frequentius in uſum vocabantur. Poſt aliquot dies foramen magis anguſtum evadebat, aſt quoniam hoc non obſtante puris excretio continuabat, dubii adhuc hærebamus, an plenariam illud admiſſurum ſit conſolidationem. Continuatis ergo porro prioribus injectionibus, ſubjungebantur balſamica, ex

Eſſ. myrrhæ, balſ. de Copaiba, aliisque, quæ cum turunda adplicabantur, horumque ſub uſu intra quatuordecim dierum ſpatium plenaria tandem conſolidatio, rarius alias in ejusmodi caſibus eveniens, ſuccedebat, nihilque amplius incommodi poſt ſe relinquebat.

(Goslaria Halam miſſæ, d. 12. Jun. 1745.)

OBSERVATIO LIX.

DN. D. JOANN. FRIDER. FURSTENAU.

Biga Caſuum de abſceſſu & ulcere genuum feliciter perſanatis.

Puella 12. annorum conqueritur de ambulandi difficultate, mox tumor durus, dolens, ex parte rubeus in cavitate flexuræ poplitis ſiniſtri pedis in conſpectum prodit. Mater anxia me advocat in conſilium, & cum tumorem exploraſſem, auctor ipſi fui, ut ſacculum ex herbis reſolventibus & diſcutientibus conficeret, ipſumque aceto deſtillato, cum ſpiritu vini mixto, irrorando, calide ſæpius applicaret. Fecit hoc per octo circiter dies, non admodum magnum autem inde ſentiit levamen, neque tumor multum imminuebatur, ideoque ſuaſu meo ſaponacea, camphorata, ſpirituoſa, ſalina & ſimilia applicabat, ſed neque his optatum effectum conſequi potui. Cum itaque probe animadverterem, fieri haud poſſe, ut tumor hic diſcutiatur & reſolvatur, tandem, licet trepidus, ad emollientia & maturantia confugi: Hæc inter commendabam ἐυπόριστον illud, quod ex melle & farina ſecalina paratur, addito pauxillo olei lini, inde tumor ſenſim ex parte mollis reddebatur, ita quidem, ut in ſuperiori ejus apice locus ſe ſe oſtenderet, qui accuratius intuenti albus apparebat. Hunc itaque locum lanceola provide aperui; effluebat

fluebat primo sanguis ater, deinde materia purulenta ichorosa, multo sanguine remixta. Abscessum hinc digestivis & balsamicis lege artis tractans, tumor sensim imminuebatur, & interne simul laxantibus & diaphoreticis in usum vocatis, omnia ex voto succedere videbantur, imo firmissima mihi spes erat, fore, ut paucorum spatio dierum, abscessus ad plenariam deduci posset consolidationem. Sed ex improviso nova accedebant symptomata: Puella enim, forsan ex errore in sex rebus nonnaturalibus commisso, corripitur simul forti horrore, cum insequenti æstu leniori, & ingenti pedis dolore, apparentibus simul novis tumoribus non multum a priori distantibus, maxima interim materiæ purulentæ atque serosæ copia ex abscessu aperto profluente, ita quidem, ut abscessus in ulcus depascens quasi degeneraret, & labia excavata peculiares formarent sinus, magnaque pars musculorum, qui hoc loco siti sunt, gracilis nempe, semimembranosi & semi nervosi, in conspectum veniret. Huic ut succurrerem malo, suasi primo, ut ad tumores novos discutiendos novum, sed priori longe majorem conficeret sacculum, ex herbis floribusque roborantibus & resolventibus, inprimis lavendula, salvia, rosemarino, majorana, flor. sambuc. chamomill. similibusque constantem, quo totum fere femur interius foveret; interne vero laxantibus, diaphoreticis, temperantibus, bezoardicis, vulnerariis, in pulverum & infusorum forma exhibitis, cum regimine diapnoico, uteretur, unde etiam tumores isti novi discutiebantur. Abscessum vero ipsum purgavi aqua phagædenica; deinde balsamum instillavi vulnerarium, deligationes bis in die instituì, lintea sæpius-duplicata (vulgo compressen) rite applicavi & fascia apta omnia firmavi; loco balsami vulnerarii interdum inspersi pulverem myrrhæ cum alumine crudo, & omnem movebam lapidem, ut sinus probe comprimerem labia simul ad se invicem adducendo, quod etiam ex voto

suc-

ſuccedebat, ita quidem, ut puella iſta, ſex circiter ſeptimanarum ſpatio, perfectam recuperaret ſanitatem, neque ullam in ambulando retineret difficultatem, quamquam abſceſſus, qui primo duos digitos transverſos ſupra articulationem aperiebatur, deinde transverſim ipſam attingebat, imo fere usque ad locum, ubi muſculi, gracilis, ſemimembranoſus & ſeminervoſus inſeruntur, progrediebatur.

Hunc ideo potiſſimum notavi caſum, quia tam quoad ſymptomata, quam quoad locum affectum, aliasque circumſtantias, valde analogus fuit illi, quem recenſet Illuſtris HEISTERUS, *Diſſert. de genuum ſtructura & morbis* §. *78. ſeqq.* quæ M. Dec. 1744. prodiit; iſte autem modo citatus caſus fuit lethalis, ob copioſum ichoris ſanguinolenti effluxum, quem Medicus & Chirurgus, in abſentia celeberr. HEISTERI compeſcere non poterant, unde quoque modo nominatus Vir clariſſimus inductus fuit, ut crederet, aneuriſma forſan occultum abſceſſus ſpecie hic latitaſſe.

Reſtat nunc, ut de ulcere in genu a nobis perſanato quædam addamus: Puella decem annorum laboraverat variolis t. t. epidemice graſſantibus, peſſimoque more remediis calidis, & regimine exquiſite diaphoretico erat tractata, unde magnam ſeroſarum & acrium humorum copiam collegerat; ſuperatis itaque variolis, quæ maximam partem confluentes fuerant, in genu quoque dextro tanta earum fuit copia, ut tota patella una veluti eſchara eſſet obducta, hacque remota magna conſpiceretur cavitas, quam ſeroſa illa acris materia, ſub eſchara collecta & ſtagnans, effecerat. In auxilium itaque vocatus, corpus primo appropriatis laxantibus & hæmo-catarticis purgavi, ulcus ipſum Eſſ. ſuccini, myrrhæ ſimilibusque deligavi, & cum in utroque latere ſinus eſſent, magnam puris quantitatem ſeroſi plorantes, id egi, ut ſpleniis craſſis, utrique lateri adplicatis, aptaque liga-

ligatura comprimerem, quod etiam feliciter ſuccedebat, deinde pulverem Myrrhæ, vel ſolum, vel cum alumine crudo permixtum, ulceri inſperſi tandemque ſaccharo Saturni exſiccavi & ſic ad perfectam deduxi ſanationem.

(Rintelio Halam miſſa d. 25. Jun. 1745.)

OBSERVATIO LX.

DN. D. ANDREÆ WESTPHAL.

Hydrops aſcites feliciter curatus.

Virgo, quæ viginti quatuor annos jam compleverat, ruſtico vitæ generi dedita, ob refrigerationem pedum in aqua frigida, tempore illo, quo menſes fluxerant, horumque inde ortam plenariam ſuppreſſionem, hydrope aſcite, ſucceſſive invaleſcente, tandem adfligebatur. Varia hinc equidem ſubinde ab ægra adſumpta erant remediorum genera, inprimis a domeſticis undiquaque corraſa, eventus autem non reſpondebat ſpei conceptæ, ſed morbus in dies majora incrementa capiebat. Cum ergo tandem auxilium a me peteret, præſcripſi infuſum aliquod, ex raphano ruſticano radula comminuto, & baccis juniperi contuſis, mediante affuſione aquæ calidæ paratum, & ſyrupo quodam edulcoratum, Hujus in dies tantam haurire debebat quantitatem, quantam ferre valebat. Mane elixirium proprietatis ſine acido, cum ſpiritu nitri dulci mixtum, veſpertino vero tempore pulverem, ex nitro, tartaro vitriolato, & lapidibus cancrorum cum acido citri ſaturatis compoſitum capiebat. Uſu horum remediorum per aliquod tempus continuato, cum urinæ larga quantitas redderetur, remedium quoddam purgans, ſequentem in modum paratum, ægrotæ porrigebatur: Rec. Succi iridis noſtratis expreſſi & per ſubſidentiam depurati, unciam unam, ſpiritus aniſi drachmas

ſex. Hujus mixturæ poſtea recipiebat drachmam unam & Syrup. corticum aurant. drachmas duas, hæcque cum duabus unciis vini commixta pro doſi capiebat.

Magna inde copia fecum alvinarum & ſeri per alvum exturbabatur, manifeſto cum levamine ægrotantis. Urina quoque, infuſo illo antea commemorato ad libram unam quotidie adſumpto, ſatis large dein profluebat, & tumor abdominis pedumque adeo quidem imminuebatur, ut poſt duorum circiter menſium, ab incepta hac curatione, decurſum, ægrota libere in hypocauſto poſſet obambulare, cum antea pedibus haud inſiſtere valuerit, & lecto fere perpetuo affixa fuerit. Tunc vero iterum remedium illud purgans, cum quatuor drachmis Syrupi cortic. aurantiorum commixtum, haurire juſſi, unde denuo magna quantitas aquarum expellebatur. Ipſa autem ægra poſtea ſemper majus ſentiebat levamen, viriumque incrementum, ac tandem, adhibitis ſimul medicamentis roborantibus, pilulis ex Aloe, pulvere ſquillæ, extract. cent. minor. Sapone Veneto & tartaro tartariſato paratis, hauſtoque quotidie infuſo quodam pugillari ex herbis uterinis, ſanitatem priſtinam plenarie tandem recuperabat.

OBSERVATIO LXI.

DN. D. ANDREÆ WESTPHAL.

Radicis Squillæ inſignis efficacia in oppletione pectoris pituitoſa.

Sacerdos quidam fere ſexagenarius, temperamenti ſanguineo-cholerici, & ſtrictioris corporis habitus, hæmorrhoidum fluxum hactenus ſingulis menſibus ſatis largum expertus, ex refrigeratione extremitatum inferiorum, ſub itinere, tempore hyemali inſtituto, oppletionem pectoris inſignem

ſignem ſibi contraxerat. In conſilium ergo vocatus famoſus quidam empiricus, ſyrupum de pulmone vulpis, commixtum cum ſyrupo Violarum, exhibuit, a cujus largiore uſu, per ſeptem dierum ſpatium continuato, oppletio illa pectoris tantum ſumſerat incrementum, ut ſuffocari omni momento ægrotus videretur. Mediante tuſſi nil plane ejicere valebat, vires omnino erant fractæ, & maxima ſimul conjuncta reſpirandi difficultas. In hoc rerum ſtatu ego accerſitus, mixturam, ex aquæ Veron. vinoſ. unciis tribus, aquæ Hyſſop. unciis duabus, aceti ſcillitici, in quo gummi ammoniacum erat ſolutum, uncia una, & Syrup. Nicotian. q. ſ. ad gratum ſaporem conciliandum, paratam, nec non pulverem, ex radicis ſquillæ granis quatuor, rad. Vincetox. granis ſex, & nitri granis octo compoſitum, offerebam. Suris inſimul imponebantur veſicatoria, & ano injiciebantur clyſteres leniter ſtimulantes. Hac ergo ratione non ſolum illa inſignis pectoris oppletio eximie levabatur, ſed & ingens materiæ viſcidæ & mucidæ quantitas ope tuſſis rejiciebatur, ſubjunctisque demum remediis lenioribus diaphoreticis & analepticis, æger tandem perfecte iterum convaleſcebat.

OBSERVATIO LXII.

DN. D. ANDREÆ WESTPHAL.

Cœcitas plenaria in puero, uſu mercurii dulcis iterum ſublata.

Puer egenus ſumme cacochymicus, pedibus nudis ſemper incedens, per viginti quatuor hebdomades, plenaria jam laboraverat cœcitate. Oculi valde erant turbidi, atque hinc & inde, inprimis non procul a pupilla, maculæ quædam albæ in iisdem apparebant, concurrentibus ſimul continuis fere doloribus capitis, præſertim in regione oſſis frontis.

Probe ergo conſiderans, cœcitatem hanc pro cauſſa forte agnoſcere aut nimiam craſſitiem & viſciditatem humorum illorum, quos oculi fovent, aut obſtructionem nervi optici, a humoribus craſſis productam, ſtatim in uſum vocare decrevi mercurium dulcem, tali maxime ratione, ut uni parti mercurii dulcis adderem lapidum cancror. partes tres, & decoctum ex radice chinæ, ſarſaparillæ, bardanæ & ſcrophulariæ hauriendum inſimul præberem. Suris poſt hæc imponebantur veſicatoria, oculis adplicabantur epithemata, ex herbis roborantibus & diſcutientibus confecta, interpoſitis aliquando lenioribus purgantibus. Singula hæc etiam ita proficiebant, ut intra octo hebdomadum ſpatium colores varios non modo iterum cognoſcere & a ſe invicem diſcernere, ſed etiam ſcripta, typis majoribus expreſſa, legere valeret, tandemque adjuvante Divini Numinis gratia viſum plenarie recuperaret.

OBSERVATIO LXIII.

DN. D. ANDREÆ WESTPHAL.

Diarrhœa Pleuritidi ſuperveniens ſalutaris.

Mulier ſexaginta annorum, ſanguine plena, multorum liberorum mater, & per totum vitæ ſuæ curſum ab omnibus fere morborum inſultibus vitam degens liberam, tandem hoc anno pleuritide vera adfligebatur. Statim ab initio vena in brachio lateris adfecti ſecabatur, veſicatoria ſuris, & lateri dolenti veſica ſuilla lacte tepido repleta, adplicabantur. Pulveres nitroſo-diapnoici camphorati, aliaque in pleuritide uſitata remedia, debito ordine & modo exhibebantur. Succedebant etiam omnia ex voto, & die morbi quarto ſputum prodibat cruentum, hac vero excretione circa diem ſeptimum uno quaſi actu ſubſiſtente, omnia ſymptomata

tomata reddebantur pejora: Æstus enim maximus, dolores summe ardentes & punctorii lateris sinistri, respiratio valde difficilis & anxia deliriumque vehemens, superveniebant, ægra floccos legebat, ungues in digitis manuum colorem induebant lividum, oculi lacrymas fundebant involuntarias & artus quandoque convellebantur. Nono autem morbi die accedebat diarrhœa, sub qua materia coloris ex atro rubescentis, insignem fœtorem spargens, in magna quantitate, atque utplurimum inscia ægrota, excernebatur, quemadmodum etiam urina pari ratione reddebatur. Durabant hæc usque ad decimum quartum morbi diem, quo superato, omnia symptomata antea commemorata sensim evanescebant, & pristina successive redibat sanitas.

OBSERVATIO LXIV.

DN. D. ANDREÆ WESTPHAL.

Motus convulsivi chronici ex terrore orti.

Virgo 28. annorum, temperamenti sanguineo-cholerici, habitus corporis floridi, & perfecte ceteroquin sana, decimo sexto ætatis suæ anno, ex adspectu viri cujusdam, qui prorsus insolitæ formæ fictam gestaverat faciem, repentino terrore vehementer fuerat commota, quem mox convulsivi motus, inprimis brachii & pedis sinistri, excipiebant, qui equidem a Medico, tunc temporis præsente, quadantenus mitigati fuerunt, temporibus autem sequentibus, & quidem præcipue circa æquinoctia, magno cum impetu & vehementia recurrerunt, nec ullo etiam modo amplius refrænari potuerunt, licet optima quælibet denuo adhibita fuerint remedia. Per decem ergo annos jam jam malo hocce ita adflicta fuerat, cum & ego in consilium simul vocarer, præviaque diligenti indagatione omnium circumstantiarum, sta-

tum ejus ita comparatum deprehenderem. Quando a motibus hisce libera vivebat, quantum scilicet ex externo adspectu judicare licuit, vegeta erat ac sana, catamenia rite & stato tempore fluebant, nec in aliis actionibus, homini sano competentibus, præternaturale quidquam notabatur, excepta saltem atonia & quandoque occurrente tumore aliquo, levissimo tamen, brachii & pedis sinistri, nec non insigni proclivitate ad terrorem, ex minima etiam caussa statim oborientem. Paroxysmum autem instantem præsagiebant ordinarie somnus inquietus admodumque turbatus, appetitus plane dejectus, dolores capitis, palpitationes cordis, angustia præcordiorum & frigus per totum corpus sese diffundens. Hæc, quando per duos, tres, ad summum quatuor dies perduraverant, motus convulsivi magna cum vehementia miseram ita excruciabant & exagitabant, ut a quatuor personis in lecto detineri haud potuerit. Oculi tunc erant clausi, os distorquebatur, caput mira quadam vi modo antrorsum, modo retrorsum agitabatur. Cor palpitabat, sanguis impetuose versus pectus & caput movebatur & respiratio summe erat difficilis. Manus & pedes durante paroxysmo ratione frigiditatis cum glacie certabant; quamprimum vero calor, etiam saltem aliqualis, in iisdem redibat, statim paroxysmus non solum mitior evadebat, sed quoque ad breve quoddam tempus plane remittebat. Superato tandem illo, de summa virium prostratione, siti, dolore capitis & angustia præcordiorum conquerebatur. Mens sibi non constabat, sed varia minus cohærentia plerumque tunc proferebat. Quodsi autem pedes, præcipue vero manus, frigus iterum occupabat, illico etiam paroxysmus denuo recrudescebat, nunquam tamen ultra duas, vel ad summum tres horas durabat, hacque tragœdia finita, dein ægrota, paucorum dierum intervallo, ad plenariam orthostadiam redibat.

Cete-

Ceterum omnia illa remedia, quæ per integrum biennium ad malum hocce radicitus exſtirpandum, fuerunt adhibita, nullum plane attulerunt levamen, quin potius nuperrime adhuc fluxus menſium nimius, cum fluore albo benigno conjunctus, acceſſit, quem dein p'enaria adpetitus dejectio, viriumque tanta proſtratio excepit, ut vix ægra adhuc negotia illa, quæ aias facili etiam modo perficiuntur, obire queat; inprimis cum etiam nunc intumeſcentia præternaturalis totius lateris ſiniſtri ipſius corporis, maxime brachii & pedis accedat, motusque iſti convulſivi prædictis temporibus indeſinenter recurrant, hacque ratione lethalem tandem ſucceſſurum eventum omnino præſagiant.

OBSERVATIO LXV.

DN. D. ANDREÆ WESTPHAL.

Hæmorrhagia uteri enormis, immiſſione extremitatum ſuperiorum in ſal calefactum, feliciter cohibita.

Fœmina viginti quatuor annorum, temperamenti ſanguineo-melancholici, vegeta alias ac ſana, & partu jam ſemel feliciter defuncta, ob lapſum in terram graviorem, & iracundiam, qua vehementer exarſerat, quinto graviditatis menſe abortum patiebatur. Negligentia obſtetricis, membranæ, quibus fœtus in utero circumdatus eſt, & funiculus umbilicalis fere totus, in utero remanſerant, quare febris ſuperveniebat inflammatoria uterina perquam vehemens. Quinto vero poſt abortum die hæmorrhagia uterina tam enormis accedebat, ut ægrota intra ſex horarum ſpatium ultra viginti libras ſanguinis amitteret. Omnia remedia, ad illam ſiſtendam adhibita, prorſus irrita erant, immo eo uſque tandem increſcebat, ut lipothymiæ frequentiores, ſudores

ſudores frigidi, abalienatio mentis & tremores artuum mortem inſtantem prænuntiarent. Hoc ergo ſub rerum ſtatu perquam ſontico cogitabam adhuc, an non forte ligaturæ artuum ſuperiorum, aut immiſſio eorundem in ſal valde calefactum, ſanguinis affluxum verſus hancce regionem promovere, & hæmorrhagiæ huic obicem ponere valerent. Prius remediorum genus, in tali ſtatu alias præſtantiſſimum abhorrebant adſtantes, metu vano crudelitatis detenti; poſterius vero admittebant. Immiſſis itaque artubus ſuperioribus in ſal calefactum, & quidem crebrius repetitis vicibus, primo omnium faciei lenis quidam calor conciliabatur; poſtea lipothymiæ & artuum tremores ſubſiſtebant, & tandem ſudore frigido in calidum per totum corpus mutato, hæmorrhagia uterina quadantenus intuitu vehementiæ ſuæ remittebat. Cum ergo uſui ſalis calefacti ulterius inſiſterem, intra duarum denique horarum ſpatium, impetus hæmorrhagiæ hujus penitus coërcebatur, & exhibitis ſimul poſtea idoneis remediis internis, a gravi hocce morbo ægrota feliciter liberabatur. Notatu autem inprimis adhuc dignum erat, quod, durante illo externo calidi ſalis uſu, artus ſuperiores undiquaque adeo quaſi perfuſi fuerint rubicundo colore, ac ſi flagellis cæſi eſſent, manifeſto ſane indicio, quod ſatis valida tali modo excitata fuerit humorum verſus ſuperiora revulſio, quæ optimum & ſecuriſſimum ad compeſcendam effrenem talem hæmorrhagiam conſtituit remedium.

OBSER-

OBSERVATIO LXVI.

DN. D. ANDREÆ WESTPHAL.

Oculorum inflammatio, cum prominentia insigni dextri extra orbitam, a difficili perruptione dentium caninorum orta.

Infans ſeptem circiter menſium, communi alias & utplurimum uſitato more admodum difficili dentium ſic dictorum caninorum in maxilla ſuperiore perruptione laborabat. Complures jam jam noctes diesve plane inſomnes transegerat, doloresque adhuc magis augebantur accedente utriusque oculi inflammatione. Varia a parentibus jam jam adhibita erant remedia, ad promovendam hujus inflammationis diſcuſſionem, dentiumque ſimul adjuvandam perruptionem, quæ etiam in tantum profecerant, ut dens caninus ſiniſtri lateris e gingivis prodierit, inſimulque inflammatio oculi ejusdem lateris a vehementia ſua notabiliter remiſerit; aſt dexter caninus dens, his non obſtantibus, quaſi immobilis intra gingivas hærens, nullo modo ulterius promoveri poterat, indeque eveniebat, ut inflammatio totius oculi dextri non ſolum valde augeretur, ſed etiam bulbus ipſe ex orbita usque adeo promineret, ut quaſi exinde propulſus videretur, concurrente ſimul copioſa ſeri lacrymalis profuſione, & atrociſſimis indeſinenter continuantibus doloribus. Sub his itaque circumſtantiis cum meum quoque parentes implorarent auxilium, locum illum gingivarum, ſub quo dens perrupturus adhuc latitabat, lanceola leniter incidebam, hocque facto tertio die non ſolum dens iſte absque ulteriori difficultate prodibat, ſed omnia illa modo commemorata ſymptomata in totum quoque evaneſcebant.

OBSERVATIO LXVII.

DN. D. ANDREÆ WESTPHAL.

Abſceſſus lienis, abſceſſu in inguine orto, ſublatus.

Miles gregarius ingurgitationi ſpirituum ardentium ſummopere deditus, tandem exinde inflammatione lienis fuerat correptus. Chirurgus advocatus venæſectionem negligens non ſolum, ſed etiam alia remedia, ſtatui morbi convenientia, ægroto non porrigens, effecerat, ut inflammatio illa tandem in apoſtema abierit. Quadrageſimo tandem morbi die, auxilium meum efflagitabat æger. Inveniebam eum febre hectica laborantem, cum impotentia pedem ſiniſtrum movendi, hærebatque ſine dubio abſceſſus ille in ſuperficie lienis externa, ſiquidem partim tumor notabilis in hypochondrio ſiniſtro occurrens, partim etiam ſenſus fluctuantis materiæ in illa regione, ſi digito prædictus tumor leviter comprimebatur, hanc ſuſpicionem confirmabant. Prædicebam ideo ægroto funeſtum omnino exitum, niſi forte inciſione, in hypochondrio ſiniſtro inſtituenda, materiæ purulentæ exitus tempeſtive adhuc pararetur. Reſpuebat vero non modo ægrotus hancce operationem, ſed etiam omnia interna recuſabat medicamenta, unde iterum diſceſſi. Poſt undecimam a primo inflammationis initio hebdomadam ſponte ægrotum denuo viſitabam, qui tunc de dolore & ardore ſummo in inguine ſiniſtro conquerebatur, quanquam in illo loco nec rubor, nec tumor ullus tunc conſpiceretur. Paucis autem poſtea diebus prodiit ibidem tumor inflammatorius, cui, pro obtinenda maturatione, adſtantes mel cum farina mixtum impoſuerant. Obtenta demum hoc remedio ſuppuratione me iterum vocari curabat ægrotus. Suadebam ergo ſtatim apertionem abſceſſus hujus,

eaque

eaque facta, magna materiæ purulentæ quantitas non modo profluebat, ſed æger etiam ſtatim referebat, ſe pedem ſuum libere iterum movere poſſe. Deligato vulnere ut artis eſt, eundem derelinquebam, cumque altero die redirem, percepi ipſum optime præterita nocte quieviſſe, nihilque fere incommodi jam perſentiſcere. Remotis faſciis magna iterum purulentæ materiæ quantitas e vulnere prodibat, idque adhuc per octiduum continuabat, diſparente ſimul tumore in hypochondrio ſiniſtro & hectica febre prorſus iterum evaneſcente feliciterque ceſſante.

(*Gryphiswaldo Halam miſſæ, d. 7. Auguſt. 1745.*

OBSERVATIO LXVIII.

DN. D. JO. CAROLI VILELMI MOEHSEN.

Deſcriptio oſſis frontis omnium craſſiſſimi, cui adnexa eſt oſſis cribriformis pars peculiaris ſtructuræ.

Firma & compacta Ægyptiis fuiſſe capitis oſſa, teſtatur HERODOTUS *Lib. III. 12.* De incolis Hiſpaniolæ refert *Gonzalus Ferrandus* OVIEDUS, in *Hiſtoria Indiæ generali*, eorum capita tam dura fuiſſe, ut gladiorum aciem obtuderint, immo ipſi ſæpius in fragmenta diſſilierint. Hoc quoque *Alex.* CARDAMUSTA de incolis Thomæ inſulæ, aliorumque ſub æquatore habitantium, prodidit. Calorem harum regionum ſolam eſſe cauſſam, ut compacta nimis fiant capitis oſſa, a pleriſque creditur. Sed cranium e terra in Islandia effoſſum deſcribit *Angrinus* JONAS *Lib. II. Crymogææſ. rerum Island.* edit. Hamb. MDCX. p. 135. quod tanta fuiſſet firmitate & craſſitie, ut nec ſecuri, nec malleo, ab adſtantibus potuiſſet frangi. Magni hoc herois, *Egilli* ſci-

licet *Scallagrimi* fuiſſe, idem docet. Medicorum obſervationes evolvi, an quædam de craniis craſſioribus memoriæ prodiderint, ſed nihil reperi, excepta *H.* WELSCHII obſervatione, de cranio ſine ſuturis, digiti fere annularis craſſitie. Vid. *Hecatoſt. I. obſ. phyſic. med. p. 98. obſ. 77.* KEYSLERUS quoque refert, *Epp. itin.* pag. 1073. in theſauro rerum anatomicarum, quæ Dresdæ ſervantur, cranium humanum pollicis craſſitie monſtrari.

Cum in parvo rerum curioſarum adparatu, quem non ita pridem collegi, os frontis ſingulari craſſitie ſervem, cum parte oſſis cribriformis peculiaris fabricæ adnexa, illud examini eruditorum, cum accurata oſſis delineatione, ſubjicere placuit, quam nec WELSCHIUS, nec KEYSLERUS dederunt. In *XII.* quidem *parte Scriptorum Societatis* *δοκιμαζόντων*, *Nro. III. p. 337. ſeqq.* deſcriptionem hujus oſſis dedi; ſed cum Societatis hujus ſcripta raro in Medicorum conſpectum veniant, ac deſcriptio abſque delineatione minus clara ſit, eam Illuſtr. PRÆSES Academiæ Naturæ Curioſorum Actis inſeri juſſit. Hoc ordine in deſcriptione nunc procedam, ut primo externam oſſis frontalis faciem, deinde craſſitiem & internam ejus ſtructuram, ac poſtremo fabricam oſſis cribriformis particulæ ſingularem, exponam. In menſura pede Pariſino utor. Superficies externa, quæ convexa eſt, ab extrema parte apophyſis naſalis *Tab. V. Fig. 1. a* usque ad conjunctionem circiter ſuturæ coronalis & ſagittalis *b.*, longitudinem habet ſeptem pollicum cum dimidio. In delineatione, quam hac ipſa *Fig. 1.* dedimus, non eandem reperies menſuram, cum eam ſupra editam & convexam frontis partem egimus. Quælibet apophyſis angularis externa ab altera, ut *c.* usque *d.*, diſtat quatuor pollices & tres lineas. Apophyſes angulares internæ *e* & externæ *d* vel *c* pollicem & quasdam lineas inter ſe diſſitæ ſunt. Apophyſeos naſalis longitudo ab *f.* usque *a.* octo eſt linearum. Alae oſſis frontis,

quæ

ad Observ: LXVIII.
pag. 252.

Fig. 1.

Fig. 2.

quæ superiorem orbitæ partem formant, a medio arcus superciliaris, *Tab. VI. Fig. 1.:* vel marginis orbitæ *a* usque ad fundum ejus, pollicem & decem habent lineas. Accurate & fusius ossis frontis ambitum descripsi, quo perspicue convenientia hujus ossis cum omnibus aliis adultorum ossibus frontis appareat, ea solum mensura, quæ ab extrema apophysis nasalis parte, usque ad conjunctionem suturæ frontalis & sagittalis sumta est, reliquas excedit, quod inde ortum esse putamus, cum nullum harum suturarum vestigium in conspectum venit, sed ossium sincipitis vel bregmatis partem, frontis ossi adnexam esse, judicamus. Crassitiem nunc attingam hujus ossis, quæ optime ex *Tab. V. Fig. 2.* potest cognosci. In margine *a. b.* qui alias cum ossibus bregmatis connectitur, crassities octo vel decem linearum, imo quibusdam in locis pollicis latitudinem superat. Processus sive alæ ossis frontis, quæ superiorem orbitæ arcum constituunt, dimidium pollicem & amplius crassitie æquant; vid. *Tab. V. Fig. 2. c. d.* Apophyses angulares externæ *e.* usque ad cavitatem internam ossis frontis *f.* protensæ, crassitiem habent duorum pollicum, quæ autem non satis exacte in delineatione expressa est. Hæ apophyses eo in loco, ubi ossi zygomatico vel jugali junctæ fuerunt, cavitatem habent glenoideam, *Tab. V. Fig. 2. g.* & *Tab. VI. Fig. 1. c.* cum alias hæc ossa sutura junguntur. Crassities inferior hujus apophysis, ubi glenoidea cavitas est, in quadro habet sex septemve lineas, sed hæc ob artis delineatoriæ regulas breviationis, non potuit ad amussim exhiberi.

Ubi extremitates superiores ossium nasi cum osse frontis jungi solent, peculiarem hic observamus superficiem, *Tab. VI. Fig. 1. d.* & *Tab. V. Fig. 1. g.*, cujus crassities ad tres quatuorve excrevit lineas, unde colligere licet, nasi ossa ejusdem fuisse crassitiei. Apophysis nasi *Tab. VI. Fig. 1. e: Tab. V. Fig. 1. b.* quæ in media superficie gaudet spina *Tab. V.*

Fig. 1. a. f. per harmoniam cum osse frontis & per gomphosin cum parte ossis cribriformis jungitur, quod in delineatione non expressum est. Incisura ethmoidalis admodum angusta est, nam ubi alias latissima, hic vix duas æquat lineas. In cava ossis frontis parte *Tab. V. Fig. 2.* nullam spinam coronalem conspicimus, sed sulcus latus *h.* sinus falciformis, usque ad cœcum procedit foramen. Interdum hoc reperiri observavit WINSLOVIUS in *Anatomiæ Tab. I. No. 200.* Tota superficies interna, sulcis gyrorum substantiæ corticalis cerebri præaltis abundat. Ossis cribriformis adnexam apophysin inferiorem *Tab. VI. Fig. 1.* proponit, longitudo ejus a processu nasali *e* ossis frontis usque *f* pollicem excedit. Crista galli, vel apophysis cribriformis superior ,, parum in cava ossis frontis parte prostat. Reliquæ ossis cribriformis partes, laminæ nempe cribrosæ, labyrinthus narium, ossa spongiosa superiora, ossa plana & apophyses superiores, plane deficiunt, & vix adfuisse videntur, nam incisura ethmoidalis adeo angusta est, ut locus hisce non fuerit. Præsertim vero notatu dignum est, quod in utroque latere hujus apophysis inferioris ossis cribriformis, canales ossei in conspectum veniant *Tab. VI. Fig. 1. g.* quorum aperturæ posteriores versus cavam ossis frontis partem directæ sunt, longissimi horum quatuor sunt linearum. Probabile est, canales osseos laminarum cribrosarum munere functos esse, cum alias non reperiuntur. Reliqua delineatio adjecta monstrabit.

Pondus totius ossis est libra una civilis & semunciæ XXVII. Figura ossis frontis externa, & partium externarum proportio indicant, quod ad hominis caput pertinuerit. Doleo vero, quod nec reliqua capitis ossa, nec locum, ubi inventum est, comperire mihi licuerit; dudum enim jam a familiis quibusdam asservatum est, usque dum in venditoris, & posthæc in meas manus venerit, nunc autem, ne tam singulare os, post obitum, in imperitorum manus veniat,

ad Observ. LXVIII.
pag. 253.

Fig. 1.

Fig. 2.

ad Observ. XCIII. pag. 345.

in Physiotameion Academiæ Imperialis Naturæ Curiosorum delatum est. Pondus totius ossis & crassities ejus multis persuasit, lapidefactis accensendum esse; sed odor empyreumaticus, quem scobes abrasæ, prunis injectæ, spargunt, nec non odor omnibus ossibus attritis & calefactis communis, ut & substantia ejus mollior lapidibus, imo adspectus ipse, osseam naturam produnt. Substantia quoque reticularis, seu cellulosa, duobus in locis aperte in conspectum venit, *Tab. V. Fig. 2. i.* Hæc sunt, quæ in præsentiarum communicare potui; animus mihi erat plura addere, sed tempore exclusus hic subsistere cogor.

OBSERVATIO LXIX.

DN. D. JO. CAROLI VILELMI MOEHSEN.

De

Cervi capite una cum cornibus, quod trunco quercus insertum & coalitum conspicitur.

Speculatoribus naturæ non est incognitum, multa adhuc in physicis reperiri obscura dubiæque originis, qua occasione cum abuti soleant lucripetæ; tanto magis a fraude sibi quisque cavere debet. Nam vel quæ sola arte sunt facta, vel naturalia quidem, sed ubi artificis manus accessit, pro solius naturæ operibus subdole supponuntur. Nos in præsentiarum subjicimus Naturæ Curiosorum judicio truncum quercinum, qui Berolini in Technematophylacio Regio servatur. Est is altitudine octo circiter pedum; in ejus medio superioris partis caput cervi ita inolevit, ut pars capitis posterior, cum cornibus ex ligno arboris eminentibus in conspectum veniat. Cortice tantum non omni truncus caret, ut caput non conglutinatum esse, sed coaluisse arbori,

satis

ſatis appareat. Superior trunci pars, cui inhæret caput, in nodoſam excrevit molem, inferiori craſſiorem. Cornua ex utroque latere exſtant, utrumque quinque gaudet extremitatibus. Duæ inferiores, capiti proximæ, ex ipſo trunco ſeorſim eminent. Hunc truncum adſpicientibus olim miraculum eſſe viſum, *Jacobus* TOLLIUS *in Epp. itin. p. 41.* refert. Cum enim jubente & præſente magno Electore, FRIDERICO WILELMO, *Tollio* monſtraretur, adſtantes aulici vel Principi blandientes, vel naturam trunci ignorantes, adfirmabant: Nil in terrarum orbe huic ſimile inveniri, cum omnibus artis & naturæ miraculis pretioſius ſit & dignum tanto Principe κειμήλιον. Artis autem ope creditum hoc miraculum eſſe factum, cenſet idem TOLLIUS: *Dolus ille,* ait, *venatorum eſt, gratiam Principis captantium, & creſcentibus arboribus novellis illa inſerentium, quæ dein, tanquam innata, creſcendo complectantur.*

Cum vero TOLLIUS rem ex Phyſicæ fontibus nec illuſtraverit, nec penitus perſpexerit, aliique hoc artis & naturæ phænomenon, quantum quidem memini, intactum reliquerint, in rem altius inquirere conſtitui. Cuivis arbori ejusque ramis, docente experientia, nutrimentum a radicibus per corticem advehitur. Nam arbores, ligno putredine abſumto, ut in ſalicibus, quercubus aliisque quotidie videre licet, tamen virent & in folia exeunt. Obſervavit Perilluſtr. L. B. de WOLFF (vid. Phyſicæ vernacula lingua editæ Tom. III, §. 242.) nucem juglandem, ligno putrefacto, ſed cortice integro, lætam induiſſe frondem fructusque tuliſſe, imo intra duos annos iterum concreviſſe & cum cortice ita coaluiſſe, ut nullis fulcris indiguerit. Quodſi itaque arbori ad cervi caput recipiendum ſatis craſſæ, cujus ſuperior pars exaruerit, (ut in nuce juglande accidit) exciſis, quæ corrupta ſunt, caput cervi ingeratur, & cavum contra pluvias tegmine muniatur, plane perſuaſi ſumus, arborem

borem coalituram, cervinumque caput novis incrementis tandem penitus cooperturam, cornibus per lignum & corticem extantibus. Incrementum autem arboris per insertum caput non impediri, ex eo patet, quod arbores, licet trunco corrupto & dissoluto, tamen efflorescant. Idem contingeret, si truncus arboris junioris, firmus & crassus, in superiori parte, ubi in ramos discinditur, ramis non læsis excavaretur. Nam non dubitamus, cranium cervi huic loco impositum sensim fibris ligneis circumdatum iri. Artis ope hanc cornuum vel capitum insitionem peragi, ex eo porro judicamus, quia frequentius in Principum Physiotameis plures res, truncis arborum coalitæ, servantur, quam ut fortuitis & solius naturæ effectibus tribui possint. Nec casum cum KEYSLERO, de quo infra, aliisque fingere licet, quomodo cervina & cornua & capita altis arboribus sola auxiliante natura increscere possint. Minime autem statuendum videtur, quod nonnulli volunt, cervos, amoris ardore incensos & occæcatos, arborum truncos, octo circiter pedes proceros & satis crassos, cœco impetu transverberare posse, ut cornua exeant, ipsum vero caput per medium arboris penetret. Hoc credat Judæus Appella! Plura hujus phænomeni extare exempla, testatur TOLLIUS antea laudatus *Libr. cit. pag. 41.* cum tria se vidisse, ait, cervina capita in uno Serenissimi Electoris Saxoniæ Gazophylacio, inserta & coalita arboribus, quod KEYSLERUS in *Epp. itin. pag. 1066. P. II.* adfirmat. Pragæ quoque tale quid servari, TOLLIUS *p. 71.* afferit. *Vidi hic*, ait, *& aliud par cornuum cervinorum arbori velut innatorum, quale Berolini instar miraculi erat. Olig.* JACOBEUS, in *Museo Regio Danico* describit *Sect. I. pag. 5.* cornu cervinum, cujus extremitati frustum ingens ligni adhæret, nec non *cornua duo cervina e frusto ligni exerta*, & mandibulam equi inferiorem, ligno querno immersam, horum icones Tab. IV. Fig. 1. 2. 3. ibidem repræsentant. Man-

dibulam optime & fusius in *Museo Wormiano* depinxit *Olaus* WORMIUS, & verisimilem hanc adjecit sententiam: (quæ autem ad nostrum casum, ubi totum caput ligno ita continetur, ut cornua tantum promineant, adplicari non potest,) *Existimo*, ait, *mandibulam hanc impositam fuisse ramo quercino juniori, qui sensim excrescens per interstitium utriusque alæ mandibulæ, paulatim in majorem actus est altitudinem, ita ut & inferior & superior pars rami adaucti coaluerit, & accedente copioso nutrimento, in nodosam hanc molem excreverit, quæ & extra & intra mandibulam tam arcte amplexa est, ut sine fractura avelli nequeat, coalescente paulatim superiore parte corticis cum inferiore, ut jam continuatum existat corpus.* KEYSLERUS *Part. I. Epp. itin.* Technophylacium, quod Ambræ in Comitatu Tirolensi servatur, descripsit, simulque *p. 43.* refert, se ibi vidisse cornua cervina trunco inserta & veluti innata, in utroque latere apparuisse caput, remque ita peractam esse putat: Cervum morientem adolescenti arbori caput imposuisse & ita decessisse, arborem vero sensim concrevisse & caput cum cornibus complexam esse. Sed, quod pace beati viri dictum esto, hoc nobis vix verisimile videtur. Cervus enim animam agens, pedibus consistere nequit, sed procumbit humi, & secum caput arbori impositum trahit, quod a reliquo corpore non nisi ingenti vi avelli posset. *Adamus* OLEARIUS, in *Technematophylacio Gottorpino p. 16. n. 4. Tab. X.* capreoli cornu arbori innatum descripsit. Vellem ab auctoribus, cujus generis sint arbores, quibus corpora heterogenea includuntur, esset relatum. Plurima quercubus inoleverunt. Ratio vero, cur quercus reliquis aptiores sint, ex iis, quæ MALPIGHIUS & alii, de arborum generatione & incrementis adnotarunt, deduci posset, si observationis limites transgredi vellemus. Hæc solum coronidis loco adjicimus, oleastrum non minus, quam quercum, ad hoc negotium

aptam

aptam esse, quod exemplo probat THEOPHRASTUS ERESIUS, in *Historia Plantarum Lib. V. Cap. 3.* Sæpe enim, ait, pars arboris comprehensa ab altera proxima est, atque in ejusdem corporis magnitudinem coagmentata; & si lapidem aut aliquid simile arboris alæ inculcaveris, demum insinuabitur atque occultabitur amplexu auctionis obductæ. Quod etiam in oleastro, qui Megaris in foro stabat, evenisse accepimus. Quo succiso urbem capi & dirimi oraculum erat, sicuti actum est. In hoc enim perscisso repertæ sunt ocreæ, & alia quædam Attici ritus. Parte qua primum affixa fuere, ad ramorum ambitum concavata. Hujus oleastri quod adhuc superest parum admodum extat. Aliis quoque locis complura ejusmodi facta produntur. *Sed hæc, ut dictum est pluribus, publica habentur.* Ad hunc Græcorum morem, qui ante fana adfigebant & suspendebant dona in oleastro, allusit VIRGILIUS *Libr. XII. Æneid.*

Forte sacer Fauni foliis oleaster amaris
Hic steterat, nautis olim venerabile lignum,
Servati ex undis, ubi figere dona solebant
Laurenti Divo & votas suspendere vestes.

Fusius hunc Theophrasti locum *Jul. Cæsar* SCALIGER in animadversionibus & *J. Bodæus a* STAPEL in *Notis & Comment.* exposuerunt. Sine artis ope interdum peregrina corpora arboribus adpensa innasci posse, oleaster Megarensium docet, sed in nostro exemplo humanas opem tulisse manus, extra dubium videtur.

(*Berolino Halam missæ d. 7. Aug. 1745.*)

Nota. Cum hac Observatione conferri merentur, quæ leguntur in Commercio litterario physico technico medico Norimbergensi a. 1736. p. 141. a. 1738. p. 89. seqq. 105. seqq. 417. & an. 1745. p. 7. n. II.

OBSERVATIO LXX.

DN. D. JO. GEORGII MAURER.

Singularia phænomena, in Ictero cum febre tertiana biliosa alternante observata, una cum sectione anatomica.

Illuſtris quidam Dominus, 46. circiter annorum, temperamenti ſanguineo - cholerici, Veneri non parum alias deditus, nunquam vere hæmorrhoidarius, venæſectiones præſervatorias non negligens, ob ictum ſclopeti, qui per muſculos tantum circa regionem hepatis penetraverat, d. 10. Jul. 1744. Argentoratum veniens brevi ibidem tempore felicem vulneris hujus conſolidationem obtinet; decimo autem poſt vulnerationem die febre correptus fuit tertiana bilioſa, juncta cum æſtu notabili interno, ſiccitate & flavedine linguæ, urina bilioſa, plus minus turbida, pulſuque febrili, flaveſcente ſimul, ut exacte mihi relatum fuit, per totum corpus cute. Servat hæc febris typum quidem intermittentis regularem, ſed non niſi 4. vel 5. paroxyſmos format iterumque deſinit, brevi poſt recurrens eodemque modo deſinens, id quod binis vicibus ita factum fuit. Tribuuntur hæc ſymptomata bili depravatæ ac inprimis ſpiſſiori, ceu unicæ morbi cauſſæ, multaque ad illam corrigendam & attenuandam ibi ordinantur remedia, ſed irrito cum effectu; emaciatur enim potius æger valdopere, ac idcirco aërem mutare & domum reverti deſiderat, eumque in finem die quinto Octobris, ſat languidus licet, iter ingreditur. Tertio autem die Ratisbonam deveniens, meum requirit conſilium, magnaque cum confidentia deſiderat, ut in hocce itinere ipſum comitarer, id quod, invitus licet, tandem promittebam.

To-

Totum enim ejus corpus, præter jam dicta symptomata, subtumidum erat, conjuncta simul febricula continua ad lentam vel hecticam tendente; pedes præsertim versus noctem œdematosus occupabat tumor, excretiones alvi erant albicantes, tardiusque & admodum difficulter succedebant, eadem fere ratione, sicuti in ictero consummato fieri solet, concurrente simul plenario somni & appetitus defectu. Infarctus igitur viscerum pertinacissimos altiusque jam radicatos præcipue in abdomine, ut hepate, mesenterio ductibusque biliariis, de dubio & vix sperando felici curationis exitu abunde satis testari prædixi, nihilominus tamen, post exhibitum lene laxans adpropriatum, remediis blande aperientibus, amaris, diapnoicis inprimis & mitioribus diureticis, ulterius sontici hujus mali incrementum, quantum quidem possibile foret, avertere conabar, erantque hæc sequentia: Rec. Lap. canc. præp. ℨj. rad. Curcum. pulv. epilept. March. antim. diaphoret. ana ℨß. milleped. præp. cinnab. nativ. ana ℈j. M. F. pulvis, divid. in VIII. part. æqual. harumque una vespertinis horis quotidie sumatur. Rec. Rad. cichor. chelidon. major. tarax. ana ℥iiß. rhabarbar. ver. ℨj. herb. card. bened. fumar. agrimon. fragar. ana Mj. Summitat. cent. min. min. marrub. alb. ana manip. dimid. cort. ☉rant. ℨij. croc. or. ℈ij. sem. fœnic. ℥iß. M. conc. cont. F. Species pro infuso theeformi, bis quotidie hauriendo. Interponebantur simul, pro conservanda alvi apertione, modo lenia clysmata, modo laxantia cum diæta tenui & humectante. Hisce per aliquot dies continuatis, recurrebat equidem ex voto tertiana biliosa, sed quarto paroxysmo plenarie iterum cessabat, cum diminutione manifesta coloris icterici circa oculos totamque cutis peripheriam, quemadmodum etiam feces alvinæ ferme naturaliter tunc tinctæ erant; brevi autem post tumor œdematosus pedum graviter denuo invalescebat, habitusque corporis plane cachecticus successive evadebat, cum

abdominis magis ſimul aucta intumeſcentia, aquarum extravaſationem indicante, unde, præter jam recenſita remedia, ſimul exhibui pulverem temperantem Stahlii cum millepedibus præparatis mixtum, itemque ſequens Elixirium diuretico viſcerale: Rec. Extract. ſcolopendr. trifol. fibr. cichor. ana ʒß. rhabarb. ℈j. Solv. in aqu. cichor. ℥iß. colat. add. liquor. terr. foliat. tartar. ʒvj. ſpirit. Sal. ammon. aniſ. ʒiiß. M. & bis quotidie gutt. XL. vel L. ſumantur. Appetitui tunc proſtrato, Elixirio ſtomach. temper. Viennens. cum Tinct. mart. pomata maritato, conſului, pedesque ſubinde cum linteis calidis fovere juſſi, interpoſito quandoque clyſtere, hacque ratione intumeſcentia corporis pedumque œdemata multum quidem minuebantur, urina vero ſemper inconſtans perſeverabat, modo ſedimentum craſſius multasque cruditates bilioſas, ſucceſſuram quandam ſalutarem criſin indicantes, deponebat, modo iterum limpida & clara erat, quamvis continuo bilioſa, modo ex æſtu rubicunda adparebat, internam quandam inflammationem ſignificans, pulſus autem naturalis ferme & vix paululum per intervalla magis acceleratus & quadantenus febrilis obſervabatur, cum appetitu etiam aliquo modo redeunte, ſomnoque mediocriter bono ac tranquillo. Tandem exigua quædam in cute proruperunt exanthemata, tubercula quaſi purpuracea conſtituentia, ſcabiei dein ſimilia, totum corpus, præſertim pedes, obſidentia ibidemque acriter rodentem ſenſum excitantia, quod ſymptoma novum etiam criſin quandam ſalutarem ſiſtere videbatur, & idcirco pro adjuvanda & conſervanda hac excretione guttulæ XXX. mixtur. ſimpl. mane per tres dies porrigebantur, unde lenis ſudor, gravem fœtidumque odorem ſemper ſpirans, prodibat, aſt quamvis etiam hic mador per intervalla horum dierum ſponte adhuc continuaverit, nihil tamen inde emolumenti in ægrum ipſum redundavit, immo & ipſa

tan-

tandem illa purpuracea excretio ſponte iterum evanuit, ſuperſtite ſaltim manente ſcabioſa ſalſaque iſta pruriginoſa irritatione tuberculorum, inprimis in pedibus, ſomnum, hucusque per intervalla ſatis adhuc tranquillum, ob perpetuam fere fricationem plane iterum inquietum reddente, pulſu ſemper, ut antea dictum, absque manifeſtis motibus febrilibus permanente, flavo autem faciei totiusque cutis colore tunc magis adhuc evaneſcente.

Tanta itaque ſymptomatum congeries ac variatio merito augebant metum ſtatim ab initio ſincere manifeſtatum, de difficillime ſperanda adhuc reſtitutione, ob infarctus viſcerum graviſſimos indeque exortas ſummas functionum læſiones, præſertim circa hepar ductusque biliarios. Hanc igitur ob rationem tandem ad ſacram quaſi anchoram, aquas ſcilicet Selteranas, cum lacte caprillo maritatas, confugi, tentaturus, an forſitan hac ratione viſcerum vaſorumque pertinaces adhuc reſerari queant obſtructiones. Sumſit itaque æger Illuſtr. de his aquis quotidie matutinis horis tres circiter libras, cum caprilli lactis ſemilibra, tepide, ſubjuncto ſimul leni ſemper corporis motu, intra hypocauſtum nempe obambulando, adeo ſalutari cum effectu, paucos intra dies ſeſe manifeſtante, ut nova plenariæ reſtitutionis ſpes affulgeret, ſiquidem nulla febrilis commotio, prout per intervalla antea factum erat, ulterius obſervabatur, color ictericus in prorſus naturalem floridumque mutabatur, alvinæ feces in magna copia & naturaliter tinctæ prodibant, urina quantitatem omnium aſſumtorum liquidorum multum exſuperabat & ſaltem adhuc bilioſa manebat, modoque limpidiſſima, modo turbida apparebat; intumeſcentia quoque corporis & pedum plenarie diſparebat, inprimis vero abdomen, hucusque ſemper quadantenus tenſum & expanſum, manifeſto flaccidum evadebat, ciborum adpetitus magis magisque redibat, & quoniam ſitis hactenus ſem-

ſemper naturalis fuit, ideo ſub prandio pauxillum vini Rhenani cum aqua Selterana mixti, concedebatur. Ceſſabant hinc penitus anxiæ, ob dubium rei eventum ortæ, animi ſollicitudines, augebantur vires ipſumque corpus ita, ut intra ædes libere obambulare valeret æger, fugiendo tamen aëris intemperiem, variaque rurſus negotia, quod non prorſus impedire potui, iterum adminiſtraret; ſolus vero ſucceſſive rurſus diminuebatur ſomnus, ob continuas in aſperiuſcula tantum cute, præſertim in pedibus, adhuc durantes pruriginoſas moleſtias, augebatur hinc inquietudo, & excretio urinæ modo copioſior iterum, modo parcior, ſemper tamen adhuc cum inſigni acrimonia bilioſa conjuncta, deprehendebatur.

Sub his ergo circumſtantiis, meliorem omnino mutationem intuitu ſanitatis præſagientibus, ex improviſo contingebat, ut Illuſtris æger nono die, ſtatim poſt aſſumtas Selteranas, ob militaris regiminis negotia, vehemens & ardentiſſimum iniret colloquium, idque ſequente die tanta cum animi commotione, me præſente, per tres vel quatuor horas repeteret, ut peſſimum exinde metuendum illico prædicere coactus fuerim eventum; neque etiam diu hic anguis latuit ſub herba, dum æger nocte mox ſequente ſeptimum inter diem & octavum Novembris, cephalalgia vehementiori, cum odontalgia & dolore faucium ardente pulſuque maxime accelerato juncta, adfligebatur, unde metus & anxietates ob mortem forſitan imminentem, quæ hactenus ex animo penitus jam proſcriptæ erant, non ſolum duplicabantur, ſed malum ipſum quoque augebatur, increbeſcente inprimis magis magisque deglutiendi difficultate. Omnia nunc adhibebantur incaſſum remedia, accedebat febris inflammatoria, cum ardore ex imo thorace verſus

ſus collum aſcendente, fruſtraneaque me adhuc ſpes alebat, poſſe forſitan per abſceſſum in faucibus evenientem imminens adhuc averti vitæ periculum: Singulis enim horis majora capiebat incrementa gravis iſta inflammatio, tam in thorace, quam in collo, concurrente ſimul dolore pungitivo & ardente in ſiniſtro pectoris latere, cum pulſu duro, tremulo ac celerrimo; ſuccedebat nono Novembris circa noctem, reſpiratio ſumme difficilis, cum expectoratione pituitæ ſpumoſo-ſanguinolentæ, lethalem hinc adeſſe deprehendebam peripneumoniam, cum extravaſatione ſeri & ſanguinis in thorace, ſtatum hinc deploratum & exitialem eſſe ſignificabam, applicans ſaltem adhuc duo veſicatoria circa ſuras, quæ tamen pariter nihil opis præſtabant, quin potius die 10 Novembr. verſus meridiem, ceſſante paulatim reſpiratione, placide Illuſtris hic Dominus exſpirabat.

Interim mirari haud licet, funeſtam hanc ſubſecutam eſſe cataſtrophen, ſi nempe interiora conſideramus, per Sectionem anatomicam, in præſentia duorum aliorum Medicinæ Doctorum triumque Chirurgorum, detecta, quæ ita comparata erant.

1) Pinguedo ſub tota cute, quaſi per coctionem tumefacta, ex bile flaveſcens deprehendebatur, ſerum undique fundens acre; omentum itidem aperto abdomine colore tali ceraceo imbutum, & pinguedini flaccidæ atque ex parte jam exſiccatæ ſimile, adparebat, licet ab extravaſato ſero mucilaginoſo, in abdominis cavo occurrente, ſatis adhuc tumidum fuerit.

2) Hepar magnitudine præternaturali conſpicuum, bile ſpiſſa & nigricante ſanguine undiquaque erat infarctum, coloremque ſubfuſco-nigrum, quaſi ſphacelo eſſet tactum, uno alteroque loco in parte ejus convexa & circa margines excepto, monſtrabat, quanquam de reliquo nulla plane

 ſig-

ſigna actualis cujusdam corruptionis putredinoſæ in hoc viſcere præſto eſſent.

3) Veſicula fellis tres continebat calculos ſubfuſco-flaveſcentes, rotundos duroſque, omnes magnitudine & figura fere æquali, ceraſi nempe majoris, aut nucis moſchatæ oblongæ, ipſa autem bilis, quæ a naturali non recedebat colore, etiam ad ordinariam proxime accedebat quantitatem.

4) Orificium ductus choledochi totusque hic canalis ita obliteratus vel conſtrictus, ut ne minimo cuidam ſtylo, multo minus bilis guttulæ amplius concederet tranſitum.

5) Meſenterium, quod totum pariter infarctum erat, cum inteſtinis cæteriſque membranis vicinis ita ſimul concretum deprehendebatur, ut absque membranarum dilaceratione hæ partes minime a ſe invicem ſeparari potuerint.

6) Lien naturalis quidem erat ſubſtantiæ & coloris, duplici vero ad minimum & pondere & magnitudine gaudebat.

7) Omnia viſcera hepati vicina, aut partes illud proxime attingentes, color ille ſubfuſcus, nigricans & quaſi ſphaceloſus, ſaltem ex parte, non ſolum in externa ſua ſuperficie, ſed & per totam ſubſtantiam, inquinaverat & penetraverat, id quod & intus in ventriculo, prorſus alias vacuo, in quantum præſertim ab hepate tegitur, & in duodeno usque ad aperturam choledochi ductus, incredibili fere modo conſpiciendum erat.

8) Ex omnibus autem viſceribus, hac ipſa nigredine præternaturali nullum erat magis inquinatum, quam ren dexter, quippe de quo, ſub paulo rudiori tantum attactu, exterior membrana undique facile ſecedebat, interior vero ſubſtantia usque ad pelvim paulo ampliorem & capaciorem, tanta imbuta erat nigredine, ac ſi in juſculo quodam ſpiſſiore, vel Rob ſoluto juniperi aut prunorum molliter fuiſſet decocta, nullum vero de reliquo in ſolitum

ſpirabat odorem; cum e contrario ſiniſter ren prorſus ſanus & naturaliter conſtitutus fuerit deprehenſus.

9) In thorace cor nimis laxum aut flaccidum, ratione ſubſtantiæ ſuæ, erat. Mediaſtinum, corruptæ pinguedini ſimillimum, latitudine duorum digitorum arctiſſime cum ſterno erat coalitum; diaphragma autem, ſi rubedinem quandam huc illuc comparentem ſubfuſcam excipiam, optime conſtitutum deprehendebatur.

10) Pulmones in utraque cavitate libere ſuſpenſi, colore ſæpius deſcripto nigricante imbuti, vel tincti, & quaſi ſemicocti offendebantur; ſiniſtri autem lobi pars inflammatione, perfecto ſphacelo ſimili, & per aſperam arteriam ad fauces usque ſe extendente, tacta erat.

11) In ipſa autem hac ſiniſtri pectoris cavitate aliquot cochlearia ſeri cujusdam extravaſati, cum craſſioris ſanguinis exigua portione mixti, loturæ carnium ſimilis, quale etiam proximo ante mortem die per expectorationem excretum fuerat, inveniebatur.

12) Pleura ab utroque, præſertim autem ſiniſtro latere & per ſpinæ dorſi tractum colore itidem ſubfuſco-nigricante tincta erat. De reliquo autem totum cadaver mediocriter adhuc carnoſum, nec admodum eximie emaciatum erat, vulnusque ſupra memoratum ſclopeto inflictum, muſculos tantum abdominis perforaſſe ac jam dudum perfecte conſolidatum deprehendimus.

(*Ratisbona Halam miſſa, d. 15. Aug. 1745.*)

OBSERVATIO LXXI.

DN. D. JO. HERMANNI FURSTENAU.

Obseſſio ſpuria.

Egregia prorſus ſunt, quæ de obſeſſione ſpuria Clariſſ. DETHARDINGIUS pridem publice monuit, pleraque nimirum, ſi non omnia, quæ hodie de obſeſſione & obſeſſis circumferuntur, ad convulſiones, vel deliria vel ad utrumque jure meritoque referri; utrumque vero morbi genus a variis rurſus cauſſis, plethora, cacochymia, viſcerum vitio vario, ipſisque non raro vermibus, & produci & foveri. Hujus quidem notabile exemplum anno proxime elapſo obſervare licuit in viro honeſto, qui nondum trigeſimum ætatis annum attigerat. Is in re lauta vivens, itineribus, venationibus, commeſſationibus deditus, data occaſione ira vehementer commotus & a vindicta prohibitus, animum vultumque ſubtriſtem præ ſe ferre, qui antea lætus & in gaudia effuſus fuerat, nec multo poſt de anxietatibus præcordialibus, vigiliis, inquietudine, conqueri cœpit. Conſultus in id Medicus, V. Snem & ſcarificationem (utrique enim adſuetus eſt.) quamprimum repetendam ſuaſit, & quæ ex re viſa ſunt, commendavit medicamenta, ex millefolio, ſalibus digeſtivis, abſorbentibus, laxantibus, compoſita, non quidem ſine ullo, ſed tamen absque conſtanti levamine. Medio enim Martii menſis 1744. poſteaquam pridie ſacra cœna uſus erat, ad ægrum, altero hinc lapide diſtantem, vocatus acceſſi, eundemque valde inquietum, anxium obambulantem, & labiis tremulis facieque pallida adſtantes quosvis obſecrantem, ut cacodæmoni ipſum male mulctanti ejiciendo ſocias jungerent operas, offendi; V. Snem brevi abhinc, ſed non in ſufficienti quantitate adminiſtratam, mox repetendam & notabilem ſanguinis quantitatem educendam

ſuaſi,

suasi, cum manifesto levamine & somno placido circa noctem insequente. Mane sequente exhibito, ob cruditates ventriculi, leni emetico, ex radice ipecacuanhæ, ægrum placidum & tranquillum reliqui. Non multo post recidivam experto ægro, non defuerunt, qui auxilia conquirerent a medicastro longius hinc distante, & non tam herbis, quam verbis & ceremoniis curare solito; sed ut inscio hæc ægroto & invito peracta sunt nullumque effectum memoratu dignum præstiterunt, ita is continuato deinceps temperantium, diaphoreticorum, nervinorum & interposito catharticorum usu, elapso secundo quin & tertio dierum septenario, quo urina, ab initio cruda, aliquoties crassa & cocta emissa fuit, ut de morbi acuti præsentia & crisi in eodem facta nullum supersit dubium, ægro deinceps continuato congruorum remediorum usu, quin & V. Snis & scarificationis opportuna repetitione, nec non acidulis Pyrmontanis justo tempore & loco usurpatis, sensim recreato, & Deo benedicente in valetudine confirmato.

OBSERVATIO LXXII.

DN. D. JO. HERMANNI FURSTENAU.

Pleuritis lethalis a glandibus faginis.

Juvenis 18. fere annorum, succi plenus, facie florida ipsam sanitatem referens, initio M. Novembr. 1744 in aëre libero eoque tunc horrido versatus, pleuritide corripitur, primo septenario sat placide decurrente, hinc vero subito pejorem scenam inducente & delirio ac convulsionibus accedentibus, non obstante omni auxiliorum apparatu, circa diem morbi undecimum ægrum vita privante. Causas morbi occasionales in ea morborum h. t. penuria sollicite inquirenti, relatum est, ægrum præter immodicum fructuum

horæorum uſum, quorum largiſſimam copiam proximus autumnus Divina clementia ſuppeditavit, glandibus inprimis faginis a ruſtica gente roganti identidem ſuggeſtis & affatim comeſtis, valde delectatum eſſe. Qua occaſione narratum ſimul accepi, ante aliquot annos in pago, altero hinc lapide diſtante, ultra quadraginta incolas pleuritide lethali correptos, ejusdemque rei cauſſam a Parocho loci in immodicum uſum glandium faginarum conjectam eſſe; ego quidem, quotquot ad manus erant, materiæ medicæ ſcriptores, itemque botanicos evolvi, ſed nihil plane offendi, niſi quod uno ore ſinguli virtutem fago narcoticam adſcriberent, id quod cum vi nervis infeſta, & juncto deliriis & convulſionibus ſopore, haud difficulter conciliare licebit. Sed vim affatim nutrientem ex oleo fagino expreſſo, ad nauſeam usque dulci, & ruſticorum more placentis, pulmentis aliisque eduliis frequenter admiſceri ſolito, facile omnino colligendam, accedente inprimis largiſſimo fructuum horæorum uſu, in ægroto hocce antea ſucci pleno & in aëre frigido liberiori verſante ſimul accuſandam eſſe, exiſtimemus licet.

OBSERVATIO LXXIII.

DN. D. JOANN. HERMANNI FURSTENAU.

Variolæ Rintelii epidemicæ.

Ante & circa æquinoctium autumnale 1744. Variolæ, diu hactenus ſilentes, paſſim iterum notatæ, ſenſimque contagio ulterius ſerpente, puſillis infeſtæ fuerunt, inde usque ad ſolſtitium hyemale, circa quod plures ſolito fatis ceſſerunt, conſuetum ſervantes & invadendi modum & progreſſum & exitum, paucis & ſparſim e medio ſublatis, in quibus vel maculæ lividæ Variolis interſperſæ, vel rhonchi, vel motus convulſivi ad ultimum acceſſerunt, pluribus vero, blandis inprimis emeticis initio propinatis, ſervatis.

Ante

Ante eruptionem & ſub illa motus non tantum epileptici, ſed & varii generis deliria, multum ſæpe terrorem parentibus incuſſerunt, qui tamen, puſtulis rite efflorescentibus, juxta cum ſymptomatibus iſtis horridis, evanuit. In his puer erat novennis, formæ venuſtæ & comptis præditus moribus, qui inter variolarum initia, & ante eruptionem per aliquot ex ordine dies noctesque non perpetuo tantum delirare, ſed miris artuum geſticulationibus, & riſu inprimis frequenti ingentem parentibus non tantum honeſtiſſimis, ſed &, qui auxilia ex arte parabat, Medico, concitabat terrorem, probe quippe gnaro, deliria cum riſu reliquis omnibus gravius portendere periculum, & hoc quidem in caſu tanto magis attendendum, quanto rarius ante variolarum efflorescentiam occurrere ſolet. Sed veſicatoriis in nucha, utroque brachio, & crure utroque ex arte applicatis, poſt tot alia fruſtra tentata, ita divina benedixit clementia, ut æger mox ad quietem ſe componeret adque ſaniorem mentem brevi rediret, toto deinceps variolarum decurſu ex voto ſuccedente. Sed alius isque unicus optimorum Parentum filius, nondum biennis, ante variolarum eruptionem inſultu epileptico ſemel atque iterum correptus, exhibito ſulphure antimonii aurato, indeque blenna viſcida vomitu rejecta, a motibus convulſivis brevi liberatus, variolis hinc belle efflorescentibus, usque ad diem morbi undecimum mediocriter degit; hinc vero exorta febre, ut ſolet, ſecundaria, ſtridore dentium & jectigatione ſumma atque perpetua accedente, inter plura alia ex arte applicata remedia, veſicatoria nuchæ & brachiis impoſita officium quidem fecerunt, & notabilem ſtridoris dentium remiſſionem produxerunt, ſed brevi deinceps & hoc & reliquis cum ſumma inquietudine conjunctis ſymptomatibus auctis, alvo hactenus dura in liquidam mutata, ægroque inſcio ſæpius ſoluta, puſillus diem morbi ſextum & decimum ſibi fatalem expertus

eſt,

est. Videlicet diarrhoea circa diem morbi undecimum accedens, non tantum ominatur periculum, etiamcum lumbricis, haud raris variolarum comitibus, simul excretis, blandis quippe anodynis & emulsivis papaveraceis subinde cedens, quam si feces alvinæ & urina insciis & invitis excernuntur ægrotis, utpote quod pessimæ augurium notæ, sicut in omnibus fere acutis pariter & chronicis morbis suppeditat.

OBSERVATIO LXXIV.

DN. D. JO. HERMANNI FURSTENAU.

Febris catarrhalis Rintelii epidemia.

Posteaquam tempestas autumno proxime elapso 1744. satis tranquilla, circa solstitium hybernum sensim in horridam, nivosam & ventosam commutata, ingentem valetudini mortalium, hactenus satis constanti, mutationem aut induceret, aut minaretur, febris quædam catarrhalis, mitis, ut videbatur, indolis, sed durationis intuitu tanto pertinacior, gliscere cœpit, & sensim per contagium quoque propagata, uno saltim victu, eodem vitæ genere & communi aëris regimine utentes, tenerioris inprimis texturæ, invasit, frigore equidem modico, vel horripilatione saltem, per plures ex ordine horas non tantum, sed & dies priores per intervalla molesta, hinc æstu quoque mediocri, nec siti adeo clamosa, sed lassitudine viriumque prostratione summa, & ciborum non tam fastidio, quam adpetitus languore diuturno & pertinaci, hinc in aliis capitis inque primis occipitis, nuchæ, oculorum, narium, faucium dolore aliisque vitiis, in nonnullis quoque nausea & vomitu stipata, purpura quoque in quibusdam accedente. Et hæc quidem omnia non uno alteroque septenario absolvebantur, sed in ter-

tertium quartumque, imo ulterius extendebantur, non nisi tardius ad pristinam redeuntibus alacritatem hoc morbo infectis. Venæsectio & scarificatio non nisi in illis, qui iisdem adsueti salutaria hæc sanitatis adminicula justo forte diutius intermiserant, profuere ab ipso morbo ejusdemque symptomatibus rarius indicata, quin & vesicatoria ad dolorem & ruborem oculorum egregie conducentia, majorem in occipite æstum, quasi igneis scintillis quaquaversum dispersis, accendere, majoremque deinceps soporem inducere sunt visa juxta cum dolore, pruritu, aliisque iisdem propriis incommodis. Urinæ quoque ardorem singularem, morbo huic proprium, a caustico cantharidum sale derivare liceret, ni si & in aliis subjectis, quæ iisdem usi non sunt, idem ipse fuisset notatus. Omnis curationis cardo in placida quiete & regimine exquisite diaphoretico auxiliisque id ipsum promoventibus, vertebatur, nisi quod laxantia quoque remedia, quin & vomitoria in nonnullis subjectis officium facerent, ventriculo, ut sæpius alias, ita & in præsentiarum, scenam frequenter clam palamque ludente.

OBSERVATIO LXXV.

DN. D. JO. HERMANNI FURSTENAU.

Hydrops Ictero complicatus lethalis.

Vir fere septuagenarius, cum ægrotis I. & III. *pag. 1453. seqq. Ann. 1728.* & inprimis *Art. 7. p. 1208. Ann. 1730.* in *Miscellaneis physico-medico-mathematicis* Illustr. Præsidis Acad. Nat. Cur. notatis, idem mali genus idemque cum viris optimis fatum expertus est. Erat nimirum vir plethoricus, torosus, s. d. scorbuticus, hæmorrhoidarius simul & hæmorrhagiæ narium ultimis quoque vitæ temporibus frequenter obnoxius, neque venæsectionem, neque scarifica-

tionem, utrique adſuetus & ab utraque manifeſto adjutus auxilio, temere omiſit: ſcabiem rebellem, ſi non malignam & veneream, ultra annuum ſpatium expertus, caſu ab equo ſubinde graviter læſus, tertium nuper maritatus cum ſocero, genero, filio & privigno litibus forenſibus implicitus, inter anni currentis initia febre catarrhali h. t. paſſim epidemia & valde rebelli correptus, recidivam quoque identidem expertus, purpuram tandem, ſeu excretionem potius huic ſimilem, in variis corporis partibus vidit, ſub regimine diaphoretico ſenſim una cum pruritu moleſto evaneſcentem, niſi quod in tibia ſiniſtra ejusdem veſtigia conſtanter remanerent. Interea ægrotus tum aliis auxiliorum generibus, tum evacuantibus ἄνω καὶ κάτω, poſcente morbi genio, per intervalla tractatus, & cum valetudine in gratiam redire viſus, abdomen, aqualiculi inſtar tumidum, ſenſim intumeſcere & tympani in modum expandi, ſimul & flavum in oculorum albo inque habitu corporis univerſo luridum obſervans colorem, varii quidem generis remedia, purgantia fortiora & mitiora, diuretica & roborantia l.a. præſcripta, aliquamdiu diligenter uſurpavit, ſed hydropis appellationem forte incidentem, abominatus eſt, indeque ſcroti intumeſcentiam, ſollicite licet exquirenti, negavit, vel neſcio, quam aliam ob cauſſam aſtute diſſimulavit; hinc vero ad alia, maxime empirica, draſtica, & domeſtica auxilia delapſus, ſibique belle valere & in dies convaleſcere viſus, prævia ſcroti ruptura; aliquot ſeri purulenti menſuras excrevit, & paucis exactis diebus, actionibus vitalibus cum animalibus, hinc & rationalibus ſenſim imminutis, initio Julii menſis vitam cum morte commutavit, abdomine poſt obitum ſponte diſrupto & notabilem ſeri quantitatem adhuc profundente.

OBSER-

OBSERVATIO LXXVI.

DN. D. JO. HERMANNI FURSTENAU.

Spasmus vesicæ lethalis.

Vir 62. annorum, præter alia symptomata, tussim, difficilem respirationem, nauseam, anorexiam, mictu quoque cruento per intervalla affectus, opem implorat meam eo quidem tempore, quo filius meus Dissertationem de Spasmo Vesicæ solemnem sibi elaborandam sumserat, qui a me ad ægrotum cominus inspiciendum deductus, occasionem nactus est, caussarum antecedentium indolem penitius introspiciendi, pleraque vero, quoad diagnosin, prognosin ipsamque medendi methodum pridem litteris consignata tanto audentius adserendi. Ego vero ægrotum hunc, quo numerus hoc morbo languentium & defunctorum hodie passim occurrentium augeretur, eo minus silentio prætereundum duxi, quod tot exemplis, in citata Dissertatione breviter strictimque allegatis, constet, malum istud, quando ad ἀκμὴν pervenit, nullam fere admittere medelam, cunctis, etiam exquisitissimis remediis l. a. adhibitis, nullum non modo auxilium, sed ne levamen quidem mentione dignum procurare aptis. Vir iste hactenus in conjugio neque sterili, ultimo autem vitæ biennio in cœlibatu sed non æque casto vixit, & adversus pectoris vitia, tussim, & respirationem difficilem, cum febre lenta catarrhali combinata, aliquot urceolos electuarii chinati, alius Medici suasu, devoravit. Hinc vero præter alia symptomata, mictu cruento, dysuria & ischuria urinæque incontinentia, cum exquisitis & perpetuis doloribus vigiliisque brevi auctis, varii generis remediis nervinis, oleosis, salinis, roborantibus, emollientibus, laxantibus, internis atque externis, frustra usurpatis, accedente ad ultimum sopore & urinæ incontinentia haud

desinenti, tandemque scroti gangræna & sphacelo, abdominisque, ut solet, tumore, initio mensis Junii naturæ debitum solvit. Hic corticis chinæ usum, vel abusum solum accusare non ausim, cum, licet de ejusdem in febribus usu atque abusu prona vel adversa inducti experientia alii aliter sentiant, in aliis tamen morbis chronicis, ab atonia præsertim viscerum ortis, quo & nostrum referre malum, haud incongruum erit, virtute, qua pollet roborante, cortex hic neutiquam sit defraudandus, aliorumque constet fide, fortiora quoque adstringentia, ut calculo vesicæ pellendo, ita spasmo ejusdem mitigando inservire. Quare de aliis sollicitus, quæ occasionem malo præbuerunt caussis, diligenti instituto examine, de hæmorrhoidibus vel apertis, vel cœcis, vel molientibus, prorsus nihil, de scarificatione, illam quondam & sæpius forsan administratam nunc per integros viginti annos prorsus intermissam, neque ægrotum re adhuc integra, & non omni vitæ spe destitutum, ad illam reiterandam nulla ratione disponi potuisse. Demum & illud comperi, ægrum per maximam vitæ partem & brevi ante morbum fatalem, quo fastidio eorum captus est, liquorum ardentium abusui ad notabilem usque excessum indulsisse.

OBSERVATIO LXXVII.

Dn. D. JO. HERMANNI FURSTENAUI.

Hæmorrhagia linguæ salutaris.

Vir plethoricus, torosus, 48. annorum, hæmorrhoidarius, venæsectionibus & scarificationibus adsuetus, victum plenum, vinosum, vitæque genus mobile & laboriosum amans atque exercens, Februario mense ob tempestatem adversam præter voluntatem & consuetudinem domi diutius detentus, absque caussa manifesta mane in lecto

san-

ſanguinem ſincerum, ex ore ſub lingua fonticuli inſtar proſilientem, animadvertens, dentibus linguam mordendo hæmorrhagiam iſtam autocraticam ſibi proficuam fore ominatus, ſtudio eandem promovere ſatagit, idemque, quoties ſanguinis purpuram in ore deprehendit, identidem repetit, eo quidem ſucceſſu, ut V. Sne ſimul in brachio adminiſtrata, & gargariſmate ex aqua pura tepida frequenter adhibito, aliquot ſanguinis libris, ſi non menſuris ex ore excretis, non modo ab angina, quæ proxime imminere videbatur, ſed & a præſenti ſuffocationis periculo, quod faciei & colli tumor cum livore minitabatur, ſimul & a pleuritide hoc anni tempore ipſi alias familiari, liberatus, ſanus deinceps, lætus vegetusque in hunc usque diem permanſit, omnisque generis negotiis, domi foriſque in itineribus ex officii ratione peragendis, idoneus extitit.

OBSERVATIO LXXVIII.

Dn. D. JO. HERMANNI FURSTENAU.

Hydropis idea.

Hydropis ideam Illuſtris dudum PECHLINUS eleganter delineatam dedit *Lib. I. Obſ. LX.* quem divini virum ingenii exquiſitumque rerum pulcherrimarum obſervatorem eo lubentius imitari ſoleo, quo plura is & ſelectiora utriusque eventus paradigmata uno digeſta elogio enarrare conſuevit. Nunc tamen ab illius tramite pauliſper ſecedere conſultum duxi, ipſe quod in ætiologia morbi & modo fiendi omnis generis hydropis multum operæ poſuerit, mihi vero diverſum morbi eventum, quem diverſis hactenus notare licuit exemplis, neutiquam ſimul omiſſis cauſſis, quæ eidem occaſionem dedere, paulo plenius ediſſerere allubeſcat. Enimvero omne hydropis genus, inque primis illud, quod

ascitis & *tympanitis* nomine venit, inversum plane statum hominis naturalem denotare, eodemque universam pathologiam in compendio quasi sisti, & ipse pridem sum persuasus, & ferente occasione auditoribus meis identidem inculcare soleo. Vita quippe & sanitas nostra, sicut in perenni, eoque duplici, intestino & progressivo humorum vitalium per solidas partes motu, harum vero perpetuo renisu, oscillatione & tono, indeque pendente variorum tum utilium, ad superfluorum, tum inutilium secretione, nemine contradicente, consistit; ita omnium illorum contraria prorsus in hydropis genesi notare licet, pro ætatis, sexus, vitæ generis aliarumque discrimine circumstantiarum variis indiciis conspicua, mirum ut non sit, morbum hunc serius ocyus ad lethum viam sternere & præviis longioribus, aut brevioribus, intervallis, quibus ægri aut remissionem morbi sibi aliisque consecuti videntur, aut variis dirisque symptomatibus indesinenter torquentur, ad certum tamen exitum perducere, & si qui ex hoc morbo revera eluctati cum valetudine in gratiam rediere, Naturæ id magis beneficio, paucis iisque vulgaribus adjutæ subsidiis, quam remediorum heroicorum efficaciæ, aut peculiari & arcanæ medendi methodo, in acceptis esse referendum videatur.

Septem effluxerunt annorum lustra, cum inter initia praxeos fœmella rustica, tota quanta tumida, & facie morticina prædita, anasarca nempe laborans, ad b. Parentem meum accedens, ut sacra Synaxi, tanquam optimo mortis instantis viatico reficeretur, meam quoque opem, aliud quasi agendo, imploraret, vicissim & ego ne nihil egisse viderer, fuliginis tincturam, cum menstruo alcalino recens paratam, quæ forte ad manus aderat, perfunctorie quasi, scopo diuretico porrigerem, ægra vero inde brevi & præter omnium propriamque opinionem restituta, magnum partim strepitum famæ hinc incrementum paratura, concitaret. Sed nec

nec brevi deinceps ad vetulam afciticam, altero hinc lapide diſtantem, media evocatus noƈte, neque in aliis, qui curandi obtigerunt, hydropicis, vel hoc vel aliis remediorum generibus quicquam effatu dignum efficere licuit, quanquam haud raro ingens ſalutis ſpes ſignis haud dubiis affulſerit. Ruſtici inter alia recordor robuſti, media ætate & facie rubella præditi, & pejoris notis ſymptomatibus plane deſtituti, niſi quod ſcrotum una cum abdomine tumidum monſtri quid alere viſum ſit. Hic, quamvis nihil intentatum reliquerim, ægerque præter gentis morem morigerum ſe geſſerit, neutiquam tamen impedire potui, quin auƈto ſenſim morbo, paucarum ſpatio ſeptimanarum æger vitam cum morte commutaret; idemque fatum civis honeſtus, ætate proveƈtus, expertus eſt, qui male habens, notabilem balſami ſulphuris forte oblatam doſin hauriens, indeque tumorem alterutrius, mox utriuſque cruris, hinc & abdominis expertus, paucis itidem ſeptimanis veloci admodum curſu ad lethum contendit.

In fœminino ſigillatim genere ſterilitatem morbo haud raro anſam præbere, & ovaria aut exſucca, aut hydatidibus referta, ipſumque adeo ovariorum muliebrium hydropem, aut ſubeſſe, aut ſcenam ludere primam, notabili exemplo mihi viſus ſum notaſſe in fœmina juvencula venuſta, ſed ſterili, quæ aliquot annorum ſpatio malo ſuo afflicta, abdomine turgido aliquoties, ſed absque levamine rupto, tandem commune hydropicorum fatum ſubiit, ex cujus cadavere, leviter a Chirurgo exenterato, ingens lymphæ putridæ quantitas effluxit, nullo inteſtinorum viſcerumque, ſacculo quippe ſeu tunica peculiari incluſorum, veſtigio animadverſo. Sic & virgo annoſa, menſium vitio & fortunæ adverſæ ærumnis in hydropem aſcitem incidens, nullam morata remediorum efficaciam, brevi ad metam, licet non æque exoptatam, pervenit. In univerſum vetulas exſuccas & menſium negotio pri-

pridem defunctas, malum hoc corripere solet, licet nec in medio ætatis flore constitutæ ab eodem plane immunes degant. Mensium sigillatim finis, ut plurimum aliorum, ita hujus quoque morbi initium frequens & opportunum est, id quod duplici eoque memorabili exemplo nuper admodum edoctus sum, fœminæ nimirum honestæ, annum ætatis octavum & quadragesimum agentis, recte hactenus menstruatæ, quæ non nisi de symptomatibus hystericis hactenus conquesta, simul & semel tumore hydropico correpta est, brevi adeo adaucto, ut, licet ante quatuordecim dies ordinarium menstruum fluxum experta fuisset, sub ipsum tamen anni auspicium in vivis esse desierit, cujus quidem rei, sollicito facto examine, nullam, quæ occasionem dederit, caussam expiscari potui, præterquam animi commotionem frequentiorem & iram modo aperto marte flagrantem, modo & frequentius suppressam, dira illa & pestifera vitæ & valetudinis humanæ offendicula. Altera ejusdem ætatis erat fœmina rustica, vigens valensque hactenus, quæ hydropis primordia sentiens, opem per interpretem aliam fœminam bene moratam quærit. Hæc interrogata, quo passu menses ambulent? recte omnia se habere in hunc usque diem affirmat; an venæsectioni, an scarificationi forsan adsueta ægrota, vel utramque vel alterutram temere omiserit? neque his, neque aliis remediorum generibus fœminam ægrotam unquam indiguisse respondit, usque adeo omni ex parte sanam, vegetam & robustam, quæ nihilominus, frustra exhibitis, quæ ex re esse videbantur, remediis, brevi admodum temporis spatio morbo confecta fatis cessit. Melius autem fatum mansit fœminam honestam fere quinquagenariam, quæ variis & domesticis calamitatibus afflicta, hydrope pariter correpta, varii generis remedia non quidem sine omni auxilio, absque tamen plenaria morbi remissione, adhibuit, donec forte fortuna, in suem præcipitato impetu delapsa, mox aquis

per

per vias ordinarias largo rivo profusis ab hydrope liberata, cum valetudine in gratiam rediret, ultra tria deinceps lustra valens superstes, nunquam recidivam experta, cujus analogum per omnia exemplum eodem ipso anno 1720., quod contigit Halæ Saxonum, sub præsidio Dn. M. ALBERTI ventilata *Dissertatio*, de *hydropica lapsu integro abdomine curata*, fusius enarrat. Ita in hunc usque diem, quos ratio non sanat, temeritas subinde adjuvat. Sed &, qui sanitatis portum jam attigisse sunt visi, subitaneo interdum nec præviso ante naufragio pereunt, quod viro contigit tympanitide laboranti alibi fusius descripto, qui congruorum usu præsidiorum a morbo gravissimo, cum virium manifesto augmento & totius corporis vigore, liberatus, gravissimis in diæta commissis erroribus, ebrietate ante- & pomeridiana contracta, febre acuta inflammatoria correptus, paucorum spatio dierum mortalitatem exuit; cujus quidem eventus rationem & prognosin nonnulli in plenaria abdominis subsidentia, certo mortis instantis signo, quærebant, cujus tamen contrarium in illis, qui ab hydrope convalescunt, toto die videre est.

Ejusmodi autem exempla hydropicorum, aut sponte, aut paucorum ope remediorum in integrum restitutorum, passim & his ipsis quoque diebus occurrunt. In his est senex plusquam septuagenarius, quatuor uxorum maritus, qui hydrope ascite hinc anasarca usque adeo intumuit, ut cum virium & adpetitus plenario decremento nec manuum, nec pedum ministerio uti valeret, paucissimorum tamen & e trivio petitorum auxiliorum ope, brevi & in totum ab omni tumore liberatus, sat commode etiamnum vivit. Idem quoque alios inter de rustico in vicinia hydrope correpto, & lixivio ex cineribus stipitum fabarum parato diu hausto, plenarie curato, alios inter relatum accepimus. Sed aliud longe fatum mansit Virum LX. annorum, qui juvenis itine-

ribus, equo & pedibus diu incurvatis confectis, in utroque crure ruborem contraxit, sæpius deinde exacerbatum & erysipelaceum redditum, indeque & ob auditum difficilem acidulis Pyrmontanis ultra XX. annos, hinc & aliis simul atque iterum usurpatis, anno 1744 domum redux, aquæ frigidæ potu per plusculos dies delectabatur singularem mox abdominis intumescentiam cum duritie animadvertens, meam imploravit opem. Prævia venæsectione in pede, cui non æque adsuetus erat, cum mali fomitem in primarum viarum atonia quærerem, præter salia digestiva, martialia, antimoniata, purgantia varia in forma exhibita, corticem Peruvianum cum cortice aurantiorum & chaccarillæ permixtum, decocti forma mane quotidie hauriendum, & eo usque continuandum suasi, donec uncia in dies decocta, sedecim dierum spatio integra corticis libra, cui ter quaterve cathartici usus fuit interpolatus, consumeretur, eo quidem effectu, ut æger quotidie hinc alvum aliquoties liquidam expertus, blandum sibi catharticum exhibitum esse, nullus dubitaret, miram inde alacritatem, virium incrementum & adpetitus vigorem sibi recuperasse visus. Accidit autem brevi deinceps, ut crura rubore suffusa, accedente febre erysipelacea l. a. tractata, lympham plorare inciperent, nec nisi cum ægri excessu prorsus desinerent, ut constet, neque abdomen hydropicorum, aut crura sponte rupta, neque paracentesin quicquam laude diuturna dignum facile aut præstare, aut ominari. Et hæc quidem mense Septembri agitata, ad magnam Octobris mensis partem porrigebantur. Jam rusticus supra laudatus, & lixivio stipitum fabarum persanatus, hoc ipsi ceu divinum commendat remedium. Rogatus non potui illud ipsum, ceu diureticum egregium cum vino aut aqua parandum, & quotidie, non tamen omissis prorsus reliquis stomachicis, carminativis, digestivis & similibus, concedere; quo per integrum mensem continuato,

neque

neque tamen urina huc usque lixiviosa majori copia, prodeunte, multo minus tumore abdominis remittente, quin tussi, appetitu prostrato, vigiliis aliisque symptomatibus accedentibus, hujus tandem remedii ulteriorem usum dissuasi, ægro vero eundem constanter continuanti, prævia levi horripilatione & aliquot dierum sopore, pulsu, ut per totum morbi decursum, debili & inæquali, tumor pedum erysipelaceus & vesicularis brevi accessit, manifesto gangrænæ imminentis documento, siquidem & æger, accedente dyspnœa, summo virium languore & linguæ tremore, mente licet integra, mense Novembri adulto a. p. naturæ debitum solvit.

(*Rintelio Halam missæ d. 22. Aug. 1745.*)

OBSERVATIO LXXIX.

Dn. D. JO. MARTINI BREHM.

Paracentesis spontanea & salutaris in hydropica per umbilicum eveniens.

Rustici cujusdam in pago *Rotterod,* prope Smalcaldiam, uxor, 50. annorum, habitus corporis carnosioris, præterito anno abdomen inopinato, sed tamen successive saltem, intumescere sentit, ita ut etiam gravida putaretur, quæ opinio tamen postmodum evanuit, cum in tantam denique molem extenderetur abdomen, ejusque pondus eo usque increfceret, ut fasciis & subligaculis illud sustentare cogeretur, concurrente etiam tunc, qui alias præcedere solet, œdematoso pedum & crurum tumore. Res nimis angusta non permittebat, ut vel Medicum consuleret, vel qualiacunque convenientia remedia in usum vocaret, unde tanto magis malum ipsum increbescebat, ut in statu prorsus

deplorato verſari videretur, cum ex improviſo quaſi & præter omnium opinionem extraordinaria quadam ratione ab inſtante jam jam mortis periculo liberaretur. Sponte jam jam per octiduum omnis diſparuerat tumor œdematoſus in pedibus, hique ad naturalem jam rediiſſe videbantur ſtatum, cum, ſub majori adhuc incremento intumeſcentiæ abdominalis, ſpeciatim umbilicus ad ovi anſerini magnitudinem usque prominere inciperet, & omphalocelen quaſi ſiſteret, apparente ſimul in ſuperficie hujus particularis tumoris cruſta quadam ſicca & ſquamoſa. Hæc poſtquam per aliquot dies ita ſubſtiterat, tandem, cum aliquando ægra ad alvum deponendam urgeretur, ſub conatibus egerendi paululum auctioribus, dehiſcit & diſrumpitur, promanante inde ſtatim, non tamen admodum impetuoſe, per exiguam iſtam aperturam, ſatis notabili quantitate ſeri limpidi inodori, ad aliquot menſuras usque aſcendente, hocque facto ſponte iterum clauditur foraminulum & ſimili cruſta obducitur. Tertio die, redeuntibus conſuetis ad alvi exonerationem ſtimulis, reſeratur inſimul quoque prædicta apertura, & ſimilis iterum quantitas immo paulo major adhuc, quam prima vice, ſeri iſtius ſponte profluit, ſponteque dein pariter occluditur apertura. Hac ergo ratione alternis ſemper diebus, ſub alvi exoneratione & qualicunque ad feces expellendas ſuſcepto niſu, iterum vincula iſta continuo adhuc protuberantis umbilici quaſi laxantur, novaque ſeri quantitas, ſed ſubinde paullo minor, ita profluit, ſponteque iterum hæc excretio qualibet vice ſubſiſtit, donec omnis hactenus collecta, vel in abdominis cavo, vel potius (quod magis veroſimile videtur,) intra peritonæi membranam, talis extravaſata aqua, prorſus exhauſta & eliminata fuerit, ægra nunc optime valente & ſatis gracili iterum reddita, ac ſimul viribus ita denuo inſtructa, ut ſingulis hebdomadibus absque incommodo ad noſtram civitatem pedibus ire, domumque eodem modo repetere valeat.

In-

Interim peracta tali felici curatione hoc adhuc retulit ista nostra hydropica, se durante spontanea tali excretione nihil plane insoliti percepisse, præter hoc unicum, quod, quamdiu apertum erat exiguum illud foraminulum, semper sibi visum fuerit, ac si nullus maneret aër in pectore & pulmonibus, sed omnis antea sub inspiratione haustus, unice per hanc viam egrederetur, quale quid tamen & ii persentiscunt, in quibus ordinaria instituitur paracentesis, inprimis si justo major unica vice aquarum emittitur quantitas, utpote quæ, vel etiam hanc simul ob caussam, nunquam a prudentioribus Medicis & Chirurgis confertim & ἀθρόως unove impetu tali sub operatione extrahi solent, ne una cum morbo ægrum tollere videantur, quoniam subitanearum mutationum impetus perferendi semper impatiens est natura, probe id jam olim notante & inculcante HIPPOCRATE, *Sect. II. Aphor. 51. & Sect. VI. Aphor. 27.*

Licet autem de reliquo non semper spontaneæ tales umbilici rupturæ felicem sortiantur eventum, quemadmodum jam olim lethalem exinde subsecutum eventum notavit HAGENDORNIUS, *Cent. II. Histor. 11. pag. 169.*, plures tamen utique adhuc prostant observationes, huic nostræ non plane dissimiles, (hoc unico saltem excepto, quod in ea periodice & per exquisita quasi intervalla spontanea talis facta sit excretio,) felicem tali modo factam hydropis, non admodum inveterati, sed magis adhuc recentis, curationem demonstrantes, quas evolvere licebit apud PLATERUM *Obs. Libr. III. p. 611. seq.* ZACUTUM *Lusitanum Med. Princip. Hist. Lib. II. Hist. 123.* & in *Act. Nat. Cur. Dec. I. Ann. IV. & V. obs. 148.* nec non *Dec. II. Ann. VIII. obs. 100. in Schol.* An vero ductum huncce naturæ, viam ita sibi, pro exterminandis aquis collectis, ex umbilico parantis, secure semper imitari, & idcirco juxta quorundam mentem, vel notissimam illam operationem chirurgicam, *paracentesin* puta,

prope umbilicum instituere, vel etiam punctura hanc ipsam partem perforare liceat, merito cum prudentioribus dubito, siquidem natura tot & tam varias sibi parare potest vias, etiam per externarum corporis humani partium extremitates, quas si imitando pariter seligere iisdemque pertinax quispiam voluerit insistere, facile vituperio se dabit, ægrosque in vitæ periculum, aut præsentaneam mortem non raro præcipitabit.

OBSERVATIO LXXX.

Dn. D. JO. MARTINI BREHM.

Lumbrici teretes variolis obsessi, ab infante varioloso excreti.

Mercatoris cujusdam filiolus, duorum circiter annorum, constitutionis admodum obesæ, ineunte mense Augusto a. c. laborabat variolis epidemice grassantibus, suamque malignam indolem, eximia jam jam edita strage infantum, abunde satis manifestantibus. Erant hæ in ipso illo infante perquam numerosæ & simul confluentes, ac insuper adeo gravibus stipatæ symptomatibus, ut die undecimo pariter, uti in multis aliis, lethalem sortirentur eventum. Antequam autem funesta talis succedebat catastrophe, tam nono, quam decimo die, non sine ingenti parentum aliorumque adstantium admiratione imo vero stupore, permulti adhuc vivi, cum alvinis fecibus, excernebantur lumbrici teretes, a capite ad caudam usque similibus variolis, ejusdem coloris & similis fere magnitudinis, undiquaque obsiti, per aliquot adhuc horas inter excrementa dejecta viventes. Rarum hocce phænomenon, nunquam hactenus, quantum mihi quidem constat, observatum & adnotatum, manifesto satis demonstrat, miasma variolosum ratione propriæ suæ activitatis

vitatis non adeo angustis circumscribi limitibus, ut eandem unice in genus humanum, omniumque maxime in infantum corpora exserat, sed potius illud, sub epidemica inprimis grassatione, & accedente aëris simul noxia constitutione, usque adeo exaltari posse in virtute sua perniciosa & corruptiva, ut hanc ipsam in alia quoque corpora, ab humano genere prorsus aliena, transferat, ibidemque simili modo exserat. Subiit ergo procul dubio specificum tale virulentum venenum, lumbricorum, in intestinis hujus infantis latitantium, corpuscula, mediante chylo abinde jam jam infecto & contaminato, eadem plane ratione, qua alias etiam in fœtus tenellos, utero materno adhuc inclusos, si mater prægnans vel actu jam variolis laborat, vel ipsum saltem hoc miasma, contagio communicatum, adhuc in humoribus absconditum gerit, transire solet, qualia exempla, fœtuum jam in utero variolis laborantium, passim occurrunt, speciatim vero ab HILDANO, *Cent. IV. Obs. 55. & 56.* BARTHOLINO, *Histor. anatom. rarior. Cent. IV. Hist. 50.* & *Epistolar. Cent. III. Epist. 85.* FORESTO, *Libr. V. obs. 44. pag. 196.* RHODIO, *Cent. III. obs. 83.* & in *Ephemerid. Academ. nostræ, Dec. I. Ann. I. obs. 52.* & *Dec. II. Ann. VI. obs. 61.* notata deprehenduntur.

(*Smalcaldia Halam missæ, d. 19. Octobr. 1745.*)

OBSERVATIO LXXXI.
Dn. D. JOANNIS GRASHUIS.
De
Infante Hermaphrodito dicto, adjectis simul conjecturis quibusdam, de origine & caussis Hermaphroditorum.

Sub finem circiter Anni MDCCXLII. infans trium annorum cum dimidio, in *Scotia* natus, a Circuitoribus *Amstelodami*

dami tanquam *Hermaphrodita*, quorumlibet visitationi pretio exponebatur. Sanus erat, vegetus, torosus & quoad habitum corporis rite conformatus. Detecta autem pubis regione, labia quasi muliebria in conspectum prodibant, rimam satis profundam inter se linquentia. In superiori & media parte glans clitoridis ingens & valde crassa prominere videbatur. Hisce perfunctorie tantum visis, omnes fere spectantes unico ore fœminini sexus infantem esse pronuntiarunt. Et revera fœminæ hæcce simillima videbatur, solito majori clitoride instructæ. Accuratiori vero instituta indagine, rem longe aliter se habere observatu erat facillimum. Diductis enim labiis nihil fœminino sexui proprium conspiciebatur. Ipsa hæc interne æque ac externe albicante pellicula tecta erant, & licet magnam invicem facerent rimam, nihil quidquam, quod alis muliebribus erat simile, conspiciebatur; neque apertura vel introitus vaginam versus. Omnia ad rimæ finem erant clausa; locus autem, ubi rima iterum clausa erat, stria, quasi cicatricem mentiente, terminabatur. Ad inferiorem dictæ striæ partem parvum & rotundum erat orificium, per quod urinam voluntarie puer emittebat. In sinistro labio corpusculum modice durum, imperfecte rotundum, testem masculinum haud inepte referens, persentiri poterat, non æque in dextro. Quod supra labia instar clitoridis seu Nymphæ prominebat, glandi penis non erat dissimile; præputium autem in inferiori parte erat fissum, nullusque in glande ad excernendam urinam meatus. Quin & ipsum penis corpus, deorsum tendens, digitis observari posse videbatur, ad ossa pubis arcte compressum, iisque accretione firmiter coadunatum. Ex hisce, quæ dixi, satis superque, me judice patebit, infantem hunc masculini generis, ejusque partes genitales præter naturam esse vitiatas, sic, ut externe fœminale simulare viderentur. Scrotum pueri, ut mihi videtur, certa quadam caussa, ante

nati-

nativitatem in duas partes fuit fiſſum & diviſum; urethra itidem ſub ſcroto perforata, uterque hiatus ſine conſolidatione ſuperſtes remanſit: prior labia muliebria quaſi repræſentabat, poſterior urinæ exitum, more quaſi fœminino, concedebat; neuter autem pudendo muliebri vere ſimilis. Eadem quoque ratione penis a naturali ſtatu permutatus virilis membri notas externe quoad omnia non referebat, neque clitoridi muliebri perfecte erat æqualis.

Cauſſas hujus conformationis præternaturalis, vel alius cujuscunque, plus minusve ei ſimilis vel diſſimilis, perſcrutari, difficillimum erit. Natura enim ut veritatem, ſic ejusmodi cauſſas in profundo abſcondidit. Aliquas tamen, forte non omnino improbabiles, eminus licet, conjectura aſſequi conabor, poſterior dies forte meliora docebit. Vitium ante nativitatem oriri, in utero contrahi, nemo dubitare poteſt. An a mala conſtitutione germinis, primi humani fœtus rudimenti? non credibile videtur: quidquid enim præternaturale eſt, non naturæ, ſed cauſſis quibusdam foris accedentibus, ortum debere, veroſimillimum eſt.

Fœtum in utero matris hærentem læſione quadam affici poſſe, ita ut partes quædam compreſſæ ad ſolitam formam ſeu magnitudinem increſcere non poſſint, vel in præternaturalem abire cogantur, obſtetricantium obſervationes, & quotidiana experientia abunde teſtantur. Uterus inter dura admodum oſſa, pelvim conſtituentia, eſt locatus, & quomodocunque tempore graviditatis adſcendat, inferius tamen & ad latera oſſibus pelvis innixus hæret. Poteſt itaque fœtus in eo incluſus, maxime ſi præternaturalem quendam in eo ſitum habeat, cum ipſo utero in aliquam dictorum oſſium partem impingere. Quod ſi contigerit, neque ſitus vel uteri, vel infantis cito mutetur, uterque, præcipue tamen fœtus, tenellus adhuc, compreſſionem patietur moleſtam, læſionem variam, prout hæc vel illa pars cauſſæ com-

primenti magis fuerit exposita. Incremento secundum naturam haud raro impedimentum exorietur, ut vel pereat embryo suffocatus, vel pars ejus natura prævalente in cæteris in deformitatem increscat (a). Hinc variæ in recenter natis, a solita forma aberrationes, monstra repræsentantes, inter quæ *Hermaphroditæ* quoque connumerari merentur. Verum namque Hermaphroditam, hoc est, utriusque sexus partibus naturalibus perfectis instructum, nunquam occurrere certum est, & ab omnibus hodie admissum. Applicentur nunc quæ dicta sunt ad casum in hac observatione propositum. Fœtus dum utero erat inclusus, per aliquot tempus sic potuit esse locatus, ut anteriores & inferiores trunci partes, scrotum præcipue & penis, tenui margini vel costæ ossium pelvis institerint. Scrotum a margine duri ossis pressum, cedet introrsum quantum possit; molles enim partes extensiles, a duris compressæ, figuram immutant, usquedum vel rumpantur, vel caussa compressionis reddatur irrita. Si vero vel defectu aquarum in membranis fœtum involventibus, vel alia quacunque caussa, fœtus vel ejus trunci pars inferior, adeo fuerit coarctata, ut intro versus cedere amplius nequiverit, molles partes a duris compressæ contusionem recipient, quam, præcipue si caussa perseveret, necessario destructio sequetur. Margo ossis, ex hypothesi, in destructam partem introibit, quæ quasi cultro, ut scrotum in nostro casu, in duas partes, magis minusve æquales, prout caussa comprimens medietati fuerit adplicata, divisa

(a) Uterum cum incluso fœtu præter naturam aliquando talem situm obtinere, ut ex compressione ossium pelvis versus teneras embryonis partes, variæ deformitates exoriantur; quin & alias caussas in utero vel extra eum sæpissime adesse, idem efficientes, in Tractatu quodam, belgico idiomate, de *Spina bifida ejusque causis*, conscripto, multis demonstrare adnisus sum.

visa apparebit. Penis itidem eadem de caussa retro fuit adactus; neque hæcce introcessio forte finem obtinuit, antequam ossa pubis ipsius fœtus, plus resistentia, quam flexile scrotum & penis, comprimenti caussæ obicem ponerent; vel alia quæcunque demum caussa ulteriorem compressionem impediret. Hinc & præputium glandis facile findi potuit, & urethra itidem contusa, separatione facta, perforari. Penis maxima parte ossibus pubis firmiter accrescere debuit, meatu urinario compresso & consolidato. Postea vero increscente fœtu, situ mutato, partibusque a comprimente caussa liberatis, quæ vulneratæ & cute denudatæ fuerunt, tectæ quidem a natura sunt & cicatrice obductæ; fissura scroti autem separata mansit. Divisæ etenim hæ partes, caussa licet comprimente vel secante ablata, sibi non erant contiguæ, neque vi vel caussa cogente adductæ ad invicem, proin non coaluere, sed singulæ separatim consolidatæ, quatenus contusæ fuerant. Ergo hiatus vel fissura fuit relicta, postea nunquam coadunanda. Eandem ob rationem apertura in urethram penetrans patula mansit, accedente præcipue, tractu temporis, quotidiano urinæ affluxu, altero exitu ad finem glandis denegato. Neque est quod quis objiciat, uterum matris eadem caussa lædi & rumpi necessario debere, antequam tale vitium fœtui sit impressum. Non dubito etenim, quin sæpe sæpius, ejusmodi læsione uteri, fœtus ante debitum tempus expellatur, & *abortus* nomine pereat. Sufficit mihi hanc læsionem aliquando sic posse fieri, & re ipsa fieri, ut embryoni majorem, quam utero vim inferat.

Quæ de aliis sic dictis *Hermaphroditis* ex relatione virorum fide dignorum percepi unquam, eodem, nisi vehementer fallor, modo, quam facillime explicari possunt. In plerisque, si non omnibus, præternaturalis & vitiosa partium genitalium virilium conformatio locum obtinebat. Scrotum fissum, orificium quoddam in meatum urinarium

 pene-

penetrans, per quod urina emittebatur, vaginæ autem muliebri perquam dissimile; pene interim quandoque in anteriori parte imperforato. Eandem fere de *Hermaphroditis* opinionem fovisse videtur egregius, inter Anglos Chirurgus, CHESELDENUS, qui, se Hermaphroditam aliquem examinasse, dicit, in quo scrotum erat fissum, ut labia pudendi muliebris perfecte simularet; utrumque horum vero testiculum continebat; clitoris aderat magnitudine peni virili similis, tenui meatu perforata, & urinam parca copia emittens: ex foramine altero inter prædicta labia urinæ itidem exitus patebat (b). Minime itaque doctissimis Viris, DOUGLASS, PARSONS, aliisque multis adsentiri possum, solas pro *Hermaphroditis* haberi debere fœminas luxuriante nympha, seu clitoride, instructas (c). Hasce quandoque & sæpe pro *Hermaphroditis* esse venditatas, non inficior, eas autem solas minime credo. A multis enim inter recentiores æque ac vetustiores τριβάδες seu *fricatrices*, ab *Hermaphroditis* caute satis distinguuntur. Pro *Hermaphroditis* habitos esse infantes masculinos, fisso scroto & deformato pene natos, & haberi ab imperitis facile posse, rationi æque ac experientiæ valde consentaneum videtur. Multis autem & variis modis sibi non similibus ejusmodi vitium evenire potest, ut nunc magis, alio tempore minus Hermaphrodito similis censeatur homo; nunc viro magis, nunc fœminæ similis judicetur. Exemplum prostat in *Satyris Medicorum Silesiacorum*, pueri, ob fissum scrotum pro *Hermaphrodito* vendidati, licet parum similitudinis revera adesset. Huic scrotum quasi in duos exiguos tuberculos erat divisum, in quorum medio

(b) W. CHESELDEN *Anat. of Human. Body.* IV. Edit. p. 300. in sexta autem Editione hæc, nulla addita ratione, omisit.

(c) J. PARSONS *Mechanical and Critical Enquiry into the Nature of Hermophrodites*, p. 133. 145.

medio sola glans cum præputio, eandem non tegente, sed saltim coronæ ad instar cingente, nullo præsente pene, ventri infimo supra ossium pubis limites adnata, rimula quidem notata, sed non perforata. Infra glandem paulo dextrorsum, in ipso sacco vel tumore, locum alias scroto familiarem occupante, profunda & duos digitos transversos longa fuit rima, vel potius plica, tumidis ab utroque latere quasi labiis stipata, continuo fere urinam plorans, primo intuitu omnino vulvam muliebrem repræsentans, & exinde vetulæ obstetrici imponens, infantem pro Hermaphrodito venditanti. Labiis diductis inferius occurrebat exiguum & vix visibile foraminulum, urinæ scaturigo (d). Præter hæc & alia quædam præternaturalia in eodem puero observabantur, ad scopum meum non pertinentia. Dantur & alia quædam similia apud Auctores exempla, quibus recensendis vel illustrandis non immorabor.

(*Amstelodamo Halam missa, d. 17. Nov. 1745.*)

OBSERVATIO LXXXII.

Dn. D. JO. DANIEL SCHLICHTINGII.

De

Fistula rara glandulæ parotidis cauterio actuali singulari modo sanata.

Virgo 25. annorum, diu molestata fuerat scirrho ingenti parotidis glandulæ, inter tragum auris & genam. Excidimus tumorem, cum maxima arteriæ temporalis hæmorrhagia, quam etiam ante operationem metuebamus & idcirco omni studio præcavere annitebamur; relicta vero fuit fistula, quæ nullis remediis cedebat. Intrusi igitur ipse

(d) Medicor. Silesiacor. Satyr. Specim. I. pag. 58.

propria manu, comite Chirurgo quodam juniori, actuale cauterium per dictam illam fistulam longitudine duorum transversorum digitorum, ut calor & ambustionis fœtor per fauces & os penetraverint. Adhibitis postmodum variis injectionibus, virgo semper potuit injecti liquoris saporem exacte distinguere, certo indicio, quod cauterium prope tragum per cartilagineum meatum auditorium, atque membranam tympani usque in ipsam tympani caveam transierit, ac injecti liquores per eandem viam, per tympanum ac per tubam Eustachii in ipsas fauces penetraverint; & quod magis adhuc est mirandum valdeque simul rarum, contigit hoc absque ulla auditus læsione, utpote quem æque integrum jam adhuc in parte læsa esse adserit virgo nunc sanata, sicuti ante perpessum illud fistulosum ulcus fuit.

OBSERVATIO LXXXIII.

Dn. D. JO. DANIEL SCHLICHTINGII,

De

Dysenteria ex potu aceti.

Vinopola juvenis 26. annorum, æstate calida 1742. corpus gravi labore exercet, unde incalescens sitit enormiter, & cum neque aqua, neque cerevisia vinove sitim extinguere valeret, ebibit tandem quotidie aceti vini acerrimi pintas tres, i. e. libras circiter sex, juncto insuper copioso potu cerevisiæ, vini, aquæ frigidæ, Thee, Coffee, &c. Per tres septimanas confessus mihi est hic juvenis, se adsumsisse quotidie memoratas tres pintas aceti, quum demum incideret in dysenteriam acutissimam, quæ ope Medici providi & seduli per potum dilutum & anodyna intra paucorum dierum spatium, absque ulla subsequuta ulteriori noxa, cohibita fuit. Quanquam autem hic casus, memoratu omnino dignus,

dignus, sistat acidum, vel acetum, tanquam veram Dysenteriæ caussam, neutiquam tamen exinde concludere licebit, dysenteriam omnem exoriri ex acido, quum hoc in singulari saltem subjecto evenerit, & a particulari ad universale haud concludendum sit; recte tamen ab acido acri eam aliquando oriri argumentamur, quemadmodum etiam experientia confirmat, quod ab acido in primis viis infantum collecto, diarrhœæ graves & torminosæ excitentur; ab adsumta justo majori spiritus vitrioli, nitri, aliorumque acidorum mineralium dosi, in adultis, dysenteria; ex cremoris tartari abusu, vel aluminis imprudentiori usu, diarrhœæ torminosæ, itemque ex nimia comestione fructuum horæorum, inprimis autem immaturiorum, gravissimi tenesmi, cum similibus cruentis dejectionibus, sæpius inducantur & provocentur.

(*Amstelodamo Halam missæ d. 21. Jan. 1746.*)

OBSERVATIO LXXXIV.

Dn. D. CHRISTIAN. GOTTLIEB FREGE.

Continuatio argumenti, Volum. VII. horum Actorum Obs. 98. p. 252. de inflammatione faucium & usu gargarisationis, propositi.

Egregia quidem sunt, quæ & BOERHAAVIUS & HOFFMANNUS de *angina* tam *inflammatoria*, quam *catarrhali* memoriæ prodiderunt; non tamen plane superfluum fore credo, si quasdam iis observationes, tam de differentia, quam curatione morbi addam, præsertim quas iterum partim in memetipso d. 7. Aprilis anno 1745. partim in aliis circa medendi methodum & inprimis etiam circa usum gargarisationis, experiundo consignavi. Multæ enim sæpe

ſæpe tam morborum, quam remediorum circumſtantiæ negliguntur, quæ ſi recte obſervantur & conſiderantur, artem & ampliorem & clariorem facilioremqne reddere queunt. Contingit hoc itidem circa inflammationem faucium, quæ a plerisque auctoribus obiter tantum, ſi anginam excipias, deſcribitur, ita, ut non niſi methodus vel reſolutoria, vel ſuppuratoria brevibus ſaltem, ſine veris rationibus ac cauſarum differentiis, proponatur, id quod itidem de recto ac ampliori *gargariſationis* vel collutionis uſu valet.

Sub *inflammatione faucium* vero jam nihil aliud intelligo, quam tumorem, ſeu congeſtionem catarrhalem inflammatoriam pharyngis & glandularum, vel ſic dictarum tonſillarum, quæ circa fauces ſitæ ſunt, & idcirco difficilem admodumque dolorificam communiter deglutitionem efficiunt. Ad eam vero curandam primum varia reſolventia & deinde, ſi reſolutio non ſtatim ſuccedat, emollientia & ſuppurantia ordinantur, quorum ſub applicatione interdum quidem adhuc reſolutio ſequitur, plerumque tamen ſuppuratio, maximis cum ægri cruciatibus ac anguſtiis, promovetur. Neceſſario vero æger varie debet cruciari, nec recta curandi via poteſt ſeligi, niſi cauſis ac differentiis morbi, nec non pharmacorum operationibus & applicationibus rite perſpectis ac penſitatis.

Confunditur enim hic morbus a nonnullis cum angina vera & ſub nomine *anginæ catarrhalis* pertractatur, ut a BOERHAAVIO in Aphoriſmis. HOFFMANNUS vero in *Medic. ration. ſyſtemat. Tom. IV. de febribus p.392.* inflammationem faucium, ſeu tonſillarum, **die böſen Hälſe**, ab angina catarrhali, quæ ſemper ſpirandi ac deglutiendi facultatem impeditam ſimul conjunctam habet, videtur ſeparare, quam tamen in methodo medendi, ſicuti etiam neceſſitas poſtulat, iterum conjungit. Taceo, quod deglutiendi moleſtia & dolor in omni faucium inflammatione ſimul concurrat.

currat. Angina enim vera proprie nunquam catarrhalis exiſtit & ſemper in cholericis & bilioſis, teſte quoque SYDENHAMIO, oritur, inſimulque veræ inflammationis genuina ſigna, ſcilicet æſtum, & pulſum fortem, conjuncta habet, ac inſuper quoque in partibus muſculoſis præcipue ſedem fixam occupat. *Catarrhalis* autem *faucium inflammatio* ordinarie pulſum tardum & debilem præ ſe fert, ſemper tempeſtate, catarrhis & febribus catarrhalibus excitandis favente, occurrit & ſubjecta cholerico-melancholica, vel ſanguineo-melancholica, brevibus, plethoricos, carnoſos & obeſos, itemque tales, in quibus tranſpiratio facilius & frequentius turbatur, pleroſque ſine, quoſdam etiam cum febricula quadam catarrhali invadit a). Hinc talis inflammatio congeſtio tantum eſt catarrhalis, nec tantus ardor & tam grave periculum, dolor tamen, ob impeditam deglutitionem, æque vehemens in faucibus præſto eſt. Contingit hoc maxime in ſic dictis tonſillis & uvula. Eſt vero præterea totum fere os fauciumque regio obſita glandulis, in quibus, quia hoc tempore lympha craſſior b) ſtagnat, & dolor & tumor magis magisque augentur. Occupat hinc talis adfectus facile iterum in iisdem ſubjectis ſemel debilitatas partes poſt unum alterumve annum. Ad illum igitur tempeſtive præcavendum & ad reſolvendam ſta-

a) Sexum, ætatem, temperamentum, tempeſtatem, præcipuam morborum unius ſæpe generis *differentiam ſpecificam* efficere, partim ex Pathologia jam conſtat, partim alio loco fuſius demonſtrabitur, quia indagatio veræ morborum eſſentiæ ac differentiæ, ſæpe negligitur.

b) In muco & ſputo ſeu ſaliva fluida, nec tenaci, maxima pars ſanitatis conſiſtit. Hinc morbi multi a muco iſto & ſaliva vel condenſata, vel in glandulis ſtagnante, originem trahunt, adeoque indicatio remedii diluentis per gargariſationem, vel collutionem, per ſe patet. Conf. HALLERI Commentar. in BOERHAAVII Inſtit. Volum. I. p. 173. & 194.

ſin, requiruntur partim diluentia, partim reſolventia & roborantia, quæ, ſi debite & convenienter applicantur, vix unquam inſigne quoddam doloris incrementum, multo minus actualem quandam ſuppurationem ſucceſſiſſe obſervavi. Continet enim vera & continua, ac ne quidem per horulam fere intermiſſa gargariſationis, vel potius *collutionis* methodus, interpoſitis remediis quibusdam alexipharmacis, omnes eas indicationes, quæ cito, tuto & jucunde ſanitatem reſtituere valent. *Aqua calida* & diluit & reſolvit, immo concutiendo quaſi extrahit pituitam tenacem, in oris glandulis ſtagnantem; quia vero *adfluxus* hoc tempore & ſolius aquæ uſu quoque promovetur, ideo tam decoctum illud pro collutione deſtinatum, herbam aliquam pectoralem & roborantem in ſe debet continere, quam, intermiſſa nonnunquam gargariſatione, medicamentum aliquod roborans & anticatarrhale, v. g. eſſentia pimpinellæ, tinctura antimonii, cum ſpiritu nitri dulci juncta & ſacchari fruſto inſtillata, debet ſub lingua detineri, ut vaſa oris lymphatica eo majus robur ad reſolutionem recipiant. Maximum vero auxilium in *collutione oris* eaque inprimis *continua*, poſitum eſt, quia ſtatim, dum gargariſatio vel collutio omittitur, pituita rurſus colligitur; hinc aqua vel decoctum & nocte & interdiu ſemper in calore conſervari, eaque methodo, ſi pertinax fuerit malum, etiam per tres quatuorve dies continuari debet, donec reſolutio plenaria & doloris omnis ceſſatio ſequatur. A celeberrimo WERLHOFIO a) eum in finem *decoctum florum ſambuci* maxime laudatur; a plerisque *decoctum calidum cereviſiæ ſecundariæ* cum equiſeto, aut ſalvia, aut aniſo, vel etiam infuſum ſeminis aniſi aut fœniculi, ſumitur, quæ vim magis roborantem habent. His porro nonnulli quidquam ſalis ammoniaci adjiciunt, ad pituitam

a) vid. *Commerc. litterar. Norimb.* 1735. p. 108.

tuitam magis attenuandam; eundem quoque effectum præstitit decoctum caricarum cum lacte calido paratum, sed paullo tardiorem nimisque emollientem exserit effectum. Conducit porro spiritus vini simplex, vel ex Illustr. HOFFMANNI sententia a) *vinum Rhenanum* solum, vel cum decocto dilutum, pro tali collutione oris. Nec minus etiam *vapor* decocti calidus, ad fauces continuo admissus, miram resolventem virtutem præstat; cui scopo etiam inservire possunt lenia *masticatoria*, post collutionem interdum assumta. Hæc si adsiduo continuantur, successive dein pituita seu saliva semper fluidior & tandem spumosa redditur, quod optimum est signum resolutionis.

Externa remedia fere omnia, v. g. emplastra & cataplasmata, plerumque suppurationem accelerant, quia partim nimium emolliunt, poros nempe obstruendo, partim fluidum ad resolutionem necessarium dissipant & pituitam magis incrassant. Præstat solummodo collum linteo calido fovere tectumque servare, & latus dolorificum vel jugulum sæpius oleo bezoardico *Wedelii*, quod ex olei amygdalar. dulc. vel papaveris ℥j. olei de cedro gutt. xxx. & camphoræ in oleo solvendæ ʒß. componitur, inungere ac modeste fricare b). Præterea quoque *pediluvia* calida simul in usum trahi possunt, non omisso etiam laxante, mox in principio exhibendo. Et hæ sunt formæ medicamentorum præcipuæ, quæ sub gargarisatione in hoc malo suppetias ferre possunt.

Quam CELSUS *Lib. X. cap. 4.* commendat, gargarisationem, ex hyssopo, vel thymo, nepeta, absinthio para-

 tam,

a) in *Medic. ration. Systemat. Tom. IV. de febr. p. 399.* Conf. quoque Cel. HEISTERI *Dissertat. de mechanicæ Medicinæ præstantia*, §. 57. & 58.

b) vid. HOFFMANNI *Medic. ration. System. Tom. IV. de febrib.* p. 399. §. 2.

tam, ego quoque potius in catarrhali, quam inflammatoria vera angina prodesse existimo. Id vero, quod ait, ab *humidis incipiendum, fomentisque humidis magis utendum esse*, in utroque malo necessarium & idcirco probe observandum esse judico.

Injectiones vero decocti alicujus in fauces per siphonem parum plerumque prosunt & suffocationis metum haud raro inducunt, dum vix non caveri potest, quin aliquid interdum intra asperam arteriam profluat tussimque excitet periculosam, vel, ut HOFFMANNUS a) ait, *augeat valido attritu dolorem & inflammationem*.

Interim quoque non negandum est, continua ac provida injectione calidi liquoris abstersionem & liberationem pituitæ, tonsillis & faucibus quasi adglutinatæ, facilius promoveri. *Venæ sectionem* autem hic semper nocere, & non nisi in vera seu inflammatoria sanguinea angina locum invenire, quilibet expertus Medicus facile perspiciet.

At enim vero si ex ignorantia veræ methodi nimio emollientium externorum usu eo perventum sit, ut abscessus ad perruptionem deduci debeat, & suffocationis periculum hinc immineat, tum scalpellum, *pharyngotomum* dictum, in auxilium vocatur, cujus loco ab empirico aliquando, quum periculum in mora nec pharyngotomum ad manus esset, egregium quoddam aliud extemporaneum remedium optimo cum effectu adhibitum fuisse vidi. Ille enim statim spongiæ frustum tenui testui balænæ alligavit, & oleo olivarum probe tinctum intra fauces detrusit retraxitque & sic apertionem abscessus procuravit.

Facile ergo nunc & gargarisationis usus, & ipsius methodi, in inflammatione faucium & vera angina observandæ, diffe-

a) Vid. ejusd. *Medic. ration. systemat. Tom. IV. de febr. pag. 355. §. 5. p. 397. §. 4. p. 400. §. 6.*

differentia patet, dum nempe in hac magis temperantia & refrigerantia requiruntur, itemque gargarisatio cum acidis & pauxillo vini, cui cremor tartari, nitrum, syrupus acetositatis citri, &c. admixta sint; externe vero *epithemata*, ex aceto & aqua calcis vivæ cum pauxillo spiritus vini camphorati, calida collo sæpius adplicata, itemque venæ sectio, optime conveniunt. Hinc BOERHAAVIUS Aphor. §. 811. *requiritur*, inquit, *continua opera* (gargarisando nitrosis, vaporibus & acidis) *ne arescant partes.*

Sed hæc a BOERHAAVIO, HOFFMANNO, immo HIPPOCRATE (præsertim quoad prognosin) nec forte ab alio curatius, quam ibi descripta atque enucleata sunt. An vero *deglutitio* absque febre & inflammatione, v. g. a scirrho vel spasmis, impedita, ad anginam quoque referenda sit, dubius adhuc hæreo.

Ampliorem igitur adhuc *gargarisationis vel collutionis usum* existere in aliis oris & faucium adfectibus, nemo non facile perspiciet, nimirum in odontalgia a), in aphthis, in ulceribus faucium, in omni *angina* seu inflammatione faucium *symptomatica*, v. gr. a variolis, &c. ubi accommodata cuilibet malo simplicia vel decocta, & hæc *continua* & *calida gargarisatione*, vel collutione, mirum quantum præ aliis medicamentis efficere valent. Quantum enim tam in selectu medicamentorum, quam recta methodo & applicandi forma positum sit, verbis vix potest describi, ideoque ab empiricis, quamvis sine ratione, rationales tamen Medici sæpissime superantur. Sic nuper in *ulcere parotidis scirrhoso* decoctum resolvens, in ore lateris istius sæpius per aliquod tempus calide detentum, curationem ulceris istius eximie adjuvasse, ab experto Chirurgo narratum memini.

a) In hac præsertim cerevisia secundaria calida, in qua rob sambuci solutum fuit, specifice laudatur ab HOFFMANNO, in *Medic. ration. systemat.* Tom. III. p. 581. §. 9.

Obstat autem de reliquo unicum in infantibus vel puerulis impedimentum, in quibus nec gargarisatio, nec etiam collutio in usum vocari potest. His ergo infusa calida sæpius exhibenda sunt, item oleum bezoardicum Wedelii externe inprimis adplicandum, conjungendo mixturas anticatarrhales cum saccharo, & linctum ex Julepi rosar. ℥ij. & olei bezoard. Wedelii ʒß. sæpius cum infuso calido lambendum, quæ tempestive adhibita optimum similiter præstabunt effectum.

OBSERVATIO LXXXV.

Dn. D. CHRISTIAN GOTTLIEB FREGE.

De

Abscessu ani feliciter sanato.

Abunde jam inter Chirurgos constat, quod periculosi sæpe circa anum abscessus generentur, fistulis ani tandem originem præbentes. Nec minus quoque per experientiam cognitum est, eos raro medicamentis & vix non, saltim raro sine cultro Chirurgi artificis curari. Attamen in principio, si recta adhibeatur methodus, adhuc absque sectione, quam plerumque summe reformidant ægri, solis medicamentis idoneis, tam internis, quam externis, tales sanari posse, sequenti exemplo & adhibita medendi ratione demonstrabo. Anno 1743. circa æstatem morbilli mali moris Lipsiæ grassabantur, hisque inter alios puer circiter 6. annorum, conjunctis simul petechiis, laborabat, meæque curæ tradebatur. Quamvis ergo lenissima methodo, mitioribus eccoproticis alvum apertam servando, & temperatissimis bezoardicis, conjunctis simul diluentibus, infuso scilicet pectorali ex flor. sambuci & bellidis, procederem, impedire tamen non potui, quin purpura alba adhuc superveniret. Hac autem

tem feliciter tandem ſuperata, puer fere convaleſcens dolorem in ano & mox poſt alterum diem pus profluens ſentiebat indicabatque. Inflammatum circa anum tuberculum vix in conſpectum veniebat, interius vero ruptum materiam purulentam in inteſtinum effundebat, quod magnum mihi de fiſtula forſitan ſubſequente, & hinc neceſſaria ſectione, metum injiciebat. Interim ſequens ex variis obſervationibus conſilium cepi: Primum, reſtitantem forſitan adhuc materiam peccantem critico motu hic depoſitam eſſe perſuaſus, eamque hac ipſa via ulterius expelli, minime vero diaphoreticis iterum per maſſam humorum diffundi debere, perſpiciens, leniora laxantia & diuretica ſubinde exhibui, utque ſimul ad præcavendam fiſtulam, abſceſſum ſeu tuberculum ab externa parte maturatum & apertum ſervarem, omnibus viribus adlaboravi. Huic ultimo autem ſcopo nihil accommodatius deprehendi, quam emplaſtrum diachylon compoſitum, quod regione perinæi imponebatur. Hoc poſt aliquot dies ibi abſceſſum ita contrahebat & aperiebat, ut foramine interno forte ſic clauſo, pus non amplius ex ano, ſed nunc ex perinæo effiueret. Quoniam etiam in aliis antiquis ulceribus & abſceſſibus obſervaveram, quod hoc emplaſtrum (ſi interna convenientia ſimul adhibeantur,) non tantum maturationem promoveat, oras ulceris ſimul emolliendo, ſed abſtergendo etiam omnes corruptos & impuros humores, tandem conſolidationem adjuvet, ideo illius uſum per aliquod tempus continuare juſſi: Sic enim ordinarie lenis quædam inflammatio denuo quaſi orta, ſemper novam purulentæ materiæ excretionem accelerabat; ſi autem per aliquot ſaltem dies emplaſtri impoſitio omittebatur, ſtatim tuberculum rurſus exſurgebat, quod emplaſtro impoſito dein emolliendum, aperiendum & mundificandum erat. Durabat hoc per quinque circiter menſes. Interim interne quotidie aliquot uncias infuſi theeformis ex rad. polypodii & rhabarbari

barbari, pro adjuvanda ulceris repurgatione, addito manipulo oreoselini, scopo diuretico & consolidante, parati, haurire jussi. Non minus quoque interdum tincturam tartari semel vel bis de die, & quandoque elixirium viscerale HOFFMANNI, itidem scopo leniter abstergendi & roborandi, exhibebam. Tandem etiam aliquando emplastrum sic dictum miraculosum, seu saponatum camphoratum, in locum diachyli substituebam, quod simul, praesertim in partibus cutaneis & musculosis, inflammationem tollit, resolvit & consolidat. Sic pus, seu abscessus materia semper imminuebatur, & hic tandem ad instar vulneris, post novem mensium decursum, coibat. Ast post aliquot septimanas, vel menses, aliquoties per annum 1744. recurrebat, iterumque, pure extracto, consolidabatur, donec tempore verno anni 1745. tinea vel scabies capitis erumperet. Tunc ergo & sequentibus mensibus, ad sanitatem plenarie restituendam, laxantia, diuretica, & tandem quoque diaphoretica, praesertim rob sambuci & juniperi, quotidie exhibebantur, unde tandem optime puer convaluit & ultra semestre jam ab omnibus morbosis insultibus immunis degit.

OBSERVATIO LXXXVI.

Dn. D. CHRISTIAN GOTTLIEB FREGE.

De

Nervis gustus & paralysi musculorum labiorum sinistri lateris.

Juvat saepe rem seu veritatem aliquam plus quam uno argumento corroborare. Disputatum inter physiologos est, quum duo nervorum paria linguam introeant, quodnam horum motui, vel quod gustui inserviat. Vulgo adscribitur nono

nono pari movendi facultas. quia maxime per musculos linguæ distribuitur. Ast BOERHAAVIUS nono pari gustum, quinto vero, contra WILLISIUM, causas motus tribuit. A nervorum papillis extremis sensationem omnem originem ducere, creditur. Hoc si ita se habet, distributio istorum nervorum investiganda, & quinam ramuli, an utrique, in papillas sentientes desinant, inquirendum erit. An BOERHAAVIUS æque ac WILLISIUS firmas & solidas assertorum suorum rationes habuerint, nondum quidem mihi constare videtur. Id a celeberr. HALLERO in *Commentar. ad Institut.* BOERHAAVII solidius evictum deprehendo, majori jure *quinto pari gustum*, quam nono, posse tribui. Sic enim in *Vol. IV. p. 21.* argumentatur (postquam & ab octavo pari nervum in linguæ musculos progredi demonstrasset): *Inter tres adeo truncos nerveos linguæ, quum solus quinti paris ramus ad apicem linguæ perveniat, solus autem apex gustet, facile sequitur, ab eo nervo sapores percipi. Nonum autem & in lingua & alibi in cervice totum in musculos distribuitur.* Itaque gustus ab eo nervo pendet, qui in papillas se extendit, quod a pari quinto solo in apice linguæ fieri a Celeberrimo HALLERO ibidem demonstratur. Reliquæ enim fibrillæ, cujuscunque rami sint, tantum in musculis desinunt, iisque immerguntur.

Idem hoc ex casu quodam practico, seu statu morboso nuperrime observato, pari quoque modo illustratum evictumque dabo. Scilicet vir juvenis quidam cholerico-sanguineus & plethora cum spissitudine conjuncta laborans, ira graviter percitus, paralysi subito corripiebatur in toto latere malæ sinistræ, nempe in musculis frontalibus, superciliorum & labiorum lateris sinistri, unde ob æquilibrium sublatum os versus dextrum latus, cynico quasi spasmo, indecore trahebatur. Ceterum in apice linguæ, præsertim sinistri lateris, gustus deficiebat, motu interim tam linguæ, quam

maxillæ inferioris omnino adhuc superstite & prorsus illæso. In musculis itaque illis paralysi tactis omnes tres quinti paris rami adfecti erant. Ab iisdem vero ramis, præsertim tertio, quum ramulus quoque per apicem linguæ transeat a), & in lingua unice saltem gustus læsus, ratione nervorum autem solitarie quintum par paralytica tali resolutione simul tactum fuerit, prona mihi videbatur consequentia fluere, quod a quinto pari tantum gustus, ab alio vero motus linguæ dependeat. De reliquo curationem hujus adfectus brevibus sic instituebam, ut, quoniam is a caussa biliosa, conjuncta simul plethora & spissitudine, inductus erat, purgatio autem & venæ sectio paucis antea septimanis jam administratæ erant, nunc tantum laxans rhabarbarinum & infusum nervinum, ex herbis betonicæ, salviæ, serpilli, rorismarini & semine fœniculi paratum, exhibuerim, cum quo bis de die æger liquorem Corn. Cerv. succinatum, & sacchari frusto nonnunquam instillatas aliquot guttas balsami vitæ adsumebat. Externe balsamum lavendulatum, cum spiritu rorismarini, sæpius fronti, malæ & mento inungebatur, & vesperi pediluvio adhuc æger utebatur. Sic ergo intra 14. dierum spatium feliciter restituebatur; sed anno 1745. mense Augusto redibat quasi per recidivam hic adfectus, cum sensu gravativo in fronte & difficili musculi frontalis motu. Tunc vero scarificatio in scapulis & brachiis instituta ex tempore molestum illum gravativum sensum, seu molimen paralyticum, in fronte auferebat. Quum vero altero die rediret, pulveres resolventes & tonicos, ex limatura martis, borrace, sale succini & ammoniaco, cum oleo lavendulæ & cubebarum, imbutos, post meridiem & vesperi,

(a Alter nimirum ramus tertii rami hic intelligitur, dum alter ab eodem ramo prodiens ramulus in maxillam & dein circa mentum egrediens, in musculos labiorum terminatur. Vid. HALLERUS *l. c.* it. FAUCHARD Zahn-Arzt, *Part. I. p. 43.*

peri, mane autem & a meridie Mixturam simplicem exhibui, & sub prandio aquæ Selteranæ poculum tepefactum adsumere jussi, quibus per 8. dies continuatis, omnis metus ac sensus recidivæ prorsus evanuit. Notandum autem adhuc est, augmentum corporis & incrementum in latitudinem tunc succedens multum forte huc contulisse, unde etiam unice tunc ad plethoræ imminutionem, & nervosi generis, præterito anno in parte adfecta admodum debilitati, roborationem, respiciebam.

(*Lipsia Halam missæ d. 7. Mart. 1745.*)

OBSERVATIO LXXXVII.

Dn. D. JO. ADAMI RAYMANNI.

De

Lochiis in utero suppuratis & per hypogastrium demum expurgatis.

Vitia lochiorum quoad defectum ex triplici potissimum scaturiunt fonte, pro cujus ratione ut alios induunt mores, ita diversas etiam sortiuntur terminationes, quas nemo HIPPOCRATE, quantum scio, vel perspexit penitius, vel exposuit dilucidius. Observat enim primum, (ut doctrinam in Synopsi exhibeam) desiderari lochia, si sanguis, qui omni prægnationis tempore sensim a toto corpore in uterum defertur, & velut in orbem, id quod in illo est circumsistens, ipsum, ut *L. de morb. mulier. Edit. Foës. p. 600.* loquitur, auget, idque adeo, ut fœtus incremento in stupendam licet molem expansus, eam tamen, quam olim virgineus habuit, parietum suorum crassitudinem, testibus RUYSCHIO, DEVENTERIO, VERHEYENIO, MERIO, HEISTERO, imo & propria experientia, constanter retineat,

 quam-

quamvis non æque compactam & solidam ut antea: Si inquam is excusso fœtu, fibrosaque ejusdem compage in pristinum arctiusque volumen, congenito sibi elatere, sese colligente, ex pulposa, quam interluebat, substantia placentæ, soluto cum vasorum minimis ostiolis nexu, perenni in uteri cavitatem stillicidio compluens, foras per interfœmineum non prodeat, sed coacervatus ibidem, in grumos, pro genio sanguinis extravasati, concrescat omnemque cavitatem explendo, uterum utris instar distendat, quo facto vel putrescens loca ista incendit, vel graveolens, lividus, niger & grumosus citra inflammationem prorumpit, mulieremque a puerperii purgamentis juxta p. 606. expurgat. Hancce lochiorum mensibus analogam occultationem (hos namque in uteri fundo collectos graviditatem mentiri non insolens est,) quamvis recentiorum systemata silentio involvant, an per negligentiam vel inscientiam, in suspenso relinquo, occurrere tamen eam HARVÆUS *Exercit. de Partu*, TULPIUS *Lib. IV. obs. 39.* & *Ephemerid. Nat. Curios. Dec. III. Ann. II. obs. 39.* fidem faciunt.

Idem porro docet, lochiorum colluviem, si ex porositatum uterinarum mæandris in hujus confluere alveum nequeat, ad mare microcosmicum corpusque universum regurgitando, subitam inducere pleonexiam, quæ cum præter modum vasa infarctu suo distendat, eorundemque contractilitatis renisum, potentiam & actionem superet, sublato fluida inter & solida, h. e. inter impetum & resistentiam, sive movens & mobile, æquilibrio, sanguinem in corpus æquabiliter dispensari & convenienter ad quasvis partes determinari præpedit, unde is erumpentibus febribus alibi segniter circumactus restagnabit, alibi, utplurimum autem in viscera, patulorum ductuum multitudine ab aliis maxime distincta, ut sunt cerebrum, pulmones & hepar, cum impetu translatus accumulabitur, quæve horum excursu suo inunda-

dave-

daverit, eorum faciet morbos, uti in capite deliria, sopores, convulsiones, apoplexias, paralyses, &c. in pulmonibus vero pleuritides, peripneumonias, cordis oppressiones syncopticas, suffocationes item & tabes; in hepate demum ejusdem connexarumque partium inflammationes, vel strangulatus hystericos, ut pluribus p. 609. explicat, nisi *abscessum per emissionem vel depositionem*, ut loqui consuevit, fecerit. Natura enim his circumventa difficultatibus, sinceras primum abundantis sanguinis molitur excretiones, modo per os & nares, earum scilicet & pulmonum hæmorrhagiam, ut loco citato observat, modo juxta *522. Coac.* per intestina & hæmorrhoides, modo, idque rarissime, per stomachum, sive vomitum cruentum, hunc enim respexisse videtur, dum pag. 607. inquit, *si a partu sanguinem vomitione rejiciat, hepatis fistula perforata est.* Quamvis enim sanguinem vomere, populari more Præceptori etiam dicantur hæmoptoici, proprie tamen eundem hic revomitum indigitare ex eo concludo, quod paulo ante de hæmoptysi jam egerit, vomitumque cruentum inter vicarias lochiorum numeret vacuationes. Qua de caussa neque partus violentiam, nec calcitrantis, pro opinione MARTIANI, fœtus impetum, sed lochiorum potius defectum, ceu reliquarum etiam, ut præmiserat, hæmorrhagiarum parentem, accusasse censendus est: ut taceam, nullum sanguini ex hepate in pulmones, prout ad stomachum, per fistulam scilicet, h. e. vas aliquod Portæ ex eo ad hunc excurrens, patere viam, quod etsi nihil quicquam convehat, sed reducis venæ fungatur munere, nisi tamen se in truncum Portæ hepaticum, & hinc in cavam exoneret, sanguinis redundantis impetu perforatur interdum, per cujus hiatum is motu retrogrado in stomachum confluit. Cum autem sanguis per Portam segnius, quam alibi decurrat, cum fabrica & usu arteriis respondeat, idcirco aucta ejus quantitate per lochiorum palindromen, promptius in ea re-

 stagnat

ſtagnat huncque peregrinum exitum tandem adfectat. Deinde ſi natura periculo hac ratione defungi nequeat, corpus per mediatas alvi, ſudoris & urinæ excretiones ſeroſas deplere ſuſcipit. Cunctis vero his prorſus irritis, portionem aliquam abundantium humorum in partem deponit, modo ad viſcera intro, modo foras ad involucra potiſſimum abdominis, quæ, utpote non ſaltem propter viciniam, ſed inſolitam quoque durante geſtatione, expanſionem, ac parturitionis labores, adeoque deperditum hinc robur & elaterem, uberiori humorum congeſtioni maxime expoſita excipiendoque abſceſſui plurimum accommoda ſunt, quapropter ejusmodi decubitus humorum, ex defectu menſtruarum vel lochialium excretionum provenientes, in lumbos, inguina & hypogaſtrium crebrius apud HIPPOCRATEM occurrunt, ibidemque ſuperari conſueverunt.

Poſtremo ſi ſanguis lochialis nec in fundum uteri confluere, hincque foras prodire, nec in corpus remeare valeat, ſubſiſtens in cavernoſis uteri meatibus fibrarumque ejusdem interſtitiis, inflammationem, eodem Auctore, juxta p. 610. generat, quæ pro indole quarumvis partium, vel præcipiti per ſphacelum, vel lenta per ſcirrhum conficit morte, aut contra reſolutione tempeſtiva, aut, ſi hæc irrita fuerit, ſuppuratione ſaneſcit. Et talis tranſitus lochiorum retentorum in ſuppurationem aliquod ſpecimen, ceu rarius mihique nunc primum in Praxi ſex luſtris antiquiori occurrens, producere jam adgredior.

Fœmina ſcilicet Nobilis, duobus ab hinc degens milliaribus, in flore ætatis conſtituta, pumilior quidem, ſed ſatis carnoſa, & puerperiis frequentioribus proſpere defuncta, dum rurſus An. 1744. 8. Julii difficiliori exſolveretur partu, reddita licet placenta, lochiorum tamen vix comparentibus rudimentis, tumorem in hypogaſtrio experitur reſidem, quem primis quidem diebus patienter, pro robore, quo pollebat,

lebat, animi, tulit; sed cum contra puerperarum morem impolluta prorsus maneret, & continuis, cum dolorifici tumoris incremento, exurebatur febribus, viribusque hinc cito fatisceret, artis auxilium nostramque cogebatur implorare operam. Ipsam ergo 8vo morbi die invisens, durum & renitentem tumorem, angustiori a pube principio ad umbilicum usque adsurgere, ibidemque in sphæram, magnitudinem capitis infantilis æmulantem, terminari, sicque cucurbitam inversam, sive grandius pyrum referre, i. e. uteri formam genuinam exprimere, comperi. Etsi autem globositas tumoris minus promineret, manibus tamen palpari & distingui potuit, durius interim contrectari præ ardenti, ut ægra explicabat, dolore, tergiversabatur, cutis vero eidem super extensa, nec discolor, nec renitens, sed digitis obsequiosa fuit, laterumque inania, sive Ilia mollitiem suam citra dolorem conservarunt. His ita exploratis, cum uteri fundum inflammationem systrophicam concepisse, lochiorumque egressum cohibuisse animadverterem (defectus enim eorundem, modo caussa, modo inflammationis proles est) ut illa postliminio reducerem, æstuosamque simul febrim contemperarem, elota prius per clysterem tardante alvo, pulveres ex nitro, borrace, cinnabari nativa, antimon. diaphoret. & pauxillo camphoræ compositos, interpositis pilulis Stahlianis, ejusdemque Essent. alexipharmacam cum Elixir. aperitivo Clauderi, & Tinct. antimon. remixtam, ut reliqua taceam, ordinavi, tumorem vero linteis, decocto herbar. resolventium calido & sapone Veneto acuato imbutis, foveri imperaveram. Sed cum restagnans lochiorum colluvies artificiis his mota tantum fuerit, paucæ namque subinde ejusdem comparebant stillæ, emoveri tamen & profluere pertinaciter detrectabat, eapropter tumor cum febri, ejusdemque infelici satellitio, adeo in dies proficiebat, ut jam ne suspensæ quidem manus contactum admitteret, imo tenui

etiam

etiam offenderetur lodicula, quæ proinde funiculo, ne supra locum adfectum decumberet, pensilis conservabatur: Corpus præterea non assidendo, multo minus adsurgendo, propter doloris acerbitatem, erigere, vel in alterutrum convertere latus integrum fuit, quapropter supina continuo procumbere, alvique & vesicæ excrementa in stragula demittere dira tali necessitate coacta fuit. Urgebat insuper ciborum quorumvis fastidium, summa vero carnium quam maxime aversatio, sitis clamosa, indesinens pervigilium, siquidem qui per diem subinde obrepebant somni, exigui & turbulenti fuerant, mente tamen sibi semper constabat. Alvus pigra & dura, præsertim cum propter dolorem nihil conniti posset, perstitit: Urina itidem parca & rubra reddebatur. Respiratio erat parva & crebra, cum intercurrentibus syncopticis defectionibus universumque corpus exhaustis marcescebat viribus. Ubi autem, exactis cum multo & ancipiti periculo in contumaci hoc malo tribus hebdomadibus, febris pro more detepescendo paulatim mansuesceret, sævique dolores per consuetudinem mitiores fierent, nec sanescendi alia, quam per empyema, obscura quædam adfulgeret spes, omnes in ejusdem maturationem intendimus nervos, ac subsidiariam naturæ cum unguentis, emplastris & cataplasmatibus convenientibus locavimus operam, cumque inprimis segnis alvus nocturnas exacerbaret inquietudines, ideo prædictas pilulas, mercurio dulci efficaciores redditas, quandoque interposuimus, quibus illa non solum bis vel ter cum euphoria solvebatur, sed urinæ quoque purulentum quasi sedimentum constanter eliciebatur. Quamvis autem fuerint, qui repetitum hunc pilularum carperent & clam, ut fieri assolet, sugillarent usum, animam expurgaturum iri clamitantes, intempestivam tamen hanc officiositatem ægra, de utilitate earundem convicta, in sinu deridebat, nec se a continuatione ulteriori his minis deterreri

passa

passa est. Septembris equidem quinto die febris & dolores circa umbilicum, cum suffocationibus lipothymicis, noviter recrudescebant, quæ tamen non longe abhinc, tumultuariis accedentibus horroribus, quos nocturni sudores, nunc demum comparentes, excipiebant, deferbuit, donec tandem, prævio per tres dies durante sævicri, quam unquam hactenus, dolorum cruciatu, 27mo ejusdem pus copiosum, album, consistens, inodorum adeoque laudabile, per montem Veneris, sive pubis verticem, absque tuberculo & ulla cutis, quoad colorem vel molem, mutatione, prorumperet, post cujus effluxum tumor circa medium extemplo concidit, simulque ægra tam in latus decumbere, quam corpus assidendo erigere potuit, & ita ingens, febri & siti discedente, ciborum vero adpetitu & placido somno redeunte, salutis spes adfulsit, donec continuo, parciori licet in dies, puris profluvio per aperturam, vix pisum majusculum æquantem, ureterum tamen instar dextrorsum & sinistrorsum altius penetrantem, ut immisso stylo factisque exploravi injectionibus, superstes adhuc in circumferentia tumoris sensim evanesceret durities, ulcusque, exhausto puris fonte, sub initium Novembris consolidaretur. Trimestri abhinc temporis spatio, corpore refecto, menses comparentes, & in ordinem redeuntes, certi restitantis fœcunditatis fuerant, ut paulo post exponemus, præcones.

Hæc est genuina totius morbi & rei gestæ Historia, quæ etiam litem de sede hujus apostematis dirimere & componere potest, In quæstionem namque merito cadit: Utrum puris scaturigo interius in utero, vel potius exterius, in musculis nempe & integumentis abdominalibus, fuerit. Posteriori sententiæ patrocinatur major longe abscessuum horum præ internis frequentia, facilior eorum proventus, concurrens in casu præsenti suppurationis tarditas, & ejusdem salutaris, absque sterilitate, decursus, cui, ne quid dissimulem,

ego etiam ipse subscriberem, nisi id locus & forma tumoris, nec non conjuncta symptomatum atrocitas dissuaderent. Quamvis enim locus nihil determinet, siquidem etiam prominentes & elevati in regione umbilicali enascuntur abscessus, extra controversiam tamen res venit, si forma tumoris, utero soli propria, simul concurrat, siquidem externi tumores non illius, sed musculorum, intra quos consistunt, formam exprimunt, & juxta eorundem ductum & situm configurantur, cutimque superpositam præterea ita undiquaque extendunt, ut digitis comprehensa, a subjecto tumore avelli & attolli nequeat, quæ renitentia, si forté abscessus inter abdominis cutim & musculos, in membrana scilicet adiposa, hæreat, eo manifestior erit; quorsum etiam accedit, quod tumor hic illico a partu comparuerit, qui tam repentina metastasi in superficie abdominis nequaquam produci potuisset. Convictus autem penitus sum, uterum sub hac imagine protuberasse, postquam eadem fœmina hoc ipso anno 1746. sexta Februarii a recenti duplicati, & cum natibus prodeuntis fœtus laborioso partu, simillimum quoad omnia, sed citra febrem & eximium dolorem, ob tempestive adhibitam convenientem statim medelam, in hypogastrio iterum obortum mihi monstravit tumorem: Cutis enim eundem ambiens contracta jam & in rugas complicata, omnem externi infarctus removebat suspicionem, qui non nisi post triduum, restitutis per remedia, ex aristolochia parata, lochiis, solvi incepit, donec tandem liberali eorundem succedente profluvio disspareret prorsus. Figura interim hæc tumoris, non omnibus promiscue inflammationibus uterinis communis est: Si enim ea erysipelatodes potius, quam phlegmonodes fuerit, vel non ita fundum, quam latera potius aut cervicem ejusdem, idque longius demum a partu, occupaverit, ut loco, ita & forma dissimilis erit, imo interdum examen tactus effugiet, soloque carbonis candentis,

tis, vel ut senex noster exprimit, *ignis sensu* se prodet; multo minus autem, signum illius constituit pathognomonicum, quoniam lochia in uteri fundo restitantia parem fere protuberantiam excitant, eo tamen cum discrimine, quod ponderis quidem gravioris, sed non exquisitum adeo doloris & ardoris sensum, idque citra febrim, nisi putrescens sanguis inflammationem provocet, pariant: Hinc turpiter se dedit Medicorum non nemo, dum figura hac tumoris deceptus, restitans sanguinis in utero cavo accusaret coagulum, Hydropemque hinc uterinum, epilepsiam, ipsamque imminere, prædiceret mortem. Febres cæterum & dolores nunquam in abscessibus abdominalibus æque ac in visceralibus ferocire, præter experientiam jam GALENUS testatus est, imo Præceptor ipse docuit, dum dolores ad ventrem sublimes leviores, non sublimes vero vehementiores esse *Sect. VI. Aph. 7.* observat.

Tarditas autem suppurationis uterum nequaquam excusat; quamvis enim ejusdem inflammationes, abdominalibus celerius maturescere rationi conveniens sit, siquidem in loco uberiori sanguine irriguo, adeoque calidiori, sedem suam habent, differentia tamen hæc, nec perpetua, nec tanta est, ut discernendo sufficiat morbi foco. Accedit, quod utraque inflammatio inæqualibus temporum spatiis, pro morbi magnitudine, naturarum, ætatis, temporis, climatis & victus ratione, inprimis vero suppurationis initio, (quod febris, novissime cum augmento dolorum, & intercurrentibus absque causa manifesta vagis & inordinatis horripilationibus, exardescens, denunciat,) metaptosin in apostema consequatur, quo maturius enim illud incidit, eo celerius hoc intra primos dies vicenos absolvitur. Ita quamvis ægrota hæc, prima dierum criticorum periodo absque resolutione tumoris transacta, opinionem suppurationis fecisset, cum in hanc quasvis inflammationes, manente febre, ab hinc ceu

termino extremo vergere HIPPOCRATIS catholicum sit theorema; pepasmi puris tamen principium, cum non nisi circa tertiæ periodi finem, quintam nempe Septembris, ut ex præmissis colligo indiciis, accederet, consummatio quoque ejusdem protelata fuit, siquidem febres, quo magis senescunt, eo magis etiam in motu, qui omnis mutationis criticæ parens est, segnescunt. Proinde etiam ruptura suppurati tumoris a maturitate ejusdem dependet, quam partim mitescens febris inquietudo diurna, noctu vero, cum levi circa cervicem & claviculas sudore recrudescens, partim acerbo dolori, cum respectiva tumoris mollitie & doloris imminutione, succedens demonstrat gravitas; pus enim non nisi pepasmo mobile redditum exitum adfectat, quem, si naturæ imperio res geritur, intra triduum, vel etiam quam longissime septem dierum spatio nancifcitur, idcirco ea etiam in 27^mam^ mensis, morbi scilicet diem 81. dilata est, cujus præcursorius index fuerant dolorum, dum pus viam sibi per peritonæum & membranam musculosam faceret, renovata tormenta. Et hancce temporis mensuram Præceptor tumoribus, circa ventrem existentibus, attribuisse videtur, dum eosdem æque ac præcordiales post 60. dies, persistente febre, in suppurationem tendere, sed minus his suppurari, minimum vero, qui sub umbilico constituuntur, *281. Coac.* adseveravit, quod non tam de impotentia suppurandi, quam potius ejusdem tarditate accipi debet. Illud enim ut experientiæ contrarium, ita a mente illius alienissimum esset, cum uteri tubercula pus concipere passim doceat. De abditis vero in infimo ventre viscerum hic agi tumoribus, illud argumento est, quod hos cum hypochondriorum tumoribus conferat, quorum tamen nomine non superficiales, sed illis substratorum viscerum internos per metonymiam tumores intelligit, his enim, minime vero illis solenne est, aut citam in principio, ut exponit, mortem adferre,

aut

aut hæmorrhagia exsolvi, quamvis eadem prænotio protuberantibus quoque accommodari possit tumoribus, siquidem eadem fere temporis intercapedine in pus transire consueverint.

Adparens porro suppurationis difficultas facile superabitur, si in animum revocemus, uteros non saltem prægnantes, sed recenter etiam a puerperio vacuos, umbilico conterminos esse, si vel propter fibrarum suarum dystocia pessumdatam contractilitatem tardius se colligant, vel inflammationis sub parturiendi laboribus, ceu ex contusione quadam interventu, (cui fundus ejusdem præ corpore reliquo, tam propter copiosum sanguinis ibidem transitum, quam & secundinæ avulsionem, obnoxius est,) earum contractio impediatur: in hoc namque situ prout cum proxime ambiente conglutinari potest peritonæo, ita per aliquam hypogastricam vel umbilicalem regionem, in quam scilicet, per interstitia musculorum pus cuniculatim proserpit, ad instar abscessuum externorum comode satis expurgari valet, quemadmodum etiam ejusmodi adunationis beneficio purulenta materia hepatis per hypochondrium dextrum vel umbilicum, renum per lumbos, intestinorum per inguina, mesenterii per hypogastrium, foras erumpere interdum observamus.

Nec vita denique cum fœcunditate superstes, uterum a reatu absolvit: Quamvis enim ejusdem apostemata plus semper, quam abdominis, alant periculi, promiscue tamen non sunt funesta, sed prout hæc aliquando præter morem lethalem, ita illa salutarem sortiuntur eventum, siquidem, si residua illius post putrescentium fœtuum per alterutrum abdominis latus, vel umbilicum, exclusionem, profunda & utrinque patentia ulcera citra sterilitatis consequentiam interdum, ut Veterum æque ac Recentiorum exploratum est observationibus, sanescunt, utique idcirco superficialibus & abdomen versus saltem hiantibus parem nemo, nisi impru-

dens & hinc impudens, denegabit fortunam, licet ea carior omnino ſit, quoniam mors ſæpe prævertit, ne ſuppuratum aut purulentum ejusmodi tuberculum, deficiente ejusdem cum peritonæo coalitu, in cavum abdominis lethaliter erumpat, quamquam etiam talia non deficiant exempla, ſi modo abſceſſus uteri & abdominis ſollicite a ſe invicem diſtinguantur. Ita quam SCHROECKIUS puerperam, poſt difficillimum in malo ſitu poſiti fœtus partum lochiorumque prægmaturam ſuppreſſionem 31. morbi die tuberculum cum fixo dolore durum infra tumidi abdominis umbilicum concepiſſe, & octiduo poſt, facta illius ruptura, copioſum profudiſſe pus, ulcusque intra duos, & quod excedit, menſes, ſalutariter conſolidatum fuiſſe, in *Ephemerid. Nat. Curioſ. Cent. I. Obſ. 98.* ſiſtit, eam non abſceſſu, ut declarat, abdominis, ſed uterino potius laboraſſe, magna eſt præſumptio, ſiquidem inchoata ſuppuratione alvi & veſicæ acceſſit difficultas, quæ in ſuperficiali phlegmone peregrinum, in uterina vero, ſi viſceribus his conterminam regionem ejusdem occupet, familiare, docente inter alios FORESTO, *Lib. XXVIII. Obſ. 42.* in Scholio, eſt ſymptoma, quemadmodum etiam alvi excrementa puri commixta ex ulcere prodierunt, quod non niſi interventu concretionis tuberculi uterini cum peritonæo, & inteſtini portione aliqua fieri potuit, cum ex ſolo tali apoſtemate, cujus diarrhœa torminoſa, cum vomendi conatu prægreſſa, juſtam facit ſuſpicionem, tam dives & diuturna puris ſcaturigo vix derivari poſſit. Abdominale vero ejusmodi apoſtema, intra peritonæum forte & muſculos conſiſtens, coaleſcendo cum inteſtinorum aliquo, concepti puris acrimonia canalem eorundem perforaſſe nullam veri ſpeciem habet, partim quod pus tempeſtive ſatis foras eruperit, partim quod nihil illius per alvum ſeceſſerit. Juvenculam quoque in *Actis Medicor. Berolinenſ. Dec. II. Vol. VIII. Art. 3.* tribus a partu exactis menſibus uterinum apoſtema

stema per umbilicum, citra vitæ, sed non fœcunditatis jacturam expurgasse, satis evidens ex eo est, quoniam simul notatur violentam secundinæ, in duas partes dilaceratæ, avulsionem, ceu manifestam inflammationis uterinæ caussam, cum credibili lochiorum defectu, (relatio enim nullam horum mentionem injicit,) præcessisse. Ratio vero quæ additur, cur ulceri huic nullam cum utero intercessisse communionem, sed puris scatebram solam abdominis fuisse superficiem adstruatur, quoniam scilicet nihil quicquam illius per ipsum etiam uterum profluxerit, insufficiens, imo nulla est, siquidem prout purulenta materia, si in ejusdem fundum erumpat, per solam expurgatur vaginam, ita quoque, facta eidem per uteri cum abdomine coalitum foras via, nulla est necessitas, ut illud simul per uterum prodeat.

Ne vero ratiocinatione tantum pugnare videar, ad PREUSSII provoco experientiam, qui propriæ uxoris extispicio residuum a parturitione ultra biduum laboriosissima lochiorumque per incautum refrigerium cohibitione, sub umbilico & hypogastrii integumentis duriusculum, pyrumque satis magnum referentem tumorem, ipsius uteri fuisse, eundemque sub febri inflammatoria summitate sua umbilico adnatum, purulentum & fœtidissimum per hunc eructasse, donec consolidaretur, ichorem, comperit, imo concepisse eam ab hinc, siquidem causaria licet pluribus supervixerit annis, in *Ephemerid. Nat. Curios. Dec. III. Ann. V. obs. 226.* refert.

Omnem ceterum Medicinæ adparatum, quem longa hæc invaletudo & officiositas extorserat, recensere consulto neglexi, quum magna illius pars defensionis tantum, ne dicam expectationis, juxta Harvæanam elocutionem, remedia fuerint, quæ scire nihil interest. Sacramentorum equidem ordo, si cum *Molierio*, celebri quondam Gallorum Comico, ridendo verum dicere liceat, phlebotomiam, postquam clyster

clyster injectus ægraque purgata fuerat, exegisset, quam tamen ceu intempestivam propter tardiorem morbi susceptam curam repudiavi, præcipue cum hujates puerperæ sanguinem mittere piaculum esse credant.

(*Eperieso Halam missa, d. 10. Apr. 1746.*)

OBSERVATIO LXXXVIII.

Dn. D. JOANN. JACOBI RITTERI.

De

Fœtu altero exomphalodæo virili.

§. I.

Cramben bis coctam Illustri Societati offerre crederem, siquidem jam in *Volumine VI. horum Actorum pag. 43.* similem observationem inserui; nisi me desiderium veritates physiologicas magis eruendi & solido stabiliendi pede, scilicet experientia & ratione, & dubia tam orbi philosophico in genere, quam medico in specie enodanda proposita, excusarent. Ubertas similium observationum tandem ad certitudinem ducit, commentaque delet. Recensentur tamen similes casus in *Transact. Philosoph. Num. 422.* a RUYSCHIO *Observ. 72. & 73.* STALPARTO *van der* WIEL, *loco Vol. VI. cit.* a BLONDELLO, *Dissertation physique sur la force de l'imagination des femmes grosses, 1739. p. 93.* In hisce *Ephemeridibus*, nisi me tituli fallant, *Dec. I. Ann. III. Observ. 173. p. 166. Dec. I. Ann. VI. & VII. Observ. 232. p. 341. Commentar. Societat. Reg. Paris. 1716. p. 178. Et Batav. 8vo*, sed non tanta copia, ac si agmen eorum augere nefas esset.

§. II. Est autem sequens, quam iterum communicare placet, observatio: Mulier 38. circiter annorum, mense graviditatis sexto humi cecidit in abdomen. Paucis post diebus corri-

corripitur doloribus, ſubſecuto mox partu, qui ob ſitum præternaturalem, doloribus tunc etiam ceſſantibus, pedibus extrahebatur mortuus. Obſtetrix, cum abdomen ejus inſolitæ molis obſervaret, mihi fœtum perluſtrandum attulit. Exomphalon obſervabam, multum cum eo, quem ante decennium ſecueram, convenientem. Saccus aderat albidus, ex tunica externa funiculi umbilicalis formatus, hepar integrum, portionem duodeni, jejunum ileique partem continens. Apertura ſacci erat in hiatu umbilicali diametri 8. linearum, margo ejus ſenſim tenuior terminum ſiſtebat viſibilem finis incrementi cutis, ita ut apertura ſacci potius ex defectu, quam vera fiſſura ejus orta mihi videretur. Funiculus umbilicalis obſtetricis incuria prope hiatum dilaceratus abruptusque, ita ut ejus introitum num ad dextrum, num ſiniſtrum latus factus ſit? conſpicere haud licuerit.

§. III. Saccum ſolum aperui, inteſtina detexi, hiatum ad duas lineas pubem verſus incidi, ulterius progredi nolens, quia totum fœtum ſpiritu vini aſſervandum conſtitueram. Recenſebo itaque ea, quæ aſpiciendo molem hepatis, inteſtina, &c. in mentem venere cogitata. An vera, erronea, vel falſa? judicabunt Illuſtris Academiæ Collegæ æquiſſimi.

§. IV. Hepar in ſacco extra abdomen pendulum erat, aperturam hiatus plane obtegens, mediante ligamento ſuſpenſorio ſolito breviori cartilagini Xyphoideæ & diaphragmati adnexum. Figura ejus elliptica; ſuperficies major, ſeu ſuperior convexa, a dextro hypochondrio ad ſiniſtrum erat pollicum trium. Altera minor, ſeu a cartilagine Xyphoidea ad regionem pubis poll. duo cum lineis quinque (pedis Francofurt. ad Mœnum) ejusdem cum abdomine altitudinis. Nulla diſtinctio inter lobum majorem ac minorem. Ambo quaſi in unam maſſam coaliti. Par ratio lobuli Spigelii. Veſicula fellea, in medio ſita, figuræ naturalis, & pro ratione

molis hepatis, etiam major, bile turgida erat. Cui usui bilis in tenello? an jam præparata adservatur usui futuro? an adest, ne quid perfectioni fœtus decederet?

§. V. Os vacuum. Labia sicca, ægre divellibilia. Ventriculus scalpello apertus, nil præter liquoris gastrici viscidi, albumini conquassato ovi similis, guttas duas circiter continebat. Duodenum, jejunum, ileon, flatu solo turgebant. Colon & cœcum integrum cum recto, meconio coloris saturate virentis repleta erant, ex ano sponte profluente. Opinioni quorundam Eruditorum, qui originem meconii a transpiratione impedita & inde facta in intestina resorptione deducunt, ideo assensus mihi quodammodo invitus, quia nullam video rationem, cur in modo recensita potius, quam alia illud deferatur intestina? Nonne potius ex intestinis tenuibus ab arteriis mesaraicis ibi transcolatum, inde ad hæc delatum videatur? An quantitas meconii pro ratione mensium crescat? ita ut termino novimestri totus intestinorum tractus impleatur, stimulo suo fœtum ad motum & inde ad partum urgens, juxta sententiam BOERHAAVII *Instit.* §. *685.* Ut hoc enodaretur, inquirendum esset: I. Num meconium, pro ratione moræ fœtus in utero, in intestinis augeatur? II. An meconium per os (uti STALPART *van der* WIEL. *Centur. Posth. Part. I. in notis ad Obs. XXXII. p. m. 335. seqq.* cum ibi citatis auctoribus contendit,) aut a liquore gastrico, arteriis coronariis adlato, separato, cum bile in duodeno dein remixto, in intestina feratur? III. An bilis hepatica semper fluens, in intestinis coacervata, fiat meconium? Color, consistentia, acor & effectus bili communes id probare videntur. IV. An color ejus ex hac mixtura, aut tractu temporis ortus? V. An tenacitas ejus moræ in intestinis effectus?

§. VI. Peripheria abdominis, sacco hepateque remotis, erat 6. pollic. Hepatis vero etiam 6. pollic. Comparatio

tio harum partium instituta sistit: Volumen hepatis æquale fuisse volumini abdominis, intestina meconio repleta, lienem & ventriculum continentis. Cum in fœtu hepar, probabiliter æque ac in adulto, sit trigesima quinta pars totius corporis, HALLER *Comment. in* BOERHAAV. *Institut. Vol. I. p.354. (n.22.)*; Hepar ab initio in corpore delitescere nequivit, alias volumen abdominis duplo majus fuisset naturali.

§. VII. Diameter hiatus umbilicalis erat (uti jam §. II. dictum) octo linearum duodecimalium. Est itaque ad arcum superficiei superiorem hepatis, uti 1. ad $4\frac{1}{2}$. (§. IV.) adeoque nulla vi per hunc protrudi potuit; aut si protrusio possibilis fuisset, hiatus aut dilatandus, aut hepar comprimendum fuisset. Neutrum vero cum factum sit, mihi inde videtur verum assertum: Nulla vi protrusum fuisse Hepar.

§. VIII. Maxime verosimile mihi videtur, fœtum hunc exomphalodem jam in primis staminibus formatum extitisse. Si auctoritas valet huic sententiæ addere pondus, stant pro me duo Viri, quorum acumen & scientiam totus novit litteratus orbis. Unus est Illustr. HALLER, in binis Dissertationibus, prima *de monstro bicipiti, Hannov. 1739.* secunda ejusdem argumenti, Göttingæ 1742. editis. Alter est WINSLOIVIUS *in Commentar. Soc. Reg. Paris.* Anno (ni fallor,) 1739. Ambo hi luculenter exponunt: Monstra & fœtus præternaturales nec casui, nec imaginationi, nec coalitui ovulorum, aut alii qualicunque causæ, sed configurationi primordiali ortum debere. Fœtus noster hanc sententiam potius vindicare, quam destruere videtur. Modo adducta opinio, ut & existentia fœtuum monstris adfinium, imo monstrorum, sententiam quorundam celebrium Medicorum: *Animam esse opificem corporis sui*, subvertere videtur. Cur anima corpus ædificaret difforme? ob structuram ejus singula-

gularem interitui pronius reliquis? cum ei ſit facultas corpus juxta regulas eurythmiæ & ſymmetriæ conſtruendi.

§. IX. Hepar crevit majorem in molem extra corpus, quam intra (§. VI.). Intra cutem cum reliquis viſceribus coërcitum, rationem ejus ad reliquum corpus (§. cit.) vidimus. Crevit itaque ob reſiſtentiæ defectum, quem intra corpus, ſuperius a diaphragmate; a latere dextro a muſculis obliquis; a latere ſiniſtro, ventriculo; ab inferiore parte, inteſtinis paſſum fuiſſet.

§. X. Si veritati: Molem hepatis in fœtu noſtro volumini abdominis æqualem fuiſſe (§. VI.), ſequentes hypotheſes ſuperſtruamus, quas citra errorem tamdiu ſtabilire poſſumus, donec obſervandi occaſio aut errorem earum detexerit, aut detectum correxerit. Scilicet I. Moles hepatis noſtri præternaturalis, eſt ad naturalem uti 6. ad 1. II. Abdomen fœtus 6. menſium eſt ad abdomen adulti, ſeu annorum 24. uti 1. ad 12.: hinc. ſequeretur, ſi fœtus noſter ad hunc terminum perveniſſet & hepar uniformiter creviſſet, molem talis hepatis ſuperaſſe naturalem hepatis molem $6\frac{1}{2}$. vicibus. En ſchema calculi: Aſſumo citra notabilem errorem, abdomen eſſe tertiam partem totius corporis. Si hepar ergo ad totum corpus uti 1. ad 35. (HALLER *l. c.*) erit hepar ad abdomen uti $1 : \frac{35}{3} :: 1 : 11$. circiter. Itaque hepar naturale eſt $= \frac{1}{11}$ abdominis. Hepar præternaturale vero $= 6 x \frac{1}{11} = \frac{6}{11}$ abdominis. Abdomen fœtus ſex menſium eſt ad abdomen adulti 24. annorum (per hypotheſ. 2^{dam}) uti 1. ad 12. Ergo abdomen hujus fœtus eſt $= \frac{1}{12}$ abdomini adulti. Subſtituendo loco abdominis hepar præternaturale, erit hepar præternaturale adulti $= \frac{6}{11} x 12 = \frac{72}{11} = 6\frac{1}{2}$ vicibus majus naturali. Quanta moles! Quantum pondus! Quanta bilis!

§. XI. Quæritur 1. Num partibus abdominis limites molis præſcripti ſint nec ne? quos transgredi ipſis nefas?

2. Num

2. Num omnes corporis partes iisdem incrementi legibus ſint ſubjectæ, aut quædam excipiantur illis? In noſtro caſu hepar hiſce legibus exceptum videtur. 3. Num proportio & limites partium unice a preſſione cutis, aut reliquarum partium adjacentium conjuncta, dependeat? Prius mihi videtur veroſimilius. Eſt itaque cutis finis primarius, ut coerceat internas corporis partes, ne extra juſtam molem creſcant.

§. XII. Omenti nullum veſtigium. Conſentit prior obſervatio l. c.

§. XIII. Hepar extra abdomen pendebat (§. IV.) Hiatus umbilicalis nondum clauſus erat. (§. XII.) Reliqua viſcera, uti ventriculus, lien, inteſtina, jam formata aderant, antequam hiatus clauderetur. Cutis itaque ultimo perficitur. Inteſtina ab initio nuda jacent, id quod nuperrime in fœtu 6. ſeptimanarum abortivo obſervavi. Conſentientem mecum habeo HARVEUM, *Exercit. XXVI.* Ob penuriam librorum MALPIGHIUM evolvere non licuit. Hinc 1. inteſtina, lien, ante cutem muſculosque abdominales anteriores formantur. 2. Muſculorum abdominalium cutisque incrementum per circularem adpoſitionem fit. 3. Incrementum hoc ceſſat, quando corpus peregrinum, aut naturale, aut ſolito majus, ei reſiſtit. 4. Hoc corpus in fœtu exomphalo conſtanti obſervatione ſemper eſt hepar ſolito majus. 5. Ratio molis ejus non in alio, quam in defectu cutis, & propria inde orta atonia quærenda, quæ ſanguini adlato majus conceſſit ſpatium, ſicque ab eo ſolito magis extenſum fuit. 6. Incrementum hepatis eo celerius factum, quo minor reſiſtentia fuit.

§. XIV. Lien etiam ſolito major viſus, coopertus jacebat cute. Sententia Illuſtr. HALLERI denuo mihi confirmata videtur: Molem lienis ſequi utplurimum hepatis molem, ob æquilibrium conſervandum. Moles in ſtatu natu-

rali juxta naturam vectis heterodromi eo minor, quo magis ab hypomochlio distat. Corpus nostrum itaque juxta leges mechanicas constructum est. Haud dubie in majorem accrevisset molem; forte hepati proportionatam? si ei copia spatii, ut & resistentiæ defectus, uti hepati, fuissent?

§. XV. Si fœtus vixisset, ex defectu musculorum rectorum motus peristalticus aut minimus, aut plane nullus fuisset. Itaque secunda concoctio nulla, tota nutritio imperfecta, vitaque brevis fuissent. Anne igitur musculi hi adeo necessarii ad vitam? Cum natura hoc in casu iis supersederit. Motus peristalticus fit depressione diaphragmatis, renitentia musculorum abdominalium alterna. Si fœtus lucem attigisset, respiratione intestina in saccum resistere non valentem protrusa fuissent. Circulus sanguinis inde turbatus, intestina aëris accessui exposita, multa mala, imo ipsa mors inde orta. Cur itaque fœtus exomphalos rarissime vivus, sæpissime, uti mihi hucusque constanter videre contigit, mortuus in lucem editur? patet. Vivit in utero: verum; sed absque respiratione. Intestina ibi nullam mutationem patiuntur.

§. XVI. Videtur denique esse fœtui non nato & nato quasdam leges vivendi communes & peculiares præscriptas. Lex communis utrique est circulatio sanguinis & nutritio. Leges peculiares fœtui non nato sunt formatio, nutritio partium; fœtui nato respiratio. Harum aliæ sunt fœtui in utero viventi, aliæ in lucem edito. Prior non tantis opus habet adminiculis ac posterior. Singulæ videntur absolute necessariæ diverso fœtus statui, nec ab uno ad alterum adplicabiles; v. gr. leges vivendi fœtus in lucem editi non conveniunt fœtui utero incluso. Illius actiones vitales dependent a respiratione, hujus vero minime; imo respiratio ei lethifera esset. E contrario leges peculiares fœtus non nati haud applicabiles sunt nato.

Latis-

Latiſſimus hic ſe mihi aperiret, veritates phyſiologicas perluſtrandi, campus; ſed pedem in limine figo, ne limites mihi præſcriptos transgrediar, aliisque obſervationibus ponderoſioribus ſpatium præripiam. Plura cupiens circa hanc materiam evolvat Illuſtris ac Excellentiſſ. D. TREWII egregium *Tr. de differentiis quibusdam inter hominem natum & naſcendum intercedentibus. 4. Norimberg. 1736.*

(Lauterbaco Riedeſeliæ Halam miſſa, d. 20. April 1746.)

OBSERVATIO LXXXIX.

Dn. D. JO. BALTHASAR EHRHART.

Anatome iſchuria defuncti, ob molam veſicæ caudatam, cauda ſphincterem ac urethræ partem obturante.

Servus agriculturæ dicatus, cœlebs, pene ſexagenarius, temperamenti phlegmatico-ſanguinei, jam per aliquot annos rude donatus victuque Hoſpitalenſi gaudens, ſpiritus vini vel frumenti ſimul amans, ut ſæpe per ſingulas horas ejus tantillum ſorbillaret, in juventute exſectionem ſiniſtri teſticuli paſſus, ob ſarcoceles pertinacioris moleſtiorisque periculum; de reliquo interim ſat bene valens, per totum fere alterum ſemeſtre anni 1739. mictu cruento cum ſtranguria complicato duriſſime adfligitur, ut medica æque ac empirica plura ſollicitaret remedia. Nec enim ſive impatientiori, ſive jugi dolorum tortura per plures menſes vexato, ab iis, quibus poteſtas data, denegabatur, ut remedia quæreret, ubicunque vellet. Supervenit denique d. 25 Novembr. iſchuria plenaria repentina. Iterum opera doctiſſimi ordinarii Medici Xenodochii ſollicitata, in ejus, morbo tunc detenti,

tenti, vicem ego ſuccedo, exhibitaque mixtura in iſchuria ſenili, ab obſtructione per craſſiora urinæ contenta inducta, alias probatiſſima, ex oleo amygdal. dulc. vin. malvatic. aqua urtic. Syrup. de Alth. Fernelii, cum paucis guttulis ſpiritus nitri dulcis parata, nihil obtineo, præter dolorum ceſſationem; ſuccedunt pedum œdema, alvi obſtructio, oris ſiccitas, reſpiratio profundior, dormituritio, tandem ſub ſomno alti clamores ſæpe, aut lectorum vellicatio, inque fine ſexti diei ab initio iſchuriæ, mors. Veſicæ regio nunquam inſigniter tumefacta, dura tamen tenſaque apparuit. Fruſtra ergo & alia remedia adhibita, emulſiva, fomenta, clyſteres & ſemel die quarto catheteris applicatio, quocum materies ichoroſo-cruenta extrahebatur, Chirurgus vero ſe eo ad veſicæ cavum perveniſſe autumabat.

In cadavere cultro anatomico ſubjecto ſequentia notabantur: Pinguedo hinc inde ſat copioſa comparebat. Aperto abdomine veſica urinaria ad crepaturam infarcta, libram unam cum dimidia urinæ continebat, exteriori ejus membrana leviter ſauciata, vaſa ſanguifera, ſubjacentia nigra, ſpiſſiſſimo ſanguine repleta cernebantur. Omentum retractum parvum. Inteſtina tenuia ſana, quædam aliis magis rubicunda. Ventriculus vacuus, colon contractum, aut ejusdem fere diametri cum tenuibus inteſtinis. Ren ſiniſter monſtroſus erat & triplo majorem magnitudinem referebat, intus lardiceus comparebat, pelvi ſimul contracta; ureter autem ejus, verſus veſicam amplior, nil urinæ continebat. In dextro rene eadem notabantur, ſed mitiori gradu. Splen valde exiguus, ſemi-orbicularis, denſiſſima ad dimidiam gibbæ partem membrana veſtitus. Veſica demum urinaria leniter compreſſa, quo appareret, quam fortiter ureterum valvulæ reſiſterent, crepuit, violenter ejaculato hinc inde lotio, quod valde pallidum, tenue odoriſque expers erat. Chirurgus, rei obſtetriciæ præfectus, Dn. HAILIUS, ex veſica

fica dein protrahebat maſſulam corculo ſimilem, fere atram, ovalem, nucis juglandis majoris magnitudine, mollem, cuticula tenaci, ut videbatur, obductam, cauda, vel petiolo calami ſcriptorii craſſioris magnitudine donatam, quo abrupto, productior particula in urethræ oſtio, ſphincteri proximo remanſerat. Veſica hinc exſecta ſphincterem relaxatum oſtendebat, proſtatas ſatis tumidas, naturales tamen. Interna veſicæ membrana fere reticulata, columnis applanatis cruciatim creberrime diſcurrentibus obſita erat, in eaque lacunæ aut cryptæ ſemilunares ex protenſioribus hinc inde membranæ particulis formatæ apparebant. Ceterum facies veſicæ interna ſat glabra, nil ſuggillati aut ſphacelati oſtendit, nec totius ſubſtantia, vel membranæ ſimul ſumtæ, craſſitudine inſigniter auctæ erant. Maſſula illa aut mola, pellicula, ut dictum, craſſiuſcula rugoſa tecta, diſſecta, intus ex muco glabro, bruno, ſumme homogeneo, talisque conſiſtentiæ, quæ digitis minime adhærebat, adeoque fere carnoſa videbatur, niſi quod nil fibroſi oſtenderet, conflata deprehendebatur. Hepar externe ſatis ſanum, intus valde nigricans & copioſo cruore ſcatens conſpiciebatur; cyſtis quoque fellea turgida colorisque ex obſcuro citrino virideſcentis erat. In pectore omnia hydropis pectoris indicia aderant ſerumque cruentum, aut lixivioſum copioſum, ejus cavitatem plurimum replebat. Pulmonum dextra pars ſpumæ inſtar inflata gryſeo-nigra, ſiniſtra autem ſphacelata ac inflammata erat. Cordis ſiniſter ventriculus vacuus, dexter & vena cava polypo longo, non ramoſo, craſſo, atro, ex altera parte lardicea membrana tecto, farctus offendebatur. Capitis apertionem, pro luſtrandis lethargi effectibus, urgentiora negotia non permittebant.

Conſectaria medico-practica.

I) Spiritus frumenti abuſus tali ordine effectus ſuos noxios exſerere videtur: Primo concoctio depravatur cum ad-

petitu, ut quo plus bibatur, plus sitiatur hoc potus genus. Dein sanguinis massa spissior, calidior, ad particulares stagnationes, quæ itidem novi potus appetendi caussa sunt, apta redditur *). Tertio diuresis male afficitur, renales tubuli angustantur, parenchyma augeri videtur non sine peregrina ibi subsistente terrestri ac pingui substantia. Quarto actus compressorius ac assimilatorius, qui sanguini per pulmones trajiciendo accidit, varie alteratur; modo enim, & quidem priori status morbosi periodo, nimis arctus accidit, unde seri in sanguine defectus; dein in posteriori periodo viribus pulmonis aërisque inspirati superatis, secessus seri a cruore fit, usque ad extravasationes emortuales. Quinto etiam cerebrum male plectitur, liquido nerveo modo nimis vappido ac phlegmatico, modo nimis acri ac elastico reddito, pro vario, ab assumto inebriante potu, tempore, itemque pro varia annorum serie, per quos aliquis Baccho ita litavit, non posthabita, ætatis, subjecti, temperamenti, vitæ generis, climatis, temporumque anni, ratione.

II) Ex indicata antecedenti ventriculi a spiritu frumenti læsione, ortisque partialibus variis stagnationibus & congestionibus, liquidique animalis item heterogenea atque œconomiæ animali perquam adversa crasi, concludere licet, picam illam, seu appetitum summe depravatum & inordinatum in spirituosorum potuum helluonibus, præter moralia remedia, utique admittere etiam materialia, nec impossibilem esse curationem picæ vinolentæ, (sit venia verbo) vel ebrietatis amoris; imo ad contrarium eam perduci posse; licet in pertinaciter assuetis cum periculo aliud mali. Sed jure

*) Novi juvenculam huic vitio deditam, fere athleticam, cujus sanguis per venæsectionem emissus vasculisque exceptus ac per plures horas repositus, ne tantillum seri secedentis monstrabat, sed homogeneæ hepatici coloris gelatinæ, ubique similis mansit.

jure ejusmodi ægrotis, vel fato, vel morali correctioni traditis, medicamenta denegantur, & curationes Medicorum aliis potius, spem quandam emendationis exhibentibus, destinantur.

III) Empiricis contra mictum cruentum adhibitis adstringentibus & sedativis, generationi ejusmodi molæ ansa datur facilis, aut jam producti talis concrementi violentæ expulsioni.

IV) Mola dicitur hocce concrementum, non sanguinis grumus, quia solida membrana vestitum & interna ejus substantia compacta erat, & aqua fere non dissolvi poterat; petiolus autem, vel cauda, a successiva violenta insertione, vesicæ detrusoris ac pellentium remediorum ope, formata videbatur. Ipsum vero corpus & ante mortem, imo ante mictum cruentum formatum sæpiusque vesicæ ostia & sphincterem irritasse videtur, quum stranguria intensissima, nec intercurrentes subinde urinæ suppressiones, simul per integrum semestre ægrum excruciabant.

V) Forte etiam repetita ac violentiori catheteris intrusione, sphincter vesicæ a molæ obturantis particula liberari potuisset. Felicior erat Epocha illa Medicorum antiqua, ubi Pharmacia æque ac chirurgia illorum famulæ erant; nunc dominæ sunt, sæpe stantes suo ingenio ac judicio, ac satis despoticæ, immo divites, dum Medici mendicant. Sed transeat cum cœteris.

VI) Sæpe pitissantes, sæpe mingunt. Vesica urinaria angustior redditur, fibræ sic obdurescunt, maxime in senibus. In tali ergo ischuria frustra insignis circa pubis regionem tumor expectatur, licet ischuria fere unice vesicalis fuerit, quod ad desideratum Semiotices caput, de morborum signis diagnosticis, vel specialissime pathognomonicis, spectat. Alius generis sunt illæ ischuriæ vesicales, ubi vesica non tantum, sed & ureteres dilatationem longe majorem

 admit-

admittunt, ita, ut retentæ ac ſimul collectæ urinæ quantitas plures menſuras ſæpe æquaverit.

VII) Splenis ac partium generationi dicatarum conſenſus ſingularis, & hic, ſicut analogam illius cum corporibus cavernoſis membri virilis ſtructuram, ex Anatomia ſolidiſſime oſtendit Celeberr. *du* VERNOI in *Commentar. Acad. Scientiar. Petropolitanæ*, ſimulque ratione uſus lienis, craſi ſanguinis pro liquoris genitalis ex eo ſeparatione aptiori famulantis, ſi recte memini, pulchras deduxit concluſiones.

VIII) Siniſtri renis & hic longe major fuit labes, quam dextri, quia nimirum hic hepatis intenſiori calore fovetur, & blanda ubique arcte adjacentium viſcerum preſſione, nimiæ ejus extenſioni obviam itur; cum e contrario in ſiniſtro hypochondrio, ob ibidem occurrens longe minoris molis viſcus, ſplenem puta, vacuum detur majoris ambitus; nec plane ſpernenda etiam eſt ratio, quod emulgens ſiniſtra, ob altiorem ſitum, ſanguinis affluxui magis pateat. Idem omnino in lithiaſi obſervatur, nimirum dolorifico ſæpius hoc morbo ſiniſtrum renem præ dextro cruciari, quæ res iterum pro ſemioticis demonſtrationibus inſervit. Conf. de eadem Diſſert. egregiam Excell. b. m. SCHULZII, *de Lithiaſi ſiniſtro reni, quam dextro, magis infeſta.*

IX) Obeſitas & in hoc ſubjecto ſatis inſignis, documento eſt, nec ſpiritui vini particulas nutrientes prorſus denegari poſſe. An ergo oleoſum magis vel aptius pinguefaciendi ſubjectum erit gelatinoſo? Mihi ſane videtur, & diætetica auxilia in emaciatis ſic dirigerem, niſi in pleriſque ægris ſtatus ventriculi ac inteſtinorum, vaſorum ſcilicet hic bibulorum, vel villorum abſorbentium, pinguibus aſſumtis ſumme contrarius reclamaret.

X) Polypus hic repertus utique ex genere illorum fuit, qui in agone mortis demum producuntur. Æger enim ſupinus moriebatur, & tunica albeſcens, aut fibroſa pallidior

ejus

ejus pars, in polypo conſpicua, ſternum reſpiciebat. Magnas poſt Illuſtr. STAHLIUM, grates debet medicina Italo illi celeberrimo *), quod pathologicum ignorantiæ aſylum deſtruxerit, ſingulari ſcripto liquido oſtendens, polypos pro lubitu in cane enecto formari poſſe, & albam membranaceam ejus partem ſuperiora verſus ſpectare, ſi capite, inferiora vero, ſi pedibus ſuſpenderetur. Sed aliter rem ſe habere cum aneuriſmatibus æſtimarem, dum ſtructura eorum evincit, nunquam ea ut fungos unica hora vel nocte naſci poſſe.

XI) Hydrops pectoris, & renum ſtatus p. n. in magnitudine monſtroſa ac ſubſtantia ſcirrhoſa, mala ſunt ſæpius juncta, eorumque ſympathiæ frequentes. Optimo gaudet fundamento Canon Baglivianus: *In morbis pectoris ducendum ad urinam.* Frequentior ac copioſior urina ſenibus ſalutaris. Hydropem pectoris ſæpe patiuntur, ac pœnas luunt frequentiſſimas, qui copia ſpirituoſorum potuum delectantur bibuli ac ebrii.

XII) Molarum virilium per alvum ejectarum ſicque inteſtinalium, haud raro jam facta eſt mentio in hiſce *Ephemeridibus Nat. Curioſ.* Ad hæmorrhoidalia molimina recte referuntur a quibusdam ſyſtematum naturæ amatoribus & fautoribus; ab aliis ad vitia ex conformatione læſa, diſpoſitione hæreditaria, ac obſtructionibus, ut & ſanguinis ſpiſſitudine orta. Haud minor facilitas erit generandarum molarum veſicalium, quæ arefactæ baſes calculorum erunt, utraque ſatis probabili, & ratione & experientia.

*) *Lucam Antonium* PORTIUM Medicum Neapolitanum puto, in Tract. *de militis ſanitate tuenda*, Hag. Com. 1729. edito in Præfat.

OBSERVATIO XC.

Dn. D. JO. BALTHASAR EHRHART.

De

Visci vulgo querni operandi modo in morbis convulsivis & congeneribus affectibus.

Compluribus procul dubio Medicorum cognita erunt, quæ germanico idiomate, licet Germanorum in solo, si dedicationi credendum, haud vivens, de visci illius virtute evulgavit laude dignissimus Chymico-Medicus, Dn. D. *Dieter.* WESSEL-LINDEN *) de præstantissimis modo dicti illius simplicis diu jam cogniti, sed alio, quam vulgari pharmacopœorum modo præparandi, viribus. Legimus vero simul in Illustris ac prorsus incomparabilis Botanici Opere, viscum hunc odore nauseosum, narcoticum & sapore adstringentem, suspectum reddi, ut idcirco inter remedia minus secura numerandus sit potius, aut jactatis viribus contra Epilepsiam non multum tribuendum. Res quidem externa facie veri speciem præ se ferre videtur, quia etiam opii partes constituentes viscosæ dicuntur & graveolentes; quibus fere omnis stupefaciens ejus vis absolvatur. Quis autem viscosum in visco negabit. Adsit! modo alterum desit quem enim gelatina Cornu Cervi, hordei, avenæ, altheæ, malvæ, gummi Arabici, tragacanthi, seminis cydoniorum &c. viscosa omnia, sed maximarum in morbis virium, fugiunt. De narcotico odore vero quomodo disputabimus, si etiam de saporibus disputare juxta proverbium difficile sit? Ad summum, fruticis visci, ceu rami aurei Virgilii ab arbore rapti, nari-

*) *In denen Chymischen Anmerckungen vom Ursprung der mineralischen Wasser &c. und von der Krafft der Mistel &c. Amsterd. 1746. 8vo.*

naribusque admoti odor, mihi aliisque sambuci teneris ramulis simile quid spirare videbatur: sed ne opii quidem similitudinis cum odore vere narcoticorum, hyoscyami, strammonii, papaveris hortens. belladonnæ, Peti, &c. præ se ferre. Imo si vel accederet his, cum HELMONTIO, ubi virus, ibi virtus, inferrem. Sed non opus est paradoxorum Præceptore ad defensionem uti. Caussa visci gaudet melioribus fundamentis. Palmarium est, quod, terendo visco in pulverem subtilissimum operam impendentibus, errhina ejus vis insignis obviam fiat, ut hucusque non in gravedine catarrhali tantum, sed & in symptomatica illa variolosorum, (qua sublata & muci fluxu promoto mala omnia oculis talium ægrotantium imminentia, heu quam tristia sæpe! egregie fugantur) pulvere visci loco errhini pulveris crebro utar, & idcirco viscum non immerito magnum DEI donum vocare soleo. Jam vero quomodo resolvens aliquid & excretionem mucosam promovens tale esse poterit, quod in narcoticorum classem relegandum sit? Perit sic & labes affricta facultatis in pulvere visci adstringentis.

Addo nunc alterum defensionis momentum, quod inter viginti ægros, quibus pulverem ac decoctum visci exhibueram, singulos accurate examinans, nullus de alvo adstricta conquestus, aliqui vero, uti S. R. D. P. CARTHUSIANUS, cacochymicus, vertiginosus, arthritide anomala Musgravii, cum catarrhosis capitis affectibus & atonia generis nervosi laborans, de effectu pulveris & decocti viscini blandissime alvum subducente testati fuerint, quemadmodum etiam hactenus nullum facile errhinum notum est, quod alvum adstringat.

Tertium argumentum sapor foliorum visci præbebit, qui primo pulposus, farinaceus, nucleis pruniferi alicujus stirpis similis, dein salsus, blande acris est, ad instar Arnicæ, & pharyngem humore aliquo irrigare videtur, ex vascu-

culis exhalantibus profecto, ficut fupra dictum, quod etiam circa nares id fiat: Baccæ recentes quidem toto cœlo differentem monſtrant faporem, fuaviter dulcem, conjuncto fimul glutine tenaciſſimo; fed illæ vix vigefimam pulveris antepileptici novi partem conſtituunt. A NEANDRO quondam baccæ inter venena relatæ fuerunt, fed non niſi abufive eodemque modo, quo panis quædam fpecies, quæ *ſpira quadrageſimalis* audit, nimia copia comeſta, cuidam iliacam concitavit paſſionem. Removet vero & a baccis narcofeos fufpicionem, odor fragrans abietinus quafi, quem illæ, fimul cum caule, ne fuccus exprimatur, decerptæ, ac fic blandiſſime exficcatæ, ut quoad plurimam partem fphæricam fervent figuram, manifeſte fpirant. Contuſis vero iisdem, mox aliud exfurgit odoris genus. Hic ergo & Phyſici difcant, non a fulphureis tantum particulis, fed a textura earum ac determinata interpofitione, imperfcrutabiles ac nullo calamo fatis defcribendas odorum exfurgere varietates.

Quartum argumentum pro innocentia vifci, & narcofeos in eo abfentia præbebit, quod miferi ægrotantes non a convulſionibus tantum, fed a mentis ſtupiditate ac fatuitatis periculo, quæ longius durantium epilepticorum motuum comites funt, liberentur. Quintum denique erit, quod fub ufu hujus decantati medicamenti in pulvere & decocto, (fed menfe Decembri vel circa hoc tempus, fique non a quercu, tamen e pyro amputatis) ut fupra dictum, non alvus tantum expediatur, fed quibusdam fudor particularis per manus & fub axillis, omnibus fere urina turbida & mucilaginofa proliciatur.

Judicis æqui ergo in cauſſa Vifci fententia erit, agere divinum hocce remedium, cui ante duo annorum millia Druidæ, primi Germaniæ Medici & facerdotes, aras ſtatuerunt, particulis vifcidis tenaciſſimis, bilis agiliſſimas partes, juxta Illuſtr. HAMBERGERI hypothefin, in vincula ac retia trahen-

trahentibus, scybalisque magnetice impactis foras amandantibus, dum interim subtiliores salsæ aromaticæ particulæ spissitudinem humorum corrigunt, & impuritates crassiores per renes vel sudorem eliminant, aliæ vero fragrantes, spasmos nervosi generis demulcent. Expertus testor, in pluribus effectus ab Illustri COLBATCHIO Anglo commendatos, voto respondere, sed præmissis præmittendis, quæ inter optima deprehendi pulverem antispasmodicum & pilulas roborantes, juxta Dissertationem Celeberrimi Dn. D. JUNCKERI exhibita.

(*Memminga Halam missæ d. 17. Jun. 1746.*)

OBSERVATIO XCI.

Dn. D. GEORG. CHRISTIANI MATERNI de CILANO.

De

Tumore in regione iliaca dextra sponte exorto, & per repetitos vomitus puris curato.

In rustico Holsato, duris laboribus adsueto, ætatis consistentis, (veros ætatis annos ignorabat ipse) sine ullis cognitis caussis procatarcticis, oritur tumor durus in regione iliaca dextra, tres digitos altus & sex latus. Adhibui equidem discutientia sicca, sed sine effectu sperato. Durante medicationis tempore, rusticus tenetur domi, non tamen lecto affixus; gradiri autem non valebat, nisi claudicans & cum dolore: Post hebdomadas quinque, cum incassum adhibitum fuisset discussionis tentamen, ad emollientia tandem ventum est, quæ cataplasmatum humidorum calentium forma adplicata sunt, diebus decem. Tumorem ita satis emollitum, bene maturatum ac incisioni aptum visum, ape-

riri juſſi Chirurgum, me adſtante. Dum itaque is cultellum arripit & patellam adferri curat, ruſticus, neſcio an metu quodam perculſus, aut alia re commotus, ſubito de cardialgia conqueritur & anxietate, ad lipothymiam propius accedente, quam illico excepit vomitus, quo puris bene cocti excretæ ſunt *unciæ decem & drachmæ quinque cum ſemiſſe*; tumor vero in iliaca regione prorſus diſparuit. At poſt dies quinque tumor idem paululum ſe attollit, increſcit, ut ſedecim dierum intervallo priorem magnitudinem indeptus ſit, poſt vomitum vero ſecundum, purulentum & ſpontaneum, de novo evanuerit. Ejecit tunc puris bene cocti *uncias duodecim* & paulo plus. Æger interim laſſus & valetudinarius, tempus trivit cum tædio. Triduo poſt vomitum ſecundum dolores ſenſit in loco tumoris pulſantes & tendentes. Nono die tertius ſecutus eſt vomitus, quo *uncias minus octo* puris albicantis eructavit. Appetitus erat proſtratus una cum viribus; ſomnus interruptus, cum continente laſſitudine. Decimo tandem ac tertio die, poſt tertium vomitum, quartus ſecutus eſt parcior. Puris enim *uncias* evomuit *ſex* & *drachmam dimidiam*. Alvo obſtructa ſemper laboravit æger, quare blando laxante, poſt biduum quodvis ſuccurrendum illi fuerat. Pus per alvum nunquam excrevit. Peractis diebus ſex, de novo tumor caput extulit, qui quater jam ſe ſubduxerat; exſpectavi autem diem undecimum, quo ſine mora eundem incidi juſſi; inciſio longitudine duos æquabat digitos, & puris ichoroſi partim, partim craſſioris cocti, effluxere *unciæ ſeptem* & aliquanto plus. Vulnus autem mundificatum coaluit intra dies ſeptemdecim, & ruſticus, ſumto ſemel purgante, ſanus ad operas ſuas rediit.

Sunt nonnulla in hoc caſu obſervatu digna & explicatu difficilia:

1. Qui

1. Qui factum ſit, ut nihil puris per alvum excretum ſit, cum tamen abſceſſus inteſtini ilei tumoris cauſſa fuiſſe videatur?
2. Cur nulla incommoda obſervare licuerit, ex pure in cavum abdominls exundante?
3. Qui fieri potuerit, ut puris eductio per factam inciſionem, ægrum a recurrente alias vomitu liberare valuerit? Si enim abſceſſus intra inteſtinum latuit, cur potius per emeſin, quam per alvinas dejectiones pus excretum eſt? Si extra inteſtinum, inter peritonæum & muſculos abdominis, qua via, illæſis inteſtinis, pus penetrare potuit in ventriculum?
4. Alvi tandem pertinax obſtructio, eo fine videtur eſſe facta, ut efficacius & facilius ſuccederet ſuppurationis negotium.

OBSERVATIO XCII.

Dn. D. GEORGI CHRISTIANI MATERNI de CILANO.

De

Scirrho colli in carcinoma lethale converſo.

Juvenis viginti novem annorum, a decimo ætatis anno ad vigeſimum usque frequentibus narium hæmorrhagiis obnoxius, nulli vitæ generi addictus & vacunæ litans, inter nautas multum verſatus, ſemel Galliam petiit, & alio tempore Angliam quoque adiit. Ex his itineribus redux factus, ſtrenue helluatus eſt, atque inprimis inter pocula aliquando luſit, hilarique animo ludicra quædam corporis exercitia jactavit: cui quidam ex popinonibus reſpondit, ſe itidem corporis agilitate aliis præſtare, multosque antecellere, imo ſe

 uno

uno ſubſultu alterius humeris inſidere velle. Prehendit itaque noſtri collum ambabus manibus, ac adeo firmiter eas illi applicat, ut, dum aſſilere ad humeros illius laborat, ambo ſimul in terram procidant, noſter vero ob agreſtem nimis & violentam colli compreſſionem paſſam, lipothymia correptus, quaſi exanimis jacuit. Hoc ipſo autem, ludendi finis factus eſt opinione triſtior. Noſter interim dolorem ſenſit in dextra colli parte valde moleſtum, qui poſt aliquot dies ceſſavit & omnis periculi metum excuſſit. Agebat tunc annum ætatis vigeſimum quintum.

Tandem vero poſt quadriennium, nemine opinante, menſe Aprili tumor oblongus, duriuſculus, minor, ſubnatus eſt in dextra colli parte, eo loco, ubi muſculus capitis maſtoideus levatori ſcapulæ & ſcaleno incumbit; quoad colorem a reliqua cute non differebat per dies triginta; at paulatim ovi gallinacei magnitudinem indeptus, rubeſcere cœpit tumor, ac *dolore tendente* indolem ſcirrhi dolentis & gravius malum portendentis prodidit. Nihil interea auxilii quæſitum vel applicatum fuit, ſed negligentiori tolerantia ſcirrhus ſibi ipſi relictus eſt. Die XIII. Auguſti tandem loci Chirurgus accerſitur, qui cataplaſmate emolliente diebus viginti ſcirrhum ſuppurationis beneficio auferre laboravit. His peractis emplaſtrum quoddam applicavit, eidemque emplaſtro ſpecies reſolventes, melle mixtas, ſuperinpoſuit, & poſt quodvis octiduum reiteravit. Inciſiones ſucceſſive quatuor fecit, e quibus parum ſanguinis & materiæ pultaceæ expreſſit. Verum enim vero ſub his encheireſibus in ingentem molem excrevit carcinoma, cujus ambitus ſeptemdecim æquabat digitos, altitudo vero quinque. Fœtor inſuper cadaveroſus intolerabilis adeo auctus eſt, ut ægrum & circumſtantes propemodum confecerit. A die XIII. Auguſti ergo, usque ad diem decimum Decembr. Chirurgus operam

ſuam

suam impendit, sed sponte ægrum dereliquit, qui paucis diebus post fatis cessit.

Effectus hujus funesti caussam & nexum pathologicum indicare, haud erit difficile, si comparetur cum subjecto alias hæmorrhagiis narium obnoxio, & ipsa caussa occasionali. Locus violenter compressus, erat collum. Collum vero abundat multis vasis sanguiferis insignioribus, arteriis nimirum carotidibus & vertebralibus, venis autem vertebralibus & jugularibus. Hic accedunt tot machinulæ, omnis violentiæ impatientes, *glandulæ* scilicet *jugulares* & *cervicales*. Jam si locus, in quo isthæc omnia in unum collecta & intimius inter se connexa sunt, importuna violentia comprimitur, uberior statim inivtatur humorum adfluxus; externe producitur ecchymoma; impressus vero in partes porosas & glandulas sanguis, ibidem partim stagnat, partim siccescit, glandulæ ipsæ obstruuntur & indurantur, ex quibus tandem ominosorum scirrhorum exspectanda est generatio.

Præ reliquis autem ad id mali disposita sunt subjecta hæmorrhagiis narium obnoxia, in quibus nempe humorum congestiones versus caput, ex diuturna adsuetudine fieri solent. Hæ quando per caussas occasionales potentius excitantur, tunc sanguis impetuosius ad locum adfectum congestus, fortius etiam eo restringitur, detinetur, & quod jam monui, scirrhos format, quibus exulceratis ex erronea naturæ activitate, moles tandem carnea, copiosis vasis sanguiferis instructa, struitur, quæ brevi nonnumquam tempore in stupendam excrescere solet magnitudinem. Juvat hic laudare *Fel.* PLATERUM, qui *Tom. II. Opp. cap. XVII. p. m. 670.* ex vero observat, quod cancer *exiguo tuberculo, vix dum conspicuo, ab initio emergat, mox ad pisi, inde avellanæ, postea nucis, tandem ad pomi minoris majorisque magnitudinem excrescat & cancri veri nomen obtineat.*

Conſtans præterea obſervatio eſt, ſcirrhorum dolores malum portendere, inprimis quando in locis glandulofis ex ſcirrho antea indolente, jam factus eſt dolens, cum puncturis, febricula & extenſione in partes vicinas. Vid. *Paulus de* SORBAIT *Opp. Tract. V. cap. X. p. 627. Jo. Dan.* GOHL, *Introduct. in prax. chirurg. Lib. I. cap. XVII.*

Cancrum in caſu præſenti per quadriennium occultari potuiſſe, nihil prorſus inſoliti refert. Nam virginem quamdam carcinoma femoris ſeptemdecim annis circumtuliſſe ex TULPII *Obſ. Lib. III. cap. LI.* diſcimus. Idem *Lib. I. cap. XLVII.* docet, Goropii Becani filiam, annis amplius quinquaginta in temporibus ſiniſtris vexatam fuiſſe cancro, quem innoxium toleravit.

Ad curationem quod attinet, quod ea infelicius in noſtro ceſſerit, mirum non eſt. *Omnis* quippe *cancer*, teſte PARÆO Opp. chirurg. lib. VI. cap. XVII. *cenſetur ferme incurabilis, vel curatu valde contumax. Eſt enim morbus toto genere malignus.* Si operæ pretium eſſet ad meam praxin provocare, poſſem omnino adfirmare, me intra annos triginta & duos, omnium cancrorum ſuppuratorum exitum vidiſſe funeſtum. Cauſſam quæro in ulcerati ſcirrhi malignitate, & in inepta tonſorum curatione. Hæc abſolvitur vel emollientium uſu, vel reſolventium, acrium & non raro ſepticorum applicatione. Utroque modo peccatur. *G. H.* WELSCHIUS *Conſil. med. Cent. III. obſ. 95.* hanc ob cauſſam prudenter monet: *In cancro cavendum eſt ab anodynis & emollientibus, quæ periculoſa experta ſunt.* Imminentis vero periculi cauſſam plenius explicat STAHLIUS, *Diſſert. de Cancro* p. 22. *Cavendum valde ſtudioſe ab emollientibus & maturantibus, ne, ſub intentione paregorica atque anodyna, pinguibus vel acriuſculis gummoſis atque reſinoſis utentes, intempeſtiva emollitione affluxui humorum locum præbeamus: maturatione vero ſuſcepta, illud genus corruptio-*

nis,

nis, cui talis materia propius exposita est, nempe putredinem, invitemus. His addendus est *Jo.* MUNNICKIUS *in Chirurg. ad prax. hod. adornata Lib. I. cap. XXIII. p. 145.* Resolventia & septica quam infeliciter in carcinomatis curatione adplicentur, practicis pridem innotuit. Perplacet *Ambros.* PARÆI sententia, quam tulit Lib. VI. cap. XXIX. pag. 219. *Cancer ulceris genus malignum est, rebelle, intractabile, quod mitia remedia adspernatur, acribus autem & fortibus amplius efferatur. Ex quo virium contingit prostratio, corporis marcor & consumtio, tandemque mors.* Quantum denique noceant septica, HILDANUS *Cent. VI. obs. 81.* pluribus inculcat, & hoc remediorum genere multum in cancri curatione peccari, adfirmat. Conf. *Cel.* ALBERTI *Chirurg. Sect. V. cap. XIV.* §. *15.* Fundamentum vero, cur abstinendum sit ab acribus fortioribus, emphatice expressit Celeb. PLATNERUS in *Institut. chirurg.* §. 265. *quia scilicet in omni cancro humor ex PUTRI, qualis in sphacelo emortuis esse solet,* & *RODENTE, qualis ex malis ulceribus exit, quasi compositus est. Quare vitium, quod & putrefaciendo & rodendo ulterius serpit, insanabile est.*

OBSERVATIO XCIII.

Dn. D. GEORGI CHRISTIANI MATERNI de CILANO.

De

Fœtu cum duabus cotyledonibus, vertici adnatis, excluso.

Legisse me recordor in STAHLII *Diss. de affectibus gravidar. p. 29.* hæc quæ sequuntur: *Est autem tempus inducendis nævis maternis quam maxime idoneum, illud, quod*

a medio

a medio gestationis tempore ad ipsum partum procedit: adeo ut etiam minime summe rara sint exempla, etiam non ita multis diebus ante partum secutum, demum coortorum hujusmodi conformationis vitiorum. In præsenti casum adfero, qui evincit, etiam ante medium gestationis tempus ejusmodi monstrosæ conformationis vitia oriri posse. Die 9. Aprilis a. p. mulieri rusticæ nunciatur, quod una ex gravidis suis vaccis dolores partus sentiat, mox vitulum exclusura. Accersitur ergo bubulcus, ut obstetricante manu parturienti opem ferat. Urgentibus interim spasmis protruduntur secundinæ, multis, ut solent, cotyledonibus, seu magnis glandulis distinctæ, quas graphice depingi curavit. FABRICIUS *ab* AQUAPENDENTE *de formato fœtu Tab. 19. Venetiis 1620. fol. mai.* Mulier adstans, veluti ipsa mihi adfirmavit, quinta hebdomade gravida fuit; cumque paulo curiosius secundinarum cotyledones contemplaretur, quemdam fortuito in capite sensit pruritum, quare cutem in vertice digitis fricat, & post vitulum feliciter exclusum, ad hypocaustum revertitur. Nemo quisquam aliquid periculi ex his divinare poterat, quoniam mulier tempus gestationis absolvit, optima sanitate gavisa.

Die decima quarta Decembris tandem filiam peperit, sed duabus cotyledonibus eo occipitis loco fœdatam, quo mater gravida secundo graviditatis suæ mense, fricatrice manu capitis pruritum lenire laboravit. Vid. *Tab. VI. Fig. 2.* Filiola autem ejulatu vocem, ut solent infantes recens exclusi, edidit nullam; lac maternum, ob debilitatem, numquam suxit, quare alio victus genere nutriri debuit. Die decima nona Decembris manifesta secuta est tam cotyledonum, quam integumentorum capitis communium inter cotyledones, suppuratio. Puris valde fœtidi magna copia, per foramen inter cotyledones enatum, effluxit, infans vero die vigesima secunda Decembris animam efflavit.

Ego

Ego, quia negotiorum caussa in pago tunc præsens fui, casam rustici accedo, ut, quid rei accidisset, ipse viderem. Inveni corpusculum mortuæ emaciatum, cotyledones ex parte suppuratos, & foramen inter illos satis amplum, per quod stylus immissus ad ossa usque palati, per cerebri substantiam in pus conversam, facile penetravit. Dissectionem capitis quidem moliebar, sed a parentibus prohibitus, solo adspectu contentus esse debui.

Explicatio Figuræ 2. Tab. VI.

A. Cotyledones adnatæ.
b. Stylus immissus.
c. Foramen in vertice pus eructans.
d. Styli directio.
e. e. e. Loca suppurata & pus stillantia.

OBSERVATIO XCIV.

Dn. D. GEORGII CHRISTIANI MATERNI de CILANO.

De

Sopore lethargico, cum vomitu, ex capitis lotione tempore hiberno suscepta.

Aurigæ servus, viginti octo annorum, temperamenti sanguineo-phlegmatici, habitus obesioris, die XXIII. Decembris, post adsumtam in cœna cramben, caput calida lavat, & re quasi bene peracta, cubitum it; conclave, in quo dormiverat, foco fuit & camino instructum, adeoque ventorum transitui opportunum. Dormientis, ut apud hujus generis homines fieri solet, nemo amplius curam habet, totaque familia justo tempore itidem obdormivit. Die XXIV.

 mane,

mane, servum, quia ad consuetas operas nondum rediit, excitatum eunt. Sed eundem oculis apertis stertentem, ejusque faciem, crambe, vomitu rejecta, conspurcatam, & in dorso jacentem inveniunt. Aspectus erat summe horridus. Linteamina præterea, una cum facie, crambe nigricante inquinata erant, & quod caput rei erat, ipse servus nulla arte nullaque vi expergefieri poterat; quare ad me curritur hora octava matutina. Ad lethargicum ergo accessi & sine mora & medicamentum adportari, & Chirurgum vocari jussi. Sanguinis per phlebotomiam eduxi uncias duodecim, ægro nihil sentiente & adhuc stertente. Exhibitum interim medicamentum promte deglutivit, nec prius ad se rediit, quam post trihorium. Æger tamen omnium, quæ acciderunt, ignarus, miratus est, se vomuisse, & caussam administratæ venæsectionis interrogavit. Vesperi cum tertia vice ad ipsum accessissem, præter spem bene valentem ac esurientem insuper inveni.

Id, quod in hoc casu observatu dignum videri potest, est reconvalescentia opinione citius secuta, quam a subjecto obeso & parum agili haud sperassem. Nam prægressa, tempore hiberno, capitis lotio, quam, in conclavi frigidiori, intempestiva refrigeratio exceperat, contumacius malum minabatur. Refrigerationem quippe secuta est stagnatio, seu segnior humorum in sinu falcato & lateralibus circulatio. Ejusmodi vero stagnatio turgefaciens non poterat non cerebri substantiam premere & in vasis minoribus per cerebrum dispersis, humorum circuitui remoram injicere sensibilem, & porro sensus motusque turbare. Vasis itaque cerebri turgidis, cerebellum quoque compressum esse, nemo universæ structuræ gnarus in dubium vocabit. Quo enim impeditius sanguis in cerebro movetur, eo magis augetur cerebri pondus, quod dum cerebellum premit, etiam medullam oblongatam molesto sensu adficit, & nervorum officium

quam

quam maxime turbat, & soporem stertorosum lethargicum producit. In tali statu turbato, cum tot objecta fuerint impedimenta, & functiones vitales æque ac animales magnam partem sufflaminatæ, natura sui quidem officii memor fuit, sed sanguini in cerebro stagnanti nec celeriorem motum inducere, nec pressionis sensum avertere valuit. Quare repletum crambe ventriculum, ob paris octavi consensum cum medulla spinali, cerebello & cerebro, adgressa est, mole sua eundem liberavit, ut vel hac expurgatione levamen quæreret, sed incassum. Accedente vero opera medica & chirurgica, stagnatio humorum in alacriorem motum versa, motuum vitalium vigor restitutus & periculum sublatum fuit.

OBSERVATIO XCV.

Dn. D. GEORGII CHRISTIANI MATERNI de CILANO.

De *Præmatura & subitanea canitie.*

Præfecti militum aliquot anno præterito, mense Octobri, ex castris suis in proximam Brabantiæ urbem concedunt, ibique ad vesperam usque pro virili genio indulgent. Bene igitur poti ad castra sua redeunt omnes, lectum petunt, sed mediam post noctem tres illorum, febre correpti & nimia siti vexati, evigilant, ac semidelirantes potum & auxilium flagitant. Id vero, quod maxime fuit molestum, dysenteria erat vera, cum crebris dejectionibus cruentis ac ventris torminibus iisque acutissimis. Advocatur Chirurgus & opem fert, ea, qua valuit, dexteritate, sed nihil arte profecit. Dies comessationis erat dies Saturni; post octiduum dies itidem

 Saturni

Saturni uni horum ægrotantium dies fuit mortis, quæ horis matutinis & dysenteriæ & vitæ finem fecit. Alter interim misere vexatus sine ullo levamine decubuit, & altero octiduo, post socii mortem, die Saturni pariter extinguitur. Tertius, magister equitum, fata duorum audiens, nihil certius fore credit, quam moriendum & sibi esse tertio octiduo; valde ergo angebatur animo, cum sentiret, singula medicamenta ad hunc usque diem nihil sibi attulisse levaminis. Quare tota nocte inquietus metu futurorum cruciatur, & quamvis annos tantum viginti & sex natus esset, sequente tamen die Dominica perfecta canitie ornatus suis adparuit, qui pulverem amyli capillis, ex nimio sudore forte madentibus, exsiccandi caussa adspersum esse credebant. Quærunt præterea famuli, negat herus se pulveris quidquam adspersisse. Agnoscunt ergo singuli esse canitiem ex nimio mœrore ac metu una nocte subito enatam, quam convalescentia tandem excepit, utut tardius consecuta. Hocce anno mense Februario ex Brabantia is redux ad me accessit, & colorem tingendis capillis, præmatura canitie fœdatis, aptum, flagitat. Cui, quæ sint incommoda ex ejusmodi adplicato artificio metuenda, exposui, ac humaniter dimisi.

(*Altona Halam missa, d. 10. Jul. 1746.*)

OBSERVATIO XCVI.

DN. D. JO. HERMANNI FURSTENAU.

De

Purpura.

A coloris similitudine morbi nomen ordinarie derivatur, qui, quoniam exanthemata milii semen referentia in cute producit, *miliaris* quoque appellatur, quique in *rubram* & *al-*

& *albam*, rei majore, quam nominis convenientia, porro & in *benignam* atque *malignam*, *universalem* & *particularem*, *acutam* & *chronicam*, dispescitur. Morbi genus novum veteribusque ignotum, & circa elapsi medium seculi primum exortum ac in Saxonia præsertim & Lipsiæ, in puerperis sigillatim, animadversum communiter est creditum, donec Vir Clariss. J. C. L. SEIP, purpuram morbum esse antiquum, specimine inaugurali, 1741. Göttingæ edito, præclare ostendit. Hoc utut sit, in regionibus saltim borealibus & frigore asperis rariora & nunc & olim obvia, & nostris sigillatim in oris ante dimidium seculi prorsus incognita, aut alio forsan nomine insignita fuerunt ejusdem paradigmata, donec inter initia seculi, bellicarum occasione expeditionum, illiusque præsertim, qua Saxoniam divus occupavit Sueciæ Rex, CAROLUS XII. & migrationis gentis Saxonicæ in alias, ac præsertim vicinas Borussicas regiones, hinc vero & militis Borussici in omnem pene terrarum orbem facta excursione, malum, hactenus in Saxonia aëris & victus culpa endemium, longe lateque disseminatum aliisque regionibus & corporibus communicatum fuit. Et purpura quidem alba & maligna hisce in oris fere prorsus incognita, rubra quoque universalis & acuta rarius occurrit, & puerperis interdum victus aut regiminis minus convenientis occasione infesta est; purpura vero particularis & chronica tanto occurrit frequentius, & ægris pariter atque medentibus multum facessit negotii, exquisitum requirit & temperatum regimen, a calidis & frigidis remediis similique regimine ex æquo læditur, a frigore tamen magis exasperatur, ejusque sævitia tempore verno & æstivo remittente, malum plerumque sponte tollitur aut mitigatur, quod per totam retro hyemem omnem remediorum apparatum, sollicite & consulto impensum, spreverat. Hoc mali genus ab acrimonia sanguinis communiter derivatur & pro scorbuti

ſobole venditatur, antiſcorbuticis, diluentibus, ſanguinem edulcorantibus & quæ ſunt his ſimilia, oppugnandum. Sed experientia edoctus novi, infuſa & decocta herbarum varia, aquas quoque minerales varii generis, lac & ſerum lactis, & ſi quæ ſunt alia ſanguini emendando & acrimoniæ demulcendæ idonea remedia, diu ſed fruſtra eſſe uſurpata, quare quantum maturo judicio & rationali conjectura aſſequi licet, illud ceu criticam quandam excretionem, febribus interdum catarrhalibus aliisque ſalutari eventu ſupervenientem, & hæmorrhagiarum inprimis, natura aut arte concitatarum atque aliunde impeditarum, vices gerentem, conſiderandum & legibus artis tractandum exiſtimaverim.

Puerperis ſi accedit, lochiorum quoddam vitium ſimul adeſt, quo emendato purpura quoque mitius decurrere & brevi remittere conſuevit. In aliis ſi offenditur ſubjectis, magno ſymptomatum varii generis, ipſorumque ſpaſmodicorum numero ſtipatum, menſium aut hæmorrhoidum negotium certo certius ſubeſſe, & ſcenam modo clanculum, modo aperte ludere, affirmare nullus dubito, tot convictus exemplis, non niſi hæmorrhagiis iſtis in ordinem iterum redactis conſtantem mali remiſſionem exſpectandam eſſe. Medendi ergo methodus qualis purpuræ, præſertim chronicæ & particulari conveniat, quæque remediorum genera eidem rite tractandæ ſint adæquata, ex hiſce haud difficulter licet colligere. Talia nimirum, quibus ductum naturæ imitari, ſanguinis motum placide promovere, cunctasque digeſtiones, ſecretiones & excretiones aut conſervare, aut promovere, quæque ex diætetico magis, quam pharmaceutico penu promere ſolemus, hoc tamen & chirurgico, ſi res & opera expoſcit, neutiquam neglecto, id quod periti arbitrio medentis merito relinquitur.

OBSER-

OBSERVATIO XCVII.

DN. D. JO. HERMANNI FURSTENAU.

Maculæ infantum volaticæ.

Inter affectus cutaneos, in praxi clinica versantibus obtingunt nonnulli, quorum nulla, neque apud Auctores practicos, neque apud observatores facta est mentio, multo minus appellatio, ut in *Actis Medicorum Berolinensium Vol. IV. Dec. I. p. 72.* legere est. Equidem dum sæpius alias, tum vere nuper adulto, & æstatis initio occasione aëris præter modum & consuetudinem aliquot annorum fervidi, varii generis exanthemata, infantibus pariter atque adultis infesta, nec ab omni malignitatis suspicione libera fuere, ut ad febres malignas petechizantes quam proxime accedere viderentur. Communissimus tamen puerorum morbus, multis Medicis incognitus vel non satis exploratus, sicut JUNGKENIO *Med. præs. secul. accommodat. p. 791.* appellatur, fuit *erysipelas* illud *puerile*, quod sub purpuræ miliaris specie tum sæpe alias, tum dicto inprimis tempore plures recens natos pusillos invasit, nec paucos e medio sustulit. *Maculæ* vocantur *volaticæ*, ad naturam herpetis ἐσθιομένε quam proxime accedentes, licet insignem utriusque mali differentiam se deprehendisse nonnulli existiment, ut in *Satyris Medic. Siles. Spec. V. obs. II. p. 16.* relatum extat. Hujus illustre pridem notavi, quod ipsis his in Actis N. C. *Vol. IV. obs. XLV.* legitur, paradigma, in puella tunc lactente, nunc virgine adulta pancratice valente & florente, tanto majori attentione dignum, quod cuticula fere omni desquamata, ægra pusilla ab aëre externo sollicite defendi debuerit, & pulli instar vagientis trium fere mensium spatio difficillimo negotio in vivis servata sit; lactis vero & nutricis, quæ tum aplu-

a pluribus, ut plerumque evenit, fuit accusata, nulla deprehendi potuerint vitia. In aëre nimirum, si quid video, vel ultra modum frigido, vel etiam, ut hoc tempore, calido, causam affectus plerumque epidemici & sæpius maligni occasionalem, quærendam existimem, perspiratione utrobique varia occasione impedita, sanguinis vero majori rarefactione negotium facessente, quin & fatum non raro accelerante, id quod his ipsis diebus puellæ contigit, quæ, maculis a facie & pectore ad pedum extrema sensim serpentibus, sub regimine temperato belle valens, & cum valetudine fere in gratiam redire visa, itinere, unius diei, aëre valde æstuante, vix exantlato, præter omnium opinionem subito exspiravit. Maculas quoque convulsivas, a doctiss. VALENTINI *Nosoc. Academ. Cæsar. XIII. p. 647.* recensitas & ipsas funestas vidi in puella lactente, quæ, aëre pariter fervido, nocturno frigori & ventis improvide exposita, mox respirationis & deglutitionis non solum difficultate cum æstu, siti, vigiliis & similibus febris inflammatoriæ signis, sed & convulsionum modo clarioribus, modo magis obscuris indiciis simul & affectu nostro correpta, post trium fere septimanarum luctam, præviis rhonchis & convulsionibus, quas vocant internis, fatis cessit. Quo ipso exemplo non vanum esse patet, quod duce SENNERTO formari solet morbi hujus prognosticum, quando nimirum tum fatalis esse judicatur, quando cavitatem quandam corporis, os, fauces, oculos, aures, pudenda, nates occupat. Ac licet non omni destituantur specie, quæ in contrarium afferri solent experimenta, a potiori tamen, & quod plerumque contingit, hinc argumentum desumi, & ratiocinium a corruptione gangrænosa partibus hisce infesta formari, patet. De scroto funesto eventu affecto, passim observationes prostant; genitalia in puellis natesque impune affectas subinde vidi. Singulare autem est, quod in puella fere annua, hoc malo serpi-

ginoso

ginoſo afflicta, notavi, abſceſſus in nate dextra l. a. tractati & magnam puris vim fundentis, beneficium, quo illa ſimul a morbo liberata ſenſim vires & valetudinem recuperavit. Quin & ne remediorum plane obliviſcamur, præter interna diapnoica & ſimile regimen, blandis, ſi opus, laxantibus interpolatis, vix dari topicum in his & ſimilibus affectibus, ſemine lycopodii & nihili albo exterius frequenter aſperſo, præſtantius iterata edoctus experientia audacter affirmo.

OBSERVATIO XCVIII.

DN. D. JO. HERMANNI FURSTENAU.

Hydrops pectoris.

Non injuſta eorum eſt querela, qui nulla dari ſigna pathognomica, quibus in vivis ſubjectis pectoris hydropem ab aliis, iisque cognatis diſcernere licet affectibus, dolent, vera demum morbi facie poſt obitum, facta cadaveris ſectione, innoteſcente. Interea vivum ejus exemplum, neque obſcuram morbi delíteſcentis imaginem notare nuper admodum licuit in viro pene ſexagenario, habitu corporis toroſo & ſpongioſo, demum & cachectico, cum facie ſimili, prædito. Is motibus quondam & conatibus, quin & excretionibus hæmorrhoidalibus, hinc & eryſipelaceis in cruribus per intervalla obnoxius, horum pertæſus, poſt varia tentamina, non neminis ſuaſu floribus Zinci exterius l. a. applicatis, ab eryſipelate deinceps immunis manſit, ſed & hæmorrhoidali aliunde impedita excretione, aſthma primum ſimplex, hinc convulſivum, pectus occupavit, ſenſim auctum, & tempore inprimis matutino, & aëre frigido & horrido, valde exacerbatum. Accedit tumor pedum œdematoſus, demum iterum ſplendens & eryſipelaceus lymphamque pellucidam fundens cum gangrænæ proxime imminentis metu, urinæ ſuppreſſione, vigiliis, æſtu, ſiti, &

 ſimi-

ſimilibus febris lentæ indiciis, quibus æger de imminenti corporis interitu admoneri potuiſſet, qui appetitu plerumque forti ciborum gaviſus, eidemque nimium indulgens, hinc viribus ab hauſtu vini, præſertim Gallici, belle redire viſis, & præterea equitatione quotidie fere inſtituta, interdum & vectura in aëre ſereno inſigniter recreatus, a variis quoque remediis avide aſſumtis laxantibus, diureticis, gummi ammoniaco, millepedibus, ſulphure antimonii & ſimilibus, a venæ ſectione quoque & fonticulo, quem in crure geſſit, egregie interdum refocillatus, firma valetudinis recuperandæ ſpe ſemet ipſum lactavit, tum inprimis, cum ab exhibita forſan ſquillæ radice aliquot liquoris obſcœni libras una nocte cum levamine, ut putabat, excerneret, quod tamen ipſum phænomenon ſponte alias accedens, una cum manuum tumore, ut in aliis, ita & in noſtro ægroto hydropis pectoris in vivis indicium, licet funeſtum, ſimul præbuit, ægro ad finem anni proxime elapſi peregre hinc profecto, & brevi poſt, accedente cruris ſphacelo, placide defuncto.

OBSERVATIO XCIX.
DN. D. JO. HERMANNI FURSTENAU.
Alvi pertinax obſtructio.

Alvi beneficium quotquot in morbis experiuntur, mitius plerumque degunt, illo vero qui deſtituuntur, & morbo & plurimis inde pullulantibus ſymptomatibus male plerumque mulctantur. Duplici nuper edoctus exemplo artis quid valeat efficacia, & quomodo morbi interdum gravitas omnia artis tentamina eludat, utrumque fideliter enarrare operæ pretium erit.

Virgo honeſta, cum malo iſchiadico per totam retro hyemem graviſſime conflictata, a catharticis modo leniori-

bus,

bus, modo fortioribus, optimum ſemper levamen, ſed & pertinacem aliquot dierum alvi adſtrictionem, non niſi laxantibus iterum obnoxiam, experta eſt. Accidit autem, ut laxantibus fruſtra per aliquot dies ex ordine oblatis, tamarindis, manna, rhabarbaro, foliis ſennæ, ſale Anglicano, cremore tartari, ad fortiora ſenſim, reſinam jalappæ, ſcammonei, diagrydium ſulphuratum & trochiſcos alhandal, adſcendendum fuerit; hisque omnibus una cum fumo tabaci avide hauſto & deglutito, & clyſteris forma, aliisque eadem via applicatis, incaſſum adhibitis, muria tandem halecum, cum lacte mixta & clyſteris forma applicata, officium faceret, alvo deinceps pertinaciter clauſa a ſale Sedlicenſi identidem aſſumto reſerata. Fœmina vero 74. annorum caſu ab alto quondam in hypochondrio dextro læſa, hinc peripneumonia correpta, ad alvi duritiem potionem catharticam ex manna, tamarindis, fol. ſennæ, rhabarbaro, paſſulis & cremore tartari paratam, cum exoptato ſumſit ſucceſſu; illa vero brevi, cum flatulentia inſigni & abdominis inflatione ructibusque perpetuis recrudeſcente, non iſta tantum potio, ſed plura alia, quibus tantillum aloës & diagrydii ſulphurati additum fuit, quin & ipſi trochiſci alhandal, ad dimidiam drachmam cum oleo lini, ebullitione prævia, permiſti & clyſteris forma, ut & muria halecis cum lacte, & nulla fere non ſelecta & uſu probata remediorum genera ἄνω καὶ κάτω, ſed fruſtra applicata fuere, ægra die morbi octavo vitam cum morte commutante.

Tertium exemplum, his ipſis diebus obvium, erat ruſticus 30. fere annorum, in aliorum famulitio laboribus duris & victu ſimili pleno diu quaſi innutritus, qui alvi & urinæ ſuppreſſione ab aliquot diebus laborans, blandis primum laxantibus, ex rhabarbaro, manna, tamarindis, hinc fortioribus, diagrydio & trochiſcis alhandal, parciori, ſed repetita aliquoties doſi exhibitis, brevi ex voto adjutus eſt,

interpositis quoque temperantibus, nitrosis & absorbentibus, quibus æstus, sitis & inquietudo mitigata, tandemque sublata sunt.

OBSERVATIO C.

Dn. D. JO. FRIDERICI FURSTENAU.

De

Arthritide vaga singulari ratione brevi temporis intervallo sanata.

Vir 50. annos natus, temperamenti sanguinei prædominantis, Musicæ arti addictus, variis hinc diætæ erroribus obnoxius, & pro more ejus farinæ hominum, hoc vitæ genus sectantium, spirituosis & vinosis potibus interdum largiter indulgens, decoctum quoque fabarum Caffée bis, ter, imo quater quotidie avide bibens, hactenus tamen optime valuit. Ante aliquot annos hæmorrhoides expertus est, statis temporibus largiter cum maxima euphoria fluentes, venæsectionem quoque olim in brachio circa æquinoctia celebravit, quæ utraque tamen hæmorrhagia, naturalis æque ac artificialis, jam per biennium siluit. Ad causam vero mediatam aliquo modo eruendam commemorare juvabit, parentem ejus adhuc in vivis & jam octogenarium, ante 30. circiter annos podagricum expertum esse insultum, quem vero remediis superstitiosis & per transplantationem feliciter abegit. Præterita ergo hyeme, variis causis remotioribus, præter jam memoratas, præcedentibus, inter quas magna corporis refrigeratio, victus inordinatus, modo quantitate, modo qualitate peccans, & ex animi pathematibus ira inprimis frequens & fortior, præcipuas tenent, corripitur ille horripilatione totius corporis, cum rigore inprimis digitorum, accedunt dolores artuum, dorsi & lumborum vagi, sitis,

sitis aliaque symptomata, contra quæ cum a me peteret consilium, suasi, ut quantocyus venæsectionem sat largam institueret, deinde remedium purgans a me ordinatum assumeret, lecto se committeret, & a frigore probe muniret, subjuncto simul serio monito, ut principiis obstaret, ne in gravem incidereret morbum. Æger vero morbum nullius momenti esse existimans, monita neglexit salutaria, & proprio consilio per spiritum C. C. & maximum calorem externum sudorem sibi expressit, cum vero malum inde exacerbaretur, tandem ad venæsectionem transiit; Chirurgus vero nasutulus, pro captu suo non ultra tres uncias educendas esse judicavit, & eduxit, cum tamen ob habitum corporis plethori cum & causas supra memoratas, longe major sanguinis copia detrahi debuisset. Cum itaque malum singulis momentis incrementum caperet & dolores valde exacerbarentur, ego accersor, meumque iterum imploratur auxilium: Accedens virum inveni miserrimum in modum decumbentem, toto corpore immobilem, & de summis cruciatibus artuum, lumborum & dorsi conquerentem, aderat simul in facie, manibus pedibusque tumor & aliqualis rubor sitisque vehemens, lingua tota erat aspera, tumida, multa pituita subnigricante obsessa, pulsus inæqualis, fortis, durus, inflammatorius, urina vero intense rubra; interrogatus, num pilulas purgantes sumsisset? negavit, fieri enim haud posse existimabat, ut propter totius corporis immobilitatem, & acerbissimos dolores, remedio purgante uti possit; hoc audito, multis argumentis ipsi persuadere conabar, ne diutius assumtionem differret, quoniam malo inveterato non amplius huic remedio esset locus. Præscribebam interim pulveres nitrosos temperantes, cum lumbr. terrestr. præpar. ad ℈j. quovis bihorio vel trihorio sumendos. Cerevisiam lupulatam, omniaque spirituosa removere jussi, horumque loco cerevisiam secun-

dariam probe defæcatam, & potum theæ nec non fabarum Caffee, quo posteriori maxime delectabatur, commendabam, diætam insimul tenuissimam præcipiens. Altero die illum invisens omnia adhuc in pristino statu esse comperi, pilulas autem purgantes ob jam dictas rationes assumere detrectabat; ego vero subirascens, me ipsius morbo mederi haud posse, si ex præscripto vivere recusaret, aperte profitebar. Sancte igitur obsequium promittebat neque assumtionem pharmaci amplius differebat. Verbis autem vix effari poterat incommoda, quæ ob plenariam motus abolitionem, & acerbissimum, ad quemvis etiam lenissimum contactum, dolorem, ita quidem, ut pulsus quoque explorationem ægerrime ferret, sub medicamenti operatione tolerasset; ingens interim saburra vitiosorum humorum per alvum erat educta, magno insequente levamine; quo facto pulveres jam nominatos continuare, mane vero cochlear unum & alterum Ess. fuliginis, vel alexipharm. Clauder. cum regimine diaphoretico sumere jussi. Externe lenes frictiones & inunctiones, ex sapon. Venet. spiritu lumbricor. terrestr. &c. commendabam quidem, ob nimiam autem cutis sensibilitatem admittere recusabat. Aliquot diebus interjectis, iterum remedium purgans, quod mercur. dulc. trochisc. Alhandal & diagrydium sulphurat. recipiebat, ordinabam, & in hac methodo per duodecim circiter dies persistebam. Malum quidem sic quodammodo mitigatum, sed non sublatum erat, æger vero anxie citam opem dolorumque levamen petere non desinebat, & animus jam mihi erat, corticis Peruviani virtutes in præsenti morbo explorare, inprimis cum in *Historia morborum Uratislaw.* me de effectu hujus remedii in morbis articularibus aliquid legisse recordarer, cui accedebat, quod celebris quidam Amstelodamensium Practicus mihi aliquot casus arthritidis, solo cortice Peruviano curatæ, narraverat; considerans autem, quod infe-

lici

lici successu facile fama junioris Practici commaculari posset, mox mutavi sententiam, idque eo magis, quod parentis mei venerandi consensum, cui hoc meum proponebam consilium, impetrare haud possem, utpote qui in ea versabatur opinione, dolores forsan imo & arthritidem hoc medicamento tolli posse, sed metuendum esse, ne loco arthritidis, paralysis, contractura, aliusque gravior morbus succedat. Jam igitur de aliis remediis cogitandum mihi erat; recensentur plura in Doctiss. KLAUNIGII *Nosocom. charitat. pag. 91.* quorum quædam tentata, v. gr. succus lumbr. terrestr. &c. expectationi minime satisfaciebant, alia vero ibidem obvia in præsenti ægro locum non inveniebant. Varia quoque remediorum genera, a plebejis æque ac honoratioribus, ex intempestivo misericordiæ affectu, nostro transmittebantur & obtrudebantur, interque hæc quidam tantopere celebratam Essentiam dulcem Hallensem, cum liquore minerali anod. HOFFMANNI, obtulerat; alius radicem sarsaparill. in decocto commendabat & offerebat; rursus alius pulverem suum antarthriticum, quem ex Belgio secum asportaverat, transmittebat; miles quidam empiricus balsamo suo antarthritico, quem balsamum saponis fuisse aliunde constabat, ægrum pristinæ valetudini restituere volebat; Chirurgus alius balneum formicarum maximo commendabat opere. Æger vero, rarissimo exemplo, tantam in me collocaverat fiduciam, ut nullo horum remediorum, me non consentiente, uti vellet, sed omnia revelaret, mihique semper quæ ipsi clam erant oblata & transmissa ostenderet. Omnem itaque movebam lapidem, ut fiduciæ in me collocatæ & exspectationi facerem satis, cumque jam bis a sumto pharmaco purgante levamen sensisset, illud denuo repetere jussi, quod cum fecisset, tantam corruptorum humorum, spermati ranarum similium, copiam per alvum excrevit, ut neque æger, neque adstantes, illud verbis satis exprimere potuerint. Purganti

ganti pharmaco ſatim ſubjungebam ſupra jam memoratam fuliginis tincturam, methodo a GEHEMA, in libello, cui titulus: *Der wohl-verſehene Feld-Medicus, pag. 63.* indicata, præparatam, quam quidem hic Auctor ad guttulas xxv. vel xxx. in multis affectibus valde extollit, me autem intra hos cancellos non ſubſtitiſſe ſupra jam innui, quando ægro in morbi principio, ad diaphoreſin promovendam, tempore matutino cochlear unum vel alterum præſcripſeram, non ſine magno inſequente levamine; impulit ergo me hoc, ut in maxima doſi hujus remedii virtutes experiri tentarem, memor ſermonum, quos ante ſesquiannum cum celeb. Berolinenſi Practico, Dn. D. *Theod.* SPROEGELIO, cum Berolini eſſem, miſcueram, ubi inter alia dicebat: Sæpius accidere, ut expertis alias remediis optatum finem attingere haud queamus, quoniam nimirum illa nimis avara manu porrigimus. Ægro itaque meo, cui, ne copia medicamenti terreretur, perſuadebam, me ipſi decoctum quoddam ordinaturum, tempore, matutino paucarum horarum intervallo, hujus tincturæ ultra uncias ſex porrigebam, continuando ita per triduum. Effectus erat exoptatiſſimus, ſiquidem æger in ſudorem largum, acidum olentem (qualis deſcribitur *Hiſtor. Morb. Wratislavienſ. Anno 1702. p. 133.*) ſolvebatur, & de die in diem melius habebat. (Confer. etiam de efficacia fuliginis LENTILIUS *Eteodr. Med. pract. p. 487*) Hoc loco notari velim, neminem forſan ante me auſum fuiſſe, tantam hujus tincturæ quantitatem una vice porrigere. Morbo ſic ſenſim evaneſcente, omnia ad ſtatum naturalem redibant, manus vero pedesque occupabat œdema, quod ægrum valde terrebat; juſſi vero illum bono animo eſſe, exhibendo remedia viſceralia leniter evacuantia, pilulas, v. gr. balſamicas, ad imitationem BECCHERI paratas, continuando adhuc tincturam fuliginis, minori tamen quantitate. Pro abſolvenda autem penitus curatione exhibui

bui pilulas purgantes consuetas, sicque æger, præter omnium expectationem, trium septimanarum spatio pristinæ restituebatur valetudini. Cum autem post exantlatum morbum appetitui nimis indulgeret, & novi dolores arthritici, cum ructibus nidorosis sonoris, exsurgerent, purgans remedium denuo repetebam & accuratiorem diætam injungebam, eo quidem effectu, ut ab illo tempore in hodiernum usque diem, (jam vero quatuor præterire menses) optima fruatur valetudine.

OBSERVATIO CI.

Dn. D. JO. FRIDERICI FURSTENAU.

Malum ischiadicum, seu rheumatismus femoris.

Ob affectus affinitatem aliam mox subjungam historiam morbi, quem sive mali ischiadici, sive rheumatismi potius femoris nomine benevolus Lector insignire velit, mihi perinde est. Vocor nimirum ad fœminam 40. circiter annorum, habitus corporis siccioris, ante aliquot menses partu defunctam, de dolore lancinante & pungente non tam fixo, quam vago, cum sensu maximi refrigerii, in parte exteriori femoris pedisque sinistri ad os sacrum usque se se extendente, valde conquerentem. Cum in causas inquirerem, ægra multis verbis referebat, se in prima juventute ulcere in tarso pedis nunc affecti laborasse, quod, cum industriam variorum illusisset Chirurgorum, a castrensi tandem accersito Chirurgo, variis adhibitis medicamentis, & extracto ossiculo nigerrimo carioso, maxima insimul compressione externa adhibita, brevi tempore sanatum fuisset, nullum quoque incommodum inde ulterius evenisse, seque per plures annos optime valuisse; decennium esse, ex quo viro nupta sit, quatuorque hoc temporis spatio liberos ex-

clusisse; cum autem quarta vice esset gravida, circa octavum mensem stuporem doloremque acerbissimum simul & semel pedem femurque sinistrum invasisse, cum sensu, ac si omnia vasa sanguifera, circa os sacrum femurque reptantia, motu quasi tremulo afficerentur & subsilirent. Varia tunc temporis fuisse muliercularum consilia, obstetricem vero illam bono animo esse jussisse, fore enim, ut partu exantlato affectus per se cessaret. Appropinquante partus tempore, omnia legitime se habuisse, neque illum admodum difficilem fuisse, secundinas mox successisse & lochia per debitum temporis spatium sat largiter fluxisse, ita quidem, ut dolores quoque inde levari viderentur; elapsis vero abhinc aliquot septimanis illos majori vehementia recruduisse, ut Medici cujusdam auxilium implorare coacta fuerit, cujus autem varia per sat longum temporis spatium præscripta remedia dolores minime leniverint, sed potius magis adhuc intenderint; varia quoque externa spirituosa, unguinosa nec non balnea vaporosa, ex herbis nervinis incoctis parata & a Medico priori ordinata, nullum pariter levamen attulisse, dolores vero potius inde fuisse exacerbatos. Externe interim nullum ruborem atque tumorem adesse, sed omnia maxime sana apparere, se autem jam plures noctes, ob dolorum vehementiam, transegisse insomnes, indeque valde debilem redditam doloribus ferendis non amplius parem esse; de venæsectione & scarificatione tandem interrogata, utramque unica tantum vice per totam vitam celebratam esse, profidebatur. Ego re omni probe pensitata, jussi, ut statim parti affectæ & propinquis, non neglectis tamen remotioribus partibus, cucurbitulas cum scarificatione apponi sibi curaret; & cum ex oris amarore, gustu & appetitu depravatis, aliisque signis de primarum vitio viarum mihi constaret, & purgantium usus in affectibus rheumaticis mihi optime perspectus sit, consuetum purgans, recuperatis paulisper viribus,

bus, ſtatim ſubjunxi, in uſum ſimul vocans pulveres ex lumbric. terreſtr. tartaro vitriolato, nitro depurato, antimonio diaphoretico, conchis præpar. & cort. Caſcarill. conſtantes, inprimis quoque fuliginis tincturam, antecedenti obſervatione laudatam; magnum inde dolorum levamen ſenſit, & poſt aliquot dies interrogavit, annon ſibi liceret ſcarificationem repetere? prima enim vice, ob ſummam debilitatem, non adeo multum ſanguinis fuiſſe detractum, unde etiam eam, cum nihil obſtaret, permiſi. Noctu inſequente in profundiſſimum incidit ſomnum, vires egregie reficientem, & de die in diem melius habere cœpit, ita quidem, ut octo dierum ſpatio omnis dolor & cum eo totus morbus evaneſceret. Juſſi itaque ut pro curationis complemento pharmacum purgans repeteret; præſervationis vero gratia venæſectionem circa æquinoctia celebrandam, & ſcarificationes quovis bimeſtri reiterandas maximopere commendabam.

OBSERVATIO CII.

Dn. D. JO. FRIEDERICI FURSTENAU.

De

Affectu ſpaſmodico & quaſi maniaco per abſceſſum criticum in dorſo manus ſublato.

Affectum hunc notatu ſane dignum, puer expertus eſt duodecim circiter annos habens: Ille enim certis ſtatisque temporibus, & noctu quidem pavoribus in ſomno motibusque ſpasmodicis vexabatur, interdiu vero clamoribus omnia replebat horrendis & ineffabili preſſus anxietate furibundus diſcurrebat, unde a parentibus primo verberibus exceptus, deinde vero variis anthelminticis tractatus fuit; his vero nihil proficientibus, mox magicam incantationem

& supranaturales causas accusare cœperunt. Puer vero quoties paroxysmo corripiebatur, toties parentes per æternam salutem & ultimum, ut ejus misererentur, rogabat judicium; interrogatus vero de quo conquereretur, nihil respondebat, & mox meticulosus & tristis mox vero furibundus apparebat, tandem vero prævia horripilatione inflamatio erysipelatodes, per totum excurrens brachium, oriebatur, qua iterum evanescente tumor in dorso manus, cum duritie & rubedine conjunctus, supra tendines musculi extensoris communis conspiciebatur, qui digitorum extensionem prohibebat. Sub hoc rerum statu in auxilium vocatus, post largam evacuationem alvinam, per mercurium dulcem aliaque appropriata purgantia provocatam, tumori emollientia & maturantia imponere jussi, & post aliquot dierum intervallum lanceola eundem aperui, materiamque crassam albam & tenacissimam, cum pauxillo ichoris sanguinolenti, magno cum labore expressi, carneque fungosa excrescente per mercurium præcipitatum rubrum, digestivis mixtum, absumta, balsamo de Copaiva & emplastro diachylo simplici ulcus hoc brevi temporis spatio ad sanationem perduxi, ita, ut puer jam per tres & quod excurrit menses optime valeat.

(*Rintelio Halam missæ d. 17. Aug. 1746.*)

OBSERVATIO CIII.

Dn. D. JO. CHRISTOPHORI RIEDEL.

Depressio ossis bregmatis sinistri insignis, adnexaque ejusdem & paralyseos subsequutæ cura.

Puella 6. annorum, firmæ alias corporis constitutionis, succique plena, per aliquos scalæ gradus præceps labitur, bregmatisque os sinistrum tanto impetu ligno duriori angu-

angulofo allidit, ut ad duorum transverforum digitorum craffitiem deprimeretur, ipfaque hujus cavitatis circumferentia nummum imperialem, five thalerum æquaret. Mortuæ ftatim præbebat fpeciem mifera, motibus dein convulfivis, infigni narium hæmorrhagia, vomituque admodum vehementi adflicta; ferva vero, nimium perterrefacta angoreque cruciata, celans atque occultans factum, fomno fopiebat pallefcentem puellam, quo etiam fatis profundo per duas horas detinebatur; his vero elapfis vis morbi redibat, & notabiliter increbefcebat, vox deficiebat, mentis non erat compos, fed ab eadem deferebatur, imo animo prorfus linquebatur, vomitibusque biliofis, motibus epilepticis & graviffimis artuum & trunci contorfionibus miferandum in modum excruciabatur. Facies erat fumme pallida, oculi turbidi atque obfcurati, admodum detorti & fere inverfi, dentibus frendebat, linguam mordebat, aderatque fimul fingultus frequens, maxillarum conftrictio fpafmodica & alvi dejectio involuntaria; pulfus erat modo durus, modo undofus, modo magnus, tum frequens, corpusque totum frigefcebat. Nec filentio prætereundum eft, miferæ latus dextrum longe multumque violentius atque vehementius motibus convulfivis exagitatum fuiffe finiftro. Adplicabantur, fuafu amici, fotus ex fpeciebus refolventibus cum vino decoctis, nec non ad promovendam difcuffionem fpasmosque moderandos ex ejusdem confilio balfamum vitæ Hoffmanni, itemque etiam liquor ejusdem mineralis anodynus, quantum fieri poterat, interne adhibebatur, fed fortuna plane adverfa, fiquidem non folum motus epileptici graviores reddebantur, fed & reliqua modo recenfita fymptomata majori gradu atque vehementia urgebant.

Rebus fic ftantibus ego tandem in confilium vocabar, cumque animadverterem, quod fotuum prædictorum applicatio multum temporis requireret atque tarde admodum

succederet, suasi potius, ut linteamina admodum calida & fere fervida circa totum non modo caput, maxime vero partem læsam, verum etiam circa manus & pedes totamque corporis peripheriam, quotiescunque fieri poterat, imponerentur & adplicarentur, ac sedulo semper alia iisdem substituerentur. Hac ratione motus spastici notabiliter mitigabantur & ab impetu suo remittebant; oblatum itaque fuit infusum herbæ Theæ quam calidissime, subjungendo simul sequentem pulverem: Rec. tartar. vitriol. Tachenii, ita præparati, ut ad statum magis alcalicum accedat, partes duas, rad. Vincetoxici pulverisat. partem unam, M. Cum vero vomitu hic pulvis statim rejiceretur, usum ejus post horæ quadrantem repetere jussi, subjuncto laxante, ex rad. Jalapæ Rhabarbaro & Aloe succoterina succo citri correcta, posteaque quolibet trihorio pulverem ex tartar. vitriol. Tachenii priori modo parati & salis ammoniaci depurati ana gr. vij. compositum exhibui, fotusque præcalidos simul constanter atque perpetuo, maxime loco depresso, applicando. Rarius hinc sequenti nocte spasmis adfligebatur infirma, licet ob inquietudinem frequens fuerit corporis jectigatio, alvus etiam bis tantummodo leniter solvebatur; horis tandem matutinis loqui volebat, lingua vero hæsitante & titubante solummodo balbutiebat, insimulque ingens quandoque accedebat æstus, modo paululum quidem remittens, brevi autem post statim denuo recurrens. Externe itaque sequens linimentum spirituosum calide applicantum ordinabam: Rec. Aquæ Anhaltinæ, spiritus matricalis ana ℥ij. spiritus vini camphorati ℥j. Essent. Succini ʒj. Essent. Croci ʒß. interne vero pulveres superius allegatos, ex tart. vitriol. magis alcalino & rad. Vincetox. paratos continuare præcipiebam. Cum vero periculum magis adhuc urgeret & excretio alvina nondum sufficienter succederet, denuo idem sequenti mane exhibui laxans remedium, unde tandem congestio atque colluvies

stagnan-

stagnantium humorum efficacius a capite derivabatur, inprimis quoniam partes viscidiores, præmisso usu tartari vitriolati, magis jam resolutæ & ad faciliorem secessionem aptiores redditæ erant. Quamprimum ergo hoc laxans remedium vires suas exserebat, statim quoque loquela redibat, ab initio quidem debilis ac obscura, mox vero clarior magisque articulata. Conquerebatur vero de vertigine tenebricosa, caligine oculorum & obscuratione visus, insigni virium prostratione, motus impotentia, capitis gravitate ac dolore, nec non tensione & pressione in loci depressi parte interna, memoriæ læsione mentisque errore. Aderat proin summa proclivitas ad iracundiam, nausea ciborum, sitis, somnolentia ac paralytica totius lateris sinistri resolutio, superstite adhuc maxime pallido faciei & totius corporis colore, quemadmodum etiam motus spastici quandoque recurrebant; ast, singula hæc symptomata sub continuatione prædictæ methodi & inprimis pulveris ex tartaro vitriolaro & sale ammoniaco parati, quo potissimum partes viscidiores massæ sanguineæ attenuantur, resolvuntur, inciduntur & absterguntur, postmodumque interpositis & repetitis laxantibus successive eliminantur, optime tandem, divina adnuente gratia, profligabantur, nostraque ægra morti jam satis vicina, tandem, mitigatis etiam insultibus febrilibus, usu pulveris ex nitro depur. lapidibus cancror. antimon. diaphoret. succino præparato, Coralliis rubr. præpar. & rad. contrajervæ compositi & vespertinis maxime horis exhibiti, pristinam integram recuperabant sanitatem. Animadvertebatur equidem post aliquod tempus intumescentia quædam fungosa sub cute cranii, in loco affecto, unde mixturam sequentem spirituosam externe frequentius huic regioni admovendam, præscripsi: Rec. Aquæ Anhaltinæ, spiritus matricalis, ana ℥ij. Spiritus vini camphorat. ℥j. Essent. Succini, Myrrhæ balsamicæ, spiritus salis ammoniaci vinosi ana ʒvjj.

Inter-

Interne vero ſuperius jam recenſita remedia denuo in uſum vocabantur, hacque ratione non ſolum fungoſa illa ibidem prognata excreſcentia ſucceſſive abſumebatur, ſed & depreſſa cranii portio tandem ſponte iterum elevabatur, ipſumque ſic cranium priſtinam ſuam ordinariam recuperabat figuram.

(Erfordia Halam miſſa d. 7. Septembr. 1746.)

OBSERVATIO CIV.

Dn. D. CHRISTOPH. CONRADI SICELII.

Continuatio obſervationis LXXIX. Volum. VII. horum Actorum, de aſthmate ſicco per uteri hæmorrhagiam mitigato in fœmina octogenaria, cum eventu tandem lethali.

Vetula illa, cujus pathemata morbida fuſius deſcripta exhibui in Obſervatione allegata, per intervalla poſtmodum, non tamen adeo copioſe, hæmorrhagiam uterinam experta eſt, menſtruis quaſi periodis, diutius durantem, & interdum paucis ſaltim diebus ceſſantem, interdum longiora intervalla ſervantem, hunc tamen peculiarem effectum ſimul inferentem, ut ſub largiori ſucceſſu ſemper liberior & facilior, ſub diuturniori autem emanſione, & ceſſatione ſemper difficilior fuerit reſpiratio, licet non plane aſthmatica, uti alias ſemper duraverat. Temporis autem ſucceſſu in corpore antea obeſo maraſmus ſenilis, cum tuſſi vere phtiſica, purulenta, accedente febre lenta, ingruebat, aſthma etiam de novo tanta ſubinde ſumſit incrementa ægrotamque adeo afflixit, ut coram menſa, brachiis in eadem expanſis & iisdem ſuffulta, noctu præcipue, ſtare debuerit, ut reſpiratio hoc modo quadantenus ſub-

ſublevaretur. Hæc omnia inſigni cum patientia ſuſtinuit noſtra, ſine medicatione, donec menſe Februario ejusque die XXI. & præcedentibus anni MDCCXLIV. tuſſis plane ſubſtiterit, vel ſaltem mucoſo-purulentam materiam plane non amplius vel admodum difficulter ejicere valuerit.

Per tres integras ſeptimanas hactenus ſponte ceſſaverat uterinum illud profluvium & hoc tempore non niſi maculas quasdam exiguas in induſio aliquando obſervaverat. Quoniam vero ob ſummam reſpirandi difficultatem continuamque tuſſim nullum amplius capere potuit ſomnum, appetitus etiam ſucceſſive prorſus evanuit, ideo corpus, antea per hæmorrhagiam illam chronicam, annoſioribus fœminis minime ſolennem, ſanguine laudabili maxime exhauſtum, marcore magis conſumebatur, augeſcente inſimul febre lenta cum phthiſi, ut lenta omnino mors imminere videretur, quam idcirco patienter potius exſpectandam eſſe duximus, abſtinendo a copioſiori & ſub hoc rerum ſtatu prorſus inutili medicamentorum farragine. Commendata itaque ſunt juſcula carnium ſalubrium, quæ tamen in parciori ſaltem quantitate adſumere poterat; interponebantur etiam partim decoctum avenæ excorticatæ tenuis cum ſaccharo, aqua roſarum & butyro paratum, partim gelatina Cornu cervi, itemque julapia, ex aquis deſtillatis florum acaciæ, tiliæ, liliorum convallium, hyſſopi, meliſſæ, cum ſyrupo violarum, nec non emulſiones, ex his aquis cum ſemine cardui Mariæ & amygdalis dulcibus paratæ, quibus ſimul interponebantur elixirium pectorale WEDELII & pulvis ejus pectoralis reſolvens, pauca quantitate cum ſaccharo & ſpermate Ceti remixtus. Interim ab eo tempore, quo ſomno fere omni deſtituta fuit ægra noſtra, quod ad ſemeſtre ſpatium nunc proxime accedebat, inſimul quoque guſtus fuit depravatus, ita ut ſaporem vel nullum, vel putridum & plane adverſum conſtanter in ore habuerit, cum appetitu penitus

proſtrato. Hic ſapor a ventriculi prava concoctione & ab ulcere pulmonum procul dubio derivandus erat, ne dicam, quod in ſenibus omnes ſenſus, & ſic etiam ſapor, deficere ſoleant. Exeunte tandem Februario menſe, rediit quies cum ſomno aliquali, decumbere etiam in lecto iterum potuit ægra, reſpiratio liberior evadebat, inſimulque tuſſi de novo rejecit materiam pituitoſo-purulentam, licet non ſine multis ſcreatibus, alvus etiam reſpondebat quidem, ſed ſiccior erat, vires vero, his non obſtantibus ita imminuebantur, ut continuo decumbere vel ſedere coacta fuerit. Continuabatur in ſpecie uſus emulſionis & ad ſaporem adverſum corrigendum cortices citri, cardamoma minora & cinnamomum ſubinde maſticabat & in ore detinebat, interpoſitis etiam rotulis berberum, itemque corticibus citri & aurantiorum conditis, hocque in ſtatu, augeſcente ulterius maraſmo, vitam ſatis moleſtam adhuc protraxit usque ad diem XXI. Junii, quo placide tandem exſpiravit.

OBSERVATIO CV.

Dn. D. CHRISTOPH. CONRADI SICELII.

De

Iſchuria gravi & pertinaci per X. dies durante, in urinæ profluvium continuum & immodicum terminata cum eventu lethali.

Fœmina a juventute ſua valetudinaria, XXXIX. annorum, quatuor liberorum mater, temperamenti melancholico ſanguineo-phlegmatici, rheumaticis defluxionibus ſemper obnoxia, in dextro latere, & quidem in regione hypogaſtrica ſuperiore hactenus jam per longum tempus tumorem ſenſit valde dolentem, qui ſub tuſſi ſemper magis adhuc protrudebatur, cujusque dolores tandem ſeſe extenderunt

verſus

versus lumbarem dextram regionem & circa renem, cum vomitu subsequuto. Urina, quæ ultra IV. hebdomadum spatium sub cura empirici, nigra & sanguinea semperque notabili in quantitate prodierat, plane nunc erat suppressa; alvus quidem adhuc respondebat, sed tamen segnis & sicca magis erat. Lactat jam infantem unius anni, atque sub hoc tempore, uti fieri ordinarie solet, menses non vidit. Tumoris hujus inflammati, in abscessum transituri, nec non calculi latentis non exigua aderat suspicio: Hactenus quidem præternaturalis nullus observabatur calor, eratque ægra potius pallida & ad contactum frigida; quemadmodum etiam abdomen nec tensum, nec tumidum deprehendebatur. Die igitur XXVIII. Martii anni præterlapsi in consilium vocatus, tempore æquinoctiali jam præterlapso & venæsectione nondum celebrata, aptam occasionem, eandem, præmissis pedum frictionibus & pediluvio, in pede dextro instituendi, statim in mali principio prætermittere nolui, quoniam non solum imminentes optime præcavet inflammationes, sed & calculi forsitan latitantis, faciliorem per ureteres transitum & demum exitum adjuvat. Statim igitur sanguinis intense rubicundi unciæ sex emittebantur, & quoniam illo die alvum non reddiderat, insimul vespertinis horis clyster injiciebatur ex lacte cocto cum Veronica, floribus chamomillæ vulgaris, meliloti & papaveris rhœados, addita sacchari modica portione; non minus quoque fotus cum lacte, in quo similes species decoctæ erant, mediante vesica lateri dolenti & præcipue tumori ac pubis regioni applicabantur, præmissa antea inunctione harum partium cum oleo chamomillæ cocto, cui pauxillum olei destillati succini & anethi, nec non camphoræ quicquam admixtum erat.

Dolores, qui ad manus contactum semper augebantur, interdum penitus cessabant, ut ægrota dormire valeret, interdum autem quasi per paroxysmos recurrebant & denuo

invalescebant. Interne igitur exhibitus fuit pulvis antispasmodico-diapnoicus & resolvens, ex nitro depurato, tartaro vitriolato, antimonio diaphoretico & lapidibus cancrorum præparatis, cum pauxillo cinnabaris, compositus, qui cum emulsione, ex seminis Violarum ℥ß. & aquarum Chærefolii & Chamomillæ vulgaris ana unciis tribus parata & Syrupi papaveris albi tribus drachmis edulcorata, sumebatur.

Mane sequentis diei, qui erat XXIX. Martii, referebatur, quod clyster primus, licet per tres horas intra intestina substiterit, solus tamen excretus iterum sit, sine excrementis. Alter itaque statim hodie matutinis horis injiciebatur, qui excrementa pauca arida, globulorum ad instar forte ex infima intestini coli regione eduxit, ne guttula autem urinæ hactenus est excreta, licet nisus quidam lenis, sed frustraneus, aliquando adsit ad eandem excernendam. Dolores leniores visi sunt in latere dextro & per intervalla hac nocte dormivit. Ex his ergo circumstantiis judicavi, quod præter tumorem illum, probabiliter in mesenterio hærentem & sine dubio in apostema transeuntem, seorsim etiam affectus sit ren & ureter dexter, dum interim sinister saltem per consensum spastice constrictus, urinam pariter debite secernere non valet. Pondus plane nullum sentit ægra in regione pubis, neque in peritonæo, neque in urethra adsunt dolores. Præter allegata itaque medicamenta, uncia dimidia olei amygdalar. dulc. cum gutt. XX. spiritus nitri dulcis, in jure carnis bubuli calido binis vicibus adhuc porrigebatur.

Pomeridianis dein horis tertius clyster ex iisdem speciebus cum sero lactis coctis, adjectis olei lini expressi quatuor unciis & drachma una nitri antimoniati, injectus fuit. Vapor etiam temperate calidus admissus ad abdomen a decocto quodam ex herba origani, floribus chamomillæ vulvulgaris, sambuci, baccis juniperi & semine lini, parato. Circa vesperam dein suppositorium, clystere iterum absque

effectu

effectu rejecto, adplicatum fuit, ex melle, sapone & pauxillo salis confectum, quod stimulando intestinum rectum effecit, ut flatus una cum paucis excrementis fuerint exturbati. Concessi etiam ægrotæ petenti adplicationem epithematis calidi, ex cepis & herbis recentibus chærefolii & petroselini, in butyro frixis, parati, quod umbilico, pubi & perinæo impositum, urinam certissime promovere dicitur, sed & hoc nullum præstitit effectum.

Ut ergo magis adhuc moveretur alvus & cum ea, uti alias sæpissime fieri solet, etiam urina simul provocetur, die XXX. Martii sequentem potiunculam laxantem exhibui: Rec. Mann. Calabr. ℥ij. Cremor. tartari ʒiß. Nitr. antimon. ʒj. Solve in aquæ chærefolii ℥v. Colaturæ adde Essent. cort. aurant. ʒß. olei expressi amygdal. dulc. ʒvj. M. F. potiuncula, quæ duabus distinctis vicibus, intervallo duarum horarum, cum jure carnis bovinæ oblata fuit. Non minus quoque sequens infusum theeforme præscribebatur: Rec. rad. pareir. brav. ʒv. liquirit. ʒiij. herb. arnicæ veræ, veron. ana manip. j. flor. sambuc. chamomill. vulg. ana p. ij. baccar. alkekeng. ʒiß. Concis. & cont. grosso modo. D. ad Chart. Catheter hodie bis frustra applicatus insimulque vesica vacua deprehensa fuit. Sequente nocte dormivit quidem per intervalla, adfuerunt etiam conatus ad deponendam alvum, sed frustranei, unde sibi ipsi applicuit suppositorium, cujus ope etiam reddita fuerunt scybala primo crassa, & dein tenuiora & aquosa. His vero non obstantibus, quum abdomen magis, quam antea, tumidum & inflatum adpareret, dolorque sub hypogastrio & in regione lumbari augeri videretur, ultimo die Martii balneo tepido ægrotam immittere jussi, quod ex aqua dulci, cum herbis malvæ, parietariæ, flor. chamomillæ vulgaris, meliloti, sambuci, baccis juniperi, semine lini & carvi, in quantitate satis notabili additis, parabatur. In hoc balneo per horulam commorata est

 absque

absque ullo incommodo: Sensit quidem eo tempore nisum aliqualem, seu stimulum quasi ad reddendam urinam, sed præter lenem quendam sudorem, nihil prodiit. Datum iterato fuit oleum amygdalar. cum spiritu nitri dulci nuptum, simulque sequens præscriptus pulvis: Rec. Nitri depur. ʒß. salis genistæ, arcani duplic. ana ℈j. antim. diaph. semin. lycopod. cinnabar. præpar. ana grana xv. camphoræ grana duo. M. F. pulvis, divid. in V. partes æquales. Cum his pulveribus alternatim exhibita est tinctura tartari, cum spiritus nitri dulcis & essentiæ arnicæ veræ anatica portione composita, ad guttas xl. pro dosi, horis convenientibus. Præter fotus nominatos & continuatos oleum lini etiam vesicæ inclusum hypogastrio & regioni dextræ lumbari calide applicabatur, facta prius illinitione cum oleo Scorpionum. Amicus ægrotæ suasit tunc decoctum bromium Loweri, potus loco bibendum, quod lubens concessi, atque ex avenæ puræ & lotæ ℥vj. radicis cichorei ℥ß. & nitri antimon. ʒij. cum mensur. vj. aquæ ad dimidium decoctis, parari curavi. Retulit etiam tunc ægrota, se jam recordari, quod ante biennium circiter de sella paulo elatiore, quam conscenderat, in latus illud dextrum, ubi dolor jam potissimum urget, delapsa fuerit, unde haud vana oritur suspicio, tumorem dolorificum, procul dubio in mesenterio hærentem, tunc temporis prima sua ibidem jam posuisse fundamenta.

Interim cum omnia in eodem perseverarent statu, nihilque levaminis primo die Aprilis a prædictis medicamentis sentiret ægrota, altero hinc die potiunculam laxantem repetere jussi, a cujus usu etiam sexies alvum deposuit, ast ne guttula quidem urinæ simul prolabente. Ad avertendas igitur internas viscerum inflammationes & ad spasmos leniendos, binos exhibui illo die pulveres, ex pulveris antispasmodici ℈ij. antimonii diaphoretici ℈ß. camphoræ granis duobus & olei chamomillæ vulgaris veri guttula unica compositos.

ftos. Omnibus vero fub his circumftantiis nihil boni præfagientibus, huc usque tamen nondum obfervatus fuit calor quidam præternaturalis, fitis tamen magis nunc urget, quam diebus præcedentibus & anxietates augentur, forfitan ob abfceffum ad maturationem magis tendentem, aut potius retentum urinofum laticem, nunc per maffam fanguinis copiofius fefe diffundentem. Lactat interim adhuc infantem, neque etiam lactis notatur defectus, quia ferum retentum etiam ad mammas magis defertur.

Die III. Aprilis multam materiam mucofo-faniofam, etiam in fruftulis, excrevit per alvum, inftar albuminis ovi. Probabile omnino eft, multum ferofi laticis per glandulas inteftinales ope falinorum & laxantium remediorum fimul removeri. Loco pulverum hactenus exhibitorum, tam variationis, quam efficacioris operationis gratia præfcripta fuit fequens potiuncula: Rec. Aquæ millefol. chærefol. flor. fambuc. ana ℥iß. nitri depur. tartari vitriolati ana ʒß. falis geniftæ, magnefiæ albæ, fem. lycopod. ana ℈j. milleped. præparat. gr. xv. Syrup. dialth. Fernel. ℥ß. M. Hactenus per tres dies multi exclufi funt flatus, eximio cum levamine, & ipfa ægrota putabat, ftatum fuum jam tolerabiliorem effe, fiquidem etiam abdomen ab exclufis flatibus & fecibus alvinis valde erat molle. Aft pomeridianis horis increbefcebat iterum imbecillitas, pulfus deprehendebatur admodum debilis, pedes fubinde frigidi erant, accedebant anxietates, & liquidas iterum depofuerat feces absque ulla urinæ excretione. Jubebam, ut interponeret ordinariis medicamentis quandoque cochlear unum roob juniperi & concedebam ufum aquæ hederæ terreftris, quam valde ipfi commendaverant amici.

Die IV. Aprilis adfumfit duos pulveres ex pulveris antifpasmodici ℈ij. antimon. diaphor. milleped. pulverifat. ana ℈ß. & camphor. gr. j. compofitos, bis quoque exhibebatur oleum

oleum amygdal. dulc. cum spiritu nitri dulci remixtum. Præterita nocte & horis matutinis guttulæ aliquot urinæ prodierunt, sentitque interdum adhuc ægra conatus ad mingendum. Post meridiem valde conquerebatur de doloribus in tumore versus renem dextrum tendentibus. In latere sinistro nullos plane sentit dolores, & tamen idem ren vel simul constrictus est, vel alia ex ratione urinam neque secernit, neque ad vesicam dimittit. Clysma ex herba veronicæ, flor. chamom. vulg. Sambuc. calcatrippæ, baccis juniper. & semine carvi cum lacte paratum, additis butyri recentis ℥iij. & mellis crudi ℥j. applicari curavi, quod post tres demum horas iterum prodiit, sine peculiari levamine & sine excrementis conjunctis aut subsequentibus.

Die V. Aprilis, Prægressa nocte multos perpessa est in latere dextro dolores, parum dormivit, nullam reddidit urinam, ter vero alvum deposuit, & feces pituitoso-purulentas admodum fœtidas excrevit. Jura carnium cum ulterius assumere detrectaret, ideo ob increbescentem virium imbecillitatem offerebatur saltim potiuncula confortans & antispasmodica, ex aqua flor. lilior. convall. sine vino, tiliæ, melissæ, chærefol. ana ℥ij. lilior. convall. c. vino, Syrup. crot. citr. ana ℥ß.

Præscriptum quoque fuit decoctum emolliens, resolvens & diureticum, ex hordei mundi manip. j. rad. altheæ, liquirit. cicer. rubr. ana ℥ß. flor. papav. rhœad. Mß. Sem. malvæ, altheæ, milii Solis ana ʒij. Semin. iv. frigid. major. recent. ana ʒj. Caricar. pingu. No. viij. Sebesten No. vj. Coquebantur hæ species in aquæ simpl. & puræ mens. iij. ad consumtionem tertiæ partis, & colaturæ addebantur Syrup. capillor. Veneris ℥ij. De hoc decocto singulis tribus horis uncias ad minimum tres assumere debuisset, raro autem fecit; ejus tamen in locum amygdalinum oleum lubens adsumsit.

Die

Die VI. Aprilis nunciabatur mihi, quod nocte præcedente lipothymia quidem correpta, brevi autem post odoramento ex spir. basiliconis minoris excitata, de reliquo tamen valde debilis & inquieta fuerit. Urina quoque, aquæ instar pellucida, hac nocte & versus diluculum fluere incepit, immodico autem & continuo effluxu in lectum quasi effundebatur, atque adhuc hora IX. antemeridiana, qua ægrotam visitavi, profluebat, ipsaque illa putabat, quod ad dictum usque tempus ultra quatuor, ad minimum mensuræ excretæ fuerint. Pulsus interim erat inordinatus, nunc fortior, nunc debilis. Febricula autem hactenus latens jam magis in conspectum prodibat, dum modo horripilationes, modo phlogoses satis notabiles occurrebant. Nulla vero amplius adsumebat medicamenta, præter potiunculam modo adductam confortantem. Circa noctem vires quadantenus colligere & alacritatem qualemcunque recuperare videbatur ægrota; urina vero per intervalla adhuc profluebat copiose. Sub morbi initium occurrebat quandoque tussis sicca; ante aliquot autem dies pituitam, & nunc plane pus per tussim rejecit. Manifeste etiam nunc increvit calor febrilis cum pulsu celeri & forti, unde hoc die binas mensuras cerevisiæ tenuioris ebibit; sequente vero nocte, omnibus incassum tentatis, sine dubio ex mesenterii apostemate rupto & viscerum, præcipue vero renum & ureterum statu summe depravato, placide obiit, sicque lethalis hic eventus confirmavit, profluvium illud urinæ, ut ut admodum copiosum, magis tamen symptomaticum & passivum, quam criticum fuisse.

(*Nordhusa Halam missæ d. 12. Octob. 1746.*)

OBSERVATIO CVI.

Dn. D. HENRICI FRIDERICI DELII.

Uvula duplex.

In tanta rerum diverſitate duo objecta quærere, perfecte ſibi invicem ſimilia, idem foret ac dealbare æthiopem. Firmo nititur principium indiſcernibilium talo. Corpus humanum ſymbolum ſuum adfert. In diverſis non dantur iidem motus, non eadem motuum inſtrumenta. Conformatio varia deprehenditur partium. Patet interdum defectus *muſculorum pyramidalium, proceſſus vermiformis, unius vel alterius renis ſuccenturiati, plantaris muſculi*, &c. Interdum in largiendis partibus natura nimis benigna fuit. Circa *uvulam* idem obſervavi:

Vir annorum aliquot ultra ſexaginta, per vitam nullo notabili morbo vel ſontico decumbens, *ileo* tandem adfligitur. Excrementa ſurſum projicit. Ex nimio vomitu fit muſculorum pharyngis reſolutio. Partes vicinæ etiam dolent. Loquela intercipitur. Antea autem jam traulus (*ſchnarrend*) fuit. Jam præter alia adhibita medicamenta etiam faucium inflammationi medendum erat. Gargariſmata & injectiones per ſyringam in uſum vocabantur. Ore hac ratione aperto uvula, alias inter tonſillas pendens, non obſervanda erat. Ab utroque potius latere proxime ad quamque tonſillam peculiaris uvula cernebatur. Interrogatus ægrotus, utrum alias anginoideis congeſtionibus obnoxius fuerit, vel ex quacunque occaſione uvulam diſruptam eſſe in memoriam revocare poſſit, prius negat, alterius non meminit. Neque jam per vomitum uvula diſrupta erat. Ambæ enim uvulæ, præter inflammationem, integræ & ſine vulnere conſpiciebantur. Ergo quod traulus fuerit duplici

uvulæ

uvulæ adſcribendum videtur. Inquirendum ceterum foret, utrum trauli alii uvulæ vel tonſillarum vitium habeant. Noſter antea ſe uvula duplici præditum fuiſſe neſciebat, donec occaſione inflammationis palati iſta detegeretur. Ex ileo tandem mortuum cultello anatomico ſubjicere impetrandum non erat, hinc doleo determinari non poſſe, utrum duplicis uvulæ muſculi duplices etiam inventi fuerint.

OBSERVATIO CVII.

Dn. D. HENRICI FRIDERICI DELII.

Ureter duplex.

Vulgus rhachiticos infantes, tibiis incurvatis incedentes, artubus duplicatis præditos eſſe falſiſſime autumat. Interim greſſum eorundem titubantem inde derivant, dicentes, *ſie haben doppelte Glieder.* Licet autem his næniis nil vilius ſit, duplices tamen obſervari humani corporis partes, obſervatio præcedens monſtravit. Berolini in theatro anatomico ſceleton procerum videre eſt, in quo XXV. vertebras numeramus. Lienem olim quaſi ſuccenturiatum vidi in omento hærentem, & per vaſa ſanguifera cum liene vero communicantem. Ductum thoracicum bifidum fuiſſe ex ejusdem vulnere, durante tamen nutritione, obſervatum aliquando fuit. In vaſis ſanguiferis notiſſima eſt diverſitas. Quatuor & quinque rami ex arcu aortæ aſcendentes viſi ſunt. Unus ex his recta via cum trachea aſcendebat, glandulæ thyroideæ incumbebat, tandemque per os internum, nec non per labia diſtribuebatur. Hiſce obſervationibus aliam adjungo.

Juvenis, neſcio quo morbo extinctus, diſſectioni anatomicæ tradebatur. Cum renes præpararem, dextri renis pelvis admodum arctus primo videbatur. Remota autem pau-

lisper substantia cellulosa alter adhuc saccus apparebat. Ex pelvi itaque duo ureteres procedebant, qui, ulterius indagati, proxime ante insertionem in vesicam urinariam iterum coibant. Ceterum circa hanc reunionem veluti in reliquo ureteris decursu valvulæ non erant observandæ.

OBSERVATIO CVIII.

Dn. D. HENRICI FRIDERICI DELII.

Sternutatio admodum frequens cum singultu in febre maligna feliciter tandem decurrente.

Virgo XVIII. annorum, habitus corporis floridi & succulenti, rite antea menstruata, post vagam artuum gravitatem cordisque vehementes palpitationes lectum demum petit. Horrores adveniunt, quos æstus febrilis summus excipit. Primum statim paroxysmum comitantur deliria. Tertio die vena secatur. Nullum inde emolumentum. Circa vesperam deliria redeunt. Præscribo potionem ex aqu. Scord. Cerasor.flor.fil. Galeg. Rub. id. nitro dep. conch.citrat. antim. diaphoret. spec. de hyacinth. & syr. acetos. citri. Pectus dolere videtur, sequitur exscreatio per bronchia catarrhalis. Additur potioni extracti Bellid. scrup. unicus. Deliria cessant. Septimo morbi die prodit sudor parcus, sine euphoria. Offertur horis matutinis Ess. Pimpin. alb. Vincetoxic. Scord. Cascarillæ, pomeridianis vero pulvis e nitro depur. matre perl. lap. cancr. citrat. antimon. diaphoret. & Cinnab. Paroxysmus vesperam versus redit, æstus autem vix sensibilis, pedes præcipue frigent. Octavo die menstrua fluunt, nono iterum subsistunt. Efflorescentia petechizans circa collum & pectus observatur. Undecimo die paroxysmus cum rigoribus & tendinum subsultibus inchoatur. Potionibus diapnoi-

cis & temperantibus additur aqua flor. Pœon. & pulvis epilept. March. Duodecimo ſpaſmi colicis ſimiles abdomen occupant. Singultus viceſies ſe ſe invicem excipientes adſunt, bis vel ter per diem recurrentes. Poſt ſingultus loquela præcluſa eſt, anxietas ſumma, mens tamen conſtans. Optimum autem levamen affert cruſta panis vino imbuta & pulveribus cinnamomi & caryophyllorum conſperſa, ſcrobiculo cordis impoſita. Per duodecimum diem ad decimum tertium usque euphoria obſervatur, decimus quartus anginoideas congeſtiones ſecum fert, gargariſmatibus conſuetis autem cedentes. Decimo quinto pruritus narium vehemens, ſine hæmorrhagia narium, ſternutationes aliquot cum vehementi totius corporis concuſſione poſt ſe relinquens. Scrobiculus cordis admodum dolet. Panis vino imbutus & aromatiſatus levamen adfert. Potiones analepticæ & pulvis nitroſus, abſorbente citrato, dente apri ppt. & antimon. diaphoret. junctus, in uſum vocantur. Die decimo ſeptimo ſudore copioſo ægrota fere diffluit. Urina ſubturbida. Paroxyſmus a vigeſimo ad vigeſimum octavum diem verſus veſperam quotidie rediens, cum tremoribus incipit. Pectus oppreſſum, loquela nulla. Tum ſternutatio plus ſexaginta vicibus repetita in una horulæ minuta invadit. Totum corpus vehementiſſime concutitur. Abſoluta ſternutatione lypothymia. Tum ſingultus quaterdecies erumpens. Per ſeptem dies hæc luditur ſcena. Alvus quarto ſemper die tantum aperta. Per iſtos dies, quibus enormes ſternutationes aderant, pulveribus temperantibus lapidis bezoar orientalis grana iij. pro doſi addidi. Tum morbi & ſymptomatum remſſiio. Tranſpiratio poſtea larga ſuccedit, interdum ſudor acidum olet. Noſtra per hypocauſtum obambulat. Quinta demum hebdomade aëri pauliſper ſe ſe exponit. Jam faſcia frontali (*Stirn-Band*) quam per morbi decurſum geſtaverat, deſtituta, confeſtim iterum in tremores incidit, ſequuntur vehementiſſimæ ſternutationes

 & ſin-

& ſingultus, ambo plus centies intra perbreve temporis ſpatium recurrentes, & animum & corpus magnopere gravantes. Readſumta autem faſcia frontali inſultus ſternutatorii ceſſant. Jam pro febris curationis colophone laxans cum ſucceſſu exhibebatur, menſtruus autem fluxus hucusque ſuppreſſus erat. Quarta ergo poſt perpeſſam febrem hebdomade priſtinus morbus denuo appropinquare ex ægrotæ judicio videtur. Deliria enim per noctem interdum furioſa adſunt. Dolores colicis ſimiles vehementes & continui. Ego autem pro motibus hæmorrhagicis hæc reputans, menſibus deſtinatis, offero potionem, ex aqu. Meliſſ. cum vino, puleg. cinnam. ſ. v. ſyrup. cortic. aurant. cum qua ſumebatur mane elixirium e gummatibus reſolventibus & extractis balſamicis cum aqua meliſſ. c. v. paratum, cum Eſſ. adianthi albi & millefol. & a meridie pulvis temperans nitroſus. Hac ratione quarto die menſium excretio aderat, & noſtra ſumma euphoria denuo gaudebat.

E P I C R I S I S.

1. In ſternutatione, monente BOERHAAVIO, primo titillationem ſub oſſe cribroſo, deinde etiam circa diaphragma obſervamis, actutum ſequitur muſculorum thoracis & abdominus convulſio. In ſingultu convellitur etiam diaphragma. Habent ergo ſternutatio & ſingultus id commune, ut diaphragma fortius moveatur, & quidem modo convulſivo. Hinc non raro ſingultus & ſternutatio ſeſe invicem excipiunt. Et HIPPOCRATES *Sect. VI. Aphor. 13.* ſternutamenta ſingultum ſolvere docet.

2. Non ex ſpeciali nervorum communione, ſed magis ex communi nervorum origine adfecta ſternutationem derivat HALLERUS, veluti ex quocunque nervo puncto tetanus ſequitur, *in not. ad Prælect. Bœrh. Vol. IV. p. 65.* Ex uni-

universali ergo morbi nostri apparatu etiam vehementes & frequentes sternutationes & singultus derivo.

3. Scilicet subjectum nostrum erat plethoricum. Sanguis ebulliens & febre adfectus per venæ sectionem tertio die morbi institutam, adhuc magis turbatus erat. Quid ergo mirum, quod molimina hæmorrhagica per nares & per uterum secuta sint? A sanguine in vasculis restagnante renisus spasticus per tremores sese manifestans, ortus est. Motus convulsivi ad fuere, sternutatio enim & singultus convulsiones sunt. Huc etiam refero excretiones periphericas diebus criticis non manifestatas, hinc malignos motus producentes.

4. In malignis febribus præterea sternutamenta graviora mali ominis fuere. Peste, Romæ Ann. 1581. grassante, adfecti, frequentes sternutationes passi sunt antequam mors scenam clausit. Idem in Peste Noviomagensi observatum est. Hystericas autem sternutationem plurium dierum experiri alias observavi. In nostra ergo febre, ubi negotium mensium complicatum erat, singultus & sternutationis possibilitas facilius dignoscitur. Quo periculosiores autem alias febriles convulsiones præsertim in morbi statu sunt, eo majori gaudio his superatis & Medicus & ægrotus adficitur.

5. Corpore adhuc transpirante quid facilius fuit, quam motuum sternutatoriorum recursus? Sensibilitate individuali adveniente. In *Tentam. XXXIII. Act. phys. med. Wratislaviens. p. 82.* casum legimus viri, qui ex vaporibus fumi calcarii immodicas sternutationes contraxit, quæ stato tempore post anni decursum rediere, ita ut in una serie plus centies sternutare coactus fuerit.

OBSER-

OBSERVATIO CIX.

Dn. D. HENRICI FRIDERICI DELII.

Concretio viscerum, a scabie retropulsa.

Experimenta per mortes agere Medicos nugarum sæpius auctor, PLINIUS, olim tradidit. Nostro autem tempore hac suspicione in tantum liberati, eo nitimur, ut acta per mortes experimenta in aliorum cautionem in lucem protrahantur. Infausti autem ausus ægrotorum, vel eorum, qui sacra medicinæ nondum degustarunt, ejusmodi experimenta per mortes sæpius subministrant. Loquatur exemplum.

Juvenis duodecim annorum scabie magis sicca per aliquot hebdomades vexatur. Pruritus molestissimos per universum corporis ambitum sentit. In publicum prodire nequit. Medicum consulit restitutionis cupidissimus. Ordinantur infusa sanguinem depurantia, laxantia & acredinem contemperantia, serioque horum continuatus usus injungitur. Nimis cito autem meliora desiderans, unguento, nescio quo, quod ob egregiam virtutem exsiccantem laudari audiverat, contra Medici præcepta, utitur. Voto effectus respondet. Pustulæ scabiosæ exsiccantur. Cutis autem perpetuo corrugata & aspera conspicitur. Majorem vero adhuc infelicissimi experimenti pœnam luit. Tussis sicca ferina oritur. Corpus macilentum evadit. Abdomen prædurum, appetitus nullus, alvi obstructio pertinax. Frequentes demum horripilationes febrem hecticodeam post se relinquunt, sub qua post multa deliria exanthemata, purpuræ æmula, erumpunt, nullo insequente levamine; emaciatus contra noster septima ab infelici & copiosa inunctione hebdomade, experimenti pœnam morte luit.

Cultello anatomico subjiciebatur cadaver. Removentur integumenta communia, omni fere pinguedine orbata.

Inciduntur muſculi abdominales cum peritonæo, quos autem cruciatim diſciſſos, ad liberius luſtranda abdominis viſcera reclinaturus, impedimentum obſervabam. Firmiter enim omentum, & ex inteſtinis præcipue colon peritonæo adhærebat, ut non ſine dilaceratione ſeparandum eſſet. Separata tandem multis ſordibus & ſanie manus inquinabant. Omentum cum inteſtinis arctius concretum erat, ſimul ac autem, ægerrime illo remoto, tunica inteſtinorum externa in conſpectum veniret, in hac innumera corpuſcula, ſemina milii referentia & ichore repleta, obſervanda erant. Integrum inteſtinorum tractum copioſiſſime occupabat hæc materia, & illa ipſa inteſtina invicem conglutinabat. Duodenum firmiſſime cum hepate concretum erat, ita ut præparationi ductus choledochi, cyſtici & hepatici nullus omnino locus daretur. Meſenterium glandulas præbebat, piſorum, nucum, avellanarum, juglandium, nec non ovorum columbinorum magnitudinem æquantes. Pancreas plane induratum. Hepatis ſuperficiem infinitis glandulis præditam fuiſſe credidiſſes; nihil autem erant, quam minima tubercula, acrem materiam continentia. Color hepatis lividus erat. Margines cum peritonæo partim cum ventriculo concretæ erant. Pars hepatis concava præ ſanie ſtagnante turgebat, vaſaque ſanguifera etiam majora difficillime conſpiciebantur. Lien, præter vaſa brevia, quibus cum ventriculo cohæret, ſpuriſſimo illo glutine, quod reliquorum viſcerum concretionem effecerat, ventriculo arctius jungebatur. Snioſa iſta materia, valde nauſeoſum odorem præbens, manus etiam ad rubedinem uſque vellicabat. Thorace aperto, pulmones flaccidi complures tophos monſtrabant, bronchia autem & pulmonales veſiculæ eadem materia, ac in abdomine, referta erant. Præterea pulmones cum pleura & diaphragmate fortiſſime cohærebant, & ubi ſeparabantur, copioſam ſaniem plorabant.

Negandum nullo modo videtur, viſcerum concretionem a retropulſa ſcabie ortam eſſe. Retrogreſſa enim materia viſcera & inteſtina copioſiſſime obſidebat, ex ejusdem viſcoſitate novæ fibrillæ ortæ præter naturam viſcera coadunaverant. Sed quo pacto ſcabioſa materia a corporis peripheria ad inteſtina delata eſt? Aut re vera retropulſa eſt, aut quæ excretioni proxima fuit, in partibus internis detenta eſt. Utrumque demum poſſibile fuit. Non novus in medicina terminus eſt *inſpiratio*. Clauſis nimirum vaſculis exhalantibus, a SANCTORIO, LEUWENHOEKIO, HALLERO aliisque optime demonſtratis, exhalanda materia introrſum ſtagnat & abit in corruptionem. Iſta vaſa unguentum adſtringens in peripheria obturavit omnino. Hinc materia adhuc mobilis per reſorbentia vaſa ad ſanguinem iterum rediit, ad eundem locum tandem depoſita, ubi ſerum quotidie ſecerni ſolet.

OBSERVATIO CX.

Dn. D. HENRICI FRIDERICI DELII.

Chordæ in clavichordio ſponte ſonum edentes.

Anno MDCCXXXX. regnante hyeme frigidiſſima, hora XI. veſpertina tres perſonæ in conclavi frigido erant. Spectris ſuperſtitio intra horam undecimam & duodecimam magnam vim tribuit, jamque phantasmata & nos perterrefacere velle videbantur. Clavichordium apertum ſtabat in conclavi, & præter omnem ſpem chordarum ſonum aliqualem percipiebamus. Ridebamus, aſt cum aliquoties id fieret, atque demum videretur, ac ſi quis ſtudio hanc vel illam clavem tangeret, ita ut ſonum interdum harmonicum chordæ ederent, accuratius paulo attendebamus. Quidam noſtrum pro effectu muſcarum, huc illuc & per chordas volitan-

litantium, reputabat; verum cum hyemali tempore muscæ domicilia linquant, & præterea horis vespertinis volitare desinant, neque ulla in hypocausto observari potuerit, motus chordarum spontaneus facile pro ominoso haberi potuisset.

Sed salva res est. Videamus an hunc motum chordarum spontaneum physice explicare queamus, ita ut lemures & larvas insontes declaremus.

Calore corpora expanduntur, frigore condensantur, *per princ. phys.* sed obiicis: Vas vitreum aqua repletum, hyemali tempore frigori expositum, rumpitur, hinc corpora a frigore magis expanduntur. Ast circa superficiem fracti vasis glaciem multis bullulis repletam observabis. Hæ nihil aliud sunt, quam aër a condensata aqua sursum pulsus. Aëri ab aqua congelata propulso, ab itidem glacie constricta superficie liberior exitus præcluditur, hinc vi elasticitatis resistentia aufertur, hinc vas rumpitur. Ponamus ergo frigore corpora condensari, & ad præsentem casum applicemus.

Interdiu conclave, in quo clavi chordii locus erat, calefactum erat, inde expansio, ut reliquorum corporum, sic & chordarum, cum præter ea clavichordium haud procul a fornace positum esset. Hac vespera hora undecima nocturna hypocaustum, januis apertis, admodum frigidum erat ita, ut fenestræ glacie nitente jam tectæ essent.

Per leges ignis ejusdem particulæ semper moventur versus locum frigidiorem, conf. KRUGERI *Phys.* §. 245. Chordæ per diem calidæ reddebantur, jam aër ambiens frigidissimus erat, movebantur ergo ignis particulæ e chordis versus aërem frigidiorem. Numne id fieri poterat absque chordarum ipsarum motu sensibili, an potius inde chordarum elasticarum tremulus motus & sonus oriebatur?

Ex eadem vel simili ratione lignea vasa, frigore constricta, crepitant. Memoriæ præterea traditum est, quod

 anno

anno MDCCIX. frigidiſſima itidem hyeme, laminæ ferreæ, quibus valvæ munitæ erant, cum ſtrepitu diſruptæ fuerint.

Si itaque ſonus chordarum ſpontaneus ad cauſſas redactus videtur, neque quod per vires corporum poſſibile fuit, pro ſpectrorum ſagarum ſpirituumque familiarium operationibus, neque pro præſagitionibus ominoſis erit reputandum.

(Wernigeroda Halam miſſæ, d. 4. Nov. 1746.)

OBSERVATIO CXI.

Dn. D. JO. CHRISTOPH. POHLII.

De

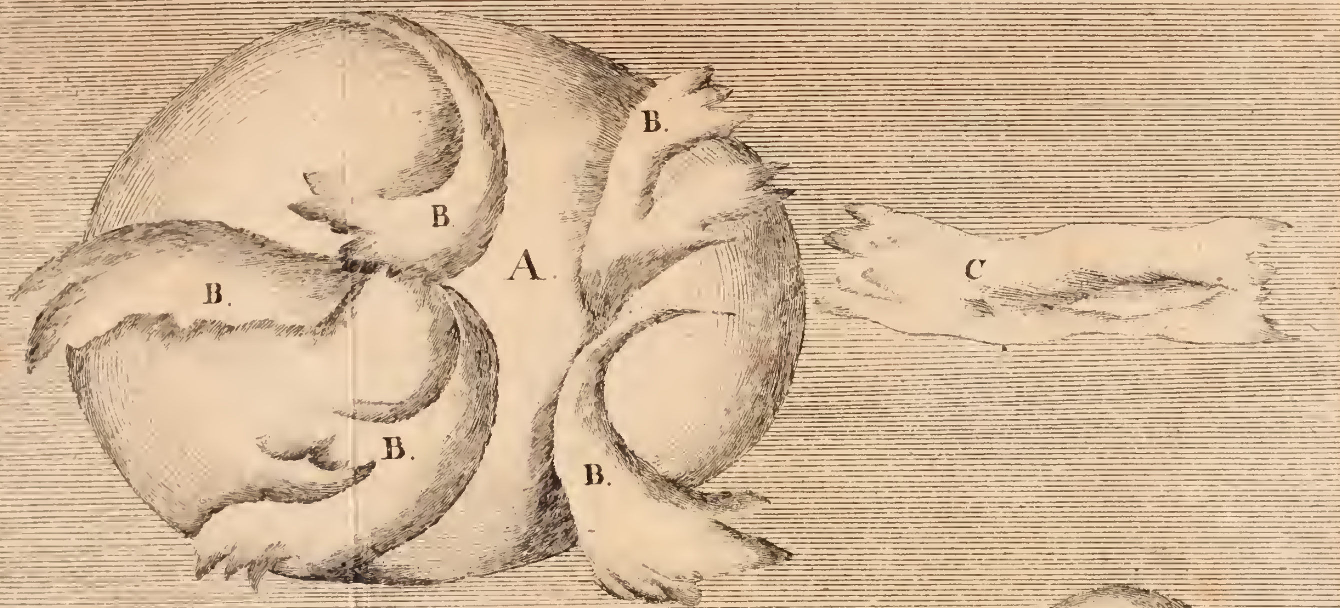
Hydrope ſaccato ab Hydatidibus.

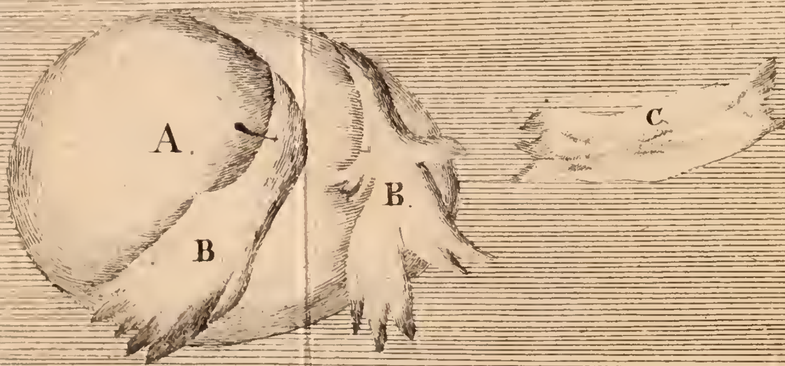
Anatome aliis ſcientiis ad Medicinam ſpectantibus palmam eo potiſſimum nomine præripit, quod, quæ tenebris interdum ſunt obvoluta, intusque in corporibus latent, morbi mortisque cauſas manifeſtet, &, quæ morbo potiſſimum adflictæ fuerunt, partes detegat; quo factum eſt, ut ſcientia medica ex viſcerum perluſtratione majus quotidie nacta ſit incrementum. Hæc diſciplina nos ex defunctis docet, quæ viventibus utilia eſſe poterunt; hac arte efficitur, ut ad demonſtrationis plenam lucem aliquando devenire Medicis certa ſit fiducia, ſi omnes, quas habent, ſingulari morbo defunctorum cadavera perluſtrandi, occaſiones haud prætermiſerint. Singulis enim, qui artem vel docent, vel faciunt, dictum eſt, quod HIPPOCRATEM inter enunciata habuiſſe legimus: Nihil in Medicina perinde, atque verum, eſſe admittendum, præterquam, quod experientia per ſenſus externos confirmaverit a). Sane uſum haud ſpernendum ſectio-

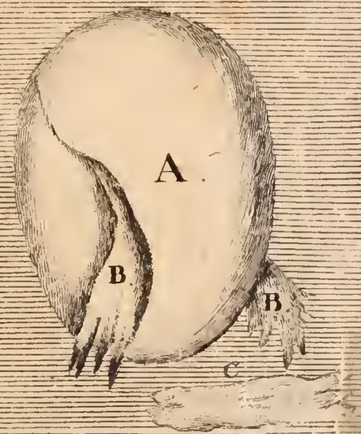
a) *Vid.* de la BOE SYLVII *Diſputat. Medic.* §. 12. *& ſeq. & ejusdem Libr. de Idea nova Praxeos medicæ cap.* 27.

sectiones cadaverum singulari mortis genere extinctorum nobis afferunt. Quamvis enim quod morbos attinet, fixam in humoribus radicem habentes, parum est, quod dissecto cadavere conspicitur, vel discitur; attamen, si ad partium solidarum morbos animum advertas, anatome nobis sæpe post fata hominis veram morbi causam declarat, dum nobis curiosissime morbo destructorum aliove modo immutatorum viscerum formas offert, causasque manifestat, quas nulla ars unquam expugnare poterat. In unico, eoque certe rarissimo casu, qui mihi non ita pridem obtigit, pedem figo. Scilicet nupero die VIII. Martii, currentis anni, mihi subnata est occasio, inferioris conditionis fœminam, XXVI. annum ætatis suæ agentem, trium liberorum matrem, quorum ultimum adhuc utero gestabat, cultro anatomico post fata subjiciendi. Fuerat, cum viveret, fœmina summis anxietatibus præcordiorum oppressa, spiritum difficulter traxerat, nullis tamen doloribus vehementer divexata fuit. Sexto ante mortem mense conceperat, fœtumque nutrivit sufficienter, quem sextimestrem in ejus utero reperi. Præcox fuit mali incrementum, & subito toto ventre intumuit. Abdomen defunctæ externe maxime intumescebat, ut ambitu suo tertiam ulnam nostratem excederet, supra umbilicum, potissimum versus thoracem, protuberare & acuminari ventrem deprehendi, ut vel cutis in superficie præ nimia extensione gliscceret. Aperto abdomine, copiose serum, materia purulenta mixtum, maximo cum fœtore promanabat. Supra regionem umbilicalem versus cartilaginem xiphoideam, incidenda fuit cavitas quædam & veluti alterum quoddam abdomen. Offendebamus enim saccum, qui latitudine ulnam duosque pollices, longitudine ulnæ semissem tresque pollices æquabat. Scilicet diaphragma inter lamellam a peritonœo ortam partemque musculosam, eam, quæ utrinque intercedit, texturam cellulosam sensim dilatatam habuit vali-

diſſime, ut, quo magis lamina peritonæi verſus abdomen deſcenderet, eo plus diaphragmatis muſculus major & ſuperior verſus thoracis cavitatem retrocederet; quare & thoracis & abdominis viſcera ab enormi iſthoc tumore ſaccato e ſitu naturali receſſerunt inſigniter: nam neque ventriculus, neque inteſtina in conſpectum prodire valebant, quin tam in parte ſuperiori, quam circa latera, ab hoc ſacco tegebantur. Sectione longitudinali usque ad cartilaginem xiphoideam continuata, ex cavitate hujus utriculi hydatides, ne juſto plus dicam, uti videbatur, numero fere bis centum, variæ magnitudinis, (*vid. figura lit. A. Tab. VII.*) & inter eas duæ magnitudine pugni majoris viri, hinc aliæ magnitudine ovi anſerini, gallinacei, columbini, juglandis, vel nucis avellanæ forma, piſique majoris, maximo cum impetu, ſero extravaſato & materiæ purulentæ mixtæ, cum fœtore vix tolerabili, emanabant. Majores, mediæ, minores, minimæ, figura gaudebant ea, quæ ovis familiaris eſt. Quas quidem hydatides eſſe, nullum ſuperfuit dubium; illud tamen admirabile viſum eſt, ex tot tantisque ampullis, proxima vicinia ſeſe attingentibus, ne unam quidem cum altera concreviſſe, nec a communi quodam petiolo plures pependiſſe, ſed omnes fuiſſe ſeparatas, ſingulasque fluctuaſſe liberas. Eadem fuit omnium textura, ex membranis ſphæram effingentibus, absque indicio reptantium per eas vaſculorum. Pelliculæ, ſive membranæ, liquorem ſeroſum in ſe continentes, veſiculasque aquoſas conſtituentes, dividi poterant in membranam aliquam ſuperiorem, aliamque inferiorem. Interſtitiis harum membranarum contextus celluloſus, qui mediante aëre inflato in conſpectum veniebat, intererat: membrana autem ſuperior, aliqua ex parte craſſior inferiore, in novam lamellam ſuperiorem & inferiorem dividebatur. Ab humore intus contento turgeſcentes omnes, pelluciditate gaudebant, ſimili illi, quam ova pennatorum abor-

A. *Hydatides variæ magnitudinis.*

B. *Laciniæ hydatidibus adhærentes.*

C. *Corpuscula lutea circa hydatides occurrentia.*

abortiva habere solent; more laciniarum, membranæ exterioris squamulæ (*vid. Tab. VII. fig. Lit. B.*) distinguebantur. Vesiculis istis aquosis corpuscula lutea (*conf. fig. Lit. C.*) quamplurima intererant, colorem vitelli ovorum referentes, quæ res aniculas, quæ sectioni adstabant, ut se ova genuina videre crederent, fabulamque urbe spargerent, induxit. Dissectis tunicis, quæ bullam coercent, humor serosus pellucidusque effluebat, parum glutinosus, qui tamen, coctione cum aqua fervente instituta, haud concrescebat, uti albumen, cum quo aliquam similitudinem alebat, coctura inspissari solet. Cum coquerentur vesiculæ, quædam istarum penitus diffluebant, pauciores, eæque tenaciores, partim natabant, partim fundum vasis petebant, nulla tamen in coagulum indurata fuit. Pelliculæ autem sive membranæ, vesiculas aquosas formantes, fervente crassiores reddebantur, elasticitatemque majorem nanciscebantur; liquor, intus contentus, syrupo violarum viridiusculum colorem dedit, quo experimento compertum fuit, illum ad indolem alcalinam vergere. Institutis porro experimentis, neque cum spiritibus Alcohol, neque cum aceto destillato, neque cum liquore alcalino per deliquium facto, ulla oriebatur effervescentia; cum spiritu autem rectificatissimo partes quædam de fluido, quod ampullis inerat, in coagulum conversæ, fundum vitri petebant. Evaporatione instituta mox in substantiam mucilaginosam coalescebat fluidum, ut particularum mucilaginosarum plus, quam seri, inesse abinde cognoscerem. Ut autem res clarior evaderet, ex quibusnam particulis constitutivis pelliculæ sive membranulæ istius partes componerentur, sequentia experimenta a me fuerunt instituta. Et primo quidem cum spiritu salis ammoniaci, ex calce viva parato, nihil immutatum fuisse percepi. Spiritus autem vitrioli, præterlapso aliquot horarum spatio, & digestione leniori instituta, easdem pelliculas in liquorem mucaginosum, qui colorem

lorem cæruleum referebat, permutavit. Cum lixivio ſalis Tartari molliores quidem reddebantur membranulæ, neque tamen in liquamen abibant. Cum ſpiritu vini rectificatiſſimo inſtituta digeſtione, primo quidem immutabiles manebant membranulæ; deinde vero, ſuperaffuſa aqua fontana, eademque evaporationi expoſita, ſubſtantia glutini ſimilis in conſpectum veniebat, tandemque de novo ſuperaddita aqua ſimplici, & guttulis olei Tartari per deliquium adſperſis, liquor ſaponaceus effectus fuit. Ex iſtis omnibus intellexiſſe me arbitror, & involucra, & humores iisdem contentos, de natura animali, licet putredini iſtorum morborum origines tribuendæ ſint, nihil receſſiſſe, & alcalinam indolem conſtanter ſervaſſe. Digna autem obſervatu res viſa eſt, ipſius utris, qui tantam hydatidum molem contineret, naturam inveſtigaſſe. Nihil ſane fuit ille aliud, quam abſceſſus omnium maximus, qui ſeſe intra cellulosam diaphragmatis ſubſtantiam effinxerat. De ulcere tamen illud habuit, quod internæ ejus oræ callo duro inducerentur; ad latitudinem atque longitudinem quatuor digitorum transverſorum partes internæ calloſæ erant, ſinubus excavatæ, quibus materia purulenta magna copia inhærebat, non ſola equidem, quia ſero hydropico mixta, quo utroque humore heterogeneo ſenſim aucto tumor verſus thoracem vehementer increvit, cavitatem thoracis preſſit, illamque naturali ſtatu multo arctiorem effecit; pulmones tamen obſervabantur integri, uti ſubſtantia hepatis lienisque adhuc ſalva erat. Omentum autem contractum valde, luridoque colore infectum fuit. In latere enim dextro circa coſtas ſpurias muſculosque abdominales illius lateris abſceſſus verſus exteriora inclinabat, & procul dubio materia purulenta ſerumque exitum hac parte quæſiverat, erant enim muſculi jam aliqua parte exeſi, ut digitis cederent. Obtinere a me non poſſum, ut reticeam, quid circa uterum evenerit, quamvis illa res cum ſtatu fœminæ

mor-

morboſo nihil commune habeat. Erat enim, uti omnes abdominis partes, ita & uterus, ab omni vitio liber, nec multum quidem ſeri hydropici mediæ huic cavitati inexiſtebat; quare viſceribus naturalibus vitalibusque, præter unum diaphragma, ſalvis, potuit in fœmina, anxiam cœteroquin vitam vivente, tamen feliciter ſuccreſcere embryo, & ad XXIV. uſque ſeptimanam enutriri. Habuimus uterum valde extenſum, & de fœtu quidpiam ſuſpicati ſumus. Nec ſpes nos fefellit: vidimus enim embryonem ſuis incluſum membranis, chorioque inciſo fœtum, amnii humoribus circumfuſum, fere ſex menſes utero innutritum, jucundo ſpectaculo intuiti ſumus. Membrana chorii, embryonem amnii liquoribus immerſum continens, ſubſtantiæ uteri inhærebat. Placenta, uti primis menſibus ſolet, firmiter circa fundum uteri adfixa videbatur. Venit mihi tunc in mentem, diſpicere, quid RUYSCHIUM b) inducere potuerit, ut muſculum orbicularem in fundo uteri quæreret, vidique fibras equidem carneas, at a ſubſtantia uteri haud diverſas.

Ex relatione mariti defunctæ percepimus, ipſam ante hos ſeptem annos infantem in lucem edidiſſe ſatis ſanum atque robuſtum; excluſo autem partu, non ex voto omnem intumeſcentiam abdominis tunc ceſſiſſe, ſed quandam ſemper circa regionem umbilicalem eminentiam ab illo tempore ſuperfuiſſe, peperiſſe tamen illam altera vice. Menſe autem Januarii ſuperioris anni abdomen ſenſim ſenſimque intumuiſſe, & ſingulis fere menſibus magis magisque extendi cœpiſſe, ſimulque doloribus imi ventris præter omnem opinionem ſæpiſſime correptam fuiſſe defunctam, ut multi ab initio menſis Jan. anni ſuperioris jamiam fœminam eſſe gravidam exiſtimaverint, quæ autem graviditas, uti ex eventu & ex deſcriptione morbi & ſectione patet, non niſi multo poſt illam

b) *Fredericus* RUYSCHIUS *Adv. X. Dec. II.*

intumescentiam consecuta est. Ultimis mensibus ante obitum, defuncta, increbescente malo asthmate oppressa, neque alterutri lateri, neque dorso, incumbere potuit, a quo corporis situ se in præsentaneum suffocationis periculum induci conquesta est. Sane res eo devenit, ut quatuordecim dies ante obitum somnum capere in lecto nequiverit; summis itaque anxietatibus obruta & tandem suffocatione fuit extincta. Patet ergo ex præsentis hydropis saccati, quo fœmina ista laboravit, historia, quorundam morborum graviorum primordia non semper maximi esse momenti, nec nisi progressu temporis tragœdiam suam illos ludere. Lento certe incremento omnes tumores tunicati procedunt, in quorum classe hæc, quæ fœminam affecit, ægritudo etiam collocanda est. Tumores potissimum serosi folliculis inclusi non præcocius increscunt, ut ab initio omnia levioris momenti esse videantur, donec longe gravissima symptomata successu temporis enascantur.

Solent istos tumores, a sero folliculis incluso ortos, *hydropem saccatum* appellare Practici, nomine rem explicante. Scilicet non in cavo abdominis, uti ascitici habent, aqua increscit, sed alicubi, inter peritonæum musculosque vicinos, in illa, quæ vulgo *peritonæi duplicatura* dicitur, textura cellulosa, humor morbosus congeritur. Hujus eventus varii sunt modi. Aut enim, qui anasarca vel ascite laborant, a communi quadam causa, & intercutem & abdominalem & cysticum aliquem tumorem eodem tempore contrahunt, aut sano cæteroquin corpore, alicubi cellula adiposa una altera vel plures, in peculiarem concamerationem coalescentes, ab arteriis adiposis lymphaticisque ruptis, congestione aquosa facta, distenduntur. Valde autem vereor, ne saccus ille fœminæ nostræ non tam serum hydropicum, quam pus, continuisse videatur. Quamvis enim aquæ asciticæ post fata etiam fœtidissimos odores spargant, pus tamen his interesse nun-

nunquam videmus, uti in præſenti caſu eſt; quare ſicuti novi ſubinde morbi, vel illi certe valde mixti, in corporibus excitantur; ita hoc quidem phænomenon morboſum de triplici morbo aliquid habere videtur. Ratione enim puris contenti haud dubitanter pro *Empyemate abdominis* haberi poteſt, ſiquidem empyema vi vocis folliculum materia purulenta farctum ſignificat, nec uni thoraci ille morbus addictus eſt; aſt ratione intermixti ſeri de hydrope aliquid tenebit, hinc *hydatidum nidus* haud incompetenter appellari poterit. Puros hydropes ſaccatos haud novos eſſe, Obſervatores loquuntur, celeberrimique Auctores medici exempla producunt, utpote cum SENNERTUS c) de hydromphalo aut de hydrope inter peritonæi duplicaturam, HORSTIUS d) de hydrope omenti inter duas illius lamellas, marſupii veluti in modum formatas, HILDANUS e) de hydrope uteri tubæque fallopianæ; HOFFMANNUS f) de pulmonum hydrope egerint. Ab iſtis omnibus haud leviter diſcrepat Hydrops noſter ſaccatus diaphragmatis, ab hydatidibus excitatus. Eo autem rariorem hunc noſtrum affectum hydropico-apoſtematoidem eſſe puto, quo ſolidiori magis corporis muſculo fuit ingenitus. Diaphragma enim eſſe partem corporis noſtri muſculoſam, robuſtam, abdomen a thorace diſtinguentem, vel tyronibus artis ſalutaris, maxime Anatomes, non poterit eſſe ignotum; cujus duo ſuperiores & majores ven-

 tres,

c) *Libr. III. Med. Pr. c. 17.* STALPART van der WIEL *Obſerv. rar. Medic. Anat. Chirurg. cap. 2. Obſerv. 28.* MANGETI *Bibl. Med. Pract. Libr. VIII. pag. 970.* Jo. van MECKREN *Obſerv. Chir. cap. 52.*

d) *in Oper. Medic. Tom. II. Lib. II. Obſ. 4.*

e) *vid. Ejus Obſerv. 56. 62. Obſerv. 305. Dec. II. Ann. 5. Obſerv. 67.*

f) *Videatur Actor. Phyſico-medicor. Acad. N. C. Volum. I. Obſerv. CCXIII.*

tres, uti pauca pinguedine intertexi sunt, ita illi juxta circulum tendineum omni cellulosо contextu prorsus carent, consentiente celeberrimo HALLERO g). Nihilo secius increscens humoris copia, tendinea strata in hoc casu separavit illisque interfluxit, &, quæ a peritonæo abscedit, laminam magno hiatu divisit. In hac enim duplicatura, peritonæum & partem diaphragmatis musculosam intercedente, separatio humoris serosi in cadavere antea descripto ortum duxerat, unde postea ejusmodi sacculus, qualem historia supra data proposuit, se formavit, maximam abdominis thoracisque partem occupans. Quam ob causam etiam viscera abdominis in angustius spatium compressa, & cutaneæ musculorumque abdominis partes ultra modum extensæ conspiciebantur, itidemque thoracis contenta, cor & pulmones, in motu suo impediti fuerunt, quo minus munere suo fungi potuerint.

Ast qualis hydatidum in hoc sacco genitorum origo fuerit, nunc dispiciendum erit. Quemadmodum in omnibus corporis nostri partibus obvia sunt vasa lymphatica, ita illis nec diaphragma caret. Et testante NUCKIO h), uti maxima in quantitate vasa lymphatica passim ex thorace versus venas jugulares properant, ita, quod planum diaphragmatis abdominale concernit, analogiæ anatomicæ consentaneum est, ea super hepar in cisternam lumbarem deferri. Ast si de ortu hydatidum cogitare velis, aliter de iis sentire non potes, quam, sicuti aneurisma arteriarum, varix venarum, ita hydatides esse vasorum lymphaticorum sobolem. Uti enim vasa lymphatica nodulis cellulosis distincta sunt, ita ex uno vase facile plurimi distincti globuli fieri poterunt. Ex horum

g) *in Tractatu de Diaphragmate; elegantes diaphragmatis figuras vid. in* COWPERI *nova Myotomia Tabul. 34. & 35.*

h) *In Adenographia pag. 142.*

horum etiam vasorum nimia dilatatione ac ruptura in interstitiis harum lamellarum peritonæi atque partis musculosæ diaphragmatis, in præsenti casu, progressu temporis, ejusmodi quantitas seri extravasati, & quidem ultra quatuor mensuras solummodo in hujus utris cavitate, excepto abdominis spatio, se accumulaverat, a quo humido ille hydatidum numerus, quantum supra denotavimus, augmenti sui materiam accepit. Numerum ejusmodi hydatidum non levem sub titulo *hydropis ovarii* describit, & insuper Virginis ex hydrope ascitico defunctæ meminit Celeberr. RUYSCHIUS, in cujus abdomine vesiculæ innumerabiles, humore tenaci & glutinoso repletæ, fuerint deprehensæ, quarum nonnullæ pugni minoris, aliæ nucis juglandis, vel avellanæ, magnitudinem, uti in nostro casu, æquaverint. Sunt tamen etiam, qui ratione denominationis in aliam abeunt sententiam, &, illos tumores hydropis nomine minime insigniri posse i), opinantur, sed vesiculas illas, sero repletas, pro veris debere hydatidibus haberi, easque hydropem non posse constituere, quamvis serum pelliculis inclusum præ se ferant. In cujuscunque vero partis interstitiis istiusmodi vesiculæ aquosæ formentur, raro solas invenimus easdem, sed hydropici quid semper concurrit, & in mediis aquis istæ pelliculæ fluctuant, uti de Hydrope saccato ex instituto commentatus est MERCKLINUS k), qui exemplis matris aliorumque ex hydrope saccato mortuorum ipsum morbum illustrat, & harum vesicularum, insigni colluvie serosa repletarum, inque abdomine inventarum, mentionem injicit, easque a vasis lymphaticis ortum duxisse putat. *Hic ichor,*

 ait,

i) SCHORKOPFF *in Dissert. de Hydrope Ovarii muliebr. Basileæ 1685. habita.*

k) *in Dissert. de Hydrope saccato, habita Altorfi, die VIII. April. Anno 1695.*

ait, *interveniente vaporatione per calorem improportionatum in vesiculam attollitur, relicta in ea aliqua illius portione, quæ hac ratione tenuissimo membranaceo folliculo obducitur, idque ex necessitate materiæ, simili propemodum modo, quo ex saponata aliqua insufflatione, per fistulam stramineam facta, bulla exsurgit.* Nec eorum reprobanda est sententia, qui putant, hydatides ab humoribus intus contentis expandi, ut saccum tantæ amplitudinis sensim implere & hydropem ascitico-vesicularem efficere possint; quod largiendum omnino erit, siquidem hydatides serie quadam connexæ vasisque adducentibus instructæ fuerint; ast, nisi a resorpto in se humore, cui innatabant, nostræ solitariæ hydatides auctæ fuerunt, unde profecerint, haud video.

In more habent hydatides, inter cellulas pinguedinis nasci, uti grandines, quo morbo sues, copiosum adipem gerentes, sæpe laborant, id docent. Ejusmodi in pinguedine humana enutritas hydatides enarrat, simulque de Hydrope saccato memorabile refert exemplum Dn. D. *Alexander* CAMERARIUS l), ubi de obstetrice aliqua in vicino pago, quadragenaria, paupercula, jamque decem liberorum matre, refert, quod illa tamdiu gravidam se reputaverit, donec præterlapso pariendi tempore immota mansisset, quin in dies increverit abdominis moles, tabescente interim & in statum mere sceletiformem redacto reliquo corpore, quo post ejus fata cultro anatomico subjecto, varia atque curiosa visu in conspectum prodierunt. Nimirum abdomen ambitu suo æquasse duas ulnas; propendisse quidem & inclinasse magis in dextrum latus, in sinistro tamen latere, infra umbilicum versus pubem, protuberasse & acuminatum fuisse; ubi etiam mollius ad tactum extitisset, ut fovea digitis

l) *Confer. Actor. Physico-medicor. Acad. Cæsar. N.C. Volum. I. Observ. CLX.*

gitis potuisset imprimi, cum in reliquo tractu tensum ac durum fuisset, digitisque ne quidquam cessisset. Cutem incisam illico corrugari cœpisse & contrahi, sub illaque perparum membranæ adiposæ superfuisse. Ad utrumque vero hypochondrium, inter cutem & abdominis musculos, loco pinguedinis, vesiculas fuisse sero plenas atque turgidas, unde etiam copiose satis promanaverit limpidum flavum; membranam autem emphysematis instar quasi spumam, vel congeriem vesicularum tenuissimarum inflatarum retulisse. Inciso in linea alba peritonæo, mucum protuberasse tenacem viscidum; digitis autem atque specillo deprehensas fuisse varias cellulas & cavitates. In sinistro latere apparuisse saccum circa umbilicum, in medio tres, in dextro autem latere quatuor pollices latum, multas ubique habentem cavernas, majores minoresque, inque his conclusum gluten illud albicans, quod supra dictum fuit prorupisse a prima statim peritonæi punctura. Utris substantiam fuisse in locis quidem illis incrassatis fibroso-cellulosam, in cæteris autem membranosam, ordinariam tamen membranarum crassitiem ubique excedentem. Deinde vero insignem hujus molis atque utris originem atque connexionem, scilicet infra, in pelvi, ad dextrum latus uteri, ubi principium sacci adhuc membranosum cum ligamentis uteri & ejusdem lateris ovario connexum fuerit, facili negotio potuisse resecari, atque hoc modo totum ex abdomine removeri, uterumque ipsum cum altero suo sinistri lateris ovario quidem fuisse in salvo, saccum vero istum, sive utrem XII. & liquamen istud feculentum XXXV. libras civiles pondere suo æquavisse.

Similiter glandulosis visceribus succrescere possunt hydatides, solentque. Favet enim istarum ampullarum genesi non minus glandulosa series, quam velum adiposum, siquidem singula de multis, quæ organon glandulosæ texturæ efficiunt, jam in se continet folliculum, qui, affluxu secer-

nendi

nendi humoris aucto, refluxu impedito, facile in ampullam elevari poterit. De hydatide quadam Ovarii referre quædam liceat. Ancillam juvenem, vix duos ultra XX. annos natam, alacrem & sanam, nec morbi unquam sibi consciam, ab explosa sclopeto glande plumbea vulneratam, & post XLVI. horas mortuam fuisse, eaque postea sectioni anatomicæ subjecta, sequentia oculis sese exhibuisse spectacula, Ephemerides N. C. m) testantur. Nimirum curioso admodum, certe non quotidiano, exemplo ovarium uteri sinistrum fuisse hydropicum, non hydatidem ab ovario forte pendulam, uti sæpe reperiri solet, magnitudine quandoque phaseoli, extus ad tubam lateris sinistri, & ovarium alterius lateris, dextri, genitam fuisse, sed stricto sensu ovarium ipsum liquore intus concluso turgidum & plenum in hydatidem, magnitudine æquantem ovum anserinum, extumuisse, unde a distantibus quibusdam, rerum non probe gnaris, diu pro vesica urinaria fuerit habitum. Incisione facta, aquam limpidam profluxisse, colore flavam, sapore subsalsam, quantitate ad uncias quatuor æstimatam, eamque in cochleari super candelæ flammula statim instar albuminis ovorum in albescens coagulum abiisse. Porro membranosum huncce sacculum, liquore antea turgidum, hoc modo jam evacuatum, genuinum fuisse ovarium. Hæc res, quod frequenter ovarium hydatidibus repletum reperitur, ipsam de ovulis doctrinam, annon & illa pro hydatidibus agnosci debeant, quales haud dubitanter fuerunt ovula ad cervicem uteri a NABOTHO reperta, suspectam omnino reddere posset, nisi aliis argumentis ejus veritas staret. Uti hepar glandulosæ ad MALPIGHII mentem texturæ ex parte est, ita similiter illud hydatidibus haud caret.

Sin-

m) *in Observatione CLX. pag. 346.*

Singularis talis sacculus in hepate observatus in Ephemeridibus N. C. n) describitur. Sic aliquando in hepate, liene, aliisque visceribus hydatides fuisse repertas, praeprimis monet CAMERARIUS o) de hydatidum copia in steatomate hepatis cujusdam viri, per quadriennium plerosque Medicos celebriores frustra consulentis, cujus vero morbi tam diuturni causas non nisi post mortem illius ægri sectio anatomica detexit, & numerum hydatidum satis magnum exposuit. Hæ vesiculæ erant, uti allegatus Auctor eas describit, figuræ exacte rotundæ, multitudine vel quinquaginta, magnitudine varia, a piso majori ultra ovum columbinum, tactu molles, membrana tenui admodum concludentes aquam limpidam, fœtoris expertem. Hæc ova, (ita recensitus Auctor pergit,) seu hydatides illæ exemtæ, & in frigida asservatæ, durarunt per septimanam unam & alteram integræ; sed sensim mutarunt colorem aquæ, obscuriores & turbidiores inde factæ. Plura adhuc hydatidum exempla in *Annalibus Physico-Medicis Uratislaviensibus* p) recensentur.

At vero circa causas sive originem hydatidum explicandas in varias abeunt sententias Excellentissimi Anatomici. Ovarii hydatides ita explicant, ut essent ovula in ovariis tumefacta, affirmante celeberrimo RUYSCHIO q) dicente: *Hydrops ovarii, si ita loqui liceat, ovorum affectus est, ab aliis satis visus, modo satis consideratus. Hydatis audit apud Auctores, in quo nomine libenter acquiesco, modo de mali*

n) *Volum. III. Observat. CXX. pag. 378.*

o) *in Actor. physico-medicor. Acad. Nat. Cur. Volum. III. Observ. CXX.*

p) *vid. Ann. 1720. Mens. Febr. Class. IV. Artic. XIII. pag. 212. seqq. & Ann. 1721. Mens. April. Class. IV. Artic. VIII. p. 411. seqq.*

q) *in Observ. Anat. Chirurg. Observ. 17. pag. 22.*

ſubjecto inter nos conveniat. Hoc ut plurimum, ſi non ſemper, ova eſſe animadverto, ita mutata, & in tantam aliquando molem aucta, ut infantis caput non raro ſuperaſſe viderim. Et in alio loco r) idem RUYSCHIUS vaſorum ſanguiferorum extremitates, mucoſo humore explicatas, hydatidum naturam induere affirmat. Cui etiam conſentit *B.* SCHACHERUS s) adhuc poſt cineres multis nominibus devenerandus: *Hydatides*, inquiens, *quæ ovario obſervatæ fuere, ovulis non inepte accenſentur, utpote quarum lympha non tenuis erat & fluida, ſed igne in ſubſtantiam pinguem eamque copioſam & ſolidam facile condenſabantur.*

In contrariam autem abit ſententiam Clar. BRENDELIUS, hydatidum primordia ab ovulis deducenda non eſſe, aſſerens, idque potiſſimum diſcriminis obſervans, quod ovuli lympha igne in coagulum albuminis inſtar abire ſoleat; quod tamen de hydatidum liquore minime concedere valemus. Porro Celeberrimus BOERHAAVIUS t), ubique locorum corporis noſtri glandulas defendens, hydatidum originem a glandulis deducit; quare nec ego a veritatis tramite aberrare videbor, ſi hydatidum in defunctæ meæ abdomine repertarum origines cum jamiam laudato RUYSCHIO u) ad lymphaticorum vaſorum fontes, glandulas, retulero, quarum plures etiam viſum effugientes in omni adipe, adeoque & in contextu diaphragmatis, muſculum a membranis diſſepiente, ſedent, quo fieri aliter haud potuit, quam ut ex

r) *vid. Theſaur. Anat. 6. Explic. tabula 5. f. 3. 4. 5. 6.*

s) *in Diſſertatione inaugurali de Virgine aſcitica poſt paracentheſin purpura maligna extincta, Lipſiæ 1725. die IV. Jul. habita.*

t) *in Epiſt. Anat. ad celeberr.* RUYSCHIUM *de Fabrica glandularum, pag. 40.*

u) *l. c. Obſerv. 27. pag. 33.*

ex congerie w) hydatidum multarum, uni sacco simul inclusarum, hydrops empyico-hydaticus evaserit. In causis autem hydatidum indagandis, cum sæpe plus opinionis sit, quam veritatis, lentorem humorum accusandum esse existimaverim. In hoc casu meo corpus cachecticum fuisse, extra omne est dubium. Æquilibrium tamen inter partes solidas atque fluidas ablatum simul accusandum est: hoc enim modo fit, ut vas ab humore suo separari atque extendi se patiatur, dum minus firmiter resistit; hinc in vasis, licet minimis, progressu temporis excitari possunt ampullæ capacissimæ. Ast cur diaphragmati potissimum ingenita fuerit tanta hydatidum copia, obscurum omnino est. Fassus est maritus, a puerperio laborioso tragœdiam hanc ludi cœpisse. Quare sine dubio nixus ad partum, qui diaphragmatis potissimum actione instruitur, effecit, ut fibræ quædam septi, ubi conatus ad partum hoc organum vehementer urgent, divulsæ, transitum sanguinis per istam partem impediverint, unde totum malum suam sine dubio traxit originem. Fieri etiam interdum solet, ut morbosæ ad viscera metastases variis abscessibus ansam suppeditent. Sic fiunt pulmonum hepatisve vel mesenterii abscessus, suppressa morborum legitima crisi, suffocatis maxime febribus intermittentibus, retropulsa scabie. Nostra, uti sordide misereque vixit, ita in morbis, qui illi evenerunt, corpus negligentius habuit, potuitque illi mala materies ad interiora conversa fuisse.

Verum, quid de corporibus luteis, hydatidibus admixtis, sentiendum sit, breviter exponendum est. Pinguedinem esse, nemo negaverit, quæ successu temporis in simi-

 les

w) Legi merentur GERARDI van SWIETEN *Commentaria in* HERMANNI BOERHAAVE *Aphorismos de cognoscendis & curandis morbis Tom. I. Cap. de Obstructione pag. 165. Edit. secund. Lugduni Batavorum MDCCXLV. edit.*

les ampullas convertenda erat. Aëre enim in ejusmodi portionem inflato, massula in tumorem subito efferri cœpit. Est autem in diaphragmatis cum transversis abdominis musculis confinio haud levis pinguedinis quantitas, quæ ab initio in steatomata elevari haud dubitanter cœpit; hinc in saniem diffluxit, quæ juxta leges putrefactionis expansiva virtute ampullas producere potuit. Putredinem sane in hoc casu concurrere, insignis, non qualis de cadavere, sed qualis de turpi abscessu halat, fœtor docuit. Aërem tamen aliquem istas ampullas elevasse, qualis ex putredine nasci solet, haud putarem, cum ampullæ istæ omnes in aqua vel spiritu fundum petant, omnique proinde aëre destitui merito putentur. Jam quilibet secum reputare poterit, quantas afflictiones miserrima, ex quo illi diaphragma in utriculum ejusmodi expandi cœpit, maxime tunc, quando ad ἀκμὴν pervenerat, sustinuerit. Orthopnœam ac asthma ab hydatidibus, inter tunicas septi nascentibus, oriri debere, quilibet perspicit, quandoquidem ad horizontem cum costis spuriis pervenire diaphragma non potuit, quapropter inspirationis negotium fœminæ omnino fuit impeditum, pulmonibus in arcto semper spatio conclusis & aërem sufficienter non admittentibus, quo tandem, folle aëreo haud sufficienter expanso, circuitus sanguinis per pulmones vacillare, totiusque vitæ negotium, quod in circuitu sanguinis atque humorum consistit, everti cœpit. Enimvero nulla sunt indicia, quæ, tumorem abdominis ab hydatidibus, hydrope saccato contentis, ortum esse, diserte innuant. Neque, si Medicus hydatidum præsentiam etiam cognovisset, ulla solvendo morbo medicina par esse potuit, nisi forte, ut natura jam istud negotium peragendum susceperat, abscessuum more, quorum plures musculos abdominales ac integumenta communia perterebrant, spontaneus ad externa effluxus supervenisset. Quis enim ausus fuisset, gravidam, uti habebatur a marito,

acus

acu triquetra pertundere, & quo signo constitisset de loco perfodiendo? Quamvis enim, juxta CELSUM, satius sit, anceps, quam nullum, experiri remedium, tamen nec temeraria capienda sunt consilia, ne occidisse videamur, quos servare haud poteramus.

OBSERVATIO CXII.

Dn. D. WILHELMI BERNH. NEBELII.

Spasmus ventriculi & intestinorum periodicus curatus.

Theologus quidam 34. annorum, vitæ sedentariæ, profundis meditationibus multisque lucubrationibus deditus, nec non variis animi curis, ob officium, quo fungitur, obnoxius, jam ab aliquot annis de dolore ventriculi pressorio, multisque flatulentiis conquerebatur; cæterum appetitus erat integer, somnus placidus, vires sibi constabant, neque ulla alia symptomata molesta observabantur. Adhibita quidem fuerunt, ad ventriculum roborandum & flatus discutiendos, varia remedia, quibus tamen dicta symptomata non solum non imminuta fuerunt, sed potius incrementum sumserunt, donec tandem paroxysmum quotidie recurrentem formaverint, quem ægri Medicus ordinarius in literis ad me datis sequentibus verbis describit: *Æger cum mane a somno evigilat, belle habet, nec ullum vel in minima corporis parte dolorem persentiscit, post aliquod vero tempus, alvo commode exonerata, dolor expansivus, crepitantibus & quasi cespitantibus per universam abdominis regionem borborygmis, sese insinuat, qui aliquo tempore quasi erraticus in ventriculi centro tandem figitur & caput moleste afficit, tractionis sensum hinc inde exprimendo, ex quo R. D. Patiens mire angitur, affectu quandam lipothymiæ speciem re-*

ferente. Si de nocte flatus deorsum erumpant, aut ructus maturius prorumpant, dolorem mitiorem experitur; si alvus, non exoneretur, dolorem sentit nullum, & pelle habet. Ad prandium, si praevie dolorem senserit, has patitur angustias, ingesto jusculo symptomata increscunt omnia, impallescit & contremiscit, at ingesto cibo solidiori, affusoque vini haustu, crepitantibus borborygmis, derepente dolor evanescit, & tempore pomeridiano bellissime habens quotquot eundem invisunt sermonis gratia recreat. Hisce addit ipse Dn. ÆGER in suis litteris sequentia: *Insumtione jusculi ita angor, ut surgere saepe debeam ex mensa, sumtis dein aliis cibis & unico vitro vini, quasi in continenti sistuntur omnia, post prandium, optimo vultus colore, sanus & ad omnia agilis sum, nec revertitur malum vesperi, somnus enim optimus, nec melancholica insomnia aut turbationes interveniunt, aut somnum sistunt; integra per totum hoc tempus fruor sanitate, viribus nunquam debilitatis, sine frigore aut calore.* Omnibus igitur hisce circumstantiis rite ponderatis judicavi, malum hoc esse spasmum ventriculi & intestinorum periodicum a sanguine, vita sedentaria, lucubrationibus & animi curis inspissato, atque ramos venae portae infarciente, natum, siquidem experientia testatur, quod spasmi, praesertim quorum causa in abdomine residet, plerumque periodice invadere soleant; quare in methodo medendi sequentes indicationes mihi proposui, scilicet: I. Sanguinis & humorum viscitatem esse resolvendam. II. Tonum vasorum roborandum. III. Spasmos periodicos sedandos esse. Hunc itaque in finem praescripsi pilulas sequentes: Rec. Cort. Peruvian. elect. pulverisf. ℥iij. rad. Pareir. brav. antimon. diaphoret. martial. ana ℥iß. M.F. c. mucilag. tragacanth. pil. pond. gr. ij. sumat. hora pomeridiana quarta & noctu ante somnum num. XX. cum vehiculo conveniente quocunque. Praeterea olei Cajaput gutt. vij. saccharo instillatas, hora una vel altera ante paroxysmum, cum infuso foliorum theae sumere jussi; caeterum

animi

animi tranquillitatem, corporis autem motum sufficientem, sed placidum, commendavi. Hisce remediis per 3. solum dies assumtis, admirabilem eorum effectum, literis die 20. Novembr. ann. current. ad me datis, descripsit ipse Dn. ÆGER, his verbis: *Incepi elapso proximo die Veneris (quæ erat 18. Novembr. ann. curr.) mane sumendo guttas olei in sacharo; bis vero haustis, toto mane ita erumpebant ructus, ut vix credere potuerim tot in uno corpore latere posse flatus; sumpto prandio cessabant omnes, & quasi restituta sanitate, placidissime me habebam; Hora quarta pomeridiana sumsi pilulas, bis sumtis novus exsurgebat tumultus, regurgitationes in visceribus & ventriculo sensi durantes & recurrentes omni vix non momento, usque ad cœnam, hac peracta, optima iterum erat & quieta corporis constitutio. Ante cubitum deinde alias XX. pilulas deglutivi, sequebantur quidem statim regurgitatio flatuum, sed in lecto decumbens placide me habens dormivi usque ad horam 4tam mane, tunc experrectus noviter invadebant flatus, sed præcipiti tumultu per viam ordinariam protrudebantur, ut affirmare debeam, me toto anno retro non tantam sensisse quietem, nam flatibus ita ejectis, quasi post longum iter fessa natura oculos invitabat ad somnum & cogebar quasi ad quietem, quam continuavi usque ad horam 8vam heri, evigilans sensi virtutem medicinæ operari circa hepar & circa regionem renum, sequebantur dein quinque sedes, sine omni dolore, & postea infra renes, quasi aliquid stipite fixum esset vel compactum, quæ omnia tamen post aliquod tempus iterum cessabant. Interim hausi secunda vice oleum cum sacharo, & spasmi videbantur aggredi intestina & ventriculum, sed non diu post desinebant & sic toto mane continuatum; post prandium iterum bene erat, sumtis autem pilulis, rursus infestabar ab hoc malo, post cœnam iterum cessante; somnus, pilulis secunda vice sumtis, erat placidissimus, mane hodie iterum*

rum 4. sedes habui, in quibus viscida quædam materia, coloris flavi & viridis, extrusa, cum multis flatibus, & sumto oleo spasmi iterum videbantur magis debilitati, superante natura regurgitationes, dolore tantum obtuso in infima regione intestinorum remanente, ut ita spes certa sit, me de tanto malo triumphaturum. Pergo jam nec desisto a medicina præscripta, cujus effectum nostri admirantur Medici; dum hæc scribo, vix mihi a somno, ob quietem corporis, temperare valeo &c. Ad hæc respondi, remedia esse continuanda, atque simul diætam convenientem præscripsi & servandam commendavi. Ab eo vero tempore ab ipso ægro quidem literas nullas accepi, ab aliis autem, eum plenarie convaluisse, comperi.

OBSERVATIO CXIIII.

Dn. D. WILHELMI BERNH. NEBELII.

Dolor nuchæ, asthma & raucedo a partu difficili, herba Arnicæ curata.

Fœmina rustica, partu admodum difficili, fœtum mortuum enixa, statim post partum sensit dolorem in nucha paulatim ita increscentem, ut præ dolore caput antrorsum flectere vix potuerit; accessit ad hoc tumor durus in sinistro maxillæ inferioris latere, prope tonsillas, sub masticatione & loquela dolorificus, qui tamen post octiduum sponte evanuit, succedente vero tanta raucedine, ut non nisi submissa & vix intelligibili voce loqui potuerit, cum doloribus in pectore sub respiratione pungentibus, & asthmate post pastum ingravescente; ceterum vero recte valebat. Cum igitur Pastor loci, cujus incola est ægra, prædicta morbi symptomata mihi per literas referret & consilium peteret, præscripsi interne herbam Arnicæ in infuso theeformi bibendam,

dam, externe vero eandem herbam ſacculo inditam & vino incoctam nuchæ calide imponendam, quo unico remedio, per aliquot dies adhibito, primo raucedo, dein aſthma & tandem dolores nuchæ & pectoris ceſſarunt, atque ægra convaluit.

OBSERVATIO CXIV.

Dn. D. WILHELMI BERNH. NEBELII.

Aſthma graviſſimum, inſtar quartanæ, periodice recurrens, cortice Peruviano curatum.

Vir LX. circiter annorum, temperamenti ſanguineo-phlegmatici, plethoricus & obeſus, difficilem reſpirationem ſenſit, quam quidem obeſitati adſcripſit; cum vero hæc dyſpnœa paulatim incrementum ſumeret, imo tandem, etiam ſine præcedente corporis motu, quotidie hora 3. vel 4. matutina ita affligeret, ut, poſtquam æger per totam noctem tranquille dormivit, prædicta hora evigilans ſtimulum ad alvum deponendam ſenſerit, qua depoſita, ſucceſſit aſthma cum quadam obnubilatione capitis, quod per duas circiter horas duravit, & tandem ſuperveniente ſudore ceſſavit, conſilium a me petiit æger. Præſcripſi quidem varia, ſcilicet laxantia, venæſectiones, ol. Cajaput, juſculum e radicibus aperientibus recentibus paratum, quod per plures ſeptimanas mane & veſperi bibit, tandem etiam pulverem ſcillæ compoſitum Stahlii ad gr. iv. cum rad. Pareir. brav. pulveriſ. & elæoſacch. citri ana ℈ß. pro doſi mane & veſperi ſumenda, ſed incaſſum omnia, ſiquidem aſthma tandem typum quartanæ aſſumſit, atque tertia quavis die incruduit & quidem mane circa horam 6tam, qua e ſomno evigilans æger, quandam levem horripilationem ſenſit, ſequente mox alvi depoſitione, poſtea vertigine & ſomnolentia, quam

 brevi

brevi post excepit asthma primo mitius, sed paulatim increscens, tandemque adeo vehemens, ut facie tumida & obscure rubicunda, sicut in strangulatis, reddita, æger & adstantes suffocationem imminentem metuerent, qui paroxysmus asthmaticus per 3. circiter horas duravit, postea sequente sudore totius corporis, respiratio paulatim liberior reddita fuit; finito paroxysmo æger usque ad novum, de nullo alio symptomate, præter virium debilitatem, conquestus fuit, ceterum recte valens. Rebus sic stantibus, præscripsi Cort. Peruvian. elect. ℥j. cum Conserv. Rosar. rubr. ℥j. Salis absinth. tart. vitriol. Salis amar. ana ʒj. & syrup. papav. rhœad. q. s. in Electuarium redactum, cujus portionem ad magnitudinem castaneæ, singulis tribus horis, extra paroxysmum sumsit æger, unde sequens paroxysmus multo mitior factus est, alter vero plane emansit, quare patiens usum hujus electuarii adhuc per aliquot dies, sed solum mane, pomeridie & vesperi, continuavit, postea vero, dum perfecte restitutus videbatur, illud seposuit, sed præmaturam hanc medicamenti omissionem, accedentibus etiam animi affectibus, præsertim ira & terrore, post aliquot septimanas sequebatur novus paroxysmus æque vehemens ac priores, quare ad usum prædicti electuarii rediit, atque per plures septimanas hoc continuavit, ita quidem, ut primis diebus quater quotidie, sequentibus aliquot diebus solum ter, & tandem reliquis diebus saltem mane & vesperi dosin supra dictam sumserit, quo facto plenarie convaluit & jam ab integro fere anno ab asthmate immunis vivit.

(*Heidelberga Halam missæ d. 28. Nov. 1746.*)

OBSER-

OBSERVATIO CXV.

Dn. D. JO. BALTHAS. EHRHART.

Qua asseritur

potiora fossilium genera, per certas majores minoresve regiones suis limitibus cinctas, disposita jacere.

Telluris viscera perscrutantibus non usque adeo confusum mundi chaos occurrit, quin appareat, licet ubique super ruinas antiqui orbis nos habitare cum SENECA adserere opus sit certumque omnino maneat, tamen in hac mundi subterranei discordia etiam quandam concordiam simul ultro ante oculos obversari. Non difficile esset ex scriptis eorum, qui recentiori ævo de multivariis fossilium ac lapidi factorum generibus catalogos quosdam prodiderunt uberiores, probare, tam metallorum ac mineralium venas, quam certas classes vel marino-terrestrium, vel lithophytorum, i. e. petrificatorum res quasdam vegetabiles æmulantium, semper certis adstipulari regionibus, modo arctioribus limitibus comprehensis, modo latius diffusis. Auctores vero inter illos haud postremum meretur locum *Catalogus musei Woodwardiani,* licet rarius in Germania cognitus, qui prodiit hoc sub titulo: *An attempts, teworts a natural-History of the Fossils ; of.* J. WOODWARD. *M. D. London. 1739. 8.* Sed, relictis aliis suorum conterraneorum nunc & subterraneorum descriptionibus, nos hic paulisper de nostratibus *Suevicis,* rarius utpote per scripta publica notis, quædam in lucem proferemus, ad Topographiam lithologicam spectantia. Dum scilicet *supra terram* reges ac principes de statuendis ditionum suarum terminis dimicant; ecce! *infra terram* offendimus ossa & reliquias animalium etiam-

nunc oſtendentium, quos ipſa olim, ceu leti coloni, terrarum tractus longe lateque inhabitaverint iisque etiam dominaverint.

Fingamus jam hæc legentibus ante oculos poſitam eſſe mappam Sueviæ geographicam, qualem recentius ediderunt accuratiorem *Homanniani hæredes*, ſolida inſuper mathematica eruditione clari.

Apparebit *primo* magna & quinta fere totius Sueviæ pars orientalis, inter Lycum fluvium, Danubium, Ilarimque ſita, perque ſuperiorem ejus partem verſus lacum Bodamicum, immo Hohentwielam usque extenſam. De hac ſcire licet, multis inſtitutis per itinera experimentis id teſtantibus; quod nulla contineat marina petrefacta, nullas animalium partes, ſed vel vaſtas hinc inde *tophi ſodinas*, *vel arborum* adhuc indigenarum *folia truncosque*, vix vero ullos earum fructus incruſtatos. Ad hæc quidem *teſtacea* ſubinde exhibet, ſed, quæ lacuſtria olim, nunc quaſi calcinata videntur. Majori in profunditate circa loca deſuper paludoſa *arborum trunci* eruuntur maximaque *lignorum fruſta*, eaque vel bituminoſo-vitriolacea, vel in ferri quandam mineram commutata, uti celebratiſſimum illud *lignum Laubacenſe* a) exemplo eſſe poteſt. Jure itaque meritoque hanc Sueviæ partem, patriæ meæ urbi longe lateque circumfuſam, *Sueviam* appellaverim *ſubterraneam lithodendram*.

Succedat *altera* Sueviæ ſectio, longe anguſtior, paucas leucas quadratas continens, *Sueviæ ſubterraneæ cochliferæ*

a) *Summe reverendus & eruditiſſimus Superintendens & Conſiſtorialis Dn.* LIEBKNECHT, *S. S. Theol. Doct. & Profeſſ. Gieſſenſ. qui Neſtora adhuc vivit, & utinam bis ſuperet! lignum hoc in Specimine Haſſiæ ſubterraneæ, anno 1730. 4to edito, pluribus cum obſervationibus, antiquitates tam phyſicas, quam politicas ſpectantibus, celebravit.*

liferæ nomine insignienda. Neque enim marinorum, neque lacustrium, sed terrestrium exhibet species, horrendæ multitudinis, in justorum montium moles coagmentatas. Incipit infra *Balzhemium*, Ulmensi ditioni subjectum, ubi Ilaris amnis, tunc demum navigabilis, occidentali unda montem alluit arenosum, eluitque simul spatio sat vasto maximam vim cochlearum majorum acuminatarum, nivearum & quasi calcinatarum, *cochleæ maximæ cinereæ eduli* LISTERI, nostratumque *Herren-Schnecken* similium. Transit hinc cochlifera hæc regio ab Ilari Danubium, versus pagos *Enslingen* & *Eckingen*, ubi legeram, viginti abhinc annis, in calcareo gryseo durissimoque lapide confertissimas cochleas umbilicatas, hortensium vulgatissimarum species exacte repræsentantes, easque tanta obvias copia, ut urbes inde exstrui possint. Quæ in memoriam revocabant id, quod paucis ante annis ex B. ROSINI ore audiveram, illum nimirum in peregrinationibus suis lithologicis etiam totas non minus regiones cochleis terrestribus olim, jamque fossilibus iisque puris putis abundantes, quam marinis reperiisse.

Illis vero proxime jam, interjecto Pappenlaviensi monte, contermina *regio tertia corallifera*, circa celebre *Blavifontanum* cœnobium obvia, quam primum detexerat ejus aliquando, nunc vero Denkendorfensis Cœnobii *Prælatus reverendissimus, amplissimus & eruditissimus Dn. Phil. Jac.* WEISSENSEE, *Serenissimo Duci Würtembergico a consiliis ecclesiasticis & Superintendens generalis, Vir in provehenda ecclesiæ bonarumque scientiarum felicitate Herculei laboris juvenilisque ardoris, licet nestoreæ dudum frontis; pectus, quod charites, quod musas continet omnes;* Huic enim notitiam debeo accuratam patriæ geographiæ subterraneæ non solum, sed & exemplaria innummerorum pene fossilium generum & locorum nativorum eorumque, quorum præ cæteris mihi cura, phænomenorum. Majorem

tribuo huic regioni extenſionem, quam antecedenti; porrigitur enim & Giengam maxime, urbem imperialem, ubi obſtetricantes manus in eruendis pulcherrimis lithophytorum olim ſubmarinorum varietatibus *Excellentiſſimus ac prænobiliſſimus Dn. D. de* MOHR, *Archimedes Academiæ noſtræ meritiſſimus, idemque chirurgo-medicus celeberrimus.* Utraque regio corallifera, (nam Ulmenſis ditionis montibus divaricatur,) rariſſimas offert ſpecies *Tabulariæ, Madreporarum, Fungitarum, Favaginum, Aſtroitarum, Aurantii marini, Marſilianæ Hiſtoriæ maris* exacte convenientium, tenero ſæpe limo, vera Adamica terra, involutorum. Qualia exemplaria partim nativo fulvoque poſt tot millenos annos colore ſtructuraque adhuc ſuperbiunt, partim vero adeo vaginulas illas hexædricas adhuc oſtendunt, quibus floſculi olim recondebantur coralloidei, divino *Comitis illius* experimento in certam veritatem vindicati: utut, quod ad interiorem ſpectat ſubſtantiam, in durum ſæpe cœruleumque Achatem verſa occurrant. Magnitudine ſunt partim minori, partim maxima &, quod fere dixerim, gigantea: qualia ſcilicet in *Illuſtr. Comitis de* MARSIGLI tabulis per microſcopium aucta ærique inciſa conſpiciuntur.

Sed tempus eſt *quartam* ſalutare Sueviæ noſtræ partem, quæ *marina* offert *oſtracodermata* & vaſtiſſimam ſecat tegitque regionem. Illa, baſin nacta ad celeberrimum *Randium* montem, Scaphuſiæ adjacentem, hinc mox ad Danubii fontem (cujus petrefacta BUCHERUS olim deſcripſerat,) aſcendit, ejusque ſeptentrionalem ripam, *Zwifaltam* usque attingit. Hinc latiſſimas *Blaubeyræ* ſupra laudatæ, inferiores *Würtembergenſes Alpes*, illinc easdem ſuperiores ſylvæque nigræ vicinas permeat, ulteriori dein latifundio ſuo complectens *Hohenzolleram, Bebenhuſam, Denlendorfium, fontem Bollenſem, Heidenhemium*, ſtupendosque ubivis offert revolutionum priſtini orbis teſtes, regiorum palatiorum haud

indignas

indignas gazas. Speciatim exhibet *stellas marinas arborescentes*, stupendæ expansionis, *Zellenses*, prope *Gœppingam*; *nautilos* pulcherrimos *Hechingenses*; *cornua Ammonis* pergrandia *Offterdingensia*, prope *Tubingam*; *bucardites costatos & granulatos Pfullingenses*, prope *Reutlingam*; *testacea* plurima *perlacea* nitenti adhuc testa vestita, interque eas *chamas* verrucoso-pectinatas rhomboidales *Bollenses*; *belemnitas* testaceam internam structuram ostendentes *Aalenses* b). Suevicæ tandem huic marino-terrestri regioni, ceu caput quoddam, imponitur *comitatus Oettingensis*, hucusque ignotus, sed omnium copiosissime petrefactis ejusmodi gaudens, quæ una cum mineralibus notatu haud minus dignis in nitidissima manu scripta delineatione mecum communicare haud gravatus est is, qui primus ea, in pudorem Medicorum physicorum, quæ sui essent muneris, negligentium, detexit *generosus ac jure consultissimus Dn. de* MOLL, *Celsissimor. Comit. Oetting. ac Wallerst. nec non aulæ Cæsareæ Consiliarius, jam Serenissimo Principi Nassoviæ a consiliis pro legatione ad eandem aulam.* Unde intellexi, per omnem illum tractum, nominatim prope *Oettingam*, *Harburgum*, *Spielbergam*, *Allerhemium*, *Hochhausium*, *Bissingam*, *Kazen-*

b) *Has omnes species insigniores cum innumeris aliis olim, dum Tubingæ commorabar, tam in natalibus locis venatus sum, quam in museo demonstratas vidi a beato nunc Dn. Joh. G.* GMELINO, *qui de Historia Suevia subterraneæ inter primos meritus est, Pharmacop. & Chymicus Tubingens. præstantissimus. Pater trium filiorum de physica specialissima non minus optime merentium: Dn.* JO. CONRADI, *civis academici & Pharmac. sagacissimi, & Dn.* PHIL. FRIDER. *M. D. & Practici celeberrimi; utriusque Tubingæ commorantis: natu vero medii, Asiatico itinere clari, Dn. D.* JO. GEORG. *Academici Petroburg. & Profess. Medic. ordin. Tubing. designati.*

zenstein, Neresbemium, Wallerstein, Kirchbemium, Balderam, Mœnchsrotbam, obsita omnia esse conchyliis olim submarinis, nunc vero petrefactis, *cornubus Ammonis, neritis, cochlitis, belemnitis cum ipsorum alveolis, terebratulis, mytulis, ostracitis, bucarditis, echinitis, item asteriis Alcyoniis*, interspersis, sed raro, *lithoxylis, lithobibliis*, rarissime vero *ossibus petrefactis.* Hæc omnia suo quodammodo jure regioni huic nomen afferent *Sueviæ subterraneæ conchyliferæ.*

Postrema vero hæc sibi etiam servarunt distinctam regionem, *ordine quinto* nunc exponendam, *belluarum* scilicet *terrestrium ossibus* impraegnatam. *Canstadiensis ager* princeps est, cujus fossilia ossa perquam grandia & olim celebratissima erant. Sagacem in hunc usque diem Oedipum exspectant; generaliora enim CARLII, & inconcinna SPLEISSII tentamina accuratiorum naturæ scrutatorum quis non indignatur? Hucusque quidem ea Gazophylacium Ducale Studtgardiæ exstructum conspicienda exhibebat omnibus naturalium rerum curiosis, utut raris; nunc vero in justam negligentium ejusmodi physicorum pœnam obscuro sepulta jacent angulo, usque dum, nova OPTIMO PRINCIPI sede ducali funditus exstructa, Gazophylacio quoque suus restitutus sit locus. Sed vivit adhuc unicus superstes testis oculatus, isque PRINCIPIS tum temporis auctoritate huic designatus rei, quo præsente intricata hæc ossa ante dimidium fere seculum in lucem protraherentur, is nimirum, quem jam supra laudavimus, laude licet nostra major, *reverendissimus Dn.* WEISSENSEE, qui summa humanitate animique facilitate, quæ circa hæc cognoverat, copiose hactenus cum multis communicavit earundem rerum studiosis, ea mente, ut dignus tandem Achilli suo reperiretur Homerus c). Extenditur vero hæc *belluinorum ossium subterraneo-*

c) Plura, quæ de his ossibus fossilibus in has observationes A. N. C.

raneorum ferax regio septentrionem versus. Nam *Manhemiana maxilla elephantina* superbit *Gmelianum musæum*; & ut *Canstadio* propiores maneamus, in *Enza* fluvio, *Niccaro* paullo ad sinistram posito, versus *Vaihingam*, reperta aliquando *cornua* maxima *bubulca*, Sinensibus, ab *Illustr.* SLOANE in *A. R. P. 1727. pag. 153.* descriptis, plane æquiparanda, fida relatione comperimus. Paullo dextrorsum *Hala Suevorum cornu* ostendit *monstrosum* ibi effossum & adhuc in sacra suspensum æde, quod inprimis *Cl. Dn. D.* BEYSCHLAG in dissertatione de ebore circa hanc urbem copiose fossili, ut meruit, celebravit. Solerti vero inter alia fossilium Halensi-Suevicorum exemplaria attentione dignus eminet *dens molaris elephantinus*, pulcherrimum sane sui generis specimen, etiamnunc in *prænobilissimi & doctissimi Dn.* FRIDERICI LAURENTII *de Jemgumer-Closter, Reipublicæ Suevo-Halensis ejusdemque Consistorii Secretarii*, servatus museo locupletissimo & jam typis descripto. Rarioris hujus cimelii eximius possessor solus fere, adeoque etiam hoc magis celebrandus, in *Suevia septentrionali* subterranea perscrutatur, atque eam ob causam merito illi viridem feramque senectutem felicitatemque apprecamur nullo die interituram. Præcipui vero momenti est, quod etiam jam supra innuimus, semper fere *ad ripas fluviorum, septentrionem versus tendentium*, *belluina* ejusmodi *ossa*, antiquissimis forte temporibus profundius sepulta, fuisse detecta; quod exemplo suo testantur, & *ossa vel dentes elephantini, prope Salam in vicinia Halæ Magdeburgicæ*, me præsente, protracti; & notissimum illud, quod TENZELIUS descripsit, *fossile Tonnense, elephantinum sceleton*, ad ripam fluvioli similem

N. C. destinaveram, nunc vide in peculiari tractatu germanico, inscripto: Physicalische Nachricht von dem Buche: de' Corpi marini de' monti, 4to 1745. pag. 8.

milem curſum ſervantis effoſſum, & *oſſa* denique illa *animalis Mammouth* dicti, quæ ſimiliter *dentes* ſunt *molares*, in achatinam verſi duritiem, *inque Siberia*, cujus omnes fluvii ad ſeptentrionem in mare excurrunt, haud raro effoſſi.

Priusquam vero rivos claudamus, *ſextamque* adhuc eamque nobiliſſimam regionem indagare animus eſt, metallorum ſcilicet fœcundam & hinc quoque *Sueviæ ſubterraneæ metalliferæ* titulo inſigniendam. Angulum hæc obtinet accurate primæ regioni oppoſitum, nempe auſtralem illum, qui meridiem & orientem verſus, ſtatis a *Rheno fluvio* limitibus, ad occidentem vero iisdem cum *quarta regione* partibus intermixtis, ad ſeptentrionem denique *Kinzinga* amni terminatur; in cujus vicinitate nonnulla quidem petrefactorum marinorum indicia facta ſunt, ſed, quæ exactius intra hos terminos jacet terra, iisdem plane caret, teſtante illud mihi *ſolidæ indagationis viro*, *clariſſimo Dn. Jo. Conrad.* GMELINO, ſuperius jam commemorato, qui hanc *ſilvæ nigræ* regionem *tractusque Fürſtenbergicos* & *Badenſes Baſileam* usque, non una vice emenſus, ad miraculum usque ne tantillum quidem rerum quarumvis petrificatarum offendiſſe ſe affirmavit. Atque hæc perpetua naturæ regula eſt & ordo, quod in locis venarum metalliferarum, excepto ferro, feracibus corporum marino-terreſtrium rariſſima offendantur veſtigia. Quod vero hic loci metallicos Sueviæ theſauros ſpectat, de iis alio tempore commoda dabitur diſſerendi occaſio, qua data, ea inprimis publico uſui non invidebo, quæ ab eximia virorum hoc in ſtudio verſatiſſimorum biga accepi. Horum alter eſt *illuſtris & excellentiſſimus Dn. D. Joann. Albert.* GESNERUS, *Archiatrorum Würtenbergicorum Primarius*, *Sereniſſimoque Duci a conſiliis metallicis, Metallurgiæ ſimul & Chymiæ callentiſſimus, minerarum item perſcrutator* ἀκριβέστατος, qui earum tales detexit varietates ac combinationum modos, quales in rerum

rerum natura dari ὁ πάνυ HENCKELIUS vix, nisi ab Eo doctus, credidisset. Alter est *admodum Reverendus atque doctissimus Dn. Salomon Fridericus* MAIER, *Pastor Reinerzaviensis, Ecclesiæ evangelicæ (quæ proxime Alpisbacum Ducatus Würtenberg. jacet,) vigilantissimus*, MATHESIUM *illum, in Joachimica Bohemiæ valle diligentissimum verbi divini præconem, æmulans, Theologiæ ac rerum mineralium scientiam & praxin combinans, Vir indefessus humanissimusque*, cui egregiam debeo Synopsin locorum ad silvam nigram venis metallicis celebratorum quam plurimorum, nec non diversarum specierum metallorum effossorum; quorum omnium b. c. D. explicandi nomina peculiari tractatu germanico proximam captabimus occasionem, hoc loco notatu digniora per transennam tantum indicaturi. Prope *Reinerzaviam* itaque, ut ab hac ordiar, illam, quæ & *Reinhardsau* vulgo dicitur, fodina a stella, quæ tribus apparuit regibus, *drey Kœnigstern* dicta, ut ære, ita inprimis etiam nativo argento, dives, testantibus id copiosis Thaleris anno 1728. cusis; quam prope fodinam rarissimum phœnomenon, *vena lunæ cornuæ* ditissima purissimaque scissilis, quæ *derb Glaserz* vulgo audit, plane disciformis, in medio cumuli, ex arena rufescente spathacea conflati, offendebatur. *Wittichena* vero, quæ *Fürstenbergici* est *juris*, fodinam, olim *Dei gratiam*, nunc a *Sancto Josepho* nuncupatam, ostendit, regii plane ac pene inexhausti thesauri, ob *argenti* & *cobalti* abundantiam. Initio etiam hujus seculi, ceu Phœnix, resuscitabatur minerarum effossio, (quæ forte ante quinque secula jam satis celebrabatur,) ope civium quorundam Noribergensium spectatissimorum, videlicet exempli loco: *Dn. Anton.* FISCHER de OERINGEN &c. Sed dissidiis inter eos ortis parum abfuit, quin in pristinum chaos relaberentur cuncta; quæ jam denuo sub auspiciis *Celsiss. Principis Fürstenbergens.* JOSEPHI, eo usque florebant, ut ab anno 1720. ad 1746.

ultra 800000. floren. lætum in quæstum cesserint. Nec minus lucrosarum illarum in vicinia jacentium fodinarum mentio facienda est, quæ a *Sophia* & *nova Fortuna*, nec non *a Dei bonitate* denominantur. Sed ad Würtenbergiam, carissimum nobis terram, regrediamur, metallis itidem non infœcundam. Testantur hoc prope *Alpisbacum*, cœnobium sat illustre, fodinæ *Wolffgang* & *Eberhard, cobalti* pulcherrimi *argentique* venarum dives: in *Freudenstadii* vero vicinitate, vel in *St. Christophori valle*, *Ferdinandi* ac *Dorotheæ* fodinæ exstant; unde majoris etiam modi monetæ argenteæ anno 1740. catervatim cusæ prodierunt. In *valle* vero *Murgensi*, prope cœnobium *Reichenbach*, fodina *Kœnigswart* dicta venas *cupri*, *argenti* ac etiam *bismuthi* largitur. *Schoppagensis* vero *vallis*, in principatu *Fürstenbergico* sita, prope *Rippolslaviam* ab *acidulis* olim maxime insignem, venas continet ipsi alenti humo proxime substratas, *cupri* scilicet ac *plumbi*, ad argenti coctionem etiam vicinis locis exoptatissimi: profert simul ipsum *cuprum nativum* & *malachiten* gemmam & *pyritas globosos*, maximi diametri semipedalis, mirabili ceparum forma, ex circularibus stratis copiosissimis constructos. In magis *australi Sueviæ nostræ metallicæ parte*, versus Rheni angulum, quæ ad *Marchionatum Bado-Durlacensem* spectat, non minus celebres *plumbi argentique mineræ* prope *Badenweileram*, *Sulzburgum*, &c. offeruntur. Quid vero de *ferri fodinis* commemorem? uti *Ober-Kirchensibus Episcopatui Argentinensi subjectitiis*, plurimisque *Fürstenbergicis*, veluti prope *Hausach ad Kinzingam*, *Lippdingen*, *Wartenberg in Baar*, *Stuhlingen*, *Blumbergam ad Randen*, *Ippingam*, *Thiergarten juxta Mœskirchen*; quibus locis omnibus *ferri venæ* tam *saxeæ*, *Stufferz*, *quam globosæ*, *Bohnerz*, hinc inde separatim effossæ, suis dein locis mixtim Vulcano traduntur. Immo auri (ferrique) sacra fames quid non mortalia cogis pectora? fando, sed

sed fido ex ore accepimus, alibi accuratius dicenda, prope *Scaphusiam* metallifossores medias terebrasse profundasque rapidissimi ibi Rheni aquas, & e sicco ac firmiter per undas exstructo puteo longe optimas inde eruisse *ferri mineras.* Denique ipsi nostris manibus tractavimus *Achatæ puniceo-violacei* pulcherrima specimina, ex integro, qui inde conflatus dicitur, monte, in silva nigra, prope *Tribergam*, Austriaco dominio subjectam. Et cui non celebratæ *gemmeæ officinæ Friburgensium*, Gallos heu! nimis duros expertorum: qui inter alia admiranda, artificio stupendo, vix bis in Europa obvio, ope scilicet terebrarum adamantinarum longe subtilium, granatorum, qui quidem ex Bohemia advehuntur, sphærulas conficiunt numero vix uspiam copiosiores.

Tantum in gratiam problematis ab *illustri* LEIBNITIO propositi sit tentatum, qui plus uno loco optaverat, ut, quo modo tam peregrinorum submarinorum genera eaque adeo innumera fossilia, quam mineralia, certas per regiones catervatim aut una serie disposita jaceant, a viris naturæ curiosis indicetur: quo appareat, quæ loca, fossilibus scilicet marinis olim plane orbata, tum forte terras fuisse habitabiles prioresque illis locis, quæ submarinis petrefactis nunc copiose repleta animadvertuntur.

Apparet ergo ex his, medium mare olim secuisse *Sueviam*, testibus regionibus a nobis indicatis, *tertia* & *quarta*. Atque hujus quidem marini tractus quantitatem dimidiam fere obtegisse Sueviæ partem; directionem vero suam profundioris pelagi servasse a regione *Africi, Südwest*, ad oppositum *Caurum, Nordost*; illinc vero versus *Boream Zephyrumque*, terram habitabilem juxta, fuisse *regionem sextam metallicam* nunc, *& quintam belluarum olim sedem:* hinc porro, versus *Euro-notum, primam & alteram, lithobotanam & cochliferam.* Cohæsionem vero illius pelagici, nunc subterranei, tractus a parte *Helvetiæ* SCHEUCHZERUS,

BOURGUETUS &, magna nomina, GESNERUS, GARCIN & GAGNEBIN: a parte vero *Franconiæ* BAIERUS *&* *Celeberr.* WAGNERUS, *Baruthinus Archiater*, edocebunt. Majora vero in lucem proferent futuri dies, opinionum commenta delebunt, & curtarum obſervationum noſtrarum loco auctiores dabunt ſuisque numeris abſolutiores.

(*Memminga Halam miſſa, d. 26. Novembr. 1746.*)

SCHOLION.

Commentationi huic geographicæ, *de ſubterraneis foſſilium Suevicorum limitibus*, ſpicilegium quaſi quoddam adnexurus, id hoc majori meo me jure facere arbitror, quo juſtiori deſiderio ea, quam hic ſtatim definiam, *Sueviæ* portio locum ſibi atque nomen aliquod inter reliquas ſuas ſorores expoſcit, licet a *Clariſſ. Auctore* noſtro ex feſtinatione dicam, an conſilio? plane ſit prætermiſſa. Utcunque enim illa ſpatio tractuque præ cæteris minima ſit regio, nihilo tamen ſecius, ob inſignes & ſingulariter exactas *fluviatilium animalium petrificatorum* ſpecies, ſingularem quoque meretur attentionem. Neque eſt, quod hanc *Sueviæ* particulam regionis cujusdam ſuperius deſcriptæ terminis ſubjicias: & age! ſi etiam velis, cui demum ſupponeres? *Lithodendris* nemo ſane adjudicaverit: nec cum *terreſtribus cochleis* repent piſces; nec cum *coralliis* nova methodo efflореſcere incipient; nec *beſtiarum* denique *quadrupedum* cœtibus ſe unquam adſociabunt. Tandem quoque nec *conchylifera regio* aliquid in noſtram juris habet, uti quidem ob communia piſcium cum oſtracodermatis domicilia videri poſſet: partim enim hæc plane alius & ſeparatæ ab illis ſtructuræ atque generis ſunt animalia inſuperque teſtis undique circumſepta, præcipuis nimirum petrificationis ſuæ adminiculis: partim vero ipſi piſces noſtri foſſiles, per figuram ſuam

in

in flumina se potius vindicant, quam oceanum, ordinariam conchylium sedem. *Metalliferæ* denique *partis* mentio sine injuria abesse potest, utpote & longissimo a nostra dissitæ intervallo & nunquam etiam in *Sueviam nostram Ichthyolitheam* jus quoddam postulaturæ. Extremo atque eo sane perexiguo *Sueviæ* angulo circumscribitur *piscium* hic *tractus*, illinc, ubi ad septentrionem vergit oriens, solumque in se complectitur *Comitatum Pappenheimensem*. Abundat hæc terra insigni lapidis cujusdam scissilis, subrufo-albicantis paulloque consistentioris compaginis, copia, quem *Schristum* vulgo vocant. Hi lapides, si sub felici diffracti fuerint sidere, jucundo admodum oculis spectaculo, exhibent piscium, quin etiam interdum cancrorum, non figuras aut expressas imagines, sed accuratissima sceleta & quæ ipsi quoque dexterrimo anatomico, si in vivo pisce hæc æmulari velit, crucem figere possent. Nimirum hoc illud ipsum est, quod petrefactas has piscium reliquias eo nobiliores memorabilioresque reddit præ plurimis, immo, quid dicere vetat? omnibus cæteris *ichthyolithis*, in quibus squamæ tantum, aut, si propius a veritate aberrare mavis, musculorum carnisque sectiones expressæ apparent: quale exemplum petenti cui non noti sunt *lapides fissiles Mansfeldici*, cupro simul & piscibus petrefactis maxime abundantes? *Ichthyolithorum* horum *Pappenheimensium*, præter alia plura, duo inprimis elegantissima exemplaria, (alterum quidem piscis ad omnes usque vertebras & spinas perquam ordinate exossati, alterum vero capitis ejusmodi solum, naturalem partium situm exquisite servantis,) ornant museum naturæ magis, quam splendori accomodatum *Celeb. Viri, Joann. Joach.* LANGII, *Philos. & Matheseos Profess. Halensis & Academiæ nostræ Collegæ dignissimi*, quorum icones libro suo germanico, sub titulo: **Geschichte der Erden in den alleraltesten Zeiten**, edito, adjecit *Vir itidem clarus*, *Dn. J. G.* KRUGER, *Medic. & Phi-*

& Philos. ibidem Professor. Admirandæ vero huic piscium petrificationi hanc equidem statuerim caussam: Ad *calcaream* propius accedit *indolem ichthyolithus hic fissilis*, præ aliis hujus generis schistis, quod experimento constat, hinc etiam sub ipsa piscium immersione in primam horum lapidum massam, mollem adhuc & limosam, teneriores eorundem partes, ut caro, viscera, &c. a calcareo principio, propter conjunctam aquam, tum potentius agente celeriter, priusquam induratio absolvi potuit, consumtæ sunt, relictis solis & quasi semicalcinatis (si ita loqui licet,) durioribus partibus, nempe osseis; quæ dein, intervenientibus innumeris particulis lapideis, perfectam lapidum naturam induerunt. Atque hæc essent, quæ *septimæ* huic *Sueviæ subterraneæ regioni*, mea quidem sententia, destinassem, inque eo nunc omnino adquiescerem, nisi circa unicum adhuc *antecedentis observationis* locum aliqua retinerer dubitatione. Regiones nimirum metalliferas, si ferri excipias mineram, omnibus omnino petrefactis marino-terrestribus destitutas affirmat *Celeberrimus Auctor.* Verum enim vero, præter plures alias regiones, sententiæ huic suæ inprimis adversariam habere videtur *Mansfeldiam subterraneam*, læta minerarum cupri & diversissimarum conchylium petrefactarum vicinia superbam; ut jam ipsos taceam Ichthyolithos mineris his venereis fissilibus, proprie quidem in hanc classem non pertinentibus ingenitos. Nec consentit cum *Eo silva Hercynia*, continuis metallorum tractibus fundata simulque *echinitis*, *nautilitis*, *Ammonis cornubus*, *encrinis*, *turbinitis* & id genus aliis imprægnata. Qua de caussa mihi quidem paullo angustiores limites huic sententiæ statuendi videntur.

(*A. E. Büchner.*)

OBSER-

OBSERVATIO CXVI.

Dn. Lic. JO. CHRISTOPH. SCHILLINGII.

De

Sudore ſanguineo poſt graves convulſivos & ſpasmodicos affectus erumpente, feliciter tandem ſublato.

Puer, duodecimum adhuc agens annum, tempe ramenti phlegmatico-ſanguinei, habitus corporis laxi & ſpongioſi, ſanus antea, præter quam quod anno ætatis tertio, ſub exſiccatione variolarum malignarum & confluentium, motibus convulſivis, quumque hi ceſſarent, per decem dierum ſpatium aphonia afflictus fuerit, abhinc ſesquiannum ſuffocationibus præcordialibus, motibusque has comitantibus convulſivis, laborare cœpit. Ex his autem brevi reſtitutus, initio menſis Julii anni current, de capitis dolore tenſivo, odontalgia, & oppreſſione pectoris conqueſtus eſt, quos dolores circa medium ejusdem menſis ſanguinis ex angulo oculi ſiniſtri domeſtico effluxus excepit. Quum autem epithema (malo quidem conſilio) ex alumine, cum albumine ovi conquaſſato, paratum, oculo ſuperimpoſitum eſſet, tertio die poſtea motibus convulſivis miſerrime excruciatus fuit, opiſthotonos, emproſthotonos, riſus Sardonius, ſpaſmus cynicus, aliæque ſpaſmorum ſpecies, triſti adſtantibus ſpectaculo in illo obſervatæ, ſenſibus tamen externis, durante paroxyſmo, æque ac extra illum, officio ſuo fungentibus. Tempore autem intercalari varias mentitus eſt viſiones, præſertim viri cujusdam denigrati, qui varia illi objecta modo afferret, modo ſubmoveret, cui etiam illuſit, ac ſi præſens adſtiterit. Horis ejusdem diei veſpertinis affectus hi convulſivi & ſpasmodici paulatim remiſerunt; ſequutus

autem eſt vomitus, cum quo materiam viſcidam, lentam, notabili ſanguinis fluidi portione mixtam, ejecit. Die ſequenti cephalalgia, præſertim dolor circa arteriam frontalem, & radicem naſi calor p. n. & tumor harum partium, orti, quos affectus ſudor ſanguineus, ex limbo anguli ſiniſtri circa glandulam lacrymalem, minus tamen ex illa, itemque ſub palpebris, glandulis ſebaceis & poris inter cilia conſpicuis, unciarum circiter duarum pondere æſtimatus, excepit, qui partim linteaminibus abſterſus, partim in terram prolapſus, in coagulum abiit, exſiccatus vero fibroſus apparuit. Cumque nares internæ herba millefolii fricarentur, ſanguis exſtillavit, cum levamine dolorum capitis, & diſparentia tumoris, quod ſanguinis ſtillicidium per nares aliquot etiam diebus recurrit. Die ſecundo menſis Auguſti prævio ſtupore, ſopore p. n. anxietate & motibus ſpasmodicis, levibus tamen, aliqualis tumor mammillæ ſiniſtræ, magnitudinem imperialis æquans, conſpiciebatur, ex qua deinde per unius horæ ſpatium multus ſanguis exſudavit; quod etiam illo & ſequentibus diebus ſparſim in frontis ſiniſtra æque ac dextra parte, calvaria, nucha, humeris, utroque brachio, manibus, pectore, circa umbilicum, femoribus, genibus, ſuris, pedibusque accidit, quum ante eruptionem ſanguinis in parte affecta aliqualis elevatio cutis, pulſus durus, plerumque etiam ſopor p. n. quiritatio, jectigatio, pectoris oppreſſio & ſtupor, nec minus ſpasmodica artuum convulſio obſervata eſſent, qui affectus poſt ſanguinis eruptionem remiſerunt. Manſit interim æger ut plurimum orthoſtadios, valde ciborum appetens; ſudorem large emiſit ſeroſum, & in ſe- & excretionibus aliis ſano ſimilem ſe geſſit. Quum deinde menſis hujus die decimo ſeptimo ſudor hic ceſſaſſet, acerbiſſimi recurrerunt capitis dolores, pectoris oppreſſiones & anxietates, immo aliquot motuum convulſivorum paroxyſmi, quos ſanguinis exſcreatio & ejectio cum

tuſſi

tussi sequuta, itemque sanguinis per alvum secessio, quales excretiones sanguinis modo per os, modo per alvum, modo per poros cutis hinc inde, ad æquinoctium hujus anni vernale usque & ultra, alternatim sæpius recurrerunt, &, licet puer per aliquot interdum hebdomadas liber fuerit, non prius tamen, quam post illud tempus, prorsus convaluit: jam vero, quæ singularis Dei gratia est, optime valet. Adhibita autem sunt in hoc morbo, pro ratione indicantium, medicamenta temperantia, travmatica, tonica & antispasmodica, quot quidem eorum ob ægroti impatientiam adhiberi licuit, e quorum censu specificum alicujus effectum laudare vix valeo, eventum autem salutarem, a Deo largitum, submissa mente veneror.

E P I C R I S I S.

Quum sudor hic non secundum, sed præter naturam sanguineus in hoc puero excretus sit, ad ejus caussam eo penitius indagandam, tria potissimum momenta in censum veniunt, nimirum.

I. Conditio liquoris exsudati,

II. Vasa, quæ penetravit, &

III. Caussa efficiens.

I. Quod ad liquorem attinet exsudatum, sanguis ille est, ex parte nempe rubicunda & serosa constans. Observatum enim secundum allegatam historia morbi, talem non solum ex oculo sinistro & poris cutis diversarum corporis partium provenisse, verum etiam post excretionem in linteaminibus abstersoriis æque, ac in terra, in quam procidit, coagulum subiisse rubicundum, quod, exspirata parte fluida, filamentosum se præbuit. Partem sanguinis serosam per poros cutis in sanis & ægrotis, quacunque ex caussa ex glandulis miliaribus guttatim prodire, quotidiana constat experientia; ast partes rubicundæ, sive purpurei sanguinis globuli, quia

crassiores sunt serosis, non tam facili negotio transire valent, nisi p. n. modo resoluti & aperturis pororum minores redditi sint. Concludendum igitur est, majorem sanguinis rarefactionem & attenuationem in hoc ægroto nostro sudorem ejus sanguineum fovisse, quæ imminutam sulphurearum, aquearum & salinarum partium, fluidum hoc vitale constituentium, cohæsionem supponit. Ad hanc autem sanguinis conditionem partim temperamentum ægroti phlegmatico-sanguineum multum addidit momenti, quatenus ex naturali ejus crasi partes serosæ in illo nimis abundant, & hinc promtius resolvi & diffluere possunt; partim citatior sanguinis tum intestinus, tum progressivus per vasa sanguifera motus, qui ex motibus convulsivis & spasmodicis, morbum prægressis & concomitantibus, ortum duxit. Quoniam enim exinde vasa nervea æque ac sanguifera magis, quam par est, contrahuntur, ideo eo major quoque sanguinis conquassatio, & actio & reactio partium ejus constituentium, sicuti & celerior ejus motus per vasa progressivus evenit: quo intimior enim & celerior ille existit, eo magis quoque contiguitas sanguinis turbari, cohæsio partium naturalis interrumpi, calor & resolutio oriri, hinc fluxilior evadere, vasa cutis minora penetrare, & diapedesin subire potest. Id tamen neutiquam fieri posset, nisi vasa simul excretoria conniverent. Hæc vero in ægroto nostro patula satis, ad hunc sanguinem emittendum, fuisse necesse omnino est.

II. Vasa autem, per quæ sanguis resolutus promanavit, pori cutis sunt, sive oscula ductuum brevissima, ex glandulis subcutaneis exeuntia, cuticulamque perforantia, de quibus constat, quod valvulis sive sphincterulis, nudis quidem oculis minus, armatis tamen se manifestantibus, munita sint, & eodem modo se habeant, uti valvulæ in arteria meningea, temporali, subclavia, vertebrali, &c. præsentes, quæ pororum valvulæ partim ad modificandam & coërcendam

sensi-

sensibilem & insensibilem transspirationem, partim ad avertendum materiæ crassæ introitum ab extra, conducunt. Per hos poros quamdiu in statu naturali permanent, partes sanguinis aqueæ quidem cum aliis resolutis, præsertim peregrinis, mixtæ, modo sub specie vaporis, modo guttatim, ex massa sanguinea secerni consueverunt, grossiores autem, inprimis globuli rubicundi, non ita facile permeant, nisi pori ipsi p. n. modo relaxati sint. Id quum in hoc ægroto nostro factum sit, non solum ab habitu ejus laxiori & spongioso ortum esse putamus, in quo pori secundum naturam magis patent, quam in strictiori, verum etiam a spasmis perpessis, iisque acerbissimis, siquidem spasmi atoniam, hinc quoque majorem sphincterum relaxationem post se relinquere solent, ut liquor aliaque contenta, hinc sanguis ipse, nullo resistente obstaculo, transire possit. Idem quoque in iis, qui prægressis motibus convulsivis paralysi laborant, nec minus in moribundis, in aliis corporis partibus contingere videmus, ubi ob relaxationem & atoniam sphincterum vesicæ & intestini recti urina & fæces alvinæ, alias occlusæ, involuntarie emittuntur.

III. Caussa hujus affectus efficiens explicanda restat, quam motus convulsivi & spasmus (quos terminos pro synonymis agnoscimus) constituunt. Ut autem ratio spasmi eo liquidius pateat, notamus, quoscunque corporis musculos in perpetua actione & reactione deprehendi, unde motus tonicus fit, qui tamdiu in naturali conservatur statu, quamdiu debita fibrarum nervearum aliarumque structura & tensio æqualis permanet, id quod ex BLANCARDI aliorumque Auctorum classicorum mente a fluido nerveo subtilissimo oritur, quod in cerebro a sanguine secretum per nervos ad quasvis corporis partes, præsertim ad musculorum tendines, qui largioribus nervis in fasciam complicatis gaudent, fluit, & ob illorum irritationem motum excitat,

ſub quo motu ad ventrem muſculi refluunt, illum denuo proritant, & ad inſtar veſicularum inflatarum abbreviant, tendinemque verſus mediam muſculi partem contrahunt, quorſum partes illi annexæ ſimul rapiuntur, hac autem actione abſoluta, verſus tendinem recedunt, unde muſculi venter rurſus fatiſcit. Quod ſi autem ad hanc vel illam corporis partem, ob irregularem motum partium, impulſum hunc facientium, major eorum quantitas ad muſculos affluit, tunc in altera parte antagoniſta affluxus, hinc & æquilibrium motus debitum, imminuitur; illa autem, in quam major affluxus factus eſt, potentius contrahitur, & ſpaſmus, ſive motus convulſivus in ea partibusque annexis excitatur; ſicuti in alia, ubi affluxus ſufficiens deficit aut plane ceſſat, relaxatio & ineptitudo movendi, ſive paralyſeos ſpecies, evenit. Idem quoque de pororum ſphincteribus ſentiendum eſt, qui nihil aliud ſunt, quam muſculi contractores, licet minimi, in quibus itidem major fluidi nervei affluxus ſpaſmum, minor vero & deficiens atoniam gignere poteſt. Quum autem ex anatomicis conſtet, muſculos, eorumque partes conſtituentes in univerſa noſtri corporis machina vaſa ſanguifera undique cingere, & rurſus ab iis cingi, facile exinde colligitur, quod pro ratione ſtricturæ muſculorum, vel majoris vel minoris, vaſa ſanguifera magis vel minus quoque conſtringantur, & ſanguis in illis contentus celeriorem vel tardiorem patiatur protruſionem; ſpaſmis autem præſentibus, ſanguis ultra modum naturalem preſſus in vaſa adjacentia, & de hinc, ipſo nimirum reſoluto exiſtente, in minima quoque cutis organa, & glandulas ejus minimas, cedere, & relaxatis eorum oſculis ſeu poris, illos quoque permeare poſſit. Conſiderantibus igitur, morbum ægroti noſtri ſpaſmos non ſolum prægreſſos, verum etiam illum concomitatos eſſe, facile concludere licet, ſpaſmum cauſſam ſudoris ſanguinei efficientem conſtituiſſe.

Nomi-

Nominatim autem in oculorum angulis, ciliis & sub eorum palpebris id accidit, quoniam sanguis nimis resolutus a spasmis præsentibus ad subtilissima cerebri vasa, magis, quam par est, protrusus ibidemque, præsertim in dura matre & sinibus longitudinalibus congestus, stases, dolorem & tumorem circa arteriam frontalem & nasi radicem excitavit, & ad vasa adjacentia progressus est, donec eorum capacitatem superavit, & per pororum claustra, nimis hiantia, sudoris instar penetravit, ex quo dolores, antea præsentes, cessarunt, & partes, antea inflatæ, detumuerunt. Idem sentiendum de partibus corporis internis, inprimis pulmonibus, unde exscreatio & ejectio sanguinis cum tussi, itemque de hepate, ventriculo, singulisque reliquis partibus internis, unde secessus sanguinis per canalem intestinorum evenit. Nec minus id valet de sudore in capite, cervice, scapulis, brachiis, femoribus, genibus pedibusque observato, in quibus itidem sanguis rarefactus, velificante spasmo, per poros eorumque valvulas conniventes emissus est. Correcta autem sanguinis consistentia, fibrarum tono roborato, & spasmo depulso, medicamentis scilicet temperantibus, travmaticis, tonicis & antispasmodicis, æger per Dei gratiam convaluit.

Coronidis loco addere liceat, Rectorem Scholæ cujusdam vicinæ trivialis, ætatis annorum triginta, temperamenti phlegmatico - melancholici, habitus corporis laxioris, qui haud ita pridem febre continua cum purpura alba, & ante ejus eruptionem & sub illa, variis spasmorum generibus affligebatur, sub declinatione morbi itidem sanguinem exsudavisse, præsertim in pedibus, quia nempe durante morbo massa ejus sanguinea nimis resoluta erat, & pars ejus a spasmis ad vasa cutis minima, magis quoque, quam par est, relaxata, præternaturali modo protrudebatur, qui, juvante Deo, sanitati restitutus, adhuc bene valet.

(*Schleiza Variscorum Halam missa, d. 30. Nov. 1746.*)

OBSER-

OBSERVATIO CXVII.

Dn. D. CHRISTIANI GOTTLIEB FREGE.

Annotationes quædam ad Observation. IV. Volum. VII. horum Actorum, & speciatim ad dubia §. XVI. p. 28. proposita.

Singulares observationes de *Specificis*, præsertim antifebrilibus, & meditationes super ista adhuc collegi, quas vero ob argumenti partim gravitatem, partim ob varios laborum studiorumque nexus, nondum in ordinem redigere licuit. Hinc omnino gratissima mihi erat Observatio citata doctissimi Domini Collegæ, quam statim, utpote egregie elaboratam, in usus meos convertere studebam. Spero igitur, quum Vir experientissimus citata pagina Collegis suis quæstiones quasdam proposuerit enucleandas; fore ipsi non plane adversum, nec mihi indignum, si meas qualescunque cogitationes, pace Ejus ac Illustris Domini Præsidis, breviter tamen, pro temporis ac Voluminis hujus ratione, communicarem, ita, ut eas melioribus forte hac de materia adlatis omnino libenterque postponendas velim.

Ad quæstionem Imam igitur: An diarrhoea critica a symptomatica funesta inter alia signa etiam ex hoc distinguatur, quod *illa* remediis facile obediat, symptomatibus inde malis prodeuntibus; hæc vero remediis ægre mitigetur? respondeo: Tales febres epidemicas (& forte omnes epidemicas,) ex aëre provenire & hinc in primis sic dictis viis originem suam figere, egregie & inter alios optime, ut mihi videtur, demonstrarunt Illustr. b. m. HOFFMANNUS *in Med. System. rational. Tom. II. Part. II. Cap. IV. & Part. III. Cap. VII.* & Excellentiss. HEISTERUS *in Compendio Medicinæ practicæ, Cap. V.* ubi itidem quoque ad quæstionem hanc

Dn.

Dn. Collegæ *l. c. p. 19.* §. *XII.* reſpondetur. Hinc criſes & methodum medendi optimam quoque per primas vias fieri, ibidem demonſtratum legitur, id quod pauci Practici & nulli fere theoretici, hypotheſibus vel nimium metaphyſicis, vel nimium mechanicis adſtricti, cognoſcere potuerunt; obſervationes vero nolentium volentium cunctorum teſtantur, & SYDENHAMIUS diligentiſſimus eam ob cauſſam, quum in his tenebris anxie hæſitaverit, ipſam exſpectandi viam, quamvis ſæpe dubiam, eſt ingreſſus. Conf. *de vomitu critico* BOERHAAVII *Prælect. Tom. VI. pag. 105. van* SWIETEN *Commentar. in* BOERHAAVII *Aphor. Tom. II. p. 225. 229. 327. 331. 408. 564. & de diarrhœis p. 486. 264. 265. 387.* Hic enim, ut opinor, HELMONTII dictum de anticipandis, ut ait, criſibus valet, quia, ut loca citata teſtantur, plurimum miaſmatis febrilis per viam breviſſimam ſic ejicitur ac ſuperatur; methodo vero licet blande diaphoretica, præſertim ab initio, ſine evacuatione primarum viarum, omne quicquid eſt impurum, per innumera ac infinita fere vaſa totius machinæ capillaria diffunditur, ac per omnium longiſſimam viam & per mediam vitam, i. e. per lympham nutritiam ſeu vitalem, tandem cogitur & eliminatur, quod licet ſæpe non infeliciter, quæritur tamen, an æque facile ac ſecurius fiat? Conf. BOERHAAVE *Prælect. Tom. VI. p 306. ad* §. *956. Vol. III. p. 573. 590. van* SWIETEN *loc. cit. Tom. II. p. 59. 530. 478.* HOFFMANNUS *l. c. Tom. II. p. 117.* Temperamentorum vero rationem eſſe habendam, non adverſatur. Abſceſſus criticos fieri plerumque ex turbatione febris, i. e. ex errore artis, vel ægri & adſtantium, docetur in *Memoires Chirurgicales Tom. I. pag. 117.*

Ex his igitur facile apparet, *diarrhœam criticam* ſemper ab initio & cum euphoria, *ſymptomaticam* vero tantum in fine morbi accedere, aſt gravitatem ex materiæ malignitate, i. e. ex virium proſtratione, recte quidem judicari, (vid.

van SWIETEN *aliique l. citatis*) tandemque diluentia diuretica a), cum oppositis acri specifico acidis, optima quoque in his febribus purificantia esse, melioraque diaphoreticis, uti BOERHAAVIUS *in Tract. de viribus medicamentorum* optime demonstrasse, in praxi vero, ut fit more humano, sæpe neglexisse videtur.

Habeo quidem adhuc nonnulla tum de essentiali febrium differentia, intermittentium nempe, remittentium & continentium seu inflammatoriarum, quarum ultimæ rursus ratione massæ sanguineæ vel universales, vel particulares, singulæ vero vel idiopathicæ, vel symptomaticæ, tum de differentia ratione ætatis, temperamenti, sexus & vitæ generis, utpote ad methodum medendi maxime necessaria; nec non de invertendis præveniendisque crisibus, in quibus singulis momentis & parentes nostri, quamvis reverendi nominis, hypothesibus nonnullis tamen hinc inde decepti esse videntur. Sed hæc aliaque ad aliud tempus reservare lubet b).

Ad quæstionem II. de sensu imaginario tumoris artuum, unde proveniat, HOFFMANNUS quidem *in Med. system. rat. Tom. III. p. 108. §. XXX.* existimat, fallaciam imaginationis esse; sed quidni etiam motum sanguinis, seu fluidi nervei, ad peripheriam indicare posset, quum in eo omnis sensus quasi resideat, & amputati v. g. sæpe talem sensum habeant, ac si in truncato loco totum adhuc adsit membrum, & ipsum extremum, quamvis ablatum, adhuc sentirent articu-

a) Vid. τȣ̃ πρακτικωτάτȣ WAGNERI Lubecensis methodus, in Illustris HEISTERI *Compend. practic. Cap. V. §. 32. p. 104. postea mixtura quadam temperante diapnoico-diuretica continuat.*

b) Quando de Babylone, seu confusione linguarum medicarum (quidni & theologicarum & philosophicarum?) eum in finem, ut Deus O. M. mysteria medicinæ & sapientiæ suæ pro arbitrio suo sibi solus servet, schediasma tradam.

ticulum, id quod BOERHAAVIUS ſæpe in exemplum de miris ſenſationum nervoſarum effectibus adducit.

Ad quæſtionem III. ſtrias mucoſas in ſero, non corrupti, ſed potius inflammati indicia eſſe, exinde concludo, quia ſerum albumini ſimile, præſertim ab igne febrili facile cogitur & verſa vice omne, quod coit, præſertim in febribus, pro ſigno inflammationis habetur, ut in pleuriticis; e contrario autem omne, quod corrumpitur, diſſolutionem principiorum potius efficit atque deſignat.

Ad quæſtionem IV. de debilitate febrili, neſcio an quis elegantius nervoſiusque egerit BOERHAAVIO *in Aphoriſmis & van* SWIETEN *in Commentariis ſuper eos, §. 660. ſq. de debilitate febrili.*

Hinc quoque quoad quæſtionem V. judico, debilitatem iſtam non quidem ſemper miaſma malignum indicare, attamen gradus iſtius debilitatis, i. e. majorem debilitatem & magnam virium proſtrationem, uno omnium Practicorum ore ſemper pro ſigno malignitatis haberi, inprimis pulſum debilem & ſummam præcordiorum anguſtiam, quippe quæ, ut HOFFMANNUS ingenioſe hariolatur, miaſma inprimis adhuc circa centra ſeu plexus nervorum hærere, ſignaret. Conf. *van* SWIETEN *l. c. Tom. II. p. 202. 442. & Actor. Nat. Curioſ. Vol. VII. Append. p. 200. §. 9.* Sed nonne hæc, niſi omnia me fallunt, vel magnam obſtructionem, vel ſummum vitæ, i. e. virium ex nervis fluentium impedimentum periculumque portendunt?

Quæſtio VI. & VII. agit de ſignis venæſectionem indicantibus in his febribus, præſertim qualis pulſus eam indicet & in quanam debilitatis ſpecie conducat? Nimis diffuſus hic quoque fierem, ſi omnia, quæ jam in SWIETENIO aliisque hac de re præclare ſcripta exſtant, repetere vellem, quare paucis modo reſponſum meum cum decidendi ratione expediam, quamvis multis adhuc diſputationibus hæc venæſe-

næsectionis species in hisce febribus, immo & in aliis morbis sit subjecta. Ego quidem venæsectionem non nisi in plethora admitto; at enim vero hæc diæta, temperamento & pulsu pleno judicatur: si igitur debilitas in plethora est, seu vires tantum ex plenitudine supprimuntur, nihilosecius signa plethoræ adsunt, hæc vero si adsunt, qualis pulsus & qualis debilitas venæsectionem requirat exinde certo, quasi ex tripode, judicavi, feliciterque eam vel instituendam, vel omittendam curavi. Ceterum conf. b. SCHULZII, Halensis, dissert. de *erroribus haud vulgaribus in Medicina & Chirurgia, p. 64. §. XXXVII.*

OBSERVATIO CXVIII.

Dn. D. CHRISTIAN GOTTLIEB FREGE.

De

Styptico novo ac facili in hæmorrhagia dentium evulsorum sæpe lethali.

Vocat celeberrimus DETHARDINGIUS, in Dissertat. peculiari historias morborum a Medicis in se ipsis expertorum & fide summa conscriptorum, propterea *arcanas*, quod singula in iis phænomena momentaque optime ab ipsis Medicis, ceu sagacioribus naturæ venatoribus, attendi, rimari, perpendi atque consignari possint. Ergo quid in hæmorrhagia dentis molaris evulsi in me ipso expertus sim, id quod ipsis Calendis Novembris anni nuperrime elapsi accidit, fideliter narrabo. Ab evulsione dentium præsertim ultimorum molarium, lethales non raro hæmorrhagias ortas esse, nullo vulgari styptico coercendas, bene multa jam celeberrimorum Observatorum exempla testantur. Sic in Celeberrimi HALLERI elegantissimis Commentariis ad divi BOERHAAVII

HAAVII *Inſtitutiones, Vol. II. pag. 34. not. b.* exempla citantur. Et exercitatiſſimus ille in medendis dentium morbis Medicus, FAUCHARDUS (in edit. germanica Opuſculi ſui, *Part. II. p. 187.*) fatetur, hæmorrhagias ab evulſis dentibus ſibi obtigiſſe, quas nullo plane ſtyptico potuerit refrænare, ita ut morti miſeros illos relinquere fuerit coactus; id quod BOHNIO & DRECHSLERO, Lipſienſium olim celeberrimis Medicis, quoque accidiſſe, relatum & legi & audivi. Solam aliquando, ut Chirurgi dicunt, compreſſionem per ſingularem & laborioſum apparatum, in deſperatiſſimo malo, vix tamen ſemper præſidio eſſe, FAUCHARDUS quoque *l. c. Part. I. p. 279. & 290.* auctor eſt. Hunc clariſſimus *van* SWIETEN ſequutus in egregiis ad Aphoriſmos BOERHAAVII *Commentariis, Tom. I. p. 347., ubi ab evulſo*, inquit, *dente molari non alcohole poterat ſiſti hæmorrhagia, nec vitriolo, cet. tandem repleto ſiccis plumaceolis alveolo & valida aſſidua compreſſione digito adſtantis famuli.* Addit quoque p. 224. rationem, dicens: *Dum parva arteriola dentis evulſi in alveolo latens læſa ſanguinem fundit, ſæpe ad mortem usque, hoc non fit ideo, quia tam parvus arteriæ ramus læſus eſt, ſed quia oſſeæ alveoli ſuperficiei adfixus non poteſt ſe contrahere & ſic claudi.*

Erat mihi ultimus dens molaris in latere ſiniſtro maxillæ ſuperioris carioſus, isque decimus ſextus: Nam ut aliquoties numeravi, in ſuperiori maxilla ſedecim, in inferiori vero 14. tantum dentes reperi, id quod ideo curatius deſcribo, quia nondum ſatis mihi conſtat, num ramulus iſte arterioſus inſignior mox ultimum, an penultimum vel plures dentes ingrediatur. Vexarat me iſta caries ſæpius, quam anti carioſis ſubinde placare ſtudueram; tandem cunctis nequidquam proficientibus, dolorum impatiens, a Chirurgo bene gnaro dentem curabam evellendum. Primum ſanguis illo die mox ſiſti videbatur, procidebat tamen poſt ali-

quot horas polyposa sanguinis concretio ex alveolo, a nimium irruente sanguine forte protrusa, id quod aliquoties fiebat, ita ut tandem insequenti nocte ob nimium sanguinis profluvium & suffocationis metum, dormire vix potuerim, immo nec altero die cibum capere, quoniam nullo styptico, v. g. lana aceto fortissimo vel alcohole succida, nec alio hæmorrhagiam sistere poteram. Ultimo denique in mentem veniebat simile exemplum, quod veteranus quidam urbis hujus Chirurgus, nomine *Mathesius*, (cui inventionis gloria debetur,) mihi narraverat & singulare simul remedium, in pari casu b. D. DRECHSLERO, in extrema ut ajunt desperatione, auxilium præstiterat. Nimirum nec forte sine divino quodam auspicio (quod sæpe intelligere nolentes, in summo periculo sentire cogimur) tunc is de auxilio meditabundus *emplastrum* dictum *Pamphilii* mente arripit, ut optimum infarciens ac simul stypticum, adstringens & comprimens. Id, quod cogitaverat, extemplo etiam juvat & in momento ut ajunt temporis. Idem pariter mihi de vita interdum jam sollicito, accidebat. Omnes enim emplastrum illud indicationes simul adimplebat, quas quisque poterat desiderare, dum non modo obstruit & adstringit, sed refrigeratum etiam statim & optimi apparatus instar comprimit, ita ut post horæ dimidium sine periculo illud eximire potuerim & sine ullo hæmorrhagiæ ulterioris metu perfecte fuerim sanatus. Forte & in aliis casibus idem emplastrum ceu accommodatius stypticum poterit usurpari, siquidem inter varii generis styptica, quæ novimus, nec omnia tuta, nec singula omnibus locis accommodata esse cuilibet experto Chirurgo per se innotescit. Unicum hoc adhuc subjungam observationi, nimirum altero anno, quod & laudatus FAUCHARDUS sæpius animadvertit, ultimum quoque *dentem alterius lateris & in eodem loco seu dimensionis puncto*, mihi factum fuisse cariosum, quem adhuc mixtura quadam

dam ex balſami de Copaiba, vel melius Peruviani nigri & ſpiritus vini camphorati crocati partibus æqualibus, goſſypio alternis diebus exceptis & denti per leve artificium inditis, ita conſervavi, ut aliqua fere ratione curatus videatur, ſaltim & aërem & potum frigidum absque incommodo rurſus fert, quamvis etiam per aliquot hebdomades ſæpe nihil de mixtura illa vel Goſſypio adplicatum fuerit.

OBSERVATIO CXIX.

Dn. D. CHRISTIANI GOTTLIEB FREGE.

De

Eriophoro & ſcirpo maximo, ceu euporiſtis contra ambuſta.

Equidem credo, quod etiam in peculiari ſchediaſmate, volente Deo, demonſtraturus ſum, ſpecificum medicamentum iſtud optimum eſſe & vocari, quod requiſitas a Medico indicationes cunctas, & quidem in juſta poſſidet menſura. Talia empiricis ſæpe nota ſunt, eo tamen diſcrimine, ut ſine ratione eadem adhibeant, cum e contrario periti Medici cum ratione & ſecundum differentem circumſtantiarum variantium ſtatum, talia in uſum vocare ſoleant. Sic nullum fere ſimplex, v. gr. rhabarbarum, plane ſimplices vires habet, quaſi omnes alias excluderet, ſiquidem, rhabarbarum ex variis partibus diſtinctæ efficaciæ compoſitum eſſe, cuilibet innoteſcit. Si vero tales indicationes occurrunt, quas in optima jam & naturali ſua mixtione rhabarbarum ad ſcopum quendam medicum habet conjunctas, tunc tale ſimplex, in morbo quoque ſimplici, vocamus *ſpecificum*, hocque ſi facile parabile, vel cuivis quotidie obvium fuerit, vulgo *domeſticum* audit, ſive euporiſtum. Talia ex quotidiano uſu ſemper plura innoteſcunt & experientiæ magis,

quam

quam arti debentur, utilissima & sane pretiosa, utut vulgarissima, ita ut notanda potius, quam oblivioni tradenda sint. Inter hæc duo jam contra ambusta referam, & quatenus indicationibus faciant satis, si non penitius, tamen aliqua ratione inquiram.

Alterum a Dom. *Hoppio*, mercatore Geræ Variscorum incluto, & naturalium rerum diligentissimo sectatore, mihi manifestatum est, tanquam familiæ arcanum, estque *Eriophorum,* seu gramen lanatum, vel lana potius ista vegetabilis, florum loco gramini illi insidens circa autumni initia. Involvitur vel tegitur modo ambusta pars lana ista, quæ ab initio pruritum auget, post horæ quadrantem vero dolorem omnem & inflammationem aufert. An in magnis combustionibus eundem promtum effectum edat, Dom. HOPPIUS quidem adseverat, ego vero nondum expertus dicere possum, utpote qui in lenibus saltem id tentavi & certum deprehendi. Crescit illa herba in locis paludosis, lana vero illa albo serico fere similis, paulo tamen rigidior est, & fere adstringentes, lenes tamen vires præ se ferre videtur (*) Alterum remedium (prius simul illustrans) constituit pulpa illa, vel etiam ita forte vocanda lana sericea, in capitulis *scirpi palustris* seu *junci maximi* reperiunda. Hac ipsa, prout mulier quædam mihi retulit, quæ ideo multum ejus quotannis colligit, ut pauperibus tempore necessitatis opem ferat, graviter ambusta loca plane denseque obvelantur & involvuntur, unde omnis mox dolor ac inflammatio plane remittit.

Scio equidem, medicamenta ad graves inflammationes sistendas requiri fere ex emollientibus, temperantibus seu anti-

(*) Sed gossypium verum utraque altera lana paullo mollius videtur, hæc quoque per microscopium & compactior & nitidior adparet, quasi ex sale quodam composita esset. Per artem chemicam vix quidquam inde educi posse credo.

antipyreticis & resolventibus composita, siquidem resolvi nihil potest, nisi obstructum & emolliatur, & æstus nimium infarciens temperetur, & robur tandem laxatis partibus addatur. Num igitur dicta euporista partim æstum auferant, partim molli & simul terreo principio leniant ac leviter simul adstringant, eoque ipso resolvant, id quidem nondum satis perspicue & pro certo tradere ausim. Videtur tamen is mihi agendi modus esse & ex aliis, in tali læsione pariter proficuis remediis confirmari.

Quæri adhuc posset, num etiam in alio inflammationum genere hoc remedium prodesse quidquam possit, v. gr. in phlegmone, vel in inflammatione mammarum, id quod nondum asserere mihi licet, tentabo tamen prima, quæ dabitur, occasione. Neque enim plane est improbabile, fore, quum simplex illud specificum indicationes resolventis pharmaci eatenus in se contineat, ut quidquam saltim ab initio inflammationis ejus ope efficiatur.

(*Lipsia Halam missæ d. 6. Decembr. 1746.*)

OBSERVATIO CXX.

Dn. D. J. G. BLOCK.

Calculus ultra 28. annos in urethra hærens, feliciter tandem ablatus.

Vir clarus & doctus, quadraginta quatuor annorum, sexto & decimo ætatis suæ anno non dolores solum nephriticos, sed etiam promotionem ac progressum calculi usque ad glandem penis persensit. Hic calculus, non quidem molestus laboranti, octo & viginti annos in eo loco substitit, majoraque cepit incrementa. Anno MDCCXLV. mense Augusto aquam mineralem Pyrmontanam potans, die decimo sexto multis doloribus, cum aliqua retentione urinæ,

fuit adflictus, hocque facto potui finem fecit & alia medicamenta antinephritica in usum vocavit. Quum autem hæc exoptatum non præstarent effectum, ansa dabatur in circumstantias supra dictas, nunquam Medico antea satis detectas, accuratius inquirendi. Æger itaque præterita iterum in animum revocans, fragmentum calculi attulit, quod anno MDCCXL. digitis extraxit. *Vid. Tab. VIII. Fig. 1. lit. a.* Facta ulteriori indagatione & instrumento chirurgico, cathetere nempe, adhibito, deprehendebatur, veram hujus mali caussam esse lapidem in glande situm, qui, cum secundum sanæ rationis leges nullis medicamentis e medio tolli posset, die XX. Augusti manu habili chirurgica, mediantibus simplicioribus instrumentis & levi incisione in inferiori parte glandis facta, frustulatim intra breve temporis spatium fuit extractus. *Vid. Fig. 1. bb.* Pondus omnium frustulorum æquabat integram drachmam. Ipse autem æger intra paucos dies feliciter sanatus, firma nunc fruitur valetudine. Levi incommodo in emissione urinæ Vir hic clarissimus laboravit antea, ut coactus fuerit sub hoc actu lapidem digito quadantenus in latus propellere, quod tamen nunc desiit. Contraxerat interim matrimonium, sub eoque minime impeditus fuit a propagatione sobolis, teste filio, sex annos jam nato, adhuc vegeto & vivo. Nondum huic similis casus mihi in observationibus medicis & chirurgicis præstantissimorum Virorum occurrit, quamvis dentur plura exempla calculorum ex urethra exsectorum & extractorum. In SCHURIGII *Lithologia* autem exempla quædam huic quadantenus analoga exstant; differunt tamen non solum ratione loci & temporis, sed etiam intuitu aliarum notabilium circumstantiarum.

Volum. VIII. Act. A. N. C.
Tabula VIII.

ad Observ: CXX. p. 442.

Fig. 5.

ad Observ: CXXII.

Fig. 1.

Fig. 2.

ad Observ: CXXI. p. 444.

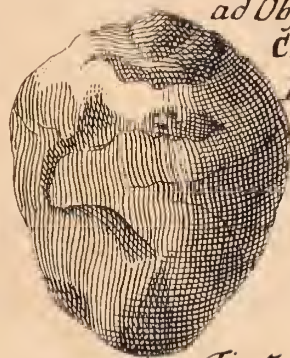

Fig. 4.

Fig. 3.

OBSERVATIO CXXI.

Dn. D. J. G. BLOCK.

Calculus per alvum excretus, variaque cum eo instituta experimenta.

Vir plurimum reverendus LXIII. annos natus, temperamento ſanguineo-cholerico, ingenio hilari, corpore gracili, valetudine ſatis conſtante gaudens, niſi quod interdum doloribus arthriticis vexatus fuerit, ob varia impedimenta & paſſiones colicas primum menſe Septembre anni elapſi aqua minerali Pyrmontana, cum lacte bubulo mixta, uti cœpit, elapſis autem vix tribus diebus in febrem catarrhalem incidit & tuſſi vehemente ſimul adflictus fuit, eamque ob cauſſam uſum harum acidularum ſtatim omiſit; poſt aliquot dies rurſus incipiens, denuo finem potandi facere coactus fuit, partim ob magis exaſperatam tuſſim, partim ob febrem lentam & continuam ſuccedentem, partim denique ob languidam & vagam arthritidem. Hoc morbo & his ſymptomatibus Vir hic venerandus laboravit per XIV. dies, non neglectis interim medicamentis congruis. Die XIV. Octobr. durante adhuc morbo, magnis doloribus colicis, vomitibus ſingultibusque excruciatus, intra biduum quidem remediis convenientibus levatus fuit; die autem XVI. hujus menſis, tempore veſpertino, tam vehementes atque horrendos dolores, ac preſſionem cujusdam materiæ vel ſubſtantiæ durioris & inſolitæ in inteſtino dextro iterum ſuſtinuit, quales in parturiente vix notantur fœmina. Uxor ejusdem & aliæ mulieres adſtantes, clyſteribus adhibitis, digito vel etiam alio inſtrumento obſtaculum hoc, ſed fruſtra, removere tentabant. Tandem æger ipſe, adjuvante natura,

maximis conatibus effecit, ut calculus *Tab. VIII. Fig. 2.* delineatus per alvum, cum sonitu bombardæ simili, expelleretur. Hoc calculo liberatus, ad pristinam rediit euphoriam, totusque morbus una cum symptomatibus antea dictis funditus quasi sublatus est. Consanuit intra paucos dies ita, ut officiis ecclesiasticis iterum more solito fungi potuerit, valetque adhuc quam optime.

Forma & figura hujus calculi similis est ovo columbino, pondus ad unciam dimidiam accedit, color autem flavus est, ad instar radicis Rhabarbari, tam quoad externam, quam internam substantiam.

Quæritur nunc, ubinam proprie latitaverit, atque incrementum suum sumserit hic calculus? Negandum equidem non est, admodum difficulter indicari posse istum locum, non procul tamen ab organo bilis secretorio, in intestino nempe duodeno vel jejuno, procul dubio constituendus ille videtur. Substantia enim totius massæ ex meris lamellis composita, uti ex dissecto calculo *Fig. 3. & 4.* adparet, color externus & internus æqualis, pressiones antehac circa præcordia notatæ, adpetitus quodammodo depravatus, vomitus frequentes atque singultus, promotio hujus calculi sub doloribus ultimis colicis e superiore regione abdominis, vel potius intestinorum, versus inferiorem, usque ad expulsionem observata, dictis omnino fidem faciunt. Instituta dein sequentia experimenta chemica clarius adhuc indicant, bilem præcipuam tam originis, quam incrementi hujus calculi constituisse materiam, quoniam nimirum is

a) in aqua natat tingitque chartam colore flavo;

b) in spiritu vini subsidet, eundemque in charta relinquit colorem;

c) Frag-

c) Fragmenta ejus carbonibus vivis impoſita liqueſcunt, olent urinam vaporantem, odor tamen ultimo evadit empyreumaticus, remanentibus dein nigris particulis.

d) Spiritus ſalis acidus calculo ſuperfuſus non efferveſcit, ſed evadit ſubflavus ipſe calculus, illiusque fragmenta ima petunt. Sequente die color ſubflavus calculi deprehendebatur mutatus in viridem flavo miſtum. Liquore autem iſto ſuper carbonibus bulliente, ſtatim color ſumme viridis emergebat, ac ſi viride aeris in aceto eſſet ſolutum. Poſt refrigerationem recepit colorem flavum, ſolutioni ſolis cum aqua regia factæ ſimilem. Calculus, nondum perfecte ſolutus, partim ſupernatabat, partim ſubſidebat, ejusque particulæ nigræ locum occupabant in fundo, ſubflavæ autem in ſuperficie aquæ hærebant. Addito oleo tartari per deliquium præcipitantur flocculi ſubalbidi, liquor evadit magis flavus & particulæ partim ſubcandidæ, partim vero ſubnigræ adparent, chartæ vero colorem imprimunt ex fuſco viridem. Hic liquor in dies mutabatur in colorem viridiorem, qualis notabitur infra ſub lit. g.

e) Spiritus nitri acidus adfuſus calculo efferveſcit, color ab initio ſubniger mutatur dein in rubro violaceum & poſt aliquot momenta in tincturæ antimonii ſimilem; calculus vero ipſe ſupernatat. Die ſubſequente color rubicundus evaſit paulo lucidior; igni impoſitus liquor perdidit penitus hunc colorem, ſuccedente tamen alio æque flavo, qualem produxit experimentum antecedens cum ſpiritu ſalis. Subſtantia calculi ſupernatabat in principio floccis candido-flavis circumdata; liquore autem refrigerato colorem & naturam induebat ceræ.

 Cum

Cum oleo tartari per deliquium non mutatur, color ſaltem emergit flavus, ſolutioni nitri cum aqua regia ſimilis. Particula ſuper chartam comminuta colorem in ea relinquit flavum, non diſſimilem gummi guttæ.

f) Experimentum cum aqua forti inſtitutum eadem monſtravit, quæ experimentum cum ſpiritu nitri exhibebat.

g) Spiritus vitrioli acidus calculo adfuſus non efferveſcit, nec color mutatur tam primo, quam ſecundo die. Subſtantia lapidis natat. Carbonibus candentibus impoſitus liquor viridi tingebatur colore, uti ſpiritus ſalis acidus. Verum in eodem caloris gradu intra breve tempus color iterum mutacatur in flavum, prout in experimento cum ſpiritu ſalis & nitri inſtituto eveniebat. Oleum tartari per deliquium additum præcipitabat flocculos partim ſubalbos, partim ſubnigros & color liquoris fiebat ſolutioni bilis cum aqua ſimilis. Corpus ſolidum tingit chartam eodem colore, quo bilis.

h) Adfuſo aceto deſtillato nulla notatur efferveſcentia. Subſtantia calculi fundum petit, relicto colore ſubflavo. Poſtridie nullus color ſupererat. Super carbones eadem manebat ſubſtantia calculi, magis tamen ad ſolutionem inclinans, coloris flavi.

i) Cum liquore terræ foliatæ tartari idem erat effectus atque cum aceto deſtillato.

k) Cum oleo tartari per deliquium nullam mutationem ſubit, ſed calculus natat retinetque colorem fuſcum; addita vero aqua ſimplici colorem induit bili quodammodo ſimilem.

l) Cum

l) Cum oleo terebinthinæ ſubſtantia calculi nigreſcit; oleum vero flaveſcit, diuque ita permanet.

m) Cum oleo vitrioli dulci color fit quodammodo flavus, ſine mutatione.

n) Cum ſpiritu nitri dulci primum color viridis, ad inſtar ſolutionis Veneris cum aqua forti, prodibat; poſt horæ ſpatium vero calculus ſubſidet & tincturam antimonii colore imitatur liquor, qui denuo dein commotus colorem quidem admodum viridem induit, ſed elapſis 2. vel 3. minutis iterum mutatur in cœruleum, deinde 3. vel 4. minutis poſt in coccineum. Sedimentum calculi eſt viride. Diebus ſequentibus liquor colore iterum tincturæ antimonii ſimilis erat. Calculus ſubſidens colorem obtinebat flavum, ochræ luteæ non diſſimilem.

o) Cum ſpiritu ſalis dulci ad inſtar ſolutionis Veneris cum aqua forti color erat. Calculi autem ſubſtantia magis magisque vireſcebat.

De reliquo ſimillimum caſum exhibent *Miſcellanea phyſ. med. mathemat.* Illuſtr. Dn. Præſidis, *Ann. 1730. Menſ. Maj. Claſſ. IV. Artic. 7.* Plures vero deprehenduntur in *Ephem. Nat. Curioſor.* itemque apud SCHENKIUM, ZACUTUM, LUSITANUM, PANAROLLUM, ZWINGERUM, BARTHOLINUM, inprimis autem apud SCHURIGIUM.

(*Brema Noribergam miſſæ, d. 15. Januar. 1747.*)

OBSER-

OBSERVATIO CXXII.

Dn. D. PAULI GERARD. MOERING.

Phytolithus Zeæ LINNÆI, in ſchiſto nigro duriuſculo.

Schiſtus (a) niger, duriuſculus eſt, cuprum atque parum argenti continens, Ilmenavienſis e Ducatu Vinarienſi, qui rarum hoc diluvii univerſalis monimentum fovet, phytolithis adnumerandus. Poſſidet amicus & collega honoratiſſimus, *Dn. D. Paul. Chriſtian.* MULLERUS, Sereniſſ. aulæ Anhaltino-Serveſtanæ Conſiliarius & Archiater, archetypum, ad cujus normam ſuperiore anno, quum Serveſtæ aliquamdiu commorarer, figuram meam delineandam curavi. Inter diſtinctiora ſane ſpecimina, frumentaceos culmos & ſpicas exhibentia, noſtrum fere eminet. Quamvis enim SCHEUCHZERUS *Herbar. diluv. p. 7. Tab. I. fig. 1.* ariſtam frumentaceam, in ſchiſto nigro Glaronenſi detectam, repræſentaverit, jure tamen de eadem ambigit, an tritici, an vero ſecalis, aut hordei demum ſpicam imitetur; licet ad hordeaceam, me judice, proxime accedat. Aliam hordei ſpicam, ſchiſto Hercynico cinereo impreſſam, æri incidendam curavit celeb. *Dn. D. Fr. Ern.* BRUCKMANNUS *Magnal. Dei ſubterr. Part. II. pag. 263. Tab. 32. fig. 1.* qua de tamen, quoniam impreſſio nimis obſcura eſt, æquo jure

(a) Eo nomine generico utitur LINNÆUS in *Syſt. Natur.* cujus varias ſpecies vide ab *eodem l. c.* GRONOVIO *Ind. ſupell. lapid. p. 2. p. 17.* inter graptolithos & *p. 28.* inter ichthyolithos; LANGIO *in Adpend. ad Act. Nat. Curioſ. Vol. VI. p. 136.* & ab aliis enumeratas.

jure dubitari poteſt, annon potius *alopecurum culmo erecto* ROY. *Prodr. 54.* aut *phalaridem* LINNÆI, aut *ſpiculam craſſiorem Poæ ſpiculis confertis, uno verſu diſpoſitis* LINNÆI *Hort. Cliffort. 28.* exprimat, figura pro hordei ſpica nimis brevi atque craſſa. Pulcram nobis ariſtam, in ſchiſto nigricante duriſſimo repertam, offert clariſſ. M. *Sam. Theoph.* LANGIUS *in meditationibus de Schiſto, Adpendici Act. Nat. Cur. Vol. VI.* inſertis. De ea vix dubitaverim, pertinere vel ad *Triticum, foliis acuminatis pungentibus* ROY *Prodr. 71.* vel propius adhuc forte ad *Arundinem foliorum lateribus convolutis, acumine pungente*, LINNÆI *Flor. Lappon.* §. *26.* ſi modo in lapide locuſtarum veſtigia paullo clarius exiſterent, quam in *fig. I. Tab. II. Adpend. cit.* exſculpta ſunt. Majori admodum reverendus Auctor luci rem expoſuiſſet, ſi prolixius ſemina cum folliculis, quorum §. *21. l. c.* meminit, explicaſſet, vel figura ſeorſim picta, unum alterumve folliculum diſtinctiorem adpoſuiſſet.

Venio ad noſtrum ſchiſtum, qui fiſſus in laminarum oppoſitarum ſuperficie duplices, nigerrimo colore diſtinctiſſimas, ante oculos ponit reliquias ſpicæ cujusdam frumentaceæ, quæ ſimplicem ſpicam maſculam *Zeæ* LINNÆI magna ſimilitudine exſcribere videtur. Striæ namque longitudinales (b) in media ſpica, concavæ in lemina altera,

 in

(b) Quia pictor has non ſatis clare delineavit, monere viſum eſt, nequaquam ſpicæ mediam longitudinem folliculis nudam eſſe, ceu ex figura adparet, ſed æque copioſe ibi reperiri, ac illi, qui utrimque ad latera ſpicæ excurrunt. Alias quoque medius culmus nimium craſſus pro Zeæ ectypis eſſet, qui jam ex meris compreſſis ſibique accumbentibus locuſtis eam molem nactus eſt, qualem impreſſio lapidis, longa temporum ſerie penitus exſiccata, poſt ea retinuit.

in altera vero ſitu convexo elevatæ, & frequentes illæ, & laterales, oblique maximam partem poſitæ maculæ lineares, ipſos folliculos, ſive locuſtas maſculas, nondum apertas, monſtrant. Quæ in baſi ſolida eſt macula obliqua, baſin ſpicæ oſtendit. Figura, e convexo vel elevato latere ſpicæ deſumta, cunctas partes nativa ſiſtit magnitudine, mediæ vero ſpicæ adnexum tuberculum eſt fruſtum ſchiſti alterius laminæ, quod avelli absque ſpicæ læſione non potuit. De modo, quo impreſſio hæc facta primum fuit, nihil addo, quia varii alii, ac inter eos nuper LANGIUS *l. c.* pluribus id verbis egere.

OBSERVATIO CXXIIII.

Dn. D. PAULI GERARD. MOEHRING.

FUCUS caule tereti, folio ſingulari oblongo, marginibus undulatis.

Hujus, quantum ego quidem recordor, nemo hactenus mentionem fecit. Ex Oceano ſeptentrionali, haud procul a littore noſtro, pauca ſpecimina, retibus a piſcatore marinorum piſcium extracta, ante biennium fere accepi.

Radicibus filiformibus brevibus multa argilla adhærebat, unde colligere fere liceret, innaſci fucum hunc argillæ in littoribus rupium maris profundi, niſi a rupibus, undarum vi marinarum, avulſus, in fundo maris argilla, quæ multa ibi latet, contaminari quoque poſſet: nam contignationibus marinis, quas Germani maritimi *Holzung* nuncupare ſolent, aliorum more fucorum, non adnaſcitur, neque

ad Observ. CXXIII. pag. 451.

Fig. 1.

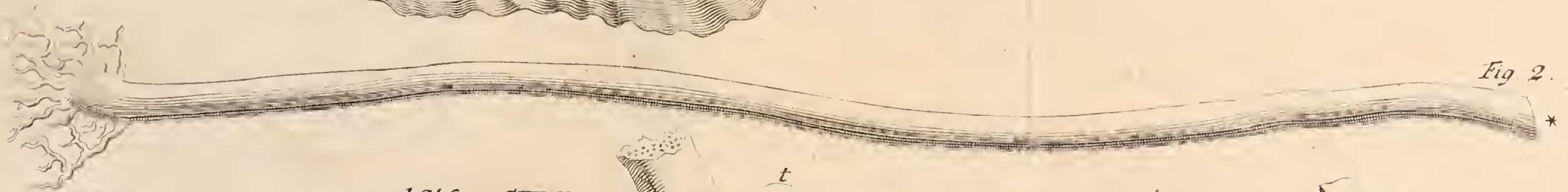

Fig. 2.

ad Observ. CXXIV. p. 458.

Fig. 3.

s t x u q p o n m l k i h g f e d c b a r

que in littoribus insularum; continenti propinquarum, reperitur, altioris propter ea maris loca amans.

Caulis simplicissimus est, teres, erectus, carnoso-coriaceus, tenax, crassitie pennæ majoris anserinæ, colore e rubente brunnoque fuscus, vel pene nigricans.

Folium unicum, simplicissimum, ex ipso caulis summo medio explanatum, carnoso-coriaceum, planum, oblongum, una alterave vice interdum contractum, vel transverse angustatum, apice obtusissimo, marginibus integris, undulatis, cum caule concolor, vel paullo dilutiore gaudens colore.

Sicca tota nigra fit planta & rigidior magisque rugosa. Ex habitu eam ad fucos redegi, nullas licet in meis exemplaribus vesiculas deprehenderim. Magnitudo plantæ ea est, vel paullo interdum major, quam *Fig. 1. & 2. Tab. IX.* ostendit, in qua caulis abscissus ad latus folii collocatur, ut utriusque tota longitudo in adspectum incurreret.

Præter eum, quem supra significavi, nascendi modum, alius quoque haud infrequentior, & magis forte usitatus fuco nostro est, dum in rupibus *insulæ Hilligland* variis corporibus lapideis inhæret, qualia bina exempla museum meum fossilium habet: alterum ex *saxo cotaceo-micaceo friabili lateritii rubentis coloris*, Hilliglandico, cujus crustæ calcareo-cretaceæ, albæ, quini simul caules fuci hujus, radicibus admodum impliciti, increscentes cernuntur; alterum ex *helmintholitho conchæ lamellatæ, hinc planæ, inde gibbæ*, Hilliglandico, cui similiter insidet fucus noster.

Cæterum haud multum a nostro recedit *fucus giganteus*, & *palmifolium giganteum* IMPERATI *Hist. nat. 847.*

 tab.

tab. pag. 852. edit. Lipsiens. de Ann. 1695. in 4. sola insigni magnitudine, &, quod magis est, foliorum palmato-digitatorum figura a nostro diversus.

(*Je-vera Halam missæ, d. 20. Februar. 1747.*)

OBSERVATIO CXXIV.

Dn. D. JO. SEBASTIAN. ALBRECHT.

De

Anchylosi seu coalitu vertebrarum spinæ dorsi equinæ & alius spinæ humanæ vertebrarum inter se & cum costis nonnullis.

Anno ab hoc tertio, nempe 1743. mense Majo, quum, cinctus corona plus quam quadraginta Studiosorum Illustr. nostri Casimiriani, in agros excurrerem, ut amœnissima Floræ sacra meis familiaria facerem, contigit, ut quidam, pro rei necessitate, latius divagantes per agros, per nemora, per montes, per valles, redeuntes ad me, præter florum serta, magnam simul detulerint spinæ dorsi equinæ partem, casu repertam, in qua sex thoracis vertebræ & totidem lumborum in unum continuum tractum, omni articulatione sublata, concreverant. Docti antea in Osteologicis lectionibus Medicinæ tirones, singulas vertebras articulatione cum motu evidente esse conjunctas, illaque in specie, quæ *Ginglymus* vocatur artis Magistris, ex me sciscitati sunt hujus articulationis & motus per coalitum penitus sublati caussam. Laudavi diligentiam & in pernoscendis rerum caussis ardorem. Quum vero in mentem venisset, me & alibi,

bi, & in beati nostri VERPOORTENII, antecessoris mei in Physici provincialis munere etiam post cineres honoratissimi, museo olim jam vidisse tale quid, causam hujus phoenomeni ab ingressu quadrupedum majorum, jumentorum gravioris molis, onereque tergo imposito non incongrue, sed maxima cum probabilitate repeti posse putabam. Magna enim interaneorum moles colligata & alligata per membranas & ligamenta deorsum trahit spinam dorsi, quo facto ad se invicem propius accedunt & spinales & laterales vertebrarum processus, detrito vel corrupto etiam periostio, per porosam ossium substantiam exsudat lympha nutriens, glutinosa, spissescit, exprimitur linimentum Haversianum in majori copia, novi oriuntur fibrarum ordines, fibrae ligamentosae & cartilaginosae rigescunt, detentae diutius in eodem statu, sine contractione & dilatatione reciproca, sic successive concrescunt, quae disjuncta esse debebant. Id quod tanto magis fieri debet, quanto majori onere ephippio imposito validius & diutius spinae dorsi tractus deorsum premitur. Conjecturam meam illud firmiorem reddidit, quando in eodem concreto observavi, spatia illa, quae inter duo vertebrarum corpora ligamenta cartilaginosa occupare solent in statu naturali, illas inter vertebras, quibus ephippium imponitur, & ossi sacro etiam proximiores aliquas, consumtis putredine illis mollioribus partibus, non omnino, sed ex parte tantum coaluisse, nec vertebrarum corpora, quae interiora respiciunt, esse contigua, multo minus continua, sed per interstitia unius & dimidiae lineae esse disjuncta, attamen processibus tam spinalibus, quam lateralibus nonnullis, in iisdem vertebris adeo coalitis, ut articulationis pristinae vestigium vix supersit. Calcar addidi Studiosis, inprimis medicinae tironibus, &, ut diligenter ossiaria perquirerent, auctor fui, num consimile

quid etiam in hominis reliquiis offeis reperiri contingat. Quum vero proximis æſtivis feriis illi ipſi medicinæ ſtudioſi, qui prius illud equinæ ſpinæ coagulum ruri invenerant, quos ob ſingularem induſtriam publice nomino, *C. A. G. Gruner*, *J. F. Keſſel* & *J. C. Graff*, iter in Franconiæ partem facerent, conſilii mei memores, oſſiaria hinc inde diligenter perquiſivere, illis in locis, ubi, ob laudabilem in defunctos pietatem, oſſa eruta curioſe colliguntur & reponuntur. Contigit tandem illis, poſt multos labores, eſſe adeo felicibus, ut invenirent ſtupendum ejusmodi oſſium hominis concretum, quod ad naturalem magnitudinem delineandum curavi ſedulus. Reperi in illo oſſis occipitis partem cum prima colli vertebra, quæ *Atlas* dicitur, & hanc cum ſecunda, omnino & ita concretas, ut veſtigia foraminis in illa, in hac vero axeos ſupereſſent vix viſibilia. Epiſtrophæus porro cum tertia colli vertebra, hæc cum quarta, & ſic omnes colli & inſuper ſeptem thoracis vertebræ in unum continuum corpus concretæ obſervabantur, reliquis tantum paucis linearibus diſtantiis, inter corpora vertebrarum nonnullarum, ubi interpoſita olim erant ligamenta cartilaginea quaſi in ſtatu naturali. In junioribus, vertebrarum, inferiorum thoracis & omnium lumborum, corpora, ab utroque latere, obſervavi tecta epiphyſibus tenuioribus, ſecundum naturam, ſed harum nulla aderant veſtigia. Quod vero magis mirabar, primæ coſtæ ſiniſtri lateris pars maxima, dextri vero ſecundæ coſtæ pars non minor firmiter erant concretæ cum ipſo primæ & ſecundæ vertebræ corpore non ſolum, ſed etiam proceſſibus lateralibus. Oppoſitarum vero non ſolum, ſed etiam aliarum coſtarum, concretarum quidem antea cum corpore & cum proceſſibus lateralibus, nunc vero violenter avulſarum, manifeſta aderant indicia. Foramina autem lateralia pro tranſitu

situ nervorum & vasorum sanguiferorum, illa, per quæ arteriæ ipsa vertebrarum corpora intrant, totus tractus, quem spinalis medulla transit, libera, pervia, naturaliter constituta deprehendebantur. Gaviso mihi de tam raro phænomeno præternaturali, in mentem venit, olim analogum quid legisse in Clariss. DERHAMII *Physicotheologia* (a), licet ibi articulationem & motum costarum liberum mansisse referatur. Hac unica observatione non contentus, ab eo tempore studiosius perquisivi observationum & morborum scriptores, num plura ejusmodi exempla relata legere possem. Adii ante omnes Dn. PETIT, qui quidem in eleganti suo de morbis ossium libro, Rachitidis ejusdemque symptomatum rationes copiose tradit (b), & anchyloseos inter illa ipsa mentionem quidem facit, sed nullum ejusmodi exemplum adducit. Evoluebam *Jo. Christ.* HEYNE tentamen *de præcipuis ossium morbis* (c), sed nihil analogum relatum legere poteram. Ad manus erat *Theophili* BONETI *Sepulchretum*, in quo vasto & innumeris observationibus ditissimo Opere (d) ex COLUMBI *Anatom. Libr. XV.* unicum relatum reperiebam exemplum alicujus, qui Romæ in Xenodochio incurabilium diu vixit, ad senium usque, in quo post mortem omnes totius corporis articuli, a capite ad extremos usque pedum digitos, uniti post mortem reperti sunt, sed tamen nec in hoc coaluerant costæ, hinc vivus, præter oculos, linguam, penem,

(a) Libr. IV. Cap. 7. not. 14. quam observationem repetit auctor ex CONNORS Dissert. med. physic. *de stupendo ossium coalitu.*

(b) Cap. XVIII.

(c) Accessit illud *Clopton* HAUERS Observationibus de Ossibus.

(d) Libr. IV. Sect. VI. Obs. IV.

nem, abdomen & thoracem, nihil movere poterat. Hanc observationem etiam *Joann.* SCHENCKIUS ex eodem COLUMBO, breviter tamen, repetit (e). Adii itaque recentiores Scriptores, & reperire licuit Dn. DESLANDES observationem de infante articulationibus carente (f), & aliam Dn. POUPART, qui, in sene centum annorum, novem inferiores vertebras omnino in unum corpus continuum vidit compactas, cartilaginibus interpositis in osseam duritiem mutatis (g), quod tamen propter annorum seriem, qua vixit, minus mirandum est, quum & vasa venosa & eorum immo cordis valvulæ, perpetuis agitata motibus, in senibus induratæ immo osseæ sint repertæ. Feliciter tandem in mentem venit ausus, evolvendi Clariss. *Gerardi van* SWIETEN *Commentarium* in magni BOERHAAVII *Aphorismos de cognoscendis & curandis morbis.* Nam non solum aliqua superius recensita exempla hic confirmata legere volupe erat, sed gaudebam & ab ipso beato BOERHAAVIO §. *556. pag. 948.* mirabilis ejusmodi anchyloseos caussas altius repetitas, inspissatum linimentum Haversianum, rigescentiam ligamentorum, exostosin ad juncturas; & copiosius hæc omnia explicata per Clariss. *van* SWIETEN, in Commentar. ad illum paragraphum (h), legere. Junioris autem alicujus subjecti fuisse spinam nostram præternaturaliter coalitam & inter se & cum occipitii parte & cum costis nonnullis, testatur ejus minor magnitudo. Rachiticum fuisse illud, ex curvatura ejusdem conjicere licet, qui morbus non solum

(e) Observat. Medicinal. Libr. V. p. m. 80. Edit. in fol. Francofurt. 1609.

(f) Histoire de l'Academie Royale des Sciences, Année 1716, pag. 30.

(g) ibidem Ann. 1699. p. 59.

(h) Tom. I. pag. 949.

solum spinæ dorsi sed & aliorum ossium curvaturam producit. In rachitide autem non solum omnes illas caussas a Celeb. BOERHAAVIO recensitas (i), sed & plures circumstantias adesse, quæ coalitum ejusmodi producere possint, notum est. Accedit enim mollities substantiæ osseæ, teneræ ætati familiaris, difficultas motus voluntarii, unde vel sedendo vel cubando in lectulo longum tempus transigere coguntur. Adest in rachiticis summa respirandi difficultas cum glandularum obstructione, unde ossa contracta in eodem situ, sine evidenti motu, in articulis suis quiescunt, fibræ ligamentosæ, quoniam reciproce nec extenduntur, nec contrahuntur, i. e. nec relaxantur, nec intumescunt denuo, fiunt rigidæ, ligamentosum linimentum Haversianum inspissatum, mora diuturniori fibras conglutinat, acredine periostium absumitur, affluit deinde ex ipsa ossium substantia copiosior lymphæ corruptæ, tenacis, quantitas, oriuntur novæ fibræ sub varia directione variisque ordinibus, omnia sic in unam massam abeunt. Respiratione magis magisque imminuta costarum bini processus, in sinubus quiescentes, coalescunt tandem non solum cum corporibus vertebrarum, sed etiam, ex caussis supra allegatis, durante diutius morbo, cum ipsis processibus lateralibus earundem, quod evidentissime adparet in hac spina. Caput gravius etiam motui voluntario non obtemperat, sed suo pondere premit, quietum jacet, ex iisdem vero allegatis caussis, occipitis pars cum atlante, axis epistrophæi cum foramine atlantis, & sic porro coalescunt omnia in unam massam ad pristinos motus, amissis articulis, ineptam, per musculos ad voluntatem dirigendos.

(i) Conf. Illustr. Præsidis, D. D. *Andr. El.* BUCHNERI Dissert. de Anchylosi, Erfurt. 1743.

Explicatio Figuræ 3. Tab. IX.

a. Occipitis, seu basilaris ossis pars.
b. Atlas.
c. Axis epistrophæi.
d. e. f. g. h. i. reliquæ colli quinque vertebræ.
k. prima thoracis vertebra.
l. secunda.
m. tertia.
n. quarta.
o. quinta.
p. sexta.
q. septima.
r. primæ costæ pars cum vertebra coalita.
s. secundæ costæ pars.
t. Vestigium, ubi prima dextri lateris costa violenter avulsa est.
u. Vestigium, ubi a corpore & processibus lateralibus plures costarum avulsæ sunt.
x. Vestigia quædam tantum, ubi inter bina corpora interposita erant ligamenta cartilaginosa.

OBSERVATIO CXXV.

Dn. D. JO. SEBASTIAN. ALBRECHT.

De

Caussis maciei extremæ febrem lentam becticam sequutæ.

Illustris quædam vidua, quadraginta, & quod excurrit, annorum, ab ipsa infantia gracilioris & tenerioris licet corporis habitus, insuper passa est in juventute arctiorem per constrictos thoraces pectoris & abdominis stricturam & pressionem. Hanc corporis teneritudinem comitabatur per omnem ætatem maxima animi sensibilitas, qua ad vehementiores animi motus, inprimis vero iram, valde proclivis erat. Inito matrimonio, una cum generosissimo & illustri Domino marito sæpius castra sequuta est, tam in Germania, quam in Italia, felix interea aliquot liberorum utriusque sexus mater, quorum tres adhuc in splendorem generosissimæ familiæ vivunt. Castrorum ponendorum licet ratio postulet primaria; ut copiæ sufficientem aquæ puræ habeant affluentiam, eam tamen non ubique adquiri posse, notissimum est. Accedunt sæpius durior & crudior, exigente sic necessitate, victus ratio & aliæ tempestatis injuriæ, quæ tenerum corpus facile affligunt. Nostra illustris persona incidit ex his caussis in frequentiores febres intermittentes, tertianas, auctumnales vernasque valde chronicas. Tam in castris, quam illis sub hibernis commorationibus solutis, in urbibus, incidit in manus Chirurgorum castrensium, praxin medicam simul, ut moris est, exercentium, immo ipsorum Medicorum, qui febribus ejusmodi non nisi

lar-

largiori pulveris Chinchinæ usu mederi noverant. Hujus corticis, si computum subducere vellet, plures successive, durante hoc vitæ genere, devorasse libras, adseruit serio. Compositis eo tempore belli tempestatibus, vixit una cum illustri marito in aula splendidissima Serenissimi alicujus Principis in Germania, si quantitatem cibi & potus consideres, sobriam & temperatam diætam servans. At illo tempore, pro hodierni sæculi genio, potum Coffee peramabat ad abusum usque, delectabatur insuper fructibus horæis aliisque serotinis arborum fructibus, nec non lacticiniis. Lusibus, uti fieri solet, hiberno præsertim tempore, & in aula & in privatis illustrium personarum conventibus, sæpius in seram noctem protractis, corpus naturæ tenerioris multum afficiebatur. Nam corpore, inprimis pedibus, non æque, ac sanitatis ratio postulat, a frigoris impetu munitis, &, pro reliqua vestitus ratione hodierna, magis ad formam & ornatum concinne quidem, sed ad tuendum corpus ab injuriis externis minus sufficienter composita, sæpius passiones hystericas, aut si mavis, spasticos in abdomine motus, dolorosos satis, sensit. Mortuo præmature illustri marito, afflictissima mœrore, aulicæ vitæ valedixit & ad suos reversa lares rerum domesticarum curam egit prudenter, solitariæ nunc vitæ amans, sedentariæ adsuevit, dolorem ex obitu dilectissimi mariti subinde revocans in animum. Sub hoc novo vitæ genere pauci præterlapsi sunt anni, quum sentiret febris lentæ hecticæ initia, mox sub specie anomalæ tertianæ, mox sub larva catarrhalis, pro anni temporis & tempestatis ratione ludentis, magis magisque, successive, imminuto simul fluxu menstruo, & quoad tempora turbato, quibus omnibus subinde accedebant vomitus, tormina, alvo simul segniore manente. Hic rerum status revocabat illustrem matronam in urbem

urbem nostram, ut Medicus præsens meliorem sanitatis restituendæ rationem habere posset. Ancipiti posita, in morbo tam gravi & chronico, prognosi, nihil negligebam eorum, quibus vis morbi aliquo modo infringi, si non vinci, possit. Phthisin adesse sibi persuadebat, sed nihil hujus præsto esse adfirmabam ex signorum hujus morbi defectu, posse tamen venire hominem ad extremam maciem etiam ex viscerum abdominis mala constitutione, ægrotam docebam & hic esse sedem morbi. Inprimis ordinaram, quæ ad diætam pertinebant, quam quoad cibum & potum, tenuem humectantem, nutrientem, simul vero medicamentosum, nempe ex tenerioribus carnibus, jusculis carnis caponis, vituli, remota omni pinguedine, herbis recentibus earumque succis recenter expressis, chærefolii, acetosellæ, bellidis, nasturtii hortensis, alternatim condiendis, alio tempore gelatinis corpus reficere studebam. Ante omnia vero & quotidie animi tranquillitatem, maxime necessariam, commendabam. Corporis motum pro virium conditione, verno temperatissimo & sanissimo hoc anni tempore, plurimum posse conferre ad meliorem statum, inprimis cum adessent equi & optime constructus currus, & omnia, quæ ad commoditatem facere possent, persuasi. Quod ad curam ipsam per medicamenta attinet, inprimis id egi, ut viscera obstructa, quantum fieri posset, reserarem per medicamenta aperientia, ut lympham spissiorem attenuarem; ut primas vias a muco tenaci liberarem & expeditiores redderem chyli vias, & tandem febriles lentos motus attemperarem: non neglecto plane menstruo negotio suis periodis per venæsectionem in pede & pediluvia, nec non per usum pilularum Stahlianarum in ordinem revocando, eum in finem ptisanis ex radic. taraxaci, cichorei, graminis, scorzoneræ cum passulis minoribus & pau-

xillo seminis fœniculi cum sero lactis præscriptis; liquorem simul terræ foliatæ tartari, cum tinctura rhabarbari mixtum, exhibui interpositis nocturno tempore pulveribus temperantibus salino-nitrosis. Cumque aliquoties spasmi intestina afficerent satis dolorosi, eos tam liquore anodyno minerali HOFFMANNI cum essentia castorei mixto, quam clysteribus carminativo-emollientibus consopiendos duxi, quibus crebriorem Mannæ Calabrinæ usum interposui (*).

Ex his cum paullo meliorem spem ex virium aliquali incremento concepisset illustris ægrota, transiit ad usum aquarum Selteranarum, nec illæ erant sine effectu, sed aliquam, licet perbrevem utilitatem, non ex corporis mole aucta, sed ex animi alacritate majori mensurandam, adferebant. Nam subortis subinde non evitabilibus & levissimis iræ caussis, ob maximam & animi & corporis sensibilitatem, compositi tantillum sanguinis motus denuo concitati sunt identidem. In clysteribus & pulveribus temperantibus, nitrosis itaque cum aquis appropriatis, scorzoneræ, taraxaci, cichorei, chamomillæ, cerasorum nigrorum, mixtis, cum nunc reliqua fere omnia respueret, emulsiones vero tam ob metuendum vomitum, quam ob flatuum copiam, difficulter ferret, omnis spes erat reliqua, sed vana. Vocabantur interdum simul in consilium & alii Medici, quorum alter phthisicum corpus sine omni indicio suffi-

(*) Memini aliquando, ex usu horum medicamentorum abstergentium, magnam partem muci tenacis, tunicæ instar figurati, abscessisse cum terrore famulæ, quæ incautum facile potuisset fallere Medicum. Sed bono esse animo jussi, re visa & explorata: Nam in aquam tepidam injecta, soluta tenacitate, evanuit tunica credita.

sufficiente (nam nunquam purulenta expectoravit, nec ante, nec in morbo, sed tantum pituitam tenaciorem,) pronunciabat, itaque expectorantibus ut obviam eatur difficiliori nunc respirationi & suasor & auctor fuit, neque me neque alio adhuc Medico consentientibus. Sed tantum abest, respirationem inde faciliorem fuisse redditam, ut potius post paucos dies ipsa ultima exspiratio sit sequuta, d. 7. Jul. 1744. postquam res suas optime disposuerat ægrota generosissima. Altero die vocatus, ut per cultrum anatomicum in tam refractarii morbi caussam organicam inquirerem, dissensum inter nos Medicos de phthisi non præsente dirimiturus lubens morem gessi. Quæ & illo ipso Medico & duobus Chirurgis præsentibus reperta sint, nunc referam. Corpus totum, natura sua tenerum, adeo erat emaciatum, ut etiam eminentior ossis ilii costa cutem perforaverit. Ipsa sectione facta in thorace uterque pulmonum lobus omnino, dexter per validam membranam arctius, sinister per fibras firmiores quasi tendineas laxius coaluerant cum pleura. Utriusque lobi substantia dura, scirrhosa, albicans, & a copia muci inhærentis tenacis ponderosa, nigricantibus vasis sanguiferis venosis interdistincta, in plures partes discissa, nihil purulenti habebat. Cor flaccidum duos continebat polypos albicantes, pituitosos, tenaces; dexter quidem ventriculus majorem versus arteriam pulmonalem, sinister minorem versus aortam excurrentem. Abdomine aperto & perlustrato interiorum partium statu, ne ullum quidem viscerum a statu suo naturali non remotissimum, sed scirrhosum durum vel omnino, vel ex parte tantum, deprehendebatur. Hepar circa apices durum, scirrhosum, pallidum, continebat vesiculam felleam bile copiosa quidem, sed viscida, tenaci, flavescente turgidam. Lien pallidus, durus, scirrhosus & corrugatus, uterque renum eadem

dem

dem ratione induratus, immo ipſa ovaria adeo dura & ſcirrhoſa deprehendebantur, ut globulos ſaponaceos duros, inæquales, aliquis credidiſſet imprudens. Omentum maxima parte conſumtum & verſus ſuperiora retractum erat. Meſenterium membranoſum omni pinguedine orbatum & vaſa chyloſa obſtructa hinc inde, vaſaque ſanguifera turgida, nigricantia, varicoſa monſtrabat. Ventriculus una cum inteſtinis, deſtructo tono, flatibus erat diſtentus & partes bili adjacentes ejus flavedine conſpurcatæ. Quis igitur miretur, deſtructo organorum chylificationis tono, impeditis nutritionis viis, obſtructis immo induratis ſecretionum primariarum inſtrumentis, conſumtis diu per febrem lentam hecticam humoribus, atrophicum corpus ad extremam maciem usque perveniſſe, nec in poteſtate artis fuiſſe poſitum, morbum tollere, tot ſtipatum viſcerum læſionibus.

(*Coburgo Norimbergam miſſæ, d. 20. Mart. 1747.*)

OBSERVATIO CXXVI.

Dn. D. CHRISTOPHORI JACOBI TREW.

De

Anevryſmate ſpurio, ſectione quidem, ſed absque arteriæ conſtrictione, feliciter curato.

Quo magis periculoſi ſunt morbi, & quo magis dubii eventus ſunt methodi illis medendi, eo magis quoque operæ pretium eſt, omnia quæ ad eorum theoriæ & therapiæ emendationem quicquam conferre poſſunt, colligere & cum aliis communicare. Ad cenſum ejusmodi morborum etiam pertinere anevryſmata, poſt infelicem venæſectionem in cubiti flexura oborta, præcipue illa, quæ ex negli-

negligentia tantam molem vel talem constitutionem nacta sunt, ut præter dissectionem nulla alia medela supersit, nemo inficias ibit. Celeberrimus *Thomas* BARTHOLINUS (a) non solum pronunciavit: *anevrysmatis lætum exitum pauci spectarunt;* sed etiam profiteri haud erubuit: *certe Deum soleo precari, ut hujusmodi casus vel avertat, vel meæ curæ subtrahat.* Famæ immortalis RUYSCHIUS (b), casum anevrysmatis, post venam basilicam dextri brachii & simul arteriam subjacentem sectam orti, cutis vero incisione & arteriæ constrictione feliciter curati proponens, declarat, *hanc operationem ab auctoribus magis commendatam & laudatam, quam institutam esse,* & addit: *quod dicere non gravor, quia viginti ab hinc annis, & quod excurrit, in hac nostra civitate,* (nimirum Amstælodamensi) *ad quam sine numero confluunt afflicti, hanc operationem, in arteria adeo ingenti, nullus, quantum noverim, chirurgorum instituit.* Reliquos etiam artis peritos in hisce consentire, unusquisque, cujus interest, certior fieri potest ex Ill. HEISTERI *institutionibus chirurgicis* (c), ubi ille, & aliorum scriptis & propriis observationibus amplissime edoctus, non solum ejusmodi anevrysmata spuria dicta veris longe periculosiora declarat (d) & in his sine scalpello nullum propemodum certam salutis spem superesse adstruit (e), verum etiam & horum & verorum curam, ope sectionis suscipiendam, ancipitem & periculosam pronunciat (f), propterea-que sincere monet (g), *hanc operationem haud temere, sed*

(a) Epistolar. medicinal. Cent. III. 54. p. 219.
(b) Obs. anatomico-chirurgicar. II.
(c) edit. Amstælodamens. an. 1739. cap. XIII. p. 429. seqq.
(d) p. 434. 435. §. V.
(e) p. 444. §. XXI. Eadem docet GARENGEOT: *traité des operations de chirurgie seconde edition a Paris 1731. p. 230.*
(f) p. 434. §. V. p. 435. §. VI. (g) p. 436. §. VII.

nonnisi caute admodum ac circumspecte; quin etiam post adhibitos demum in consilium medicos & chirurgos alios longe omnium expertissimos, suscipi a chirurgo debere (h). Hæc itaque argumenta sequentem historiam declarant haud supervacaneam.

Opifex quidam 33. annorum, nomine *Baumann*, in opido Hirschbrück ditionis Norimbergensis vitam degens, strictioris habitus & lacertosus, firmaque ceterum valetudine animoque constanti gaudens, die 26. Maji anni superioris 1747. consuetam celebravit in brachio dextro venæ sectionem. Chirurgi minister, qui eam lanceola saltante, Germanis *Schnepper*, administravit, adversa fortuna una cum vena basilica simul cubitæam arteriam aperuit, unde sanguis cum impetu & magni arcus forma exsiluit.

Qui sectionem passus est per integrum brachium illico vehementem sensit dolorem, &, qui eam administravit, a se quoque commissum animadvertit errorem, propatereaque magnam sanguinis quantitatem extraxit, unde patiens quoque in lipothymiam incidit antea nunquam perceptam. Chirurgus illico vulnus emplastro fasciaque firmissime constringebat, dolor vero per totum diem continuabat atque ægrotum in lectum conjiciebat, qui ceterum veræ caussæ ignarus ex vulgi tantum opinione putabat, nervum forsan quendam simul esse læsum. Altero die totus cubitus ad carpum usque sanguine suffusus reperiebatur, indeque ad ipsum carpum valde tumidus. Chirurgi minister, factum hoc Magistrum suum per quinque dies celans, hisce malis medelam adhi-

(h) Eadem inculcat DIONIS *Cours d'operations de chirurgie* troisieme edition a Paris. 1716. p. 587. Germanice reddit. & August. Vindel. 1722. edit. p. 764. *Jo.* PALFYN tract. *de operationibus chirurgicis*, editionis germanice redditæ, Francof. & Lipf. 1717. editæ p. 421.

adhibuit emplaſtris & variis illinamentis tantumque effecit, ut interea dolor paullulum leniretur & ſuffuſio diſſipareretur. Nihilominus tamen in loco vulneris mox tumor, amygdalæ magnitudine, in conſpectum veniebat mollis quidem tactu & leni preſſioni cedens, illico tamen ſemper rediens. Nocte diem 31. Maji prægreſſa, dolor denuo oriebatur adeo vehemens; ut patiens cogeretur, ſummo mane ex ipſo Magiſtro remedium petere, qui hactenus peractorum neſcius & ratus rhevmatiſmum quendam dolorum cauſſam eſſe, pulverem ſudoriferum mittebat, largum ſudorem prolicientem; & poſt aliquot horas ægrotum ipſe viſitabat, tunc vero, licet prædictum tumorem ipſe exploraret, & pulſum in illo, ex propria confeſſione, perciperet, nullum tamen aliud remedium proponebat, niſi eundem pulverem ſudoriferum denuo aſſumendum. Ægrotus, nullam amplius fidem huic habens, brevi poſt ex alio chirurgo petiit conſilium, qui tumori ſplenia ſpiritu quodam imbuta, atque his emplaſtrum defenſivum imponebat. Quum vero horum applicationem exciperet tumoris inflammatio cum veſiculis hinc inde ortis atque dolorum augmento, prior chirurgus iterum revocabatur, qui tunc fomentationes cum aceto calido in uſum vocabat, inflammationem quidem ſedantes, reliqua vero in ſtatu priſtino relinquentes. Poſtea decem ferme ſeptimanæ tranſigebantur, quarum decurſu mox ſpirituoſa & ſplenia comprimentia applicabantur, mox iterum negligebantur, neuter vero, neque chirurgus, neque ægrotus, officio ſuo ſatisfaciebat. Interea tumor ſenſim ſenſimque majus capiebat incrementum, magis magisque cubiti extenſionem impediebat, atque ægrotum ad labores ſubeundos minus aptum reddebat. Hiſce in anguſtiis Noribergam demum, die nempe 21. Julii, venit, & D. *Wolffg. Jac.* MULLNERUM, chirurgum adiit, qui ſtatim tumorem pro anevryſmate declaravit ſimulque indicavit, in ſola ope-

 ratione

ratione chirurgica certam ejus medelam esse quærendam, & quum simul Cl. Dn. D. *Jo. Fridericus* HERELIUS, Reipublicæ Norimbergensis Physicus ordinarius, præsens esset, hujus quoque sententiam exploravit, qui priorem confirmavit, & suasit, ut interea tumor lamina plumbea comprimeretur. His auditis ægrotus domum rediit & cum cognatis suis de suscipienda cura consilium iniit, die quoque 24. Julii plumbeam laminam applicuit, eam vero ob dolores excitatos ultra biduum sufferre haud potuit, hincque d. 26. sequente Norimbergam iterum venit. Altero die laudatus Chirurgus MULLNERUS meum quoque consilium expetiit.

Explorato hinc tumore, eum ovo gallinaceo majori æqualem deprehendi, nullum vero pulsus vestigium in eo percipere potui; durus præterea tactui se sistebat, leniter tamen undique pressus, mole multum imminui videbatur; ceterum in summo ejus vesicula obulum magna & sugillata, a plumbea lamina minus apte applicata orta, conspiciebatur. Quum nullum pulsum in hoc tumore detegere potuerim, pro spurio anevrysmate illum habendum esse certior fui, etsi tanto temporis intervallo haud latius se se diffuderit, sed circumscripto quasi spatio inclusus apparuerit. Mali curæque ejus suscipiendæ gravitas communem urgebat consultationem, cui, præter nominatum MULLNERUM & me, interfuit supra laudatus D. D. HERELIUS, ejusque Parens, Inclyti Collegii Medici Norimbergensis Seniorum primarius, ut & D. *Joann. Frid. Hermannus* ZINCK & D. *Jo. Eberhardus* EIERICH, uterque ex collegio Chirurgorum nostratium.

Quum igitur tumor leni pressioni notabiliter adhuc cederet, omnium consensu concludebatur, tentandum superesse, numne ille per continuam pressionem sensim sensimque adhuc dissipari possit. Quod quo facilius succederet, pro roborandis partibus solidis expansis & resolvendo cruore

re coagulato, atque ex tumoris duritie valde condenſato præſumendo, hocce præſcribebatur infuſum: rec. herbæ arnicæ cum floribus, hyperici cum floribus, eryſimi, radicis rubiæ tinctorum ana drachm. ij. ſpiritus vini rectificatiſſimi unc. octo; ſtent in digeſtione per noctem, mane exprimatur & filtretur liquor. Hoc liquore imbuebantur ſplenia tumori applicanda; ne autem in parte a veſicula ſuperius memorata læſa dolor inde excitaretur, hæc pro magnitudine ſua emplaſtro defenſivo prius muniebatur & poſtea ſplenia modice tantum faſcia conſtringebantur. Nihilominus dolores mox oriebantur adeo vehementes, ut illis ferendis haud par eſſet ægrotus, veſicula quoque ulterius ſe extendebat & totus tumor inflammabatur, quare ſplenia dicto liquore madefacta absque ulla ferme conſtrictione applicabuntur, nobis expectantibus, num cutis eroſio & inflammatio decrementum an incrementum captura eſſet. Dum vero poſterius omnino, imo ſuſpicio inde de ſpontanea tumoris ruptura oriretur, ne hæc minus oportuno tempore contingeret & hæmorrhagia funeſta, antequam ſuccurri poſſet, accederet, cautelæ loco vinculum tortile vulgare prope axillam applicabatur, ſed absque notabili conſtrictione, debita tamen ſubjuncta eorum informatione, qui dies noctesque ægrotum cuſtodiebant, quomodo, caſu exiſtente, dirigi idem deberet. His vero circumſtantiis in melius non mutatis, omnium conſenſu nil reliquum erat, niſi omnem ſpem in ipſam operationem collocare, idquod ægroto annunciabatur, indicatis ſimul periculis, quæ per ipſam etiam hanc operationem incurrere poſſet.

Ægroto ſic ad omnia præparato, dies 3. Auguſti tandem ad operationem ſuſcipiendam deſtinatur. Interea de methodo, qua illa ſuſcipienda eſſet, cogitanti mihi in mentem veniebant, quæ primum D. D. HAMBERGERUS, in inclyta Academia Jenenſi Profeſſor Celeberrimus, in Com-

mercio litterario anno 1732. p. 107. seqq. postea vero prolixius D. *Nathanael Theophilus* EMRICH, Uratislaviensis, in sua Dissertatione inaugurali sub præsidio Celeberrimi TEICHMEYERI Jenæ anno 1734. de stupendo anevrysmate in brachio feliciter per operationem curato, ventilata, annotarunt, quorum historiam, quemadmodum illam laudatus HAMBERGERUS consignavit, una cum additamentis ex citata dissertatione excerptis, sed alio typo distinctis, præmittere, operæ pretium fore duxi, quia hic casus, omnino peculiaris, non solum ulteriorem divulgationem meretur, verum etiam methodus, qua tractatus fuit, ad illustrationem porro dicendorum inservit.

Studioso cuidam 20. annorum *ante festum Michaelis anno 1731. vena secatur basilica dextri brachii, sed adeo infauste, ut arteria quoque subjacens* cubitæa *simul læderetur. Hoc an chirurgus statim cognoverit, affirmare nequeo* (non cognovit, quia venam sectam simplici tantum fascia more solito firmavit, quod sequens consilium datum magis adhuc confirmat) *illud tamen certum est, quum tumor in flexura cubiti nucis avellanæ magnitudinem haberet, a chirurgo consilium esse datum, ut studiosus arcam parvam lapidibus oneraret & manu dextra frequenter agitaret; quo facto tumor indies evasit major, ita, ut circa festum Martini, quo tempore ægrotus Cl. Dom. Consiliar. Aul.* TEICHMEYERI *auxilium implorabat, jam ovo anserino esset æqualis. Hic Vir cl. ex pulsu in tumore deprehendens, anevrysma adesse, absque sectione curationem vix sperari posse, pronunciavit, hoc vero remedii genus ægroto tunc repudiante, alia quidem per unam alteramque septimanam, sed absque successu, attentata sunt. Aliquot diebus post, nescio quo fato, medicastro, omni scientia medica destituto, traditur æger; iste, pro fungo articulorum habens tumorem, emollientia applicat. Sic increvit tumor sub enormibus doloribus*

ad

ad inſignem magnitudinem. Medicaſter, ſuppurationem ex voto factam credens, cauteria potentialia duo applicat, quorum alterum hora XI. nocturna diei XXI. Decembris cutem perforavit; ſed loco puris tanta ſanguinis erupit quantitas (circiter ℔. vj.) *ut ægrotus & adſtantes, hæmorrhagiam timentes lethalem, denuo ad cel.* TEICHMEYERUM *tanquam ad ſacram anchoram, confugerent. Hic, ſedata hæmorrhagia*, foramen factum fortiter obturando, emplaſtro corio illito firmando & ſpleniis faſciisque ulteriorem ſanguinis profuſionem impediendo, *altero die Excell. D.* HILSCHERUM *atque me ad viſitandum ægrotum invitavit*, qui tantam hæmorrhagiam perpeſſus moribundo ſimilis erat. *Tumor in ſui medio, circa flexuram cubiti, latitudinem 8. vel 9. digitorum, longitudinem vero pede majorem habebat: latitudine enim ſenſim decreſcente paullulum ultra medium humeri aſcendebat, & ultra medium cubiti deſcendebat; cutis circa flexuram cubiti fuſca apparebat. Conſilio inito, ſequenti die, XXIII. nempe Decembris, horis matutinis, ſectionem inſtituere decrevimus, quæ ſequenti modo peragebatur. Interiori & ſuperiori humeri parti, proxime ſupra tumorem, itemque exteriori, duos cylindros ex linteaminibus convolutos, quorum diameter minimum duobus, longitudo quinque digitis æqualis erat, ita applicui, ut minimum internus tota ſua longitudine arteriæ incumberet: obvoluto linteamine aliquoties duplicato, filum cannabinum craſſius, Germanis* Klaffter Schnur, *bis laxe circumduxi, quod baculo ligneo contorſi.*

Explorato intus, ope ſtyli excavati hebetisque, pro inveſtigandis locis incidendis; *aperturæ per cauterium factæ immiſſi, tumore, cel.* TEICHMEYERUS *cutis ſectionem* cultro acutiſſimo *inſtituebat, initio facto a dicta apertura, quæ in cubito hærebat, & a flexura cubiti minimum tres digitos diſtabat. Continuata ſectione in linea recta usque ad*

con-

condylum humeri internum, eadem, ob tumorem, in humero adhuc per quatuor digitos secundum longitudinem humeri in parte ejus interna extendebatur. A medio primæ sectionis condylum versus externum humeri novam sectionem instituere animus erat, sed non, nisi per duos digitos, continuari poterat: tendo enim musculi bicipitis ibi proxime cuti adhærebat, & ab ossibus minimum tres digitos distabat, adeo, ut nulla ejus cum radio connexio, etiam post sanguinis coagulati evacuationem, observari potuerit. Sectione sufficienter facta, sanguis fluidus quidem, sed qualis ex venis prodire solet, effluxit, quo fluxu brevi cessante cl. TEICHMEYERUS *sanguinis congrumati & paullulum fœtidi minimum libras duas* (Sectione facta, reperiebatur statim partim fluidus, partim, & maximam quidem partem, coagulatus, sanguis in cavitate hujus stupendi tumoris, cujus quantitas ad minimum decem librarum [hic procul dubio error] erat) *partim digitis cavitati immissis, partim leni pressione externa, expressit. Apparuit tunc globus ex carne membranosus superficiei inæqualis, arteriæ adhærens, diametri duorum digitorum. Hunc exploraturus digitis paullulum compressi, ex ægroto quærens, num dolorem perciperet, quod quum negaret, fortius pressi, & sic non solum ab arteria successive secessit, sed & in tribus locis ruptus sanguinem coagulatum dimisit. Omnibus sic ablatis nuda arteria, non dilatata, cerni poterat, sed nullam ejusdem læsionem observare licebat, donec laxata paullulum humeri strictura, sanguis floridus cinnabarinus per angustum foramen magno impetu posiliret. Cognito sic loco læsionis, humerus denuo constringebatur, & cl.* TEICHMEYERUS *frustulum vitrioli calcinati loco læsionis applicabat: huic imponebatur charta emporetica masticata, tota regio pulveribus stypticis* (ex æquali ferme pondere radicis tormentillæ, bistortæ, rosarum rubrarum, farinæ volaticæ, boli armenæ, sanguinis hirci exsic-

exſiccati, glutinis fabrorum, myrrhæ, maſtichis, aloes & colophonii) *conſpergebatur, reliqua cavitas linteamine carpto, pulvere ſtyptico conſperſo, chartæ maſticatæ ſplenia minora, dein ſucceſſive majora, imponebantur, donec ſufficiens altitudo adeſſet, ut faſciæ circumduci potuerint. His quoque decenter applicatis, in lectum reponebatur ægrotus, ſed, laxata ſtrictura humeri, ubivis per faſcias ſanguis floridus arterioſus erumpebat. Denuo hinc humero conſtricto, faſcias & ſplenia ſeparavi, &* (eloto prius vulnere vino calido vel potius tepido, cocto prius cum radicis plantaginis, ſymphyti, angelicæ, carlinæ, ana unc. una, herbæ roris marini, ſalviæ, origani, ſerpilli, ocimi, polii montani, agrimoniæ, betonicæ, ſummitatum rutæ, florum hyperici, lavendulæ, meliloti, ana manip. uno, arnicæ manip. dimidio, cubebarum drachmis iij.) *ſolam chartam maſticatam, liquore ſtyptico impregnatam, ex communi conſilio applicui, commendante Exc.* HILSCHERO *ad hunc uſum præ reliquis liquorem ſtypticum Dippelii,* qui paratur ex herbis travmaticis vel earum ſuccis, ut betonicæ, pimpinellæ, chærefolii, ſedi majoris, plantaginis, numulariæ, millefolii, ariſtolochiæ, vincæ pervincæ, ſaniculæ, verbaſci, fabarum, centinodii, deſtillatis per retortam cum aceto; *reliqua, incurvato prius paullulum brachio, eodem ac antea modo facta ſunt,* humectatis ſcilicet eodem liquore ſtyptico omnibus linteaminibus carptis, inſuper pulvere adſtringente & balſamico, antea deſcripto, conſperſis. *Ægroto in lectum repoſito & laxata ſtrictura humeri, nihil per faſcias effluebat; faſciis vero liquor ſpirituoſus, ex ſpiritu matricali,* theriacali, *& aqua Anhaltina* æquali portione mixtis, *affundebatur. Brevi poſt lenis & mollis tumor in manu & digitis apparuit, digitos tamen ægrotus melius poſt operationem, quam ante eandem, movere poterat. Pulſus, qui ante operationem celer erat, poſt eandem parcus quo-*

que evasit. Cura ægroti studiosis medicinæ, qui operationi adstiterant, commendabatur, ut nempe qualibet hora epithemata humida ex herbis balsamicis, supra indicatis, *in vino coctis applicarent, & quolibet bihorio fascias supra dicto liquore spirituoso conspergerent* (eoque simul brachium superius & inferius lavarent, id quod per tres primos dies continuabatur) *atque medicamenta bezoardica & travmatica ab Exc.* TEICHMEYERO *tradita* (erant hæc mixtura & pulvis: Rec. tinct. bezoard. Wed., essent. travmat. Wed., theriacal. balsam. ana drachm. j. myrrhæ, succini ana drachm. dimid. tinct. anodyn. gutt. xij. Rec. pulv. bezoard. Sennert. Scrup. ij. contra casum August. antimonii diaph. ana scrup. j. nitri depur. drachm. dimid. theriacæ cœlest. gr. iij.) *decenti tempore* (Mixturæ propinabantur gtt. XLV. hora VII. matutina & III. pomeridiana, pulveris gr. xxv. hora X. matutina & X. nocturna, omnia cum aqua cerasor. nigrorum) *exhiberent*, atque insuper quidam adstantium vinculum tortile aliquantum remissum continuo teneret, ut duobus illis crassis spleniis, exterius & interius ad decursum arteriæ applicatis, impetus sanguinis aliquo modo constringeretur. *Proxima nox absque somno fuit, altero die sitis urgebat, pulsus erat celerior atque magnus, & tumor brachii tam infra ligaturam, quam supra eandem, major atque durior*, absque tamen ecchymosi aut inflammatione gangrænosa; *venæ sectio hinc in altero brachio* ad vj. vel vij. uncias *instituebatur & constrictio humeri omnis perfecte remittebatur.* Eodem die hora VI. vespertina clyster etiam applicabatur, qui vero sequente demum die operationem suam edebat, quod ægrotus ante operationem alvi solutionem expertus fuerat. Potiuncula porro ipsi parabatur sequens: Rec. aq. scorz., sambuci, galegæ, cerasorum nigrorum, flor. nymphæ, cinnamomi s. v. ana unc. j. pulv. bezoard. Sennerti, cephalici Michaelis,

epi-

epileptici Marchionum, antimon. diaph. ana ſcrup. j. Extracti theriacal., ſcorzoner. ana gr. iiij., confect. alkerm. drachm. j. cujus cochlear unum, facta prius agitatione, ſingulis horis propinabatur. *Altera nocte per aliquot horas dormiverat ægrotus, fœtor circa faſcias percipiebatur, pulſus adhuc erat celer, ſed tumor brachii minus durus. Veſiculæ quoque quædam pellucidæ in dorſo manus & cubito erumpebant.* Per tres hoſce primos dies ægroto nullus cibus, præter juſcula, & pro potu ordinario decoctum hordei cum cornu cervi & ſcorzonera, attamen, quum hoc minus ad palatum eſſet, parcus cereviſiæ potus quoque concedebatur. *Nocte tertia rurſus per aliquot horas ægrotus ſomnum viderat, inſomniis tamen agitatus. Sequente die, XXVI. nempe Decembris, veſiculæ ovo columbino æquales in vola manus videbantur, in quibus poſt apertionem gelatinoſa materia deprehendebatur; ægrotus vero fœtorem brachii ulterius ferre non poterat. Eodem igitur iſto die mane, conſtricto prius paullulum humero, inſtrumento iſto a D.* PETIT *invento & a D.* GARENGEOT *in ſuo de Inſtrumentis chirurgicis tractatu deſcripto, Gallis Tourniquet dicto, removebam faſcias atque ſplenia, & effluebant tam ſanguinis, quam materiæ purulentæ, junctim circiter unciæ quinque. Cutis, quæ poſt ſectionem flaccida erat, jam ſucco plena turgebat, optimi erat coloris, niſi quod alterum labium vulneris, ad tendinem usque bicipitis facti, nigricaret. Dom. Conſil. Aul.* TEICHMEYERUS *chartam maſticatam, arteriæ adhærentem, cum ultimo ſplenio, arteriæ apprimebat, ut tanto tutius cavitatem a ſordibus purgare poſſem* (quod peragebatur penicillo ex linteaminibus carptis confecto & humectato ſpiritu matricali cum aqua Anhaltina mixto, alioque penicillo ex eadem materia parato, quo ubique vulnus inungebatur ſequenti linimento: Rec. pulveris myrrhæ, maſtichis, aloes, gummi ſandaracæ, radicis ariſtolochiæ longæ

 vul-

vulgaris, ana drachm. j., colophonii, balſami peruviani, copaivæ, ana drahm. ij., mellis roſarum, quantum ſufficit) *qua purgata, totam chartam maſticatam circumcirca colophonio ſubtiliſſime pulveriſato conſperſi, reliquam vero cavitatis partem linteaminibus carptis, ſpiritu matricali impragnatis replevi; impoſitis denique dicto modo ſpleniis,* ſiccis tantum, *faſcias adeo laxe circumduxi, ut circumvolutæ tantum viderentur,* fiducia in torcular repoſita. *In lectum ægro repoſito, multum laxavi ſtricturam humeri, & nulla ſubſequuta eſt hæmorrhagia. Vola quoque manus emplaſtris ſaturninis aliisque decenter tractabatur. Epithemata humida ſeponebantur & faſciæ liquore tantum ſpirituoſo conſpergebantur,* eoque etiam ſingulis tribus vel quatuor horis brachium ipſum illinebatur & pellibus leporinis calefactis contegebatur. *Sequenti nocte ægrotus ſat bene dormivit, ſub inſomniis tamen. Quinto a ſectione die tumor brachii notabiliter imminutus erat, & ægrotus non ſolum digitos, ſed etiam carpum, movere poterat. Quinta nocte ſat quiete dormiverat ægrotus. Sexto die,* nempe XXVIII., ægroto interea alacriore, validiore & firmiore reddito, *denuo abſtuli faſcias cum ſpleniis atque linteamine carpto; charta maſticata firmiter adhuc adhærebat arteriæ, quam dum Excell.* TEICHMEYERUS *digito arteriæ apprimebat, totum ulcus a ſordibus purgavi,* (materiam in cavitatibus contentam, & duas circiter uncias adæquantem, molliter exprimendo, ſpiritum matricalem & aquam Anhaltinam, cum eſſentia oculorum populi elixirioque proprietatis ſine acido, cavitatibus infundendo, & omnia ope penicilli linimento ſuperius deſcripto abſtergendo) *partem nigricantem* in extremitate cutis apparentem, *quæ ſe ſe ſeparaverat, a reliqua cute forfice amputavi, chartæ maſticatæ ambitum colophonio conſperſi, reliquæ vero cavitati balſamum atque eſſentiam oculorum populi illinivi, eamque linteamine carpto, liquore dicto ſpirituoſo impregnato, reple-*

reple-vi, spleniis duobus primis spiritibus humectatis, reliquis siccis, *atque fasciis decenter, lenissime tamen, obduxi. Tendo bicipitis tunc in membranam expansus apparebat.* Priusquam hæc fiebat deligatio, vinculum tortile firmabatur; ea vero peracta, rursus aliquantum remittebatur, quantum scilicet necessarium videbatur ad impetum sanguinis per arteriam vulneratam quodammodo coërcendum. *Sexta & septima nocte optime quie-verat ægrotus. Septimo die* nullam molestiam amplius sentiebat, *cibum appetebat* (alium vero, quam hactenus, juscula nempe, non exhibuimus, nec alium potum, quam supra indicatum, concessimus) *& materia purulenta copiose per fascias prodibat. Octa-vo die, XXX. nempe Decembris, fœtor erat enormis, &, ablatis linteaminibus, non solum tendo bicipitis nigricans atque corruptus ex musculo tantum pendebat, quem Excell.* TEICHMEYERUS *forfice amputabat, sed charta quoque masticata sponte jam ab arteria secedebat, quæ vero ob carnem recentem & bonam circa eam concretam nuda ulterius, nisi in paucis punctis, haud apparebat, nec sanguinem fundebat, tametsi humerus vix sensibiliter constrictus esset. Totam igitur arteriam no-vo conspersi colophonio, no-vam quoque chartam masticatam, liquore styptico Dippelii paullulum imprægnatam, loco læsionis imposui, reliquaque, ut in tertia deligatione, institui. Quum charta masticata prima vice secederet ab arteria, vestigium læsionis in eadem nullum obser-va-vi, sequente vero die in loco læsionis particulam corneam, sub lentis magnitudine, li-vidam vidi, quam vero die V. Januarii, quum denuo ægrotum visitarem, cernere ulterius haud potui, sed tota arteria elegantissime carne tecta erat. Vitæ periculo feliciter sic, adju-vante summo Numine, superato, cl.* TEICHMEYERUS *reliquam consolidationem solus rursus suscepit, qui quoque in peculiari dissertatione totum casum illustrabit.* Ex hac dissertatione hacte-

nus collata plura addenda haud restant, quam sequentia. D. XXXI. Decembris alvo iterum obstructæ clyster denuo adhibitus fuit optato effectu. D. I. Januarii omnis tumor brachii subsederat tam supra, quam infra, vulnus, similiterque color totius brachii erat naturalis. Durities tamen quædam, sed non admodum dolens, manus latitudinem æquans, super carpo observabatur. Stylo in vulnus immisso deprehendebatur, duritiem prædictam ad tres circiter digitos carpum versus procedere, & quidem intra corpora musculi sublimis atque profundi. Quare mollem conficiebamus turundam, quam unguento illitam in cavitatem immittebamus, id quod etiam die II. Januarii in deligatione fiebat, quo pus valde pulchrum sanumque & omni odore destitutum, admodum paucum tamen, in vulnere reperiebatur. Nos vulnus, ubi opus erat, essentia oculorum populi eluebamus, unguento balsamico illinebamus, denuo chartam masticatam ea in regione, in qua arteria aperta fuerat, & quæ regio carne jam omnino vestita clausaque erat, collocabamus, & hoc quidem, ut eo cautius procederemus. Omnibus locis colophonium adspergebamus, vulnus plumaceolis contegebamus unguento illitis, illudque spleniis deligabamus: neque enim ullum hactenus emplastrum imposueramus. Splenia singulis tribus horis calidis spiritibus irrorabantur, manus etiam & brachium superius illinebantur. Vesicæ in manus vola hactenus existentes hoc die plane sanatæ fuerunt, unde quoque nil quicquam emplastri miraculosi ad earum sanationem amplius applicatum fuit. Equidem tribus ante diebus in condylo humeri interno, nec non in regione musculi anconei, aliquos ægrotus sentiebat dolores de synovia forsan accedente metum incutientes; sed & hi evanuerunt & spatio duorum mensium ægrotus plane convaluit & ab omni motus impotentia liberatus fuit.

Hacte-

Hactenus hiſtoria ex relatione cl. TEICHMEYERI atque HAMBERGERI.

Probe ergo perpendens, curam hujus affectus ordinariam, ſecundum quam arteria læſa ſupra vulnus ligatur, magnam cubiti debilitatem, propter ſanguinis arterioſi & ab hoc dependentis nutrimenti ſufficientem diſtributionem interceptam, ſemper poſt ſe relinquere, imo nonnunquam ipſius amputationis cauſſam fieri, inſuper nervi alicujus inſignis vicini, nimirum medii (*), ſive ſimul ligetur, ſive acus ope ſeparetur, læſionem indeque dependentia graviora ſymptomata facile accidere poſſe, e contrario ex leni, ſufficienti tamen, compreſſione & obturatione arteriæ vulneratæ, chartæ maſticatæ ope obtinenda, nullum horum metuendum eſſe: concludebam, hanc curam illi multum præferendam & ſemper prius, imo ſi vel etiam una vice effectum deſideratum haud præſtaret, ſæpius tentandam eſſe, antequam arteriæ ligatura ſuſcipiatur, præſertim quum hoc absque periculo fieri queat, & ligatura ſemper adhuc locum habeat.

Perpendens porro, pro ſcopo obtinendo, præſertim in hoc & ſimili plerumque caſu, ubi curandus ceterum ſanus & robuſtus, pars læſa præterea nullam adhuc corruptionem internam paſſa eſt, potiſſimum requiri, ut 1) impetus ſanguinis, per arteriam læſam circulantis & vulnus ejusdem diſtendentis, coerceatur, 2) vulnus leniter, ſufficienter tamen, comprimatur ejusdemque labia inter ſe conjungantur, 3) corruptio præcaveatur, 4) partium tamen carnoſarum circumjacentium lenis ſuppuratio, indeque novæ carnis propullulatio, excitetur, 5) de novæ hujus carnis propullulantis condenſatione proſpiciatur, atque ſic 6) non ſolum arteriæ vulneris firma obturatio, ſed etiam ſimul omnium

(*) *Conf.* WINSLOW *traité des Nerfs* §. 228.

omnium partium divisarum conjunctio & consolidatio obtineatur: concludebam hinc, intuitu *primi momenti* sufficere torcular ad obturationem usque vulneris arteriæ prudenti directione continuatum; intuitu *secundi momenti* nil aptius excogitari posse, quam chartam emporeticam seu bibulam masticatam, quia sub hac forma & qualitate non solum sanguini penetranti resistere valet, verum etiam omnibus eminentiis & excavationibus se accommodat, adeoque undiquaque æqualiter, absque ulla tamen irritatione vel læsione (quod ab acidis & acribus adstringentibus minus æque expectare licet) comprimit atque hac ratione simul arteriæ vulneris labia inter se conjungit; intuitu *tertii momenti* spiritum vini rectificatissimum omnibus palmam præripere, quoniam neque vasa sanguiveha, neque partes nervosas, corrumpit, sed potius ab omni injuria defendit, atque præterea roborat, adeoque simul intuitu secundi momenti utilis est, dum leni adstrictione partes disjunctas conjungit, e contrario vitriolum, ut & liquores styptici decantati, ab acido concentrato constringentes vires suas obtinentes, si vel etiam his utile quid præstare possent, partibus saltem nervosis adversa sunt, imo etiam reliquas partes teneras, præcipue vascula nova propullulantia, potius corrumpunt, quam a corruptione defendunt, quemadmodum etiam vegetabilia adstringentia crassa, & impura, putredinem potius fovent, quam cohibent; intuitu *quarti momenti* sola ita dicta sarcotica ex gummosis, resinosis & terreis, cum digestivo vulgari & simplici, ex terebinthina Veneta cum vitello ovi conjuncta, & tandem intuitu *quinti* & *sexti momenti* hæc eadem sarcotica una cum spiritu vini rectificatissimo sufficere.

Hæc animi mei sensa postquam honoratissimis meis Collegis atque Chirurgis exposueram, hique ea unanimi consensu approbaverant, ad operationem suscipiendam sequens adstruebatur apparatus: aderant nempe

1) in

1) in omnem eventum & neceſſitatis caſum, qui arteriæ vulneratæ ligaturam urgeret, duæ acus obtuſæ peculiares a D. *le* DRAN inventæ, ſingulæ duobus filis tenuibus, robuſtis tamen & probe ceratis, inſtructæ;

2) Vinculum tortile vulgare: nempe funiculus robuſtus, Germanis Klaffter-Schnur; bacillus; duæ in cylindrum denſum, circiter duos digitos transverſos craſſum & quatuor longum convolutæ faſciæ; ſplenium ex linteo complicato quatuor digitos transverſos latum & tam longum, ut brachium bis circumdaret; fruſtum denique chartæ craſſæ & compactæ, Germanis Pappendeckel, tres digitos magnum;

3) Aliquot unciæ ſpiritus vini rectificatiſſimi;

4) aliquot unciæ aceti deſtillati, loco liquoris ſtyptici adhibendi, ſi præter ſpem ſpiritus vini ad cohibendam hæmorrhagiam minus ſufficeret;

5) quantitas ſufficiens vini calidi;

6) pulvis ſarcoticus ita compoſitus: Rec. pulveris maſtichis, olibani, myrrhæ, colophonii, ſanguinis draconis, ana drachm. j., glutinis fabrorum, boli armenæ, ana ſeſqui drachmam.

7) Aliquot orbiculi chartæ bibulæ maſticatæ, duplicis generis: duo nempe minores pollicem circiter lati atque vulneri arteriæ immediate applicandi, maſticatione præparabantur ex illa charta tenera & rubella, ex qua libelli illi, quibus auri folia condi ſolent, conficiuntur; plures vero & majores ex charta bibula tenera vulgari, ad priores contegendos: diſcrimen hoc propterea eligebatur, ut in deligationibus ſequentibus eo minus error committeretur, quamdiu requiritur, ut infimi intacti relinquantur.

8) Sufficiens quantitas lintei carpti, aliquot ſplenia, & faſcia conveniens;

 9) Mix-

9) Mixtura confortans, pro reficiendo operationem passuro: Rec. florum tiliae, tunicae, rubi idaei, cerasorum nigrorum, ana fuscunciam, cinnamomi cum floribus cordial. drachm. ij. liq. anod. miner. Hoffm. scrup. ij. sir. cerasor. acidorum drachm. iij. confect. alkerm. incomp. drachm. j. misceantur.

10) Spiritus salis armoniaci anthosati drachm. iij. pro excitando aegroto forte deficiente.

His omnibus rite dispositis, aegroto in sellam collocato & Divini Numinis auxilio implorato, ipsa operatio die III. Augusti hora X. matutina sequenti ordine & modo suscipiebatur.

1.) Apparatus cura commendabatur Dom. EIERICH.

2.) Vinculum tortile ita applicabatur: unus cylindrorum ex fascia factus imponebatur interiori humeri regioni super arteria brachiali mox infra axillam, alter exteriori regioni oppositae, ambo firmabantur splenio bis brachium ambiente, & super hac bis, sed valde laxe, ducebatur funiculus ad externam regionem colligatus, ubi uterque funiculi circuitus ope bacilli super frusto chartae crassioris supposito eo usque pedetentim contorquebatur, ut nullus amplius pulsus in carpo percipi posset, cujus directionem postea Dominus ZINCK in se suscipiebat.

3.) Quidam adstantium famulorum firmiter tenebat cubitum, quousque possibile erat, extensum, & tunc Dominus MULLNERUS lanceola provide incidebat tegumenta anevrysmatis ad locum inferiorem & fere medium, paullulum tamen interiora versus, pro evitando bicipitis tendine, & quum nil, praeter sanguinem nigrum & congrumatum, in conspectum venisset, sectionem prosequebatur per totam anevrysmatis longitudinem, moxque digito aliquot grumos dissolvebat & extrahebat, quos 2. vel 3. unciae sanguinis fluidi, non tamen adeo floridi, sequebantur. Post-

haec

hæc magis magisque totam cavitatem a grumis digitorum ope purgabat ac denique quendam pauſlo firmius ad locum arteriæ adhærentem & aliter conformatum protrahebat, illi, quam Domini Jenenſes in caſu ſuperius expoſito offenderunt, valde ſimilem, articulum digiti magnitudine æquantem, ſanguine congrumato pallidiorem & quaſi membranoſum, inferius prætereea ſulco, arteriæ trunco procul dubio reſpondente, manifeſte excavatum. Quum vulnus pro detegenda & libere conſpicienda arteria nondum ſatis amplum videretur, forfice porro tegumenta, quousque ſoluta erant, non ſolum & ſuperius & inferius, ſed etiam transverſim ad condylum humeri internum usque, diſcindebat, & poſtea, totam cavitatem vino calido eluebat, quibus peractis denique arteria in conſpectum veniebat nuda, & ſic confirmabat, anevryſma omnino fuiſſe ſpurium. Ut autem ipſius etiam arteriæ vulnus detegeretur, vinculum tortile relaxabatur, & tunc illico ſanguis tenuis & floridus cum impetu & arcus forma proſiliebat, quo viſo, D. MULLNERUS locum probe obſervatum ſtatim digito comprimebat, & altera manu eidem imponebat orbiculum maſticatæ chartæ rubellæ, quem Dom. EIERICH ſpiritu vini rectificatiſſimo imbuerat, & pulvere ſarcotico No. 6. largiter conſperſerat.

Conſtricto interea a Dom. ZINCK rurſus vinculo tortili, primo orbiculo imponebat D. MULLNERUS ſecundum ex pari charta paratum, & poſtea plures ex vulgari charta bibula confectos, omnes etiam ſpiritu vini rectificatiſſimo & pulvere ſarcotico imbutos, usque dum ſummam cavitatis ferme attigerint; reliquum cavitatis implebat plumaceolis pariter ſpiritu vini rectificatiſſimo & pulvere ſarcotico impraegnatis, totum vulnus tegebat uno & altero ſplenio quadrato, & tandem omnia firmabat faſcia firmiter conſtricta.

4.) Dum hæc peragebantur, ægrotus aliquoties pallebat & gravem virium defectum ſentiebat, ſuo tamen in-

dicio magis ex vinculi tortilis constrictione, quam ipsius operationis doloribus, nihilominus omnia firmo animo sustinebat, semper sibi constabat atque se ipsum odore spiritus No. 10. excitabat, hausto simul interdum uno vel altero cochleari mixturæ No. 9. propinato.

5.) Quam primum deligatio facta erat, vinculum tortile pedetentim denuo penitus relaxabatur & tamen nullum per fasciam penetrantis sanguinis vestigium observabatur. Quum vero explorato in carpo pulsu hujus nullum indicium, per 6. ferme temporis momenta minuta perciperetur, dubium oriebatur, numne arteria per applicata penitus fuerit compressa; sed inter meditationes, quid porro faciendum, sensim sensimque penitus hic rediit & summum in adstantium gaudium declaravit, circuitu sanguinis per arteriam licet restituto, nihilominus tamen eum per vulnus non amplius excedere, adeoque primam statim deligationem optato successu esse peractam, pro quo beneficio Deo agebantur gratiæ debitæ.

6.) Quoniam autem necessum erat, ope constrictionis, sanguinis per arteriam circumeuntis impulsum moderari, sicque vulneris ejus coalitum facilitare, minus commodum vero videbatur, vinculum tortile supra descriptum semper in debito constrictionis gradu dies noctesque conservare, hoc removebatur & aliud ejus in locum applicabatur, eum ferme in modum constructum, prouti a GARENGEOT (*) describitur & delineatur. Hoc debita ratione firmato ægrotus in lectum collocabatur, brachio supra & infra deligationem spiritus vini camphoratus illinebatur, eique pulvinar substernebatur & imponebatur.

7.) Pro

(*) *Traité des instruments de Chyrurgie Tom. II. a la Haye 1725. p. 142., editionis Germanicæ ab J. A. MISCHEL translatæ & Berolini 1729. editæ p. 143.*

7.) Pro regimine præſcribebatur diæta tenuis, cibi nempe loco ſola juſcula, & loco cereviſiæ, cui aſſuetus erat, aqua tantum fontana haud nimis frigida; ex medicamentis nihil neceſſarium putabatur, quam pulvis temperans ſequens: recip. lapid. cancrorum acido citri ſaturatorum, nitri depurati ana drachm. j. pro quatuor doſibus quotidie una mane, altera ante ſomnum capiendum, cum aqua fontana ſumendis. Ceterum ægroto ſemper adjungebantur duo ex chirurgiæ ſtudioſis, qui dies noctesque ejus curæ invigilabant. Hac ſub diſpoſitione dies & nox inſequuta ſatis tranquille tranſigebantur. Altero die ægrotus non nullum æſtum, & ſitim paullulum auctam ſentiebat, hinc ſequens mixtura ſæpius capienda ipſi præſcribebatur: Rec. aqu. rubi idæi, fragorum, ceraſor. nigrorum, florum tiliæ, ana unc. ij. cinnamomi cum floribus cordialibus drachm. ij. liquor. anodyni mineralis Hoffmanni ſcrup. ij. clyſſ. antimonii ſulphurati ſcrup. dimid. ſir. ceraſor. acidor. drachm. vj. miſceantur. Ceterum brachio ſpiritus vini camphoratus, ut antea, aliquoties interdiu illinebatur. Tertio die cubitus & manus notabiliter tumebant, pulſus paullulo auctior, & urina ſaturata cum ſedimento obſervabatur, alvus vero libera & reliqua omnia ſatis tolerabilia, manebant, quare regimen inchoatum tantum continuabatur, neque venæſectio neceſſaria habebatur, præſertim quum quarto die ſitis, pulſus & urina naturalibus & conſuetis iterum reſponderent.

Quum vero tertio jam die fœtor circa vulnus notabilis oriretur, & ſuppurationem plenam indicaret, altero die, nempe VI. Auguſti, recens deligatio ſequentem in modum inſtituebatur:

1.) Ægroto iterum in ſellam collocato & torculari GARENGEOTI hactenus applicato remoto, ejus in locum

prius vinculum tortile substituebatur; ita tamen, ut funiculus tantum duplex super reliquo apparatu posterioris torcularis duceretur & supposita charta crassa ope bacilli contorqueretur, usque dum pulsus in carpo iterum evanesceret.

2.) Posthæc adstans firmiter tenebat cubitum, D. MULLNERUS solvebat fasciam, removebat splenia & plumaceolos, tandemque chartæ masticatæ orbiculos, usque dum duo ultimi chartæ rubellæ in conspectum venirent, id quod dextra manu peragebat, dum sinistra semper orbiculos chartaceos arteriæ apprimebat. Remotis omnibus (exceptis duobus infimis orbiculis chartæ rubellæ, & his proxime incumbente ex charta bibula vulgari confecto, firmiter sinistra manu in situ pristino immotis retentis) dextera eluebat, ope syringæ, vino calido totam vulneris cavitatem, quæ ubique recens comparebat & paucam tantum puris quantitatem fundebat.

3.) Recentes orbiculi, ex charta bibula vulgari masticata parati, iterumque spiritu vini rectificatissimo, pulvereque sarcotico imbuti, eodem modo, ac in prima deligatione, applicabantur, reliqua vero cavitas iterum plumaceolis, spiritu vini rectificatissimo imprægnatis, sed porro unguento digestivo vulgari supra indicato obductis, replebatur, & reliqua, ut antea, feliciter peragebantur.

4.) Interea temporis aliquoties quidem levia animi deliquia iterum intercurrebant, sed pariter spiritus odore dispellebantur.

5.) Facta deligatione, tortile vinculum penitus relaxabatur, & pulsus iterum non, nisi post aliquot minuta, naturalis redibat.

6.) Vinculum tortile cum torculari commutabatur, hocque sub modica tantum adstrictione applicabatur, supra ligaturam

turam & infra eam, ſpiritus vini camphoratus illinebatur, ægrotus in lectum collocabatur &, ut antea, fovebatur.

Reliquam partem quarti diei, noctem inſequutam & quintum diem ægrotus ſatis tranquille tranſigebat absque ullo accidente præternaturali, ut & noctem ſequentem; ſub hac tamen ſomno profundo ſepultus aliquanto poſt ſubito ſe erigebat & brachium læſum valde extendebat, quia ſibi ſomnianti videbatur a quodam invadi. Vigiles, illico deligationem explorantes, aliquam in faſciis obſervarunt quidem maculam, ſed quum ſanguineum colorem haud referret, fœtoremque potius ſpiraret, certiores reddebantur, eam a tranſſudante pure tantum ortam eſſe & nil metuendi accidiſſe.

Sexto die, VIII. Auguſti, tertia deligatio inſtituebatur, ſub qua torcular non commutabatur, ſed tantum paullo fortius, non tamen ad plenam usque ſuppreſſionem pulſus in carpo, conſtringebatur, deinde omnia, exceptis iterum tribus infimis orbiculis chartaceis, removebantur, cavitas iterum vino calido ope ſiphonis eluebatur, interea orbiculi chartacei in ſitu relicti arteriæ apprimebantur, & reliqua, ut in ſecunda deligatione, peragebantur, tandemque torcular ad lenem usque conſtrictionis gradum relaxabatur, brachium ſpiritu vini camphorato fovebatur, & ſic hac quoque vice ægrotus optato ſucceſſu lecto committebatur, ejusque cura ordine hactenus conſueto continuabatur.

Hac ſub deligatione nullam plane ſenſit alterationem ægrotus, qui etiam totum hunc diem, ſequentem noctem, ut & ſeptimum diem, cum nocte inſequuta, ordine naturali & absque ullo ſymptomate tranſegit; interea tumor cubiti manuſque etiam plane diſparuit.

Quum

Quum ergo omnia fecundum naturam fierent, nullum veftigium alicujus commotionis febrilis fupereffet, urina potius jufto tenuior & limpidior compareret, ægroto tunc concedebatur, ut interdum hauftu cerevifiæ fe reficeret, interdiu aliquot horas lecto fe detineret, & unam tantum pulveris temperantis dofin vefperi affumeret.

Die octavo, X. Augufti, quarta deligatio fiebat, eodem modo, ac tertia, nifi quod duo infimi tantum orbiculi chartæ mafticatæ rubellæ in fitu detinerentur.

Hac fub deligatione vulnus quidem merum fanguinem ftillabat, non tamen arteriofo, fed venofo fimilem & mox, applicato tantum aparatu hactenus confueto, fe iterum fiftentem, hincque nullum metum periculi incutientem.

Ab hoc tempore recens deligatio quotidie inftituebatur, & nono die, XI. Augufti, totum vulnus ab omnibus fordibus plane mundum, orbiculique chartæ mafticatæ rubellæ primo die applicati penitus mobiles atque foluti deprehendebantur. D. MULLNERUS ergo has quoque removebat, digitum regioni, quam occupabant, applicabat, mox tales orbiculos recentes &, ut antea, fpiritu vini rectificatiffimo & pulvere farcotico impprægnatos fubftituebat, reliquamque vulneris cavitatem plumaceolis, folo fpiritu vini rectificatiffimo madefactis replebat, quo modo etiam deligatio die XII. Augufti peragebatur. Die fequente, qui erat dies Solis & undecimus ab operatione facta, vulnus penitus evacuatum curatius examinabamus & fummo gaudio animadvertebamus, torculari licet penitus relaxato, non folum ne unicam guttulam fanguinis exftillaffe, fed etiam totam arteriam recenti & firma carne obductam effe. His obfervatis deligatio quidem, ut antecedens, peragebatur, fed ægroto concedebatur, fruftulo affatæ carnis vitulinæ appetitui fatisfacere, pulvis præterea temperans non amplius utilis judicabatur, quemadmodum nec vigilum cura & torcularis applicatio, quæ cum-

cumprimis perfectæ quieti nocturnæ impedimento erat. Quum ergo totum vulnus mundum & carne firma magis magisque repletum deprehenderetur, ſemper quidem reliqua cavitas orbiculis chartæ maſticatæ, & plumaceolis ſpiritu vini rectificatiſſimo pulvereque ſarcotico imbutis adhuc replebatur, ſed ſimul, pro obtinenda & acceleranda commoda cicatrice, emplaſtris glutinantibus contrahebatur ita, ut ex rotundo vulnere oblongum fieret, & labia ejus propius ad ſe invicem accederent. Præterea, quum ex his circumſtantiis optatis certo conſtaret, non ſolum arteriam læſam carne ſana atque robuſta ſatis munitam, ſed etiam ipſum vulnus ejus conſolidatum eſſe, de die XVII. Aug. cubitus quandoq; leniter extendebatur. Ab eo namque tempore, quo anevryſma notabile incrementum cepit, ægrotus, ad temperandos dolores, ſemper tenebat cubitum flexum, unde muſculus biceps ejusque tendo, tam valide contrahebatur, ut poſtea cubitum libere extendere non amplius potis eſſet; ut autem & hujus muſculi & tendinis ejus relaxatio eo facilius obtineretur, quotidie aliquoties inungebatur ſequens linimentum: Rec. ungu. de althæa, populnei, ana ſeſcunciam, olei petræ rubri drachm. j. miſceantur. Hac itaque ſub directione, aſpirante Divini Numinis gratia, eo res ad votum ceſſit, ut quatuor hebdomadum decurſu & tota vulneris cavitas carne firma ſanaque repleta, & cicatrix eo uſque perducta fuerit, ut ſpatium duos tantum transverſos digitos longum & duas lineas latum relictum eſſet nudum.

Quum ergo vulneratus eo usque reſtitutus eſſet, &, rerum domeſticarum cauſſa, domum redeundi deſiderio flagraret, nullum ſupererat dubium d. III. Septembris voto ipſius ſatisfaciendi, hac tamen addita admonitione, ut ad plenam uſque cicatricis formationem quotidie bis nudam adhuc carnem linteo ſpiritu vini rectificatiſſimo madefacto tegeret, &

emplaſtro defenſivo firmaret, linimentum etiam prædictum continuaret, & leni extenſione cubitum ſæpius exerceret, ipſe autem, quam primum fieri poſſet, huc reverteretur, quia neceſſe adhuc eſſet, ut ligaculum quoddam applicaretur aliquamdiu geſtandum, ad præcavendam arteriæ, ad locum vulneris debilitatæ, ſub gravioribus motibus extenſionem, indeque novam anevryſmatis, vel ſpurii vel veri, productionem.

Brevi poſt cicatrix optime firmata & ſiccata, brachii quoque extenſio æque, ac flexio, penitus libera reddita, & ſic vulneratus in integrum reſtitutus eſt, qui poſt duos demum menſes ad nos rediit, ubi de his propria exploratione certiores facti ſumus. Nihilominus, plenæ ſecuritatis cauſſa, D. MULLNERUS ligaculum ſupra memoratum adaptabat, & eodem modo, quo vena ſecta firmatur faſcia, ſed ſimplici tantum tractu, applicabat ita, ut globulus quidam eidem inhærens exacte reſponderet loco, ubi arteria læſa fuit. Hoc ligaculo per aliquot adhuc menſes, graviores præcipue labores ſuſcipiens, uſus eſt hic vir, qui menſe Februario hujus anni huc regreſſus de curationis perfectione me iterum certiorem fecit.

Plura equidem lubens his adhuc addidiſſem pro uberiori commendatione hujus methodi; ſed quum nundinæ inſtantes ullam remoram non amplius concedant, alia occaſione, DEO volente, eadem exponere & aptis figuris illuſtrare allaborabo.

F I N I S.

APPENDIX
AD
VOLUMEN OCTAVUM
ACTORUM
PHYSICO MEDICORUM
ACADEMIÆ CÆSAREÆ LEOPOLDINO-
FRANCISCANÆ
NATURÆ CURIOSORUM IN
GERMANIA.

CONTENTA APPENDICIS.

VI. Dn.

BIGÆ

BIGAE
CASUUM MEDICORUM
ἀπὸ
ΤΗΣ ΜΑΝΙΑΣ ΝΟΣΗΜΑΤΩΔΕΟΣ
OBSERVATORUM

ET

CERTAS OB CIRCUMSTANTIAS, RATIONE CAUSSARUM, SYMPTOMATUM ET CURAE HAUD OPPIDO FREQUENTER OCCURRENTES, DEBITA ATTENTIONE DESIGNATORUM

CUM

EPICRISI

A

JO. WOLFFG. FRIDER. BOENNEKEN,

DOCTORE MEDICO,
SERENISS. PRINC. REGN. DE LOEWENSTEIN-WERTHEIM CONSIL. AUL. ET ARCHIATRO,
ACADEMIAE CAESAR. LEOPOLDINO-CAROLINAE NATUR. CURIOSOR. COLLEGA,
BASSUS II.
DICTO.

LECTOR BENEVOLE!

TRitum quidem, ſed non indiſtinctè verum, eſt illud proverbium: *Facile eſt inventis aliquid addere!* Nihil enim, juxta ſapientiſſimi Regis SALOMONIS effatum, ſub ſole datur novi, ergo omne id, quod pro novo venditatur, nihil aliud eſt, quam *additio* ejus ad *inventum* quoddam, antea tali modo vel ratione quod non erat cognitum; hæc vero, inquam, *additio* non ita facilis eſt, ut vulgo creditur nimis indiſcretim, ſiquidem multum ſane involvit; latet enim in noſtro proverbio α.) cognitio exquiſita *inventi*, ut ſciamus, quid, cur id, & non aliud, tandemque cui bono ſit? verbo: RATIO ET EXPERIENTIA; β.) ἡ γνῶσις τȣ̃ τίνος, quod antea in *invento* nondum ita fuerat animadverſum & exploratum; γ.) rei diu jam cognitæ & perſpectæ uberior confirmatio, & ἀκρίβεια, in quibus ultimis duobus punctis *additionem* proprie conſiſtere, mihi videtur. Quæ cum ita ſint, ſequitur: ut morborum & remediorum adverſus illos cognitio ſucceſſive ex *additione* ad *inventa* ſit oborta; Antiquiſſimis enim temporibus homines aliquid contra morbum tentabant, ejusque effectum diligenter adnotabant, quem, ſi repetito uſu ſæpius præſtaverat, hinc evidens hoc hujus vel illius morbi remedium eſſe concludebant, & poſt hæc demum intimius cau-

ſas, ſeu rationes, cum morbi, tum effectus remedii perſcrutari enitebantur, itaque tractu temporis Medicina theoretico-practica, eademque denique Syſtematica, ê tenebris quaſi eſt eruta, & ſenſim ſenſimque exaſciata. Facili vero veterum & modernorum labore id non eſſe factum inde liquet, cum, quo propius ad medicinæ ortum accedamus, eo difficilius fuiſſe, & majori ægrotantium periculo tentatum, tam *invenire* aliquid, quam *inventis* aliquid *addere*, animadvertimus, id quod Princeps Medicorum HIPPOCRATES ingenue fatetur ſi dicit *Aphor. 1. Sect. I.* ἡ δὲ πεῖρα σφαλερὴ, ἡ δὲ κρίσις χαλεπή. Facilius ê contrario noſtro ævo hoc ſuccedere libenter ex hac concedimus ratione, quia tam ingentem librorum numerum, qui celeberrimorum & expertiſſimorum Medicorum inventis ſcatent, poſſidemus; deinde quia hodie non deficit ſtimulus inquirendi, ut inveniamus, quod majorum noſtrorum *inventis addere*, eaque ſic ſplendidiora & certiora reddere queamus; Pertinet enim cumprimis hic labor ad NUMINIS SUPREMI gloriam, deinde ad ſalutem proximi & Reipublicæ, tandemque ad proprium emolumentum. Et hæc dicta procul dubio rationes ſunt admodum præpollentes maximeque laudabiles, cur Medici in hiſtoriis morborum, uſuque remediorum ac aliis obſervationibus adnotandis, colligendis & in lucem edendis, tam laborioſi & ſolliciti ſint. Omnes vero in unam hanc coeunt rationem, deſiderium nempe haud vituperandum, *inventis* aliquid utile *addendi*. Quæ enim, quæſo ratio fuit, cur tam illuſtres Societates, v. g. Imperialis Naturæ Curioſorum Academia, Petropolitana, Pariſienſis, Anglicana, Berolinenſis, Norimbergenſis & plures, ſunt inſtitutæ? nonne & reliquæ ſic dictæ Univerſitates à Majoribus noſtris ad ſcientiarum artiumque liberalium incrementum ſunt ſancitæ? Et qua in re magis illud conſiſtit, quam id *additione* ſæpius laudata? certe non ſufficit, ſi ibi diſcentes Veterum ſolum inventis imbu-

untur,

untur, ſed potius neceſſe eſt, ut docentes tam invento utile quid antea minus cognitum addere, vel diu jam notum, ſecernendo verum à falſo, certum ab ambiguo, magis confirmare allaborent. Exinde vero eluceſcit, quantum utilitatis ad artium ſcientiarumque augmentum labor illorum conferat, qui indefeſsâ ſolertiâ omnes intendunt nervos, quo inveniant addendum quidquam, vel propria experientia exemplis illuſtrandum. Quis igitur mihi vertet vitio, quod & ego hos binos caſus medicos quotidie non obvenientes, cum curationis methodo, & quidem ope ſpecifici cujusdam remedii, cujus uſus quidem hucusque apud plerosque Medicos vel haud ſatis cognitus, vel plane neglectus fuit, promulgare non dubitem? Stimulo enim vires hujus remedii magis magisque exhauriendi, aliosque Medicos ad idem opus perficiendum impellendi, tandemque invento huic, licet veteri, aliquid, nempe majorem efficaciæ ſuæ confirmationem addendi, ſum incitatus. Quæ pia ſi obtinuero deſideria, contentus ero, nil præterea magis in votis habens, quam ut Lector benevolus ſerena fronte has pagellas accipere, perluſtrare, & æqui bonique conſulere velit.

Vale & mihi fave.

CASUS I.

Cum anno 1732. & ſequentibus annis in Civitate Ducatus Gelriæ *Arnheim* dicta, praxin medicam exercerem, ſingularis hic mihi caſus obvenit: Vocabar nempe die 28. Januarii ejusdem anni ad ruſticum, qui appellabatur *Henrich van de Klap*, & ducentos circiter paſſus ab urbe habitabat; hic pridie morbo quodam laborare cœpit, quem, cum viſerem, ſtatim Icterum eſſe cognoſcebam. Uxor ejus, fœmella tenera, temperamenti chole-

lerico-melancholici, ætatis annum agens circiter quadragesimum, septimo jam die febre catarrhali benigna erat adflicta, quâ non obstante, ex amore erga maritum, cujus mortem pro rei domesticæ & familiæ conditionibus nimis præmaturam, ne eveniret, valde metuebat, è lecto, ut mecum eo distinctius de statu morbi mariti & prognosi sermonem facere posset, egrediebatur, ægrota, inquam, sudore critico septimo morbi die per totam corporis peripheriam erumpente, madida. Dictis dicendis, & præscriptis adversus morbum mariti necessariis, me discedentem usque ante portam domus prosequitur, nudis pedibus, nec vestibus, uti deceret, induta, tempore hyemali austero, ubi terra, ad minimum iis in confiniis, nive obducta, intensumque frigus erat; quam urbanitatem ipsi in hoc statu cum reprehenderam, & periculosam esse prænunciaveram, eamque domum suam non solum sed & lectum cito citius ut intraret, jusseram, abii.

Altera die 29. Januarii rursus ægrotum rusticum visendi causa ad domicilium ejus me contuli, inscius quid præteritâ die post meum discessum contigerit; sed totam familiam aliosque vicinos copiosissimas fundentes lachrymas offendi; hoc inopinatum tristitiæ spectaculum, quid indicet, interroganti mihi responderunt: Uxorem rustici à meo discessu usque adhuc in deplorabilem insaniam esse delapsam, ita, ut sine intermissione vehementissime deliraret. Ad lectum ejus itaque terrore quodammodo perculsus, licet de ejusmodi eventu nonnihil prædixerim, properavi, in quo ægrota ab aliquot hominibus tenebatur, ne exsultaret, & sequentia in ipsa ægrota apparebant phænomena: Facies ejus tumida & admodum rubicunda erat, oculi pervicaces, feroces, rubentes, scintillantes deprehendebantur, lingua arida, pulsus celerrimus & frequens, parvus, cum tendinum subsultu, percipiebatur, ægrota simul anxia & inquieta erat, quæ omnia conjunctim sumta *phrenitidem* indicabant. Suasi itaque venæ sectionem, sed hæc non poterat institui, ob nimiam ægrotæ inquietudinem, ideo præscripsi medi-

medicamenta temperantia & antiſpaſmodica ex aquis Ceraſ. nigr. fl. Til. Plantag. pulv. polychr. Pelarg. epil. nigr. Tartar. vitriol. Tachen. Nitr. dep. pulv. bezoard. min. Wed. Cinnab. nat. ppt. Syr. acetoſ. citr. de quibus omni bihorio cochlearia ij. ſumenda, deinde, ut alvus de officio ſuo per aliquot dies neglecto moneretur, tres juſſi bibere ſcutellas infuſi theeformis laxantis, pro marito compoſiti ex ſequentibus ſpeciebus, Rhab. Orient. rad. Curcum. Chelid. maj. fol. Senn. ſin. ſtipit. & cort. aurantiorum.

Inſequente die 30. Januarii adſtantes referebant, ægrotam noſtram præterita nocte quodammodo tranquilliorem ſe habuiſſe, nihil autem penitus dormiviſſe; pulſus adhuc celer, frequens & parvus erat, urina involuntario excernebatur. Continuanda ergo heri præſcripta medicamenta.

Die 31. Januarii agrypniam præterita nocte continuaſſe, & delirium circa auroram fuiſſe exacerbatum, intellexi; ægrota, cum illam viſerem, defixis oculis me intuebatur, tandem ſe ſe erigens voce clara, ſed canora tremulaque, ita me alloquebatur: *Gy kunt my niet helpe*, *i. e. me non poſſe auxilium ipſi adferre!* & hoc plus quam decies repetebat. Præſcripſi pulveres antorgaſticos, in deliriis apud Auctores celebres, ex pulv. epil. nigr. de Gutteta Dn. Mayerne, Specif. ceph. Michael. &c. præbendo ſing. quadrihor. doſ. ad ℈j. vel ʒß. ſed nullum præſtiterunt effectum, ratio, quia cauſa hujus adfectus in primis viis, in acida nempe ſaburra ibi latente, non erat quærenda, idcirco hæc medicamenta, licet famigeratiſſima, cum quoad maximam partem ê terrâ inerti conflata ſint, evidentem & ſalutarem effectum edere non valebant, utpote quæ nec oſcula vaſorum lacteorum, multo minus venularum, chyli ſolum defæcatiſſimi partem reſorbentium, penetrare poſſunt, conf. Tractat. meus vernacula conſcriptus: Von denen Erdhafften Mitteln §. V. Und deſſen Anmerckungen. Lit. O. p. 40. Pro potu ordinario decocto hordei citrato utebatur; urina hodie pauca erat & aquoſa. Ad derivandam ſanguinis verſus caput congeſtio-

ſtionem veſicatoria ad ſuras, ſinapiſmos & rubefacientia ex rad. armoraciæ recenti, fermento, pipere & ſale, compoſita, ut & haleces diſſectas ad plantas pedum applicare permiſi.

Primo Februarii die delirium & omnia augebantur ſymptomata, agrypnia, inquietudo, tremores artuum, ſtridor dentium, alvi ſtrictura, ingens ſitis; largum itaque exhibere juſſi potum decocti hordei citrati, interponendo pulveres ex epil. nigr. & antiſpaſmod. STAHLII cum MP. de Cynogloſſa compoſitos, parva, ſed repetita ſæpius doſi, propinandos, & ad alvum aperiendam denuo infuſo ſupradicto laxante utebatur, ſucceſſit effectus cum aliquali delirii & ſymptomatum mitigatione; poſt meridiem enim hora prima ad ſomnum redibat propenſio, & inſequente nocte magis, quam per totius morbi decurſum, tranquille ſatis dormivit.

Secundo & tertio Februarii die omnia mitiora apparebant, licet nullum criſeos, nec per urinam, ſudorem, aut hæmorrhagiam, nec per alvum, indicium ſeſe manifeſtaverit, pulſus tamen non ita celer, magis vero debilis, ut & adhuc frequens, percipiebatur; circa veſperam tertii Februarii de recuperanda ſanitate valde deſperabat ægrota noſtra, & ex hac ratione anxia totam noctem ſine ſomno tranſegit. Poſtero

quarto Februarii die delirium de novo ita recrudeſcebat, ut adſtantibus vim inferre tentaret, niſi eorum vi retenta, ob defectum virium morbo conſumptarum illis cedere coacta fuiſſet, quod vero cum animadverteret, omnibus adſtantibus amariſſime conviciabatur. Cum advenirem, delirantem noſtram furibundam offendi, quæ ab aliquot hominibus robuſtis in lecto tenebatur; fulgebant oculi, quorum pupilla, quia uvea undique æqualiter retracta, valde dilatata erat, uti in furioſis ordinarie obſervatur; pulſum duriorem, majorem & fortiorem, ſed longe tardiorem, quam antea; percepi, verbo! aſpectus ejus terrorem mihi ipſi incutiebat, quem hæc verba: *De Duyvel zal my 't hoofd vermorſele*, item *de Zatan trekt my den Arm uyt*, i. e. *diabolus caput meum franget*, item *Satanas*

brachium

brachium meum à corpore discerpit! voce dura & distincta prolata, nonnihil adaugebant. Cum vero nec febris, nec æstus, nec sitis adesset, attonitus ægrotam adspexi, junior, sive non nisi per Olympiadis spatium medicinæ practicus, quidque consilii fere nesciebam, meditabundus in magno rei medicæ Oceano fluctuans; tandem vero collectis iterum cogitationibus meis hinc inde dispersis, ac ponderatis omnibus circumstantiis in ægrota observatis, MANIÆ speciem nunc esse morbum judicavi, ideoque sequens præscripsi infusum Theeforme, ex herba anagallidis cum flore puniceo, decantata in ejusmodi deliriis, & herba millefolii, nec non Tincturam refrigerantem PELARGI singul. quadrihor. ad gtt. XXXV-XL. Inprimis quoque hoc singulare in nostra ægrota animadvertebam, quod, si propius ad lectum ejus accederem, illa haud levi iracundiæ adfectu me intueretur, & nisi retenta, summæ illi fuisset voluptati, si vim mihi inferre ipsi licuisset. Hoc phænomenon illud mihi confirmavit, quod legi in VALENTINI *Prax. Med. infall. Sect. III. p. 228.* ubi dicit: *Maniaci Medicis sunt infensissimi;* & hoc certe verum est, siquidem & alia vice Arnhemiæ hoc mihi contigit, cum rusticus in pago vicino etiam maniacus, catena in pede munitus, forcipe ferrea, qua eo loco ad reponendum lignum super focum uti solent, cranium mihi frangere tentabat, si illi juxta intentionem successisset; sed cum opportuno tempore propositum ejus animadvertebam, discessi, & illum postea usu aquæ Selteranæ sanavi. Conf. huc *Fabric.* HILDANI *Observ. med. Cent. IV. Obs. 8. p. 18.* Imo observavit *Olaus* BORRICHIUS, quod delirio melancholico, vel alio sanati, Medicum suum postea odio prosequi soleant. Vid. *Thom.* BARTHOLINI *Act. Med. Hafn. Vol. IV. Obs. XLV. p. 148.* Insequente à 4to ad

5tum Februarii nocte, nihil dormivit, eademque ut heri urgebant symptomata, alvus heri deposuit scybala dura, fusci coloris, hodie denuo stricta est, ideo adsumsit sæpius citatum infusum laxans. Dirus autem & atrox hic adfectus mirum in modum me fe-

cit sollicitum, & consilii quærendi causa ut celeberrimorum Practicorum libros evoluerem me impulit, licet parum solatii apud plerosque invenerim, donec tandem BOECLERI *Cynosur. Mater. med. Tom. III.* casu in meas incidit manus, ubi *Part. II. p. m. 870.* sub titulo: SANGUIS ASINI, sequentia legi: *Medicum quod concernit usum, sanguis asini multum celebratur in delirio, in melancholia, in mania, in epilepsia, apoplexia, defectu loquelæ, &c.* Sapienti sat, ajebam, in casu tam difficili consilium quærenti! legi ideo & relegi aliquoties dicta verba, deinde & alios Practicorum libros adduxi & an consentientes invenerim inspexi, nonnullosque reperi. Cur igitur dubitarem, me ipsum alloquebar, quin tentarem in casu tam desperato & extraordinario etiam remedium extraordinarium? probe gnarus triti illius: *Melius est in casu desperato tentare remedium anceps quam nullum;* licet hoc ipsum remedium nunc mihi anceps haud videretur. Difficillimum autem jam erat istum sanguinem Arnhemiæ adquirere, ast horis aliquot præterlapsis tandem cura ac studio Pharmacopœi ibi famigerati, Dom. KNOOP, illum accepimus, qui dein juxta præscriptionem meam sequentem in modum præparavit medicamentum:

℞. Panni lintei sangu. asini imbuti & sicc. trium digit. & unius digiti longitud. Herb. anagallid. fl. punic. (ob defectum aquæ destill. ejusdem herbæ) Manip. sem. Inf. in aquæ font. fervid. q. s. Colat. rec. Uncias iv. D. ad Vitr. S. sumatur ter de die singulis vicibus tertia pars.

Hujus medicamenti hodie hora nona vespertina prima vice hauriebat ægrota tertiam partem, & insequente nocte nonnihil dormiebat & satis quidem tranquille.

Sexto die Februarii cutis huc usque arida & sicca jam mollior tactu apparebat, ad madorem quoque disposita, urina cocta sedimentum fuscum post moram quandam ad fundum vitri deponens, pulsus hesterno æqualis, timida magis & speculabunda videbatur

ægrota,

ægrota , tandemque meticulosa adstantes exhortabatur his verbis: *Gy lieden de vvaerelt vergaat.* i. e. *O homines mundus perit!* Interim continuabatur medicamenti heri præscripti usus hora septima ante meridiem & tertia post meridiem, ut & vesperi hora nona; tussiebat hodie ægrota, quod inde ortum esse judicabam, quia pridie corpus, præcipue pectus, sub delirio plus justo denudaverat. Sequenti nocte licet parum dormiverit, tranquilla tamen & mere speculabunda permansit.

Postero die septimo Februarii urina emittebatur turbida, ejusmodi sedimentum ut hesterna deponens, sudor quidem præterita nocte non, copiosus tamen mador prorupit; ut continuetur usus potiunculæ specificæ, more solito, jussi.

Sequenti octavo Februarii die urina ejusdem ut hesterna conditionis erat; & sat bene dormivit ægrota, alvus nimis stricta aperiebatur usu infusi sæpius memorati laxantis; adsumsit insuper porro medicamentum specificum. Hodie ante meridiem singularis nostra cum ægrota accidit casus: Adveniebat enim laniarius, vitulum emendi causa, quare ægrota nostra surgebat, cum illo stabulum inibat, & vitulum, prout decebat, illi vendebat. Hæc actio licet ê voto quoad rem domesticam successerit, tamen laudanda non erat, siquidem aëri liberiori sese exponere debebat, & eventus deinde sane comprobavit, quod consultius fecisset, si in conclavi suo & lecto mansisset; cutis enim laxior, porique patuli magis aëris austeri tactu constringebantur, & materies, quæ per emunctoria excerni debuisset, retropellebatur; deinde simul menti ipsi peregrinæ prorsus & protinus ideæ imprimebantur, hinc duplici ratione hac venditione vituli ad delirii novi accessum ansa dabatur, id quod etiam eventus paulo post comprobavit; post meridiem enim de novo delirare cœpit, & quod fere ridiculum, me ipsius Medicum & sostrum, si sanata esset, mihi solvendum, quod ad 200. Florenos determinabat, (etsi quinquagesimam horum vix ac ne vix quidem partem postea acceperim,) pro objecto habuit; quo tan-

dem effluxo, adesse quendam, vaccam ejus qui vellet occidere, animo effingebat, ad quod prohibendum omnes impendebat vires; duravit vero hoc delirium duntaxat usque ad mediam noctem, sumto deinde remedio specifico quietior facta est.

Altera die Februarii nona in totum ad se redibat, & de susurru ac strepitu, quem in capite persentisceret, conquerebatur; eaque de re tristis erat, & remedium adversus hoc incommodum a me petiebat: pulsus erat naturalis, excepto eo, quod paululum debilis esset. Præscripsi mixturam roborantem cum camphoræ pauxillo, quo medicamento, interposito, si necessitas postulabat, laxante infuso, continuavit usque ad 16. Februarii, interea sensim sensimque tristitia quoque evanuit, & ægrota nostra pristinam recuperavit cum corporis tum mentis sanitatem, pro qua conservanda atque præservanda, ut venæ sectio in pede circa æquinoctium vernum proximum instituatur, auctor fui, obtemperavit meo consilio & nunquam per quadriennium illud, quo Arnhemiæ domicilium meum erat constitutum, morbo correpta est, & anno 1738. quoque in bona sanitate vixit.

CASUS II.

In hoc anno 1744. mensis Maji die tertio vocabar Werthemiæ hora circiter decima ante meridiem ad pistorem quendam hujus civitatis, nomine *Jac. Phil. Lange*, cujus uxor, femella staturâ parva, sed robusta, temperamento sanguineo-phlegmatica, ætatis annum agens vigesimum secundum, matrimonii alterum, gravida, & juxta mariti, femellæ ipsius & obstetricis calculum, partui proxima, licet uterus stricte clausus, nec aliud appropinquantis partus indicium adesset, ante aliquot dies erysipelate faciei cum atrocissimis capitis doloribus stipato; infestata, huic adfectui molestissimo ab incunabulis fere subjecta, hora quarta matutina subito epilepsia, cum plenaria rationis, visus & auditus abolitione, cor-

repta

repta est; cum ergo eam debita attentione adspicerem, sequentia animadvertebam phænomena: Facies ejus rubebat, oculi huc & illuc vagabundi, scintillantes, eorum palpebræ superiores retractæ, pupillæ valde dilatatæ apparebant, situ erecto sedebat in lecto, omnesque adstantes anxie intuebatur, quasi desideraret aliquid ab illis, aut quasi aufugere vellet, sæpissime ex imis cordis penetralibus ingemiscens. Præterea totus corporis habitus tumidus, leucophlegmaticus, colore pallidus erat. Femina hæc ante aliquot dies aliarum muliercularum consilio dextræ manus venam cephalicam inter pollicem & indicem secare permisit. Ante meum adventum jamjam accersitus erat honoratissimus Dom. Collega meus, Dr. ASSUM, Civitatis & Comitatus Physicus meritissimus, qui clysterem emollientem & carminativum, ut & misturam analepticam & temperantem, ex aquis Ceras. nig. Flor. Til. Lil. convall. Scorzon. Meliss. S.V. Cinnam. cydoniat., Liqu. anodyn. Hoffm. Liqu. C. C. succin. Pulv. epil. March. specif. cephal. Mich. Nitr. dep. Antim. diaph. Syr. acetos. Citr. compositam, præscripserat, cujus cochlearia 2. jamjam ægrota adsumserat. Pulsum ejus durum, magnum, plenum, & non admodum celerem persensi, hinc ob urgentem & turgentem plethoram, deinde ob nimiam versus caput factam congestionem, venæ sectionem in pede, de qua Doctiss. Dom. Collega jam ante adventum meum locutus erat, suasi; ast impossibile erat hanc instituere, ob tumorem pedum œdematosum; ideo sectionem jugularium venarum proposuimus, sed & hæc in ægrota tam inquieta, quæ ne momentum quidem caput quietum tenebat, & ubi ab epilepsiæ insultu sub ipsa operatione securi non eramus, non poterat celebrari, nec prius, quam revulsoria aut depletoria præcesserit, suadenda; hinc, cum quilibet nostrum quid agendum sit hæsitaret, clysterem præscriptum applicandum prius judicabamus, & expectandum ab eo effectum. Post meridiem hora prima iterum apud nostram ægrotam, in priori adhuc statu constitutam, conveniebamus; referebant maritus ceterique ad-

ſtantes, quod epilepſiam aliquoties ſuſtinuerit, ſingula vice vehementiorem, cum ſpumæ ſanguine tinctæ ex ore protruſione. Enema applicatum operationem ſuam præſtitit; ad venæ ſectionem ergo, quocunque modo fieri poſſit, properandum eſſe cito citius uno affirmabamus ore. Acceſſitus itaque Chirurgus hujus civitatis hac in re verſatiſſimus, & pedes & brachia & collum inſpexit, ubi ſecare venam ſecuriſſimum ſit, tandem brachium dextrum elegit, venamque medianam uno ictu, conſueta ſibi promtitudine, aperuit; ægrota quid ageretur neſciebat, usque dum Chirurgus venam incidebat ſubito perterrefiebat, interim ſanguinis unciæ X. vel XII. detrahebantur. Quo facto, conſentiente æſtimatiſs. Dno. Collega, præſcripſi egregium illud ſæpiusque expertum antiſpaſmodicum & nervinum medicamentum, oleum nempe deſtillatum Cajeput, ejusque guttulas V. cum miſturæ cochl. 1. ſumendas præcepimus, deinde diſceſſimus, expectaturi & venæſectionis & exhibiti medicamenti effectum. Concedente DEO ſalutaris hic fuit; etſi enim aliquoties inſultus epilepticos paſſa ſit, mitiores tamen prioribus fuêre, & hora ſexta veſpertina tandem ex improviſo ſub epilepſiæ paroxyſmo, uterus antea clauſus ſe ſe protinus aperuit, & fœtus feminini ſexus, quoad ſtructuram corporis maturus & bene conformatus, ſed proh dolor! mortuus, inſcia ægrota eſt excluſus; diu tamen e vivis ereptus non fuerat, ſiquidem admodum recens erat, nec ſigna putrefactionis in corpuſculo ejus animadvertimus, in ſecundinis vero, uti obſtetrix referebat, jamjam putredinis indicia quædam ſe ſe manifeſtarunt. Puerpera noſtra nihilominus manſit mente capta, & poſt partum unicum adhuc epilepſiæ paroxyſmum eſt experta; hora nona veſpertina denuo adſumſit Olei Cajeput gutt. v. cum miſturæ cochl. ij. & inſequentem noctem tranquille ſatis tranſegit.

Altera die, quarta nempe Maji, hora circiter quarta matutina, rationis plenarie compos facta eſt, & ſic per 24. horarum intervallum

lum sanæ rationis usu privata fuerat, assurgere & in conclave se conferre tentabat, nesciens quid heri ipsi contigerit; mariti vero & adstantium enarratione, quod pridie scilicet puellam mortuam sit enixa, certior facta, ut & cum lochiorum fluxum ipsa animadverteret, valde mirabatur, se cuncta hæc ignorare, postea vero tranquille & placide, ut puerperam summopere decet, in lecto se continuit. Lochia autem minus sufficienter fluere mihi videbatur, idcirco pilularum polychrestarum dosin ad scrupulum unum vesperi sumendam commendavi; hac nocte parum quidem dormivit puerpera, ceterum vero quieta.

Quinto Maji die optime valebat nostra puerpera, & nihil amplius metuebat, hinc & ipsi judicabamus, si diæta & regimen, prout puerperæ convenit, observaretur, non amplius hic opus esse cum Medicis, tum medicamentis; interim pro abstergendis cruoris in utero hærentibus recrementis & promovendis paululum lochiis, tandemque excretione alvina, (cum a die partus alvum nondum habuerit apertam,) facilitanda, hodie vesperi adsumsit pilul. polychrest. scrupulum. Priusquam vero discessi, conquerebatur puerpera de dolore vulneris sectione venæ inflicti, quod cum inspicerem, pustulas nonnullas miliares albas circa illud eruptas animadverti; hinc marito purpuram adventuram esse indicavi, licet jam dum uxor ejus & corpore & mente sana videretur. Insequentis vero

Octavi Maji die hora 4ta matutina cito vocatus puerperam nostram delirantem offendi, facies ejus apparebat pallida, fluxus lochiorum erat parcissimus, sed non in totum suppressus, nil nisi de morte appropinquante loquebatur, multa tamen etiam confuse, voce clara, multisque exclamationibus proferebat, mirasque faciei, brachiorum, manuumve torsiones & tensiones faciebat tandem in tremores desinentes; quæ phænomena adstantibus terrorem incutiebant, licet veræ convulsiones non essent, sed solum

motus

motus ex phantaſia læſa, prout objecti, quod ſibi imaginatione repræſentabat, ratio exigebat, ſponte quaſi excitati, nam magis tales motus producebat, ſi adſtantes de his inter ſe loquebantur, ſiquidem ad omnia exquiſitiſſime attendebat ægrota. Interdum à lecto exultare tentabat, ingentibusque viribus pollebat, pulſus erat celer & frequens, acutus & parvus; purpura, ut heri prædixi, magis magisque erumpebat, præcipue in curvatura brachiorum, circa carpum, metacarpum & in pedibus, circa collum vero, humeros & pectus non admodum copioſe; præſcripſi Emulſionem ex ſequentibus: Rec. Sem. Card. ben. Card. mar. Aqu. deſt. Scorzon. Cichor. Camph. Syr. cap. ven. f. l. a. Emulſ. adde Spir. bezoard. Buſſii, ſumantur ſingulo bihorio cochlearia 2. Remittebat nonnunquam delirium, pro febris vehementiori vel mitiori gradu, ita, ut unâ aut alterâ horâ mentis compos eſſet, erumpente interim purpura rubra albaque interſperſa.

Nono Maji die purpuræ efflorеſcentia paululum cunctabatur, æſtus tamen & anxietates præcordiorum augebantur, ideo ſequentem præſcripſi miſturam: Rec. Oc. canc. ppt. Acet. vin. ſimpl. efferu. poſtea adde Aqu. deſt. Card. benedict. Scabioſ. Syrup. rub. idæi, Spir. mineral. anodyn. Hoffm. & bezoard. Buſſ. Antim. diaph. non elix. M. D. S. Sing. 3. hor. cochl. 2. poſt hujus mixturæ uſum purpura copioſa ſatis, ſed non excedente numero effloruit, cum inquietudinis & præcordiorum anxietatis levamine, delirium ceſſabat & ægrota inſequente nocte per horas aliquot dormiebat. Somno vero finito multo majori impetu delirium invadebat, & purpura retrocedere videbatur, quod certe a nimia ægrotæ inquietudine & corporis volutatione, hinc liberiori aëris admiſſione ortum fuit; rebus ſic ſtantibus ſequens præſcripſi

decimo Maji die medicamentum, ex Oc. Cancr. ppt. Acet. vin. ſimpl. efferu. poſtea adde Aqu. deſt. Card. bened. Scab. Scord. Antim. diaph. non elix. Extr. Croc. Caſt. Camph. c. pin. ſubact. Liqu. min. anod. Hoffm. Spir. bezoard. Buſſ. Eſſ. Scord. Syr. rub. idæi.

M. D.

M. D. S. ſing. 3. hor. Cochl. 2. Uſu hujus mixturæ purpura retrocedens de novo expellebatur, delirium mitius fiebat; nihil autem dormiebat, urinam & alvum in lectum deponebat.

Undecimo Maji die purpura deflorеſcere incipiebat, & ſquamulæ ejus quaſi furfuraceæ hinc & inde decidere, febris fere ceſſabat, pulſus enim naturali haud abſimilis, niſi quodammodo debilior, percipiebatur, & omnia meliora videbantur. Poſt meridiem vero puerpera noſtra, licet quoad aſpectum externum ſanitati proxima appareret, nihilo tamen minus oculorum ejus ſplendor, vultus audax & ferox, ac furioſæ manus, quibus adſtantes arripiebat, & ad ſe trahebat, firmiterque tenebat, contrarium indicabant. Medicamenta adſumere abnuebat, nec perſuaſionibus, neque vi, (quam quidem ſemper prohibui,) cogi poterat, prona enim erat admodum ad iracundiam, & adſtantium officia ipſi præſtita alapis, niſi ſibi proſpiciebant, remunerabat; noctem verſus delirium furioſum augebatur, ita, ut in lecto retineri non potuerit, ſed ex eo proſiliverit, in conclavi nudis pedibus obambulaverit, & mirum in modum ſtulte ſe geſſerit, mox cantans, mox orans, mox ridens, mox moroſe ſe gerens, aliaque proferens:

Die duodecimo Maji, hora nona ante meridiem ſubito ad ſe redire videbatur, actionum ſuarum quoad pauciſſimam partem gnara; pulſus erat naturalis, purpura ſenſim defloreſcebat, & ægrota conſueti eo tempore cutis pruritus ſcalpendo leniendi maximam ſuſcipiebat curam. Gaudium vero hac ægrotæ mutatione in animis ſanguine propinquorum exortum diu non durabat; hora enim quinta poſt meridiem ægrota de ingenti præcordiorum anxietate, dolore capitis, palpitatione cordis, nubecula ob oculos volitante conquerebatur, ſibi tamen exacte præſens erat, pulſus autem magnus & durus; quibus circumſtantiis ponderatis venam ſecare conſultum duxi in pede ſiniſtro (tumor enim œdematoſus ante partum præſens omnis evanuit,) ad uncias X. XII. Poſt venæ ſectio-

nem tranquilla fuit & rationis compos, & ad mediam usque noctem quiete dormivit. Quamprimum vero somno expergefacta fuit, de novo delirabat & anxietates enormes sentiebat, hinc sæpius profunde suspirabat; cum vero alvus per triduum jam fuerat clausa, ad illam reserandam exhibui:

die 13tio Maji post meridiem pilulas ex Extr. panchym. Croll. Sapon. Alicant. Gumm. ammon. acet. scill. sol. diagryd. sulph. pro una dosi compositas, quæ postea quinquies alvum aperuerunt.

Die 14. Maji. Præterita nocte nihil ægrota nostra dormivit, sed continuo anxia fuit & suspiriosa, mox ê lecto egreditur, mox iterum in illud sese reclinat, & magno nisu, corporisque vario motu absurda profert, omnes vero personas accedentes probe novit, & cum illis loquitur, licet confuse admodum, pulsus magnus est & fortis, nec æstus, nec sitis urget; hodie venæ sectionem reiteravi in altero pede ad lipothymiam usque, successit quoque, multo antea adhibito labore, tamen feliciter; ad uncias xij. - xv. sanguis extractus in aquam demissus, gelatinæ seu spermatis ranarum ad instar concretus, tenacissimus, ut valde elongari posset, apparebat. Cessante, post venæsectionem, lipothymia, pulsum celeriorem & paululum minorem quam antea, percipiebam, nihilominus tamen more solito delirabat: præscripsi duos pulveres antispasmodicos, cum aliquot granis Sacchari saturni mixtos, quos etiam adsumpsit, sed omnia incassum instituebantur. Maritus tandem & parentes uxoris ejus tædiosi fiebant, & â medicamentorum usu penitus abstinendum nunc esse, & Deo solum hoc opus committendum, judicabant, arbitrantes: per totam ægrotæ vitam desipientiam ejus duraturam, siquidem qualibet fere hora magis augesceret, nec ullum hucusque exhibitum medicamentum desideratum præstitisset effectum. Verum est! res videbatur fere conclamata, augebatur enim delirium ita, ut gestus & actus absurdissimos produceret, ridiculosque non nunquam faceret sermones;

v. g.

v.g. mox summo cum impetu obstetricem advocare jubebat, reiteratoque clamore ne cunctarentur, cum periculum esset in mora, adstantes adhortabatur, quo partui ista ejus proxime excludendo, qui jamjam instaret, succurreret; mox genua flectebat, quasi videret personam, cui summam deberet reverentiam; mox ê contrario hæc femella τυφομανὴς ipsa ab aliis præsentibus ejusmodi humilitatis ac venerationis cultum, ut genua nempe erga illam flecterent, postulabat, mox sanguinem ê vena jam diu consolidata effluere sibi repræsentabat, mox filium Dei, angelos, diabolum & nescio quid amplius videbat, mox maritum ejus amplectabatur, firmiterque tenebat, fere uti ἐρωτομανία laborantes solent, &c. Cum vero delirium tandem in furorem abiret, ita, ut omnia, quæ in conclavi offendebat, in terram projiceret, & ipsa aliquoties ê fenestra prosilire contenderet, suasi, ut nostram ægrotam in tenebricoso conclavi, fenestra & janua prius probe munitis, omnibusque quibus vim sibi inferre queat, ê medio sublatis, solam includerent, probe memor ejus, quod dixit CELSUS *Lib. III. de re med. Cap. XVIII. p. m. 149. Dari nempe insaniâ affectos, quorum alium lux, alterum tenebræ magis turbent, tertium nihil harum afficiat; optimum itaque esse utrumque experiri, & habere eum, qui tenebras horret, in luce, eum qui lucem, in tenebris; at ubi nullum tale discrimen est, æger si vires habet, loco lucido, si non habet, obscuro continendus.* Conf. *Cæl.* AURELIANI *Tr. de morb. acut. Cap. XV. p. 49.* Huc usque enim in conclavi admodum lucido solaribus radiis nimis exposito, jacuerat, ergo tentandum erat, annon hæc mutatio quidquam ad mitigandum delirium conferre queat. Rebus autem sic stantibus quid porro agendum dubitavi, usque dum reminiscebar casus ante recensiti, cujus historiam statim in diario meo aliquoties perlegebam, & cum in una & altera circumstantia analogiam inter utrumque delirium animadverterem, de exhibitione ejusdem remedii cogitabam; exposui vero prius mentem meam marito uxoris, quod ex hac ratione necessarium

erat, quia à medicamentorum usu desistere antea, ut supra dixi, decreverat, unde hocce unicum tantum, ut permitterent, illum exhortabar; consensit lubentissime, hocque facto sanguinem asininum adferre curavi, & sequentem in modum apud Pharmacopolam hujus civitatis peritum, Dn. BEKKER, præscripsi.

Rec. Panni lint. Sangu. Asin. imbut. & sicc. longit. unius digiti, & latitud. trium digitor. Herb. Anagall. fl. punic. pug. 1. Inf. cum aquæ dest. flor. Til. fervid. Unc. iij. usque dum sanguis in totum ex linteo panno sit extractus, tum coletur & D. ad. vitr. S. pro una dosi, sumatur talis mane & vesperi.

Altero die 15. Maji, hora circiter octava, prima vice hanc dosin multis persuasionibus, cerevisiam nempe esse, ægrotæ nostræ dederunt, & vesperi pari modo; sequentem noctem admodum tranquille transegit, & circa matutam diei 16. Maji sudor erupit, urina quoque excreta est fusci coloris, post moram aliqualem ejusmodi sedimentum deponens; delirat autem adhuc, sed longe mitiori gradu; adsumsit mane horâ septimâ dosin potiunculæ præscriptæ tertia vice. Post meridiem vero hora quarta ex improviso in totum ad se rediit, & sanæ rationis usum recuperavit, in summum mariti & parentum gaudium, actionum suarum non in totum ignora, Deo Triuni gratias humillimas persolvens pro clementissima sanitatis & rationis restitutione. Licet vero hæc, & mihi jucunda, mutatio in nostra ægrota contigerit, tamen ea propter nondum ab usu potiunculæ statim desistendum esse judicavi, sed ad minimum circa hujus diei vesperam, & altero die continuandum; obtemperabat consilio meo, & dosin vesperi hauriebat, sequente nocte quiete dormiebat & sudabat, alteroque die.

17mo Maji bis medicamentum sumsit, urina hodie hesternæ erat similis. Jam actionibus & sermonibus nostra femella, quod in

pristi-

priſtinum ſanitatis ſtatum ſit reſtituta, comprobat; redit appetitus, ſomnus, & propenſio ad ſubeundas res domeſticas, alvus quoque officio ſuo more ſolito reſpondet, &, excepto aliquo laſſitudinis ſenſu, nihil mali ſupereſt.

Die Maji 19no curioſitatis gratia hanc femellam viſitavi, ut certior fierem, num recuperata ejus & mentis, & corporis ſanitas duratura eſſet nec ne? Offendebam illam, præter omnem opinionem circa res domeſticas occupatam, & quam primum me videbat, lætabunda exclamabat: *Deo Maxima ſit laus & gloria, qui & medicamentorum præſcriptionem, & eorum operationem ad ſanitatis & præcipue uſus rationis meæ reſtitutionem clementiſſime cedere juſſit!* Deinde mihi multis verbis pro ſedulo adhibitâ cura & patientiâ gratias egit. Interrogavi vero eam, utrum temulentiam, vel gravativum capitis dolorem perſentiſceret, aut ſuſurrum vel tinnitum aurium? illa reſpondit, quod præter laſſitudinem aliqualem, non, (nam debilitas non erat ſtricte vocanda) viſusque imbecillitatem, nihil percipiat incommodi. Alvum autem per aliquot dies eſſe ſolito ſtrictiorem; ideo & hiſce incommodis ſequentibus ſuccurrere volui: Rec. Extr. Scord. Cochlear. Centaur. min. Sapon. Alicant. Aloës. Succotr. Gumm. ammon. acet. ſcill. ſol. Sal. polychr. Seignette. M. F. pil. pond. gr. II. D. ad Scat. & ſumantur. Veſp. X. item: Rec. Herb. anagall. fl. punic. Meliſſ. Flor. Stœchad. arab. Aniſ. ſtell. M. C. C. D. S. Thea cephal. de qua ter in die ſcut. 4. 5. hauriantur. Poſt meridiem vero, priusquam hæc medicamenta è pharmacopolio obtinuit, menſes ſine ullo incommodo eruperunt & poſtea per aliquot dies, more ipſi ſolito, effluxerunt, ſicque adhuc pancratice vivit.

EPICRISIS.

Enarrata nunc utriusque delirii & circumſtantiarum illud antecedentium, concomitantium & conſequentium hiſtoria, operæ

pretium judicavi, nonnulla momenta paulo accuratius exasciare & dijudicare. Quæ, ut eo melius elucescant, certis sub quæstionibus pertractabo. Cuilibet vero, nisi in arte medica hospes sit, constat, duplex in praxi clinica animadverti deliriorum genus, ***acutum*** nempe & ***chronicum***, utriusque vero diversas species in schola medica recenseri & explanari; exinde ergo omnium hîc prima oritur quæstio:

I. *Ad quodnam deliriorum genus tam primi quam secundi casus delirium pertinet?*

A. Delirium prioris casus,

a) si ad primum ejus ortum attendimus, accensendum esse deliriis acutis, exinde patet: Morbus ille, cui accidit, uti ex historia apparet, erat ex acutorum classe, febris nempe catarrhalis benigna; deinde sub ipso delirio observabatur pulsus celerrimus, frequens, parvus, anxietas & inquietudo, lingua arida, subsultus tendinum, rubor genarum, sitis, febris inflammatoria, ut & delirii ipsius, pro gradu febris majori vel minori, vix sensibilis remissio, ergo παραφροσύνη, seu *phrenitis Symptomatica* mihi audiebat, acutis deliriis adnumeranda. Mutatis vero circumstantiis allatis, adscribitur etiam

b.) alteri deliriorum generi, nempe chronicorum; sublata enim febre & pulsu in majorem & tardiorem, ordinario tamen vegetiorem & fortiorem, mutato, durante nihilominus delirio, imo augescente eo, uti in priori casu evenit, tunc delirium chronicum est. Hinc apparet cur utriusque casus delirium mihi vocatur ἡ μανία νοσηματώδης aut νοσηματική i. e. Mania, sive insania, morbum non ut symptoma concomitans, nec, quæ sine prægresso morbo sua sponte, sed, quæ ex morbo quodam præcedente, eoque jam superato, oritur.

B. Alterius casus delirium pari ratione in primo ejus ortu pertinebat

a) ad acutorum genus, siquidem puerpera nostra tempore intermedio post partum, usque dum purpura efflorescere cœpit, sibi perfecte constabat, nec ullum delirii vestigium sese manifestabat; cum vero morbo exanthematico se adsociavit, præcipue in ejus primordio, simulque pulsus celer, frequens & acutus, anxietas & inquietudo adfuit, ideo etiam deliriis acutis hoc adnumero; licet priori esset mitius, tantus enim non urgebat ardor, nec linguæ siccitas, nec faciei rubor, multo minus tendinum subsultus, nec ferocia, neque febris inflammatoria, hinc tale erat delirium, quale morbis acutis solum familiare ac frequentissimum est symptoma. Postea vero quoque

b.) ad chronicorum genus referri meretur, quando exsiccata purpura sublataque febre, & pulsu antea febrili in magnum, tardum lentumque, qualis in subjectis cachecticis & leucophlegmaticis observatur, mutato, tamen continuat, imo augescit delirium, tunc chronicis accensendum puto. Nunc quæstionem alteram

II. *In quibus circumstantiis deliria recensitorum casuum inter se erant distincta?*

A. ratione causæ proximæ:

a.) In priori enim casu non solum præcurrerat mœstitia, ob morbum mariti ejusque metuendam mortem, sed &, quod maximum, accessu aëris liberioris austeri hyemalis ad corpus negligenter vestibus cinctum nudosque pedes, sudor criticus, septimo febris catarrhalis die jam jam partim eruptus, partim adhuc in extremis arteriolarum cutanearum finibus, cum in intervalla papillarum cutanearum, tum in ipsas papillas desinentibus, extrorsumque patentibus, hærens, constrictione cutis repente prorsus reprimebatur, & sic materies excernenda denuo per humorum massam diffundebatur, imo caput versus plus justo ferebatur, id quod partium inferiorum refrigeratio eo magis adauxerat: Qua materiæ morbificæ μετάςασι intra ἐγκέφαλον facta, continuante insuper ma-

jorii

jori per arterias carotides, vertebrales & cervicales ſanguinis appulſu, tardoque nimis, & huic minus reſpondente per venas jugulares & vertebrales refluxu, nihil aliud oriri poterat, quam vaſorum cerebri & meningum inflatio, ſanguisque ſtagnatio, & â materia morbifica excrementitia, ſanguini vero denuo miſta, acri, fibrillas nerveas vellicante, inflammatio; hinc læſa mentis ſede, lædantur & mentis functiones neceſſe eſt.

b.) Delirium alterius caſus oboriebatur ſub eruptione purpuræ tali modo: Sanguis ante & ſub partu, motibus congeſtoriis ad finem legitimum, fœtus nempe excluſionem, haud adæquatis, imo etiam poſt eum quodammodo lochiis inſufficienter fluentibus, ad caput majori quam par erat quantitate propulſus, ibique in vaſis cerebri & meningum ſinibusque collectus ac tardius progrediens, liquidi nervei intra medullam cerebri ſecretionem, motum & influxum in fibrillas nerveas reddidit inordinatum, à quibus tamen integre conſervatis maximam partem mentis actio ſenſuumque internorum vigor dependet; conf. ETTMULLERI *Opp. Med. Tom. II. p. m. 769.* BOERHAAVE *Inſt. Med. §. 284. & 286. &c.* HOFFMANNI *Med. Conſult. Tom. V. p. 3. 4.* HALLERI *Præl. Boerhaavii. Tom. II. p. 588.* his vero ita læſis certe oritur confuſa idearum combinatio, & ex hâc confuſa perceptio & tale judicium, ergo delirium; accedit, quod, cum delirium ſub purpuræ efflorescentia urgeret, ſimul maſſæ ſanguineæ materies illa ſubtilis halituoſa, purpuracea, nervoſo ſyſtemati admodum inimica, miſta eſſet. Ex his itaque elucet differentia inter prioris & poſterioris caſus delirium; quorum alterum ex materiæ morbificæ excernendæ μετάστασι, hoc vero ex ſola ſanguinis ante morbum intra caput collecti, poſteaque per accidens materia cum purpuracea mixti, translatione ortum fuit.

B. Differunt deinde deliria hæc vehementiæ gradu:

a.) Licet enim in primo caſu morbus ipſe delirium antecedens benignior eſſet altero, at tamen ipſum delirium atrocius &

vehe-

vehementius erat, quam in secundo casu, quod à repente facta μετάςασι materiæ morbificæ ad caput, hinc ab adfectu corporis subitò admodum periculoso in ipsam mentem redundante, ortum esse censeo.

b.) In altero autem casu delirium mitius erat 1.) quia tam repentina μετάςασις non præcesserat; 2.) ante partum venæ sectio & quidem larga instituta erat; 3.) post partum quoque lochiorum fluxus tam sanguinis quantitatem diminuerat, quam congestorios motus à capite quodammodo derivaverat, & sanguinis à capite refluxum sublevaverat; 4.) quia systema nervosum epilepsiâ, quam puerpera ante, sub, & post partum sustinuerat, valde debile factum erat.

C. Differunt etiam ambo deliria ratione morbi.

a.) Morbus enim in casu priori natura sua quidem, ut antea dixi, benignior erat altero, siquidem febris catarrhalis benigna sine magno periculo, sine Medico & medicamentis sæpe decurrere solet, & tamen huic atrocius superveniebat delirium, nempe phrenitis.

b.) Alterius casus morbus 1.) ex sua natura & indole longe periculosior erat, ob materiæ ejus qualitatem admodum nocivam, quæ in corpore animali putredinosam corruptionem facillime introducere valet, ideoque febris miliaris à celeberrimis Medicinæ Practicus, ut FORESTO, RIVERIO, ETTMULLERO aliisque, morbis malignis, imo pestilentialibus, accenseri solet, idque multo magis, si 2.) in puerpera occurrit, (quibus etiam in hac nostra civitate Werthemensi perquam familiaris est,) siquidem hæ tanquam vulneratæ considerandæ, & tractandæ sunt, teste JUNCKERO, *in Consp. Med. theoret. pract.* Maxime igitur veritati illud consentaneum deprehendi, quod ex EPIPHANII FERDINANDI *Histor. seu Cas. med. in Dissert. de Purpura puerper. an. 1720. Erfordiæ habita Resp.* LASIO, *Parte ejus pract. §. 1. p. 9.* allegatur, *grave est in*

arte medica infantibus & gravidis mederi, EPIPHAN. FERDINANDUS *l. c. Hist. XIII. p. m. 33.* seq.; cum conclusione sequentis tenoris: *non minus grave, si non gravius, erit mederi puerperis.* Ex his autem apparet, symptoma gravius sese adjunxisse morbo benigniori, & levius morbo maligniori, quod παράδοξον videtur, cujus vero rationem ex antecedentibus facile potes colligere.

D. Porro differunt sæpius memorata deliria inter se ratione durationis.

a.) In priori casu enim delirium phreniticum remittente febris impetu vix sensibiliter remittebat, sed eodem fere vehementiæ gradu durabat.

b.) In secundo vero casu remittente febris impetu mentis rediit conscientia & ejus usus, more delirii febrium acutarum. Conf. CELSUS *de re med. Lib. III. Cap. XVIII. p. 148.* MERCURIALIS *Med. pract. Lib. 1. cap. XV. p. 76.*

E. Animadvertenda nunc est differentia methodi medendi utriusque delirii.

a.) Ratione delirii acuti in priori casu potissimum sequentes formavi indicationes: 1mo) ut inflammatio cerebri & meningum discutiatur, & 2do) diaphoresis subito cohibita & repulsa restituatur. Primæ indicationis finem obtinendi gratiâ adhibui, quæ adfluxum humorum motusque congestorios a capite derivant, infusum nempe laxans, reiteratis vicibus adsumendum, & vesicatoria ad suras pedum, rubefacientia vero ad plantas eorundem; alterius indicationis finem obtinui medicamentis æstum maris microcosmici temperantibus, sanguinem spissum sive stagnantem discutientibus & diluentibus, quibus diaphoresin simul magis magisque excitare contendebam, licet hæc non è voto successit, veruntamen post aliquot dierum intervallum inflammatio sublata est & delirium sopitum. Delirii autem acuti secundi casus curam juxta unicam tantum indicationem instituendam esse judicavi, ut nempe purpuræ

rubræ

rubræ & albæ placida promoveatur eruptio, id quod feliciſſime obtinui medicamentis ſanguinis nimium orgaſmum temperantibus, & materiæ ſumme agilis & pernicioſæ malignitatem, ne nempe cito citius corpori putredinem inferat, coërcentibus, addito ſimul leni ſtimulo, quo natura ad expulſionem ejus â centro ad peripheriam incitabatur.

b.) Utriusque vero caſus delirium chronicum diverſimode in methodo medendi tractavi. In priori enim caſu venæ ſectionem non celebravimus, 1.) quia iſta femina ob ſummam ejus inquietudinem ad illam non poterat diſponi, niſi ſumma vi illam cogere voluiſſemus, quod quidem, ob ejus ad iracundiam proclivitatem, & metuendas hinc turbas valde noxias, diſſuaſi; 2do.) quia non adeo neceſſariam in tam tenera & enervata femella eam judicavi, juxta monitum *Cælii* AURELIANI, *Tr. de morb. acut. Lib. I. c. X. p. m. 28.* & *Cap. XV. p. m. 47.* ubi in phrenitica paſſione venæ ſectionem intra primam διάτριτον adhibendam eſſe ſequenti tamen cum clauſula, autumat: *ſi vires nempe permittant.* Ideo multo minus in delirio chronico, quod feminæ, morbo antea acuto & ob phrenitidem conjunctam admodum periculoſo debilitatæ, superveniebat, venam ſecare auſus ſum. Alterius vero caſus delirium chronicum vix auferri poſſe, ſi venæſectio omitteretur, putavi, ſiquidem ad lochiorum fluxum nimis præmature ceſſantem, iterum promovendum, mihi erat reſpiciendum, & ægrotæ vires, ætas florida, & humorum abundantia permittebat, ideoque illam bis intra triduum ſecare; & die intermedia laxans aſſumere juſſi. Vid. BOERHAAVE *Aphor. de cogn. & cur. morb.* §. *1127.* Quod, licet artis imperitis ambiguum quodammodo videatur, me talia tentaſſe purpurâ vix defloratâ, ſquamulisque ejus & maculis ſuper cutem adhuc hærentibus, illis tamen ſcire neceſſe eſt, me non fugere illud effatum in praxi medica haud contemnendum CICERONIS *noſtri medici* CELSI, dicentis: *Multa in præcipiti periculo recte fiunt alias omittenda.* loc. cit. p. 150. Rationi itaque ſupra dictæ

ctæ confidens, insimulque ægrotæ nostræ dispositionem considerans, omnis venæ sectionem instituendi timor ex mente mea discessit; dixi enim in antecedentibus, habitum corporis nostræ ægrotæ ante partum tumidum, leucophlegmatico similem fuisse, post partum vero, licet parum vel nihil sudaverit, nec magnam urinæ quantitatem emiserit, nec fluxum lochiorum largum habuerit, neque pustularum miliarium ingens numerus proruptus sit, sensim tamen sensimque eum detumuisse. Non equidem negandum est, perspiratione Sanctoriana, & insequente purpura multum superflui humoris ê corpore decessisse; sed & hoc credibile mihi est, quod magna, si non major, humoris serosi copia in superficie corporis, cute nempe & membrana cellulosa, coacervata, per venulas resorbentes, ordini arteriarum decrescentium exacte respondentes, resorpta, dehinc in venas sanguinisque massam infusa atque mista sit; quid igitur mirum, si hac ratione sanguinis quantitas adaucta & sic plethora orta sit? quam si quis etiam negare vellet, hoc tamen in dubium vocare non poterit, quin materies hæc, quoad maximam partem, excrementitia, sanguinis massæ infusa ejus effecerit expansionem, eundem effectum in corpore vivo animali producentem, quem producit simplex plethora; hæc enim, prout notissimum iam est, vasorum atque cordis extensionem majorem, hinc horum reactionem in sanguinem quoque majorem, & deinde ab his, si plus justo diu durant, vasorum & cordis debilitatem, sanguinisque difficiliorem & tardiorem circuitum, nisi forte sufflaminatum, hinc alteratione ejus κράσεως, (id quod cruor emissus, spermati ranarum vel gelatinæ similis, satis superque confirmavit) alios adhuc in corpore noxios producit effectus, non nisi larga & reiterata venæsectione præcavendos; conf. HAMBERGER. *Dissert. de Venæ sect. quatenus sangu. motum mutat;* quemadmodum etiam quævis materies, quæ sanguinem rarefacit sive expandit, licet non adsit plethora, tamen eundem in corpore, uti plethora, producit effectum. Et hæc quoque est ratio, cur tam ad promovendam

vendam plus justo tardiorem febrium acutarum exanthematum v. g. varioloforum, miliarium, &c. eruptionem, quam, si ea retrogressa sint, ad illa in corporis peripheriam revocanda, V. S. præ- ceteris omnibus conducat & suadenda sit, siquidem exinde sanguinis in corpore oritur rarefactio eosdem in illo producens effectus, uti plethora, hinc pari remedio, venæ sectione nempe, removenda. Qua de re conf. BALLONIUS *Epid. 1. p. 37.* it. *Lib. II. p. 141, 142.* it. Ej. *Labyrinth. Med. extric. p. 515.* SYDENHAM. *Oper. Med. p. 92. & 122. Nic.* CHESNEAU. *Obs. Med. Lib. IV. Cap. V. p. 481.* SCHUMACHER. *Dissert. de nov. meth. praes. variol. Duisburgi 1729. hab. §. XIV. p. 30.* TRALLES, Tr. *german. de venae sect. in Variol.* BURCHARD. *in Epist. ad D. D. Tralles Satyr. Siles. Spec. 1. Mantiss.* KORTUM *Dissert. de Exanthem. febr. acut. retrogress. V. Sne restit. §. VII. sequ. Hal.* 1742. *Frid. Gottl.* MULLERI *Dissert. pererudite elaborata, de V. Snis etiam reiteratae usu in febrib. inflammat. imo exanthemat. Argent. 1743. hab. Cap. II. p. 35.* & *Cap. III. §. X. seq.* Tandem mihi quoque in mentem veniebat, quod quondam apud MERCURIALEM *Lib. 1. Prax. c. XVI. p. m. 89.* legeram, ubi dicit: *totam curationis vim in mania positam esse in celeritate Medicorum, & praesertim missionis sanguinis*, quo cum plures celebres Medici consentiunt; conf. PARACELSUS *Lib. 1. de orig. morb. cap. IV.* CAPIVACCIUS *Meth. med. pract. p. 140.* RIVERIUS *Prax. Med. Lib. I. cap. XIII. p. 30.* HOFFMANN. *Med. rat. system. T. IV. p. IV. p. 208.*

F. Superest adhuc unica differentia deliriorum, ut chronicorum nempe; non quidem inter se (cum quodlibet horum fuerit delirium maniacum,) sed solum in eo, quo unum Medicis audit *delirium idiopathicum*, alterum *symptomaticum;* prius, quod absque concurrente morbo, nec præsenti accidit, alterum, quod præsenti sese adsociat; in utroque autem casu indicavimus, delirium maniacum sese non conjunxisse cum morbo, sed eo jamjam propulso ortum esse, (nisi forsitan, quod puerperium morbus sit, statuere

 velis,)

velis,) quo respectu symptomaticum vocari non potest, nec tamen idiopathicum mere appellare illud audeam, quia morbus paulo ante delirii accessum præcesserit. Inde ergo potius ut morbi antecedentis consectarium considerandum esse utriusque casus delirium chronicum opinor. Indicatis jam omnibus circumstantiis, quibus utriusque casus delirium ab altero differebat, parallelismi eorum explicatio nunc tertiæ quæstionis erit scopus.

III. *In quo tertio conveniebant deliria utriusque casus, siquidem quodlibet horum specifico remedio sublatum est?* Prinsquam hanc quæstionem solvam, præmonendum est:

1.) Quod mihi sermo non sit de deliriis acutis, sed solum de chronicis, quorum unumquodque specifico remedio ablatum est. 2.) Quod experientia docente nihil novi sit, si morbus aliquis transeat vel terminetur in alium, speciatim vero in Maniam & Melancholiam; conf. *Cæl.* AURELIANUS *l. c. Lib. I. Cap. V. p. 19.* SENNERTUS *Prax. Med. Lib. I. P. II. p. 416.* ETTMULLER. *Opp. Med. T. II. p. 964.* HAGEDORN, *Hist. med. phys. Cent. I. p. 37.* WINCKLER. *A. N. Cur. Dec. I. An. VI. VII. Obs. 3.* MICHELOTTUS *A. N. C. Vol. I. Obs. 102.* BINNINGER, *Obs. Med. Cent. I. Obs. 44. Id. Cent. II. Obs. 46.* SCHENKIUS *Obs. Med. Lib. I. Obs. CCLXI. seq.* DODONEUS *Obs. med. cap. X. p. 21.* PLATERUS *Obs. med. Lib. I. p. 68.* Ex hisce præmonitis elucet, in quo ambo casuum recensitorum deliria maniaca conveniant:

a.) Quod nempe morbum acutum antecedentem sint subsecuta; in primo enim casu, post febrem catarrhalem benignam & phrenitidem, quam ultimam sæpissime in maniam transire observarunt celeberrimi Medici, testantibus HIPPOCRATE, *Cælio* AUREL. ARETÆO, WILLISIO, ETTMULLERO, BLANCARDO, BOERHAAVIO, HOFFMANNO, aliisque; in altero verò casu post febrem miliarem, purpuram scilicet rubram & albam.

b.) Alius autem adhuc observabatur in utroque delirio maniaco parallelismus, transitus nempe ejus in melancholiam; adhibito

bito enim & assumto secunda vel tertia vice remedio specifico furor in tristitiam & meticulositatem, verbo in delirium mitius, seu melancholiam est mutatus; quæ adfectuum παραλλαγὴ pariter frequenter in praxi occurrit & observatur, & melior est, quam si melancholia transeat in maniam. Conf. *Fabrit.* HILDANUS, *Obs. med. Cent. IV. obs. 9. p. 20. Duncan.* LIDDELIUS *Opp. Med. p. 149.* RIVERIUS *Obs. XXXII.* ETTMULLER *Opp. Med. T. II. p. 964.* WEPFFERI *Obs. de Aff. Cap. Obs. LXXXIV. p. 324.* FORESTUS *Obs. Lib. X. p. 129.* WILLISIUS *Opp. Tr. de Anim. brutor. p. 182.* NENTER. *Fund. Theor. med. T. II. p. 756.* STAHL. *Cas. Maj. p. 776.* HOFFMANN *Med. rat. syst. T. III. p. 219.* ALBERTI *Jurispr. Med. T. II. p. 379. Dissert. mea inaugur. de Melancholia, An. 1728. Erford. hab. §. 19. p. 15.* Nunc ad ultimam me accingo quæstionem:

IV. *Quid me ad usum remedii specifici, nempe sanguinis asinini, impulit, & quanam in eo latet virtus specifica, cujus ope deliria maniaca sunt profligata, & rationis sanæ usus restitutus.*

a.) Ad primum quæstionis membrum quod attinet, respondeo: quod, cum animadverterem, adhibitis remediis ne unguem latum cessisse malum, ad specificum idcirco, à celeberrimis Medicis laudatum quoddam remedium confugiendum esse judicaverim, priusquam malum profundas ageret radices, quo tandem ex inopinato reperto, uti in primo casu narravi, bona fiducia futuri salutaris eventus illud exhibui, licet mihi haud ignotum esset, fore, ut multi & artis osores, & artis periti, qui, etsi salutarem effectum præstaret remedium, tamen illum ab eo ortum esse negarent; & famæ meæ maculam adfricare tentarent, quippe quod re vera etiam ita mihi Arnhemiæ contigit; sed vita, recuperata ægrotæ sanitas, ejusque propria, ut & Pharmacopœi confessio, facti veritatis testimonium omni exceptione majus dederunt, & sane! nisi eadem in novissimo casu adessent circumstantiæ, vix deficerant tales, qui effectum nostri remedii adhibiti in dubium vocarent & totam morbi historiam pro fictitiâ venditarent.

b.) Al-

b.) Alterum quæstionis punctum in eo consistit, ut virtutem specificam sanguinis asinini, quantum fieri potest, quæ medelam præstitit, indicarem, cum apud eruditos in genere nihil hodie valeat, quam sufficiens rerum ratio, in foro autem medico non sola hæc, sed simul cum experientia cunjuncta; ideo, ut medice procedam, primo rationem efficaciæ nostri remedii specifici explanare, deinde illam experientia aliorum Medicorum confirmare, necesse esse arbitror.

1.) Lubentissime quidem fateor, me adgredi difficillimum opus & in magnum offensionis lapidem impingere, siquidem nullibi in celeberrimorum Medicorum libris practicis, quos evolvi, rationis sufficientis, nedum probabilis de efficacia hujus remedii vestigium deprehendi; *torporem enim asini sistere furorem maniacum*, juxta ETTMULLERUM *Op. Med. T. II. p. 967.* vel, *quia asinus est animal melancholicum, ergo propter analogiam in mania & melaucholia ejus sanguinem conducere*, juxta HARTMANNUM *Prax. Chymiatr. Cap. III. p. 49.* (licet non audeam negare, quod ille, qui primus hujus medicamenti vires tentavit, ex hac ratione ægroto illud exhibuerit!) Porro, *quod sanguis asini virtute acidum volatile, in maniacorum sanguine latitans, destructiva polleat, qua, microcosmeter ignitus antea factus, mirum in modum placari possit*, juxta DOLÆUM *Encyclopæd. Med. pract. p. 48. tandem sanguini asinino inesse virtutem sedativam*, juxta HOFFMANNUM *Med. rat. system. p. IV. p. 219.* hæc omnia quæsitam mihi non accenderunt lucem, qua rationem sufficientem efficaciæ remedii nostri satis perspecte cognoscere queam; neque in eo sufficiens latet ratio, quia asinus, teste *Jo. Bapt.* PORTA, *contra atram bilem* (nam veteres maniam & melancholiam a bile atra oriri crediderunt,) *vescatur herba Asplenii, vid. Ej. Mag. natural. p. 110.* Licet vero hucusque occasionem dictum sanguinem examini chemico subjiciendi, ejusque productorum vires & operandi rationem singulatim intimius explorandi non habuerim, hoc tamen in genere notum est, quod ex

omni-

omnibus animalis corporis partibus arte chemica eliciatur phlegma, ſpiritus, oleum empyreumaticum, ſal volatile & parum ſalis fixi, pro modo inſtituendi laborem, unius aut alterius horum plus vel minus, teſtantibus BOERHAAVE, *Elem. Chem. p. II.* HOFFMANNO, *Obſervat. Chym. phyſ.* STAHLIO *Fund. Chym. dogmat. & exper.* NEUMANNO *Prælect. Chem. Dygbeana Medic. Exper. p. II.* quæ dictæ partes procul dubio ſanguinem aſininum etiam conſtituunt, hinc ſummam ejus ἐνέργειαν in ſpiritu ejus, oleo & ſale volatili contineri judico. *Sales enim animalium volatiles*, inquit celeberrimus BOERHAAVE, *recepti in cavis vaſorum noſtrorum, ibique acti tam calore vitali, quam impetu ſanguinis circumducti, acri rodente, ſtimulante virtute, quam validiſſime agunt, inprimis in fibrillas irritabiles ſyſtematis nervoſi, quas in motus majores cient, ſimulque humores fundendo, diaphoreſin, ſudores, urinas, ſalivam movent, vid. Ej. Elem. Chem. p. II. p. 369.*, ſimulque ſpiritus & olea animalium corporis quoque partes egregie penetrant, hinc *obſtructiones, præprimis autem cerebri & nervorum reſerant*, teſte JOERDENS, *in Commerc. Lit. Norimb. Ann. 1736. p. 4.* utpote quæ principalem ſive proximam maniæ cauſam conſtituunt, uti ex Anatome hoc morbo defunctorum docemur: Cerebrum enim in his apparet ſiccum, durum, friabile, in ſuo cortice flavum, vaſa turgeſcentia, varicoſa, atro tenaci cruore diſtenta, nervorum origines ſiccæ & interdum excreſcentia quædam ſcirrhoſa, cerebellum flaccidum, vid. BONNETI *ſepulchretum Anat. Tom. I. Lib. I. Sect. VIII. Obſ. I. p. 20. Obſ. VI. p. 209.* WEPFERI *Obſ. Anat. Hiſtor. Apopl. XV. p. 415. Henr. ab* HEER *Obſ. Med. III. p. 45.* BOERHAAVE *Aph. de cogn. & cur. morb. §. 1121.* HOFFMANN. *Med. rat. ſyſt. Tom. IV. Cap. VII. §. V. p. 191.* ACTA MEDICOR. BEROL. *Decad. I. Vol. VII. p. 9. Vol. VIII. p. 52. Dec. II. Vol. III. p. 41. 42.* Et ſane experientia diu jam docuit, quid ſales volatiles, ſpiritus & olea ex regno animali producta decenterque purificata, in affectibus pertinaciſſimis & pro incurabilibus habitis præſtiterint, unicum ſolum oleum animale DIPPELII hic ad-

ducere lubet, in epilepsia cum mentis & sensuum etiam extra paroxysmum alienatione relicta, efficacissimum, conf. *Christ.* DEMOCRIT. *Vitæ anim. morb. & medic. p. 89. seq.* item in melancholia hysterica motibus convulsivis stipata, *conf. Dissert. Jo.* JUNCKERI *de Medicina quadam efficaci in motibus naturæ exacerbatis, Halæ 1740. habita*, in mania, melancholia & apoplexia, vid. COMMERC. LITER. NORIMB. *Anno 1736. p. 4. 5.* Plures equidem allegare possem casus speciales, de egregia efficacia salium volatilium, spiritus & oleorum e regno animali arte chemica elicitorum, in morbis chronicis & inveteratis, si multus esse animum haberem; sed ex dictis satis superque elucescere opinor, quod partes in sanguine asinino contentæ maxime volatiles, sive salinæ, sive oleosæ, eæ sint, quæ in mania medicatricem edunt effectum, quam sententiam Jo. M. HOFFMANNUS quoque jamjam tenuisse videtur, conf. *Ej. not.* in HARTMANNI *Prax. chymiatr. Lib. II. cap. III. Not. l.* Præterea vero eam sequentes confirmant rationes: 1.) Quia eundem effectum in corpore præstitit, quem præstant sales animalium volatiles & olea, nempe perspirationis augmentum & urinæ excretionis turbulentæ cum sedimento fusco; 2.) Quia & alia dantur subjecta, quæ maniam specifica virtute sanant, quorum tamen partes maxime volatiles sunt & oleosæ, ut v. g. a.) Camphora, cujus usu maniacum restituit *celeberr.* WERLHOFF, *vid. Commerc. Literar. Nor. 1733. p. 221. it. 1735. p. 28.* & *celeb.* JOERDENS *l. c. Ann. 1736. p. 5.* conf. etiam PARACELSUS *de morb. ament. Tr. II. c. 2.* ubi camphoram tanquam præsentissimum in mania remedium commendat, vid. *Dissert. inaugural. Celeberr. Jo. Adolphi* WEDELII *Anno 1697. Jenæ habita;* DOLÆUS *Encycl. Med. Pract. Cap. III. p. 40. item Dissert. de salut. & noxio Camphoræ & camphorat. usu, sub Præs.* D. JUCH. *aut.* & resp. MENSHENGEN *Erford. 1737.* BOECLERI *Cynos. Mat. med. T. I. p. 618. 619.* NEUMANNI *Prælect. Chem. pag. 666.* plura vide in

ZORNII

ZORNII *Botanologia Medica p. 156. seq.* b.) Lapis felleus tigridis maximæ Africanæ, qui aliquoties ad grana XXX. vel XL. datus, maniacis atque insanientibus mire conducere fertur, uti in *Commerc. Lit. Norimb. ex* SEBÆ *Amstelod. accurata descript. locupletiss. rerum naturalium Thesauro* enarratur *Anno 1736. p. 248.* Sed hic aliquis sequentem in medium adferre posset objectionem: Quæ de productis ex animali regno, eorumque efficacia dixerim, vera & comprobata esse, sed superesse adhuc dubium, an & idem effectus, ejusque causa, pari ratione a sanguine asinino puro & nondum chemice tractato sit probabiliter expectandus? Huic autem respondeo: Objectionem ad rem nihil facere, nec effectum ab usu ejus expectatum & observatum reddere dubium, siquidem factum in aprico est, & simul experientia aliorum Medicorum comprobatum, quod nempe diversorum quoque animalium sanguis cum εὐφορίᾳ in morbis atrocibus, medicamentorum ordinariorum vires eludentibus, usurpetur, licet specifica ejus virtus & huc usque, in quo nempe proprie consistat, sit incognita, tractu vero temporis Medicorum curiosorum industria distincte forsitan eruenda. Sic legimus v. g. quod sanguis humanus, cervi, felis, pulli, aliorumque animalium in epilepsia, apoplexia, mania, aphonia, &c. felici cum successu adhibitus sit; vid. PLINIUS *Hist. Nat. p. 673. 689.* JONSTON *Thaumatogr. Class. X. cap. III. Art. 3.* RANCHINI *Opusc. Med. p. 479.* *Jo.* LANGII *Epist. med. p. 103.* ETTMULLER *Opp. Med. Tom. I. p. 789.* SITONUS *Misc. Med. pag. 321. sequ.* DOLÆUS *Encyclop. Med. Pract. pag. 48. 101. 111.* STAHLII *Prax. med.* a PELARGO *edita p. 309.* Et quis quæso sanguis in medicina frequentior & majori cum ægrotantium solatio præscribitur, quam sanguis hircinus, v. g. contra calculum, pleuritidem, sanguinem congrumatum a casu ab alto, &c. Confer RIVERIUM *Prax. p. 218.* MYLII *Antidotarium Med. chym. reform. p. 41.* HELMONTIUM *Tr. pleura fur. §. 32. pag. 396.*

BOECLERUM *mat. med. Tom. II. p. 11. pag. 29.* cui eadem virtus diaphoretica & diuretica attribuitur, quæ sanguini asinino, vid. ETTMULLER. *Opp. Med. Tom. I. p. 387. it. Dissert. med. de sanguin. Hirc. usu & præst. in Med. Erford. 1730.* habita, quæ vero ἐνέργεια, licet non semper & ubique intentioni Medici & ægri desiderio respondeat, momente TRILLERO, *Comment. de pleurit. pag. 19. 84.* si modo ut plurimum id præstat, talis naturæ esse debet, ut causæ morbi adhuc latitanti in corpore, sive consistat in materia quadam, sive in motuum perversa directione, contraria sit, & vim vitæ ita excitare valeat, ut quod adhuc restat materiæ peccantis tam corrigatur, quam motibus congruis & proportionatis expellatur.

2.) Denique experientiam celeberrimorum quorundam Medicorum, qui sanguine asinino vel maniam sanaverunt, vel ad minimum illum pro efficaci remedio habent & ejus usum commendant, hic in medium adferre fas erit. Primum itaque locum meretur HARTMANNUS, qui in *Praxi chymiatrica pag. 48. se fabrum lignarium eo mania laborantem restituisse* asserit; post eum ETTMÜLLERUS, qui in *Oper. Med. T. I. p. 767.* ita scribit: *Sanguis asini, præmissis præmittendis, est specificum egregium in mania, id quod non tantum* HARTMANNUS *expertus est, sed &* D. MICHAELIS *in aula Altenburgensi & in multis aliis locis, ubi multos hoc ipso curavit remedio.* Laudatur etiam nostrum specificum a *Gabriele* CLAUDERO in *M. N. C. Dec. II. Ao. III. obs. LXXXIV. p. 186.* & a. b. *Frid.* HOFFMANNO, *in Med. rat. system. T. III. p. 583. §. XII.* Huc quoque quadrat allegare illum potum nigrum, *Brunsuicensem* dictum, ex sanguine asini & aceto compositum, qui frequentissime haud infelici successu in mania usurpatus est, quem etiam haud improbat HOFFMANNUS *Med. rat. system. Tom. IV. cap. VIII. §. 218.* Nec silentio præterire possum

id, quod b. Dn. D. TIMMERMANN, Professor Academiæ Duysburgensis, Fautor & amicus meus dum viveret æstumatissimus, sæpissime mihi narravit, de Medico quodam, felici Civitatis Düsseldorffensis Practico, D. BOEHMER dicto, illum perplures maniacos & melancholicos sanguine asinino sanasse. Plura de hoc specifico invenies in SENNERTI *Prax. Med. Lib. I. p. II. cap. XV. pag.* 421. BECCHERI *Parnass. Med. pag.* 37. DOLÆI *Enc.* BURNET *Thes. Med. Pr. pag.* 262. BIERLING *Thes. Med. Pr. pag.* 1641. WEINHARDT *Nucl. univ. Med. Pract. P. I. pag.* 81. BOECLER *l. c. T. III*, NENTERI *Fund. Theor. & Pr. med. T. II. pag.* 787. JUNCKERI *Consp. Therap. gen. p.* 502.

Dicta autem hæc jam sufficiant de virtute specifica sanguinis asinini contra maniam; superest solum id unicum, ut hoc a me avertam præjudicium, quasi crederem, quod remedium hoc specificum indiscretim qualemcunque maniam, ex quacunque causa ortam, vel inveteratam, idiopathicam vel symptomaticam, vel etiam τὴν νοσηματικὴν profligare valeat, cum ejusmodi medicamentum infallibile, seu panaceam cum *Gerh.* GORIS *in med. contemta* p. 54. dari haud mihi persuadeam, & ratio & experientia doceat, quod etiam usum & effectum probatissimorum medicamentorum minima morbi circumstantia variare possit ac soleat, cui infirmitati procul dubio etiam nostrum specificum obnoxium est, sicuti testatur celeberr. STAHLIUS *Prax. a Pelargo edit.* §. 45. p. 1312., qui illud sine effectu salutari adhibere vidit; quæ vero observatio ejus efficaciam specificam sæpius laudatam minime gentium tollit, cum culpa non in medicina, sed potius vel in morbi natura, in ægro, vel in ipso Medico sit quærenda, quare, si quis hoc medicamentum in usum trahere apud animum constituit, semper regulam a celeberr. Medicis, ratione usus specificorum præscriptam, ut nempe præmissis præmittendis & conjunctis conjun-

gendis debito modo exhibeantur, curæ cordique habeat necesse est; conf. ETMULLERUS *l. c.* STAHLIUS *Dissert. de remed. alterant. & specif. Cap. II. p. 32.* HOFFMANN *Med. rat. syst. T. II. cap. II. §. XIII. Schol. p. 24. & T. IV. p. IV. cap. VIII. §. XIX. p. 218.* JUNCKER *Consp. Therap. gener. Tab. XX. p. 505.* Ceterum vero omnes artem ἰατρικὴν exercentes exhortor, ut etiam cum specifico nostro data occasione experimenta facere eaque deinde in lucem edere haud intermittant. Interim DEO TER OPTIMO TERQUE MAXIMO humillimas devotissimasque persolvo grates, quod hucusque conatibus meis clementissime adsistere voluerit, quos ut imposterum inprimis in SUI NOMINIS GLORIAM deinde in conservandam SERENISSIMI PRINCIPIS, DOMINI MEI CLEMENTISSIMI, sanitatem & multorum ægrotantium salutem, ad sanctissimum suum nutum dirigere velit, est quod ardentissimis exoro precibus.

DE

DE

CURA CANCRI

IN

MAMMA

EXULCERATI, POSSIBILI,

EXULANTE CHIRURGICA OPERATIONE,

DISSERIT

HENR. AUGUST. GERLACH,

PHILOS. ET MEDICIN. DOCTOR, ACADEM. IMPERIAL. NAT. CURIOSOR. COLLEGA ET PRACTICUS HAMBURGENSIS.

AD LECTOREM.

Pauca tantummodo præfari liceat. Quid ſentio, absque ambagibus proponam. Artem ſalutarem exercentibus eſt nulla dies ſine linea. Offendunt quotidie objecta, quibus inhærere poſſunt. Admiranda corporis humani ſtructura dat Medicis ſemper negotium. Ad ſtatum ſanum cujusvis partis intelligendum, requiritur tempus, opera. Morboſus ex priori cognitus, non minores faceſſit labores. Plura occurrunt, ubi Medicorum conamina votis non ſemper reſpondent. Num inde arti ſalutari opprobrium? neutiquam. Quicquid experientia & ratiociniis excolendum venit, ad gradum perfectiorem ducitur. Nulla hic excluditur Scientia, neque Medicina. Indagandum eſt. Multa noſcit ætas præſens, quæ tempora priſca ignorabant. Solertiæ fines nulli ſunt ponendi. Proſtant caſus, experimenta, conamina, ratiocinia indefeſſe poſcentes. Cancer exulceratus primum hic fere occupat locum. Morbus, qui Medicorum celeberrimos fatigavit. Num dictatoria fronte pro incurabili habendus? Vix conſentio. Quid remediorum nobis deeſt, habitura erit Poſteritas. Interim non abhorreant, quibus facultas eſt indagandi. De communi commodo, de hominum reſtituenda ſanitate agitur. Id, ad quod Medicorum quivis ſuum conferre poteſt, & debet. BAGLIVIUS, vir lectu digniſſimus, conſentit. In Operibus ſuis (*) omnes admonet Medicos, ut de novis methodis & medicamentis cogitaſſent, quibus morbi vulgo *incurabiles* dicti, ſanarentur. Et ego pauca conſcripſi. Diſſero de cura poſſibili. Quid origine mali conſide-

(*) Prax. Med. Lib. II, Cap. VII.

ſiderata, ſtructura partis læſæ examinata, mihi bonum fuit viſum, poſſibile, expono. Scopus præfixus eſt detegenda veritas, medela extra ferrum invenienda.

Valeant lecturi.

§. I.

Duo notantur in corpore humano, vis motrix & materies. Materiem conſtituunt ſolida & fluida. Per utraque vis activa corporis cognoſcitur. Quicquid corpori humano accidit, per motum fieri debet (a). Corpora agunt (b). Illorum actiones fundatæ ſunt in viribus. Corporum vires determinata magnitudine gradus ſe exſerunt. Hinc quoque actiones ſecundum gradus determinantur. Ubi actio, ibi reactio. Materies vi elaſtica prædita eſt. Si movetur, reagit & priſtinum ſtatum recuperare annititur. Ubi omnia gradu determinato fiunt, ibi actiones ad regulas motus peraguntur. Regulæ vero pro norma ſunt, juxta quam vis corporum paſſiva & activa in conflictu modificatur. Corpus humanum conſtat ex partibus. Pars quælibet agit, ubique actiones ſecundum gradus determinantur. Nulla autem deprehenditur actio, quæ ad certum non tendat finem. Cujus entis partes ob fi-

(a) Audiatur *Fridericus* HOFFMANNUS: *Sicut nullius corporis, omniumque maxime humani, productio, conſervatio, auctio, vel etiam deſtructio, corruptio, imminutio aut reparatio, ſine motu fieri nequit; ita quoque vita, ſanitas, morborum productio, eorundem curatio, mortis quoque geneſis, ſine motu nec fit, nec intelligi poteſt.* Med. ration. ſyſt. Tom. I. Cap. VIII. §. 9.

(b) In corpore humano, ut ente compoſito, adeſt motus totius & partium. Patet ex Ontologicis. Motus eſt mutatio loci. Corpus humanum gaudet loci mutatione in toto & partibus. Mutatio dicitur actio. Ubi actio, ibi conatus agendi, qui vocatur vis. Adſunt actiones ergo & vis motrix. Conf. Dr. GROSSE *Tractat. philoſoph. medic. de vero medicinæ principio.*

nem agentes, effectum producunt certum, moventur ad regulas motus. Actio hic nulla per se subsistit. Altera in altera est fundata, si omnes sibi respondent, finis communis obtinetur, qui est status corporis humani naturalis sanus. Quæ dicta si non obtinent, evadit status præternaturalis, morbosus.

§. II.

Mamma est pars corporis humani. Illius actiones tendunt ad finem, qui est lactis secretio. Nutritio & secretio, quæ in corpore humano fiunt, sunt res miratu dignæ. Ad utraque perficienda structura hominis tam mire fabricata est. Partium constructione illarumve compositione & actionibus Medicus in morbis dijudicandis supersedere nequit. Mamma tam diro morbo, ut cancer, subjecta, ad usus & ornamentum magnifice est exstructa. Medicorum plures de illius structura egerunt (c). Immortalis BOERHAAVE, quæ de mamma dicenda sunt, bene brevibus exponit (d). Inter eruditos movit mamma lites. Medicorum maxima pars, qui glandulosam mammis attribuunt substantiam. Ab ipso HIPPOCRATE mammæ *glandulæ in pectoribus* vocantur. Eandem sententiam fovent SPIGELIUS, VESALIUS, RIOLANUS, VERHEYEN, NUKIUS, MALPIGHIUS, alii. Injectio ars illa pulchra, genus vasculosum in humani corporis partibus majori ex

(c) NUKIUS, VERHEYEN, BARTHOLINUS, CRELLIUS de mammarum fabrica.

(d) *Mammæ* ait, *in loco libero; sola pinguedine, & facile dilatibili cute, tectæ, recipientes arterias externas ab axillaribus; internas a subclaviis deorsum demissas in thoracem per intercostalia & sterni loca egressas, mammis comissas, epigastricis communicantes, inde in miras contorsionum spiras nodulosque abeunt; tandem lactiferos tubos recta emittunt exiguos, qui uniti majores, tandem vasa lactifera majora, latiora, in angustum desinentia, atque arctissima fistula in papilla exeunt, ita tamen, ut ex arteriis per lactifera in papillam, ab hac per galactofera in arterias sit itus & reditus.* Conf. Inst. med. §. 688.

ri exposuit luci, cum glandularum detrimento. Ubique vascula pronunciat RUYSCHIUS, nec mammæ glandulas concedit (e). *Nullas*, inquit, *reperio naturaliter glandulas ita decantatas in mamma, & substantia ejus neutiquam glandulosa, sed vero talis, qualis non datur in toto corpore, præterquam quod aliquam analogiam habeat cum parastatis humanis, scilicet, tenacissima, albissima & neutiquam evolvenda; rotundæ autem particulæ, quæ in mammis reperiuntur, mera est pinguedo.* Idea RUYSCHII de vasis in quavis parte corporis locum habet, forsitan quoque in mamma. Glandulosam tamen vocamus. Sit, nec ne, utraque tamen sententia origini explicandæ morbi inservit.

§. III.

Statum morbosum partis cujusdam nemo intelligit, nisi cui sanus est cognitus (f). In mamma adsunt glandulæ. Glandula est folliculus cavus, ubi omnis generis vasa deprehenduntur. In cavo folliculi arteriarum extrema se colligunt, secernunt liquorem. Quod secernitur, aut per emissaria ad locum ducitur destinatum, aut per venas resorbetur. Retinetur tamen liquor in folliculo ad tempus. Secretus certis inservit usibus (g).

f 2 §. IV.

(e) Leg. Epist. Probl. XV. Thesaur. anatom. III. IV. VI. Epist. ad Boerhaav.

(f) Causas, qui recte novit perfectæ sanitatis, ille, quoties hæ deficiunt, egregie ipsius defectus, id est, morbi originem rationemque comprehendit. Qui autem causam ægritudinis proximam clarissime videt, maxime is idoneus, qui ei occurrat, est habendus. BOERHAAVE in *Orat. de usu ratiocinii mechanici in medicina.*

(g) Ideam de glandulis illarumve negotio satis pulchre descripsit *van* SVIETEN, vir eruditione & in medendo dexteritate clarissimus. Descriptio locum hic meretur: *Scirrhi propria sedes*, inquit Vir doctissimus, *glandula videtur esse, sive folliculus cavus, cujus latera omnis generis vasa constant, & in cujus cavum arteriolarum minimarum oscula hiantia, singulare liquidum deponunt,*

§. IV.

Humores ſecretioni inſervientes varios in modos per vaſa ducuntur, premuntur, applicantur, rotantur, attenuantur, ſecernuntur, colliguntur (h). Quicquid liquidum, in glandularum cavis collectum, coagulare, inſpiſſare, exſiccare poteſt, reddit illud immeabile. Per emiſſaria exire nequit, generat ſcirrhum. Plures adſunt cauſæ, quibus hoc malum oriri poteſt (i). Si liquidum ſtagnat coagulatum, immeabile, diſtendit folliculum: Omnis generis vero vaſa deprehenduntur. Craſſum illud, cavum diſtendens, vaſa comprimit, compreſſa faciunt tumorem, hinc ſcirrhus. Omnis ſenſatio a nervis originem ducit. Inter vaſa, quæ ad folliculum inveniuntur, dantur quoque nervi, & hi premuntur, qua preſſione ſenſatio loco huic adimitur, inde doloris in ſcirrho abſentia.

§. V.

ponunt, arterioſa fabrica a ſanguine allato, ad glandulam ſecretum, per glandula deinde emiſſarium collectum, in ejus cavo liquidum exit, varioſque uſus in diverſis corporis locis præſtat. Simplices tales glandulæ plurimæ ſunt, quæ collectum in ſuis cavis liquidum verſus cutis exteriora, vel in ſuperficies membranarum eructant. Si vero plurimi folliculi ſimul adunati concipiantur, quorum emiſſaria omnia in unum canalem majorem abeunt, qui collectum ſic liquidum in ſingulares uſus defert, tunc glandularum harum congeries, una communi membrana veſtita, & in unum commune emiſſarium deſinens, vocatur glandula compoſita. In Commentariis ad Aphoriſmos Herm. BOERHAAVE, Tom. I.

(h) Legantur §. §. 244. 245. 246. *Inſt. med.* BOERHAAVE.

(i) In aphoriſmis de cognoſcendis & curandis morbis BOERHAAVE nominat ſequentia: Lac ſtagnans caſeoſum, dureſcens, coagulatum: contuſio: attritus validus: anthrax: Bubo: ulcus præmature clauſum: materies atrabiliaria ſanguinis, biliſve maxime ceſſante conſueto menſtruo, vel hæmorrhoidali fluxu: lapideſcens, craſſa, auſtera materies: vita triſtis: victus durus: hæreditaria labes. *Aph.* 485.

§. V.

Materia ad generandum ſcirrhum, quacunque demum de cauſa orta, in cavo hæret, extra vaſa, inde pro ratione humorum ad tempus longum poteſt tolerari, absque damno corporis notabili. Si homo, cætera, vegetus eſt. Degenerari tamen poteſt. Aut acrimonia, aut victus, aut vis externa hic ſcenam ludunt, aut motus vitalis nimium auctus. Vix ſemper hominis eſt cuncta evitare, quin motus in vaſis non augeatur. Motu auctiore fluida majori vi impelluntur, vaſa obſtruuntur, oritur inflammatio. Quodſi in vaſis circa ſcirrhi ſubſtantiam facillime margines inflammari poſſunt, inflammatis ſcirrhus evadit malignus, oritur cancer (k).

§. VI.

Materia degenerata, inflammatione acceſſa, concretum illud malignum cancroſum tumet, rubet, per vices in imo tumore lancinantes ſentiuntur dolores. Dicta augentur, propullulat apex, diſtenditur cutis, rumpitur, effluit ſanies acris tenuis, ichor, adeſt cancer exulceratus. Progreſſum optime deſcripſit BOERHAAVE: *Vaſa ſana, circa margines cancri vi fluentis vitalis liquidi attrita, rumpuntur, hinc putredo fœtida, cadaveroſa, ambientia rodens, vicina exedens, progreſſus in ambitum & in profundum ad partes vicinas emittendo undique radices malignas, quibus tenet fortiter, labia tumida, retorrida, horrenda, dolor intolerabilis, urens, pungens, rodens, color cineritius, lividus, niger, cancri occulti ad glandulas communicantes*, &c. (l).

f 3 §. VII.

(k) Confer. Aphoriſm. Boerhaav. 492.

(l) vid. Aphoriſm. 499. Legi quoque merentur celeber. ELLERI *Obſervationes medicæ & chirurgicæ in Noſocomio Berolinenſi de la Charité dicto, annotata.*

§. VII.

Liquidum, quod in vasis stagnat, aut resolvitur, aut suppuratur, aut in gangrænam abit, aut fit tumor durus, indolens. In tumore cancroso resolutio nullum habet locum. In resolutione, quod stagnat, redditur meabile, ducitur vi activa corporis in circulum sine corruptione. Resolutionem vis vitæ peragit. Per fluida circulantia applicatur. Stagnans scirrhosum, cancrosum extra circulum est, hinc nulla resolutio. Suppuratio quoque nulla. Liquidum stagnans, suppuratione bene procedente, mutatur vi arteriarum cum extremis vasorum obstructorum in pulticulam homogeneam insulsam, albam, & dicitur *pus*: Hic vero exulat vis arteriarum materiæ cancrosæ applicanda, in coagulatam agere nequit. Ruptis integumentis accessu aëris & partium viventium calore, oritur putredo, fœtorem spirans abominabilem. Per & circa hoc corpus putridum vasa currunt viva. Advehuntur liquida nova, alluentia aut stagnant, aut ruptis vasis effluunt, semper putrescunt, inde sanies illa acris, fœdida, rodens (m).

§. VIII.

(m) In diversas abeunt sententias auctores, cur cancer non in ulcus aut gangrænam convertatur? Quid Fr. HOFFMANNUS sensit hac de re, adducere liceat: *Sanguis motu suo privatus in angustis meatibus non aliam, quam sphacelosso putredinosam alcalinæ indolis corruptionem induit, lac vero & lympha subsistens in corruptionem potius acidam & corrodentem abit, quæ dum putredini quodammodo* resistit, *fieri solet, ut non tam subito, sed per eximiam sæpe moram putrida consumptio serpat, partesque vicinas erodat, & exulceret.* Medic. ration. syst. Tom. IV. Part. V. Nos ita: Materia degenerata, acre ortum augetur, ruptis integumentis accessu aëris, præsente calore partium vivarum, oritur putredo. Omnis generis vasa circa materiam cancrosam inveniuntur, ipsamque permeant. Suppuratio fieri nequit, nervi ab acri illo irritantur, tenduntur, stillant majorem copiam seri tenuis, acris. Confirmat hoc BOERHAAVE: *Nervi tensi puncti, vel dimidiato discissi aliquando obtusos dolores, nonnunquam vivos excitant, primo loco vulneris, post per omnes nervos nexos, vicinosque: hinc calores, tu-*

mores

§. VIII.

Methodos medendi, quas natura imitandas docuit ipſa, cancer ſpernit exulceratus. Incaſſum eſt, quicquid hac ratione tentatur. Mali hujus vehementiam HIPPOCRATES cernens, curaturos ne quid audeant, monet (n). Inanes fuerunt celeberrimorum Medicorum conatus, hinc ferrum in auxilium vocarunt, inde exſtirpatio. Non ſemper tamen ex voto reſpondet (o). Medela interim neceſſaria.

§. IX.

Exſtirpationis incommoda, dolores, corporis imperfectionem parte quadam amiſſa Medicorum celebres cernentes, ut cancer absque ferro medicaminibus tollatur, dederunt operam (p). Forſitan

mores &c. inflammationem; inflammati aperturam cum evacuatione acris tenuis & copioſiſſimi ſape ſeri; Aphorism. 163. van SVIETEN loc. cit.

(n) Sect. IV. aphorism. 38.

(o) vid. Commentar. ſic dictus ſpurius in aphor. *Herm.* BOERHAAVE P. II. p. 257. ubi ſequentia referuntur: *Duos caſus in nobilibus hujus reipublicæ Matronis vidi. Uni cancer erat in mamma, quæ Lugdunum Batavorum venerat, ad exſtirpationem ſuſtinendam. Re vero examinata, etiam in altera mamma cancer deprehendebatur. Hinc illi exſtirpatio fuit diſuaſa, ſed tamen eam fieri voluit. Feliciter quidem facta, ſanatæ fuit, aſt anno elapſo, rediit exſtirpationem alterius mammæ expetens, diſſuaſum fuit, voluit tamen, facta eſt, ſed paulo poſt cancrum in ſubaxillaribus glandulis & utero, priori atrociorem fuit perpeſſa.* Conferantur quoque Celeberr. ELLER l. cit. *Fr.* HOFFMANNUS *Med. rat. l. c.*

(p) Olea quibusdam in deliciis fuerunt. AGRICOLA in *Commentar. in* POPPIUM magnis laudibus extollit oleum antimonii & mercurii. SENNERTUS in *Praxi med. l. IV.* deſcriptionem pulveris cujusdam com-

Forſitan non omnium conatus irritus fuit. Fides hiſtorica rejici nequit. Teſtatur HELMONTIUS plures a malo hoc deteſtabili fuiſſe liberatos, exulante chirurgica operatione (q). Num impoſſibile? neutiquam. Dantur in præſenti remedia, venerandæ antiquitati medicæ nunquam cognita. Ex quo tempore chemia magis magisque fuit exculta, magnarum virium medicamina, arte, judicio, igne reperta, applicata, probata fuerunt. Exemplo ſit mercurius. Scientiarum genera quæcunque capiunt incrementa. Comprobant hoc conſcripta illorum fata. Ars ſalutaris non excluditur (r). Augetur ſcientia de die in diem. Comes Medicorum eſt induſtria, obſervatio, ratiocinium.

§. X.

communicat, quo Medicus contra cancrum non minori cum fama & lucro fuit uſus. WEDELIUS in *Diſſertatione de Cancro mammarum* balſamum antimonii *Baſil. Valentini* magni-facit. HARTMANNUS ſpiritum fuliginis: HILDANUS unguentum e ranis viridibus aliis præfert medicaminibus. De ſpecificis, quæ KORTHOLT deprædicat, legantur *Annales medic. phyſic. Wratislav. Tent. VI.* Quid WELSCHIUS ſuadet, exhibent *Ephemerides Nat. Cur. Dec. I. Ann. IV. & V.*

(q) HELMONTIUS, vir nugas, impotentiam ſcholarum in medendo optime intelligens, in *Cap. de ideis morboſis* hæc refert: *Vir quidam, meis diebus in tractu Juliacenſi cancrum unum quemlibet ſanabat, inſperſo pulvere indolente, atque dum demum emplaſtro incarnante ſolidabat, cujus ars ſecum ſepulta eſt.*

(r) De Therapia conferatur SCHULZII Compendium hiſtoriæ medicinæ, ubi medendi methodus gentis Egyptiacæ, Græcæ & Romanæ deſcribitur. Artis chemicæ hiſtoria in *Elementis Chemiæ* BOERHAAVII legitur T. I. Quod Anatomen ſpectat, ſpecimina duo a clariſſimo SCHULZIO de hiſtoria Anatomes exhibita huc referri merentur.

§. X.

Una plures cancri exulcerati exiſtunt cauſæ. Cura itaque difficilis, difficillima. Ubique morbus deteſtabilis. Sanies ichoroſa, graviter olens, tranſudans, dolor intolerabilis, labia livida inverſa, vicinarum partium exeſio, materies atrabilaria ſanguinis copioſa, morbum reddunt deſperatum. Non in omni cancro materies in ſanguine præexiſtit. Cauſæ ſunt diverſæ, hinc non omnis ſpes curationis abjicienda. Quod ſtagnat in cavo folliculi liquidum, ſcirrho dat originem. Materia tempore acris fieri poteſt. Aucta acrimonia, malum augetur, malo aucto, deteſtabilis oritur morbus. Liquida deſtruunt ſolida. Aſt quod acre eſt, quod ſcirrhum in cancrum mutat, per medicamina corrigi poteſt (s). Vis activa corporis adjuvat, ſic deſperatiſſimi morbi, qui acrimoniam in humoribus pro origine habent, tolluntur. Fluida correcta non ſufficiunt, plura requiruntur. Recte judicat *van* SVIETEN: *Nunquam ſuperabile videtur hoc malum, niſi mortuum illud tolli poſſet, vel viva vaſa interpoſita absque propagatione mali ad vicina loca, mori* (t). Partes corporis humani læſæ, mortuæ, tamen inſtar Mumiæ, exſtirpatione exulante, arte ſervari poſſunt (u). In cancro exulcerato fluida & ſolida conſideranda veniunt. Utraque curationis ſunt objectum. Maxima putredo adeſt. Dantur medicamina putredinem coërcentia, aſt non

(s) Sit hic exemplum cognitum a GALENO adductum: *Mulier*, refert, *cancroſam diatheſin in mamma habens, circa ver inſtans ſatis fortiter quotannis purgabat, atram bilem removens. Omiſſa vero purgatione dolorem in profunda mamma ſentiebat, ſignum, acrimoniam fuiſſe auctam.*

(t) Commentar. in Boerh. aphor. l. c.

(u) Quid fomenta ex ſale marino, ammoniaco, aqua &, aceto applicata operantur, cognitum eſt Practicis. Legant RUYSCHII ſcripta.

non ſemper ſufficiunt (v). In auxilium vocatis antiputredinoſis, conſervatio ſolidorum reſpicienda eſt. Hoc intendens indurare debet. Fieri poteſt. Artis chemicæ gnari medicamina noſcunt, non irritantia, quæ tamen ſolida una cum fluidis indurant. Cancrum exulceratum curaturus, exulante chirurgica operatione, illum in ſcirrhum iterum convertat, neceſſe eſt. Scirrhus, ſi homo diætam provide obſervat, abſque notabili corporis damno diu tolerari poteſt. Non omnis exſtirpatio ex voto cedit, hinc induratio, præmiſſis neceſſariis, tentanda. Plus una vice feliciter ſucceſſit methodus. Ubi vero materies cancroſa in ſanguine præexiſtit copioſa, idem experitur methodus fatum, quod exſtirpatio. Cancer una loco ſuperato alterum aggreditur. Uterum occupans, conſumptio, mors.

RELA-

(v) Doctiſſimus *van* SVIETEN in Commentariis ſuis adducit exemplum cancri exulcerati, in mamma pauperculæ, cœteroquin ſaniſſimæ, ubi per menſes quindecim liquido quodam ſuſtinuit malum, ut vix in deterius vergeret. Vidit in marginibus ſuppurationis veſtigia, pars quædam ſeparata cecidit, fundo pure apparente. Spes fefellit concepta, putredine aucta paupercula periit. l. c.

N O T A.

De remediis ad cancrum indurandum commendatis conferri meretur *Jo. Geo. Henr.* KRAMERI Medicina caſtrenſis chirurgica germanico idiomate Norimbergæ 1740. edita p. 156. ſeqqu.

RELATIO ANATOMICA
SEU
VISUM
QUOD VOCANT
REPERTUM
IN CASU
INFANTICIDII,
ADJECTIS DIVERSIS DIVERSORUM MEDICORUM SENTENTIIS, DE PULMONUM FOETUS ET COLORE ET IN AQUA SUBSIDENTIA EMBRYONUMQUE RESPIRATIONE,

ADNEXA SIMUL OFFICIOSISSIMA PETITIONE AD SINGULOS EXCELLENTISSIMOS

DOMINOS COLLEGAS,

UT

PER FREQUENTEM AC SEDULAM SECTIONEM ET OBSERVATIONEM, VEXATAM TOT SECULORUM ET OB CAUSAM SANGUINIS MAXIMI MOMENTI QUÆSTIONEM, DE PULMONUM FOETUS COLORE EORUMQUE IN AQUA VEL NATATIONE, VEL SUBSIDENTIA, TANDEM ALIQUANDO EXTRA OMNE DUBIUM PONANT

AC EO IPSO CERTO CERTIUS DECLARENT:

AN JUDICIUM EX HIS DEPROMTUM SIT VERUM, FALSUM, VEL DUBIUM?

IN QUEM FINEM JUNCTA EST HANC IN REM INQUIRENDI METHODUS,

AUCTORE

RÜDIGERO FRID. OVELGÜN,
MED. DOCT. COMITE PALATIN. CÆSAR. MEDICO PROVINCIAL. MOGUNTIN. ARCHIAT. WALDECCENS. REVER. CAPITUL. ET CIVITAT. FRIDESLAR. MED. ORDINAR. ACADEM. CÆSAR. NAT. CURIOSOR. COLLEGA.

B*erchemium*, juſſu Illuſtriſſimi ac Celſiſſimi Comitis JOSIÆ in *Waldeck*, vocatus, ut ſectioni infantuli præeſſem, quem tripedali fere altitudine, in ſtabulo, terræ per dies viginti, & quod excurrit, jam mandatum, fama erat, morte violenta & materno, proh facinus! ſcelere, in pago *Königshagen* occubuiſſe: gratioſiſſimo mandato morem gerens, ſectionem anatomicam, ex more, adminiſtrari juſſi, & *viſum*, ceu ajunt, *repertum*, his feré verbis é germanico idiomate, latio donatis, concepi.

Quod ad primum attinet, quivis oculis uſurpare potuit, ungues ad unum omnes juſtæ fuiſſe magnitudinis, caput ſufficiente capillo inſtructum, oſſa capitis juncta, neque circa ſuturas ſeparata: & quantumvis, quod nemo non hariolari poteſt, cutis per tot dierum intervallum, corruptionem feré putredinoſam conceperat, ac proinde de cute rugoſa, vel minus rugoſa, judicium, omnibus numeris abſolutum, ferri non poterat; nihilo tamen ſecius extra omnem dubitationis aleam poſitum eſt, omnia totius corpuſculi membra juſta fuiſſe cum forma, tum magnitudine, cute ſeparata muſculorum caro non laxa, ſed firma textura ac ſtructura erat conſpicua. Signis his collatis & junctis; concludere licet, infantem & vixiſſe, & juſtæ maturitatis fuiſſe.

Funiculus umbilicalis ab abdominis ſuperficie duorum vel trium digitorum latitudine ruptus, & non ligatus erat. Abdomine aperto, oculos in viſcera intendenti mihi tantum, non omnia apparebant in ſtatu naturali. Pulmones non rubrum, ſed conſuetum præ ſe ferebant colorem, & bene ſe cum corde habebant, Separato corde, pulmones innatabant aquæ. Cultro anatomico cute capitis diducta, oſſi occipitis incumbentem ſanguinem coagulatum videre licuit: non minus tumor circa vertebras colli ſuperiores deprehendebatur. Ex quo phænomeno cum certior factus eſſem, vertebras colli haud dubié fore læſas, muſculos ſeparari juſſi ſanguine turgidos. Tum quidem cuivis, obtutum in

primam

primam vertebram colli figenti, hæc ipſa valde videbatur læſa: in ſiniſtro namque hujus vertebræ latere hiatus erat haud ita parvus. Ceterum cerebrum erat in ſtatu naturali.

Vivo corpore, vim primæ vertebræ colli illatam eſſe, ſolenne vult judicium, quod dictus tumor muſculorum circa vertebras colli ſubminiſtrare ſolet: Et quantumvis ſola pulmonum in aqua natatio argumento eſſe non poſſit, partum vivum fuiſſe editum, nihilo minus tamen allegatus tumor ſanguineus cum dislocatione colli, natationi dictæ junctus, manifeſto demonſtrat, infantem vivum in lucem editum fuiſſe, & quod puſillus noſter per vim externam violentam dein e vivis ſublatus fuerit: Talis namque in prima vertebra colli apparens læſio, unanimi Medicorum conſenſu, pro abſolute lethali habetur. His adde, quod infans, ob disruptum & non deligatum funiculum umbilicalem, purpuream & proinde, ſanguine effuſo, neceſſario ſupremum vitæ diem obire debuiſſet. Tantum!

His adjiciendum forſitan adhuc eſt, dum ſectioni vacabam, infanticidam meretricem, cum prædicta ipſi narrarentur, quæſiiſſe ex iis, quibus cuſtodia corporis erat demandata: an homine mortuo, Medicus ſcire queat, ex qua cauſa ſit mortuus? Sectione ad finem perducta, ea de re extemplo certior factus, hanc ipſi reſponſionem dare juſſi: Medicum talia non latere; ut autem nec ipſam fugiat hujus rei veritas, me nolle eam ignorare, infantem vixiſſe, novem menſium ante partum fuiſſe, & vi illata, vivere deſiiſſe. Mihi plura adhuc eſſe cognita, collum nempe tenelli violenter tortum fuiſſe, quid? quod me noſſe, qua ratione iſthoc factum ſit, à latere nempe ſiniſtro verſus dextrum. Tum vero ſtupore adfecta, ſtatim omnia ultro faſſa eſt, quæ antea perfricta fronte negabat. Nihilo minus tamen, quæ erat Illuſtriſſimi clementia, Juriſperitus, qui cauſam illius ageret, conceſſus fuit. Hic, quod ad relationem meam attinet, nihil eidem oppoſuit,

quam quod, me ipso teste, nihil de cute rugosa vel non rugosa pronunciari posset. Levicula hæc susque deque habens, res, ut mihi erat in votis, defertur ad illustrem Facultatem. Hæc relationem meam principiis medicis & rationi prorsus conformem esse declarat, itaque Defensor causa cadit, & meretrix capite amputato, justas pœnas luit. Interim, quum alias sæpenumero, ob minus medicé factam sectionem, quantum mihi constat, in dedecus Medicorum responsum & judicium tulerint Facultates, e re medica esse crediderim, ut honori medico consulturi, in gratiam inprimis novellorum Practicorum, cum publico, præcipué vero cum Ephemeridibus nostris, relationes medicas, omni exceptione majores & debite exasciatas, communicent. Ceterum optarem tandem aliquando, quoniam heîc non de corio bovino, sed humano luditur, de pulmonum fœtus in sufficiente quantitate aquæ subsidentia & natatione ac colore, solidam & unanimi Medicorum consensu roboratam decisionem, idque per frequentem, sedulam & judiciosam observationem. In diversa namque hic abeunt non imi subsellii, sed magni nominis Medici. Juvat nonnullos in scenam producere, ut hujus rei & necessitas, & veritas, eo magis dispalescant. GALENUS (a), at qui vir! quærit, cur pulmo in iis, qui geruntur utero, sit ruber, non autem, ut in perfectis animalibus, albicans, & rationum momenta subjungit. *Severinus* PINÆUS (b) segnitiei veritatis indagandæ majorum nostrorum adscribit, quod embryonum pulmones crasso nutriri sanguine, ut reliquas corporis partes, non agnoverint, nec existimaverint, fœtus recenter in lucem editos eosdem graviores, seu ponderosiores multò ac nigriores habere his, qui jam per aliquot septimanas; aut menses, aërem per os, nares, fauces & asperam arteriam traxerunt & exceperunt; & paucis interjectis, pulmones posthac magis albicantes,

(a) de Usu partium Lib. XV. p. m. 306.

(b) de Virginitatis notis, graviditate & partu, in Præfatione p. m. 16.

cantes, ſpongioſos & leves fieri, quam antea, pronunciat. *Dominicus de* MARCHETTIS (c) *pulmones*, inquit, *ad latera cordis, rubri, denſi, & non tam poroſi latent, quia, donec fœtus ex utero matris non eſt egreſſus, non moventur.* Dum celeberrimus D. *Laurentius* HEISTERUS (d) differentias notabiliores, quæ inter fœtum & adultum, ante aut brevi poſt partum intercedunt, recenſet, *pulmones*, inquit, *qui non reſpirarunt, collapſi & nigricantes reperiuntur, atque aqua injecti fundum petunt.* Clariſſimus *Joh.* JUNCKERUS *non minus* ait (e), *fœtus pulmones, quia aërem nunquam hauſerunt, collapſi & nigricantes conſpiciuntur.* Danorum gloria, *Thomas* BARTHOLINUS (f), eam in rem ſequentia habet: *Ingens dubium oritur ex pulmonibus embryonum, qui, omnium Anatomicorum conſenſu, rubent in fœtu & merguntur, in adultis pallent & natant.* GALENUM *Lib. XV. uſ. Part. c. 6. hic ſequuntur longo agmine* ZERBUS, LAURENTIUS, PICCOLOMINEUS, BAUHINUS, SPIGELIUS, HOFFMANNUS, HARVÆUS, HIGHMORUS. *Plerique, ſanguini materno adſcribunt, quo nutriuntur. Alii imperfectioni, alii aëris ventilationi, qua extra uterum pulmones moti albent, quod etiam indicium matribus ſuggerit* HARVÆUS, *vivum, an mortuum fœtum pepererint? In hoc luto adhuc hæreremus, niſi Clariſſ.* CHARLETONI *manu erigeremur &c.* Mitto alios, & ne multus videar, ea tantum adhuc adducere animus eſt, quæ omnium magis dilucidè ipſe *Gualterus* CHARLETON (g) commemorat. *Magnus*, ait, *Vir*, HARVÆUS *noſter*,

(c) Anatom. cap. VIII. de fœtu humano, p. m. 91.

(d) Compend. Anatomic. edit. quint. p. 112.

(e) Conſpect. phyſiol. medic. tabul. 6. p. 160.

(f) de Pulmonum ſubſtantia & motu diatribe, Section. II. p. m. 29. edit. Hafniæ 1663. qui elegans de pulmonibus tractatus, ſplendidæ editioni Operum *Marcelli* MALPIGHII, Lugduni-Batav. 1687. jure meritiſſimo inſertus, locum citatum exhibet p. 349.

(g) Exercit. phyſico-medic. de Oeconomia vitali VIII. de reſpiratione p. m. 169, 170.

noster, in contrariam huic, quam nos heic defendere sumus conati, sententiam ivisse videtur. Sic vero iste: In Embryone color pulmonum rubicundior est, quam in iis, qui aërem aliquando inspirarunt: quod pulmones ab aëre dilatati, albedinem induant. Eoque indicio facile internoveris, Mater-ne vivum an mortuum fœtum pepererit: illico enim ab inspirato aëre mutatur pulmonum color, qui etiam post repentina fata idem permanet. Cui (salva interim clarissimi viri, cujus nomen æternum venerabimur, auctoritate) in responsum damus, quod quamvis é fœtibus humanis, in utero præ difficili partu emortuis, complures idque, hujus præcipue disquisitionis caussa, dissecuerimus, eum tamen, de quo HARVÆUS *loquitur, discriminis characterem, in nullo potuimus deprehendere: idem enim in omnium pulmonibus color, ad albedinem nempe inclinans, qualisque in adultis post mortem dissectis ordinario cernitur, constanter comparuit. Hocque verum esse religiose affirmamus. Imò cum quopiam pignore certare parati sumus, neminem ex solo pulmonum colore, utrum vivus, an mortuus infans ex utero exclusus fuerit, certo internosciturum.* Transitum facio ad *pulmonum subsidentiam.* Heic ipsæ *Ephemerides* nostræ *Decur. I. ann. 6. & 7. Obs. 202.* certum ad infanticidas convincendas indicium esse, pulmonum in aqua subsidentiam, asserunt. Huic sententiæ accedunt ad unum omnes, ceu facile est hariolari, qui cum GALENO pulmones fœtus in utero rubros, non vero albicantes, esse autumant, quos jam antea in medium produximus. Unum proinde *Bartholdum* KRUGERUM, ex recentioribus allegasse, haud dubie, sufficiet. Quid ille? Pulmones, inquit (h), fundum statim petunt (suffocato fœtu in utero): ratio manifesta, quoniam in utero nulla fit respiratio, & per consequens nulla rarefactio aëris in bronchiis pulmonum, & contra, in fœtu vivo (post inspirationem & exspirationem aëris) extincto, supernatant pulmones in aqua. Hoc

(h) in Methodo secandi cadavera, Cap. VII. p. m. 18.

Hoc esto rationale experimentum fœtus in utero suffocati, vel post nativitatem extincti. Contra hanc sententiam militant, ut cuivis obvium est, qui eundem volunt esse pulmonum colorem, eumque & in utero, & extra uterum albicantem, ex quibus nobile par Medicorum, *Gualterum* CHARLETON, & *Thomam* BARTHOLINUM jam laudavimus. At non possum, quin eam in rem adhuc nonnullos adducam. *Joh.* ZELLERUS, Prof. Publ. Tubingensis, in disputatione 1691. edita, pulmonum infantis in aqua subsidentiam infanticidas non absolvere, nec à tortura liberare, nec respirationem fœtus in utero tollere, pluribus asserit. D. D. *Joh. David* MAUCHARTUS, Physicus Marbacensis, qui sub ZELLERI præsidio, hanc dissertationem defendendam susceperat, Ephemeridibus nostris curiosis, *Cent. I. & II. Obs. 121. p. 248.* postero tempore 1708. D. D. BRIGELII sectionem infantis in hujus rei confirmationem suppeditat, per octodecim horas à partu viventis & ejulantis, primum fortiter, postea sibilantis, cujus tamen pulmones, tam integri, quam frustillatim, in aquam non minus copiosam, quam parcam injecti, fundum petiere. Eædem *Ephemerides* nostræ curiosæ *Decur. III. ann. I. Observ. 104. p. 168. 169. & 170.* exhibent historiam, negantium parti non minus accedentem. Practicus scilicet Ronneburgensis, ubi pulmones cito in aqua subsidere videret, huic experimento innixus, in renunciatione sua puellam ante partum periisse judicat. At meretrix fidiculis, semel atque iterum subjecta, ante & post partum infantem vixisse affirmavit, id quod terna vice repetiit, & morte confirmavit. Supernatationem pulmonum, in aquam injectorum, non semper absolutum esse indicium, infantis vivi in lucem editi, responsa Facultatis Medicæ Lipsiensis (i) non minus affirmant. Tacitus prætereo hanc in rem BOHNIUM, alios. Quem Medicorum hæc opi-

(i) Cent. V. Cas. LXV. p.m. 1289. à *Joh. Frider.* ZITTMANNO, sub titulo, *Medicina forensis* edita.

opinionum divortia non suspensum tenebunt? Gaudeo certe mihi, & gratulor conscientiæ meæ, quod uni pulmonum colori, eorumque vel natationi, vel subsidentiæ renunciationis præcipuum momentum, & per consequens, mortem vel salutem meretriculæ, superstruere haud opus habuerim, certiori & extra omnem dubitationis aleam posito argumento, tumori sanguineo, cum dislocatione colli innixus. At vero, quum nec omnibus, nec in quavis sectione ea contingat felicitas, rei medicæ, ob hanc causam & ob allatas rationes, maximé interest, ut res tot seculorum dubia, quæ tot Medicos in contraria egit, tandem aliquando extra omne dubium posita, in apricum deducatur, omnibus discussis errorum & diversarum sententiarum nebulis. At unde lucem fœnerabimur his tenebris? uno fortean ZELLERO excepto, res in aprico esset, dummodo quæstio: Utrum fœtus in utero respiret, an non? nullis premeretur dubiis. At vero & heic variæ variorum sunt sententiæ, ut, quo te vertas, nescias. Ut res eo magis constet, & quivis id ipsum videat, nonnullos in testimonium citare, nonnulla eorum argumenta, & propria Auctorum verba adducere, ceu & in superioribus fecimus, animus est. *Lucas* SCHROECKIUS Lucæ Fil. (k) *respirationem,* inquit, *leviculam fœtus in utero penitus negare nolo. Gualterus* CHARLETON, disquisitionem de respiratione fœtus in utero, in utramlibet partem paribus fere auctoritatum momentis apud Medicos, ab HIPPOCRATE in hodiernum usque diem, libratam mansisse vult. Pluribus vero pro fœtus respiratione in utero agit (l), & argumenta in contrarium allata omni ope adnititur diluere. Eâdem imbutum fuisse opinione divinum Senem, affirmat libr. de natur. puer. *Puer ab alio respirat, & ore, & naribus;* & alibi: *Sufficit embryoni modica spiratio, pro suo modulo.* Plura esse affirmat, quæ hujus rei claram fidem faciant, at tamen nonnulla tantum in medium profert, solutu, ceu vult,

(k) in Schol. ad Observ. 104. Decur. III. anni I. Ephem. N. C.
(l) l. c. à pag. 165. ad p. 171.

vult, haud adeo facilia, scilicet 1.) fœtum in utero matris non nutriri sanguine illo per umbilicum delato, sed lacteo quodam humore, in quo innatet, quemque per os sugendo sibi assumat, certissimum esse. Hoc posito, fœtum quoque simul respirare necessum esse: quum omnis suctio pulsionis sit quædam species, & solummodo per liquoris, vel rei suctæ, ab aëre circumambiente compulso, pressionem perficiatur. Hanc rationem habet pro Areopagiticâ, quæ sola veritatem venerandi Senis satis evincat. 2.) Idem vagitus uterinos, quorum infinita pene exempla prostent, clare confirmare. Vocem, absque aëre haud fieri posse, vel gregariis notum esse. 3.) Pullum intra ovum, integro adhuc cortice, respirare, & sæpe per biduum ante exclusionem vocem edere, quotidianam docere experientiam. Neminem de aëris transitu per rariorem secundinarum texturam magnopere fore sollicitum, qui eum per solidiorem corticis substantiam facillime transiisse observarit. 4.) Ipsum fœtus situm luculenter hoc evincere: Naturam namque, ut inter fœtum & secundinarum tunicas satis amplum reliquit spatium, quo, ceu promtuario, sufficiens alimoniæ copia contineatur: ita non omnem earum capacitatem liquoribus alimentosis replevisse, sed rem ita instituisse, ut tale restaret in amnii & chorii superiore parte spatium, nullo liquore occupatum, quale in ovi aliquandiu incubati obtusiore extremitate cernitur. Uteri fundo chorion in loco superiore proinde adhærere, cui etiam firmiter in ea parte adhæreat amnios. Fœtus caput, in supremo enatans, facilius sic suum lac colliquatum ore sugere, & juxta allatam divini Senis sententiam, ore & naribus supereminentem aërem ducendo, respirare. 5.) Partum solum naturalem haberi, quo infans capite primum prodit, quod hoc modo duntaxat absit suffocationis discrimen. In reliquis modis, orificio uteri à corpore fœtus ante clauso, aëreque sic excluso, omnem respirationem intercipi. Ut adeo ex fœtus, tum in utero ante partum, tum in ipso partu, positione situque concludere fas sit, eum respirare. Denique, post-

h 2 quam

quam ad argumenta in contrarium allata, responsum tulit, ita concludit: Embryonem placidissime, pro modulo suo, & in proportione ad cordis motum, ante natalem diem respirare. *Thomas* BARTHOLINUS (m), postquam CHARLETONI sententiam recensuit, hæc subiicit verba: *Caussa veteris erroris penes* GALENUM *est, qui ab* HIPPOCRATE, *more suo, secessum fecit. Hujus vero doctrina est L. de Natur puer. genituram in utero respirare, quam si sequamur, pro pulmone nullus supererit scrupulus. Paulus* AMMANNUS (n) hunc in modum scribit: *Ponamus, primis mensibus pulmones non moveri in fœtu, quis tamen negabit fœtum posterioribus mensibus perfecte respirare: quod probat suctio, qua sibi attrahit alimentum, quæ alias esset impossibilis; 2.) vagitus uterini, qui fieri non possunt, absque perfecta respiratione & motu pulmonum. Joh. van* HORNE eâdem opinione imbutum esse, vel hæc evincunt verba (o), quæ de partu Cæsareo, aut, ut RIOLANUS mavult, Cæsonio agens, profert: *Nec juvat os gravidæ apertum tenere imposita clavi, hic enim est error vulgi, credentis foetum respiratione matris vivere.* Inter eos, qui negativam tuentur sententiam, fœtum nimirum in utero materno non respirare, heic loci primus esto *Guilielm.* HARVÆUS (p), qui vult, pulmones in embryonibus otiari, & nullam actionem aut motum habere, quasi nulli forent. Non minus *Andr.* LAURENTIUS (q) *foetus*, inquit, *quia parum habet caloris, estque in utero ante diem partus velut imperfectum animal, sola transpiratione contentus est: quare spiritum per os non ducit, neque thoracis & pulmonum opera utitur.* In rei confirmationem inter alia addit: *Foetus materno conclusus utero, & membranis circumseptus, si ore aperto spiritum duceret, cum aëre aquas, quibus innatat, simul traheret,*

(m) loc. cit. (n) Paræncs. ad discentes Lib. I. cap. IV. p. 22. 23. (o) in methodica ad chirurgiam introductione, Sect. II. part. I. §. 30. p. m. 172. (p) Exercitat. Anatomic. de motu cordis & sanguinis cap. VI. p. m. 81. (q) Oper. anatomic. p. 356.

heret, & primo haustu, aquis obrutus, suffocaretur. Aërem præterea non habet, quem ore trahat puellus: nullum enim in utero spatium est, quod non impleat, uteri vero ostium internum ita connivet, ut ne flatum quidem admittat. Tandem pulmonum substantiam & colorem ex GALENO urget. *Laurentius* BELLINI (r) ex principiis geometricis se, probabiliter forte, fœtum in utero non respirare, demonstraturum fore, spondet. *Johannes* FERNELIUS (s) fœtum ex vasis umbilicalibus sanguinem & spiritum assiduo rapere asserit. Cum MAJOW, tum cum eo *Mich.* ETTMULLERUS (t), affirmant, succum nutritium, particulis aëreis copiose refertum, fœtum à matre per venam umbilicalem recipere, adeoque eundem non respirare. *Joh. Jac.* WALDSCHMIDT ad casum medicinalem *Timæi à* GULDENKLEE, de vagitu uterino (v), sequentia adnectit: *Ex hoc solent veteres impugnare recentiorum opinionem, de foetu in utero, quod non respiret, quam etiam defendit* CARTESIUS; *ad exemplum propositum facile est respondere, fuisse nempe extraordinarium & portentum quoddam, id quod eventus docuit: ergo ordine naturæ non factum. Georg. Wolffg.* WEDELIUS (w) ita scribit: *Non respirat fœtus in utero, neque id facere occipit prius, quam vitales hauserit auras.* Quid? quod, hic consummatæ quondam doctrinæ & praxeos Medicus, porro in eo totus est (x), ut locum HIPPOCRATIS, *libr. de carnibus*, ubi hæc verba: *Ceterum puer in utero, comprimens labia, ex utero matris sugit, & trahit tum alimentum, tum spiritum cordi intro,* improprie intelligendum esse, variis argumentis evincat, addens alium HIPPOCRATIS locum *libr. de nat. puer.* in hæc verba: *Per umbilicum foetus spirat, ac alimentum & incrementum capit.* Is ipse eundem non minus *Lib. de octimestri partu c. 4. t. 1.* idem perspicuè & latius tradidisse, annectit.

(r) in Epistola ad Ferdinandum II. Hetruriæ Ducem data, quam invenire est, Observ. LXXV. Ephem. Nat. Curios. Decur. I. ann. II. p. 138. (s) in Universa Medicina, Trajecti ad Rhenum 1656. edita p. 173. (t) Fundament. Medicin. cap. XII. p. m. 77. (v) Oper. Medico-practic. p. m. 555. (w) in Physiolog. reformat. C. VI. p. 117. (x) l. c. Cap. XVI. p. 606. & 607.

ctit. *Felix* PLATERUS auctor est (y), cerebrum in fœtu ad quartum fere mensem otiosum esse, cum fœtus prius non moveatur, nec ante partum sentiat; *Quo*, pergit, *tempore, etiam reliqua viscera, opus proprium nondum aggressa sunt: neque enim ventriculus chylum conficit, nec pulmones spirant, occlusis exacte tunc naribus atque ore.* Ne quis vero existimet, fœtum post quartum mensem respirare l. c. p. 245. hæc subiicit: *Neque enim illud* (cor) *ad quod aëri non patet aditus, nec priusquam respirare queat, per systolem contrahi, aut dilatari potest, donec foetus à membranis, quibus obvolutus erat, liberatus, atque ab aqua, cui immersus erat, in partu segregatus, & in lucem editus, per nares aërem attrahat; tunc enim cor, pulmonesque eum suscipientes, primum moveri, infansque modo natus respirare incipiunt. Quod uti ex hisce argumentis licet colligere, sic sensus ipse manifestum facit, si quis in brutis animalibus observet, quo pacto, si foetus una cum membranis, quibus inclusus immersusque est, reiiciatur, mater dentibus illud scindens, aëri, ut ad foetum penetrare queat, faciat viam, & pono, unde & usu edoctæ obstetrices, in foetu humano, si cum amnio in partu excludantur, non prius vas umbilicale stringunt, donec involucrum disrumpant, quod bruta animalia, naturæ instinctu, uti dictum, faciunt.* *Joh.* JONSTON (z) vagitum uterinum non admittere videtur, adeoque nec respirationem, inter alia namque scribit, membranas, quibus obvolvitur infans in utero, tam laxos non habere poros, ut transeat aër, nec uterum, etsi pondere hiet, auram admittere posse, insuper lentore excrementitio occupata esse omnia. *Joh.* BOHNIUS (aa) supponit, in embryone cordis & sanguinis motum sine respiratione integrum esse, utpote qui, in tenello hujus corpore tardior & lentus magis, pro sui conservatione aëris impulsu haud indigeat, addita ratione, quomodo respiratio matris ipsi sufficiat. Postquam *Laurent.* HEISTERUS

(y) de Origine partium, earumque in utero conformatione Tractat. *Ludov.* BONACIOLI de fœtus formatione annex. p. 244. (z) Thaumotograph. natural. Class. decim. cap. V. artic. V. de vagitu uterino. (aa) Circul. Anatomico-physiologic. progymnasmat. 3. p. 37.

RUS (bb) mentionem foraminis ovalis, membranæ & canalis anteriosi, injecisset, pro peculiari sanguinis motu in non natis, addit, *quia respirare nequeunt in utero. Herm. Frideric.* TEICHMEYERUS (cc), mihi olim amicissimus, fœtus respirationem à pluribus licet affirmatam, merum figmentum esse, contendit, & rem per se impossibilem; fœtum enim 1.) in suis delitescere tunicis, quæ aëris ad fœtum penetrationem non admittant, quid? quod clausuram uteri, tempore gestationis firmissimam, nec crassioris aëris vel miculam admittere; 2.) fœtum in liquore natando sustineri, qui liquor aëris externi quoque admissionem impediat; 3.) sanguinem maternum, ad uterum delatum & ad fœtum promotum, ut arteriosum, sufficiente mixtum esse aëris quantitate, quæ aëris particulæ motum sanguinis intrinsecum conservare in fœtu possint. *Joan.* JUNCKERO (dd) haud secus, fœtus in utero non respirat, quem vide sis. *Joh. Rudolph.* CAMERARIUS (ee) in ea, ex alio, est sententia, quod umbilicus græcis ὀμφαλὸς, παρὰ τὸ ουπνεῶ, quod est ἀναπνεῶ, respirare, ratione arteriarum dicatur, quod fœtus per umbilicum respiret. *Joh. Frid. de* PRE (ff) inter arcana naturæ, quæ necdum ab oculatissimis naturæ ruspatoribus plene decisa sint, inter alia quæstionem refert: An & quomodo embryo respiret? negat illi interim veram & proprie talem respirationem, ob pulmonum folles necdum expansos, vel inflatos. Vagitus uterinos pro ludibriis flatuum habet, fœtum vero non quidem particulis aëreis carere, at has tantum, cum succo nutritio per arterias umbilicales placentæ uterinæ annexas cum eo communicari adfirmat. Mitto, quæ huic sententiæ, fœtum nimirum non respirare in utero, addictus *Nicolaus* VENETTE (gg), longo satis verborum circuitu commemorat. Mitto alios. Quorsum enim attinet, plures hanc in rem

(bb) Compend. Anatomic. l. c. (cc) in Theoria corpor. human. cap. XLIX. p. m. 270. (dd) in Conspect. Physiol. med. Tabul. VIII. p. 201. (ee) in Sylloge memorabilium Medicinæ, Cent. XI. partic. XXXIV. (ff) in Machina corporis humani p. 73. & 107. (gg) de la Generation de l'Homme p. m. 459. 460.

rem adducere auctores Medicos, cum nemo non, qui antecedentia recta rationis lance trutinat, ex facili videat, capiat, intelligat, hac ratione disceptationem in longius protrahi, non finiri. Secundum tritum sermone proverbium: Opposita juxta se posita magis elucescunt. Mearum proinde erat partium, pro hoc scopo sufficientes, non omnes citare. Quid ergo? esto nobis amicus Plato, amicus Aristoteles. Sunto nobis peramica tot magnorum Medicorum nomina, eant quantumvis in diversa. Multa eaque laudatissima egerunt, non omnia peregerunt, id namque neque hominis, neque hominum est. Non omnia possumus omnes. Qui nunquam errat, Deus, non homo est. Non dubitaverim affirmare, hos ipsos, publico bono satis litasse, dum has illasve veritates, cimmeriis tenebris antea immersas, luci publicæ exposuere. Digni proinde sunt, qui laudibus in cœlum extollantur. Culpa non boni viri est, & sui & nostri ævi ornamentis, ob hanc illamve quæsitam, non assequutam & penitus demonstratam veritatem, elogia, & hoc & alio nomine iis debita, ingenii vitio deterere velle. Quod ad me attinet, videor mihi, mari ventis agitato turbinibusque acto me committere velle, si litem hanc meam facerem, & unus, tot Auctoribus, disceptationis serram inter se reciprocantibus, me immiscerem. Fidem his meis faciunt, cum omnia antecedentia, tum, quod plurium loco sit, CHARLETONUM, pro ratione Areopagitica habere, quod fœtus in utero respiret, quum lacteo humore, in quo innatet, nutriatur, quo de, vide sis, jam allegata: HEISTERUM vero contra, quantumvis nutritionem fœtus in utero mensibus primis, organis digestionis nondum perfectis, per solum funiculum umbilicalem asserat, ultimis tamen mensibus multas ob rationes, quarum vel sex adducit (hh), & quas binis iisque satis elegantibus casibus alibi (ii) confirmat, etiam simul per os, à liquido blando, glutinoso, fœtum ambiente, nutriri velit; nihilominus tamen illum in utero respirare posse neget, ceu jam innuimus. Quid ergo opis? quid auxilii? veritas publico tam utilis, tam necessaria, pro-

(hh) l. c. p. m. 110. (ii) Compend. Anatomic. Part. secund. p. m. 87. 88.

profundo dubiorum puteo veluti sepulta, qua methodo, una, nuda, viva, in conspectum dabitur? ut & in hoc passu suus illi constet honor.

Ad vos, Excellentissimi, Prænobilissimi & Experientissimi Domini Collegæ, meus se nunc convertit sermo. Nullus dubito, quin tandem aliquando huic morboso defectui, qui non per annos, sed per seculorum decursum, rempublicam medicam male habet, remedium inventuri sitis. Tot namque Viri, per omnem, qua late patet, Germaniam, quin per Europam dispersi, ingenio clari, eruditione præstantes, experientia celebres, ubi serio in hanc rem incumbent, haud dubie certam nobis suppeditabunt methodum, per quam in rei veritatem penetrare possimus, si non cito, saltem bene. Veritas, temporis filia est. Vivunt multi, vivent, etiam post fata nostra, nisi me conjectura fallit, plures in illustri nostro Collegio, qui spartam, quam indepti sunt, ut exornent, omnem navant & navabunt operam. Quid ergo prohibet, quo minus non solum credam, sed etiam prorsus confidam, per collatam ingeniosam pariter atque judiciosam diligentiam, nostrorum Collegarum, dubiosam hanc disceptationem tractu temporis extra omne dubium collocari posse. Non dubito interea temporis, quin iidem in bonam interpretaturi sint partem, quod, dum juxta cum aliis isthæc acerrimo desiderii tormento expecto, mea qualiacunque orbi litterato sisto, & re curatius ponderata, quam concepi methodum, cum publico communico. Primum ad neutram partem adsensionem flectendam esse, opinor: dubitabimus proinde, at non ut dubitemus, quod scepticorum est, sed ut dubitando in rei veritatem penetremus. Deinde attenta mente trutinandum est, inspectionem pulmonum, & embryonum, & fœtuum, qui jam vitales hausere auras, plurimis cautelis necessario circumscriptam esse, si omnes erroris scopulos evitare velimus. Hoc opus! hic labor est! Tum namque res, neque sola scientia medica, neque sola experientia, neque sola ratiocinatione bene agitur, nedum peragitur. Auctoritas multo minoris hic est pretii:

isthæc fere susque deque habenda est, nisi ab ipsa veritate robur accipiat. Hæc autem hic invenienda, nondum inventa est. Quæ vocant, *majora*, iis in negotiis sufficiunt, ubi opinionum commentis & earum pluralitate, non hic, ubi medicum in morem, naturæ judicio standum est. Ne proinde incidamus in Scyllam, dum animus est vitare Charybdim, jungamus scientiam medicam, huic scopo idoneam, &, cum ratiocinio æquo, subacto ac adæquato, &, cum patienti, solida, sæpiusque repetita observatione, id est; ut verbo me expediam, vera experientia. Quod ad primum attinet; ea, quæ magni nominis Medicus, *Fridericus* HOFFMANNUS de peripneumonia scribit (kk), digna sunt, quæ citentur. Illa hæc sunt: *Dissecto cadavere, pulmones mirum distenti, inflati, duri & infarcti crasso sanguine apparent, & injecti aqua, ad fundum delabuntur.* Pulmones phthisicorum, aquæ immersos, ad fundum præcipitatos fuisse, neque in aqua natasse, ipsæ loquuntur Ephemerides nostræ. Cum hæ ipsæ, tum, nisi me memoria fallit, magnam partem & alii observatores, annotarunt, naturæ folles, ceu pulmones eleganti voce BARTHOLINO audiunt, inventos esse 1.) magnitudine excedentes, 2.) grandinibus & tuberculis, 3.) apostemate, uno, bino, multo, 4.) calculis & 5.) gangræna adfectos, 6.) sanguine turgidos, 7.) in quadam parte quasi cartilaginoso-osseos, 8.) pleuræ in tantum, in totum, adhærentes, 9.) maculis & notis nigricantibus infectos, 10.) scirrhosos, 11) ita infarctos, ut folle vix inflari potuerint, 12.) chartæ instar albescentes, reliqua. Ex *Nicolao* FONTANO refert BARTHOLINUS, quatuor annorum puerum marasmo extinctum fuisse, sectione facta, pulmones, mirum dictu, nullos inventos esse, sed eorum loco solum vesicula membranosa, flatu repleta, venulis exiguis munita, originem sumens, ab ipsa arteria aspera. Constat inter omnes, qui medicinæ sacris vel leviter imbuti sunt, gravidis male se habentibus, vel vitiosa diæta utentibus, tenellum embryonis corpus-

(kk) in Dissertatione, quæ tradit compendiosam, & clinicam praxin inflammationum, cum cautelis, Halæ edit. 1705.

corpusculum varie subinde adfici, variisque tentari morbis, quin, & in utero, & cum in auras prodiit, ex his causis, internaque humorum atque viscerum corruptela, vitam cum morte commutare posse. Adeoque primum erit, recto judicii oculo perpendere, utrum pulmones hoc illove colore notati, in aqua vel natantes, vel subsidentes, morbis jam allegatis, aliisve laboraverint, an non? Rarissimus equidem, & inter mira naturæ referendus est error principii vitalis circa structuram viscerum: at tamen, ut in aliis visceribus, ita & in pulmonibus, ceu jam ex FONTANO vidimus, is ipse deprehensus est. Si talis, forte & carnosus, alius, rarissimo licet exemplo, se exerere potest pulmonum contextus. Adeoque, & heic attentus sit observator, fortean è re erit, meo quidem judicio. Ut autem eo citius & certius isthæc deprehendamus, & res non novis involvatur dubiis, ex usu haud dubie inter alia esse poterunt, & hic applicari, quæ *Francisc. de le Boe* SYLVIUS (ll) pariter atque *Thomas* BARTHOLINUS scripta reliquere experimenta. Ita ille: *Inflati, per tubulum in asperam arteriam immissum, pulmones, valde explicantur: illi ipsi vero, cessante inflatione, sibi relicti, mox iterum concidunt, ac sponte ad priorem molem naturalem redeunt. Pulmones iidem, si contra per eundem tubulum exsugatur fortius conclusus in ipsis aër, coarctantur multum intra molem naturalem, ad quam sponte tamen relabuntur, sibi relicti:* BARTHOLINI hæc sunt (mm): *Fateri cogimur, & hominum & majorum animalium pulmones spiritu aëreo plenos esse, & adeo raros levesque, ut aquæ supernatent, evidenti vesicularum teneraque constitutionis argumento.* Qua ratione autem vesiculosa pulmonum substantia detegatur, idem BARTHOLINUS *l. c. p. 27.* his subjungit verbis: *Si debita diligentia pulmones corporibus exemti aqua eluantur, comprimantur manibus, per follem aqua*

i 2 *immissa*

(ll) Disputation. medic. part. prim. Disputat. VII. §. 25-26. p. 111. (mm) de Pulmon. substant. & mot. Diatrib. sect. 2. p. m. 26.

immissa laventur, diuque subigantur, ut omnis prorsus sanguis exstillet, aliam faciem videbimus. Candicabunt, & præter membranosum corpus supererit nihil. Non possum temperare mihi, quin adhuc unicam cautelam adiiciam, & moneam, me semel atque iterum observasse, pulmones fœtus subsedisse in aqua, eam solum ob causam, quod Chirurgus cor non separasset, quo facto me jubente, innatarunt aquæ soli pulmones. Pulmonibus exceptis, reliqua viscera gravia in aquis fundum petunt, pulmones proinde sequebantur gravitatem cordis. Tam facilis hic, ut in aliis, per levem animi lapsum, vel incuriam, deceptio est. Medicus proinde judicio præditus, & cui veritas curæ cordique est, summa hic opera adnitatur, ne à statu pulmonum morboso ad sanum, à structura eorundem præternaturali ad naturalem, vitiosa fiat conclusio, vel his aliisve ex causis, fallacia hic committatur non causæ ut causæ.

Quod reliquum est, his præmissis, manus nostræ, & in reliquis, verbo Plautino, oculatæ sint, & ea tantum credant, quæ vident, cui quidem fini, mea equidem sententia, inter alia inservient, quæ sequuntur, cautelæ & quæstiones, secundum quas, antecedentibus in compendium quasi redactis, ulterior, uno conspectu, adornari potest inquisitio. Aquæ proinde quantitas 1.) sit sufficiens, non parca, pro pulmonum natatione; 2.) tentari nihilo minus potest, an pulmones & embryonis, & fœtus, qui jam in aëre externo vixit, in aqua & copiosa, & parca, subsideant, vel natent, vel tantum in illa, non in hac? & contra; 3.) an observata tum phænomena, cum pulmonibus integris tantum, an iis frustillatim dissectis, eodem modo se exerant, nec ne, & quamdiu? 4.) an pulmones fœtus albicantes, non morbosi, semper natent, & in iis, qui vivi, secundum multos, & in iis qui non vivi, secundum CHARLETONUM & alios, editi sunt? an vero tantum in illis? & contra. 5.) an natatio albicanti pulmonum fœtus colori, semper respondeat, an secus? 6.) an pulmones embryonis contra,

ſecundum varios auctores, rubri, vel nigricantes, ſemper ſubſideant, an non? an ſubinde natent? 7.) an pulmones embryonis collapſi & nigricantes reperiantur ex ſententia JUNCKERI & HEISTERI, & ſemper? 8.) an e contrario rubri ſint, ſecundum GALENUM, vel 9.) albicantes, ut vult CHARLETON, ſubinde, vel ſemper? 10.) an pulmones fœtus recenter in lucem editi ſint ponderoſiores multo, ac ſimul nigriores his, qui aërem per ſeptimanas, aut menſes traxerunt? & an poſthac demum magis fiant albicantes, ſpongioſi & leves ex opinione PINÆI? 11.) an embryonis pulmones denſi, nec tam poroſi ſint? ut ſcribit, *Dominic. de* MARCHETTIS; 12.) an pulmonum color in iis tantum embryonibus rubicundior ſit, qui aërem aliquandiu inſpirarunt, ceu vult HARVÆUS, non vere ruber, non alius? 13.) an unus idemque color pulmonum ſit in embryonibus & iis, qui in aëre externo vixere, ſecundum CHARLETONUM, an ſemper? an nunquam? an ſubinde tantum? 14,) an pulmones in aqua natantes tractu temporis non ſubſideant? vel ſubſidentes, poſt unius alteriusve diei intervallum non alta petant? 15.) an ætas embryonis, & fœtus in lucem editi, ſecundum quemvis menſem, ſecundum dies, diverſa, diverſum quodammodo exhibeat colorem, phænomena, ſubſtantiam? Notetur ergo 16.) quotiescunque in hos pulmones, inquirendi occaſio datur, quot menſium fuerit infans? an vitam habuerit, nec ne? an partus vivus, an mortuus ſit editus? an laborioſo præcedente, vel minus laborioſo partu? ſi iſthæc certitudine indubia explorari poſſunt.

Aliorum eſto judicium, an confeſſio repetita infanticidæ, non fidiculis extorta, ſed ſpontanea, ac in nulla re diverſa, his, frequentique experimento, juncta, lucem ſi non multam, ſaltem aliquam, colori & natationi pulmonum afferre poſſit? an 2.) ſectiones cum fœtibus brutorum, editis, non editis, canum, boum, aliorum, inſtitutæ, huic ſcopo ſint utiles, an non? an 3.) velut aliud agendo, inquiſitio in reſpirationem fœtus, ſecundum argumenta

in utramque partem, in antecedentibus allata, adjumento esse possit, si exempli gratia, chorion & amnion inflemus, visuri an aër transeat? si, data eam in rem opportunitate, vagitus uterini, attenta aure & animo nullis præjudiciis præoccupato, examinentur, ut vere pateat, an sint ludibria flatuum? an vera vox? an futurorum portentum? Et quæ non prosunt singula, juncta juvant.

Vela dissertationis contraho, ne longiori sermone,
ô mei, vestra tempora morer, & sic
— — — in publica commoda peccem.

Accipite hæc mea qualiacunque, fronte serena, id est: vestra. Liceat mihi unumquemque vestrum, ea qua par est, observantia, eo alloqui, quod in proverbii fere consuetudinem abiit:

Si quid novisti rectius,
candidus imperti.

Non nobis, sed publico nati sumus. Tam notum, quam quod notissimum est, secundum legem primam Academiæ nostræ, gloriam Dei Medicæque artis illustrationem, & proximi inde resultans commodum, illius scopum & cynosuram esse unicam. Cognitum exploratumque non minus habetis, lemma nostrum Academicum: *nunquam otiosus.* Non latet Vos, tum hoc, tum alia, quæ in symbolum Academiæ, Lege XXI. nobis concessa sunt, jungi memorabili hoc effato, *non tam ut ornamentum ordinis sint, quam incitamentum.* Aqua hæret Medico, relationem anatomicam scribenti, quamdiu hæc quæstio dubiis premitur. Agitur hic de duplici fere vita simul. Judex, ut Medicus, nescius est, quo se vertat. In meliorem proinde interpretamini partem, si libere & sincere dico quod sentio; decisionem nimirum quæstionis tanti momenti, à nobis exposcere nihil non, quod continet prima jam allegata lex Academiæ nostræ, & agendum nobis esse, ante omnia fere hic, eam ob causam quod agimus, ut ubicunque nobis occasio rei gerendæ inciderit, in hoc negotio simus, *nunquam otiosi*,

deni-

denique observationes, secundum antecedentem vel aliam limatam methodum factas, frequentes cum Actis nostris tam diu communicemus, donec res hæc, ab omnibus dubiorum nebulis libera, tantum non ipsa veritatis luce radiet. Quod faxit Deus! Æternum hoc Numen veneror, ut eum in finem, Vos meque, prospera beare valetudine non dedignetur; is benignissime concedat nobis omnibus, ut sit usque, mens sana in corpore sano. Is difficili huic negotio nos pares reddat. Fruimini, Domini Collegæ omnium ordinum honoratissimi, votis ad invidiam usque felicibus, &, quod spero facietis, hanc meam propositam quæstionem in animo & oculis habete, denique non cessate, me & hæc mea favore pariter atque amore vestro prosequi. Id quod etiam atque etiam, & tantum, quantum vestra fert voluntas, rogo quæsoque. Valete!

S C H O L I O N.

Argumentum, quod cl. Auctor uberiori disquisitioni commendat, omnino hac commendatione dignum est. Versatur illud circa colorem & pondus pulmonum infantum recens natorum, quatenus sint signa, ex quibus certo concludi possit, num ille vivus, an mortuus, in lucem editus fuerit, & quatenus eadem tum secundum naturam tum præter eam occurrere queant. Quod ad phænomena in statu naturuli contingentia attinet, illa potissimum spectant ad quæstionem illam diu agitatam, num fœtus in utero materno respiret, nec ne? Qui plura argumenta in utramque partem ventilata scire desiderat, adeat SCHURIGII *Embryologiæ Sect. II. Cap. III. & IV.* Hodie pauci forsan adhuc fœtui, quam diu in matris gremio vitam agit, alium aëris accessum concedunt, quam qui ope omnium humorum contingit, quo vero fœtus non trachea haurit aërem pulmonum vesiculas occupantem, sed ille ipsi cum nutrimento suo per os & venam umbilicalem accepto [illegible] vasa sanguifera circumeunte porrigitur. Mihi vera respirat[illegible]

illud tempus exercenda propterea vel saltem frustra supponi videtur, quia nulla ratio suppetit, cur singularis illa foraminis ovalis & canalis arteriosi conformatio, post partum demum mutationem subiens, ratione prorsus admiranda adornata fuerit, si pulmones, pectus & septum transversum ante partum æque, ac post illum, se movere & sanguinis per pulmones circuitum, cujus caussa respiratio potissimum fit, promovere possent, id quod fusius exposui in *diss. epistolica de differentiis quibusdam inter hominem nascendum & natum intercedentibus Norimb. a. 1736. typis excusa, coroll. XI. p. 57. - 102.* Probata autem respirationis veræ in fœtu impossibilitate, non potest fieri, quin inter pulmones, qui nunquam, et qui vel semel tantum, liberum aërem hauserunt, magna intercedat differentia, tum coloris tum ponderis ratione: quam diu enim membranosa pulmonum substantia innumeras vesiculas componens ita inter se contigua est, ut sola vascula sanguiveha illas intercedant, necessario color rubicundus his proprius magis condensatus & intensus apparet; e contrario, quam primum vesiculæ ab accedente aëre libero & omnis coloris experte vesiculæ diaphanæ distenduntur, color rubicundus vasculorum rarior & per consequens dilutior redditur; quousque vero aër corporibus copiose immixtus eorum pondus imminuere valeat, res est notissima. Quantacunque autem sint argumenta ex colore & pondere pulmonum, vel in statu fœtus integerrimo, ad respirationem vel nunquam vel unquam inchoatam probandam petenda, ea tamen sola non sufficiunt ad formandum certum judicium, num fœtus jam ante partum, an post eum demum vitam amiserit, id quod celeberr. HEBENSTREIT in *Dissertatione Lipsiæ 1737. ventilata, qua funiculi umbilicalis humani pathologiam proponit*, per quam solide monet his verbis: *Est in experimento pulmonum aqua immersorum, ad significandum infantis ante natales obitum, haud levis insufficientia, siquidem, quando illi in aqua fundum petunt, aëris commercio haud usos fuisse, adeoque infantem haud inspirasse, equidem intelli-*

intelligitur; aſt, non vixiſſe poſt partum, id eſt, actionem cordis haud exercuiſſe, iſto tentamine non clare liquet. Vivunt infantes, ſi languidi aut calvaria afflicti naſcuntur, nec reſpirant ſubito, quapropter illos obſtetrices ad inſpirandum vi compellunt, clunibus manu caſis. Fieri ergo poterit factumque haud ſemel eſt, quo impia mater in ipſo vitæ limine vivum, nec dum reſpirantem, advenam occidat, quapropter occultaretur & impune maneret atrox crimen, ſi pro tali, qui ante partum vivere deſierit, haberetur infans, cujus pulmones demerguntur. Quemadmodum autem vi rationum adductarum dari poſſunt caſus, ubi, infante iam quidem vivo nato, ſed mox enecato, pulmones nondum aerem inſpirarunt, atque propterea nec colorem mutarunt, nec aqua leviores redditi fuerunt; ita forſan e contrario caſus occurrere poſſunt, ubi fœtus ante egreſſum ex matris gremio vitam quidem amiſit, ſed nihilominus jam antea reſpirans pulmones aere replevit, in partu nimirum laborioſo & poſt effluxum omnium aquarum diu adhuc protracto: num enim ſub his quoque circumſtantiis fœtus in utero adhuc commorati reſpiratio vera impoſſibilis ſit, ulteriori adhuc indiget probatione, ex illis caſibus potiſſimum petenda, ubi honeſtis & ab omni culpa liberis uxoribus triſte hoc fatum contigerit. Facilius adhuc idem evenire poſſe videtur, quando, toto capite in liberum aerem jam producto, impedimentum accedit, quo minus reliquum corpuſculum illico ſequatur. His ergo in caſibus partus, ſecundum ſigna ex pulmonibus petenda, vivus natus videri poteſt, qui jam ante partum abſolutum, nulla vi poſt partum illata, vita privatus fuit. Quanquam autem ſub his circumſtantiis fœtus ſuo fato & abſque puerperæ culpa vitam amittere queat, attamen ſi hoc contingat manuum obſtetricantium auxilio poſthabito, puerpera has ſtudioſe negligens non minus infanticidii reá fieret, quam ſi ſuis ipſa manibus miſerum enecuiſſet: in poſteriori certe caſu, ubi caput infantis lucem jam aſpexit, ad partum feliciter abſolvendum manus tantum requiruntur auxiliares

Unicus adhuc casus singularis silentio hic prætereundus non est, ille nempe, qui in *Fr.* HOFFMANNI *medicin. consultator. Part. I. p. 10. seqq.* relatus legitur; ubi scilicet judicatur, pulmones recens nati infantis tum colorem ex rubicundo albicantem, tum substantiam raram & levem exhibuisse, atque præterea, experimento omni circumspectione instituto, aquæ supernatasse, non quia respiraverit infans, sed quia puerperæ mater infanti, jam quidem mortuo, sed adhuc calenti, ad excitandam respirationem spiritum inflare annisa sit.

Si vero in integro fœtus examinandi statu vitæ & mortis signa ex solis pulmonibus petenda sunt dubia, multo minus iisdem labe quadam præternaturali affectis deprehensis superstrui poterit firma sententia. Præter morbosum statum, cujus varia indicia cl. A. nominavit, & quibus etiam accenseri potest pulmonum inflammatio (utpote cujus vi in recens natis æque, ac in adultis, pulmones tantam gravitatem adipisci queunt, ut in aquam projecti fundum petant, testante iterum *Fr.* HOFFMANNO *l. c. Part. III. p. 69. & IV. p. 154. seqq. Consultation. & responsor. med. Tom. I. p. 371. seqq.*), accedere etiam potest post partum fœtus sani status præternaturalis signum ex pulmonibus tum coloris, tum ponderis ratione dubium reddens. Ita e. c. pulmones officio respirationis jam functos ex præcipiti suffocatione immutari possunt, ut non solum valde rubeant, verum etiam frustulatim aquæ injecti fundum petant, pariter testante *Fr.* HOFFMANNO *locis citatis;* e contrario etiam pulmones fœtus mortui nati, ceterum vero integerrimi, sub tempestate calida, præsertim si inspectio per aliquot dies protracta fuit, ex putrida humorum fermentatione ita immutari possunt; ut aquæ innatent æque, ac illi, qui ab inspirato aere distenti sunt, id quod non solum theoria, verum etiam testimonium sæpius citati HOFFMANNI atque insuper cl. D. D. BOESSELII singularis observatio probat (vid. *Commerc. litterar. Norimb. a. 1736. p. 3.*), præterea quoque confirmari potest ex eo, quod alia pariter viscera,

etiam

etiam adultorum, v. c. cor a pulmonibus separatum, lien, renes &c., ob solidam suam structuram semper ad fundum aquæ descendentia, si eadem fermentatione putrida affecta fuerint, aquæ se submergi amplius non patiantur, id quod sub exercitiis anatomicis diu protractis sæpius contigisse, affirmare possum. Quousque vero his contraria sint experimenta a TEICHMEYERO *institut. medicinæ legalis p. 238.* allata (quorum vi pulmones ex vitulis ante partum enecatis per tres ad octo dies putredini relicti & postea aquæ injecti equidem tardius, semper tamen successive, fundum petierunt) repetitis experimentis illustrare, operæ pretium foret, cumprimis quia addere haud dubitavit, *quod nulla putredo, ne extrema quidem, pulmones fœtus ad eam levitatem perducere valeat, quæ reperitur in pulmonibus animalium facta prius respiratione vel aeris inflatione.*

Hæc satis declarant, signum vitæ & necis a pulmonibus peti solitum ex variis caussis dubium & fallax reddi posse.

Si reliqua signa sigillatim sub examen pariter vocantur, eadem sententia de iisdem ferenda erit. Refertur inter hæc 1) illud signum, quod exhibent *ecchymoses seu sanguinis extravasationes hic & illic in corpusculo, præcipue vero*, ut cl. HEBENSTREIT *l. c. p. 40.* annotat, *sub integumentis capitis communibus, multo magis sub calvariæ ossibus, aut intra ventriculos encephali, aut in basi calvariæ repertæ.* Has extravasationes derivandas esse a ruptura vasorum sanguiferorum, orta a quadam vi tunc, quando sanguis adhuc fluidus est, accedente, dubio quidem caret; easdem vero tantum contingere in fœtu vivo & post partum demum, exceptionem admittit. Non solum enim sanguinem in corpore etiam mortuo, sed adhuc calente, paulisper fluidum manere, verum etiam ex partu diuturno & laborioso, præcipue primiparatum, in capite arctius circa uteri claustrum impacto similes læsiones oriri posse, nec rationi nec experientiæ repugnat, hac tamen nota specifica, ut tunc simul capitis partes vario modo dislocatæ

ſeu diſtortæ, aut ſaltem compreſſæ compareant, ceterum tamen iterum neglectum obſtetricis auxilium accuſandum veniat. Alius præterea caſus attentionem meretur, cujus mentionem facit ſæpius laudatus HEBENSTREIT l. c. p. 43, his verbis: *etiamſi calva infantis fracta depreſſave ſit, ſanguisque ſub tegumentis ſubque calvæ oſſibus collectus violentam mortis cauſſam fuiſſe indicet, hanc tamen a ſe, ne manum violentam intuliſſe videatur, in præcipitem incopinatumque partum infanticida coniiciet, quo, cum gravidam ſe ignoraret, correpta, in ſublimi loco ſtans, infantem de ſe in pavimenta præciciptem habuerit;* ſed addit mox: *cujus præcipitii ſignum ex rupto inque fibras diviſo funiculo clarum ſit atque evidens*, dum contrarium præciſus funiculus manifeſtat. Hæc omnia ad ecchymoſes læſionesve aliarum corporis partium applicari poſſe, unusquisque facile perſpiciet, iis tamen exceptis, quæ a partus laborioſi violentia, vel ex præcipiti lapſu fœtus in pavimentum, deduci nequeunt, quales e. c. ex contorſione vertebrarum deprehendit cl. auctor in caſu propoſito, & quibus laudanda circumſpectione ſuum judicium præcipue ſuperſtruxit. 2) Aliud ſignum depromitur *ex ligatura funiculi umbilicalis poſt partum vel facta vel omiſſa:* propter omiſſam hanc ligaturam letales per eundem funiculum ortas fuiſſe hæmarrhagias, quam plurimæ teſtantur obſervationes; quare multis dictus funiculus non ligatus deprehenſus ſufficiebat; ut puerperam infanticidii ream declararent (conf. *Comm. litt. Nor. a. 1735. p. 368.*). Quum vero alii reperiſſent, non obſtante ligatura intermiſſa, ex funiculo & propius ad infantis abdomen & remotius ab illo vel rupto vel præciſo nihilominus nullam letalem ſanguinis effuſionem ſubſequutam eſſe (exempla reperiuntur in *Commerc. litt. Norimb. a. 1733. p. 150. & p. 377., a. 1734. p. 219. & a. 1735. p. 10. & 403.*), rectius nunc monetur, in diſquiſitione ejusmodi caſus & relatione ſuper illo facienda non ſubſiſtendum eſſe in annotanda funiculi vinctura omiſſa & forſan aliqua ſanguinis per eundem effuſione reperta, ſed ulterius inveſtigandum eſſe, num propter hanc

letalis

letalis hæmorrhagia acciderit nec ne; ex vasis fœtus majoribus, vena nempe portae & cava, itemque cordis auriculis atque ventriculis, a sanguine vel vacuis vel repletis repertis dignoscenda: vid. *Actorum horum Vol. II. Schol. p. 116. Commerc. litt. Norimb. a. 1733. p. 395. a. 1734. p. 194. seq. & 220. a. 1735. p. 401. 402.* & conf. HEBENSTREIT *l. c. p. 40. 42. 43.* Hæc autem cautela non solum circa funiculum non ligatum repertum, sed etiam circa ejus ligaturam deprehensam erit observanda: quodsi enim mater tam astuta, quam crudelis, instructa esset, partum suum ex funiculo non ligato vitam perdere, hoc autem factum esse, ex non ligato funiculo cognosci posse; quodsi, inquam, propterea foetum ex tali hæmorrhagia perire sineret, deinde vero, ad celandum hoc facinus, funiculum ligaret: nonne illud occultum maneret, si ex sola ligatura facta judicium ferretur? 3) Aliud adhuc signum ex funiculo umbilicali desumendum indicat cl. HEBENSTREIT p. 39. his verbis: *eorum fœtuum, qui vivi in lucem sunt editi, funes vegeti sunt vasisque suis sanguine aliquantulum replentur: ast eorum funes, qui mortui emissi sunt, flaccent; uti in gemellis* (quorum historiam in citata dissertatione tradit) *nunc video, quorum, qui vivus lucem aspexit, consorte uteri mortuo autem edito, plenum rotundulumque funiculum, alter, qui ante nativitatem demortuus est, eundem marcidum secum in lucem attulit.* Hoc circa signum tamen etiam animadvertendum est, num reliquus nati habitus de sana ejus constitutione testetur, numque inspectio mortui fœtus statim post partum, an demum post putridam fermentationem accedentem instituatur. 4) Peculiare adhuc signum a *vesica urinaria* petendum indigitavit idem cl. Vir *p. 16.* Postquam enim illam controversiam, num allantoidea ejusque nexus cum vesica urinaria etiam reperiatur in fœtu humano, examinavit, & illorum sententiæ, qui negativam tuentur & contra affirmant, tantam in vesica non colligi urinæ vim, quæ retineri & ad partus usque terminum servari haud possit, subscripsit; ipse porro eam vesicæ fœtus amplitudinem cum illa adulti comparatam (quam flatu distentam fig. 2. sistit, quamque

ex foetu ſeptem menſium in naturali ſitu & extenſione etiam delineandam curavi in *diſſertat. de differ. inter hominem nat. & naſc. ſupra citata, tab. V. fig. 71. 72. conf. p. 152.*) invenit, ut continendæ urinæ ad partus uſque terminum par eſſe poſſit; denique ex HENNING. ARNISÆI (*de partus legitimi termino Francof. 1641. p. 258.*) obſervatione monitus fuit, quod ſtatim ac in lucem exivit foetus, urinam dimittat largiter: concludit, *inter ſigna foetus vivi in lucem editi illud haud ultimum eſſe, ſi ejus veſica urinaria vacua reperiatur, claro indicio, illum actionem aliquam, quæ tantum vivo homini competit, exercuiſſe.* Quemadmodum autem obſervatur, meconium, cujus æque, ac urinæ, ante partum excretio nulla fit, in partu difficili a vivis etiam infantibus ex nimia abdominis compreſſione nonnunquam dimitti, ita cum urina idem accidere poſſe, vero ſimile eſt.

Atque hæc circa ſigna primaria, ſecundum quæ de foetu vel vivo vel mortuo in lucem edito in relationibus medico-forenſibus judicari ſolet, allata ſufficiant. Satis ex iisdem patere opinor, 1) unicuique eorum ſuam vim probandi non quidem penitus denegandam, attamen etiam cuivis ſoli ſententiæ ferendæ robur haud facile concedendum, ſed potius plura colligenda & unum per alterum illuſtrandum & confirmandum eſſe; 2) circumſtantias ſingulas accuratiſſime indagandas eſſe, ut diſcerni queant, quæ ex ſtatu præternaturali vel morboſo, itemque ex partu difficili vel præcipiti, contingere, & quæ non, niſi a vi ſcelerate illata, deduci poſſunt. Quam arduum vero negotium, quaque circumſpectione opus ſit ejusmodi in caſibus certi quid pronunciare, & officio pariter ac conſcientiæ ſatisfacere, ultro liquet. Conf. cum his *Actor. horum Vol. II. obſ. XXVIII. ejusque ſcholion.* Accedit præterea, quod fomentatio recens nati ad vitam ſuſtentandam tam neceſſaria ſæpe ſæpius neglecta (de qua fuſius egi in *Commerc. litt. a. 1734. p. 227. ſeq.*) difficilius adhuc cognoſci queat. Intelligitur hinc ratio ſufficiens, cur Perill. Reipubl. Norimb. Senatus conſulto quodam omnes illæ feminæ, quæ graviditatem ad partus uſque terminum celant & clam omnibus foetum mortuum pariunt, infanticidii reæ declarentur, ſi vel dubium quoddam ſuperſit, num iſte poſt partum adhuc vixerit.

C. J. T.

COM-

COMMENTATIUNCULA,

QUA

SERENISSIMI AC POTENTISSIMI

REGIS SARMATARUM ET ELECTORIS SAXONIÆ,

FRIDERICI AUGUSTI,

JUSSU ET AUCTORITATE,

JUDICIUM & CONSILIUM

OECONOMICUM

SUBMISSISSIME & HUMILLIME EXHIBETUR,

L U E M,

BUBULUM GENUS HUC USQUE CONFICIENTEM, DEPELLENDI & CONTAGIOSUM MORBUM, QUOCUNQUE FIERI POTEST STUDIO, PRÆSERVANDI ET SANANDI.

AUCTORE

GOTTWALDO SCHUSTERO,

MEDICO DOCTORE, PHYSICO REGIO ELECTORALI SAXONICO CHEMNITIENSI ITEMQUE ACADEMICO CURIOSO.

M. D CC. XL VII.

CELEBERRIMÆ

PER

UNIVERSAM EUROPAM

ACADEMIÆ

IMPERIALI

LEOPOLDINO-CAROLINO-FRANCISCANÆ

NATURÆ CURIOSORUM

JUSTA VENERARIONE

SACRUM.

In luem, boum genus pernitiose extinguentem, commentaturus, ante omnia curatius indagandum esse existimo, an ex contagiosa, an sporadica, quam vocant, causa, ejus origo petenda sit? Pro quo fine obtinendo, in internam viscerum structuram inquirere, eorumque nexum, situm, colorem, lævorem, mollitiem, duritiem similiaque omnia, & fluidarum partium habitum sedulo indagare, oculisque inspicere, necesse est. Oportet etiam bruta, luis vi enecata, in rerum œconomicarum periti, & prudentis viri, conspectu incidere, pulmones, cor, & quæ ad hec pertinent vasa, cruorem vehentia, ventriculos, rumen nempe, reticulum, omasum, abomasum, hepar &c. pervestigare; Sebum, in calida liquatum, num fœtorem spargat, examinare, & alia, quæ infectum corpus produnt, spectare. Compertis enim corporum, & rerum naturalium causis, tanto præsentiora auxilia medica, quibus furenti morbo stimulus excutitur, ferri possunt. Homines & bruta, in morbis ferendis, pari ambulant passu, dum in utroque genere varii morbi, ex variis causis oriuntur. Hinc VEGETIUS: *non minus multæ & obscuræ valetudines, in internis animalium, quam hominum, existere consueverunt: imo, si verum quærimus, prope pares atque consimiles sumus, sola mente præstamus: corporis vero natura communis est, maxime in doloribus. Art. veterinar. L. I. cap. 39.* De morbi contagio, in vicu *Gahlenz*, nos sequentia rationum monumenta certos reddunt. Retulit prætor & feudi possessor in acta publica, luem, quam primum in stabulo unum alterumque armentitium pecus invasit, non remisisse, antequam ad unum omnes boves perdidisset. Omnibus vero epidemiis id peculiare inest, quod communem causam habeant, sive ab aëris vitio, sive a corruptis alimentis, aut ab aliquo contagioso fomite, prognata fuerit, quodq; ab uno corpore in aliud transmigret, & ipsi eandem labem communicet. Exinde igitur perspicimus, subtilissimam eamque halituosam particulam, & tenuissimum miasma esse, quod portentosæ cladi originem dedit &, in modum au-

ræ ſumme noxiæ, ex altero bove in alterum progredi potuit. Quam in rem omnes quoque veterinariæ artis Scriptores, & ſagaciſſimi noſtra ætate Phyſici, LANCISIUS, RAMAZZINUS, HOFFMANN, FURSTENAU, SCHREIBER, GOHL, WAGNER, TEXTOR, ENS & BEHRENS loquuntur, ut plures in Anglia taceamus, qui in variis documentis ſuis de hac re erudite diſſerunt. Confirmant enim iſti viri omnes inconcuſſis ratiociniis, contagioſam boum ſtragem pro cauſa nihil aliud, niſi tale virus agnoſcere, quod erodendi, inflammandi & putreſcendi virtute præditum ſit. Licet autem hoc ipſum manifeſto appareat, ſimul tamen etiam addendum eſt, remotam tantæ infectionis cauſam, noviſſime prodeuntem, quam etiam corporis facultatem ſeu diſpoſitionem, epidemiam talem recipiendi, jam diu, adminimum elabente æſtate, in animalium viſceribus poſitam fuiſſe. *Non enim ſubito*, inquit Patavinus Profeſſor, RAMAZZINUS, *ac bos aliquis venenum iſtud hauſerit, vel quoquo modo illud ſuſceperit, non illico inquam, virulentiam perſentit; ut qui a cane rabido commorſi fuerint, ad longum tempus ſibi ſani videantur, at poſtea, ex improviſo, ad aquæ conſpectum palam faciunt, quam dirum venenum intus geſtarent. Diſſ. de contagioſ. epid. boum.*

Suppetunt hæc verba nobis concludendi argumentum, uno oſcitante bove, alterum oſcitare, uno ægrotante, alterum ægrotare, cumprimis vero ille, cujus corpus, de quo alio tempore retuli, jam ante, quam contactum ſit, ad morbum inclinare videtur. Facillime enim hoc animal in contagium rapi, occultumque venenum, more variolarum, excitari, & in motum fermentationis accendi poſſe, exploratum eſt. Quæ de corporum facilitate ad inficiendum propoſui, ea teſtimonio quodam, ex WREDENII *de hac lue Commentatione* §. 25. petito, evincam; ita enim ille ſcribit: *nullum contagium, quacunque etiam ratione contingat, tam brevi tempore nidum in corpore texit, niſi certam quandam diſpoſitionem in animali ſuppoſueris, quæ illud recipit. Eſt vero hæc ipſa maſſa ſanguinea,*

guinea, ad ſpiſſeſcentiam & putreſcentiam facilis, quæ luem in animalium corporibus generat, quam primum dicta diſpoſitio, per contagium, ad agendum concitata eſt.

Non eſt, quod dubites, carne veſcentes, aliam aliamque malignam particulam, quæ in fibris & villis latet, comedere; ſed Dei ſumma benignitas celebranda eſt, quo minus corpori damnum & perniciem, ſed benedictione purgata, & in ſuccum & ſanguinem converſa, firmitatem adferat. Etenim etiamſi bos, inquit RAMAZZINUS, antequam ad lanienam ducatur, fuerit obſervatus vegetus atque hilaris, ac poſtea, in illo jugulato & excoriato nullæ in viſceribus deprehendantur corruptionis notæ, quæ in ceteris, qui ex hoc morbo intereant, deprehenduntur, attamen certi non ſumus, quod bos ille contagioſum fomitem non geſtaret, quod aliis etiam communicare poſſet. Credibile eſt enim, paucos apud nos eſſe boves, qui adflatum hunc malignum non perſenſerint, licet ſani degant: morboſi enim ſeminii ea eſt ſubdola malitia, ut hominum judicia non raro fallat; perſæpe enim evenit, ut qui illud in ſe continet, & ſecum circumfert, læſionem nullam ſentiat, nec forſitan ſenſurus ſit, in alium tamen ejusdem ſpeciei poſſit facile transferre.

Quidni? Theodoricus SCHENCKIUS *in hiſt. human. gen. cap. 2.* & Fabius PAULINUS, Medicus Utinenſis, in ea ſunt ſententia, carnem infecti bovis eſui adhibitam innoxiam eſſe, ſi, antequam mactetur, fortiter agitatus, aut caro, in cibum vocanda, ſale & aceto probe macerata fuerit. Ad confirmandam ſententiam addunt, quod contagium peculiare & ſpecificum ſit, nulli animali, excepto bove, infeſtum.

Calculum cum RAMAZZINO non adjicio, quamvis hoc fieri poſſe, ex facili dixerim.

Advertes etiam, ſi mentis nervos intendis, putridos vapores, & contagium, nulli armenti progeniei, niſi illi, ex qua profecta

 ſunt

ſunt, jacturæ & detrimento eſſe. Conſule, ſi lubet, HIPPOCRATEM, *Libro de flat. edit. Foeſ.* p. 297. Similiter etiam *Comment. noſtr.* ubi *de ſympathica ſecundinarum in corpus actione*, verba fecimus, itemque *Method. medendi noſtr. Part. II. L. V. c. 8. §. 1. & 2.*

Præmiſſis generatim, in hanc rem animadverſionibus, incumbit mihi, ut eo, qui in natura, experientia & ratione poſitus eſt, ordine progrediar, & ſpecialem tractationem peſtiferæ febris, quæ tauros, quæ boves, vaccam & omnem ejus juvencum inficere ſolet, tradam. Prius autem, quam orationem exordiar, de febris genio, ex optimis mulo-medicinæ ſcriptoribus, exponam.

§. I.

Hiſtoria morbi.

De morbo cognoſcendo jam acturus, ante omnia notandum eſſe duco, bovis, ſi lue contaminatus eſt, has eſſe notas: rigore corripitur & toto corpore tremit, pili criſtarum inſtar eriguntur, extremæ partes, pedes, aures, naſus frigent, &, ut multa paucis referam, epidemica ſtrages, quemcunque bovem arripuerit, horrore prehendit, quem paulo poſt, omnibus in partibus, calor ſequitur & ardor excipit. Armentum, venenato morbo pollutum, ſubmiſſo capite ſe ſuſtinere vix poteſt, torpidum eſt, & devorandi cupidine vacat: oculi turbidi ſunt, lacrymant, humor & mucus, natura ſpiſſior, ex naribus defluit: Spiritus celer eſt, halitus fœtet, calet. *Signa febricitantis bovis*, inquit COLUMELLA, *manantes lacrymæ, gravatum caput, oculi compreſſi, fluidum ſalivis os, longior & cum quodam impedimento tractus ſpiritus, & interdum cum gemitu. Lib. de re ruſt. VI. cap. 9.* Conf. VEGET. *de Mulo-medicin. L. I. c. 29.* Lingua, fauces & hiatus oris torrent, ita, ut etiam nigreſcant; in labiis, oris rictu & collo puſtulæ, vel bubones, citius, quam par eſt, accedunt, quæ æſtuant, ſuppurant,

purant, & pus tetri odoris ſtillant. Id, quod periculum alit, maxime eſt alvi fluxus; ſunt & convulſiones. Aliis renes clauduntur, aliis ventriculus, aut ſeptum convellitur: & qui occumbunt, quinto vel ſeptimo die, ex morbi acutie, pereunt. Si quid vero eſt, quod, inciſo poſt mortem corpore, conſpectui ſubjicitur, collum, œſophagum & ventres maximam partem puſtulis, veſiculis & id genus aliis maculis obſita reperiunt. In ventriculo materia fluctuat, quæ peſſime olet: inflammatio & livor inteſtina habet, & ex aliis, rectum occupat ulcus, fere perpetuum. Iisdem ſymptomatibus, ſcilicet inflammatione, ulcere, pulmones tentantur, quemadmodum omnium optime ARISTOTELES obſervavit: indicium morbi in bove eſt, ut demiſſæ aures flacceant, & ut comedere nequeant, brevi moriuntur, adapertisque pulmo inſpicitur putris. *Hiſtor. Animal. Lib. VIII. cap. 23.*

In veſicula fellea plus, quam in naturali ſtatu obſervatur, bilis adeſt: &, præter modo relata indicia, hoc ſingulare eſt, in cerebro & pulmone inſignes veſicas ſero turgidas reperiri, quas ſi incidis, effluit liquamen, quod putet & naſo tetram moleſtiam creat.

Omnia hæc in genere commemorata ſigna ad communem morbi hiſtoriam pertinere videntur, jam vero ea, quæ noviſſime, juſſu Potentiſſimi, indagavi & adnotavi, commemorabo.

In vicu GAHLENZ, præfecturæ Auguſtoburgi adſcripto, intra ſeptem hebdomadas, ſexaginta quatuor capita boum morbo inflammatorio, &, ut exiſtimo, dyſenterico, interierunt, quem haud inepte Darm-Röthe vocant. Licet enim hoc nomen non facile in Scriptore Germanico inveniamus, morbi tamen genium ac indolem commode ſatis exprimit.

Ruricolas, damnum rei domeſticæ expertos, ordine producam, & quæ ſinguli de hoc prælio enarrarunt, ſummatim enarrabo.

Prodit molitor, referens, proxime ante feſtum Michaeli ſacrum, bovem biennem ex grege ſua, cum vicini armentario, ad

paſcendum, in agrum miſſum eſſe, qui in ſtabulum rediens, pabulum nauſeat & ægrotat; & cum reliquæ bovinæ pecudes id, quod de pabulo relictum erat, devorarent, uno omnes contagioſo morbo infectæ ſunt, qui eodem etiam tempore morbus in vicini ſui boves impetum fecit.

Prima perniciei nota fuit defectus appetitus & lactis, & ſi quid comederint, parum miſcelæ ex paleis confectæ & ebullitæ, potus quoque, urgente licet æſtu, non niſi parcus fuit. Collum omnibus tumuit, fervuit, caluit: labra ſalivam manarunt, &, vix ſexto die ſuperato, vita defecerunt. Bruta, durante morbo teterrimum fœtorem ſpirarunt, id quod etiam de aura exhalante ipſisque excrementis præter morem obſervatum fuit. Nihil eſt, quod de tremore, de horrore, rigore, aut capitis demiſſione referam, hæc enim relationes tacent; caput aliis potius alacre viſum eſt: ubi vero dimidium diei anhelarent, exſpirarunt.

Inciſis cadaveribus, in omnium inteſtinis cruorem deprehendit excoriator, licet animalia in vita nullum ſanguinem, vel purulentam materiam, per alvum, quæ cita fuit, deponerent. Morticinæ carnes ſanorum haud abſimiles viſæ ſunt.

Alius villicus, quem contagioſa clades viginti & duobus, ex armentitio pecore, orbavit, luem furi, noctu irrumpenti, comparat, quatriduo enim vix elapſo, plurimos boves ex grege vivos & mortuos vidit: tribus exceptis, quorum duo quinque aut ſex, unicus autem novem dies, laborarunt. Initium morbi languor, nauſea & tuſſis fuit, ſed non perpetuo: nunquam enim huic, quod illi, accidit; in eo tamen ægrotantes boves conveniunt omnes, quod angina & diarrhœa ægrotarent. Sed quod obſervatu dignum cenſeo, una ex vaccis ſtatim, cum febris ingreſſu, ſanguinem minxiſſe dicitur; quædam vix conciderunt, quin ob putredinem inflarentur; nullæ tamen ex hac cohorte tremorem muſculorum paſſæ ſunt. Detracta cute, & ventre aperto, in quinque cadaveribus inſignem cruoris copiam, in inteſtina effuſam, conſpexerunt? quo tem-

tempore coriatori deglubendi poteſtas non amplius conceſſa eſt. In reliquis, quæ cum aliis communes ſunt, circumſtantiis, hic nihil moramur. Bos novellus, duos annos vix egreſſus, ex morbo convaluit, &, quod mirum eſt, cibum, quem reliqui neglexerant, comedit.

Deinceps tertius villicus, præter recenſita morbi peſtiferi ſigna, narrat, contagionem in bovili quatuor & decem dies, poſt feſti Michaelis ferias, cum tuſſi inceptam, & lactis exſiccationem ſecutam eſſe. Aliis, bubuli generis, nervi vehementer tenſi ſunt, aliis fauces, ob æſtuantem calorem, torruere, fluxit ex oculis lympha & alvus citatior fuit. Peſtis hæcce, intra triduum, decem capita boum necavit: quam tamen duæ vaccæ, totidemque juvenci feliciter ſuperarunt, quibus nunc pili ex cauda defluunt.

Ea, quæ colonus, ordine quartus, de damno tredecim boum, in re familiari paſſo, retulit, hactenus relatis ad verbum conſentanea ſunt.

Tandem aſſurgit quintus, cui pernicioſa lues decem ex grege armentorum eripuit: duo vero, ex bobus, in periculum non venerunt. Omnia, de quibus conqueritur, eo tendunt, de quo jam prægreſſi conqueſti ſunt. Faſtidioſa, poſt mortem animalium, putreſcentia protinus tanta fuit, ut ſaniem ex naribus ejiceret, cadaverum intumeſcentiam, & abominandum morticinumque fœtorem relinqueret, qui vix & ne vix quidem intra quatuordecim dies, depelli potuit. Sed cum jam de hiſtoria ſatis diximus, nunc de cauſis quædam monebimus.

§. II.

Cauſarum evolutio.

In contagionis cauſam non inaniter inquiſiturus, eam eſſe oportet arbitror, quæ morbi conſentaneis effectibus, producendis, apta ſit atque idonea. Eruenda cauſa ita ſit comparata, ut ex ea omnia ſym-

ſymptomata hujus morbi, nec plura, nec pauciora, convenienter tamen, proveniant, ſcilicet in bubulo jumento labra ſalivoſa, ardor colli, tuſſis, lymphæ ex oculis manatio, ex rei neceſſitate ſequantur. Sit cauſa, quæ comedendi deſiderium cum nauſea commutat, & lactis proventum, ſtatim in principio, depellit uberaque exſiccat. Tantopere penetrare & efficere eam intellexerunt agricolæ, ut, opinione celerius, ſpiritum ex ore exhalantem in putidam auram, & excrementa, quæ cita alvo prodierunt, in putorem fere intolerabilem, & qui in ſanis nunquam deprehenditur, converteret. Nec reticenda vehemens illa virtus, qua ejusmodi veneni indolem geſſit, quæ celerrime pecora tollit, & cadaver putri inflatione deformat.

Quantumvis ex hactenus dictis ſatis perſpicuum eſt, nos contagioſam cauſam, quæ tantos effectus operatur, ſubintellectam velle: noluimus tamen, cum mox in commentationis principio luis cauſam in ſporadicam & epidemicam diviſerimus, quæ ad illius morbi originem conferunt, ſicco pede tranſire.

Refertur proinde inter cauſas in hoc genere, ſi bubulum animal vel fortiori labore agitatum, vel alio motu exæſtuatum, pro extinguenda ſiti, aquam avidius deglutiat; aut ſi nimis deſiccato, & calidiori quidem, pabulo veſcatur, cui plane nulla, aut inſufficiente copia, adfuſa aut intermixta fuerit aqua. Solent enim pecora ex hoc comeſto pabulo, nulla interjecta mora, potum vehementius cupidiusque appetere, qui ſi nimis frigidus datur, lymphæ & ſanguinis motum in glandulis & vaſculis faucium & colli tenerioribus, quæ ſecretioni inſerviunt, vel in tantum inhibet, vel in totum ſiſtit. Ad eandem cauſarum claſſem pertinent paſcua, erodente rore aduſta, vel ſi prata, verno tempore, bruchis, araneolis, aliisque intoxicatis inſectis, & multifaria vermium & vermiculorum progenie, venenata ſunt; ut ne ſepedes, ſpondylas, vulturis pediculos, lampyrides, pyrauſtas, papiliones, gryllos bupreſtes & ſexcenta alia inſecta,

pecori

pecori nocentia, cogitemus. Quo loco etiam illi peſſimus carnificum mos taxandus eſt, cum excoriata, deglubitis pellibus, cadavera, lue quadam demortua, in agris libere exponunt, non defodiunt, quorum tamen morticinus fœtor gramina & auram longe lateq; inficit, atque bruto & homini deteſtabili modo nocet. Eandem cenſuram meretur aer æſtate calidiſſimus, veſpis, muſcis, culicibus & aliis inſectis minimis volucribus plenus, horumque perſpiratione acris, & non raro ſumme cauſticus & peſtiferus factus: quam deinde venenatam auram pecora multo minus, quam homines, ne hauriant, evitare queunt. Conf. noſtr. *Method. medend. Part. I. Lib. IV. cap. 14.* Ac ſi, ex majori inopia & defectu pabuli, animalia exſatiari non poſſunt, hincque loco laudabilis fœni cum aliis inconſuetis frugibus, frondibus, foliis & oleribus aluntur, quod hieme præcoci, & in menſes vernos producta, fieri aſſolet, profecto nemo tum mirabitur, ſi natura boum immutetur, & ex defectu boni cibi pœnam luat. Contrahunt enim, ex omnibus his rebus, pecora plerumque urentes puſtulas, furentia tubercula, &, quæ ſæpius mali moris ſunt, intomata. Similiter accidit, ubi boves, ingrediente autumno, varii generis braſſica, ab erucarum & camparum colluvie depaſta, vel perurente pruina carioſa facta, pabulantur, ut poſthinc ex facili ægrotent. Quodſi vero eodem tempore cœlum interdiu craſſioribus nubeculis circumfuſum eſt, quæ prata & agros nimium humectant, ſane non poſſunt non pecora, paſcendum miſſa, cum frigido & humido gramine cujusvis labis cauſam aſſumere.

Atque hæc ſunt illæ demonſtratæ cauſæ, quæ malum ſporadice, ſive, ut expreſſius eloquar, citra commune contagium, generant, efficiunt, producunt. Non tamen hæc, quæcunque enarrata ſunt, ita intelligimus, tanquam talis morbus vera lues & peſtis vocanda eſſet, ſed tantummodo, ut lui ſeu peſti, in plurimis nonnunquam ſymptomatibus, majorem partem, niſi maximam, æquiparetur. Luem

enim & peſtem, ſtragem vel cladem eum perpetuo nominamus morbum, qui epidemius, pandemius & contagioſus eſt, & per infectionem vel miaſma quoddam commune oriri, vel produci ſolet.

Etſi hoc ipſum per nos quoque liceat, morbum quemcunque contagioſum, concurſu ſupra relatarum cauſarum, ex ſporadica claſſe, tanto facilius, ut alio loco exponemus, ex uno corpore in aliud tranſcendere poſſe.

Quo tamen etiam in miaſmatis naturam paulo interius penetremus, ſcire licet, miaſma nobis vocari materiam fermentativam & corruptivam, quæ motu inteſtino unionem & texturam corporum mixtorum reſolvit & deſtruit, ſimilemque motum & craſin, in qua materia hæc conſtituta eſt, inducit. Equidem non primo & proxime in ſanguinem, ſed potius in ſuccum lymphaticum, qui præ ſanguine ſubtilioris & fermentativæ indolis & præcipue ſalivalis dicitur, miaſma & contagium agere, eique ſimilem motum ac texturam imprimere, adeoque ſimili corruptione eundem contaminare, cum omnibus doctoribus facile concesserim: primum, quod nullus humor in univerſo omnium animalium corpore eſt, qui ad fermentationem & intimam partium, quæ corpus conſtituunt, mixtionem diſſolvendam proclivior eſt, quam modo dictus ſalivalis latex: deinde, quod iſte latex admodum ſpirituoſæ & mobilis naturæ eſt, ut ſic citra omnem difficultatem fermentum & miaſma malignum, ſeu virulentum, quod pariter agillimæ naturæ eſt, & in mobiliſſimo vehiculo, aere, vehitur, recipere & propagare poteſt.

Attamen vero, cum fœtida putredo, in quam animalia modo in vita, modo poſt mortem, abeunt, non tam ſubtilioris lymphaticæ, quam potius ſanguineæ, corruptionis ſit, dum purus humor unus omnium humorum vitalium ſulphureus, itemque ſulphur copioſum eminentioris fœtoris & putredinis cauſa eſt: certe, his ex propoſitis argumentis nobis colligere datur: ubicunque, aut in animali ægrotante, aut in cadavere, fœtor nares lædit teterrimus &

putida

putida aura, ibi ſummam quoque ſanguinis & ſanguineorum viſcerum corruptionem præſentem eſſe, neceſſe eſt: Q. E. D.

Hæc præmiſimus hoc nomine, ut tanto exactius modum, quo hæc omnia effecta ſunt, inveſtigaremus. Cenſemus enim, contagioſam materiam ſubtiliſſimæ tenuitatis, & tenuiſſimæ ſubtilitatis, atomorum inſtar, & fere halitu adflatuque minorem, eſſe.

Nemo præfeſtinet nos argumento, omnia hæc ideo fieri, quod virus non in quolibet puſtulas, vel tubercula expellat, ſed partibus potius fluidis, quam ſolidis, inhæreat, & longe facilius ſuccos & ſanguinem, quam carnem & muſculos, inquinet: id tantum ponderandum eſſe, arbitror, tenerrimam moleculam, quam ſibi quisque maxime minimam, ut me ita explicem, & tandem indiviſibilem fingat, illi incendio fomitem præbere, a quo fauces, œſophagus & tota trachea inflammantur, & vaſculorum apices, in inteſtinis, ita eroduntur, ut animalia bruta cruorem excernant, & tunc confeſtim pereant.

Non in diſputationem ingrediar, num illa cauſa, de qua ſolliciti ſumus, contagium in abſtracto, an potius cum aere, nubecula, pruina, rore, quæ omnia nunquam non inficiunt, immixtum ſit: hoc enim jam antea conceſſimus, & ſi etiam non conceſſerimus, tamen perinde, & noſtræ indagationi parum fructus laturum eſt. Adſeverat enim *Joannes Herrmannus* FURSTENAU, in Academia Rintelenſi Medicinæ & Oeconomiæ Profeſſor primarius celeberrimus, *in Inſtit. quas de re œconomica & mulo medicina* compoſuit, non contemnendis argumentis, luem per aliquot annos bobus damnoſam, ſereno aere, & clara luce, mirabili velocitate progreſſum feciſſe; cum e contrario morbus atrociſſimus, nubilo & turbido exiſtente cœlo; & in aere denſo, contagione ſua nullum plane ex brutorum genere pollueret. Equidem diu jam nobis conſtat, miaſma illud, proximam morbi cauſam conſtituens, [ſemel vel aliquoties, a creatione & diluvio mundi, cum FURSTENAUVIO illud productum putes] facili plane negotio, dum in aere vehitur, per os,

per nares, in animalium corpora ſubrepere, & illico ſuccis vitalibus inſertum, eorum diſſolutionem moliri.

Rem autem ut in pauca contraham & cum RAMAZZINO loquar, inquiſitionem in primam originem hujus luis, num ſcilicet bos eam aliunde ſuſceperit, vel in ipſo primum genita ſit, ad rem noſtram parum refert: neceſſario enim tandem ad aliquod animal eſt deveniendum, in quo productum fuerit morboſum ſeminium.

Stat itaque ſententia firma, cauſam, cujus vis pernicioſa eſt, & quæ tam celerrime in venas animalium ſe diffundit, interioresque partes petit, maxime ſubtilem materiam & miaſma malignum, infectivum, contagioſum eſſe, quod in membranas & nervos, quibus corporis machina conſtructa eſt, velociſſime agens, eandem deſtruit, tendit, convellit & inflammat.

Cel. ZINCKIUS cauſas quidem ſporadicas & contagioſas, quas ſupra diſtinctas eloquuti ſumus, inter ſe confundere, in eo tamen rectius ſentire videtur, ubi miaſma virulentum, celerrime, vehementer, & quadam penetrandi vi, in corpora bruta agere pronunciat. *Lex. Oecon. p. 2162.* Quamprimum enim venenoſa particula in actum deducta, ſtimulata & commota eſt, pecora bubula [ſicuti in omnibus eorum partibus externis videbis] tremorem, horrorem, rigorem, febris initium, ſentiunt. Hac autem ratione fieri poſſe arbitror, ut ſanguinis maſſa, cute fortiter tenſa, in cordis cameras irruat, ſimulque ingenti celeritate recurrat, & ita pellem modo ſtringat, modo emolliat.

Fluxus iſte & refluxus ſanguinis illo, qui in ſtatu naturali ſuccedit, vehementior eſt, & calori, fervori, æſtui & inflammationi, in collo & viſceribus, nec minus perruptioni ſanguinis in inteſtinis, locum præſtat.

Interrogari me poſſe ab aliquo audio, qui fiat, ſi cauſa una, eaque ſola, contagionis ſit, cur in ſimilibus brutis non conſimiles producat effectus? jumentum enim bubulum alterum atque alte-

rum,

rum, his & aliis ſymptomatibus afflictum, alia cum, alia ſine rigore, a morbo correpta fuiſſe, in ſuperioribus jam notatum eſt. Sed, ut meam opinionem interponam, reſpondeo: Primum animalis diſpoſitio & natura veneni, quod jam vehementer, jam paulo vehementius operatur; deinceps pars aliqua ſingulariter organica, malignam contra auram valenter ſe opponens, & ſeminium, antequam pedem fixerit, extrudens, in cauſa eſſe poteſt. RAMAZZINUS, alias exquiſite in hanc rem diſſerens, effectum, ex contagio prodeuntem, per coagulum, non vero per ſanguinis diſſolutionem, explicat. Nemo tamen mihi vitio vertet, ſi magno viro, in magna re (boves enim, loquente CATONE, maxima diligentia curatos habeto) oppoſuero: omnia, quæcunque ſint, hujus ſtragis ſigna, a lue hodierna ne latum unguem recedentia, de diſſolutione mixtionis humorum teſtari. Hinc mirari convenit, quomodo doctiſſimo viro cauſa, effectui contraria, poterat in mentem incidere. Cum vero nihil recte ſine exemplo docetur, aut diſcitur, exemplum dabo. Quod ſi morbum cum febre maligna, purpura alba, petechiis, variolis mali moris, & aliis, quibus homines adficiuntur, comparaveris, parem rationem habet. In his enim, quo periculoſiores ſunt, & indies fiunt, non niſi ſummam ſanguinis colliqueſcentiam, &, ſi ad mortem perventum eſt, ſeri diffluentiam, notabis. RAMAZZINUS ipſe, dum ſanguinis ſpiſſeſcentiam tuetur, luis ſeminium in ſubjectis conſimilis naturæ, ex mumiali conſenſu, infinite ſeri poſſe, confirmat. Secundo, pro diverſa organorum & partium ratione, peſtifera materia jam ſolidas, jam fluidas partes, ut ſupra retuli, prehendit, corripit, & nunc citius, nunc tardius, putridum fermentum diffundit, ſicuti ex fœtida exſpiratione, tumeſcente cadavere, ſanie & lympha, quæ per fauces & nares defluxerunt, colligere licuit.

Pariter etiam ex obſervationibus compluribus quam maxime confirmatum habemus, naturam miaſmatis contagioſi, in pago *Gahlenz* tantopere ſævientis, neque in ſpiſſo, neque in coagulo, ſed

tantummodo in memorata efficacia, qua humores ex crafi liquefcunt & diffluunt, fundatam effe. Id quod poft hæc, de quibus hactenus difputavimus, modus transmigrandi declarat, liquidiffimum nempe aeris vehiculum, quo medio, ut fupra monuimus, contagiofus hoftis in corpora vehementer invehitur. De hoc qui dubitat, Phyficorum experientiam de aere!, & inter omnes *Herrmanni* BOERHAAVII, Profefforis Lugd. Bat. pofitiones, in *Elementis chemiæ*, tandummodo legat. Contagium ipfum, improbante licet D. D. FURSTENAU, tanto certius in animalia irrepere eaque aggredi folet, quanto magis aer fqualore, putri vapore & inquinata irroratione infectus, aut impuris nubeculis denfus, corporibus imbecillitatem contraxit.

At vero quis, quæfo, poft torridam æftatem aera, tali mephiti corruptum, non reminifcitur? hanc inquinationis fpeciem, pratis illapfam, armentaria pecora cum pabulo legerunt. Contagium vero illud ita infinuatum, indolem & genium fpecifici veneni affumfit, & nulli animali, nifi ejusdem generis, exitiofum fuit.

Facillime enim ejusmodi venenum, contagium, miafma, aut quocunque nomine illud impertire velis, per res porofas, veftem, lanam, crinem, pellem, corium, homines, canem, felem, capram, & ovem communicabile exiftere, omnes Phyfici & Oeconomi, quin & ruftici, jam dudum cognovere.

Ex quibus omnibus hactenus peroratis elucefcere opinor, miafma malignum duplici via, fcilicet contactu mediato, & immediato, per animalium corpora propagari poffe.

Dum hactenus pro caufarum evolutione capiunda molitus fum, nunc ad curam devolvor: *nihil enim eft*, fcribit CATO de re ruftica, *quod magis expediat*, *quam boves bene curare.*

§. III.

§. III.

Curatio.

Curandi rationem hanc habemus. Invocata divini Numinis gratia, primum præſumendo remedia genus bubulum muniamus, deinde, quæ in ipſo morbi initio profectura ſint, præcipiemus. *Melius enim eſt*, inquit VEGETIUS, *diligenti ſtudio cuſtodire ſanitatem, quam ægritudinibus præſtare remedia.*

Quod itaque

I. *ad præſervandi rationem*

attinet: ea tunc in pecore ſano & incolumi locum invenit, ſi vel jam inter boves ægros quoddam degit, id quod tamen vix unquam concedi ſolet: vel ubicunque, ſalubri etiam exiſtente tempore, prudentis œconomi & villici cura eidem præcavetur. Muniendi intentio præter ea, quæ in mandato indulgentiſſimo, die VI. Octobris MDCCXLV. juſſa ſunt, his nititur monumentis:

1.) Primum omnium ſanum jumentum ab ægroto ſeparetur, & in ſpatioſo ſtabulo commoretur: illi vero, qui veterinariæ incumbunt, & ſanando bovi operam locant, de ſtabulo ſanorum recedant. Monente COLUMELLA, de re *ruſt. Lib. VI. cap. 7.*, *cum peſtilentia in gregem incidit, confeſtim mutandus eſt cœli ſtatus, & in plures partes diſtributo pecore, longinquæ regiones petendæ ſunt, atque ita ſegregandi a ſanis morbidi, ne quis interveniat, qui contagione ceteros labefaciat. Itaque cum ablegabuntur, in ea loca perducendi ſunt, quibus nullum impaſcitur pecus, ne adventu ſuo etiam illis tabem afferant.*

2.) Tempore luis epidemicæ totus armentorum grex paſcendo prohibetur, cumprimis, quando ager acri & denſa pruina irroratus eſt. *Boum enim armenta*, autore ARISTOTELE, Hiſt. animal. Lib. VIII. cap. 24. *laborant vehementius pruina ſolicitata, quam*

nive

nive: præstat, quam diu noctis humor prata humectet, boves ad præsepia alere.

3.) Pratense fœnum probe afficcatum, vel aliud pabulum, ex quo PLINIUS ervum bubus jumentisque utilissimum censet, *Histor. natural. Lib. XXII. c. 25.* prout ubertas regionis subministrat, sano pecori præbendum, neque minus clara limpidaque aqua, ex flumine vel fonte, potanda, exhibenda est: de impura enim & turbida, quæ ex piscinis, stagnis & palude hauritur, nemo dubitat, quin pessima sit. Hinc ARISTOTELES: *Bos, nisi aqua sit clara, frigida, atque limpida, bibere nolit.* Hist. Animal. Lib. VIII. cap. 24. PALLADIUS *aquæ*, inquit, *salubritas sic agnoscitur. Primum ne a lacunis, aut a palude ducatur: ne de metallis originem sumat; sed sit perspicui coloris, neque ullo & sapore, aut odore, vitietur, nullus illi limus insideat, frigus tepore suo mulceat, æstatis incendia frigore moderetur;* de re rust. Lib. I. tit. 6. Conferas, si lubet, nostr. *Hydrologiam mineralem medicam p. 101.*, ubi ex Poeta notas bonæ aquæ prosequuti sumus. RAMAZZINUS tempore luis, præcipue hiemis, modicam pecoris corporaturam obtinendo, paucitatem pabuli perhibet, magisque ad incolumitatem corporis, quam corporaturam ipsam, nervis musculisque robustam, & adipibus obesam, respiciendum jubet. Quod etiam COLUMELLA jam dudum præcipit, *non proderit*, inquiens, *cibis satiari pecora, nisi omni adjuventur diligentia, ut salubri sint corpore, viresque conservent.* l. c. Lib. VI. Cap. 6.

4.) Expedit quoque, opportune præservandi fine, in aqualiculum, ex quo boves bibunt, nitrum & fungos tiliarum trunco adhærentes injicere: præstat tamen, arbitror, bubus interdum sales lambendos dare. Quantum PLINIANA prophylaxis proficiat, videndum. Ita ille: *Anguina pelle & sale, & farre cum serpillo contritis uno die, dejectisque cum vino in fauces boum uva maturescente, toto anno eos valere*, scribit Lib. XXII. cap, 25. *Histor. Natural.* Nos quidem sali plus efficaciæ, quam anguinæ pelli, cum

cum reliquis, tribuendum censemus. Retulit mihi quidam, tam in rebus œconomicis, quam physicis & medicis, peritissimus vir, matrem familias in usu habere, bobus, quam primum ruminari intermittant, largam lactis ebutyrati copiam ori infundere. Id quod sane non spernendum remedium est: effectu enim leniendi, obtundendi, obviscandi, nec minus temperante & antispasmodica virtute, multis aliis præripit palmam.

5.) Stabula quotidie stercore & excrementis purgato, recens stramen substernito, ceterum pecus, oves, sues, arceto: corticem cascarillæ, succinum, juniperi baccas prunis in testa caute adspergito, & fumigato. Sunt, qui juniperum, sulphur commune & pulverem pyrium laudant. *Suffimentorum enim compositio*, autore VEGETIO, *fascinum pellit, lustrat animal, fugat dæmones, submovet morbos. Odor namque fumi ac spiritus, per os ac nares ingrediens, penetrat ad viscerum omnes recessus, ac curat sæpius loca, quæ potiones non poterunt curare. Denique desperatos & periculosissimos morbos, auctores mulo-medicinæ adserunt, non ex pabulo, aut aquarum vitio, sed aeris corruptione descendere. Et ideo facilius languorem, quem pestilens morbus ingessit, suffimenti salubris hujus curat afflatus.* Art. veterinar. Lib. IV. cap. 12.

6.) Hæc, cum ita curaverimus, tum & sacculos ex asa fœtida, allio, camphora, præparabimus, collo alligandos. Firmum amuletum, quo casum surripientis incendii evadere poteris, conficies, si lauri & juniperi baccas, semen fœnigræci, radicem angelicæ singulorum unciam, asæ fœtidæ, itemque & camphoræ unciam semis, recipis. Species grosse incisas, contusas, & duabus drachmis olei cornu cervi fœtidi conspersas, in partes dividito æquales, & unam ex his in linteolo ad cornu alligato. Quodsi in stabulo quartum, quintum, vel sextum caput, talem sacculum gesserit, locum perpetui suffitus tenebit.

7.) Veteres prudentioresque auctores, scribente VEGETIO, *Lib. I. cap. 22.* quotannis veris tempore, absque necessitate depleri

animalia quidem vetuerunt, ne consuetudo imminuendi, si tempore aliquo facta non fuerit, statim intra corpus morbum ac valetudinem generet. *Rectius ergo*, inquit, *est*, *minoris ætatis animalibus*, *& bene valentibus*, *ex nulla parte corporis sanguinem detrahi*, *absque palato : de quo assidue tam minoribus*, *quam maturis*, *detrahendus est humor*, *ut caput*, *oculi*, *cerebrumque releventur*. *Maturis vero animalibus*, *non incommodum est*, *pulsare venam*, *cum mittuntur in pascua.* Quibus fundamenti loco positis, statuimus, grassante boum lue, rectius providendi fine, & antequam ægrotant, animalia depleri, quam infecta, & morbo jam correpta.

8.) Si quod jumentum contagio propius, vel lue jam correptum sit, & verendum, ne pereat: rationi & experientiæ congruum est, secundum Serenissimi edictum, setaceo uti. Ne unum quidem invaletudine ex bobus interemtum, qui setaceum gestaret, RAMAZZINUM & FURSTENAVIUM attestor. Contagiosam enim materiam cum sanie defluere & abscedere posse, nequaquam dubito. In hac per setaceum cura multum fiduciæ pono, inprimis cum eandem jam in COLUMELLÆ Lib. de re rust. VI. cap. 5. de pestilentia boum lego: *Æneæ subula pars auriculæ latissima circumscribitur*, *ita*, *ut manante sanguine*, *tanquam O literæ ductus*, *appareat orbiculus*. *Hoc & intrinsecus*, *& ex superiore parte auriculæ cum factum est*, *media pars descripti orbiculi eadem subula transuitur*, *& facto foramini radicula*, *quam pastores Consiliginem vocant*, *inseritur*; *quam cum recens plaga comprehendit*, *ita continet*, *ut elabi possit*: *in eam deinde auriculam*, *omnis vis morbi*, *pestilensque virus elicitur*, *donec pars*, *quæ subula circumscripta est*, *demortua excidit*, *& minimæ partis jactura caput conservatur.*

9.) Animalis rictum diducito, os contemplato, linguam & totum oris hiatum remedio, quod Fridericus HOFFMANNUS commendavit, defricato, abluito. Aceti vini mensuræ duæ, cum totidem manipulis herbæ rutæ coquuntur: coctum & colatum cum nitri semisse, salis communis una, & recentis olivarum olei quatuor

unciis

unciis miſcetur. Deinde laudat pulverem, qui componitur e chamæmeli, millefolii, teſtarum ovorum, ſingulorum ſex, lauri baccarum tribus, radicum cichorii & leviſtici, baccarum juniperi, ſeminum fœniculi & aniſi, herbæ ſcordii, nitri, ſtibii, pari pondere, ſingulorum duabus partibus. Pulveris ita conflati & probe miſti, uncia una vel altera, per biduum, per triduum, vel ingruente ſtrage quotidie, cum pabulo comedenda datur. Quidam imperatoriæ & leviſtici radices, pulmonariæ herbam, & radicem, abſinthium, omnia pari pondere, incidunt, & ſale culinari conſpergunt, mane & veſperi danda. Alii ſolum abſinthium conciſum, multo & largo ſale miſcent, & jumento in fauces manu ingerunt: bubulo generi ſalia ſuccedere, & carnem palato gratam purare, experientia certum eſt. Ex omnibus placet remedium vetuſtiſſimum, quod, præeunte VEGETIO, adverſus univerſas infirmitates & morbos boum, ubi primum cœperint ægrotare, habemus: *Radix ſcillæ, radices populi, quæ græce appellatur rhamnos (nam eſt magis fuſca & rubellula) & ſales communes, quantum ſufficit, mittes in aquam, eamque animalibus, uſque ad ſanitatem, dabis in potu. Quodſi deſperatas valetudines præoccupare volueris, ne unquam accidant animalibus tuis, incipiente vere hanc illis præparabis potionem, & per quatuordecim dies continuos dabis in potu.* Lib. III. cap. 75. Gargilius MARTIALIS in Curis boum: *bos aut aſinus ſi in morbos inciderint, ſumito ſcillæ aut rumniſæ radicem* (legendum eſt rhamni) *id eſt, ſpinam albam, quam tenerrimam, & in aquam infundito. Ex qua per dies quatuordecim bibat. Unde expurgabuntur & ſanitas conſequitur.* Remedium VEGETII & GARGILII illo antiquius litteris & memoriæ prodidit CATO Cap. LXX. *de re ruſtica.* De quo exiſtimandum: ſi etiam non ex toto illud componere, & quæ ſubintelligat PORCIUS ille antiquiſſimus, plenarie capere poſſis, unum tamen alterumque vel plura, ex horum ingredientium compoſitione delegere, & in ſatis proficuum medicamen redigere tibi conceſſum eſt.

Ita se habet: *Si morbum metues, sanis dato salis micas III. folia laurea III. porri fibras III. ulpici spicas III. allii spicas III. thuris grana III. herbæ sabinæ plantas III. rutæ folia III. vitis albæ caules III. fabulos albos III. carbones vivos III. vini S. III. Hæc omnia sublimiter legi, teri, darique oportet.*

Jejunus fiet, qui dabit. Ter triduum de ea potione unicuique bovi dato. Ita dividito, cum ter unicuique dederis, omnem absumas. Bosque ipsus & qui dabit, facito ut uterque sublimiter stent. Vase ligneo dato.

II. *Curatio in ipsa morbi invasione.*

Delapso, ex bubulo pecore, animali in pandemium morbum: eidem, quantum fieri potest, medicinam adhibeamus. Quum vero tam multi auctores, veterum & recentiorum temporum, de veterinaria arte & mulo-medicina commentarios ediderint, qui, sola theoria ducti, longam remediorum seriem proponunt, & tantum non omnes agricolas & villicos confundunt, e re esse arbitror, duo totius curæ formare segmenta, primumque ostendere, quæ jubentur, deinde quæ prohibentur.

A.) *Ea, quæ morbum tollunt.*

Luem variis comitari symptomatibus, quæ remediis exquisitis tollenda sunt, nisi ad interitum celeri gressu tendere debeant, constat. Id tamen simul fiat, oportet, ut commune quoque contagium pestiferi morbi superetur. In hunc proinde scopum intendemus, si subtilissimum venenum contagiosum, quacunque fieri possit ratione, e corpore depellimus, neque minus viscera, quæ nobiliora sunt, ab imminente periculo & putrescentia præservamus. Omnia quam primum fiant: cassa est enim medicina, quæ sera est. Commoda via, qua ducente, indicationi satis fit, transpiratio est; siquidem contagium hoc modo procul a corde projicitur.

Hunc in finem pecus, lue pressum, in stabulo tepide conser-

vandum,

vandum, & variis fomentis ex ſtramine, ſaccis & tegumentis laneis contegendum, vel calefaciendum eſt; ſæpius fricandum, ſtrigili pectendum, præcipue dorſum panno aſpero detergendum. Potus ſit aqua tepida. Alia parari poteſt potio, ſudationem movens, ſi ſtibium, pondere quatuor unciarum, vel ejus loco eadem ſulphuris caballini quantitas, in aquæ amphoram immittitur, & turbida bobus datur.

Alii aquam cum argilla alba coquunt, & tepidam, in alvi fluxu, copioſe exhibitam laudant. Quidam de paſtis lineis, ex ſemine poſt olei expreſſionem reſiduis, quidam de tritici, alii de hordei farina, boves bibere, volunt. CATO de *re ruſtica* cap. 103. amurcam, ut boves valeant, commendat. *Boves uti valeant, & curati bene ſient, & qui faſtidient cibum, uti magis cupide appetant, pabulum, quod dabis, amurca ſpargito primo paululum, dum conſueſcant, poſtea magis, & dato rarenter bibere mixtum cum aqua aequabiliter, quarto, quinto quoque die. Hoc ſi facies, ita boves & corpore curatiores erunt, & morbus abierit.* Amurca eſt recrementum expreſſum olivarum, quæ in Hiſpania, Languedocia & Italia naſcuntur. RAMAZZINUS polentam, potiones farinaceas, &, trito pane, ptiſanæ in modum coctas, adhibet; quæ potuum genera acres humores temperant & demulcent. Mandato Sereniſſimi nobis commendatur aqua picea, Theer-Waſſer, ex Anglia oriunda; quæ beneficio virtutis balſamicæ modicum ſudorem ex animalium corpore prolicere valet. Medicinæ loco, vix tamen unquam pro ordinario potu, hanc aquam bobus inſervire putaſſem. In alio mandato, de die XXIX. Nov. MDCCXLVI. quod, hoc noſtro judicio fere ad finem perducto, in conſpectum venit, duæ pulverum compoſitiones, certe mirabiles, & ſumme efficaces, Potentiſſimi auctoritate confirmantur. Sunt autem iſtæ. Rec. Florum ſulphuris libram unam, dein cum dimidia libra ſalis nitri, & uncia ſemis camphoræ ita inter ſe commiſce, ut nitro ſtudioſe tuſo ſulphuris flores, & his inter ſe mixtis tandem camphora adjiciatur.

Altera hæc eſt: Fuliginem ſplendentem & contuſam cum pulvere pyrio, pari pondere, miſceas. Horum pulverum uſus promiſcuus, non vero alternativus eſt. Illius enim, qui arridet, uncia, ſingulis ſex vel octo horis, cum aqua picea, vel furfurum tepida exhibetur & ſudor expectatur.

Chirurgus & cuſtos externus corporis Regis Britanniæ, WREDENIUS, qui haud inepte hactenus graſſatam contagioſam luem Scripto aliquo illuſtravit, quam primum unum vel alterum morbi ſignum, vel cuncta obſervantur, extemplo os ſale & aceto fricare, & ex cauda ſanguinem mittere ſuadet: hac tantum interpoſita cautela, ne jam in morbo tentatis id fiat. Hoc autem facto, aſæ fœtidæ drachmam unam, baccar. lauri contuſarum & ſulphuris caballini triti unciam unam (magna doſis, mihi dimidia pars ſufficere videtur) cum cereviſia calida adipata, ſemel de die potanda præbet, & per ſex pluresque dies continuat; duabus vero a potione horis, aquam farinaceam, tepide calidam, ſuperbibere jubet. Horum remediorum uſu ſperare licet, inquit WREDENIUS, ſanguinis ſpiſſeſcentiam, & hanc ſequentem putridam corruptionem, luemque ipſam impediri, & convaleſcentiam, ex imbecillitate exſpectatum iri.

Oris frictio, nulli dubitamus, putredini adverſatur: ſanguis ſi detrahitur, maſſæ copiam ſolvit, vaſa, ſpiſſo ſanguine farcta & tenſa, ad vim redeunt elaſticam (†), &, adepto elatere, curſus liber

(†) De ſpaſmo, ſanguinis detractione remiſſuro, inter omnes VEGETIUS optime ſentire mihi viſus eſt. Ille enim de *Arte veterinar. Lib. I. cap. 21.* hunc in modum dicit. *Cum vita virtusque animantium conſiſtat in ſanguine, rurſus tempeſtive detractus ſanguis corpori praſtare adſolet ſanitatem, cujus rei talis redditur ratio. Sanguis ciborum humorumque in digeſtione corruptus, per membra diſcurrit, & languorem doloremque, aut univerſo corpori, aut certis quibusdam partibus, conſuevit inferre. Nam per conſtrictionem nervorum venarumque tenſionem, inflatio indigeſtioque generatur: qua tenſura (ut ita*

ber eſt. Propinata medicina ventriculum roborat, humores corrigit & concoctionem mirum promovet. Hæc WREDENIUS.

Nihil ſane eſt, quod mihi hac quidem in cura diſpliceret, quin probarem, dummodo commentitium ſanguinis coagulum excipiamus, quo, re vera occurrente, tanto magis ſera adhuc venæ inciſio locum inveniret. At vero WREDENIUS, cum, apparentibus jam luis ſignis, ſanguinem, inciſa vena, exſolvere vereatur; deinde id, quod putre eſt, in ſanguine proſerpere poſſe, ipſe confirmet; putris vero natura & eſſentia cum minime in ſale acido coagulante, inſpiſſante, condenſante, ſed potius in alcali attenuante, incidente, reſolvente, unanimi Phyſicorum conſenſu conſiſtat: profecto comprehendere nequeo, quem in modum ſanguinis ſpiſſitudo, aut coagulatio, a miaſmate putrido contagioſo effici, & tunc proxima interitus cauſa fieri poſſit?

Quod ſi vero ille morbus inteſtinorum cruentus, qui boum gregem infeſtare ſolitus eſt, dyſenteriæ, ut ovum ovo, ſimillimus eſt, proficuum & ſalubre erit, ſi quis linguam, os & fauces, quæ partes primum miaſmate virulento contactæ ſunt, vini aceto, cum baccis juniperi & ſale gemmæ ebullito, confricet & detergat. Quem in finem pauperiores acerrimo tritici aceto, cum juniperi baccis & ſale culinari, utuntur. Poſt hæc, quæ prius in uſum vocata ſunt, expeditiſſimum eſt, alvum lotione ducere, quæ ex aqua illa picea & lacte, ſive pulvere pyrio cum aqua chalybeata fabrorum, & oleo olivarum, vel lini, vel alio communi, paratur. Alvi lotioni, alios inter pecuariæ rei Scriptores, D. D. FURSTENAU calculum adjicit, &, emol-

ita dixerim) corporis aliter laxari, niſi per detractionem ſanguinis, non poteſt. Item ille, cap. 27. epiſtomicis, vel qui morbo ſubrenali læduntur, vulſis etiam, colicis, & quibus venter frequenter dolet, de cauda ſanguinem mittere ſuadet. Similiter cap. 28. per minutionem ſanguinis conſtricta laxari ſcribit. Ex quibus VEGETIANIS verbis argumentari liceat: V. S. in ſpaſmo & dolore colico, a ſanguine orto, jam diu apud veteres auctores remedium fuiſſe.

&, emolliendi leniendique cauſa, injectionem ex ſimilibus herbis adprobat. Corpus hoc modo corrupta bile levatur, acrimonia obtunditur, tormina, ſpaſmi, inflammationum cauſa, conſopiuntur, tonus inteſtinorum inſtauratur, &, ſi quod aliud, ſane tale remedium, in hoc morbi genere præſentiſſimi effectus eſt.

Quod ſi vero quæras, quo potiſſimum medicamento in alvi profluvio utendum ſit, cum inter multa ſimilia remediorum genera certum eligere difficile ſit? Reſpondeo, ſi talis caſus incidit, medicus aliquod ſeligere debet, quod, licet non ſemper fortaſſe, ſæpius tamen, voto reſpondeat. Itaque ratione omnino fulciri, & experientiæ non abſimile eſſe videtur, ſi quis ex multis auxiliis pecudi bovinæ, vel tauro, nimia alvi excretione laboranti, pulverem, contra inteſtinorum difficultatem, in potu daret ſequentem: Rhabarbarum, caſcarillæ corticem, nitrum & cancrorum lapides, pari pondere miſcebis, hujusque pulveris unciam, ut præcepimus, quotidie præbebis. Si etiam naturam ducem ſequimur, eidem non repugnat, talem pulverem, homini commodum, & in diarrhœa cum ſanie arcani inſtar habendum, bruto animali exhibere, niſi quis, ex amore nummorum, tantum pecuniæ perdere nolit. Namque ſpaſmum mulcet, æſtum extinguit, humores acres temperat, fermentum tollit, evacuat & alvum ſolutam firmat.

At ſi vero pulveri ſumtus impendere pœniteret, vel res anguſta domi prohiberet, gregem armentorum ſæpius ſal nigrum lambere curato. Illud vero amarum nigrumque intelligo, quod, poſt culinaris cocturam, ex ſoda conficitur, & facile liqueſcit. Abſtergit, purgat, mundat. Dum vero ex ſimilitudine febris catarrhalis malignæ, hominem prehendentis, compertum ſit, venenoſam febris cauſam ſanguinis craſin ex toto evertere, corrumpere, eumque putrem & ſalinum efficere; putri vero ſanguinis ſtatui nullum, in univerſo remediorum ambitu, certiori efficacia obſtet, eundemque inhibeat, quam omnia acida, acidulaque medicamenta, (ex his enim ſimilibusque ſæpe curandi nova ratio ducenda eſt): certe, per intamina-

minatam rationem concludimus, ex usu esse, si villicus aliquot cochlearia aceti vini, vel tritici, cum lapidibus cancrorum, vel testis ovorum, lacte lunæ, bolo rubra, lithomarga Rochlicensi, vel alia, commixti, ægroto bovi potanda porrigeret.

Cuncta hæc calorem sedant, dolorem placant, tumorem reprimunt, sicque omnes inflammationis notas leniunt, & ad tranquillum statum conferunt: sudorem eliciunt, & contagiosum miasma in modum porriginis, furfurum vel crustæ, ad superiorem cutis habitum ferunt, emittunt.

Aut si curam mutare, aliaque curandi via incedere animus sit, id habeto. Fauces quidem, ut supra dictum est, depurare & alvum lotione eluere poteris: si vero ad alia progrediendum est, in hactenus dictorum locum substitues potionem, quæ maxime utilis est. Unciam pulveris, quem supra ex HOFFMANNO descripsimus, sambuci roob ad duo cochlearia admisceas, & magma semi mensura aquæ & aceti vini, cujus in locum vinum Misenense, vel aliud, substitui potest, diluas, ita tamen, ut liquidi mensura sit. Dimidium ebulliti & tepefacti decocti, semel per diem dabis. Potionis vires sunt morbum levare, id, quod acre est, delinire, mitigare, a corde pellere, corpus, ut bene perspiret, mollire, & contra putrem corruptionem certare.

Inter pharmaca, quæ venenum pellunt, extra dubium omnium optimæ herbæ & radices temperatæ sunt, scilicet radix scorzoneræ, angelicæ, pimpinellæ albæ, vincetoxici, levistici, herba veronicæ, chamæmeli & millefolii, qua sola boum nervos, vomere abscissos, solidari rursusque jungi affirmat PLINIUS, *Histor. Natural. Lib. XXIV. cap. 16.* itemque cichorium, scordium, allium, baccæ lauri, semen fœniculi, anisi; cum quibus testas ovorum, sulphur caballinum, stibium & nitrum miscemus, atque vel pulverem, vel potum cum aqua præparamus, de quo tum valenti, tum valetudinario animali, per alterum vel tertium diem, quan-

tum sufficit, damus. Si quis vero formam siccam amaverit, uncia in uno pabulo sufficit.

Dum æstus incanduit, bobus, quos vis morbi adorta est, alius pulvis commodus est, quia humectat & refrigerat: Cornu cervi usti, & testarum ovorum, duas partes tere, & iis paulo post nitri, & pulveris pyrii, unam partem immisce, dimidium, in aqua, dosis est. Pulvis, qui juxta mandatum Serenissimi adversus æstum præscriptus est, tantummodo in pondere differt. Nam ex semi libra testarum ovorum, quadrante cornu cervi usti & salis nitri, componitur, & bene mistus quibuslibet octo elapsis horis in aqua picea, vel furfurum, ad cochlear pro dosi, devorandus datur.

Si vero pustulæ & tubercula fœtida in ore eruperint, eadem pertundere, integrum est; saniem & ulcus topicum abstergit, mundat & sanat sequens: Plantaginis itidemque sedi majoris, manipulus, cum aqua, quam duæ mensuræ capiunt, ebulliant. In decoctum, fervide colatum, quatuor mellis, duas aceti vini, & unam salis, uncias, cum semisse nitri, admisceas. Inservit lotioni oris. Prodest etiam hoc aliud: Cineres, sulphur & sal, quod ad manus est, singulorum duas uncias, in una aceti mensura, coque (mensura plerumque libras duas civiles habet) utere, ut dictum est. Quodsi vero fauces tuberculis, pustulis, vel crusta obsessæ sunt, & porta patens non esset, baculum salignum, butyro oblinitum, ulnæ dimensione, sæpius per diem intrude, ut animal auram & potum tanto commodius capiat.

Alii Physicorum miasma in corpus ingressum, proxima via, sive salivæ sputo, velut in homine, exterminari credunt; id quod GOELICKE inter alios, in quadam dissertatione, demonstrare annisus est. Hanc in curandi intentionem extollunt acetum, allium, scillam, rutam, salviam, sulphur, sal commune, nitrum, juniperi baccas; quæ omnia, vel unum & alterum, aqua coquunt, cujus mensuram quotidie tepide in collum infundunt. Hanc salivandi

viam,

viam, in peſte jam tot ante ſecula, COLUMELLAM preſſius ſecutum eſſe, ex ejus *Lib. de re ruſtica VI. cap. 5.* ubi *de remediis in peſtilentia* tractat, perſpicere licet. *Tunc panacis*, inquit, *& eryngii radices, fœniculi ſeminibus miſcendæ, & cum defruti & moliti tritici farina, candentique aqua conſpergendæ, eoque medicamine ſalivandum ægrotum pecus.* Quæritur autem merito, num hæc ſalivandi intentio etiam mercuriali cura interne promovenda & exſequenda ſit? alia, an in hoc morbi genere proficua ſit? itemque, an neceſſaria ſit? porro, qua via particularis inſtituenda ſit? qua de re paulo inferius quædam adhuc ſubjungemus: id tantummodo breviter, ad ultimam quæſtionem animadvertentes, pro muco, & cum eo miaſmate, ex naribus educendo, ſecundum mandatum, noviſſime præſcriptum, unguentum illud mercuriale omnino locum habere poſſe. Et ne ſilentio tegam, tale eſt. Pinguedini porcinæ, ad quatuor uncias, una argenti vivi uncia probe immiſcetur, tandem olei terebinthinæ uncia ſemis addi jubetur. Hoc unguento, præcavendi & curandi cauſa nares jumentorum inungendæ ſunt, donec mucus, aut ſpiſſior, aut fluxilior demanat. Quo effecto, ter in die pulveris pyrii doſis ad unciam, in roob ſambuci, vel aqua picea, vel furfurum, ad comedendum, vel potandum datur. Utrumne ſatius ſit, ex mente ASTURCCII, *Lib. de Morb. veneris*, terebinthinæ oleum omittere?

Si boves ſanguinem cum lotio mingunt, eosdem aquam, mazis lineis vel tritici farinæ infuſam, vel laudatam aquam piceam, bibere ſinas: Si mictus cruentus juſto citius ſupreſſus eſt, potus proficit, quem œconomus ex petroſelino & baccis lauri, conficiat. Regia Boruſſiæ ſcientiarum Societas in ſanguinis per veſicam, pariter & alvum, effluxu dyſenterico, pulverem ſequentem efficacem, de meliori commendat & tradit: ſumantur Boli armenæ ſex unciæ, cum duabus nitri, una ſuccini, & croci ferrei, probeque miſceantur. Exhibeatur mane & veſperi ejus cochlear unum.

B.) *Ea, quæ prohibentur.*

Prohibentur in cura peſtis, quæ in boves graſſatur, plerumque ea remedia, quæ adverſus morbum parum, vel minimum, valent, aut eidem penitus contraria ſunt. Sanguinem mittere, raro vel nunquam, in morbi acceſſu, prodeſt; qua in re FURSTENAVIUM conſentientem lego: ille enim in pecore & bove, qui morbo æger eſt, ſanguinis detractionem plane negligit. Neque etiam leviter hæc operatio inſtituenda eſt, ubi armenta ex conſilio moderate paſcuntur: quodſi enim ſanguis non abundat, ſcalpello parcendum eſt. Aliter vero ſe res habet, ſi boves pabuli ubertate pinguefeceris: in his enim, monente RAMAZZINO, providendi gratia, inciſa vena, ſanguinem fundere licet.

Sic etiam VEGETIUS expoſite de ſanguinis detractione differens, *ideoque*, inquit, *pluribus membris ac morbis generale remedium diligenter oportet exponi, quod præcipue in ſanguinis detractione conſiſtit, ſi rationabiliter, pro tempore & viribus animalium, & pro ætate, perfecti mulo-medici adhibeatur induſtria. Qui ſi ignarus fuerit hujus rationis, non ſolum per detractionem ſanguinis non curabit, verum etiam periculum jumentis frequentiſſime generabit.* Art. veterinar. Lib. I. cap. 21. It. cap. 35. præcipit: *jumento, ex pletura febrienti, copioſus ſanguis emittitur de cervice.*

Quam in ſententiam fere omnes, quot quot de veterinaria commentati ſunt, auctores, loquuntur, ſcilicet ut mulo-medicus in ipſo contagioſi morbi impetu, niſi ſanguis magna copia in venis exundet, ſcalpello ſuperſedere debeat. Cauſa hæc eſt: quoniam non commodum remedium eſt, quo ſubtiles & contagioſæ particulæ evacuantur.

Sanguinem vero in venis abundare, VEGETIUS ita tradit: *animal ſanguine laborare hæc ſigna declarant: oculi tumebunt, frigidum erit corpus & cervix, triſtitia faſtidiumque jungetur, difficileque*

scileque curabitur. l. c. L. 1. cap. 55. Forsitan COLUMELLA, de sanguine demittendo dubius, febricitanti bovi, & jejuno quidem, exiguum modo sanguinem sub cauda emittere suadet. ***de re rust. Lib. VI. cap. 9.*** In quo remedio alios excedere audias, artificialem hæmorrhagiam ad duas tresve libras definientes. Ita de vena secanda in utramque partem differi potest.

Quinam, quæso, erroris arguendi sunt? quinam probandi? Sed plane, nisi ad providendum, & conditione integra, emittendam putamus, ex hoc etiam fundamento. Sanguinis evacuatio corpus, ad minimum ægrotum, debilitat, & perspirationem per cutem impedit. Miasma per cutis excernicula plurimam partem exspirare debet, &, pro hac excretione sustinenda, vires corporis in pecude quoque bubula necessariæ sunt. Quid existimas itaque fieri posse? attende, si ad insignem copiam sanguine depauperetur? Hinc etiam sanguinis detractio, quæ ad imminuendam totius massæ copiam, jussu & auctoritate Serenissimi Principis, sapienter præcepta est, ita determinata est, ut statim in primo morbi initio, quam primum scilicet pecudes minimum adversæ valetudinis signum prodere soleant, cum minus ruminent, aut pabulum fastidiant, vel nauseent, & sic sine ullo temporis dispendio, & absque omni moræ jacturæ, sanguis ad duo, triave pondo, mittatur. Et quid putas, hisce literarum monumentis, quæ ad verbum latina reddidi, dictum esse? Aut citius, aut nunquam: satis aut nihil.

Neque hoc loco inflammationi curandæ sanguinem exsolvere putarim, cujus rei talis redditur ratio: quoniam inflammatio, hoc in morbo contagioso, neque a sanguinis coagulo, neque ex vasorum obstructione, sed tantummodo a contagioso miasmate, accenditur:

quo videlicet miaſmate craſis ſanguinis & humorum diſſolvitur, colliqueſcit & remolleſcit. Quicquid enim contagium agit, id penetrando, corrodendo & putreſcendo efficit: cujus rei effectum vel toties videmus, quoties in cadaverum ſectorum cavitate lympham & ſerum, inſigni in copia, deprehendimus, quæ colliquatione a ſanguine ſeparata ſunt. Tum etiam illa remedia, quæ alvum purgatione acriter evacuant, & ſudore vehementer digerunt, in ſanitatis detrimentum eunt. Medicina enim, admodum ſudorem movens, particulas illas ſumme ſubtiles, contagioſas, quæ lento & critico motu ad corticem corporis tendunt, & ut res ſalutariter eveniat, tendere debent, turbat & confundit, æque atque miaſma, ad agendum incitat, ſtimulat. Acceleratus vero alvi fluxus contagium ad intimiores viſcerum receſſus venasque ipſas revocat, neque minus coercet, ad minimum ſuſpendit. Nolim itaque, amice œconome, quam ſubtiliſſimum miaſma tibi tam craſſum fingas: neque imagineris, illud primas vias, ventriculos, & inteſtinorum canalem, adeo materialiter occupare, ut medicamento, Græcis cathartico vocato, ſimiliter ac ſtabulum expurgari queat: minime.

At vero ſi mihi, ut tibi quidem viſum fuerit, jam in pharmaca invehenti, objeceris, tu ipſe ad extergendas bilioſas ſordes rhabarbarum comprobaſti: ſcire te etiam, benevole moneo, oportet, rhabarbarum meum, tribus mixtis adjuvantibus, ita cicuratum eſſe, quo minus febri & bruto, ea capto, noceat: eſt enim aliud movere alvum, aliud perpurgare; quin potius, ſi hoc remedium per triduum mane exhibeatur, orgaſticam & fermentatam, putridam materiam, difficultatis inteſtinorum proximam cauſam, educat, ut ne prætercam, quod ſine ullis ſpaſmis, torminibus & ſtricturis opituletur. Si enim ſimilitudo aliquid confert, & ſi quando confert, id ipſum rationabile

eſt,

eſt, non dubito fore pleroſque Phyſicos, & patres familias, qui hoc genus remedii, pro pecoribus ac jumentis non leve, ſed virtute ſatis proficuum & efficax judicent, inveniant.

Itaque, ut ad propoſitum meum redeam, nemo a me exſpectabit, ut medicamenta chymica, ex mercurio paranda, magnis laudum encomiis exornem, vel methodum cum cel. quodam Medico & Phyſico, ſalivatione medendi, ad imitationem Jo. Frid. SCHREIBERI, Medici & Phyſici Moſcuenſis celeberrimi, *Obſ. de Peſte in Ucrain. graſſata* bobus adhibendam, ſuadeam: omnium ego potius mercurialium uſum ſive illa cum, ſive ſine camphora miſceantur, in arte veterinaria, interne adhibitum repudio, faſtidio, damno: neque mihi perſuaderi unquam patior, ab uſu mercurii in morbis chronicis venereis, quorum venereorum omnium morborum cauſa in miaſmate, lympham ſpecifice craſſiorem, ſpiſſiorem viſcidioremque efficiente, conſiſtit, ad uſum in acutis & peſtilentibus febribus, quarum e contrario indoles & natura, ut ſæpius monuimus, in celeriorem craſeos & mixtionis diſſolutionem tendit, inferri poſſe. Et profecto, ſi ſpeculari licet, ego ſane, aliusve, una veſpera plures medendi vias excogitabimus, atque tot remedia inveniemus, quæ tertius, vel quartus, vix intra viginti annorum ſpatium tentaturus ſit. Mira res eſt. Utamur in ſimplici animali, ſimplici quoque remedio, & quidem tali, quale cum natura, & exſpectando effectu cohabitare conſuevit, inde fiet, ſpero, ut in experientia tanto magis magisque confirmemur.

In peſte Gahlenſi etiam alienum ſit, calidum & empyrevmaticum cornu cervi, vel tartari, fœtidum oleum uſurpare, id quod tamen tali in caſu, in extranea quadam ſchedula, ad ungenda colla præceptum eſt. Æſtus enim & calor, qui collum habent, incremen-

tum

tum inde ſumunt. Ob quam cauſam ego etiam, pro depellendo contagio, eoque ope perſpirationis ad exitum movendo, nec laudo, nec probo ſpiritum cornu cervi. Magna enim cum vehementia iſte ſpiritus urinoſus ſanguinem ad ebullitionem usque commovet, ſed raro, vel nunquam, contagium emovet: miaſmatis enim cujuslibet excretio potius lento, eoque repetito motu, ut ſupra demonſtratum eſt, ad corporis peripheriam vult expelli. *Tempore ebullitionis,* inquit RAMAZZINUS, *erit caute utendum remediis calidioribus, ne intendatur calor febrilis, & plus æquo efferveſcat maſſa ſanguinea, cui facile ſuccedit perturbata coctio, quam natura rectrix intendit, qua in re non leviter peccatum eſſe cenſeo, cum, hujus febris initio, ad calidiora cardiaca ventum fuerit, & præcipue ad vina meraciora cum multa theriaca.*

Vitriolum virtutis adſtringentis eſſe, lippis atque tonſoribus notum eſt: per quam etiam adſtrictoriam vim, trepidante licet natura, anxius ſudor exprimitur. Sed, quæſo, daturus ne es, ideo potandum, bono jure, vitriolum album bovi, animali bruto? Sunt qui faciunt, quanquam de hoc conſtrictorio remedio aliæ obſervationes proſtent, boves ex grege periiſſe. Medicina, quæ necat, nulla mihi medicina eſt. Quodſi tamen effectum vitrioli albi vomitorio ſimilem notaveris, & ſeroſi humidi ex oculorum glandulis defluxum hac ex nova medicina obſervaveris: erras: hic enim effectus emeſeos operationi penitus abſimilis eſt: hoc vero ſtillicidium potius ſignum, ſi rem ad amuſſim examinas, acceſſuræ febris contagioſæ eſſe, deprehendes. Alia quoque, pariter adſtrictorii generis, remedia ex vegetabili regno petita, ſcilicet radices tormentillæ & ſerpentariæ, exulent. Pollent quidem alvi fluxum compeſcendi efficacia, quod me non fugit, attamen id ſaltem mihi concedes, cum

alvo

alvo ſecretiones & excretiones, in bovino corpore, quod ſuperato morbo firmum degere debet, ſalutares reprimi & omnibus modis impediri.

SCHOLION.

Theoria luis epidemicæ cornigerorum, cujus indolem cl. A. hujus commentationis perſcrutatus eſt, valde convenit cum illa, quam nuper admodum quidam, litteris J. S. G. tantum notus, in epiſtola cl. D. D. *Franc. Ern.* BRUCKMANNO inſcripta & germanico idiomate typis excuſa expoſuit, utpote qui 1) pariter luem hanc pro morbo acuto, & quidem pro febri maligna, nunc ſine exanthematibus, nunc cum illis, ſe manifeſtante declarat, atque cum febribus acutis malignis homines invadentibus comparat; 2) cauſſam vero primariam non a contagio ex pecore quodam infecto in ſanum translato deducit, ſed ab aere noxiis effluviis impraegnato, quatenus illæ impuritates non ſolum cum aere inſpirantur, verum etiam cum rore & nebulis in paſcua hinc inde cadentes gramen inquinant illudque noxium & letiferum reddunt; 3) ad obtinendum effectum optatum remediorum, tum præſervandi tum curandi cauſſa adhibitorum, potiſſimum urget regimen conveniens, quo non ſolum tranſpiratio neceſſaria conſervetur & promoveatur, ſed & omne pabulum a rore vel nebulis malignis inquinatum removeatur. A cl. D. D. SCHUSTERO citatus D. D. *Joannes Nicolaus* TEXTOR, Sereniſſ. Marchionis Durlaco-Badenſis Conſiliarius Aulicus & Archiater, in tractatu, quem a. 1739. Carls-Ruh typis impreſſum hoc evulgavit titulo: Vernunfft- und Erfahrungs-mäſſiger Verſuch, wie die gifftig anſteckende Vieh-Seuchen unter dem

Horn-Vieh und Pferdten wohl erkannt, præserviret und curiret werden können ꝛc., sect. I. varium hujus luis statum ex variis relationibus fide dignis collectum explicans iis quidem pag. 5. non refragatur, qui luem hanc febrem malignam acutam nominant, attamen monet, hanc appellationem nimis generalem esse, & indolem ejus haud satis exprimere, quare illam 1) nomine germanis usitato, der gifftig-ansteckenden Ubergälle/ distinguit, quum, præter nimiam & corruptam bilem, gangrænosam putredinem ita dicti omasi nobiliorumque viscerum producat, 2) pag. 5. definit, quod sit venenata & contagiosa putredo gangrænosa, partium præcipue biliosarum, eine gifftig-ansteckende Brand-Fäulnus, besonders in den gallichten Theilen. i. e., ut p. 6. addit, penetrantium partium oleosarum & salinarum sanguinis omniumque humorum, 3) p. 12. cum dira illa hominum pestilentia, quæ a. 1721. in Galliæ pronvinciis, præcipue Massiliæ, grassata est, comparat. Quoniam vero & symptomata & effectus nec omni tempore, nec omnibus in locis, quid quod ne quidem in omnibus individuis eodem modo occurant: hinc p. 11. provide monet, casu existente relationes aliorum, vel alio vel eodem tempore aliis in locis evulgatas, sollicite quidem colligendas, sed, quatenus lues descripta cum præsenti conveniat, atque propterea etiam remedia commendata secure adhiberi possint, non minori cura inquirendum esse.

C. J. T.

JOAN-

JOANNIS GODOFREDI BUCHNERI,

ILLUSTRISSIM. COMIT. RUTHENOR. CONSILIAR. ET AB ARCHIV. SECRETIOR. ACADEM. IMPERIAL. NATUR. CURIOSOR. ADJUNCTI,

MEDITATIONES

DE

LIBRO

USUM AC PRÆSTANTIAM NUMISMATUM IN MEDICINA AC SCIENTIA NATURALI EXHIBENTE,

ADHUC DESIDERATO.

Equidem Poeta olim ita cecinit FRANCISCUS:

Innumeri toto venduntur in orbe libelli,
Optima de multis, qui legit, ille ſapit;

Cui haud pauci non minus adſtipulantur eruditi, quos abunde in medium profert *Autor* quidam *obſervationum miſcellanearum* a) ſub titulo: Einige Bücher, welche die Gelehrten noch verlangen, ubi vario ſimul ſermone eorum de multitudine librorum miſcet querelas. Hincque perſonatus iſte ſecreto pariter dicit GIOVANNI b): *Utinam ergo, quam inhumanus etiam hic videar aliis, utinam! libraria res publica tempeſtivum naufragium, vel fauſtum incendium pateretur, quo numerus ac moles contraheretur librorum, qui doctis hominibus tam noxius tamque moleſtus eſſe videtur.*

Ad me vero quod attinet, in eo quidem rectiſſime nonnullos omnino ſentire, nec tamen, tot gemitus ad ſidera ut tollerent, opus habere alios, exiſtimo. Prudenter enim judicat SENECA c): *Multum egerunt, qui ante nos fuerunt, ſed non peregerunt; multum adhuc reſtat operis, multumque reſtabit, nec ulli nato poſt mille ſecula præcludetur occaſio aliquid adhuc adjiciendi;* ſiquidem in omnibus eruditionis partibus ſemper ac ubivis ſuperſunt lacunæ, quibus rite explendis atque exornandis quilibet ſuas ingenii, ſi velit, intendere poteſt vires.

Hocque ut unico ſaltem probarem exemplo, dabitur mihi, ceu ſpero, venia, ut in aliena aliquando excurram vireta, paucaque *de uſu & præſtantia Numiſmatum in Medicina*, hiſtorice ſaltem, cum intima ſcientiæ hujus ſalutaris adyta non penetrarim, hic moneam: quemadmodum enim artes omnes communi quaſi vinculo & cognatione quadam inter ſe continentur; ita dubitare etiam non licet, quin & ex vetuſtis nummis permultum Medicinæ accedere poſſit lucis, ſi modo quis id cum cura agere vellet.

Equi-

a) *Tom. I. p. 890.* b) *in Germ. Princ. p. 70.* c) *Epiſt. 64.*

Equidem non ignoro splendididissimum *Ezech.* SPANHEMII, *de usu & præstantia Numismatum*, opus, quod modico antea volumine, nunc autem integris dissertationibus multisque accessionibus locupletatum, in lucem prodiit, quo mirificam Vir ille Illustris veterum Numismatum per omnes fere eruditionis partes utilitatem ostendit. Ast, multum adhuc abest, ut omnem hunc doctrinæ exhauserit oceanum: Supersunt potius, quæ inventis jam addi possint, quam plurima, quæque res ipsa ab eo docuit tempore, quo primum in illo eruditissimus SPANHEMIUS elaboravit opere, quod egregiis sane, in re chronologica, licet non pari omnes successu, probarunt speciminibus, *Henr.* NORISIUS, *Joh.* HARDUINUS, *Joh. Petr.* RIGORDUS, *Ant.* PAGIUS, HEINECCIUS, *Phil. à* TURRE, *Virgin.* VALESCHIUS, *Joh.* VIGNOLIUS, & *Eman.* SCHELSTRATENUS. De usu autem Numismatum geographico uberius egerunt laudatus modo *Joh.* HARDUINUS & *Jo. Foy* VAILLANTIUS. Permultas etiam Virorum Illustrium ac doctrina celebrium imagines, ex nummis gemmisque expresserunt, *Laur.* BEGERUS, *Jac.* GRONOVIUS, *Isaac* SPONIUS, *Gisb.* CUPERUS, *Joh. Car.* SCHOTTUS, *Chr. Gottl.* JOECHERUS & *Corn. Dietr.* KOCH.

Similiter de usu & præstantia Numismatum in Jurisprudentia, Præfationem *Jo. Gottl.* HEINECCIUS *Nic. Hier.* GUNDLINGII Exercitationibus academicis præmisit, in qua priores duos Pandectes libros ex illis illustravit reliquiis: Ac tandem antiquorum Numismatum intelligentiam interpreti Scripturæ sacræ necessariam esse, prolixe contenderunt *Ægidius la* CARRI, *Val. Ern.* LOESCHERUS, BARONIUS, *Ant.* PAGIUS & TILLEMONTIUS; quibus permulti adhuc addi facile possent scriptores, usum Numismatum in his & aliis disciplinis plenius exponentes, si instituti id permitteret ratio, quorumque haud paucos enumerant celeberrimus Dn. BRUCKMANNUS d), nec non *Aug. Frider. de* ZANTHIER e), *Jo. Christ.* OLEA-

d) *Bibliothec. Numismat.* e) Einleitung zu den Quellen der Historie, S. 46.

OLEARIUS f), *Anselm.* BANDURIUS g), & *Burc. Gotthelf* STRUVIUS h).

Ad Medicinam vero, quod attinet, SPANHEMIUS i) quidem sollicite in naturali scientia, ad historiam animalium & plantarum fuit occupatus; cui addi quoque potest *Ludov. de* HEMMER *γλαυκογραφία variis antiquitatibus & nummis illustrata*, qua cultum noctuarum apud Veteres religiosum, & earum imagines in nummis Atheniensibus explicat. Exstant etiam Nummi quidam medici, nec non CRATONIS, & WEDELII in Ephemeridibus Academiæ Naturæ Curiosorum, Medicinæ non k) minus aliquam affundentes lucem.

Sed quis crederet, in illa quoque parte, quam φυσιογνωμονικὴν appellant, aliquam adferre posse utilitatem antiqua numismata? Et tamen hic quoque ingenii periclitatus est vires citatus antea SPONIUS, qui libro eximio, quem lingua patria: *Recherches curieuses d'antiquitè* inscripsit, dissertationem, *de arte, multiplicem hominum naturam atque indolem ex vultuum in nummis expressorum inspectione cognoscendi*, inseruit, quamvis ludicrum id argumentum esse censeat *Anselmus* BANDURIUS l). Sic quoque Vir elegantis doctrinæ, *Mich. Frider.* LOCHNERUS, Medicus Norimbergensium celeberrimus, Historiam Medicorum ex nummis minatus est illustratam. Et ALDROVANDUS in scriptis suis physicis permulta numismatibus pariter probavit, quare ipse tandem fatetur m): *Multa sub numismatum cortice latent mysteria Naturæ, quæ maxime & perscrutantium palato arrident, animumque oblectant. Fateor equidem, me ex hisce studiis maximum semper fructum percepisse;* cui etiam assensum suum largitur multis in oris memoratus WEDELIUS n).

Nec tacendum, eadem pariter ratione & alias scientiæ naturalis, & Me-

f) *Specim. rei nummar. Sect. I.* g) *Bibliothec. nummar.* h) *Bibliothec. numismat. antiqu. Cap. I. Sect. I.* i) Differt. III. & IV. k) Vid. KELLNERI *Synops. Observat. Ephemerid. Acad. Nat. Cur.* sub vocabulo *Nummus.* l) *l.c. p. 103.* m) *Ornitholog. Lib. II.* n) *Polymath. med.*

& Medicinæ partes, atque doctrinas numismatibus explanari posse speciales. Hæc enim plus interdum loquuntur, quam ipsi Auctores, & repræsentata in iis picta rerum historia harum indagatores maxime juvat, id quod testantur adhuc tot imprimis Nummi ex auro chymico confecti, de quibus *Samuel.* REYHERI extat dissertatio. Pleniorem autem eorum collegit catalogum *Dn. Dr.* KUNDMANNUS o), pleraque suppeditant scriptores alii, ab Eo partim allegati. Cumque permulti eorum falso pro talibus agnoscantur, facile inde apparet, in Chymia veros saltem aliquod transmutationis metallorum præbere argumentum, sicque tandem possibilem experimentorum chymicorum reddere rationem p).

Pertinent huc etiam Nummi ex auro & argento per labores metallicos acquisito, confecti q); utpote præcipuarum metallifodinarum præbentes notitiam. Sic nemo etiam nescit, *nummos* dari *magicos*, quibus vis quædam miraculosa, ad curandos morbos, sæpius ab imperita tribuitur plebe r); ast horum superstitionem ipsa refutat experientia; hincque explicatio illorum Therapiæ maxime poterit inservire; quo nimirum remedia sincera discernere discamus a fictitiis & superstitiosis; quibus jungere, si placet, licebit, *futura præsagientes monetas*, quæque ideo dicuntur wahrsagende Münzen, de quibus a SEYLERO peculiarem habemus Tractatum, nummos quosdam malorum, & ipsius mortis exhibentes nuncios.

Similis est, & magis etiam fabulosus effectus, quo vulgo ea parte terræ, quam Iris suis attingat cruribus, auream deponi credunt patellam, virtute gaudentem antifebrili, cujusmodi circumferuntur plurimæ, & hæreditario quodam a familiis ad familias transferuntur jure, quas tamen re vera nil nisi rude quoddam antiquorum, forte Gothorum populorum, numismatum concavorum esse genus, nuper disqui-

o) *in Nummis singular. p. 121. it.* Thaler-*Bibliothec. Confer. quoque Commerc. liter. Norimb. A. 1731. Spec. 43. 44. it. A. 1732. p. 209.* p) Vid. WEDELII *Analect. ad Ephem. Nat. Cur.* q) Vid. Thaler-Bibliothec. it. *Dn.* OETTER *de sectur. ærar. Goldcronac.* r) Confer. BUDDEI *Theses de Atheismo & superstit. p. 657. item* RICHTERI *Diss. de Conciliat. spirituum.*

disquisivit *Jo. Alex.* DOEDERLINUS s), & olim etiam observarunt *Rosinus* LENTILIUS, *Lucas* SCHROECKIUS & *Jo. Paul.* WURFBAINIUS t), simulque speciosis probarunt argumentis, credi quidem vulgo, illas patellas reperiri, ubi Iris se potet, h. e. alterutrum crus in rivulum, aut lacunam aliquam demiserit, si quis, quod addunt alii, celeri pede illum assequatur locum, antequam Iris inde discesserit; id quod autem non fieri, nisi ad Calendas Græcas, h. e. nunquam posse, demonstravit etiam STURMIUS u), sicque totam hanc traditionem una cum Iride fugiente simul fecit evanescere.

Ad Physiologiam autem medicam spectant præcipue exempla illorum, qui vitam & plerique etiam integram sanitatem ad terminum haud quotidianum, cum partu produxerunt numeroso, qualia per plura in nummis Eorum leguntur jubilariis, qui vota secunda cum prima celebrarunt conjuge, & in aliis in memoriam Principum cusis, quos ideo Sterbe-Thaler vocamus x).

Tandem vero dubitare non licet, huc etiam ista aliquid facere numismata, in quibus ÆSCULAPIUS, vel etiam baculus serpente; conspicitur involutus. Humani enim generis fuisse servatorem, ac equorum etiam gessisse curam ÆSCULAPIUM, hincque Niceæ fuisse cultum, Medicorum probe norunt filii. Crederem ergo, æque in iis Medicinæ, ac in aliis, cum justitiæ symbolo, Jurisprudentiæ, contineri definitionem, ceu id de posterioribus clare per omnes ejus partes demonstravit HEINECCIUS *l. c.*

Sed pedem jam hic figo, reliquaque quæ hac in re uberiorem accendant facem, exercitatioribus potius Medicis, qui & scientiam medicam & rem numismaticam rite habent perspectam, relinquo. Herbam igitur nunc iis lubens porrigo, nec purpuræ Eorum viliorem meum assuam pannum; rapiantque isti, per me palmam in medio adhuc positam. Ceterum certissime ego sum persuasus, exiguum etiam, in re gravi conatum, faciliori venia indulgentiaque, quam inveteratam negligentiam, dignum fore.

MERCU-

s) *Diss. de patellis Iridis, earum veris auctoribus, materia, forma, figura & fine denique potiore.* t) Confer. KELLNERI *Synopsis Observat. quas Ephemerides Academ. Nat. Cur. continent*, sub vocabulo *Iridis patinæ.* u) *Diss. de Iridis admirandis p. 93.* x) Confer. Thaler-Bibliothec.

MERCURII SOPHICI DELARVATI EX PHILALETHÆ INTROITU APERTO AD OCCLUSUM REGIS PALATIUM IN CONSPECTUM CHYMIATRORUM PRODIENTIS,

SIVE

COMMENTARII

DECEM PRIMA OBSCURISSIMA ILLIUS AUCTORIS CAPITA

DE

MERCURII SOPHICI PRÆPARATIONE PERSPICUE PER IGNEM DILUCIDANTIS,

LIBER I.

AUCTORE

J. H. C. H. S. M. D.

Opuſculi Protophyſici

LIBER PRIMUS

Caput I.

De

Mercurii Sophici neceſſitate ad Opus Elixir.

Priuſquam ad ipſum PHILALETHÆ textum commentando progrediar, ipſe explicandus eſt titulus. *Mercurius Sophicus* totius Philoſophiæ Hermeticæ eſt baſis, primum artis mobile, & unicum illud agens, a quo in confectione Elixir, ſive aurifici, ſive medici, dependent omnia. Ille enim ad Tincturam aurificam aurum reddit ſubtile (neque enim corpora a corporibus, ſed a ſpiritibus penetrationem accipiunt,) ut ingreſſum habeat ad metallorum imperfectorum centra, quæ ſi non ingreditur, non transmutabit. Oportet namque ut a metallis impuris ſeparetur omnis adnata imperfectio, quod fieri nequit, niſi ipſas eorum radices inſtar fulguris trajiciat Elixirii fixa ſubtilitas. Ad Elixir quoque medicum, quod alii *Lapidem medicinalem* vocant, ſola & unica, ſi liquorem alcaheſtinum excipias, clavis eſt, quatenus aurum, ceu Medicinæ univerſalis ſupremæ ſubjectum materiale, in ſummum gradum volatilis ac potabilis liquiditatis deducit. Utrumque enim Elixir, licet perfectione, ob præparationis differentiam, longiſſime differat, non eſt, niſi ſuccus ſalino-ſulphureus ipſiusmet auri in aqua mercuriali ſoluti, optime cocti & exquiſitiſſime digeſti. Etenim hoc ipſum dicit *Elixirii* vocabulum. Adeptorum namque labor omnis elixationis & cocturæ eſt, unde Philoſophi ſe libenter *coquos* fatentur, & multoties clamant: *coque, coque!* opusque ſuum appel-

appellant *opus mulierum*, quarum est coquere. Coctio vero non fit sine aqua, unde BERNARDUS *Comes Trevisanus* dicit, Elixir nil aliud esse, quam *Corpus in aquam mercurialem resolutum;* aliique proin ab *E* id est *ex*, & *lixis*, id est *aqua*, ejus Etymon derivant. Hæc ipsa autem aqua, *a qua* in arte dependent omnia *Mercurius* est *Sophicus*. Etsi vero Elixirii nomen passim ab Adeptis diverso subjecti philosophici statui in opere tribuatur, nam & in prima compositi præparatione nonnulli sic appellarunt, quia in hac magis, quam in confectione ipsius lapidis, res crudæ elixantur & coctione maturantur. PHILALETHA tamen hoc loco per *Elixir* intelligit *Tincturam philosophorum*, seu *lapidem completum*, de quo igitur sic incipit disserere:

Quisquis aureo hoc vellere potiri cupit, sciat aurificum nostrum pulverem, quem lapidem nostrum nominamus, esse aurum solummodo digestum in supremum gradum puritatis & subtilis fixitatis, ad quam per naturam sagaxque artificium potest deduci.

Etsi vellus aureum apud occultioris Mythologiæ antistites significet illam agni, vel arietis membranam, in regione Colchide olim servatam, in qua lapidis conficiendi consignata erat methodus, & quam cum Argonautis JASON sibi rapuit; (confer. F. 2. PICI *Mirand. Com. Tr. de auro L. 3. c. 1.*) PHILALETHA tamen cum pluribus aliis scriptoribus per hanc Phryxi pellem ipsum intelligit Elixirium, sive excoctum istius oviculæ aureæ succum & sanguinem. Tondere quidem imo potius deglubere hanc tentant innumeri; sed proh superi! quantum clamoris, quam parum lanæ hactenus ovicula hæc tribuit istis lanionibus! Hæc ut AUGURELLUS eleganter canit consuevit quidem

aurea ſæpe
cornua, ſæpe ungues oſtendere, verſicolorque
motare interdum varium latus;
ſed ex Myriade vix uni JASONIS fortuna contingit,
aurea felici rapuit qui vellera Colcho.

Incipit mox PHILALETHA inſpergere ſcripto ſuo *aurificum pulverem.* Quid ergo mirum, quod illud tot legentium oculos fulgore ſuo faſcinarit, qui tamen conſiderare debuiſſent, illum ab eo cœterisque omnibus Philoſophis appellari *Lapidem noſtrum*, caventibus nempe, ne ad illum pedem offendant, & duras cervices imo cerebrum impingant. Sophicum illud *noſtrum*, Tinctura noſtra, mercurius noſter, ſulphur & ſal noſtrum, & quid non noſtrum? modus loquendi illis ut uſitatiſſimus, ſic obſcuriſſimus eſt, quo tamen dicendo neſcio quid, nihil ſane dicunt, cum τὸ *noſtrum* naturam & quidditatem rei non explicet. Certe *noſtrum* appellant id, quod nolunt etiam eſſe *tuum.* Si noſtrum intelligis, omnia in idiomate ſophico facile intelliges.

Præmiſſis his, ipſius Elixirii, ſeu lapidis aurifici, ponit definitionem, quod ſit *aurum ſolummodo digeſtum in ſupremum gradum puritatis & ſubtilis fixitatis.* Definitio hæc petitur ab ipſa lapidis forma, quod eſt ſulphur auri: ex fine enim cujusque operis reſultat principium; meſſis ſignat ſementem & fructus aureus ipſum principium aurificans, ſcilicet auri ſemen, cujus medium eſt digeſtio, inſtrumentum, natura & ſagax artificium, finis, ſupremus puritatis & ſubtilitatis gradus, in quo per Mercurium philoſophicum, quem ceu alteram Elixirii partem conſtituentem materialem, merito definitioni inſerere debuiſſet, aurum ita redditur exuberans, ut forma ejus metallica, cum debitam ac neceſſariam ſuæ ſubtilitati extenſionem corpoream non habeat, in alienis ſubjectis, nempe mercuriis metallicis, hanc facile acquirat, unde ſe dilatando in projectione eo usque diffundit,

donec,

donec, tota vi spirituali exhausta, ad terminum sibi naturaliter debitum, id est, auri speciem, redeat; in quo solo tota consistit metallicæ transmutationis ratio, licet alii aliter, minus tamen ad captum, explicent. Patet igitur extra omne ænigma, vulgare aurum, sed purissimum, præbere arti materiam, ex qua sophorum sulphur transmutans paratur. *Quemadmodum enim*, notante RIPLÆO, *ignis est ignificandi principium, ita certe principium aurificandi est aurum.* Unde & aurum in supremo gradu digestum & pulvis aurificus sunt synonyma. Cum enim lapidis forma sit de natura Solis, necessario sequitur. quod sit fermentum convertens omnia metalla in Solem juxta HERMETEM, qui ait in septimo: *Scias, quod fermentum pastæ non fit nisi ex sua natura, ita similiter & fermentum auri.* Verbo, in Elixirio verum spirituale semen auri est, quid mirum & fructus inde provenire aureos?

Aurum vero in eo in supremum gradum puritatis & fixitatis est digestum. Etsi enim aurum vulgi ex natura sua jam satis purum & fixum sit, non tamen illa puritas fixitasque aliis metallis est communicabilis, quia illi deest subtilitas, per quam fit penetratio & perfectio. Unde a simplici & ordinario perfectionis suæ specificæ statu ad sublimioris plusquam perfectionis gradus exaltandum est, & quidem beneficio & virtute agentis cujusdam universalis mineralis, etiam prius ad supremum virtutis multiplicatæ gradum deducti, quod *mercurium* appellant *Sophorum.* Elegans itaque est definitio Elixirii aurifici, a SENDIVOGIO *Epist. 26.* allata: *Lapis philosophorum est aurum multiplicatum, non secundum quantitatem, sed secundum semen, & virtute intrinseca, seu activitate suæ formæ substantialis maxime intensum, agente natura, ministrante arte, cujus una pars minutissima, propter exuberantem tincturam, seu semen, quo pollet, ingenti cujuslibet metalli quantitati formam auri substantialiter communicare & ipsam sibi assimilare potest velocissima actione.*

Quod aurum essentificatum aurum nostrum (non amplius vulgi) nominatum est, naturæ perfectionisque periodus.

Quod Elixir philosophicum non sit nisi aurum essentificatum, id est, ipsa auri essentia, anima & tinctura, in gradum millies sublimiorem exaltata, perpendant, obtestor, illi, qui circa rerum cortices duntaxat versantur, nescientes illud, quod ex auro facit merum spiritum & essentiam. Illud, inquit PHILALETHA, est aurum nostrum, nil ergo alchymistarum vulgo cum illo est commercii. Verum corrugant hi frontem, novimus hoc inquiunt, nec nostrum aurum vulgare est: hoc enim ex varii generis lutis, argillis, bolis, terris adamicis, & quidem juxta COSMOPOLITAM, ex fovea ad genua usque fossa, elicimus. Respondeo, volutari in luto, in variis rerum quisquiliis, ac sordibus scrutari *aurum nostrum*, simarium potius decet, quam Philosophum. Esto, Sophos scripsisse, materiam illorum, seu aurum, calcari pedibus, reperiri in sterquiliniis, projectum esse in fimeta; hæc tamen alio collimant, &, præter putrefactionem philosophicam, ubiquitatem materiæ universalissimæ, in eorum quoque mercurio reperibilis, designant. Longissime igitur a vero auri essentificandi principio & subjecto aberravit *Gabriel* CLAUDERUS, dum illud in Marga, vel quacunque alia terra salina, investigantibus obtrudere voluit. Certe non illa est minera, non metallum virgineum, non aurum nostrum, quale desiderant & occultant artis magistri, sed aurum commume, a specie sua metallica præparatione physica, mediante *mercuriali spiritu*, ut eum appellat Fr. BASILIUS VALENTINUS, alienatum, subque forma sulphureo-salina artificiali comparens, aurum est genuinum Sophorum, quamvis etiam auri sophici prædicatum ipsi quoque mercurio philosophico quandoque tribuatur, ut infra ostendemus.

Possem

Possem omnes de hac re citare Philosophos; at testibus non egeo, quia ipsemet Adeptus, & lucidius scribo, quam ante hac ullus.

Difficile quidem creditu est illis, qui non sunt Philosophi, dari posse tale aurum essentificatum, nam & Adeptorum plurimi ipsimet fatentur, se, nisi illud vidissent, vix credidisse. TOLETANUS in Rosar. Phil. *nisi solem*, ait, *& lunam viderem*, *pro certo dicerem*, *quod magisterium non esset verum; sed quia solem & lunam video*, *certissime scio*, *quod magisterium est verum.* PHILALETHA igitur ad propriam quoque provocat experientiam, probationum omnium probatissimam. Fidem autem & aliis conciliare intendit; rursum repetens, quod lucidius scribat, quam antehac ullus, de quo jam superius attuli meam epicrisin, & nunc ingenue dico, illud de PHILALETHA verum esse, quod de se GEBERUS fatetur, nempe ubi magis aperte locutus est, ibi magis artem suam occultasse; unde non sine causa, nec absque felle subjungit:

Credat qui volet, improbet qui poterit, carpat cui libet, hanc certe mercedem, reportabit, altam ignorantiam.

Quisquis mercurium Sophorum & cum eo paratum supremæ illud perfectionis ens aurificum dari negat, inde est quod non dari posse credat, unde quod nescit, improbat, quod non capit, carpit. Ignoti namque apud talem nulla cupido, nullum studium oritur. Quis enim, nisi sub montibus aurum reperiri speraret, tellurem longo & periculoso labore ad tot stadia perfoderet; & quis, si Adeptis infirmam ac instabilem fidem adhibet, tam stolidus foret, ut pro non ente tot labores, sumptus ac vigilias susciperet? nil ergo mirum, quod incredulum non nisi alta maneat ignorantia. Ut quis non credat, voluntatis est, ut improbet, potentiæ intelle-ctualis,

ctualis, ut carpat, phantasticæ libidinis, omnium vero mater est ignorantia. *Oportet discentem credere*, inquit ARISTOTELES, & quidem cuilibet in sua arte, neque decet naturæ & artis potentiam sua ignorantia metiri, aut etiam tot Philosophorum veracissimorum scripta penitus in dubium vocare & falsitatis arguere. Tu, qui rerum ignotarum censor es, an quæ carpis, intelligis? an novisti, quid improbas? an occultissimæ scientiæ arcana elementa, quia vidisti nunquam, negas existere? quid de Sole cœcus? an odisse liceat, quo potiri non licet? Hæc igitur non morantur PHILALETHAM, quin, neglecta ignorantium & pervicaciter negantium turba, artis candidatis citra culpam sub nocte errantibus facem accendat.

Subtilia fateor ingenia chimæras somniant; at in via naturæ simplici veritatem sedulus reperiet.

Ab idiotis ad subtilia digreditur ingenia, nam & hæc parturiunt chimæras. Subtilis est phantasiæ deceptio, tam activa, quam passiva, unde in artificum ergasteriis non crebrius auditur axioma, quam illud: *non putaram.* Ad generationem mercurii sophici copulare naturas specie diversas, quid aliud est, quam producere hirco-cervum, aut vulpanserem? Chimæras somniare transeat, sed iis fabricandis vigiles impendere horas, imo oleum & operam perdere, an sat subtilis ingenii sit, PHILALETHÆ judicent. Et tamen fatendum est, infelicem in hac scientia esse nimis ingeniosorum sortem, quos laboriosa intellectus subtilitas per varios subtilissimarum operationum anfractus a simplici & regia naturæ via & luce veritatis distrahit & obducit, ad quam nonnisi candido comitati Achate fide bona & sincera doctrina reducuntur. Exemplo sit vel unicus *Edmundus* DICKINSONUS, proh quanti talenti, eruditionis & ingenii *Roscius!* transcendens ingenii subtilitas, quas illa non finxit in aëre scalas versatiles, per quas universalis ille mundi

mundi mercurius ad Solem perpetuo ascendat, in terram decidat? quam ingeniosa Mercurio talaria induxit, & ex subtilissimis tam vegetantium, quam animalium staminibus quoddam quasi subtegmen pro toga Sophici regis finxit, imo tam lata, quam ipsa natura est, Chrysopœiæ jecit fundamenta, illa contra omnium Philosophorum mentem etiam in regni animalis, præsertim hominis, subtilissima essentia, & in ipso regno vegetantium, & in cœlo, materia nempe quadam cœlesti, per magnetes ex Solis ac Lunæ radiis physice, vel per vitra mechanice detracta, & in metallorum ac mineralium omnium speciebus tum via universali, tum particulari methodo collocans, ita, ut iam e quovis ligno, vel e re quavis (cum sint ejusdem quasi stipitis omnia) fabricari possit mercurius Philosophorum, modo res ista reddatur pura, fixa & subtilis. Prôh! quos conceptus cudit subtilioris ingenii sagacitas! Hos tamen omnes *Theodorus* MUNDANUS, Philosophus Gallicus personatus, in Epistola ad DICKINSONUM modeste, sed argute satis reprobat, additque, illam ingeniose erectam scalarum machinam potius præcipitium, quam rectum ascensum, efficere, & esse structuram quo ad multos gradus male cohærentes fabricatam, &c.

Possem hoc innumeris subtilissimorum Chymicorum speculationibus penitus vanis & inutilibus, imo, ut verum fatear, etiam olim propriis confirmare, si opus foret. Vere dixit NORTHONUS: *In magno acervo imaginationis non est exiguus scientiæ manipulus.* Naturæ via simplex est, quod hic monet PHILALETHA, & *sigillum veritatis*, ut SENDIVOGIUS ait, *est simplicitas.* In simplici naturæ via sponte occurret, quod in subtilitatum aviis frustra quæsiveris. Omnes pyrotechnicæ operationes, quo simpliciores, eo sunt nobiliores. Meditetur subtilis Philosophus, quomodo sit colendus ager, quomodo tractanda vinea; colonus interim, in simplicitate naturam sequens & adjuvans, messem faciet & botros colliget, nempe, ut LULLIUS scribit in Codicillo, *semper in agilibus cognitio sterilis reperitur tunc, quando non sequitur rectum opus.*

Verum nolite hic tripudiare ſimpliciſtæ : Naturæ via ſimplex eſt, ſed non reperiunda facile a ſimplici. Ad palatium regium non intromittuntur Bœotæ. Philoſophi requirunt doctrinæ filium, qui habeat ingenium naturaliter profundiſſimum. AVICENNA in artifice exigit cogitationem ſubtilem, vehementem & longam. Rex GEBER diuturnitatem meditationis immenſæ, ſine qua ars non inveniatur : *Artificem*, inquit, *hujus ſcientiæ oportet eſſe ſubtiliſſimi ingenii* Et rurſum : *Non autem ad ipſam indagandam accedat artifex groſſo ingenio & duro repletus. Hic* enim, ut VILLANOVANUS ait, *cæcus procedit ad practicam, ſicut aſinus ad cœnam, neſciens ad quid porrigat roſtrum ſuum.* Verum una requiritur, ut, ſicut LULLIUS in *Theor. teſtamenti Cap. 12.* inquit, *non ſit multum ſubtilis in diſcernendo entia realia, eo quod convertetur in rebus phantaſticis, de quibus ars aut natura non habet curam.* Potiſſimum autem per viam naturæ ſimplicem hic quoque innuere intendit PHILALETHA tum laboris ſeu proceſſus ſophici, tum ipſius materiæ ſimplicitatem : *Res enim*, ut Philoſophi docent, *una, vas unum, coctio ſola.* Ex uno oriuntur & in unum recidunt omnia, cujus una & ſimplici natura nihil eſt ſimplicius. Ingenioſi vero ſubtiles, meditantur materias ſubtiles, compoſitiones ac præparationes ſubtiles, de quibus nihil novit natura. Unde dum portentoſos fabricantur furnos, miras componunt vaſorum ſtructuras, mirasque conjungunt materias, mirum & merum nihil acquirunt, quorum omnium cauſa eſt perverſa imaginatio. Hoc igitur ſerio a PHILALETHA paucis verbis inculcato : jam tranſit ad artis principium.

Aurum igitur purificandi verum unum ſolum principium eſto.

Pauca hæc & ſimplicia verba ſunt, ſed magnis plena myſteriis. PHILALETHA aliud in mente habuit, aliud in calamo. Si purificatio verum, unum & ſolum eſt principium, ergo eſt illa auri

summa perfectio & felicitas. Nam felicitatem definit PICUS *Mirandulanus*, *quod sit reditus uniuscujusque rei ad suum principium.* Felicitas enim est summum bonum; summum autem bonum (de terrestri non nisi est sermo) auri, est ejus perfectio, quæ in summa depuratione consistit. Et hæc ut principium artis est, sic & ejus finis, quies & absoluta felicitas. Adeptionem itaque hujus principii unius commendat PHILALETHA, ut summa terrestris boni acquiratur possessio, quæ tamen etiam est transitoria & vanitas, nisi se ipsum summa depuratione homo ita perficiat, ut ad veram felicitatem, & verum, unum, solum illud principium, Deum nempe, perveniat. Hac una & solum bona intentione prævia, jam dicam de auri purificatione Philalethina, sub qua nemo sibi imaginetur intelligi auri vulgaris proletariam depurationem qualemcunque, vel ipsis Mechanicorum filiis notissimam. Noverunt hanc aurifabri & metallorum defæcatores, an proin dices, illos possidere verum, unum, solum artis principium, quod in purificatione consistit? Verum equidem est, & ipsum vulgi aurum esse alterum lapidis sophici in sua cruditate materiale, in plusquam perfectione formale principium; sed illud haberi potest satis natura purum, aut levi artificio tale reddi, id quod ipse PHILALETHA *Cap. XV.* his verbis voluit indicare: *Aurum perfectum in terræ visceribus aliquando in frustulis arenaque reperitur. Si hoc sincerum habere possis, purum satis est; sin minus, purga per antimonium, vel cineritium, vel bulliendo in aqua forti, auro prius granulato, postea funde igne fusionis ac limato, & paratum est.* Sed datur & aliud aurum, cujus prævia & præliminaris depuratio verum est artis principium, a quo unico & solo opus inchoatur. Quapropter & Fr. BASILIUS pro prima clavi auri vulgaris depurationem sat manifeste ponere visus est, licet philosophicam intellexerit; quam differentiam & ipse PHILALETHA verbis infra pone sequentibus satis exacte monet.

Per aurum igitur hic non intelligit illud vulgare metallicum,

ſed illud duplex *elementale & aſtrale*, ceu artis principia, quæ cum aperta ſint, & partim fixa, partim volatilia, liquida tamen & unguinoſa, ad præparationem ipſo auro aptiora ſunt, & cum in ſua productione, inter elementa plurium particularum inutilium ac ſuperfluarum miſcellam contraxerint, neceſſario depurationem requirunt, priuſquam ex iis verum illud unum & ſolum principium reſultet. Clariſſime & eleganter id docet ESPAGNETUS, *Canone 47.* his verbis: *Intrinſecum & occultum in natura radicem habet, quod, niſi per præcedentem mundationem & ingenioſam ſublimationem, evocari non poteſt. Extrinſecum extra naturam & accidentale eſt. Separa ergo purum ab impuro, ſubſtantiam ab accidentibus, & fac occultum manifeſtum per viam naturæ: ſecus ſiſte gradum. Hoc enim eſt totius artis & operis fundamentum.* Ex quo colliges, vulgaris auri depurationem hic non intelligi, quod clarius adhuc capies ex verbis SENDIVOGII, *Epiſt. 51. Fit ut aliquando principium diſſolvens non diſſolvat totam ſubſtantiam auri, hoc autem rarum eſt. Sed nihil eſt hoc momenti, id eſt, non eſt opus tam purum aurum quærere, quia quidquid eſt purum, diſſolvitur, nihil vero præterea. Hæc enim ſolutio non fit vi ſalium corroſivorum, ſed unice homogeneorum, homogeneitate principii, proindeque heterogenea diſſolvi non poſſunt.*

Ex his ergo patet, mechanicam auri vulgaris depurationem pro vero & uno iſto principio non eſſe habendam, ſed ſubjecti primaterialis, quod eſt aurum vivum & viride, auri virtutem ſeminalem continens, præparationem intelligi, qui actus eſt labore, tædio & periculo pleniſſimus, quod *Theodori* MUNDANI malo verbis, quam meis confirmare: *Purificatio eſt res adeo difficilis: totidem tantæque inter purificationem & fixationem ambages, ut illi etiam, qui ſingula tam apte explicata ad reddendum opus probabiliter facile & perſpicuum intelligunt, tandem confiteri cogantur, quod absque præceptoris adminiculo aut ſpeciali Numinis gratia perfici non poſſit.*

Est autem aurum nostrum duplex, quod ad opus nostrum expetimus, maturum, puta fixum latonem flavum, cujus cor sive centrum est ignis purus, quare corpus suum in igne defendit, in quo depurationem recipit, ut nihil ejus tyrannidi cedat aut ab eo patiatur.

Confirmantur hisce, quæ jam ante diximus. Etsi enim hæc intelligi possint de auro vulgari, cujus centrum totum sulphur est, totum sal, totum homogeneum, ut non cedat ignis tyrannidi, sed in eo quasi cum jubilo quiescat; notandum tamen, quia ante de auri depuratione dixerat, hic non nisi *latonem fixum philosophicum* intelligi, cujus quoque fixum ac igneum est centrum: quomodo enim alias auri metallici sulphur per illius ignem posset extrahi, coqui & ad summum perfectionis gradum digeri? Attende porro PHILALETHÆ *aurum nostrum duplex*, ut rursus præter vulgare adhuc aliud philosophicum dari indicet. Fatale sane est pronomen illud *nostrum*, quoniam, ut in mundo *meum* & *tuum*, infinitas ad fores palatii regii turbas & lites excitat. Utriusque tamen differentiam specificam hic satis insinuat: incipit enim hoc capite jam tum agere de mercurii principiis constituentibus. Vulgaris autem latonis flavi depuratio est, ut majori citrinitate fulgeat: sophici, ut majorem consequatur albedinem, unde & ipse PHILALETHA, in *Manuductione ad Rubinum cœlestem*, inquit: *Totum tuum intendatur studium in hoc mercurio comparando, id est in latone nostro rubeo dealbando, quo facto tu, quod tuum est, fecisti;* hoc ipsum autem mox clarius patescet.

Hoc in opere nostro vires maris gerit, quare auro nostro albo crudiori spermati fœmineo con-

conjungitur, in quo ſperma ſuum emittit, tandemque vinculo indiſſolubili utrumque coit, ſic fit noſter hermaphroditus, utroque ſexu pollens.

Chymiſtarum vulgus textum hunc de conjunctione auri vulgaris, quod revera etiam vices maris in opere gerit, cum Mercurio Philoſophorum explicat, erronee tamen. Inprimis enim Sophorum mercurius, tot menſium digeſtione excoctus, (circa hunc hallucinatur artiſtarum vulgus,) ut vel ipſum aurum maturum magis excoquere & in ſummam perfectionem deducere poſſit, male appellaretur *aurum album crudius*; dein ex mercurii ſophici & auri connubio oriens proles inepte diceretur *hermaphroditus*, cum ens ſit totum homogeneum, naturæ duntaxat ſolaris in lapide aurifico, ob ſulphur ſpecificum. Nihilominus parum refert, ſi quis ita explicet, modo non neſciat, duplex in Philoſophia adepta dari connubium, cujus ignorantia tot hactenus peperit confuſiones: duo nempe ſpermata, vinculo indiſſolubili coëuntia, ad generationem mercurii ſophici in opere primo, in quo regnat fœmella, duo itidem in opere ſecundo ad productionem Elixirii completi, in quo ſol dominatur, qui vices maris gerit. Et horum ignorantia, ob materiarum & operis affinitatem, analogiſmum & homonymiam, multis eſt labyrinthus inextricabilis, dum longe ſeparatas Sophorum intentiones, in gemina operatione, ſub iisdem fere *mercurii* & *auri*, ſeu *latonis* terminis propoſitas, non comprehendunt; unde plures deſinunt, ubi incipere deberent. Qui vero ſagax eſt, facile colligit, hic a PHILALETHA indicari connubium illud ordine prius primi maſculi, quem *Gabricium* vocant, id eſt corporis fixi primaterialis, ſeu auri centralis, latonis philoſophici, & fœmellæ, quam *Beiam* appellant, nempe ſpiritus volatilis mercurialis, ſeu auri albi crudioris. In hanc enim

ille

ille mas emittit ſperma ſuum, id eſt vim generativam, ſeu potius ſeminis metallici multiplicativam, ex quibus naſcitur proles utroque ſexu pollens, quæ ad fermentum ſeu ſemen, tam aureum, quam argenteum ſuſcipiendum, ſicque diverſo hujus reſpectu ad lapidem vel ſolificum, aut lunificum generandum, apta evadit. Connubii itaque ſui compoſiti primi fœmella, ſeu principium fœmineum, appellatur *aurum album crudius*: de quo ſenior ZADITH inquit: *Nominavit* HERMES *aquam Philoſophorum album aurum, ideo quod anima tingens latet in anima illorum;* unde nata eſt ingenioſa aquæ acroſtiche: *Album Quæ Vehit Aurum.* Compoſiti quoque ſecundi fœmella, quæ non eſt niſi mercurius Philoſophorum jam perfectus, *aurum* & quidem *album* vocatur. *Aurum*, quia jam auro vulgari convenit homogeneitate principii; *album*, tum ob colorem, eſt enim inſtar mercurii puriſſimi ſplendens, unde & *æs album* dicitur, de quo illud in Turba Philoſophorum: *Scitote omnes ſcientiam quærentes, quod nulla ſit tinctura, niſi ex ære noſtro albo.* Tum quod ipſum aurum ſibi unitum, priusquam colore Tyrio exuberet, albedine tingat. Hæc dealbatio *latonis rubei*, maximum ſecretum eſt, de quo Philoſophorum axioma valet: *Dealbate latonem & rumpite libros, ne corda veſtra rumpantur. Et* ALFRIDUS *in Turba: Scitote, quod toties operis initium eſt dealbatio, cui ſuccedit rubor, poſtquam eſt operis perfectio.* Auri itaque albi denominatio tam primi compoſiti materiæ fœmineæ, quam mercurio philoſophico tribuitur, de quo poſteriori *Senior*, ita ſcribit: *Commiſce aurum cum auro;* & alii: *Tinge aurum cum auro, non enim tingit niſi tingatur;* & ROSINUS: *Tu niſi aurum in auro ponas, nihil habes.* Porro propter hanc albedinem idem aurum album alii Philoſophi *Lunam* vocaverunt, & ſatis proprie; eſt enim ſperma fœmineum, teſtante ipſo PHILALETHA; unde MORIENUS: *Non pervenitur ad effectum, donec ſol & luna in unum corpus redeant. Senior* dicit: *Sol eſt*

oriens in luna crescente. Alii asserunt: *Sol est occultus in luna*, rursusque alii: *de ventre lunæ sol extrahitur.* Sexcentas ejusmodi parabolas silentio prætereo. Unde satis candide & bona fide enunciat ESPAGNETUS, integrum opus perfici duobus solis corporibus, sole & luna, ex quorum veluti maris & fœminæ copula fiat, arte ministrante, vera generatio prolis parentibus longe nobilioris. Ex quibus jam abunde intentio nostri Philosophi elucescit. Pergit igitur ad secundum connubium.

Mortuum est itaque aurum corporale, priusquam cum sua sponsa conjugatur, cum qua sulphur coagulans, quod in auro est, extraversum invertitur.

In hoc paragrapho proponitur totius operis philosophici fundamentum, quod igitur ut paulo fusius explicemus, necessitas omnino postulat. Primum autem exponam auri corporalis mortem, dein vivificationem, quæ utraque philosophice intelligenda est: Non enim metalla vivunt per formam viventem in lumine animato, sed per materiam & vim seminalem ceu dispositorem & motorem internum, unde dictum Philosophi: *Cum componitur sol cum suo simili, erit germen prægnans.* Auri itaque mors & vita aptius explicari non possunt, quam exemplo seminis vegetabilis, e. g. tritici, quo & ipse Magnus LULLIUS usus est in *Theoria Testamenti, Cap. 13. & 26.* Semen tritici in granario jacens pro mortuo censetur, actu non exserit intrinsecum vitale principium, neque virtutem prolificam, in interiori recessu occultam, manifestat, quia corporeo cortice quasi carcere ligata tenetur. Quando vero rursum terræ mandatur, succus terræ nitrosus illud penetrat, (en! universalis humidi, ceu fœmellæ cum spermate masculino connubium) & penetrando dilatat, & dilatando quasi in materiam pri-

mam

mam aqueo-viscosam convertit, calore nempe Solis non cessante operari, unde mox incipit vegetari & vitales actus edere, id est, humor incipit inspissari & mutari in spermatis naturam, corpus & duritiem accipit cum plantæ totali virtute & configuratione juxta specificam seminis ideam; imo non tantum sic adolescit, sed ad ulteriorem speciei suæ propagationem & multiplicationem incredibili fœnore procedit. Summum profecto naturæ miraculum, licet quotidianum & rusticis notum. Pari quoque ratione aurum corporale mortuum est, id est, ejus vita, seu virtus seminaria, (nam & in auro semina sunt auri juxta AUGURELLUM) per liquefactionis ignem quodammodo extincta, seu potius introversa est, latitatque sub carcere corporeo ita profundissime abstruso, ut, quia in vulgi oculos instar seminis vegetabilis non incurrit, etiam a viris prudentibus in dubium vocetur. Dum vero cum sua sponsa conjungitur, id est cum humido suo radicali metallico, id est sophorum mercurio, non tantum reanimatur & quasi vivificatur, sed ejus quoque virtus & potestas seminalis ita mirum in modum augetur, ut aliis metallis extra se sit communicabilis. Imo, quod magis est, auri anima, seu spiritus, tali actu ita excitatur, ut eum fere vitalem ac quodammodo sensitivum faciant Philosophi: *Quoniam*, verba sunt HELMONTII, Tr. Formar. ort. §. 21. *univoce tradunt, si semen lapidis Chrysopæi semel in ovo illorum fotum postmodum infrigidetur tantillum, deinceps desperatum fore conceptum & progressum ad lapidem.* Quod repetit Tr. *Arbor vitæ,* ubi scribit, lapidem illum vitæ Zoophytæ in suis initiis esse participem, eamque habere distinctam a vegetante & sensitiva, quæ sit vita hactenus anonyma: Vitam autem esse veram, quam mors vera testatur. Principia enim semel plene refrigerata ita emoriuntur, ut nulla spes restitutionis relinquatur. Quod ita sit, consentiunt omnes; sed quare, nemo hactenus explicavit. Confirmat tamen idem sua experientia RIPLÆUS Port. 4. *Quisquis cocto crudum semper adjicit, vas suum aperiens, materiamque dixit frigescere, non*

ille sperma receptum nutrit, sed illudit sibi ipsi, opusque suum omne confundit. In quo autem vita metallorum consistat, difficile admodum est explicare. Per eam, juxta Philosophos plures, nil aliud intelligitur, quam ignis ille insitus, qui a Sole genitus, vapido metallorum fumo & universali spiritui infusus, una concrescit & mixto metallico alligatur, tamque diu incarceratus detinetur, donec a spiritu simili igneo in mercurio Philosophorum juris liberi, qui etiam Solis est filius, & illius mixti metallici frater, excitetur & evocetur. Hinc ergo spiritus a fratre spiritu evocari dicitur, juxta aphorismos ingeniosissimos MAXVELLI.

Explicandum nunc alterum est, quomodo auri mortui fiat revivificatio. PHILALETHA dicit, id fieri, si suæ sponsæ conjungatur, & cum ea sulphur coagulans extraversum invertatur. Quod rursum simili illustrabimus: In semine vegetabili ad vegetationem promoto per putrefactionem, durus, solidus, compactus, clausus siccusque cortex per ingressum proprii humidi, ex quo olim erat concretus, panditur & aperitur, unde interior vis seminalis, seu sulphur coagulans, ut id apte appellat, extravertitur, quod, succum proprium radicalem coagulando, rursum una invertitur & absconditur, ut solutione & coagulatione tota absolvatur vegetatio, manetque sulphur sic introversum, donec alia vice in resolutionem & putrefactionem abeat. Pari ratione dum aurum a succo mercuriali, qui ex principiis auri radicalibus constat, penetratur ac resolvitur, intrinsecum ejus sulphur, mercurium coagulans, salva auri potestate seminali foras prodit, quæ auri extraversio dicitur *reductio in primam materiam*, non secus ut terræ lessas, (quæ non nisi menstruum est, seu solvens, sale terrestri nitroso acuatum,) tritici corpus ex eodem compositum & compactum resolvit, illæsa quoque & integra seminis multiplicabilis potestate, quæ quoque dici potest reductio ejus in primam materiam. Cum vero sulphur illud auri cum mercurio suo per minima & radicaliter miscetur, tum vere appellatur *aurum vivum*, de quo SENDI-

VOGIUS

VOGIUS scribit: *Ne accipias aurum & argentum vulgi; accipe nostra, quæ sunt viva.* Tandem hæc duo invicem coagulantur & perfecte fixantur, per projectionem vero in metalla imperfecta sulphur auri rursum introvertitur, perpetuoque clausum & incarceratum manet, donec novo humido mercuriali primigenio recludatur, ut de semine vegetabili diximus.

PHILALETHA denique illum mercurium Philosophorum, cum quo vult aurum copulandum, *sponsam* vocat, tum, quia matrix sive vas naturæ est, quod Solis, ceu masculi, activum & informans semen excipit ac fovet, tum ut quoque indicet mercurii solventis cum auro homogeneitatem, non quidem homogeneitate principali, sed principiorum, ut eleganter explicat in Epistola SENDIVOGIUS. Si quis enim in acetum, spiritum vini, aliumve liquorem heterogeneum, semen quoddam vegetabile projiceret, tantum abest, ut germinationem & multiplicationem promoveret, ut potius eam penitus extingueret. Idem contingit per eos, qui aurum in corrosivis variisque menstruis, ab ejus humido radicali prorsus alienis, inepte dissolvunt. Et hæc clarissime explicata sunt ad captum etiam simplicium; pergamus nunc cum Autore nostro.

Sic absconditur altitudo & manifestatur profunditas. Sic fixum ad tempus fit volatile, ut nobiliorem postea statum hæreditario possideat, in quo fixitatem præpollentem obtinet.

Auri altitudo est, esse compactum, solidum, fixum, citrinum. Hæ qualitates abscondi, id est introverti debent, & manifestari ejus profunditas, quod est esse fluidum, liquidum, volatile, purpureum. Corporea ejus quantitas attenuari debet, id est, deponere formam suam metallicam, quod fit, quando mediante mercurio in minimas atomos naturæ possibiles discerpitur sicque volatilisatur. Evocatur sic ejus sulphur & ad perfectionem longe sublimiorem evehitur, in qua fixitatem pristinam non amittit, sed in immen-

ſum auctam obtinet, recuperato ſuper mercurium ſophicum dominio.

Sophiſtarum quidem turba id imitari laborat, aurum vero non ad tempus, ſed potius, absque omni regreſſu ad ſtatum priſtinum, reddit volatile, dum ei mercurii vulgaris addit alas & talaria, quibus per caminum in chaos avolat, non reducendum cum falconibus. Ut ſic quoque illis manifeſtatur ſtupiditatis altitudo & ignorantiæ profunditas, meditantur quidem adeptione artis nobiliorem in mundo ſtatum hæreditario, in quo fixitatem fortunæ ac felicitatis præpollentem obtineant, ſed metamorphoſin, quam in auro exſpectant, in ſe ipſis experiuntur, ex ſanitate, quam perennem optabant, in morbos, per fumos mercuriales & arſenicales, conjecti, ex fortunarum qualicunque copia ad inopiam, ex viris vulgo ſapientibus pene ad ſtultitiam redacti.

Patet igitur, quod totum ſecretum in mercurio conſiſtat, de quo Philoſophus: In mercurio eſt, inquit, quidquid quærunt ſapientes. De hoc GEBER: Laudetur, inquit, Altiſſimus, qui mercurium noſtrum creavit, eique dedit naturam cuncta ſuperantem. Certe enim niſi hic eſſet, glorientur Alchymiſtæ utut volunt, vanum eſſet opus alchymiſticum.

Communis hæc eſt Philoſophorum cantilena vel millies repetita: *Eſt in mercurio quidquid quærunt ſapientes*, adde, & quidquid quærunt inſipientes. Inveniunt in eo ſapientes rerum naturalium cognitionem: Inveniunt inſipientes ſupremum ſtoliditatis ſuæ gradum. Mercurius ſapientibus morem gerit, ut laudent & glorificent Altiſſimum. Inſipientes vexat eosque variis larvis ludit, quovis Vertumno inconſtantior, omnes inſtar Protei vultus ſubiens,

excepto

excepto eo, qui regem deceat, unde ipsam naturam, ut ille apud SENDIVOGIUM Alcumista, execrantur, quod filium tam immorigerum genuerit, impotentiæ arguunt, & arcanæ Philosophiæ primicerios falsitatis & imposturæ.

Interim tamen est in mercurio, scilicet illo, qui universi entelechia est, quidquid quærunt sapientes, quod in mercurio vulgi, alchymistarum idolo, frustra quæritur; unde non omnes, qui utuntur hoc axiomate: *Est in mercurio* &c. sunt sapientes, *neque omnes* ut dicit ROSARIUS, *qui clamant Recipe! Recipe! intrant in artem, quia unum tantum est Recipe, unum corpus non intrat alterum.* Notate hoc, qui mercurium creditis esse spiritum. Cavete hunc furem, qui depeculatur bursas; cavete latronem, cujus technæ fere sunt inevitabiles. Vos Argemistæ, Lauchimistæ, & Lacrymistæ, (sic Sophistas appellat ROSARIUS) arrigite auriculas & inclamantem audite LULLIUM: *Nos dicimus, quod argentum vivum vulgare non potest esse argentum vivum Philosophorum, quocunqne* (notate bene hoc, qui vulgi mercurium methodo Philalethina cum sulphure & mercurio reguli antimonii martialis animatum indubitate pro genuino philosophico habetis,) *artificio præparetur.* Perpendite sapientiæ studiosi, qui artis tramitem facilem ac planum quæritis, quid ejus Auctor (quem inspicite in *Bibliotheca chymica* MANGETTI, *Tom. II. Lib. III. Sect. 3. subs. 9.*) serio moneat: *Dico cum Ripleo & manuductionis ad Rubinum cœlestem authore* (hic quoque PHILALETHA est,) *quod mercurius communis est omnium Alchymistarum deceptor, quodque veram sapientiæ semitam insequi cupienti impossibile sit, optatum finem adipisci, quamvis in eo suam operam ad extremum usque diem impenderet.* Non itaque dissimulandum, in personato isto PANTALEONE (cui egregie larvam detraxit BECCHERUS) iniquo nimium PHILALETHÆ nostri judice, qui quidem mundo se obtrusit adeptum, & tamen absurdam illam fovet sententiam, dum in *Examine Alchymist. Cap. I.* non veretur asserere: *Doctiores, nauseam*

super mercurio metallico contractam palliare nescientes, se toti posteritati prostituerunt & literis evulgarunt, quod mercurius vulgi, quocunque artificio tractetur, non possit fieri philosophicus, quod ridiculum & plane falsum est. Judicet nunc physicæ veritatis amator, cui potius, an LULLIO, RIPLÆO, aliisque innumeris adeptis, an vero huic Philalethæ simiæ (qui mercurii vulgaris animationem cum regulo martis antimoniali, ceu horrendum secretum, ab *Alexandro* SUCHTENIO tamen, imo ab ipso PHILALETHA in experimentis suis mercurii sophici ingenue & verbis sane claris descriptum, Magnæ Britanniæ Regi aliquot ducatorum millibus vendendum obtulit,) fides sit habenda. Jure meritoque hi omnes exclamant: Laudetur Altissimus, qui *mercurium nostrum* (non dicunt vulgi) creavit. Etsi enim propter res quaslibet, vel vilissimum etiam vermiculum, laudandus & adorandus sit Creatôr, tamen magis & maxime, quod post rationalem animam ens aliquod condiderit pretiosissimum, in triplici naturæ regno eminens, quod, ut TOLETANUS inquit, operis philosophici basis est, & non est, nisi aqua limpida omnibus obvia & inserviens, ut ESPAGNETUS scribit *Canon. XI.*, qualem nemo prudens mercurium vulgi dixerit.

Liquet proinde, quod non vulgaris hic sit mercurius, at sophicus. Quia omnis mercurius vulgi est mas, id est corporalis, specificatus & mortuus; at noster est spiritus, fœmina viva & vivifica.

Statuit PHILALETHA, nullum vulgi mercurium esse sophicum, quia omnis vulgi mercurius (notate, omnis) mas est, sophicus autem fœmina. Bene! hoc est quod audire volebant Mercurialistæ. Masculinam enim naturam & robur mercurio suo attribui lubenter audiunt, sed frontem caperant, dum PHILALETHA addit,

dit, eum esse mortuum. Quæ enim in Hercule aut leone mortuo vires? Mercurium vulgi ita mobilem, ita fluidum appellare mortuum, eum ita fugitivum dicere duntaxat corporalem, duræ digestionis est hujus patronis. Specificatum pronunciare eum, quem omnium metallorum semen esse credunt, & in quem, ceu primam materiam, metalla omnia reduci & aurum pro fructu millecuplo inseminari volunt, hoc est quod invitis eorum dicitur auribus. Vera tamen sunt hæc omnia. Unde eleganter scriptor anonymus libro, cui titulus: *Radius ab umbra* Cap. 2. *Noster*, inquit, *Mercurius spiritus est purissimus, omnium metallorum verum semen. Mercurius vero vulgi corpus est, ab isto spiritu factum, ut a semine. Noster, propter activitatem sui sulphuris congelatus, est humidum radicale metallorum: Mercurius vulgi fluidum corpus est metallicum, absque sulphure activo, quod eum congelet.* Intellexisti hæc Mercurii vulgaris hyperaspistes? Solus Mercurius Philosophorum est spiritus & a proprio activo sulphure coagulabilis, & a sulphure perfecti metalli penitus fixabilis. Fœmina enim est, cui masculinæ naturæ aurum pro marito desponsatur. Quid ad Regis connubium servus natus aspiret? masculorum nefariam copulam exhorrescit natura. Nolite huic & ejus creatori facere injuriam. Mercurius vester mas maneat, cujus vos sexum nunquam immutabitis. Mercurius Sophorum fœmella viva est, quod argentum vivum vestrum momento occidit. Stupescite! basilisci oculos hæc fœmella habet plenos igne, qui frigidas maris vestri medullas protinus congelat, uterum habet plenum armis. Servus quidem vester fugitivus etiam hanc deperit, sed solo ejus attactu miser interficitur. Ite nunc & de ejus potestate voce stentorea gloriemini. Fœmella denique viva est & vivifica, dum aurum mortuum, id est virtutem ejus seminalem, resuscitat & novam quasi vitam inspirat. Video jam vos anxios, & ipso argento vivo vestro mobiliores fluctuare, nescios, quid tandem cum eo vobis sit incipiendum. Non capitis eum corpus esse, esse marem, esse speci-

ſpecificatum, eſſe mortuum, quorum nihil cadit in mercurium ſophicum. Non aliud vobis dare poſſum conſilium, præter hoc: Abjicite mercurium iſtum: Eligite illud, quod & ipſius ſemen eſt: ſumite materiam primam argenti vivi veſtri. Hæc quid ſit, inferius clare percipietis. Nunc aliquas mercurii ſophici proprietates attendite.

Attende ergo, quæ ſim de mercurio dicturus, quia, ut ait Philoſophus, Mercurius noſter eſt ſal Sophorum, ſine quo quicunque operatur, eſt ſicut ſagittarius, qui ſine chorda ſagittat. Et tamen nuſpiam ſuper terram eſt reperibilis.

Noſter Mercurius eſt ſal noſtrum, & ſal noſtrum noſter eſt mercurius, perpetua apud Sophos eſt Ode, ad quam nunc attentionem exigit PHILALETHA, quaſi hæc ſola chorda ſit, qua poſſit ſagittari ad ſcopum. Modulatus ita jamtum eſt ante aliquot ſecula RUPECISSA, auctor ad decipiendum natus, qui proceſſu ſophiſtico ad longum deſcripto tandem §. cui titulus: *de ſale, ignoſcat mihi Deus*, ſic intonat: *Et ego juro per Deum, ſine quo non eſt Deus: qui eſt ſciens, abſens, præſens: Vir, qui ignorat ſecretum ſalis, non comprehendit parum vel multum ex eo, qui conceditur ei comedere, quoniam cum ignorat naturam ejus, eſt, ſicut qui ſagittat ſine chorda.* Eundem arcum tendit etiam cum juramento *Johannes* GARLANDUS, Anglus, Lib. I. Mineral. Cap. 23. *Juro ego per nomen Dei cuncta ſcientis, quod qui ignorat ſalem abſconditum, nihil adeptus eſt illius rei, quam erat adepturus.* Verum (quæ interponenda eſt parentheſis) gravis hic eſt tonus. Indignum homine chriſtiano & inprimis religioſo, citra neceſſitatem juramento tam emphatico corroborare rem obſcuriſſimam. Major Creatoris majeſtati debetur reverentia, quam ut in creaturæ exiſtentiam teſtis invocetur. Merito ille addidit, conſcientia monente: *ignoſcat mihi Deus*

bi Deus. Eadem ſalis chorda ad ſcopum collimat ROSARII auctor: *Qui ſcit*, inquit, *ſalem & ejus ſolutionem, ille ſcit ſecretum occultum antiquorum ſapientum. Pone ergo mentem tuam ſuper ſalem, nec cogites de aliis. Nam in ipſo ſolo occultatur ſcientia & arcanum præcipuum & ſecretiſſimum omnium antiquorum Philoſophorum.* Ita inter adeptos, ut alios innumeros præteream, de ſale eſt concordia. Verum quando indicandum eſt, quale ſit illud ſal mercuriale, pauſam faciunt Cantatores, & magnum oritur poſt clamores ſilentium. Qui antea in ſale videbantur ſymphoni, in ejus determinanda ſpecie ſunt intricatiſſime diſcordes. RUPECISSA, ut ſaltem allegatos repetam, de ſale loquitur, qui conceditur comedere, quod certe non erit aliud, quam culinarium, quod omnibus Indiæ aromatibus præfert Fr. BASILIUS. GARLANDUS ait: *Invenient autem ſalem in omnibus cineribus vegetabilium & in calcibus lapidum & in oſſibus animalium.* Sed hæc redolent ſophiſma. Sincerius multo auctor ROSARII: *Omnia ſalia cujuscunque generis arti noſtræ ſunt contraria, dempto ſale noſtræ lunariæ.* Quid ad hæc vero noſter PHILALETHA? *Nuſpiam*, inquit, *ſuper terram eſt reperibilis.* O grandem diſphoniam! quis has ſententias conciliabit? in ſale marino, juxta RUPECISSAM, quærere mercurium, offenſionis lapis eſt, quem vitandum monet *Bernardus* TREVISANUS, exantlatis in ſale ab eo tot annorum curriculo fruſtraneis laboribus. Sal vegetabilium, lapidum, animalium GARLANDI, impertinens eſt & plane extra rhombum. Si juxta PHILALETHAM nullibi ſuper terram reperiatur, ubi ergo quæſiveris? an forte ex Solis & Lunæ radiis, unde ſal dicatur lunariæ? an capiendum in aëre, nam terram ſuam ſupra capita noſtra volitare perhibent Philoſophi? Verum viri boni nolite errare. Senſum myſticum, non literam attendite. Ego aliquam caliginem ab oculis veſtris removebo.

Mercurius Philoſophorum ſal dicitur, ob varias rationes: Primo, quia inſtar ſalium ſolubilis ac coagulabilis eſt, & ad nutum quidem

quidem artificis, ut vel in forma terræ foliatæ salinæ coagulatus, vel forma liquoris unctuosi solutus compareat. Cum enim totum sophiæ opus in solutione & coagulatione consistat, primum & maxime necessarium est, ut mercurius, circa quem versantur operationes, solubilis & coagulabilis sit, adeoque naturam salis habeat. Sola enim salia & alumina solvi, liquari, & coagulari possunt, monente id expressis verbis Rege GEBERO; unde artificibus nil magis in voto est, quam *sal fusile*, quo quidem liquabilitatis & solubilitatis respectu & ipse Philosophorum lapis sal appellatur, unde illud: *Sal metallorum est lapis Philosophorum*. Non quod ex metallis more sophistico extractus sit, sed quod aurum ipsum mediante intima & radicali conjunctione cum mercurio Sophorum naturam salis fusilis induerit: Nisi enim & ipse ad lubitum artificis solvi posset, frustranea spes omnis foret ad virtutis multiplicationem, quæ sola solutione & coagulatione physica peragitur. Considerate jam vos Mercurialistæ, num eo possitis disponere vulgi mercurium, auro nuptum, ut ad nutum vestrum jam revera corpus sit fluidum, seu potius spiritus fluens unctuosus, in sicco coagulabilis, & rursus sal fusile solidum in humido calore solubile. Considerate hoc obtestor in operis primi limine, & mercurii vestri ineptitudinem, nisi aut cœci, aut bardi, aut pertinaces estis, haud difficulter agnoscetis.

Altera hujus appellationis causa est, quod mercurius Sophorum proprie, ut ipse monet PHILALETHA Cap. XI., *salium ens primum est, qui quodvis metallum dissolvit & mercurium coagulat.* Nempe quia ex humore unctuoso & subtili terra, seu, quod idem est, ex spiritu seu fluore astrali, (ut infra explicabitur) & salis fixo semine; id est, ex duabus salinis substantiis ejusdem radicis generatur, sicque principium & solutivum & coagulativum formaliter in se continet, propter quod a mercurio quocunque vulgi specifice differt, prout hanc differentiam quoque *Theodorus* MUNDANUS, Philosophus candore incomparabilis, Tr. de *Quinta essent.*

ſent. Philoſoph. his verbis indicat: *Mercurius vulgaris, niſi prius putreſcat & in primam reducatur materiam, ab ejus corpore nullum ſalem præbebit: Noſter in viſceribus ſuis tum album, tum rubrum ſalem continet, & realiter totus eſt ſal a ſalinoſo fonte profluens.* Ex quibus patet, quare dicatur nuſpiam ſuper terram reperibilis, nempe quia, etſi materiæ iſtæ, quæ omnium metallorum ſunt radicalis humor, reperiantur, ſubtilis tamen earum, nempe humidi unctuoſi, & terreſtris ſubtilis compoſitio, & in argentum vivum Philoſophorum elaboratio, per ſolam naturam, absque ingenii & humanarum manuum adjutorio, non perficitur, ſed magna induſtria, & arte, naturæ ductum & potentiam ſequente, e rebus, quibus ineſt, miro modo ſagaciter educitur, unde SENDIVOGIUS: *Eſt, ſed non videtur, donec artifici placeat*, & VANNUS *Philoſophus* ſcribit:

Res inviſibilis tecta eſt, quam quærere debes.

Sal autem lunariæ appellatur, quia mercurius, ceu alterum compoſiti ſophici ingrediens, paſſim *luna* dicitur, ille vero, ut jam oſtendi, naturæ & originis ſalinæ eſt.

Dedi jam hujus ſalis perfectiſſimam tibi theoriam; ut vero in praxi ſcopum ferias, inſpice Fr. BASILII emblema octavum, in quo meta, cui impoſita eſt clavis, depingitur, ad quam duo ſagittarii non infelici chorda jam ſex ſagittas jaculati ſunt, & ſagittam dirigunt ſeptimam, quæ ipſum metæ punctum tangit. Scilicet ex duobus per ſepties repetitam jaculationem (ſeptem Philalethæ aquilas intellige) obtinetur iſta clavis ſalino-mercurialis, quæ omnium Sophorum meta eſt. Vide nunc ut & ipſe arcum bene tendas, quo ſcopi præfixi *nigrum* feliciter attingas.

Filius autem eſt a nobis formatus, non creando, at ex iis rebus, in quibus eſt, extrahendo,

cooperante natura, modo miro, per artem sagacem.

Mercurius Philosophorum tres patres habet: Naturam, sive Solem, unde *filius Solis* dicitur, nec non ignem & Philosophum, unde quoque *natus ignis & Philosophi* appellatur. Natura artem ducit & adjuvat; ars sagax veluti obstetrix opitulatur naturæ, & sic Vulcani, seu ignis adminiculo producitur. Sol causa est ejus generationis, ignis causa perfectionis, artifex causa compositionis & multiplicationis. Et sic producitur, non creatur. Semina enim creare solius Conditoris est, eadem promovere in actum generationis & multiplicationis, ad artificem pertinet. Extrahitur igitur ex rebus præexistentibus. Si jam quæras, quænam illæ sint? respondet PHILALETHA, *res illæ, in quibus est*. Respondet *Guido de* MONTANOR: *Dico, quod ex illis elicitur per artem, in quibus habitat potentialiter per naturam.* Et *nos respondentes*, inquit GEBER, *dicimus, quod in quibus est, ex illis elicitur;* & rursum: *Extrahere ipsum e re, in qua non est, hoc stultum esset cogitare & vanum.* Respondet GRATIANUS: *Accipe hoc & hoc, & fac sic & sic, & habebis hoc.* AVICENNA autem concludit: *Qui accipit quod debet & operatur sicut debet, procedet inde, sicut debet.*

Verum quid hoc aliud est, quam ludere sciscitantem, quam indagatorem naso adunco suspendere? non diffitentur hoc ipsum Sophi, unde MERCULINUS:

Et sic transponunt, quod stultis pandere nolunt.

Imitantur illi omnes suum HERMETEM, qui & ipse inquit: *Ipse est a radice materiæ suæ, quæ in eodem & de eodem.* Sed permittite sophi: Si perconter, quæ via Romam ituro tenenda sit, & respondeatis, illa quæ eo ducit; si interrogem, ubi sint colligendæ uvæ & ficus, & dicatis, ex iis arboribus, in quibus crescunt, nunquid id est ludere? nunquid idem est cum dicitis: *Substantia, quæ quæri-*

quæritur, eadem est cum ea, ex qua depromi debet. Verum rident illi, & omnium loco respondet Rex CALID: *Qui ipsum sciverit, sciat, & qui nescierit, nesciat.* Exiguum profecto solatium! Subtilia illa tantum sophismata sunt, quæ qui non capit, quid pro quo arripit, recipit nescio quale & obtinet nescio quid, nec enim invenit quod quærit, qui quid & ubi quærat, nescit. Non invenit finem, qui ignorat principium. Sic itaque hoc primum caput finit PHILALETHA, & ego, pro majori explicatione hujus paragraphi, lusu allegorico-satyrico-philosophico finiam super PHILALETHÆ thema.

Filius autem est a nobis formatus modo miro.

Quis nostrum est, qui connubio junctus non affectet parentis nomen, & filios desideret ad magna natos? Quid ergo mirum, Alchymicos quoque artistas anhelare paternitatem filiæ mercurialis, quæ ad thalamum Solis regium admittatur? Sterile sane conjugium admodum contristatur Sophistas, & tantum non eorum ossa præ amaritudine animæ exsiccat. Jure consulti *Sempronium & Cajam* pro individuis vagis habent, eorumque nominibus in occultorum casuum decisione utuntur. Philosophi *Gabritium & Bejam*, proh quam vaga nomina! connubio jungunt, ut ex iis regia proles progignatur, quæ quæritur a multis millibus & rarissime invenitur, ut docet experientia. Sophistæ servum fugitivum, vulgi mercurium, exterius varie adornatum, sub larva fœmellæ sophicæ Regi desponsare conantur. Hic tamen adulter est, non masculos, sed fœmellas quærit, a quibus mox divortium facit, lenones suos relinquens improles. Quæ stoliditas viri prudentes! expetitis a Rege solari prolem, quæ patris naturam & nomen gestet, & negligitis illi debitam sponsam jungere: Laboratis eam quidem reperire, sed incassum, quia paranympham nescitis, *cooperantem naturam.* Quæritis, sed non invenitis, quia non quæritis in domo parentis, id est, *in iis rebus, in quibus est*, nempe deficit vobis *ars sagax*,

quæ instar prudentissimi emissarii, ubi sponsa habitet, expiscatur. Hæc certe non sponte sequitur suos procos, extrahendam esse monet PHILALETHA, quod vim & laborem denotat. Extrahenda est fœmella philosophica ex domo paterna, quam invita deserit, & quidem *modo miro*, *quia unicum illud est in regno metallico originis miræ*, ut *Cap. 19.* noster inquit Philosophus, propter difficultatem artis, tam eam speculative inveniendi, quam practice educendi mirabilem modum. Dicitur esse in regno metallico, sed cave tamen, ne in metallis perfectis, multo minus imperfectis, eam quæras; meditare igitur, ubi alias sit invenienda. Felix est, cui ad sponsum patet accessus felici hora (quam Galli l'heure de Bergere vocant). Etiam Sophorum nympha horam suam habet, in qua quærenda. Sed quænam illa? mira sane, quam PHILALETHA noster indicat his verbis: *In hora suæ nativitatis eam quæras.* Sed quæ paradoxa? Quis infantem neonatum destinat, aut potius jungit matrimonio? ita est, inquit PHILALETHA. Etiam in hora nativitatis *in mercurio liquescit, ut glacies in aqua tepida;* ita infans amore suum sponsum complectitur. Et nunquid hic modus est mirus? Sed ex imperfectis quæ nascetur soboles perfecta! infans ille in hora nativitatis nunquid imperfectus? nil refert, inquit PHILALETHA Cap. 18., *si aurum nostrum*, id est hanc prolem, *quæris, in re media inter perfectum & imperfectum quære, & invenies.* Etiam infans jam natus perfectus homo est natura, imperfectus agendi potentia. Infans philosophicus inter perfectionis & imperfectionis stat confinia. Perfectus est, quatenus jam purissimus & plane organizatus ad exercendas actiones potentia proxima: Imperfectus, quatenus suo sponso, auri nempe marito, sulphure destituitur. Quicunque igitur inter patres Philosophiæ conscriptos paternitatis nomine lætari gestitis, hæc noscite. Disputate primum apud vos pro & contra, & pro licentia inter patres adeptos considendi ad sequentes quæstiones philosophicas, per Academiæ Hermeticæ Professores propositas, respondete.

Quæstio I. Quæ sit mater virgo & pater qui nunquam concubuit?

— — II. Quæ sit mater, intemeratæ virginitatis gloria remanente, gravida, juxta ESPAGNETUM?

— — III. Quomodo Beja, ante fidem datam Gabritio, citra crimen imprægnari possit?

— — IV. Quomodo Gabritius, cum Beja concumbens, protinus mortuus sit, Beja autem eum in partes dividat uteroque includat, ut nihil prorsus de eo videatur?

— — V. Quis juxta LULLIUM sit iste masculus appropriatus tali fœmellæ, ut generet puerum, qui nunquam morietur, imo faciat mortuos vivere, & post mortem vivat cum illis?

— — VI. Quæ juxta COSMOPOLITAM sit illa regio, in quam vir perduxit uxorem, cujus nuptiæ in domo naturæ celebratæ sunt?

— — VII. Quæ sit mulier meretrix, quæ per artem intemeratæ virginitati restituitur?

— — VIII. Quæ sit mulier, quæ in uxorem datur marito, cujus tamen tam soror, quam mater est?

— — IX. Qui sit infans, qui in ipsamet hora nativitatis suæ desponsandus?

— — X. Quis sit iste Hermetis filius, cujus Sol pater & Luna mater, nutrix terra, & quem ventus in utero portavit?

— — XI. An proles hæc animam habeat, si secus, quomodo illa mediante vento sit inducenda?

Quæstio

Quæstio XII. Quis sit mysticus ille natus sapientis, qui in aëre sapienter nascitur?

— — XIII. Quomodo juxta RIPLÆUM intelligendum sit, nunquam fore generationem nati philosophici, nisi fœminam viduo jacere lecto permiseris?

— — Quomodo juxta TOLETANUM ligandæ sint mulieris lactantis manus post tergum, ut non fugiat virum, & apponendus filius, quem genuit, ut lactet eum?

— — XV. Qui sit juxta eundem natus ille, qui persecutor matris suæ factus est, priusquam ab illa acciperet volatum?

— — XVI. Quæ mulier concipiat & impraegnetur a se ipsa & pariat se ipsam?

— — XVII. Quomodo tandem hæc omnia, pater & mater, pater & filius, senex & puer, sponsus & sponsa, sint omnino unum & idem?

Ex his quam difficile, quam arduum, quam occultum, quam mirabile sit Sophorum conjugium, facile quis colliget. Obscurissima illa quidem sunt, sed tamen non ignota esse debent artifici, qui intendit, Sophiam Hermeticam sibi connubio jungere stabili propriamque dicare. Qui vero hæc juxta sensum mysticum noverit resolvere, poterit gloriari cum PHILALETHA: *Filius autem est a nobis formatus miro modo per artem sagacem;* eumque dignum censebit, pater Hermes, qui inter purpuratos palatii regii proceres sublimi loco collocetur.

Caput

Caput II.

De

Componentibus principiis Mercurii Sophici.

Acutiſſimi GEBERI monitum eſt: *Expedit artificem hujus artis principia & radices principales, quæ ſunt de Eſſe operis, non ignorare, quoniam qui principium ignorat, finem non inveniet.* Bene igitur PHILALETHA incipit a principiis mercurii ſophici componentibus, per quæ intelligenda non ſunt principia principiantia, quæ ſunt elementa, licet his Philoſophi illa metaphorice deſignent, ſed principiata ex elementis compoſita. His enim ſola utitur natura, illis ars, unde & *elementa elementata* dicuntur, qualia ſunt Chymicorum illa tria, ſal, ſulphur & mercurius, quæ tamen nondum ſunt principia Philoſophiæ adeptæ, licet remotiſſime in ſingulis latitet id, quod conſtituit eorum ſulphur vivum & mercurium, & illa quoque analogice ſic dicta pro mercurii ſui principiis componentibus agnoſcat PHILALETHA, ut hoc capite dilucide oſtendemus. Sic igitur incipit:

Intentio quorundam in hac arte operantium eſt hæc; ut mercurium diverſimode purgent. Nam per ſalia adjuncta ſublimant, nonnulli a variis fecibus, alii per ſe tantum vivificant. Sic repetitis operationibus Mercurium Philoſophorum factum autumant & errant, quia non in natura operantur, quæ ſola in ſua natura emendatur.

Ut Philosophiæ stabilem basin ponat, fluxile & inconstans illud in Mercurio vulgi erronee suppositum fundamentum removet, & sicuti superius eundem penitus rejecit, sic & hic diversimodas in eo Sophistarum operationes, per sublimationem vel cum salibus, vel per quascunque feces (ad quas merito squamas ferri, testas ovorum, calcem vivam &c. quibus nonnulli utuntur, referas), institutas, post RIPLÆUM *Porta 8.* aliosque veros adeptos reprobat. Esto, a Mercurio vulgi istis quidem laboribus admixtas forte scorias & impuritates heterogeneas separari, non tamen proin evadit philosophicus, utpote qui non separando, sed componendo conficitur. Etenim vulgaris mercurii centro induci nequit sulphur, quod illi deficit, activum, quia totus est indivisibilis, nihilque ad principia sui radicalia intromittit jam coagulatus, licet in forma compareat fluida, nisi totus invertatur ac destruatur, quod tamen teste *Bernardo* TREVISANO ad opus penitus est inutile. Totius itaque Orthochymicæ, omnisque naturalis transmutationis fundamentum in eo consistit, *quod natura in sola sua natura emendetur*, quod celeberrimum illud axioma est, quod præfatum Comitem errantem, aliosque misere in devia seductos, ad rectam semitam revocavit. Natura enim naturam attrahit, concipit, amplectitur, retinet, assimilat, perficit, quod vel sexcentis ejusmodi Sophorum aphorismis innuitur, unde jam ipse HERMES dixit: *Nihil convenit rei, nisi quod propinquius est illi in sua natura.* Si, quid natura sit, interroges, nulla hic aptior definitio, quam illa ARISTOTELIS, quod sit *principium motus & quietis.* Duplex enim in protophysica est natura, quarum una est principium motus, unde fluiditas & volatilitas in solutione, altera principium quietis, unde firmitas & fixitas in coagulatione dependent, quæ licet natura diversa videatur in agendo & patiendo, unius tamen est originis & essentiæ & ad unum finem tendit, ut sequentibus indicat PHILALETHA:

Sciant itaque, aquam nostram componi ex multis,

tis, esse tamen rem unam ex diversis substantiis unius essentiæ concretis factam.

Sunt, qui volunt videri magni Physici, nec tamen credunt, in mari philosophico existere aquam, licet in *Rosario Philosophorum* scriptum legant: *Argentum vivum nostrum est aqua clarissima nostra.* Quod etiam toties totiesque Fr. *Basilius* VALENTINUS citra metaphoram simpliciter appellat *liquorosam substantiam*, de qua senior ZADITH inquit: *Fluit, quod videntes dicant;* scilicet hoc poterunt testari, qui viderunt. Singulari igitur candore etiam PHILALETHA hic præliminariter compositum Mercurii sophici appellat *aquam*, quod asterisco notent artis studiosi. In aliis enim capitibus videtur res plane siccas in scenam adducere, ex iisque componere Mercurium, quod tamen, qui nasum habet, facile subodorabitur, de rebus vere liquidis ac fluidis, etiam in primo statu manus madefacientibus, intelligi. Impossibile namque foret, in rebus aridis & siccis aut operationes ab eo designatas peragi, aut phænomena descripta conspici. Etenim semper in forma aquæ & non in forma mercurii currentis fit circulatio.

Quæ quidem aqua una est, nam non nisi una tangitur & videtur, intrinsece tamen ex diversis constat substantiis, quod confirmant præstantissimi Philosophi. Antiquissimus ZADITH id expresse monet: *Sophismata* inquit *sapientum accedunt, veluti cum dicunt, quod res nostra est ex una re; non opinetur aliquis, quod sit in una re, sed ex diversis, quæ præparatæ factæ sunt unum.* EXIMERUS *in Turba philosophica* ait: *Moneo igitur vos, argentum vivum, quod ex pluribus rebus confluxit, congelare, ut duo tria faciant, id est, masculus & fæmina faciunt aquam vitæ, in qua sunt tria, aër, ignis, & aqua.* Autor *Fontis chymici* idem verbis paulo mutatis dicit: *Aqua licet sit una, non tamen est simplex, sed composita, nempe ex vase & igne Philosophorum, quibus tertium additur, nempe vinculum.* Et addit, hæc omnia esse unum in

uno eodemque genere, virtute autem in opere, ut & numero diversificari, quæ proin PHILALETHA hic vocat *diversas substantias unius essentiæ.* Omitto sexcenta alia testimonia, & unum addo LULLIUM, qui in *Compendio* ait: *Hæc principia non sunt naturaliter in una re individuali producta, ut plures errando putant, dicentes, quod una res individualis erat in orbe, quæ virtutem habeat ad transmutandum omnia metalla super terram, quod falsum est. Principia autem illa mercurii constituentia sunt unius essentiæ, non possent enim alias in ens plane homogeneum ullo artificio reduci.*

Perpendite nunc vos Mercurialistæ, quomodo hæc omnia de Mercurio vestro vulgi, quomodocunque depurato, sublimato, aut cum regulo antimonii martiali amalgammato & abstracto, verificari possint. Poteſtne ille dici aqua composita, ex multis & diversis substantiis unius essentiæ concreta? non seducite vosmet ipsos nimium subtili hujus textus detorsione. Omnia compositi vestri mercurialis ingredientia essentialiter differunt.

Est nempe in aqua nostra requisitus primo ignis, secundo liquor saturniæ vegetabilis, tertio mercurii vinculum.

Diversas jam indigitatas substantias unius essentiæ, seu principia Mercurii constituentia, denominat PHILALETHA verbis plane metaphoricis, *ignis*, *liquoris vegetabilis & vinculi.* Recenset autem tria, licet a maxima Philosophorum parte duo duntaxat allegentur ingredientia, unde & compositum istud passim *Rebis*, sive res bina dicitur, de qua ALBERTUS M.: *Omnes concordant in uno, qui est bifidus.* Quam rem binam Sophorum quilibet aut pro sua speculatione, aut ad captum Lectoris, diversis parabolis & ænigmatibus indicare studuit. Nam pro varia materiæ istius duplicis primitivæ conditione & statu, aut in operatione, effectibus ac

phæ-

phænomenis, diversas excogitarunt descriptiones: Ita qui utriusque in una specie homogeneitatem designare voluerunt, eas ***virum*** & ***fœminam***, ***mulierem candidam*** & ***servum rubeum***, ***Gabritium & Bejam*** appellarunt, & consequenter totum artis processum copulæ, imprægnationi, graviditati, partui similem fecerunt. Qui attenderunt unius principii fixitatem & volatilitatem alterius, ***duobus draconibus***, uni ***alato***, implumi alteri compararunt, sicque peculiare inter illos duellum, stragem, victoriam & tandem inimicorum pacem finxerunt. Qui principii unius in alterum influxum, actionem & alterationem observarunt, utrumque ***superius*** & ***inferius***, ***cœlum*** & ***terram*** appellarunt, unde tot ingeniosa nata sunt problemata: An terra facta sit ex cœlo & contra? an cœlum sit incorruptibilius terra, an contra? quodnam prius sit tempore, cœlum an terra? quo vinculo utrumque conjungatur? quod sit majus ex illis quantitate? & sic consequenter de aliis allegoriis, quas brevitatis causa omittimus, quæque satis ostendunt, duo duntaxat ab illis esse habita mercurii sophici principia, sive, ut alii loquuntur, ***duas substantias mercuriales***, aut alii, ***mercurium duplicatum***, ita, ut omnes substiterint in binario. Antiqui enim cuncti, quotquot sunt, inprimis etiam post LULLIUM SENDIVOGIUS pluresque alii ex mercurio & sulphure ens illud, quod proprie ***suum mercurium*** vocant, componi, uno ore fatentur. Nonnulli tamen Neoterici, licet eadem via plane incedant, tertium aliquod præterea huic principiorum bigæ attexere videntur, inter quos & PHILALETHA, tres recensendo species; qui nodus ut solvatur & probe intelligatur, attende. Doctrina Philosophorum est, ex uno debere fieri duo, ut ex duobus, seu re bina, iterum fiat unum & tertium. Jam vero ex tribus nequeunt fieri duo perfecte in natura symbolizantia: Ideo non tria, sed tantum duo individua mercurii matrimonium constituunt, amor namque nescit tertium, quod CALID, *Lib. 3.* acutissime voluit innuere, quando ait: ***Hujus longitudinis duo & unum. A tribus duo intelliguntur, a duobus vero***

ro tria non intelliguntur: Et hæc sunt verba pretiosa, occulta & aperta; quasi diceret, per illa tria, quæ Philosophi ponunt, tantum duo, & per illa duo, quæ alii requirunt, non tria realiter distincta intelligi. Hinc quoque eleganter ESPAGNETUS Canone XXV.: *Nemo itaque decipiatur, duobus tertium addendo. Tertium enim amor non admittit, & binario numero terminatur conjugium. Amor ultra quæsitus adulterium est, non matrimonium.* Trigam illam principiorum post Fr. BASILIUM introduxit inprimis PARACELSUS, & duobus principiis, mercuriali & sulphureo, sal addidit, quod vinculum dicitur, quia alia connectit, quamvis a sulphure, in quo virtus est, coagulans, realiter non distinguatur.

Pari igitur ratione PHILALETHA per *ignem in aqua nostra*, id est mercurio sophico, sulphur; per *liquorem saturniæ vegetabilis* ipsam partem compositi mercurialem proprie sic dictam; per vinculum autem sal, indicat. Audiamus jam singulorum modum. Ignis non est nisi illud ipsum sulphur naturæ, quo animatur, sive acuitur primaterialis mercurius, seu liquor saturniæ vegetabilis, ut ex eo fiat aqua sophica, id est verus mercurius. Qui quidem ignis adhuc duplex censeri potest, ille nempe, qui jam ipsi aquæ inest naturaliter, tanquam subjecto inhæsionis, & *innaturalis* dicitur, & alter, qui valde activus illi additur, idque ex ipso tertio principio, nempe vinculo, seu sale, a quo nonnisi intentionaliter sulphur differt, ita, ut quocunque vertas, mercurius Philosophorum duntaxat ex duobus, nempe ex aqua mercuriali & sulphure, sive, quod idem est, sale constet. Hinc SENDIVOGIUS Tr. 6. Novi luminis: *Tibi dico verum fili mi, non creatur ex uno unum, quia hoc solius Dei est proprium; sufficiat, te posse ex duobus creare unum tibi utile.* Animadvertendum vero, hic non esse sermonem de sulphure illo, quod mercurio sophico jam completo additur, & nil aliud est, quam ipsum aurum. Hoc namque intuitu tria lapidem ingrediuntur, quæ HERMES & MORIENUS appellant *fumum album*, seu *aquam cælestem; Leonem viridem, & æs*

Herme-

Hermetis, id est *spiritum mercurialem; sal*, sive *sulphur* & *aurum*, de quibus axioma: *Fiducia in duabus rebus consistit, quibus & tertium jungitur*, quod de integro opere, & non de compositione mercurii sophici est intelligendum. Per leonem autem viridem sal, ceu vinculum, designari, etiam ex RIPLÆO patet, qui illum vocat medium conjungendi solem & lunam.

Hæc quidem in Philosophia Hermetica non plane hospiti sat clara sunt; pro incipientibus tamen hasce quoque principiorum allegorias detegam. Notetur igitur, a PHILALETHA requiri *aquam*, *in qua primo sit ignis*, id est aquam igneam: nisi enim inesset ignis, non posset evadere aqua grossa unctuosa. Explicat hoc eleganter ESPAGNETUS Canon. XCVII.: *Aquam suam ignem vocant Philosophi, quia summe calida & igneo spiritu imbuta est. Propterea ab illis aqua ignis dicitur, quia corpora perfectorum metallorum cremat & comburit plus, quam ignis communis. Illa enim perfecte dissolvit; ignis autem ille in ventre aquæ occultatur.* Animadvertite hoc, qui in fonte humido-frigido, aqua pure elementali, pluvia, rore, &c. mercurium quæritis, qui tantum petendus est ex corpore & substantia calide humida, propter aëris congelati dominationem. Hinc etiam bene monet SENDIVOGIUS, multaque dixit intelligentibus *Epist.* 17. his verbis: *Mercurius, qui prius frigidus erat, propter accessionem aëris coagulati, quem a sale accepit, jam calidus humidus factus est, & melius digestivus, unde Mercurius etiam vivus vocatur.*

Secundo requirit *liquorem saturniæ vegetabilis*, qui qualis sit, docebo: est enim occultissimum totius Philosophiæ arcanum. Abeste vos interim, qui hanc saturniam in minera saturni, seu plumbagine, contra intentionem AGRICOLÆ *majoris*, quæritis. Nolite quoque alii hanc in regno vegetantium operose investigare. *Vegetabilis dicitur*, ut ait RIPLÆUS, *quia est humiditas vegetabilis revivificans, quod prius erat mortuum.* FLAMMELLUS saturniam vegetabilem in monte septimorum quærendam monet,

per

per quam septenam destillationem ingeniose innuit, ut infra de septem PHILALETHÆ aquilis explicabo. Hic vero attendite. Liquor saturniæ vegetabilis, seu mercurius Philosophorum simplicissimus primigenius (non loquor jam de Sophorum mercurio duplicato, solius artis sobole,) non est nisi fluor quidam æthereus volatilis, qui alio nomine spiritus universalis ab astris descendere (quod tamen hic non disputabo) & in elementorum condo undiquaque per naturæ universitatem deferri dicitur, unde & *semen astrale* seu *cæleste* a nonnullis Philosophis appellatur. Ens hoc plane nudum est, unde gestit vestiri; naturæ est fœmineæ, unde & *Saturnia* vocatur & materiæ primæ Aristotelicæ quasi naturam habet, formas appetens omnes, & masculum instar fœmellæ. Hic itaque spiritus per cryptas subterraneas & mineralium metallorumque cubilia ubi defertur, & moleculas offendit metallicas adhuc embryonatas, illis, quia liquor viscosus est, adhæret, easque, quia naturæ menstrualis est, emollit, liquat, & fluxiles reddit, unde ipse corporificatur, sive solvendo coagulatur in corpus fluidum. Qua quidem transmutatione simplicitatem, virginitatem & universalitatem amittit, eraditque compositus quidam fluor, ex effluviis æthereis & particulis metallicis corporeis, quem *mercurium*, seu *argentum vivum vulgi*, vocamus. Harum miscella est sulphur illud originale metalli labem continens, juxta HELMONTIUM, quo, artificiosa & occulta enchiresi separato, speculatur & sperat spiritum istum rursus evadere virginem, fœmellam sophicam vivam & *mercurium de mercurio*. Quo supposito, in eo unice putat desudandum, ut e metallicis compedibus universalis ille spiritus, ceu mercurius verus virgineus, veluti altera Andromede ad petram alligata, ex potestate Draconis liberetur. Quod qua via quibusque modis intentum tentatumque fuerit, suis locis dicetur. Docuit namque experientia, contagium illud metallicum, mercurio adhærens, esse illud obstaculum impediens, quo minus aurum radicitus intret, penetret, resolvatque & in naturam convertat homogeneam mercurialem.

rialem. Ex quo discursu vere sophico sequentia desumes corollaria.

Primo: Argenti vivi vulgi & mercurii sophici eandem plane esse radicem, seu matrem, id est materiam fœmineam, quæ *saturnia* dicitur *vegetabilis*. Sic enim clarissime GEBER *Lib, l. cap. 38.* scribit: *Consideratio rei, quæ perficit, est consideratio electionis puræ substantiæ argenti vivi: & est materiæ, quæ ex materia illius sumpsit originem & ex illa creata est.* Notate ergo vos Mercurialistæ, sumendum esse non mercurium vulgi, sed materiam ex qua hic natus est originaliter, quæ est saturnia vegetabilis.

Secundo: Etsi subtilissima sit speculatio & apparenter vero similis, mercurium vulgi, quocunque modo separatis metallicis particulis, indubie restituendum suæ simplicitati & fore virgineum, sciendum tamen est, id penitus esse arti impossibile. Licet enim istæ particulæ veluti scoriæ nativæ separentur, non posset tamen separari semen metallicum specificum, quia liquor iste saturniæ, sive aqua mercurialis, aut primordiale fluidum, ab ipso semine coagulatum & transmutatum in unum fructum transiit, qui, etsi proles immatura sit, properat tamen, si in loci seu matricis aptitudine motum retineat, ad ultimatum scopum, quod metallum est. Nequit igitur ab eo recuperari spiritus ille simplicissimus virgineus, sed in alio subjecto quærendus est. Mercurius vulgi proin, sive aurum jungas, sive non, nullum in opere edit vitalis seminis indicium, sed manet mortuus, & in terram inutilem præcipitatur, quia substantia ejus germinis, ut vocat LULLIUS, sive semen, cum aqua primordiali in unum fructum coaluit & sic omnem vegetabilitatem amisit.

Ex quo tertio colliges, sponsam hanc in domo patris esse quærendam, salva adhuc integritate virginea, priusquam meretriciam exerceat, & loco primi masculi, quem quærit, sponte vero non invenit, (solius enim artis est conciliare hoc connubium) particulis metallicis sese copulet & vulgi mercurium constituat, qui

tamen agente philoſophico deſtituitur, nempe illo igne, quem in aqua ſua requirunt Philoſophi, & per quem mercurius ſophicus a quocunque vulgari, etiam metallico, differt eſſentialiter. Quod etiam in *Fonte chymico* innuit Auctor noſter, his verbis: *Mercurius vulgi eſt aqua, ſed deeſt ei ſpiritus & vis ignea ad urendum, dein deeſt vinculum, ſive ſulphur, aut æs album.* Hujus autem porro quæ ſit indoles, ſic indicat:

Ignis eſt mineralis ſulphuris, & tamen non proprie mineralis eſt, nedum metallicus, at medius inter mineram & metallum, utriusque particeps, chaos ſive ſpiritus.

Dixi jam ſupra, ſulphur, quod aquam acuit, peti a vinculo, hoc autem non niſi ſal eſſe, unde *Clangor Buccinæ: Omne ſal fixum ponitur pro corpore ſeu retinaculo.* Neceſſario igitur ſequitur, cum ignis ſulphur ſit, & hoc ex ſale proveniat, illum quoque ex hoc derivari, quem propterea ALBERTUS M. appellat *humidum ſiccum igneum.* Manent itaque duo duntaxat mercurii ſophici principia, licet quoad modum concipiendi tria poſſint diſtingui, nempe, ut claritatis cauſa id repetam: Liquor ſaturniæ vegetabilis, qui ſuum quidem jam concreatum ſibi ignem habet, unde Philoſophus: *Ignis, quem tibi oſtendimus, eſt aqua;* alium tamen præterea ſuſcipit a primo maſculo, ſive ſole, qui nec in actu metallico, nec proprie quidem minerali determinatus aut ſpecificatus eſt, ſub aliqua tamen forma ſpecifica comparens, ſpiritum iſtum igneum chaoticum occultat, & procul a vulgi oculis & intellectu removet. Dicitur vero & naturæ mineralis & metallicæ particeps, quia & ad metalla & mineras ſe habet ceu cauſa catholica indifferenter. Habes itaque nunc tria mercurii Philalethino-ſophici principia conſtituentia, quæ duplo tantum numero, non ſpecie differunt, &

unius

unius ſunt eſſentiæ, ita, ut quod in ente hoc univerſali calidum & ſiccum eſt, dicatur ignis & ſit ſulphur, quod humidum, dicatur aqua & liquor ſaturniæ, & ſic mercurius, quod terreum & ſiccum, dicatur vinculum, nempe quod utrumque jungat principium, & ſit ſal, quæ tria conſtituunt aquam Philoſophorum mercurialem homogeneam, cujus modum fiendi ſequenti obſcuriſſimo ænigmate præliminariter inſinuat:

Quia Draco noſter igneus, qui omnia vincit, tamen per odorem ſaturniæ vegetabilis penetratur, cujus ſanguis cum ſucco ſaturniæ concreſcit in corpus unum mirabile, & tamen corpus non eſt, quia totum volatile, nec ſpiritus, quia in igne metallum liquatum refert.

Hic Rhodus, hic ſaltus. Hic ille ſcopulus, ad quem tot artifices in Oceano philoſophico naufragium fecerunt. Nil enim minus, quam ſubdolam hanc mercurii ſophici periphraſin intellexerunt. Audiamus, quo phantaſiæ acumine explicationem faciant. Draco, inquiunt, igneus Mars eſt omnia vincens, id eſt chalybs, ſeu purior ferri ſubſtantia, in qua ſulphur penitus igneum, imo aureum deliteſcit. Saturnia vegetabilis eſt antimonium, quod *Saturnus Philoſophorum & magneſia ſaturnina* a Philoſophis appellatum eſt. Quid ergo clarius? in præparatione reguli martialis ſtellati pars antimonii mercurialis, per ejus odorem indigitata, intima & minutiſſima chalybis pervadit, ſolvit, ſibique jungit & in corpus unum concreſcit, nempe regulum, etiam, ſi res proſpere ceſſerit, ſtellatum, qui & totus volatilis eſt, & ſimul metallum in igne refert liquatum; ut nec proprie corpus, nec omnino ſpiritus dici poſſit. Ita hæc explicantes mire hoc regulo antimonii martiali tripudiant,

& se verum mercurii sophici subjectum, cui nihil desit, nisi vulgaris argenti vivi per illud animatio, possidere arbitrantur, ad quod dein omnes PHILALETHÆ allegorias facili negotio applicant. Ita subtilissima ingenia, & præstantissimi Chymici, etiam quibus Minerva domi est, vulgari hoc mechanismo præliminares operationes philosophicas feliciter absolutas esse sibi persuaserunt; inter quos non postremus fuit infortunatus ille hujus sententiæ assecla, vir alias scientia chymica incomparabilis, *D. Joachimus* BECCHERUS, qui integro ad *Physicam subterraneam supplemento secundo* hanc thesibus suis tueri conatus est.

Verum elegans hæc mercurii sophici figura & imago est, non ipsum ejus subjectum. Arrigite aures! genuinum vobis sensum patefaciam. Habetis hic & principia mercurii sophici & ejus quoque naturam detecta. Audivistis antea, illum ex duobus tantum componi, ex saturnia nempe vegetabili, seu mercuriali spiritu, & sulphure seu sale, quem antea appellarat ignem mineralis sulphuris, & hoc nova parabola *Draconis ignei* indigitat ob diversas causas, 1) quia instar Draconis e terræ speluncis erumpit; 2) quia venenum, sive exhalationes malignas & Gas nocivum spirat; 3) quia re vera ignem intra viscera continet, de quo RIPLÆUS Port. 3. *Ignis contra naturam debet excruciare corpora. Ipse est Draco, quemadmodum tibi dico, violenter comburens, ut ignis inferni;* 4).quia per artem suis e carceribus liberatus mutari potest in ignem gehennæ, qui vincit omnia concreta liquando & resolvendo.

Hic autem prius penetratur *per odorem saturniæ vegetabilis;* id est, spiritus ille saturninus catholicus, a me ante satis descriptus, dictusque *vegetabilis*, quod vegetari seu multiplicari possit, odore suo subtilissimo, quia summe volatilis est, sal illud igneum intime penetrat, penetrando solvit & solvendo ipsemet coagulatur & concrescit

crescit in ens aliquod mirabile, ex spiritu universali & sale isto igneo constans, adeoque nec plane corpus, indolem enim spiritus retinet, nec plane spiritus, quia in igne non tantum instar metalli, imo vel instar ceræ in candenti lamina liquatur, & verum est sal fusile Philosophorum: Nam omnis liquabilitas a sale est, hujus autem fusibilitas a Saturniæ spiritu, sine cujus penetratione & concretione nunquam istam in calore etiam leniori liquescendi facilitatem acquireret. Sal etenim hoc fusile non est nisi subtilis substantia spiritualis congelata, in qua est fluxus levis, ob terræ incerationem factam mediante oleo Philosophorum, seu unctuoso humido. In statu solutionis sub specie aquæ crassæ est, coagulata sub specie salis, & in igne refert metallum liquatum. Est enim unctuosum humidum terrestri suo fortiter commixtum, cujus principia paucis sic indicat ZADITH senior Philosophus: *Draco autem est aqua divina, & cauda ejus est sal ejus.* Habetis sic totum mysterium Hermetice reclusum, circa quod quæ elucidanda restant plurima, sequentes libri patefacient. Nunc tandem addo similitudinem, qua innotescat, quomodo liquor, seu succus iste saturniæ vegetabilis, cum sanguine seu sulphure Draconis possit concrescere in corpus unum. Inspice igitur regnum vegetabile & animadvertes, quod in eo universalis & solaris vere igneus summe volatilis spiritus, solo odore sulphuris alicujus vegetabilis in semine latitantis vincatur & subjugetur, cumque ipso semine concrescat in unum corpus, ab eo specificetur, determinetur, universalitatem amittat & evadat natura vegetabilis. Fœmella enim est, quæ & naturam & nomen sui masculi in domo aliena amplectitur. Idem de regno minerali intellige, & in opere naturæ processum sequere, sic ab antimonii versipelli regulo martiali non seduceris. Perge ad textum Auctoris:

Est itaque revera chaos, quod ad omnia metalla se habet ut mater.

Alchymista hic mihi rursum accinit, antimonii regulus verum chaos est, in cujus præparatione, ope ignis externi, per addita salia elementa susque deque vertuntur, separantur, mutantur, præcipitantur sicuti in primordiali mundi chao, pura demum puris magnetice conjunguntur, impura penitus sequestrantur. Nunquid antimonium audit metallorum primum ens & radix, & proin ad illa se habet ut mater? verum bona verba viri! concedo vobis antimonii regulum chaos esse. Hoc enim vos caligine involvit, hoc in errorum abyssum præcipitat, super cujus faciem meræ sunt tenebræ, quas TRISMEGISTUS in *Pimandro* appellat *umbram horrendam.* Certe Philosophorum nemo antimonium, nisi ænigmatice loquatur, radicem aut matrem metallorum appellat, quod latius ex dictis in Dissertatione præliminari patescit. Sal vero illud prædictum fusile, quæ & ipsa est Philosophorum terra foliata, quam me vidisse & contrectasse supra testatus sum, ad omnia metalla, inprimis perfectiora, se habet ut mater, quia continet illarum virtutem seminalem, imo, quod iam superius deduxi, est ipsumet auri argentique humidum radicale, & ipsum ens primigenium, ex quo tam vulgi mercurius, quam metalla alia generantur. Mater est, in cujus uterum Sol regredi debet, ut virtute millecupla auctus regeneretur. Mater est, continet enim sperma fœmineum, cui accedente spermate masculino, fieri potest generatio, quod cum arti deficiat, adepti aurum substituunt perfectum, quod in ejus menstruo radicali solutum, totum fit sperma, & cum vitæ metallicæ manifestis indiciis pristinam recipit virtutis seminalis potestatem. Vos artistæ in regulum vestrum antimonialem, aut ejus mercurium, aurum serite, exspectate germinationem & messem, & vos in fine pessime delusos dolebitis; idem facite ex jussu Philosophorum in terram eorum foliatam, & suo tempore aureas mirabimini aristas. Etiam Sophorum mercurius chaos est, quia omnia elementa & virtutes cœlestes & metallorum semina confusa

& in-

& indiſtincta comprehendit, quod de regulo antimonii dici nequit.

Ex eo namque omnia extrahere novi, etiam ſolem lunamque absque Elixire transmutatore, quod qui pariter vidit, poteſt atteſtari.

Conceſſerim in regulo antimonii martiali reperiri particulas metallicas, imo vel aureas, in ejus prima concretione aliquando forte admixtas, nulla tamen experientia hactenus docuit, in eodem arte fuiſſe productas & eductas. Plura ſunt mineralia, e. g. talcum, vitriolum, auripigmentum, ex quibus extractum fuiſſe aurum, Chymicorum loquuntur obſervationes: an illa propterea (quod argumentum eſt PHILALETHAM male interpretantium) dixeris eſſe quoque matrem metallorum? non negarim mercurium antimonii alicubi in aurum fuiſſe transmutatum, ſed quod absque Elixire transmutatore, hoc probatione indiget. Mercurium antimonii, ſulphure martis impprægnatum, ſola digeſtione in aurum transmutari poſſe, poſtulatum BECCHERI eſt, ſaltem aureitatis ſpeciem edit, dum lunam deaurat. Regulus martis cum cinnabari tritus, mixtus & deſtillatus, eodem teſte, regulum de regulo dejicit, qui ſufflatione vel cupellatione probatus bonæ notæ aurum exhibet. SUCHTENIUS contra, ſe ex eo aurum quoque extraxiſſe ſcribit, quod tamen in ſupremo examine ſophiſticum & ſine utilitate deprehenſum fuerit.

Conſtat autem concordi adeptorum teſtimonio, habito mercurio ſophico poſſe imperfectorum metallorum mercurios ad auri naturam perduci, perfectione quidem ſimplici, propter ſemen auri ex aqua mercuriali eductum, citra tamen multiplicationem, idque non per modum projectionis inſtantaneæ, ſed per viam digeſtio-

nis

nis ac maturationis, non tamen cum adeo exuberante emolumento, quæ idcirco *particularia* vocant *philoſophica*, quorum proceſſus nonnulli aperte ſatis deſcripſerunt. Qua quidem ratione etiam PHILALETHA per mercurium verum ſophicum, cujus poſſeſſor erat, facili compendio ex regulo antimonii martiali Solem potuit extrahere, quo hic collimat: Impoſſibile namque eſt, parare ramum, antequam radicem habeas, & particulares inſtituere metallorum transmutationes reales & eſſentiales absque mercurio Sophorum, uti omnes teſtantur veri adepti. Confer. SENDIVOGIUS, *Ludov.* de COMITIBUS, aliique. Mercurius ſophicus autem potentia proxima aurum eſt, alias non poſſet in illud mutari, unde LULLIUS in Theor. Teſtam. *Mirantur ruſtici, quando eis dicitur, quod noſtrum argentum vivum durum ſit.* Sub mercuriali enim forma auri profunditas, quod ejus ſperma eſt, abſconditur.

Vocatur hoc chaos arſenicum noſtrum, aër noſter, luna noſtra, magnes noſter, chalybs noſter, diverſo tamen reſpectu, quia varios ſtatus ſubit materia noſtra, priusquam ex meretricis noſtræ menſtruo excernatur diadema regale.

Frequens eſt polyonymia mercurii ſophici primaterialis, ſecundum diverſum ejus ſtatum, operationes, phænomena. *Arſenicum* dicitur, quia corpora in putrefactione tetro ſuo odore inficit & tanquam lethali toxico primum maſculum mortificat, & in atrum cadaver convertit. *Aër* vocatur, quia ſpiritus eſt volatilis omnium mundi ſpirituum ſubtiliſſimus, & quaſi aura tantum, gas & vapor, quod toties totiesque artis filiis inculcant Philoſophi, ne corporali mer-

li mercurio decipiantur. *Luna* appellatur, quia hanc claritate colorisque ſplendore æmulatur, præcipue vero, quia humore abundat, & ut cœleſtis luna in terris, ſic hæc in opere humiditatem regit aquasque multiplicat; unde ſenior ZADITH: *Luna plena eſt aqua Philoſophorum & radix ſcientiæ, eſt enim luna dominatrix humorum.* Magnes nominatur, quia vi quaſi magnetica ſemen ſpecificum e corpore ſuo allicit; *chalybs* vero, quia ut hic properat ad magnetem, ſic ſperma auri ad Sophorum mercurium. Dicitur autem materia illa chaotica, ex qua paratur Sophorum mercurius, ceu auri regale diadema, *meretricis menſtruum*, quia de ſe eſt immundiſſima & magnam artis ſagacitatem depoſcit, priusquam, ſordibus omnibus depoſitis, extrahatur inde quod eſt puriſſimum. *Meretrici* vero ſubjectum ſpiritus univerſalis comparatur, quoniam, priusquam maſculo primo nubat, jam ſe alteri miſcuit lenoni, a cujus contracta labe eſt depuranda. Confer ESPAGNETUM. Et hæc explicatio pro artis filiis ſufficit. Pro Sophiſtis quoque merito haſce omnes ſortita eſt denominationes. *Arſenicum* dicitur, ut ab eo ceu veneno lethali ſibi caveant. *Aër*, ut eum captare, quod faciunt, rem ſciant eſſe inanem & ſtolidam. Propriiſſime nomen *lunæ* gerit, quæ tota inconſtans eſt, ut, qui illam ſectantur, inſtar lunæ quoque mutentur, & tandem ipſi evadant lunatici. Apte *magnetis* nomen habet, qui non ferrum, ſed, ut Philoſophi volunt, aurum trahit, nempe ex burſis & ciſtis auri-ſeu potius cinifſonum. Nec male *chalybs* dicitur, ad quem duræ cervices & frontes pervicaces artiſtarum allidantur. Sed quid vel dictu fœdius eſt *meretricis menſtruo*, & tamen hoc aliudque, quod nefas dicere, pro materia ſervit impoſtoribus, quibus proin non diadema regale, ſed ſæpe catena manſit in trigono infauſto. Legite Sophiſtæ, cavete.

Diſce igitur, qui ſint ſocii Cadmi, quique ſit

ſerpens, qui illos voravit. Quæ ſit cava quercus, ad quam Cadmus ſerpentem transfixit.

Fabula hæc de Cadmi ſociis in aliorum Philoſophorum ſcriptis etiam occurrit, de qua ſic FLAMMELLUS: *Antiqui ſapientes Cabaliſtæ terram, ſive latonem nigrum dealbandum, in ſuis metamorphoſibus adumbrarunt ſub figura ſerpentis Martis, qui Cadmi ſocios devoravit, ſed ab hoc rurſum occiſus & lancea ad quercum transfoſſus eſt: Hanc quercum bene obſerva.* Ita ille. Explicatio facilis eſt, ſi per ſerpentem ſolvens mercuriale, per Cadmi ſocios ſal indigitatum intellexeris, quod quidem primum ab aqua devoratum hanc poſtea occidit, mortificat & figit. Sed de *cava quercu* contendunt eruditi, aliis, cum BERNARDO *Comite*, Fontinæ involucrum, id eſt, juxta ESPAGNETUM, vas artis ligneum, ex trunco quercino, in duo hemiſphæria concava ſecto, paratum, quod ovum vitreum philoſophicum capiat foveatque, ad literam intelligentibus; aliis, cum quibus & ego facio, ipſum ſal philoſophicum, ad quod Apollo Pythius, id eſt ſulphur auri, mercurium transfigit perimitque, magis vere & philoſophice deſignantibus. Si quis enim aliquod fecit in opere tentamen, globum ejusmodi ligneum novit eſſe ſuperfluum, imo plane inutilem. O quot non patiuntur hodie ſortem ſociorum Cadmi, quos devorat & occidit artis aurificæ in corde ſerpens libido! quotus hodie inter iſtos reperitur Cadmus, qui hunc in ſinu anguem queat ſuffocare? Etiam aliquando fumivendulos Sophiſtas ſerpens ille non ad cavam, ſed triangularem quercum defixit. Quisquis ſapit, fugiet ſerpentem vorantem ſocios, devorantem opes, fortunam, tempus, honorem. Fugite ſocii, fugite, latet anguis in herba. An fauſtiores ſint, qui per ſerpentem antimonium, per Cadmi ſocios fruſta chalybis, per quercum cavam, carbones & ſalia in præparatione reguli antimonii martialis requiſita, intelligunt, ipſi viderint.

Diſce,

Diſce, quæ ſint Dianæ columbæ, quæ Leonem mulcendo vincunt, Leonem inquam viridem, qui revera eſt draco Babylonienſis, veneno ſuo cuncta interimens.

Etſi hic nondum locus ſit de *Dianæ colambis* fundamentaliter agendi, tamen aliquid præliminariter de iis eſt dicendum. Allegoria hæc ortum traxit ex deſcriptione rami aurei, quam mirabili laconiſmo ingenioſe complexa eſt Sybilla apud MARONEM, *Lib. VI. Æneid.* ubi geminæ Dianæ columbæ a Venere ſubmiſſæ, arboris ſolaris ramum,

quem tegit omnis
lucus & obſcuris claudunt convallibus umbræ,

monſtrarunt, utpote qui nullis cedat viribus, volensque duntaxat ſequatur eum, qui

maternas agnoſcit aves — — — — —
— — — *& geminæ cui forte columbæ*
ipſa ſub ora viri cœlo venere volantes.

Quod poſtea ab ESPAGNETO & PHILALETHA ad arcanum Philoſophiæ Hermeticæ opus & primæ quidem præparationis mercurii appoſite applicatum, a vulgo vero Chymicorum per fuſionem & conjunctionem reguli antimonialis cum Luna & Venere explicatum eſt, uti inferius oſtendam, ubi totum columbarum pandam myſterium. Quod autem Auctor Commentarii in ESPAGNETUM per *lucum* & *obſcuras convallium umbras* Philoſophorum ænigmaticos & caliginoſos ſermones intellectos velit, craſſioris minervæ eſt.

Communis equidem nec adeo inepta eſt ſententia, columbas

Dianæ qui noverit, ipsi esse augurio, quod illis ducibus ad naturæ sanctuarium aliquando possit pervenire. Verum non sufficit illarum cognitio, nisi & notus sit Leo viridis, sive Draco, quem nisi ex prioribus jam noveris, ingenii sane es infelicis. Nota hic saltem utriusque denominationis rationem, num forte quid luminis ex illa possis haurire. *Leo viridis* inter illas bestias est, quæ ad introitum Palatii sophici excubant, de quibus ESPAGNETUS Can. XLII. *Limen a cornupetis belluis custoditur, quæ temere accedentes non sine dispendio arcent. Earum ferocitatem sola Dianæ insignia & Veneris columbæ mulcebunt, si te fata vocant.* Ex quo patet, unum Philosophum ex altero hasce metaphoras mutuasse. Appellatur autem *Leo viridis*, ob naturam tum vegetantem, (quæ tota ejus perfectio dicitur ab *Arnoldo* VILLANOVANO) tum crudam & immaturam, cujus signatura solet esse viridis, non autem ob colorem viridem, ut putant Sophistæ, quorum Leo viridis vitriolum est.

Appellatur *Draco*, ob spiritum, quo scatet, venenosum, de quo *Isaacus* HOLLANDUS: *sunt spiritus volatiles nondum fixi, atqui hi sunt venenosi, quamdiu varios illos colores vides. Cave tibi ab eorum aëre, etenim te necaret. Babyloniensis* additur epitheton, ut ejus locus natalis significetur, nam circa Babylonem draconem hunc nasci, sunt Cosmographi qui fidem faciunt. Dicitur *cuncta veneno interimens*, quod de potentia interimendi intelligendum, non quidem ob venenum proprie sic dictum, sed ob gas sulphureum maxime elasticum, cujus vis potenter agens naturæ animali inimica est, unde gladio acuto & scindenti, item lanceæ passim comparatur, a LULLIO e.g. in Codicillo Cap. 31. *Hoc est sulphur fili, & hic Coluber & Draco devorans caudam suam, leo rugiens & gladius acutus;* cujus particulas scindentes, ob proprii Etymi defectum RIPLÆUS *Porta 3.* appellat *toxicum potentissimi furoris, quo potest nullum excogitari nocentius a pharmacopolis.*

Ejus

Ejus halitus aliquando a me incaute susceptus sanguinem e naribus excussit, & aliquot dierum cephalalgia caput feriit.

Jam vero etiam, ut quid morale addam, istæ Dianæ columbæ, sæpe viros quoque generosos, quos leones diceres, mulcendo vincunt; scilicet spe blanda obtinendi rami aurei. Prævolant, & isti sequuntur in densissimos lucos, ex quibus vix datur egressus, imo etiam ad Leonum & Draconum antra seducuntur, qualia merito appellavero Sophistarum impostorum, Mercurivendulorum, arcani arcanissimi jactatorum, Ciniflonum ergasteria & ambubaiarum collegia, in quibus non raro reperitur idiota, sacerdos, Judæus, miles, tonsor, imo anus,

Et brodiis suetus, qui pharmacopola coquendis,
Histrio, Rastricola, & pistor, agaso, faber.

Nam & hoc hominum genus vult novisse ubi crescat

Aureus & foliis & lento vimine ramus.

Verum sinamus hos errare. Redeamus nos in viam & ad rectam semitam, quam nobis infra geminæ columbæ ostendunt. Nunc vero clausulam audiamus, quam huic capiti PHILALETHA imponit:

Tandem disce Mercurii Caduceum, quo cum mira operatur, quæque sint nymphæ illæ, quas incantando inficit, si voto tuo cupis potiri.

Nullus melior est verborum interpres, quam ipse auctor. Quid ergo sit *mercurii Caduceus*, satis explicat in *Fonte chym. Phil.* ubi mercurii sophici ortum describit, quod sit vapor, spiritus, sive exhalatio tenuissima in monte altissimo, a plaga meridionali ver-

sus

ſus occidentem ſito, clauſa, quæ congelata ab aëre ſtillando per guttas decurrit in aquam limpidiſſimam, quæ ſtatim colligitur. *Eſt enim* inquit, *verus mercurii caduceus, quocum mira operatur. Hæc eſt aqua noſtra, ignis noſter, eſtque noſter mercurius & non vulgi, ſed liquor ſalis puriſſimi calidus & humidus, quem mercurium nominamus.* Ita ſatis candide PHILALETHA. Quare autem mercurii caduceum appellet, hæc eſt ratio: Mercurii baculus duplicem anguem, maſculum & fœmellam ſibi implicatos, habet. Nam inter hos invicem decertantes projectus a Mercurio baculus, mox pacem & concordiam inter illos reduxit. Ita quoque aqua ſophica, quæ fœmina, quatenus vaporem ſaturniæ vegetabilis complectitur, & maſculus, quatenus illi vis ignea ab immiſſo vinculo includitur, hermaphroditicæ quaſi indolis eſt. & ex angue alato & non alato, ſeu volatili & fixo, componitur, qui mediante caduceo in unum Draconem coaleſcunt, ut apud FLAMMELLUM figura monſtrat hieroglyphica. Cum hoc caduceo mercurius mira operatur, quia, ut PHILALETHA *Tr. de Metall. metamorphoſi* ait, ſe pro lubitu ſuo transformat & varias larvas induit. Quæ enim non ſigna, phænomena, colores, mutationes, figuræ & rerum mirandarum ſchemata tum in ſolutione, tum coagulatione fixi & volatilis apparent? ubi & nympha Beja, quaſi incantata, in Gabritii amplexus rapitur, nigredine inficitur, variasque ſubit alterationes. PANTALEON aliam ſubeſſe rationem putat, quod caduceus mercurii ſerpentibus circumdatus ſic appelletur, nempe quod philoſophicus ſpiritus noviter ex ſuo abſurdo corpore extractus optimeque lotus, eundem odorem de ſe ſpargat, qualem vitrum vel ampulla præbet, in qua ſerpentes detinentur. Verum odoratus ego ſum non ſemel mercurii caduceum, & quoque ſæpius vas, in quo per totam hyemem vivum ſine omni alimento detinui ſerpentem non adeo parvum, non ſenſi tamen ullam odoris paritatem. Hæ igitur nugæ ſunt, ut & cœtera PANTALEONIS principia mercurii conſtituentia, ut mox oſtendam. Ipſe talem

non

non videtur subodoraſſe, ſed ex alio quodam ſcriptore chymico, qui ſimile refert, fideliter excerpſiſſe. Novi ſpiritum eſſe fœtidum, imo fœtidiſſimum, unde jam ab ipſo HERMETE appellatus fuit *aqua fœtida*, & a MORIENO odori ſepulcrorum aſſimilatus. Sicuti & plures artifices de ejus præparationis primæ fœtore ſunt conqueſti. Unicus omnium loco hic teſtis eſto D. THOMAS *de Aquino*, ſeu quisquis ſit ſub ejus nomine Philoſophus, Tr. de lapide Philoſoph. *Hoc quidem opus eſt verum & perfectum, tamen tantum laborem & fœtorem, ac etiam corporis, mei imperfectionem ſum perpeſſus, ut diſponerem hoc opus nullo modo, niſi neceſſitate coactus, iterum attentare.* Sed quod ſerpentum odorem referat, ſentire nunquam potui. PANTALEONI igitur naſus fuerit ſagacior, aut alia monſtra & Dracones vaſi ſuo incluſerit, quod Corollarii loco & pro coronide libri hujus primi Curioſis nunc oſtendemus, ut pateat, quis quantusque fuerit PANTALEON, PHILALETHÆ noſtri impertinens Cenſor, & iniquus condemnator.

Emblema.
Vas philoſophicum, in quo eſt
Mercurius Pantaleonis.

Lemma.
Dictum illud Chaldæorum proverbiale:

Vas tuum inhabitant beſtiæ terræ.

Adeſto PHILALETHA. Sedet pro tribunali perſonatus PANTALEON, proh! quantus, ut ipſe dicit, παντα λυων, & te accuſat, quod tuæ ipſius fabricæ fundamentalem rationem vel neſciveris, vel ſubdole ſubticueris: Audiviſti jam ſuperius ſententiam ab eo condemnatoriam, te eſſe lapidis ſophici furem. Nunc autem fundamentum magiſterii, ad ulteriorem tui confuſionem, ſe longe melius

melius & clarius toti mundo literario propositurum, grandis ille Sophorum αὐτὸς ἔφα jactitat. Attende; juvenculus enim es, cum quo natura, grandæva matrona, nil habet commercii. Barbatus Pantaleon sedet in cathedra Dictator, & in medium adducit mercurii sophici principia. En! aperitur stabulum, ne expavescite spectatores, monstra & horrendæ in scenam prodeunt belluæ. Vid. *Bifolii metallici Cap. 3.*

Primo in medium affertur *vinculum mercurii*, certe hysteron proteron. Primo funem quærit, antequam leporem habeat; 2. *ignem mineralem naturalem*; 3. *ignem contra naturam*; 4. *Draconem Babylonium alatum*; 5. *Draconem terrestrem.* Egregium profecto chaos, cui ne quid furoris, veneni & antipathiæ deficiat, statim subjungit omnes bestias maris, deinde vultures & aquilas, postea & ipsum, ne raritatis quid deficiat, unicornu marinum. Proh qualis belluarum phalanx! quis earum erit domitor? aut quis carceri includet sophico? absint curæ, PANTALEON prudens gubernator est. Constituit illi debellandæ penitusque subjugandæ Vulcanum claudicantem, Neptunum Deum maris, & ipsum Saturnum Deum terræ. Pro superi, quam acutus Philosophus! Contestor quemlibet veritatis amatorem, an hoc non sit potius nugari, quam philosophari: an hoc sit longe melius & clarius fundamentum magisterii orbi proponere, quam fecit PHILALETHA: an hoc sit, ut ait, veritatem scientiarum posteris commendare. Tædet refutare has nugas. Dicit se non expetere, ut capita helleboro bene sint fricata, nec propterea scribere, ut asinus Bileam loquatur. Nescio an se ipsum, an nos sibi non credulos intelligat. Dico hæc saltem: PANTALEON per ista quinque intelligit vel res, si non specie, numero tamen distinctas, aut non distinctas: si illas, jam asophus est, ac primus novorum fundamentorum, quæ merito explodenda, jactor seu potius jactator, cum stolidum sit multiplicare

entia

entia sine necessitate: Si non intelligit res numero quinario distinctas, sed ad tria ista, seu potius duo aliorum Philosophorum principia tacito reflectit, impostor est, & scientiæ filium diversis duntaxat nominibus & materiarum pluralitate confundit. Et tamen talis PHILALETHAM sincerissimum, qui scapham dixit scapham, & ignem, qui revera ignis est sulphureus, & mercurii vinculum, quod sal est, & liquorem saturniæ vegetabilis, qui est mercurialis, sine omni fuco pro solis & unicis mercurii sophici principiis cum universa Philosophorum turba constituit; & licet Draconis quoque sub metaphora meminerit, non tamen eum specie aut numero distinxit ab ipso sulphure, sed ut idem esse indicaret, expresse igneum appellavit, quod est monere & docere. PANTALEON vero principia ista confundit & male distinguit, sic & male docet. Ipse LULLIUS, Philosophus alias summe invidus, etiam ad compositionem mercurii plura supponit principia, sed illa admodum eleganter distinguit. Alia enim 1. statuit principia materialia, quorum tantum duo sunt, sulphur & argentum vivum, in quorum uno ignis est naturalis, in altero contra naturam. 2. Alia facit principia demonstrativa, & illa sunt signa, ex principiis his duobus materialibus successive in decoctione emergentia, & sunt quatuor colores essentiales, veluti radices magisterii. 3. Alia porro ponit principia operationis practicalia etiam quatuor, nempe solvere, abluere, reducere & figere. Et sic ne filium artis in practica mentali aut reali confundat, & principia mercurii compositiva materialia, & ejus præparandi instrumenta, & fiendi modum, & signa debitæ præparationis, eleganter & dogmatice distinguit. Quem etiam secutus SENDIVOGIUS, principiorum omnium horum dif-

ferentias, si ullus alius, exactissime tradit in Epistolis cedro dignissimis. His igitur viris sincerissimis, ut & nostro PHILALETHÆ, adhæreat sapientiæ studiosus; fugiat PANTALEONIS dracones, fugiat ejus mare & chaos, in quo meræ sunt abyssi & præcipitia.

Prodi nunc rursus in medium tu magne PHILALETHA; salva causa tua est ex judicio omnium Sophorum. PANTALEON sua cecidit, & qui tribunal scanderat, dejectus est ad infima subsellia. Barbam ejus, qua naturam se deperire senior putat, jam rident pueri & leonis exuvias, quibus animalis Bileami aures obtexit, artificum vulgus habet pro deridiculo.

Libri I. Finis.

HISTO-

HISTORIA
MUSÆ,

QUÆ
FLORUIT & FRUCTUS LX. NUMERO PERFECTE
MATUROS SAPIDOSQUE TULIT,
GEDANI An. MDCCXLV.
IN HORTO
JO. PHILIPPI BREYNII,
C O N S C R I P T A
AB IPSO POSSESSORE,
AD
VIRUM
EXCELLENTISSIMUM,
CHRISTOPH. JACOB. TREW
MED. DOCT. & CONSILIARIUM AULICUM &c.

Musa Arabum, quæ Serapionis vulgo audit, antiquissimis jam temporibus ad hunc usque diem, torridæ Zonæ adjacentiumque terrarum incolis, variis quamvis nominibus notissima, & ob multiplices, quos Humano Generi præstat usus gratissima, circa finem demum sæculi decimi septimi curiosis Europæorum Hortis innotescere cœpit; ob culturæ vero ignorantiam possessorum suorum ultra quadraginta annos frustra exercuit patientiam; dum præter caules & folia protulerit nihil.

Tandem An. 1731. Viennæ in Austria, in Horto invictissimi quondam Herois, EUGENII Sabaudiæ Principis, floruit & quidem prima quantum constat in Europa.

Hanc secunda secuta est 1732. Carelsruhæ in famigeratissimo Marchionis Badendurlacensis Paradiso terrestri.

Tertia, Lipsiæ 1733. Hortum Caspar-Bosianum floribus suis fructibusque ornavit; cujus descriptio exstat cum figuris in Actis Erud. Lips. A. 1734. M. Aprili.

Quarta in Hollandia 1736. in cultissimo Consultissimi Viri *Georgii* CLIFFORTII Horto, Hartecampi prope Harlemum, flores pariter fructusque feliciter protulit. Cujus sane memoriam perituro nunquam & egregio condidit monumento magni Nominis Botanicus *Carolus* LINNÆUS, eique Musæ Cliffortianæ titulum inscripsit.

Quinta eodem anno quoque flores suos fructusque monstravit in Anglia, in Horto Baronetti *Josephi* AYLOFFE; teste Cl. TREW in Commerc. Litter. Norimberg. 1739. p. 50.

Sexta Anno 1738. in Horto Oehringensi Comitis Hoenloici in Franconia, mense Septembri floruit & Februario anni subsequentis fructum perfecit. Vid. Commerc. Litter. 1739. p. 42. & seqq. & p. 106. & seq.

Post hanc Musæ 1739. in Horto Brunsvicensi flores fructusque ferentis binis verbis mentio fit in Programmate funebri Helmstadiensi, Viri desideratissimi *Eliæ Frid.* HEISTERI. Vide Commerc. Litt. jam jam citati 1741. p. 108.

In

In Horto Marchionis Brandenburgico-Onoldini, Triesdorffii, in Franconia vero An. 1740. non unica Musa, sed quod observatione dignum, quinque successive octodecim Mensium spatio floruere. Vid. Commerc. Litt. 1741. p. 385. & seqq. & p. 393. & seqq.

Et hæ omnes sunt, de quibus aliquam in scriptis Eruditorum mentionem factam reperi.

Tandem etiam Gedani A. 1745. in horto meo, mense Septembri & sequentibus, insolito nostris terris Septentrioni magis vicinis spectaculo, flores copiosos & anni subsequentis Februario & Martio fructus omnes maturos exhibuit.

Hujus nunc succinctam Historiam texere Tibi, Amicorum optime, de me & Musa non tantum, sed & Musis optime merito inscribere, pace Tua constitui.

Primum Musæ specimen debeo Viro Summe Reverendo Dno de ZIETEN, Joanniti Ordinis Equiti &c. Botanicorum Mecænati. Hic, pro singulari erga me affectu, Ao. 1739. ex Horto suo, quem summa industria, nullis parcens sumtibus, colit Trebnitii in Marchia Brandenburgica, (cujus Catalogum publici juris ante aliquot annos fecit Clarissimus *Joannes Gottlieb* GLEDITSCHIUS, quondam ipsius Botanicus, nunc Professor Med. Francofurtensis) plantam Musæ unius anni mihi dono misit, quæ autem in itinere terrestri longinquo multum passa, brevi iterum meo dolore interiit.

Anno vero 1740. Consultissimus Vir *Georgius* CLIFFORTIUS, J. U. D. Botanicorum Mecænas summus, alio specimine unius anni pariter quatuor pedes circiter alto, una cum arbore Camphorifera elegantissima, ex Paradiso suo Hartecampiano Hortulum meum beavit. Hoc cum per mare iter fecerat, sanum & vegetum ad manus pervenit meas.

Ab eo tempore Musam hanc summo studio colui, quæ autem, præter folia singulis annis majora, produxit nihil. Donec Hypocaustum amplius magisque spatiosum pro ea aliisque plantis exoticis exstruendum curavi, idque eo successu, ut brevi post, anno scilicet

 licet:

licet, 1745., poſtquam folium longe ceteris minus ceu floreſcentiæ prodromum emiſerat, d. 8. Septembris conum, circiter pugni magnitudine, ex cavitate pediculi ultimi folii jam jam memorati, in quo ſpadix cum ſpathis & fructibus ſubſecuturis latebat, protruderet.

Altitudo caulis tunc erat octo pedum cum dimidio. Peripheria ejusdem prope radicem duorum pedum cum duabus unciis; in ſummitate vero tantum quatuordecim unciarum.

Folia in cacumine relicta numerabantur octo, quorum maximum ſex pedes cum dimidio longum, duos cum dimidio latum bipedali pediculo fultum. Ultimum, quod ſpadicem præcedebat folium ſupra memoratum, omnium breviſſimum, quatuor tantum pedes longum cum pediculo dimidii pedis.

Spadix ad quatuor pedum longitudinem excreſcebat, præ gravitate deorſum, & quidem, ut in Cliffortiana, obſervante LINNÆO l. cit. p. 34., verſus plagam boreali orientalem reflexus, ei, cujus figuram egregiam in Muſa Cliffortiana exhibet, plane ſimilis, ſed major & robuſtior.

In ſpadice obſervabatur primo folium ſpathæforme LINNÆO dictum, quod ex folio & ſpatha mixtum videtur, eo etiam a ceteris diverſum, quod non ut illa ex radice plantæ, ſed ex ipſo ſpadice, quemadmodum & ſpathæ omnes, originem ducebat.

Hoc ſucceſſive per intervalla ſequebantur ſpathæ, quarum prima erat floribus caſſa; ſex vero ſubſequentes floribus fœcundis, a LINNÆO hermaphroditis femininis dictis, refertæ ſequenti ordine:

Spatha 1.	Floribus caſſa	. . . A. 1745.	. Septembr.	17.
2.	Floribus XI.	. . . .	. .	19.
3.	. . . . X.	. . . . . .	.	22.
4.	. . . . X.	. . . . . .	.	23.
5.	. . . . X.	. . . . . .	.	25.
6.	. . . . IX.	. . . . . .	.	26.
7.	. . . . X.	. . . . . .	.	27.
	LX.	Flores fœcundi, quorum fructus omnes,		

tribus

tribus exceptis, quos immaturos decerpsi; ad perfectam successive pervenerunt maturitatem, a 28. Jan. anni 1746. nimirum usque ad finem Martii.

Hisce demum succedebant spathæ ultra quadraginta sensim minores, singulæ flores infœcundos seu abortientes, hermaphroditos masculinos LINNÆO dictos, plus minus decem habentes.

Terminabatur spadix tandem in parvulum conum atro purpureum, ex meris exiguis spathis compositum, qui tandem cum integro spadice exarescebat.

Flores tam fœcundos, quam infœcundos in mea Musa ejusdem plane structuræ inveni cum iis, quos sæpius laudatus LINNÆUS quam accuratissime descripsit & delineavit in Tractatu aliquoties citato. Constabat nimirum Flos ex duobus petalis, sive, ut cum LINNÆO loquar, ex unico petalo & uno nectario, sine omni perianthio, staminibus vero sex cum germine & stylo præditis. Prouti fusius apud LINNÆUM videre licet l. c. pag. 14. Unicum florem inter fœcundos deprehendi e duobus perfectis nectariis juxta se invicem positis, cum totidem staminibus, ut solent, reclinatis, suis apicibus præditis, unico licet tantum petalo ceterisque staminibus quinque cum stylo, ut in ordinariis, constantem. Maximi flores fœcundi cum germine, non enim omnes ejusdem erant magnitudinis, octo uncias longi; infœcundi vero vix tres superabant. Hi versus extremitatem spadicis magnitudine decrescebant; ceterum figuris & descriptioni LINNÆI exacte respondentes.

Fructus denique ultimis Januarii anni 1746. diebus maturescere incipiebant, quod ex colore, quem contrahunt, eleganter flavo seu citrino colligitur; Februario & Martio vero omnes successive perfectam maturitatem adepti sunt. Hi, nisi tempore decerpuntur & comeduntur, maculas nigricantes ingratas contrahunt & corrumpuntur. Plurimi quinque habebant angulos, ita tamen, ut semper tres præ reliquis eminerent. Quidam erant quadrangulares; pauci triangulares. Fere omnes incurvabantur, quidam tamen

magis

magis quam alii; plurimi lunam fulcatam figura repræſentabant. Majores fructus ſex, ſeptem usque ad octo, minores vero vix quinque uncias longi erant. Plurimorum pondus erat trium unciarum, quamvis pauci quidam ad quatuor uncias aſcendebant; non nulli autem, ſexti inprimis ordinis, non ultra ſesquiunciam attingebant. Quorum pondus trium unciarum, horum medulla, detracta cute, duarum tantum erat. De ſapore diverſa ſunt lata judicia, dum alii eum multum prædicarunt, alii vero eum tanti non fecerunt. Quantum ad me attinet, mihi hic tam crudus, quam cum butyro recenti, cujus loco Guineenſes oleo palmæ utuntur, frixus palatui ſane pergratus videtur; quamvis Ananaſſæ reginæ fructuum nulla ratione æquiparandus. Nauclerus quidam, cui fructus maturos monſtravi, me certiorem fecit, eos illis, quos olim in Guinea & India Occidentali ſæpius obſervaverat, plane fuiſſe ſimiles, quamvis ſaporis gratia aliquantulum inferiores; quod certe mirum non eſt.

Semina in fructibus diſſectis reperi nulla perfecta, ſed ſaltem, ut alii quoque obſervarunt, eorum rudimenta. Interim Clariſſ. LINNÆUS litteris Upſalia d. 5. Maji anni curr. ad me datis ſequentia refert: Accepi ſemina Muſæ e Capite bonæ ſpei; erant hæc magnitudine ſeminum Viciæ ſativæ, rotunda & fere orbiculata, parum trifariam compreſſa, tuberculis undique ſcabra, baſi excavata in hemiſphærium, e cujus centro ſtylus, ſeu filamentum breviſſimum, colore cinerea. Optimam fructus figuram cum deſcriptione exhibes ipſe Vir Clariſſime in Commercio Litter. Nor. anni 1739. Tab. II. Fig. 15. 16. 17. & p. 107.

Initio Aprilis poſtquam fructus omnes e ſpadice decerpti erant, caulis plantæ vero cum foliis & ſpadice magis magisque langueſcere & marceſcere cœperat, ſpadicem abſcindendum & brevi poſt etiam caulem ipſum tres digitos ſupra terram transverſim diſſecandum curavi, ut interna ejus facies & ſtructura paterent.

Caulis diameter erat 7. unciarum, partim ex pediculorum baſibus lamellatim ſe invicem amplectentibus, partim vero in meditullio

ditullio nimirum ex caule proprie dicto e radice octo, cujus ipse spadix tantum productio est, constans. Hic solidus quidem, sed cultro facile instar radicis rapæ cedens, coloris erat albi, in medio non nihil pallescentis, trium unciarum secundum diametrum crassitici. Hunc lamellatim pediculorum bases circum circa ad duarum unciarum latitudinem amplectebantur. Foliorum bases singulæ, dimidium diametrum caulis proprie dicti investientes, semiunciam fere in medio crassæ, sensim versus latera tenuiores reddebantur, componebanturque ex duabus membranis parallelis, quæ aliis membranulis secundum longitudinem excurrentibus & ad perpendiculum positis, septaque transversa tenuiora adhuc regulariter admodum ordinata continentibus, connectebantur, ita, ut ex meris cellulis, sive alveolis fere cubicis & vacuis eleganter ordinatis constare viderentur; erant autem alveoli maximi quatuor circiter linearum.

Pars caulis ad radicem relicta sensim cum radice subjecta primaria putrescere & perire observabatur. Qui autem prodierant novi stolones quatuor relicti, non nulli enim studio abscissi erant, eo lætius & intra paucos menses ad insignem excreverunt altitudinem, ita ut maximam anno proximo flores fructusque editurum sperem. Aliam plantam ex eadem Musa servo biennem, quam certe proxima æstate hymeneum celebraturam dubito nullus.

Habes hic Vir, Excellentissime, promissam tibi Musæ meæ Historiam; succinctam quidem, sed tamen quædam, quæ observatione digna magis visa sunt, ab aliis non relata, continentem. Clarissimi LINNÆI Historia Musæ Cliffortianæ cum additamentis in Horto Cliffortiano p. 467. & 468. supplebit a me omissa; quibus, quæ in Actis Erud. Lipf. Auctore Anonymo, & quæ Te auctore in Commercio Litterario supra citatis reperiuntur, addenda sunt. Hi tres enim soli sunt, qui de Musa ex professo egerunt.

Nolo tamen quis credat, omnia quæ circa nobilissimam hanc Plantam dici possunt, jam exhausta esse. Ego enim eam tam mirabi-

rabilem & omnia circa eam tam notatu digna reperio, præsertim circa vegetationem, quæ ex hac sola magnum lumen fœnerari potest, qualem vix ullam aliam novi. Neque minus mihi ad extollendam Omnipotentis, Sapientissimi & Benignissimi Creatoris gloriam videtur apta.

Antequam vero hic pedem figam, unicum addam Corollarium. Clarissimus LINNÆUS & Tu Vir Optime non minus ipse, de variis admodum figuris florum Musæ a variis Auctoribus observatis & descriptis multum soliciti & incerti videmini, quid de iis judicandum sit & statuendum. Nec diffiteor, me quoque initio circa hanc materiam fluctuasse. Postquam vero omnia solicite perpendi, & meam florentem Musam diligenter examinavi & cum Cliffortiana ceterisque, quæ in Europa floruerunt & descriptæ sunt, contuli, haud difficulter colligere valui:

Figuram Floris Musæ, prouti a LINNÆO describitur & delineatur, esse solam vere naturalem & essentialem, adeoque characteristicam; ceteras vero, imprimis Musæ Horti Caspar-Bosiani in Actis Erud. Lips. l. c. & Horti Oehringensis in Commerc. Litter. anni 1739. p. 51. descriptas & depictas, producta tantum esse luxuriantis naturæ & flores monstrosos, ideoque non species diversas sed tantummodo varietates constituere; quemadmodum in multis floribus, qui pleni dicuntur, contingit. Forte autem hæc ipsa Musa lusui naturæ hoc passu, præ aliis plantis, maxime subjecta est. Quamvis exempla florum aliarum etiam plantarum in promptu sint, qui dum pleni redduntur adeo immutantur, ut characteristicæ notæ floris speciei ordinariæ frustra in pleno flore quærantur, e. gr. Aquilegia, Cardamindum &c.

D. D.

D. D. JO. MITCHELL
DISSERTATIO BREVIS
DE
PRINCIPIIS BOTANICORUM
ET
ZOOLOGORUM
DEQUE NOVO STABILIENDO NATURÆ RERUM CONGRUO,
CUM
APPENDICE
ALIQUOT GENERUM PLANTARUM RECENS CONDITORUM.

AD

VIRUM CELEBERRIMUM

PETRUM COLLINSONUM

REGIÆ SOCIETATIS LONDINENSIS SOCIUM

EX VIRGINIA

TRANSMISSA

ET HUJUS FAVORE CUM

D. D. CHRIST. JACOB. TREW

COMMUNICATA.

DISSERTATIO.

§. I.

Primum principium & ipsum quasi fundamentum botanices & zoologiæ videtur generum cognitio, seu scientia ex omnibus notis speciebus illas conjungendi, quæ plurimis primariis & naturæ maxime propriis attributis conveniunt, illasque separandi, quæ ab iisdem discrepant. Sed non obstantibus tot tantorum hominum arduis laboribus nondum rite innotuit, neque inter diversos convenit, quæ plantæ aut quæ animalia ejusdem generis censenda sint, multo minus, quæ vel quot attributa convenientiæ genericæ tesseram naturalem constituere debeant. Id quod exinde proficisci mihi videtur, quod nulla proponant certa & demonstrata principia, neque ulla ipsis innotescant experimenta, nec ullus modus capiundi experimenta, ex quibus (ut in aliis omnibus de rerum natura scientiis) sua principia deducere & demonstrare debebant, & ad quæ tanquam ad sacram anchoram in re dubia confugere iis liceat. Variorum dissentientes admodum opiniones vel inter semet ipsas vel cum rebus ipsis conferenti abunde id patebit; idque præterea, quod duo systematici, ejusdem systematis asseclæ iisdemque principiis imbuti, de generibus aliquot plantarum atque animalium, longe secus sentiant: utcunque enim genera circumspecte & caute definiamus, plantas tamen atque animalia genere convenire, quæ charactere generico dato aliquatenus discrepant, & vice versa, iis bene notum est, qui scientiam ex ipsa natura potius, quam ex libris, addiscere satagunt. Hæc discrepantia, utcunque levis, dissensus auctorum & miræ confusionis, nisi & errorum gravium, caussa est & semper erit: in generum enim characteribus tradendis vel excessu vel defectu plerumque peccatur, ne dicam quod characteres ab hac vel illa parte pro arbitrio petantur, unde quædam ab aliorum consortio, præter naturæ manifestum

nifeſtum inſtitutum, excluduntur, alia e contrario admodum diſſimilibus conjunguntur, haud ſine naturæ tortura. Quantum enim ego ſuſpicor, ut palam fatear, ſyſtematici res naturales ſui potius ſyſtematis legibus, quam ſyſtemata ipſa rerum naturæ accommodaſſe videntur; neque id iis vitio vertent, vel ipſos tarditatis inſimulabunt, qui operis difficultatem ex ſcientiæ multiplici objecto & imperſcrutabili rerum natura natam, cognoverint. Hinc vero addiſcant, majorum placitis, vel recentiorum inventis, haud adeo arcte adhærere iisque penitus acquieſcere, quin potius omni induſtria contendere & omnem movere lapidem, ut præclara ars quotidie promoveatur, quamdiu primum ejus principium & ipſum quaſi fundamentum vix dum ſtabilitum fuerit.

§. II.

Ut vero aſſerti veritas liquidius conſtet, perpendamus paulluſum principia, quibus ſua ſyſtemata ſuperſtruunt Botanici probatiſſimi, & duo tantummodo eſſe diverſa, ex quibus hi convenientiæ genericæ indicia petunt, ſtatim patebit: Ex convenientia ſcilicet in plurimis attributis, vel in partium fructificationis ſtructura. Qui priorem ſententiam retinent, inde eam tueri volunt, quod plantæ iſtæ, quæ plurimis attributis inter ſe congruunt, genere quoque manifeſte & ſine dubio conveniant, id quod plerisque eſt in confeſſo & pro comperto receptum; cui ſententiæ haud renuo, quippe quicquid natura rerum in ſe ſit, nobis tantum eſt congeries omnium eorum attributorum, quibus quæque res induta eſt; in eis vero, quæ plurimis attributis diſcrepant & quæ nihilominus ſub eodem genere militare cenſentur a plerisque, vel quæ attributis illis inter ſe conveniunt, ad diverſa tamen genera referuntur, nondum rite innotuit, neque convenit, neque unquam indicare forte valebunt, quousque hæc diſcrepantia generica, an ſpecifica, ſit cenſenda, ratione habita ipſius naturæ potius, quam ſyſtematis, ſeu ſententiæ botanicorum. Præterea in methodo plantarum condenda, eaque certa &

facili reddenda, haud adeo arridet attributorum plurimorum investigatio, ac unius vel plurium e maxime propriis electio, convenientiæ in plurimis quasi indicium: & proin hujus systematis fautores, quando ad characteres genericos imponendos deventum sit, quæ, vel quot, attributa convenientiam in plurimis, i. e. genericam, constituere debeant, incerti semper hærent & in diversas sententias distrahuntur parum sibi constantes, adeo, ut, etiamsi ingenii quodam acumine ad botanicen quasi efformato plantas similes conjungere sæpe norunt, hanc tamen suam scientiam alios docere nequeant, neque ulla inconcussa & certa principia proponere.

§. III.

Incommoda inde (§. 2.) nata bene callentes doctissimi quique hujus ævi, aliorum attributorum nullam fere rationem habendam volunt, præter ea, quæ in sola fructificatione ejusve partium structura sita sunt, quibus quæ congruunt, genere quoque convenire, esse censenda: quorum systemata ideo ceteris palmam facile præripuere, quod in oblata planta, quæ attributa perpendenda sint, quæve partes excutiendæ ad genus investigandum, sine hæsitantia statim cognoscamus, quum ex variis plantarum attributis pauca eligantur ad propositum maxime facientia. Ipsis tamen merito objicitur, convenientiæ genericæ tesseram naturalem ab omnibus stabilitam esse convenientiam in plurimis attributis, quam nequaquam semper indicare fructificationis partium structuram, omnes tandem agnoscunt, qui plantas ipsas examinarunt. Sed præterea hujusmodi systemata, a fructificatione petita, iisdem incommodis laborant, iisdem vitiis sunt obnoxia, quibus præcedentia: uti enim partes fructificationis plurimæ sunt, & neque demonstratur, neque constat, quæ partes essentiales sint, vel etiam maxime essentiales, ad har. affinitatem vel differentiam genericam determinandam, nunquam dilucide exposuere neque consensere,

ſenſere, quæ & quot fructificationis partes in generibus naturalibus definiendis admittendæ ſint, quæve excludendæ. Unde quidem tot fere principia & ſyſtemata habemus vel habere poſſumus, quot ſunt partes fructificationis harumque variæ combinationes, in quibus ut unusquisque ſui juris eſt, & nullis ſancitis detinetur legibus, tanta oritur, vel oritura mihi videtur ſcientiæ perturbatio, ex hac principiorum & ſyſtematum diverſitate, quanta orta fuit ab ipſius multiplici objecto, utpote quam potius augent, quam imminuunt novis effingendis. Botanici enim plurimi, illicita quadam libidine & culpanda potius licentia, quam ſanis artis legibus, omnia pervertunt majorum inventa, claſſes, tribus, genera, ſpecies, nomina tranſmutant, confundunt & ſeparant ad libitum, regulasque tradunt de ſcientia denuo ad ipſorum mentem condenda, quaſi nunquam condita fuiſſet, &, quod ſane pejus, hæc omnia ſui ſyſtematis regulis potius, quam naturæ legibus, congrua reddunt. Cuinam, quæſo, conceditur hujusmodi effræna poteſtas? ſi uni, nonne & alteri? unde certi quid & firmi ex fictis hiſce principiis nunquam reperiundum videtur, licet nihil magis ſit deſideratum. Ineffabili huic incommodo ut manus medicas admoveret quidam coryphæus, ſummo deſiderio ſperarunt & flagrarunt omnes, voti licet nondum compotes; at neque lubet, neque oportet, ducem quemcunque ſequi, præter ſolam naturam: iſtiusmodi itaque ducis tantam rationem homines ſemper habebunt, quantam ipſe habuit naturæ, quandocunque naturam penitius paullo indagare ipſis conceſſum fuerit.

§. IV.

Adhæc porro concedamus, principium quodvis, ab una quacunque fructificationis parte, vel ab omnibus ſimul ſumtis petitum, ab omnibus recipiendum eſſe; attamen, in tanta rerum variabilium copia, tanta occurrit ſeu formæ ſeu ſtructuræ diverſitas, ſive in numero, ſive ſitu, figura vel proportione, idque in plantis, quas,

quas, omnes consentiunt, vel plurimi opinantur, ad idem genus pertinere, ut impossibile ferme sit (saltem adhuc nunquam præstitum in tot tantisque conaminibus) characteres genericos effingere species omnes ejusdem generis includentes, diversi vero excludentes, adeo, ut, si quando (quod sæpe evenit) plantæ congeneres fructificationis partium structura discrepent, vel generis alieni conveniant, nullo alio modo conjicere, multo minus periclitari liceat, an differentia ista generica sit, an specifica tantum, quam, hujus vel illius botanici sententiam seu conjecturam adducendo, a natura forte discordantem, qua quæso acquiescet, modo rem ipsam explorare liceret? Quod enim experientia didici, ut palam fatear, vaga & quasi ludens natura in tam abundantis rerum copiæ sive numero sive proportione, situ vel figura, ad certas & constantes sine exceptione regulas vix ac ne vix quidem reduci potest, vel verbis quibuscunque, multo minus iconibus exprimi, unde mutabilia semper, sæpe falsa, principia exinde desumta, mutabilia vel absurda systemata hisce principiis superstructa in damnum haud leve bonæ & præclaræ artis. Præterea vero principium hocce fructificationis nullam rationem habet aliorum plantæ attributorum, quæ æque & forte magis necessario indicio esse possunt hujus affinitatis vel differentiæ genericæ, quantum nos novimus: certe unusquisque, qui naturam ducem sequi cupit, posthabitis systematibus quibuscunque, cum cl. RAYO sponte agnoscet faciem externam & habitum quendam proprium, in plantis & animalibus adeo conspicuum & notabilem, in genere determinando observatione dignissimum esse, utcunque a systematicis hodiernis susque deque habitum ob nullam aliam rationem, quam quod haud ipsis lubet, vel haud convenit, ullam ejus rationem habere: quamobrem botanici huic principio per omnia arcte adhærentes apud plerosque in suspicionem venere aliena consociandi, si non & cognata separandi.

§. V.

§. V.

Eſt vero & aliud nonnullorum placitum hic loci imprimis notandum & rejiciendum, qui exiſtimant, nihili vel ſaltem haud tanti eſſe characterum naturæ rerum convenientium indagationem, modo plantas vel animalia commode digerere poſſint methodo ad docendam vel addiſcendam facili. Hi ſane in ipſo limine methodi & principiorum ſtabiliendorum errare videntur: quorſum enim valet cognoſcere, plantam hoc vel iſto genere cenſeri, niſi idem ſtatuerit natura? Tanti ſane intereſt inter characteres rerum veros naturales, eosque artificiales & factitios, cognoſcendos, quanti intereſt inter ipſam naturam ac hominum de ea opiniones vel inſomnia cognoſcenda: hinc præclare concludit cl. LOCKE: *So that vve may truly ſay, ſuch a manner of ſorting of things, is the vvormanship of men. Underſtand. L. III. c. 6. §. 36.* (*). Si vero ipſis lubuiſſet, naturam ipſam experimentis indagare potius, quam ſyſtematibus ſuis factitiis explicare, genera rerum inveniſſent ab ipſo creatore potius, quam hominibus, efformata, tumque omnes eundem ducem ſequuti eodem tendiſſent & invicem conſenſiſſent; quod tamen eo difficilius eſt, quod nihil æque imperſcrutabilis rerum eſſentiæ cognitionem poſcit, ac earum in ſua genera naturalia diviſio, quod bene callentes botanici de hac rerum eſſentia, ipſis plane imperſcrutabili, haud adeo ſolliciti methodum tantum tyronibus docendis & evitandæ confuſioni potius, quam naturæ rerum docendæ, accomodatam excogitarunt per notas quasdam plantarum externas, interiorem ipſarum naturam minime exprimentes, neque ab ea neceſſario ſæpe provenientes. At neque ego is ſum, qui rerum eſſentiam dictam inveſtigare velle videar, ad quod requiſitum ingenii acumen mortalibus minime conceſſum credo; quicquid vero de ipſa nobis ſcire licet, experi-

(*) i. e. Ita ut veriſſimum ſit, ejusmodi methodicam rerum diviſionem, opus eſſe hominum. De intellectu L. III. &c.

undo, quid natura faciat aut ferat, id unicum nobis innotescit, quodque haud adeo lubrico nititur fundamento, ac hominum pura puta opinio: hujus itaque experiundi modum rerum affinitatibus & differentiis indagandis accommodaturus sum. Quicquid enim a systematicis promissum vel præstitum sit, caremus adhucdum firmo quodam principio, seu tessera aliqua naturali, experimentis (si fieri potest) demonstranda, quæ nobis detegat, quid sit rebus naturalibus inhærens & necessario ab illarum natura emanans, quo ejusdem vel diversi generis illas effinxerit ipsa natura, & quæ nota externa id nobis indicet, hoc opus hic labor est.

§. VI.

Quandoquidem itaque botanicorum & zoologorum principia adeo sint incerta, mutabilia, sive a natura rerum aliena, aliud quoddam naturæ congruum & rerum cognationem luculentius exprimens & probans investigatu necessarium semper existimavi, & ad quod, utpote certum & constans, omnes deligandi sint. Cui inveniendo ansam præbere videtur consideratio eorum, quæ rebus naturalibus maxime essentialia sunt & per quæ ad mutua officia invicem præstanda apta deveniant. Inter omnia vero, quæ plantis & animalibus essentialia habita fuere, seu necessario illis accidere videntur, nil aliud certi fere reperio, præter semen generandi, hincque sui simile procreandi facultatem: etiamsi enim quid maximi momenti in fructificatione plantarum cum aliis videam quoad illarum affinitates & differentias; partium tamen structuram seu formam vagam & incertam sæpe reperio. Quandoquidem itaque adeo est incerta partium forma, harum usum seu actionem perpendamus, quam solam minime vagam vel fallacem pronunciare licet, quippe constanter eundem hinc effectum natum videmus, seminis scilicet generationem & sui similis procreationem. Hanc mihi considerationem primo suggessere animalia & suggestam illustrant: in hisce siquidem videmus plurima diver-

sa.

ſa coëuntia ſe mutuo impraegnare; hæc pleraque ad idem genus pertinere perſuaſum mihi habeo, quantumvis rei naturalis ſcriptores ad diverſa diſtrahant, uſus recepti potius quam naturæ ipſius ſtudioſi: ita equum & aſinum ſua natura ad idem genus animalium pertinere, autumo, cujus certiſſimum indicium eſt ipſe mulus ab utroque productus: quorſum enim valent ſtatura, ignavia, tarditas, aurium vel caudæ longitudo, vel jubæ forma ad aſinum ab equo, quoad genus, diſtinguendum? hæ mihi notæ videntur ſpecificæ potius, quam genericæ, utpote in variis ſpeciebus mutabiles, iisque potius caſu evenientes, quam neceſſario illarum naturæ accidentes: hæc enim mutua fœcundatio, hæc mutua officia earum naturæ adeo eſſentialia propinquiorem longe demonſtrant affinitatem, quam partium quarumcunque mutabilium & accidentalium forma, utcunque aliena, remotam diverſitatem. Hincque ſane zoologi ſyſtematici eundem errant errorem, iisdem vitiis ſunt obnoxii, quibus ipſos botanicos eſſe ſuperius eſt oſtenſum.

§. VII.

Quousque vero hæc mutua fœcundatio diverſorum animalium extendatur, vel progredi queat, nondum rite demonſtrarunt Zoologi, an ſcilicet genere æque ac ſpecie manifeſto diſcrepantia animalia, conſtante lege naturæ, ſe mutuo coitu fœcundent; liceat tamen impræſentiarum de hujusmodi prolis natura conjectando experimenta ipſa præcurrere: utcunque enim ſit, an ſe invicem fœcundent, nec ne, prolem exinde plane diverſam ab iſta, quæ a congeneribus gignitur, quis non videt? Ejusmodi prolem ab ἑτερογενέσι & ἀσυγγενέσι ſi ullam genitam, monſtroſam certe vel hybridam pronuncio: ita v. g. D. D. SHAW in itinere Africano mentionem facit animalis hybridi, ab aſino cum vacca coeunte geniti, Mauritanis Cæſarienſibus *Kumrah* (*) dicti, a quo parum

bb 2

(*) editio Anglicana in fol. p. 239. edit. Gallica 4. p. 309.

rum differt vulgo dictum *Gimar*; utinam sane animalis proprium habitum & partium structuram descripsisset (quæ in decerptis ab ejus operibus neutiquam reperio,) ex quibus ipsius & aliorum ejusmodi notas diagnosticas certo colligere liceret, modo tale ita productum constanter reperiatur, de quo sane ancipitis sum sententiæ; sed qualecunque sit prædictum *Kumrah*, & si qua alia ejusmodi, neque animal naturale, neque mulus, sed hybrida, mihi audit, quem partium structura vel officiis a mulo, inter congeneres equum & asinum procreato, differre nemo, quod credo, dubitabit. Sed quæ sint notæ diagnosticæ, hybridam a mulo distinguentes, avtoptis decernendum relinquo; sufficit, præsenti instituto tales notas dari avtoptis manifestas, quæ an dentur, nec ne, quis negare audeat sine accuratius instituto partium earumque officiorum examine? hasce vero notas in organorum generationis structura vel officiis, ut in mulis, petendas hariolor, quas tamen exinde perquirendi nondum mihi oblata est occasio. Quod superius de hybridis & mulis diximus, dictum puta de Leo-pardo, Camelo-pardali, Lyco-panthera, Lupo-cane, Cane-vulpe, Ariete-capra &, (si modo tales sint) Cane-fele, Papio-homine, aliisque similibus mulis, hybridis & monstris passim ab auctoribus commemoratis; de quorum tamen plurimorum contra naturæ leges (quatenus apparet) productorum existentia, vel saltem constante & naturali productione diu multumque dubito.

§. VIII.

Quum itaque abunde constet, plurima specie diversa animalia se mutuo coitu fœcundare posse prolemque exinde vivam & vegetam procreare, hanc se invicem fœcundandi potentiam, affinitatis vinculum naturale, fœtumque inde productum hujus affinitatis signum externum statuo, quæ affinitas diversa erit pro fœtus istius natura avtopsia dignoscenda, adeo, ut, quæ mulum gignunt, genere censeantur eodem, quæ vero hybridam, monstrum, vel nullam prolem procreant, genere diverso. Ita v. g. asinus & equus,

ani-

animalia ſpecie diverſa , mulum , conſtante lege naturæ, mutuo coitu maris cum femina ſemper gignunt & proin genere eodem ſtatuantur ; ſi vero taurus & equa prolem ullam gignant (de qua dubito, an ſit partus naturalis & conſtans) hybridam iſtam vel monſtroſam , ſaltem ab ipſo mulo quadantenus diverſam, & notis propriis dignoſcendam , hariolor : quare equum & taurum ad diverſa genera revoco , cujus indicium eſt ejusmodi hybrida proles, ſi ulla , quod ſignum multo certius & conſtantius , quam forma quæcunque, mihi videtur. At neque me latet, philoſophos nonnullos hanc fœcundandi potentiam , ad genera animalium diſtinquenda, olim excogitaſſe , quam tamen ſuam hypotheſin ipſi rejiciunt, quia ultra congeneres, ut ad equum, bovem & aſinum , hæc potentia extendatur ; hi vero ſolam ipſam potentiam, haud diverſimodam progeniem inde productam, pro ſigno cognationis agnovere , quam progeniem , ni fallor , diverſam inveniſſent in animalibus diverſo affinitatis gradu cognatis (quæ proin ſignum hujus diverſitatis commode ſtatui poteſt) niſi , ex præconcepta quadam opinione, omnia animalia mulos generantia , ut equum & aſinum , genere diverſa ſtatuiſſent, unde tot eſſent genera, quot ſpecies animalium; uti vero quædam longe proximiore affinitate ſunt conjuncta, quam alia, hujus propinquitatis naturalia vincula & externa ſigna detegere , ex forma & aliis accidentibus, avide cupierunt & deſudarunt Zoologi omnes, fruſtra tamen adhucdum.

§. IX.

Ad hanc vero noſtram hypotheſin ſtabiliendam obſervationes & experimenta plurima, nullibi , quod ſciam, capta neque ab uno homine capiunda, neceſſaria eſſe , haud inficias eo ; de quorum quoque ſucceſſu dubitabunt forte nonnulli, qui nobis objicient , animalia quædam genere diverſa, ut taurum & equam, ſe invicem fœcundare prolemque gignere , de cujus prolis natura nondum conſtat; neque ſane ego , inopia obſervationum & rerum

 obſer-

obſervandarum preſſus, hiſce ſatisfacere poſſum. Ulterius vero urgeri poteſt, ſemen maſculinum in utero quocunque, æque ac proprio, ut ovum in arena calente æque ac nido materno, in genituræ excluſionem foveri, & ad eandem maturitatem & perfectionem perduci poſſe; an vero hoc probabile videtur? certe qui diligenter ſecum animo reputaverit & debite perpenderit, multiformem organorum genitalium fabricam, diverſum ſæpe horum officium, modum ipſius coitus diverſum, animalculi in ovum femineum ingreſſum vel intimam unionem, diverſa tempora, quo eadem utero gerunt, varios modos, quibus utero adhæret & ibi nutritur fœtus, fœtuum numerum horumque cum matre ſanguinis communionem, & excluſionem in diverſis & præcipue genere alienis animalibus, mirabitur potius muli a congeneribus productionem, quam ſimilem prolem ab alienis expectabit. In muli enim productione ſemen hocce maſculinum in utero, proprio haud adeo abſimili, nutritum in fœtum excreſcit longe diverſum ab eo, quem enixa fuiſſet femina propria; quumque femina congener ſemini maris talem inducat metamorphoſin, nonne credibile videtur, in femina alienigena hanc immutationem tantam futuram, ut fœtus tandem nullus excludatur, vel a priore prorſus diverſus, monſtrum vel hybrida? quod rationi adeo conſonum pro demonſtrato aſſumam deficientibus ipſis obſervationibus, cujus tamen veritate nititur tota noſtra hypotheſis. Neque ipſæ obſervationes adhucdum factæ huic noſtræ ſententiæ repugnant: ſiquidem frequenter videmus, beſtias & aves plurimas, immo homines ipſos, turpe dictu, hujus criminis reos convictos, libidine furentes, in alia rapi & appoſite ſatis coire, nulla ſubſequente progenie.

§. X.

De convenientia ſpecifica animalium ex eodem hocce principio liquido magis conſtat: quæcunque enim diverſa prolem fœcundam & proliferam gignunt, ſeu ſpeciem propagare valent,

ſpecie

ſpecie minime differre, ſed accidentibus tantum variare, ſint cenſenda. Huic noſtræ ſententiæ cum aliis adſtipulantem invenio cl. RAYUM, botanices & zoologiæ judicem æquiſſimum, qui in tractatu de creatione hæc habet: „ *I reckon all dogs to be of one ſpecies,* „ *they mingling together in generation, & the breed of ſuch mix-* „ *tures being prolifick* (*), p. m. 21. „ Si itaque ex prole animalium certiſſimas notas habemus convenientiæ & diſcrepantiæ ſpecificæ, quidni & convenientiæ vel diſcrepantiæ genericæ notæ exinde petendæ ſunt? quando enim videmus tantam diverſitatem in genitura animalium diverſorum, nonne abunde patet, diverſa affinitate, naturæ vinculo, hunc in modum generantia devinciri? præterea quando videmus, animalia plurima, utcunque accidentibus nonnullis diſcrepantia, ſpeciem tamen inter ſe propagare & conſervare, iſta proculdubio quam proximo affinitatis gradu, i. e. ſpecie, cognata ſunt habenda, & rurſus, quæ inter ſe prolem procreare valent, ſterilem tamen, proxime ſubſequente cognationis gradu, i. e. genere, ſunt conjungenda; dum e contrario, quæ ejusmodi prolem nullam vel diverſam producunt, diverſo affinitatis gradu & proin haud genere cognata videntur: quippe quod organa naturalia & maxime eſſentialia, diverſis accommodentur officiis, ſi non & diverſa gaudeant ſtructura. An vero ulterius hic progredi liceat, eaque pronunciare ὁμόφυλα, ſeu ex eadem tribu, quæ hybridam prolem procreant, eaque tribu diverſa, quæ nullum vel monſtroſam gignunt, ſine experimentis determinare nolo, ne nimium meis conjecturis favere videar, etiamſi neque hoc rationi alienum videatur, modo talium conſtans & naturalis ſit productio, quod tamen nondum rite demonſtratum video. Ex hiſce principiis ſpecies animalium contrahendas eſſe autumo; quouſque vero hoc ſuccedat, experimenta interdum & autopſia docebunt. Ita v. g.

(*) i. e. Omnes canes unam eandemque conſtituere ſpeciem cenſeo: in generationis namque opere commiſcentur, fœtusque ex hac commiſtione oriundi ſpeciem propagare poſſunt.

v. g. Dama Virginiana Ray. synop., animal a vulgari Europæa specie minime differre mihi videtur, utcunque magis concinna & compta corporis forma, pernicitate, colore & lævore cornuumque ramis cervus ab hac discrepet; idem quoque suspicor de vulpe minore grisea, lepore parvo rufo, perdice exigua, sciuro nostro griseo & rufo, castore nostrate, vulgo Canadensi, aliisque plurimis animalibus Americanis, id quod obiter moneo.

§. XI.

Hæc hactenus de animalibus, pauca sequuntur de plantis, quarum eadem omnino ratio est, eadem affinitatis vincula, propterea quod eodem generationis modo gaudent, secundum MORLANDI doctrinam, a GEOFFROY, MILLERO, BRADLEYO, LOGGANO aliisque postea comprobatam, ex quorum observatis sequentia postulata, pro demonstratis assumam, sique haud adeo certe & indubie demonstrata sint, iis ulterius probandis & dilucidandis operam ut navent botanicos obsecro. 1) Plantas organis generationis masculinis & femininis in eundem usum donari, quibus animalia; 2) plantas, quas speciei ejusdem esse unusquisque sine dubio statim agnoverit, se mutuo fœcundare & prolem proliferam producere. Probavit id in brassicis MILLERUS, Act. Philos. & in plantis aliis bene multis, præsertim hortensibus, quotidie videmus; quidni itaque eadem consideratio locum habeat in eis speciebus, de quibus dubium? certe naturam in similibus sibi semper similem videmus. Si itaque innumerabiles hæ plantarum varietates, botanicis negotium facessentes, sæpe, si non semper, a mutua fœcundatione oriuntur, quod, quæso, clarius indicium vel certius signum harum varietatum desiderari potest, quam hæc se mutuo fœcundandi potestas fidis experimentis detegenda? 3) Plantas specie diversas, quas congeneres nullus dubitat, ob convenientiam omnimodam in plurimis primariis attributis, se mutuo

fœcun-

fœcundare, ſed mulo-plantam gignere, quæ ſpeciem propagare nequit, probabile id plantarum cum animalibus affinitas reddit, quodque in caryophyllo hortenſi & barbato oſtendit BRADLEYUS Garden. p.m. 18., cujus quoque proſapiæ mihi videtur Hyacinthus Sanneſius coma paniculoſa Col., monſtrum iſtud naturæ, de quo tot dubia. Si itaque caryophyllus & Armeria, vel aliæ quæcunque plantæ, ſe invicem fœcundant, certe & ejuſdem generis prolem gignent omnes, quibus eodem affinitatis gradu cognatas eſſe contigit, ſeu genere convenire: quippe naturam ſibi per omnia uniformem reperimus; ſique illa, quæ genere congruunt, mulo-plantam gignant, quidni iſta, quæ hybridam vel nullam prolem procreant, genere diſcrepare ſint ſtatuenda? nam ut ſuperius de animalibus diximus, ſi iſtæ plantæ, quæ fœtum fœcundum proliferum edunt, ſpecie congruant, certe illæ, quæ fœtum ejusmodi inter ſe procreant, priori per omnia fere ſimilem, licet infœcundum, ſubſequente cognationis gradu, i. e. genere, natura, conjunxit; dum iſtæ, quæ hybridam prolem procreant, (modo tales conſtante lege naturæ ſint) proximo gradu ſeu tribu vel familia affines eſſe voluit; ab affinitate vero naturali removit, quæ nullam vel monſtroſam tantum prolem procreare valent.

§. XII.

Hinc itaque experimentis plantarum cognatio generica detegenda mihi videtur, cujus experimenti capiundi modum, vel quibus cum cautelis, botanicos eruditos vix latere puto: exſectis enim ſtaminibus vel apicibus unius plantæ, cujus farina fœcundans nondum matura vel excuſſa fuerit, alterius experiundæ farina fœcundante leviter conſpergatur patens ſtigma plantæ caſtratæ, quotiescunque neceſſe fuerit, & viciſſim, ſi placet, ſique copula hæcce ſemen fœcundum & proliferum genuerit, ſpecie conve-

nient; si vero semen inde productum, utut vegetum & fœcundum, sui simile procreare haud valeat, seu mulum pepererit, specie discrepabunt, genere convenient, plantæ ita coeuntes; at si nulla vel hybrida proles inde producatur, alieni generis statuantur.

§. XIII.

Statutis hoc modo generibus, quod quidem præcipuum botanices fundamentum est, alterum botanicorum institutum, plantarum associationem in classes & ordines, seu tribus & familias naturales poscit, de quibus quid sentiendum sit secundum nostram hypothesin, ex supradictis ultro patet; an vero tale quid instituerit ipsa natura æque, ac botanici, dubio plenum & experientiæ quodammodo contrarium videtur: videntur siquidem classes saltem adhucdum inventæ (ni forte una vel altera excipienda sit) ex botanicorum potius mente, quam naturæ modis impetrari; atque etiamsi ad docendum sint summe necessariæ, harum tamen divisio vel conjunctio artificialis haud adeo naturæ legibus repugnat, ac ipsorum generum & specierum, quæ ipsius naturæ opera sunt.

Dabam ex ædibus meis
Virginiæ 1738.

APPEN-

APPENDIX.

LECTORI BOTANOPHILO.

In generibus novis condendis, quantum pati videbatur natura, accuratius differentias notavi, ratione habita totius plantæ æque ac partis alicujus nobilioris; differentias tamen genericas ex fructificationis tantum partibus petivi, quas etiamsi quibusdam forte leviores genericas feci, ubi id persuadere videbatur tota reliqua planta; e contrario vero dissuadente habitu proprio, plurimorum attributorum quasi complexu fructificationis differentias specificas potius, quam genericas, feci. Diverso a nobis modo sua genera partim condidisse videntur quidam recentiores, nullam aliam ferme agnoscentes differentiam, præter fructificationis insignem, dum interim in hisce versatissimi & perspicacissimi, RAIUS, TOURNEFORTIUS, VAILLANTIUS, BOERHAAVIUS, DILLENIUS, quæ nomina! quorum vestigia premere conor, genera multa accuratius distinxere, ad totam plantam æque, ac fructificationem solam, respicientes. Utrisque suus constat honos & methodi pretium, suæque debentur laudes: illi enim diversarum affinitatem ostendunt; hi contra earundem diversitatem, haud minus cognitu necessariam, indicant. Uti vero ad usus medicos æque, ac mere botanicos, plantarum genera excogitavi, ita cautus esse cupio in plantis indagandis, ne ad falsa & aliena genera revocentur, ne, ex botanicorum placitis, plantæ salubres plurimæ cum venenatis & noxiis multis consocientur

tur & congeneres habeantur, & id genus alia plura, naturæ rerum, (quantum constat) discordantia, pro compertis recipiantur, antequam ulterius demonstrentur: bene norunt enim Botanici peritiores, suas generum definitiones haud adeo certas & indubias esse, quin exceptiones multas admittant, & sæpe ambiguæ, interdum falsæ, sint respectu habito ad ipsam rerum naturam, dum systematici plerique naturam, quam solam respicio & indago, interdum torquere coguntur, συμμετρίας systematis caussa.

Hinc itaque, etiamsi unum vel alterum genus, heic pro novo traditum, ex quorundam principiis & aliorum placitis ad alia prius stabilita & tradita pertinere videatur, ea nihilominus tamen separavi, ut differentia melius appareret, donec magis certi quid ex naturæ potius legibus, quam botanicorum sententia, comperiatur. Ita v. g. Memæcylum nostrum ad Arbutum retulit peritissimus Botanicus, D. D. GRONOVIUS, Fl. Virgin. p. 49. & haud sine ratione quidem secundum sui systematis placita; at Arbutus arbor est, hæc humillima pedibus calcata, humifusa herbula, id quod tamen haud tanti facere nonnullos novi; Arbutus vero flore campaniformi, globoso, urceolato, secundum BOERH., Memæcylum vero eodem infundibuliformi, longo, laciniis magnis uniformiter expansis; illa fructu carnoso baccato, hoc capsula sicca dissiliente gaudet, ut taceam calycem & involucra, quibus omnibus facile distingui possunt, haud renuente natura, licet generum summam affinitatem agnoscam. Præterea in systematibus aliis genera prædicta sub eadem classe, multo minus sub eodem genere, vix ac ne vix quidem militabunt, quorum itaque cultoribus differentiam ostendere forte haud erit ingratum. Ita quoque Chamædaphnen nostram ad Loniceram retulit idem accu-

accuratiſſimus Botanicus, & quidem illuc referenda videtur, modo iſtuc pertineant Symphoricarpos & Trioſteoſpermum, quæ ſeparavit perſpicaciſſimus DILLENIUS, quæque & ipſe, præſertim poſtremum, pro diverſo omnino habeo. Idem dictum puta de Corio ad Arenariam, de Erebintho ad Clitoriam referendo, & Acnide inter Cannabin & Urticam quaſi ludente per quorundam principia & placita. Si qua vero ſint genera alia nuperrime ſtabilita & in hiſce eadem nondum mihi rite perſpecta, neque in hunc noſtrum orbem forte delata, id potius ſedi meæ a libris & litteris procul abſenti, quam meæ incuriæ adſcribas, obſecro.

At neque eſt, quod quis nova nomina horreat, vel averſetur: præſtat ſiquidem, mea ſententia, nova nomina, quam antiqua ulla, forte vel ipſa Græca inuſitata (quod voluit Cl. RAIUS meth. emend. p. 117.) novis generibus imponere, modo confuſionem evitare ſemper in animo ſit.

Si forte neceſſe eſt
indiciis monſtrare recentibus abdita rerum, &
fingere cinctutis non exaudita Cethegis,
continget, dabiturque licentia ſumpta pudenter.
Et nova fictaque nuper habebunt verba fidem, ſi
Græco fonte cadant, parce detorta.

Horat. de arte Poët. v. 48.

Nova genera plantarum Virginienſium.

I. *ARONIA.*

Cal. *Spatha* nulla; *ſpadix* clavatus, oblongus, ſimpliciſſimus.
Perianthium ad baſin fiſſum in ſex lacinias, craſſas, angulatas, ſubrotundas, denſe congeſtas, permanens, coloratum, germen & fructum arcte comprimens.

Cor. nulla, niſi ſtamina velis corollam appellare.

Stam. *Filamenta* ſex, petaloidea, craſſa, lata, enſiformia, calice minora, intra calycem occulta, marceſcentia. *Antheræ* oblongæ, didymæ.

Piſt. *Germen* magnum, orbiculatum depreſſum.
Stylus nullus. *Stigma* rotundum bifidum.

Per. nullum, præter folliculum tenuem.
Perianthium connivens, germen fovens.
Fructus ſpadice fungoſo immerſus.

Sem. unicum, magnum, fungoſum, rotundum.
Habitus Ari. Spica Potamogeitoni.
Neutri vero quicquam ferme commune habet.

II. An *DRACONTIUM*? Linn. gen. pl. 985. vel Arioides? Boerh. Ind. II. 74. Arum Cateſb. quadruped. (Hiſt. T. II. 71.)

Cal. *Spatha* cymbæformis, coriacea, univalvis, maxima, acuta, revoluta.
Spadix ſimpliciſſimus, rotundus, undique clavatus.
Perianthium, foliola quatuor, ovata, obtuſa permanentia.

Cor. alia nulla.

Stam.

Stam. *Filamenta* quatuor ſubulata, longitudine perianthii. *Antheræ* oblongæ, ſupra germen conniventes.

Piſt. *Germen* conicum, obtuſe tetragonum, magnum, *Stylus* nullus. *Stigma* obtuſum.

Per. *Perianthium* connivens, germen fovens.

Sem. unicum, globoſum, carnoſum.

Ab Aronia, ſpatha, ſpadice & filamentis, abunde diſtinguitur; a Dracontio Linn. perianthio, ſemine & numero, quum vero genus iſtud mihi haud rite perſpectum ſit, certi quid determinare nolo.

III. CYNORRHYNCHIUM.

Cal. *Perianthium* monophyllum, longum, tubulatum, integrum, quinquangulare, ſingulis angulis in cornicula parva æqualia deſinentibus, perſiſtens.

Cor. monopetala ringens, *tubo* longitudine calycis, obtuſe angulato; *labio ſuperiore* cavo, bifido; margine rotundo reflexo: *labio inferiore* majore, pendulo, inferius concavo, ſuperius convexo; palato prominulo rictum claudente, laciniis tribus oblongis, obtuſis, æqualibus.

Stam. *Filamenta* quatuor curva, ſub labio ſuperiore recondita, quorum bina ſuperiora breviora; *Antheræ* geminatæ, conniventes.

Piſt. *Germen* conicum, longum. *Stylus* filiformis, ſtaminibus longior. *Stigma* magnum bifidum, cavum, campanulatum.

Per. *Capſula* conica, longa, calyce connivente incluſa & tecta, bilocularis, apice dehiſcens, diſſepimento valuis contrario.

Sem. numeroſa minutiſſima; *receptaculum* conicum, magnum.

IV. CO-

IV. *CORION.*

Cal. *Perianthium* pentaphyllum, foliolis quinque lanceolatis, expanſis, perſiſtens.

Cor. *Petala* quinque, oblonga, obtuſa, expanſa, calice majora, marceſcentia.

Stam. *Filamenta* octo & duodecim, tenuiſſima, inæqualia, caduca; *Antheræ* rotundæ.

Piſt. *Germen* ovatum; *ſtyli* tres erecto-patuli; *ſtigmata* craſſiuſcula.

Per. *Capſula* longa conica, trigona, unilocularis, trivalvis.

Sem. plura, rotunda libera.

Si liceat, ex partium fructificationis numero & capſulæ forma, Alſinaſtrum, Alſinellam & alias ab Alſine vera ſeparare, certe & hæc eadem lege ab Arenaria Linn. ſeparanda eſt; præſertim quum facie gaudeat propria: veritatem forte dies docebit.

V. *DICONANGIA.*

Cal. *Perianthium* monophyllum, tubulato ventre turgidum, in quinque parvas, erectas, acutas, coloratas lacinias diſſectum, perſiſtens.

Cor. pentapetala roſacea, petalis oblongis anguſtis, acutis, erectopatentibus, ex interſtitiis ſegmentorum calycis ortis.

Stam. *Filamenta* quinque ſubulata, erecta, calyci inſerta, petalis alterna, eiſque paullo breviora. *Antheræ* ſubovatæ incumbentes.

Piſt. *Germen* conicum; *ſtylus* ſubulatus, craſſus, permanens, longitudine ſtaminum; *ſtigma* obtuſum.

Per.

Per. *Capfula* conica, didyma, bivaluis, permanens, ex duabus in unam coalitis compofita, in unilocularem apice dehifcens.

Sem. plurima, parva, oblonga, fplendida.

Hujus fpecies mihi videtur Cortex Peruvianus. COLLINS.

VI. *DIOSPYROS* Linn. gen. 403. Mon. p. 383.

MAS.

Cal. *Perianthium* parvum, tenue, quadrifidum, erectum, laciniis acutis.

Cor. monopetala, coriacea, urceolata, tetragona, leviter quadrifida, laciniis fubrotundis, revolutis.

Stam. *Filamenta* octo breviffima, corollæ bafi accreta. *Antheræ* longæ, acutæ, geminæ, exteriores longiores, interiores breviores.

FEMINA in diverfa arbore.

Cal. *Perianthium* magnum, craffum, erectum, quadrifidum, perfiftens.

Cor. ut in mare, major, laciniis acutis, patentibus.

Stam. *Filamenta* octo, villofa, vana.

Pift. *Germen* magnum ovatum; *ftylus* craffus, longitudine corollæ, permanens; *ftigma* longum, quadrifidum.

Per. *Bacca* globofa, magna, multilocularis, calyci maximo patenti infidens.

Sem. aliquot fubrotunda, compreffa, duriffima.

Diofpyri duos characteres tradidit cl. LINNÆUS, quorum neuter noftræ arbori competit. Sexus diverfitatis in fua meminit J. B. I. 238. p. p.

VII. *ELYMUS.*

MASCULINI flores in ſpicas (ſtellatas inferiores) digeſti.

Cal. *Gluma* uniflora, bivaluis; valuis oblongis, cavis, conniventibus, acutis, muticis.

Cor. nulla.

Stam. *Filamenta* ſex breviſſima, minima; *antheræ* oblongæ, anguſtæ, longitudine fere calycis.

FEMININI flores in ſpicas (ſtellatas ſuperiores) in eadem planta digeſti.

Cal. *Gluma* uniflora, bivaluis, clauſa, ſupra germen tantum rimulis binis dehiſcens; valua exteriore majore, cava, longa, recta, utrinque interiorem amplexa, in ariſtam longiſſimam deſinente; interiore minore, lanceolata, plana.

Cor. nulla.

Stam. nulla.

Piſt. *Germen* oblongum; *ſtyli* duo minimi; *ſtigmata* plumoſa, ê rimulis calycis eminentia.

Per. nullum. *Gluma* connivens permanet.

Sem. ſolitarium, tectum, oblongum, æquale, acutum, ſplendens.

VIII. *EREBINTHUS.*

Cal. *Perianthium* monophyllum, villoſum, ſemiquinquefidum; laciniis ſubulatis, binis ſuperioribus minoribus, infima longiore.

Cor. papilionacea; *vexillum* ſurſum flexum, magnum, ſubrotundum, planum. *Alæ* oblongæ, obtuſæ, rectæ. *Carina* lata, gibba, compreſſa, longitudine alarum, vexillo breviore.

Stam.

Stam. *Filamenta* diadelpha (ſimplex & novemfidum) *Antheræ* decem oblongæ.

Piſt. *Germen* longum compreſſum; *ſtylus* aſſurgens; *ſtigma* inflexum.

Per. *Legumen* compreſſum, villoſum, falcatum, bivalve, in loculos membrana partitum.

Sem. plura quadrato-reniformia.

A Clitoria, ad quam retulit cl. LINNÆUS, ſat diverſum genus mihi videtur, forte & aliis videbitur; hic itaque character.

IX. *HEDYOSMOS.*

Cal. *Perianthium* monophyllum, tubuloſum, ſtriatum, ore quinquedentato, æquali, intus villoſo.

Cor. monopetala ringens, *tubus* longus, intra calycem arctatus. Limbus fere erectus, bilabiatus. *Labium ſuperius* brevius, obtuſum, emarginatum, rectum; *labium inferius* trifidum, obtuſum, æquale.

Stam. *Filamenta* duo, corolla longiora; *antheræ* ſubrotundæ, compreſſæ, didymæ.

Piſt. *Germen* parvulum quadripartitum; *ſtylus* filiformis, longitudine plerumque ſtaminum.

Per. nullum. Calyx villis tomentoſis clauſus, ſemina fovens.

Sem. quatuor, oblonga, acuta.

X. *GAROSMOS.*

Cal. *Perianthium* tetraphyllum, foliolis anguſtis, acutis, erectis, permanens.

Cor. roſacea, tetrapetala. . . . .

Stam. *Filamenta* quatuor. . . . .
Pist. *Germen* ſubrotundum quadripartitum. *Styl.* . . . . . .
Per. nullum.
Sem. quatuor dura, gigartis ſimilia.

XI. *LEPTOSTACHIA.*

Cal. *Perianthium* monopetalum, tubulatum, anguſtum, quinque ſtriis notatum; laciniis tribus ſuperioribus longis, linearibus, rigidis, rectis, quaſi ſpinis; inferioribus duabus parvulis, latis, acutis.

Cor. monopetala ringens. *Tubus* anguſtus, longitudine calycis, bilabiatus, patulo-clauſus. *Labium ſuperius* breve, erectiuſculum, acutum, emarginatum, margine reflexo; *inferius* longius, trifidum, laciniis ſubrotundis, media longiore porrecta. *Palatum* in rictu prominens, inferius cavum, ſuperius convexum.

Stam. *Filamenta* quatuor, utrinque bina, ſuperiora breviora. *Antheræ* ſubrotundæ, didymæ conniventes.

Pist. *Germen* oblongum; *ſtylus* filiformis; *ſtigma* obtuſum.

Per. Calyx immutatus, connivens.

Sem. ſolitarium magnum, grani tritici æmulum.

Semen capſulam refert, dehiſcere tamen nondum obſervavi, quod tamen ſuſpicor.

XII. *LIQUIDAMBAR.* Boerh. ind. II. 234.

Flores MARES in amentum longum, laxum, conicum digeſti.

Cal.

Cal. ſquama uniflora, magna, ſubrotunda, lacera, caduca; foliola quatuor brevia, ſubacuta, lacera, caduca, ſingulis capitulis.

Cor. nulla.

Stam. *Filamenta* plurima, vix numerabilia, parva, breviſſima, in globum ex apice pedunculi congeſta. *Antheræ* oblongæ, didymæ, quadrilateræ, biloculares.

FEMININI flores in globum denſius coagmentati.

Cal. *Involucrum commune* tetraphyllum, parvum, caducum, duplex, exterius & interius. *Perianthia propria*, invicem accreta, campanulata, angulata, permanentia, cum fructu augeſcentia & ligneſcentia; corpuſculis plurimis parvis per ambitum faſtigiata.

Cor. nulla.

Piſt. *Germen* inverſe conicum, perianthio accretum; *ſtyli* duo, longi, craſſi, patentes, interne pubeſcentes & canaliculati, permanentes, ligneſcentes; *ſtigmata* ſimplicia.

Per. *Capſula* tecta, lignea, ovata, unilocularis, bivaluis, apice dehiſcens.

Sem. plerumque bina, ovato reniformia, apice membraneo; corpuſcula plurima aceroſa; cui uſui?

XIII. *MEMÆCYLUM.*

Cal. *Involucrum partiale* duplex, diphyllum, foliis ovatis, acutis, cavis, interius majus.

Perianthium quinquepartitum magnum, permanens, foliis lanceolatis, longitudine tubi corollæ.

Cor. monopetala, infundibuliformis, tubo longo, cylindrico, laciniis quinque expanſis, latis, acutis, planis.

Stam. *Filamenta* decem filiformia, corollæ accreta, longitudine tubi corollæ. *Antheræ* oblongæ, erectæ, acutæ.

Pist. *Germen* parvum, villoſum, orbiculatum, intra receptaculum; *ſtylus* filiformis, longitudine ſtaminum; *ſtigma* parvum, rotundum.

Per. *Capſula* orbiculata, pentagona, depreſſa, (verrucoſa) quinquelocularis, quinquevalvis.

Sem. numeroſa, parva, rotunda; *receptaculum* magnum quinquepartitum.

Videant itaque alii, an ad Arbutum pertineat, quum facies adeo ſit aliena.

XIV. *PENSTEMON.*

Cal. *Perianthium* pentaphyllum, foliolis erecto-patulis, enſiformibus, permanens.

Cor. monopetala ringens, *tubus* calyce longior, anguſtus, cylindricus, ſuperius ventricoſus, inferius gibbus. *Labium ſuperius* erectum, bifidum, laciniis rotundis; *inferius* trifidum, pendulum, laciniis fere æqualibus, oblongis, obtuſis.

Filamentum longum, ſtyloides, tubo accretum, ſuperius villoſum, longitudine corollæ, cui uſui?

Stam. *Filamenta* quatuor, curvata, conniventia, quorum bina ſuperiora, breviora; *Antheræ* oblongæ, geminæ.

Pist. *Germen* ovatum; *ſtylus* filiformis, rectus; *ſtigma* craſſiuſculum.

Per. *Capſula* ovata, ſuperius acuta, compreſſa, bilocularis, bivalvis; valvis bifariam rumpentibus.

Sem. plurima.

XV. *ME-*

XV. *MELILOBUS.*

Flores MASCULINI in amentum longum, cylindricum confertim congesti.

Cal. *Perianthium* triphyllum, foliolis parvis, angustis, acutis, patulis.

Cor. *Petala* tria, patula, subrotunda, sessilia, calycis foliolis longiora & alterna, nisi & hæc calycem interiorem malueris appellare.

Nectarium tubulatum, inferius turbinatum, cujus oræ ceteræ fructificationis partes accrescunt.

Stam. plerumque sex, subulata, corolla longiore; *Antheræ* oblongæ, compressæ, didymæ, incumbentes.

Flores HERMAPHRODITI in eodem amento cum maribus rari, plerumque terminatrices.

Cal. *Foliola* quatuor, plerumque ut in masculis.

Cor. *Petala* quatuor, plerumque ut in masculinis. *Nectarium*, ut in maribus.

Stam. plerumque octo, ut in masculinis.

Pist. *Germen* ensiforme, longitudine staminum; *stylus* brevis, reflexus; *stigma* crassum, longitudine styli, supra stylum revolutum, superius planum & pubescens.

Per. *Siliqua* longa, falcata (dorso crassiore, pulpa membranis inclusa fœto); acie contracta, semina in loculis membraneis ovatis gerente.

Sem. plura, durissima, ovato-reniformia.

Flores FEMININI in amentum longum, laxum conocylindricum, in diversa arbore digesti.

Cal. *Foliola* plerumque quinque, ut in maribus.

Cor. *Petala* quinque, longa, acuta, erecto-patentia.

Pist. ut in hermaphroditis.

Per.

Per. ut in hermaphroditis.

Sem. ut in hermaphroditis.

Hæc itaque altera eſt a Muſa, quæ triplicis generis floribus gaudet.

Quos ſtatui, numeri frequentiores ſunt, licet valde inconſtantes, in omnibus partibus.

XVI. *MALACHODENDRON.*

Cal. duplex? *externus*, foliolum unicum ſeſſile, oblongum, brevius, permanens; *internus* quinque partitus, foliis ovato-acutis patentibus; permanens & reflexus.

Cor. *Petala* quinque, baſi leviſſime coalita, obverſe ovata, erecto-patentia, medio craſſiore villoſo.

Stam. *Filamenta* numeroſiſſima (centum fere) inferius in cylindrum coalita, longa, filiformia, corollæ baſi inſerta. *Antheræ* ſubrotundæ, tetragonæ, incumbentes.

Piſt. *Germen* conicum villoſum. *Styli* quinque filiformes, longitudine ſtaminum. *Stigmata* obtuſa.

Per. *Capſula* pentangula, quinquelocularis, quinquevalvis, valvis triangularibus, apice dehiſcens.

Sem. . . . . . ſolitaria ſuſpicor, & triangularia, utrinque acuta, forma loculorum.

XVII. *MELOTHRIA.* Linn. gen. 937.

Flores MASCULINI in eadem planta cum hermaphroditis.

Cal. *Perianthium* monophyllum, campanulatum, tubo cylindrico, limbo quinquedentato patente.

Cor.

Cor. monopetala infundibuliformis, tubus longitudine calycis, calyci accretus & cum calyce decidens; limbus quinquepartitus, planus, laciniis obverſe cordatis, emarginatis.

Stam. *Filamenta* tria, breviſſima, craſſa, oræ tubi corollæ adnata. *Antheræ* oblongæ, didymæ, compreſſæ, incumbentes, invicem accretæ.

Flores HERMAPHRODITOS jam bene deſcripſiſſe videtur cl. LINNÆUS Coroll. gen. I. 937., niſi quod perianthium ante florem deciduum nondum obſervaverim, & corolla ipſi rotata, nobis potius infundibuliformis viſa ſit.

An itaque ad Bryoniam referenda? Ita ſuadet facies, diſſuadet ſexus cum fructu. Quasdam vidi plantas, haud tamen vegetas, hermaphroditos tantum flores gerentes.

XVIII. *MYRRHA.*

Cal. *Umbella univerſalis*, laxa, patens, radiis plerumque tribus, longiſſimis, inæqualibus; *partialis* patens, radiis duplo pluribus, longis, inæqualibus, augeſcentibus.

Involucrum univerſale nullum; partiale nullum.

Cor. univerſalis uniformis, propria, petalis quinque inflexo-cordatis, parvis.

Stam. *Filamenta* quinque exigua; *Antheræ* ſubrotundæ.

Piſt. *Germen* longum compreſſum, infra receptaculum. *Styli* bini erecti: *Stigmata* obtuſa.

Per. nullum; *fructus* oblongus, vix ſtriatus, bipartibilis.

Sem. duo, longa, ſtriata, utrinque æqualia, in apiculum deſinentia.

XIX. *ORCHIDION.*

Cal. (*Spatha* minima diphylla.)
Perianthium nullum; germen florem ſuſtinens.

Cor. *Petala* quinque, ovato-oblonga, acuta; tria exteriora, duo interiora, ferme æqualia, ſurſum conniventia in galeam.
Nectarium monophyllum intra diviſuram petalorum ortum, infundibuliforme, tubo brevi, bilabiatum; *labio inferiore* lato, concavo, revoluto, margine integro undulato; *labio ſuperiore* anguſto, craſſo, lineari, longitudine fere petalorum, cum illis reflexo, apice lato quadrifido.

Stam. *Filamenta* duo breviſſima, piſtillo inſidentia; *antheræ* ovatæ compreſſæ, duplicatura biloculari labii ſuperioris nectarii tectæ.

Piſt. *Germen* parvum, cylindricum, rectum, infra receptaculum. *Stylus* labio ſuperiori Nectarii adnatus, breviſſimus. *Stigma* magnum, membraneum, infundibuliforme.

Per. *Capſula* ovata, unilocularis, trivalvis, angulis dehiſcens.

Sem. numeroſa, aceroſa.

XX. *SPONDYLOCOCCOS.* vid. Catesb. Serp. 47. (Hiſt. T.II. 47.)

Cal. *Perianthium* parvum, campanulatum, quadridentatum.

Cor. monopetala campaniformis, quadrifida, tubo brevi, laciniis ſubrotundis, patentibus.

Stam. *Filamenta* quatuor; corolla duplo longiora, erecta. *Antheræ* oblongæ, aſſurgentes, incumbentes.

Piſt. *Germen* exiguum globoſum. *Stylus* filiformis longitudine ſtaminum. *Stigma* craſſiuſculum obtuſum.

Per.

Per. *Bacca* globoſa, mollis, ſine diſſepimentis, quadrilocularis.

Sem. quatuor oblonga, calloſa, meniſciformia.

Ad Ixoram Linn. gen. 73. accedere videtur, an genere idem?

XXI. *SYMPHORANTHUS.*

Cal. *Perianthium* monophyllum, tubulatum, compreſſum, quadrifidum, laciniis erecto-patentibus, ovato-acutis, permanens.

Cor. monopetala rotata, calyce duplo brevior; tubus nullus; laciniæ quatuor, cordatæ, erecto-patentes.

Stam. *Filamenta* quatuor ad diviſuras corollæ, brevia. *Antheræ* parvæ.

Piſt. *Germen* oblongum, compreſſum, didymum, calyce accreto tectum, infra receptaculum. *Stylus* breviſſimus. *Stigma* craſſum, quadripartitum.

Per. *Capſula* tecta, oblonga, compreſſa, bilocularis, bivalvis, valvis diſſepimento contrariis.

Sem. numeroſa, exigua.

XXII. *TRILOPUS.*

Cal. *Involucrum* triphyllum, parvum (tres flores includens).

Perianthium duplex; *exterius* minus, bifolium, ſubrotundum; *interius* majus, quadrifolium, campanulatum, foliolis ovatis, obtuſis, recurvis, baſi latis amplexis; permanens.

Cor. roſacea, tetrapetala, petalis longiſſimis, linearibus, obtuſis, reflexis.

Nectaria quatuor, petaloidea, petalorum baſi adnata, brevia, longitudine ſtaminum.

Stam. *Corpuſcula* quatuor, inter petala orta, craſſa, brevia, gibba. *Antheræ* geminæ, cornutæ.

Piſt. *Germen* parvum, conicum, didymum. *Styli* duo, breviſſimi. *Stigmata* ſimplicia.

Per. *Nux* ſubrotunda, bilocularis, bivalvis, putamine triplici; exteriore coriaceo, dimidiato; medio conſimili, integro; interiore corneo, duro.

Sem. duo, ſingulis loculis ſingula, ovata, acuta, oblonga, duriſſima, ſplendida.

XXIII. *TRIXIS.*

Cal. *Foliola* tria, ovata, acuta, erecto-patula.

Cor. nulla.

Stam. *Filamenta* tria, longitudine calycis. *Antheræ* oblongæ, acutæ, didymæ.

Piſt. *Germen* magnum, triquetrum, infra receptaculum. *Styli* tres, patentes, pubeſcentes, ſtaminibus alterni & breviores. *Stigmata* ſimplicia.

Per. nullum.

Sem. unicum, perfecte triquetrum, coronatum, oſſeum.

XXIV. *VITICELLA.*

Cal. *Perianthium* decaphyllum, foliolis alternis, externis brevioribus, lanceolatis, reflexis; internis longioribus, lanceolatis, acutis, erectis.

Cor. monopetala hypocrateriformis; tubus cylindricus calyce fermè brevior; limbus planus, quinquefidus, laciniis obtuſis.

Stam.

Stam. *Filamenta* quinque parva, brevia, corollæ adnata. *Antheræ* subrotundæ, in collo corollæ conniventes.

Pist. *Germen* ovatum, villosum. *Stylus* filiformis, semibifidus, longitudine staminum. *Stigmata* subrotunda.

Per. *Capsula* ovata, unilocularis, bivalvis, (membranacea, colorata) vi elastica prædita.

Sem. duo, magna, plano-convexa, ovata, dura, callosa; quasi unicum, bilobum.

XV. *APHYLLON.* Dentariæ affin. Fl. Virgin. 70.

Cal. *Perianthium* monophyllum, semiquinquefidum, erectum, laciniis lineari-acutis, persistens.

Cor. monopetala ringenti similis, calyce duplo longior, incurva, tubulosa, semiquinquefida, tubo ventricoso, collo arctato, fauce ampliata; laciniis obtusis fere æqualibus.

Stam. *Filamenta* quatuor, fili formia, collo corollæ adnata, bina superiora breviora. *Antheræ* subrotundæ, bifidæ, incumbentes.

Pist. *Germen* magnum, ovatum. *Stylus* filiformis, arcuatus. *Stigma* bifidum, oblongum.

Per. *Capsula* ovato-oblonga, bivalvis, calice longior; receptaculis seminum quaternis, longitudinaliter adnatis.

Sem. numerosissima, minutissima, acerosa.

XXVI. *PANACEA.* Araliastrum, Vaillant. Serm. Academ.

Flores MASCULINI.

Cal. *Umbella* simplex, globosa, radiis plurimis, brevibus, æqualibus (coloratis.)

Involucrum universale, erecto-patens; foliolis lanceolatis, sessilibus, numero radiorum externorum; *partiale* nullum. *Perianthium* proprium (an Nectarium?) tubulatum, turbinatum, crassiusculum, coloratum, margine æquali.

Cor. Pentapetala, petalis oblongis, angustis, obtusis, perianthio insidentibus, reflexis.

Stam. *Filamenta* quinque filiformia, petalis alterna, iisque longiora, perianthio insidentia.

Flores FEMININI, vel HERMAPHRODITI, in diversa planta.

Cal. *Umbella*, ut in maribus, minor hemisphærica.
Involucrum, ut in masculinis.
Perianthium, ut in masculinis.

Cor. ut in masculinis.

Stam. *Filamenta* quædam valde caduca.

Pist. *Germen* majusculum, trigonum, infra receptaculum. *Styli* duo erecti. *Stigmata* simplicia.

Per. *Bacca* cordata, umbilicata, bilocularis.

Sem. duo, cordato-acuta, convexo-plana.

Quæ mira fructificatio! vera umbellifera sexu distincta!

XXVII. *CHAMÆDAPHNE.* Loniceræ species Gronov.

Cal. *Perianthia* minima, erecta, quadridentata, bina, disjuncta, eidem germini insidentia.

Cor. monopetala, infundibuli formis, tubus longus, angustus, limbus quadripartitus, expansus; laciniis acutis (villosis.)

Stam. *Filamenta* quatuor, filiformia, erecta, ex laciniarum corollæ interstitiis nata. *Antheræ* oblongæ, acutæ.

Pist.

Pist. *Germen* magnum, orbiculatum, didymum, infra receptaculum. *Stylus* filiformis, bifidus, longitudine corollæ. *Stigma* magnum, quadrifidum, patens.

Per. *Bacca* mollis, globoſa, bipartita, duobus disjunctis umbilicis coronata.

Sem. in ſingulis loculis quatuor, rotunda, compreſſa, calloſa.

Hinc itaque a Lonicera Linn. facile diſtinguenda; quid itaque obſtat, quo minus ſeparentur?

XXVIII. *ACNIDE.*

MAS.

Cal. *Perianthium* pentaphyllum, foliolis ovatis, cavis, erectis, acutis, marginibus membranaceis.

Cor. nulla.

Stam. *Filamenta* quinque, capillaria, breviſſima. *Antheræ* magnæ, lanceolatæ, profunde utrinque bifidæ, verſatiles, undique compreſſæ, biloculares.

FEMININI flores in diverſa planta.

Cal. *Involucrum* polyphyllum, lineare, deciduum. *Perianthium proprium* ſimile, minimum, diphyllum, perſiſtens, liberum.

Cor. nulla.

Pist. *Germen* ovatum. *Styli* quinque, longi, reflexi, pubeſcentes. *Stigmata* ſimplicia.

Per. nullum, præter folliculum craſſum, ſucculentum, a ſemine liberum. *Fructus* ovatus, compreſſus, multangulus, ſulcatus.

Sem. ſolitarium, rotundum, compreſſum.

Ab Urtica itaque ſat diverſa; neque Cannabi convenit.

XXIX.

XXIX. *ANGIOPTERIS.*

Fructificationes in ſpicam propriam digeſtæ.

Capſulæ ſingulis pedunculis ſingulæ, magnæ, globoſæ, uniloculares, quinquevalves, valvis lanceolatis, acutis, angulis dehiſcentes.

Semina numeroſiſſima, parva, ſcobiformia, longa, villoſa.

Receptaculum ſeminum columnare ad baſin ſingulæ valvulæ ſingulum, erectum.

Hæc nudis oculis adparent; Annon itaque ab Oſmunda ſat diverſum genere?

XXX. Fragmentum, ſeu genus nondum rite obſervatum

HELIX.

MAS.

Perianthium, corollam & ſtamina gerit, Hederæ Linn. & Tournef. ſimillima.

FEMINA.

Flores nondum vidi.

Fructus, capſula ſicca, utrinque turbinata, bilocularis, ſeminibus plurimis referta.

Facies tota Hederæ; floribus ſimiliter corymboſis.

Cetera poſt examen magis abſolutum, DEO volente, forte exhibebo.

Dabam ex ædibus meis,
Virginiæ 17$^{1}_{4}$41.

MEMO-

MEMORIA
VIRI
ILLUSTRIS MAGNIFICI & EXCELLENTISSIMI
DOMINI
JOANN. GUILIELMI WIDMANNI
MEDICINÆ DOCTORIS
SACRÆ CÆSAREÆ MAIESTATIS CONSILIARII & ARCHIATRI
SACRI PALATII LATERANENSIS AULÆ CÆSAREÆ
ET
CONSISTORII IMPERIALIS COMITIS
S. R. I. NOBILIS
ACADEMIÆ CÆSAREÆ LEOPOLDINO-CAROLINÆ NATURÆ CURIOSORUM
DIRECTORIS
REIPUBLICÆ NORIMBERGENSIS
PHYSICI ORDINARII SENIORIS.

Virorum de re publica bene meritorum memoriam conſervare qui ſtudent, id ipſum præſtant, vel ut meritis eorum debitam grati animi officium exſolvant, vel ut poſteris dignum imitationis exemplum proponant.

Utrumque argumentum eſt objectum hiſtoriæ laudabiliter geſtæ at præmature finitæ vitæ Viri eruditionis ſplendore & meritorum dignitate illuſtris, ſingularique in medendo peritia & dexteritate celeberrimi, Domini Doctoris *Jo. Guilielmi* WIDMANNI, *Sacræ Cæſareæ Majeſtatis Conſiliarii & Archiatri, Sacri Palatii Lateranenſis, Aulæ Cæſareæ & Conſiſtorii Imperialis Comitis*, *S. R. I. Nobilis, Academiæ Cæſareæ Leopoldino-Carolinæ Naturæ Curioſorum Directoris, Reipublicæ Norimbergenſis Phyſici Ordinarii Senioris*, quam hocce monumento poſteritati commendamus.

Naſcendi auſpicia Noſter habuit Norimbergæ, IV. Nonar. Februar., Anno a ſalute generis humani reſtaurata ſupra milleſimum ſexcenteſimumque nonageſimo; prognatus parentibus honeſtis & virtutum decore conſpicuis: *Patre* nimirum *Viro Plurimum Reverendo atque de eccleſia Chriſti optime merito*, *Georgio Stephano* WIDMANNO, *in templo Xenodochiano ad Spirit. S. Diacono Seniore*, qui, poſtquam annis plusquam quinquaginta ſancto ſuo munere cum fide functus fuerat, ſuique Sacerdotii jubilæum celebraverat, ætate maxime provectus in beatorum coetum translocatus eſt; *Matre Anna Barbara*, ortu BUHELIA, proba & frugi femina, ceterisque ſui ſexus ornamentis prædita. *Avus Paternus* ipſi fuit *Georgius* WIDMANNUS, Gymnaſii Ægidiani, quod Norimbergæ fioret, Conrector graviſſimus, Vir quondam ad formanda perpoliendaque adoleſcentum ingenia eximiis plane dotibus inſtructus; *Avia Paterna*, *Maria*, ex honeſta MOHRIORUM Svobacenſium ſtirpe progenita. *Avus Maternus* fuit *Guolfgangus Guilielmus* BUHEL, in ante nominato Gymnaſio Ægidiano Collega & Præceptor fideliſſimus; *Avia Materna*, *Anna Barbara*, ortu SCHWABIA.

Simulac

Simulac vero lucem hanc aſpexerat WIDMANNUS noſter, prima piorum parentum cura fuit, ut filius dilectiſſimus ſacro baptiſmatis fonte initiaretur atque cœleſtis hæreditatis pignus acciperet. Jactis ſic præcipuis felicitatis humanæ fundamentis, nihil eorum prætermittebatur, quæ ad tenelli ac debilis corpuſculi curam pertinebant. Prioribus enim a nativitate annis tam crebris puerulus infeſtabatur valetudinis adverſæ periculis, ut parentes de durabili ejus vita ſæpius deſperantes in ſummam adducerentur ſollicitudinem. Hiſce autem corporis infirmitatibus Dei beneficio feliciter ſuperatis, animique dotibus indies cum ætate accreſcentibus, Pater optimus, memor præcepti Apoſtolici: quod *Epiſcopus debeat eſſe ſuæ domui bene præpoſitus, filiosque habere ſubditos cum omni honeſtate*, quicquid a ſancti muneris negotiis ipſi relinquebatur otii, in hoc unico fere conſumebat, ut filium, in familiæ ſuæ ornamentum natum, veræ religionis principiis bonorumque morum & litterarum præceptis mature imbueret. Solertiſſima igitur chari Parentis inſtitutione WIDMANNUS noſter eruditus, atque in Divini Numinis reverentia probe educatus, evitatis vitiorum laqueis ſpretisque perverſi ſæculi irritamentis, acriter in virtutum ſtudiorumque tramite perrexit, donec altioribus doctrinis percipiendis judicaretur idoneus.

Poſtquam enim in elegantiorum litterarum, Hiſtoriæ univerſalis, artis Oratoriæ ac Poeticæ, nec non in Philoſophiæ Rationalis atque Moralis diſciplinis laudabiles domi profectus fecerat, in Auditorium civitatis publicum introductus, virorum eximiorum atque vel ſolis nominibus ſuis abunde clarorum, MUHLDORFII, WULFERI, ESCHENBACHII & DOPPELMEYERI doctis recitationibus aſſiduus interfuit, ſingulorumque benevolentiam, ob facilem ſequacis ingenii cultum, immenſumque diſcendi ardorem, ſibi conciliavit. Inter hæc etiam ſuaviſſima manuductione Viri in omnibus ſcientiæ mathematicæ partibus verſatiſſimi, M. *Joannis Henrici* MULLERI, tunc Norimbergæ commorati, poſtea vero

in Academia Altorfina Publici Physices & Matheseos Professoris provinciam nacti, privatim magno cum emolumento fruebatur.

Anno ætatis decimo octavo celebre Altorfinum Musarum domicilium adiit, ibidemque primum studiorum suorum amplificatorem nactus est *Joannem Guilielmum* BAIERUM, qui eo tempore solida naturalium mathematicarumque rerum interpretatione clarebat, deinceps vero in cathedram theologicam, pro merito suo evectus est. Tam egregiis itaque doctrinarum subsidiis præmunitus Noster, quum jam a pueritia miro quodam in artis salutaris studium instinctu traheretur, impetrato nunc libero ad Hygeæ sacrarium aditu, totum sese ejus cultui consecravit. Quo consilio Illustres in Ordine Medicorum Professores decenti reverentia salutavit, ab iisdemque vicissim perhumaniter exceptus cultusque fuit. Generalia autem medicinæ principia, quæ *Institutiones* communiter appellantur, addidicit doctore Viro πολυμαθεστάτῳ, *Joanne Jacobo* BAIERO, cui etiam, haud ita multo post, rerum pharmacevticarum regulas exponenti, solidamque materiæ medicæ notitiam tradenti sedulus auditor adfuit. Diligentem quoque navavit operam *Joanni Mauricio* HOFFMANNO & *Jacobo Pancratio* BRUNONI, magnis tunc illius academiæ luminibus, quorum alter dissecandorum cadaverum encheireses præmonstrabat artisque chemicæ mysteria explicabat, alter vero frequenti examine disputandique exercitio discipulorum profectus experiebatur. Privata autem institutione viri incomparabilis, *Joannis Laurentii* HEISTERI, *nunc Academiam Helmestadiensem illustrantis*, in singularum fere medicinæ partium studio ulterius confirmabatur, atque præsertim chirurgiæ rationalis dogmata avidis arripiebat auribus.

Optimis autem WIDMANNI rebus accidebat, ut antea laudatus *Jo. Jac.* BAIERUS, amplificandi studii naturalis gratia, curiosum iter instituens, eundem sibi comitem eligeret, utpote cujus decoram vitæ rationem, juvenilis ingenii alacritatem, miramque

in

in perſcrutandis tribus naturæ regnis induſtriam optime habebat cognitam. Tempore igitur feriarum, ſive vacationis academicæ, anno MDCCIX. in ſocietate Viri hujus humaniſſimi Altorfio profectus, peragratis Epiſcopatus Aichſtadienſis limitibus, Ingolſtadienſem Muſarum ſedem adiit; inde Monachium Bavarorum, Auguſtam Vindelicorum aliaſque viſu dignas iſtius tractus urbes inviſit; hinc in Comitatum Tirolenſem ingreſſus, Halamque ſale factitio celebrem contemplatus ad Oenipontanas Muſas perrexit. Relictis autem Tirolis finibus, directo per Salisburgum, Braunodunum, Paſſavium, Straubingam atque Ratisbonam, itinere, domum revertit.

Supervacaneum foret enumerare ſigillatim, quam inſignes ex hoc itinere Noſter reportaverit utilitates, quum certiſſimum ſit, illum tam propria inveſtigatione, quam familiari ducis ſui inſtitutione, non ſolum permultum in naturæ ſtudio profeciſſe, ſed etiam omnis honoris atque liberalitatis, quibuſcum BAIERUS ubique apud Proceres atque viros eruditos excipi ſolebat, factum fuiſſe participem. Quemadmodum vero aſſiduo cultu tantam Noſter ſibi comparaverat hujus Præceptoris amicitiam, ut affectus plane paternus pietaſque filium decens inter ipſos intercedere videretur; ita etiam per totum vitæ ſuæ decurſum, ſeſe Bajerianæ fidei quamplurimum debere, animo & ore prædicavit.

Ut autem in publico quoque pollentis ingenii vires experiretur WIDMANNUS, non ſolum perfrequenter in diſputationibus, quas vocant, circularibus, publicis & inauguralibus munere oppugnantis ſibi delato ſtrenue perfunctus eſt, ſed etiam ſub laudatiſſimi J. M. HOFFMANNI præſidio theſes anatomico-pathologicas de *Pericardio* ad diſceptandum propoſitas cum laude defendit. Anno MDCCXI., Præſide J. J. BAIERO, *Adagiorum medicinalium, doctrina promiſcua diſcurſibus illuſtratorum Syllogen primam* tuendam ſuſcepit; & eodem anno, moderante Illuſtri HEISTERO, *Specimen primum* diſſertationis *de cataracta in lente cryſtallina*, id

id quod elegans ſcriptum multis poſthac anſam dedit eruditorum controverſiis, fortiter & cum applauſu ab inficiantium oppoſitionibus vindicavit.

Inter hæc magis magiſque appropinquabat fauſtum illud temporis momentum, quo indefeſſus WIDMANNI noſtri labor honoribus, præmiis atque ſplendore decorandus erat. Poſtquam igitur in conſtitutis candidatorum examinibus doctoribus ſuis ſeſe abunde probaverat, atque diſſertationem inauguralem *de Tonſillis*, proprio Marte elaboratam, communi omnium applauſu ſine præſide propugnaverat, anno hujus ſeculi duodecimo, in ſolenni Academiæ panegyri Petro-Paulina, doctorali laurea coronatus fuit.

Impetrata autem Doctoris Medici dignitate nondum acquieſcebat inſatiabilis WIDMANNI doctrinæ cupiditas. Illectus enim nobiliſſima perluſtrandarum regionum magis diſſitarum deſiderio, pridie Iduum Auguſti ejusdem anni, chariſſimis parentibus, patronis atque amicis vale dicto, Norimberga profectus, celebre illud Germaniæ emporium, Francofurtum ad Mœnum, petiit, ſpectatiſque omnibus in ea urbe notatu dignis, Moguntiam progreſſus eſt, ubi præter ea, quæ ad Academiæ ſplendorem pertinent, Electoralis aulæ magnificentiam, ingentia urbis munimenta nonnullorumque cœnobiorum bibliothecas, propius inſpexit, nec non vicinas etiam Acidulas Svvalbacenſes Thermasque Wisbadenſes & Serpentinas viſitavit, atque hac occaſione in plurium clarorum Medicorum pervenit notitiam, quibuſcum poſthæc frequentia habuit epiſtolarum commercia. Hinc ad finitimas ſtudiorum Univerſitates, Gieſſenſem nempe ac Marpurgenſem, excurrens, præſtantiſſimos in iisdem Doctores ſalutavit, atque, inter hos imprimis coluit VALENTINUM & LIEBKNECHTUM, alterum acutiſſimum naturæ indagatorem & technophyſiotamei | locupletiſſimi poſſeſſorem; alterum vero inſignem mathematicum, atque phyſices experimentalis amplificatorem. Nondum autem in amœniſſimo virorum conſortio animum oculoſque ſatiaverat Noſter, quum ipſum

ipſum inſtituti ſui ratio de reflectendo itinere admoneret. Quapropter, curſu per Hanoviam, Fridbergam, Wetzlariam, Heidelbergam, Durlacum, Raſtadiumque directo, ad Argentinenſes Muſas properavit.

Quamprimum igitur celebrem hancce bonarum artium palæſtram, ob anatomes & chirurgiæ ſtudium præprimis undique frequentatam, acceſſerat, hoc unicum curæ habebat, ut aquiſitam Altorfii ſcientiam anatomicam novis augeret profectibus, operationumque chirurgicarum praxin exerceret, quarum nonniſi theoriam antehac perceperat. Quem in finem quotidie frequentabat theatrum anatomicum & noſodochium civitatis publicum, quibus tunc præpoſiti erant celebratiſſimi Profeſſores, SCHEIDIUS, Medicorum Ordinis Senior, & SALZMANNUS, anatomicus oculatiſſimus dexterrimuſque. Præter hæc etiam ſæpiſſime verſabatur in valetudinario militari Regio, & quæcunque in morborum variorum curationibus, ſive iſtæ per internam medicationem, ſive per operationem manualem inſtituerentur, nova animadvertebat, vel imitatione digna diligenter annotabat.

Octo jam menſes in hacce Academia multo cum fructu transegerat Noſter, quum ſibi proponeret, interiores quoque Galliæ provincias perluſtrare. Nactus itaque facilem parentis conſenſum exoptatiſſimamque perficiendi itineris commoditatem, XVI. Calend. Junii anno MDCCXIII., in comitatu Generoſiſſimæ Dominæ de RATHSAMSHAUSEN, *Sereniſſimæ Principis atque Ducis Aurelianenſis Matronæ Aulicæ,* Lutetiam migrabat. Breviſſimum ipſis iter patebat per Lotharingiam; ideoque aulam Ducalem Lunævillenſem inviſebant. Silvis autem iſto tempore frequentibus latrociniis infeſtioribus redditis, ex gratioſiſſima Ducis voluntate cuſtodum corporis cohorte ſtipabantur, atque ita per impeditiſſima loca ſecuri penetrabant & incolumes. Subſiſtebant autem dies aliquot Remis, perantiqua & nobiliſſima Campaniæ urbe, in qua ex inſtituto veteri Reges Franciæ inaugurari ſolent, ibique multa-

rum

rum rerum admiratione dignarum contemplatione mentem recreabant.

Ipſam autem Galliæ metropolim perveniens WIDMANNUS, gratioſæ modo dictæ Matronæ commendatione adjutus multas perſonas principes & ſummo loco natas vidit, atque ad nonnullos aulæ proceres aditum obtinuit. Perſpectis etiam omnibus, quæ ad urbis vaſtiſſimæ ſplendorem attinent, ad circumjecta loca ſeſe contulit, atque præſertim perinſignia iſta Palatia ad Regum Principumque oblectationem & jucunditatem exſtructa, Verſalias nimirum, Trianonem, Meudonum, Marliam, Fontem bellaqueum, Fanum ſancti Germani, ubi tunc Regina Angliæ, Vidua infeliciſſimi Regis, JACOBI II., *Conjux*, ſuam habebat ſedem, adjectos item ſingulis hiſce ædificiis elegantiſſimos hortos, excellentioris inventi immenſique operis aquæductus, aliaque artis & naturæ miranda ſumma admiratione contemplatus eſt. In templo Abbatiæ Sancti Dionyſii, duobus milliaribus ab urbe diſſitæ, ad defunctorum Regum Mauſolea acceſſit, ibidemque etiam ornatum atque inſignia regalia, Sanctorum reliquias, inæſtimabilemque piarum largitionum theſaurum attentis intuitus eſt oculis. Itemque in propinquo ſpectare ipſi concedebatur epulas ſplendide ac opipare ornatas, quibus Elector Bavariæ, eo tempore in Gallia degens, utriuſque ſexus perſonas Principes & Regio ſanguine natas accipiebat.

Tantum autem aberat, ut novis hiſce ſpectaculis a propoſito ſuo avelleretur WIDMANNUS noſter, ut potius, acquiſita jam expeditiori ſermonis Gallici facundia, in virorum eruditione illuſtrium notitiam atque exiſtimationem pervenire continuo ſtudio allaboraret. Sufficiat nobis in præſentia e permultis, qui eum ſuo favore dignum judicarunt, excellentiſſimum Anatomicum *du* VERNOI, chymicorumque ſuæ nationis principem, LEMERY, nominaſſe, Illum quidem rarius audiebat docentem, utpote qui ſenectutis infirmitate preſſus ſæpius cogebatur alium doctorem in ſuum locum ſubſtituere; hoc autem præeunte integrum chemiæ curſum

abſol-

absolvebat. In duobus amplissimis opulentissimisque urbis Nosocomiis, quorum alterum *Hotel-Dieu*, alterum *la Charité* appellatur, speculatorem agebat solertissimum, quoties ipsi licebat præstantium atque celebrium chirurgorum functionibus interesse. Vulnerum apte & artificiose deligandorum methodum ex instituto, quod ajunt, addiscebat, neque sibi dedecori judicabat, chirurgo inter peragendas arduas operationes ipse ministras porrigere manus. Omnia autem in suam conversurus utilitatem, indefessus quoque erat in frequentandis prælectionibus & demonstrationibus publicis, quibus in horto Regio, omnium plantarum generum abundantissimo, distincta eorum notitia traditur. Atque ita ipsi inter perpetuas occupationum seriarum & relaxationum animi vicissitudines Parisiis degenti, optato citius effluebat præscriptus huic commorationi terminus.

Quoniam vero plures adhuc terras artibus scientiisque florentes perlustrare cupiverat, in virorum honestorum consortium receptus, Lutetia relicta, ad Belgas Hispanicos profectus est, directo Bruxellas itinere; quapropter in transitu ipsi Silvanectum, Compendium, Cameracum & Valentianas invisere licuit. Inde Mechlinium & Antverpiam progressus, occasionisque opportunitate allectus, transitum facere in Angliam decrevit, ac statim, inito consilio, navem petiit onerariam, quæ eodem die, vento apparente secundo, velis committebatur. Vix autem portum reliquerant navigantes, quum e longinquo duas conspiciebant phocas, quarum aspectu nautæ, terrore perculsi, procellam proxime impendere asseverabant, quæ etiam, elapsis paucis horis, violentissimis furiosissimisque motibus irruebat, & per totam noctem diemque sequentem nil quicquam remittens continuabatur. Inter hæc imminentis naufragii pericula, navis ventorum arbitrio tradita, divina providentia dirigente, ad littora Zelandiæ, Middelburgum versus, impellebatur, ubi tandem post agitationes vehementissimas, anchora

jacta, tutiùs poterat hærere. Reſtituta autem altero die maris tranquillitate, nauclerus viam flectebat Roterodamum, quæ tamen navigatio propter inſolitam aëris requiem lenta admodum & operoſa reddebatur, ſiquidem navem ad ripas adpropinquantem funibus trahi oportebat. Tam injucundi itineris pertæſus WIDMANNUS, atque nunc quidem concepta in Angliam tranſeundi ſpe fruſtratus, quamprimum ipſi poſſibile erat, e navi exſcendebat, & cum quodam navigationis interruptæ ſocio, natione Batavo, iſtarumque regionum experto, terreſtri itinere Roterodamum progrediebatur, expectaturus ibi, dum ſarcinas in navi relictas acciperet. Lauta hujus urbis ampliſſimæ elegantia, rerumque ſpectatu dignarum copia animum illius amœnis occupationibus exercebat tantopere, ut iisdem exantlata ſibi itineris incommoda ſatis compenſata exiſtimaret.

Roterodamo Lugdunum Batavorum devectus, inter illuſtres ejus academiæ Profeſſores primum omnium reverenter coluit BOERHAAVIUM alterum orbis eruditi Hippocratem, a quo non ſolum perhumaniter acceptus & ad audiendas prælectiones, ad ductum ipſius *Aphoriſmorum de cognoſcendis & curandis morbis* inſtitutas, admiſſus, ſed etiam in laboratorium chemicum introductus fuit, ubi quotidie ſelectioribus artis ſpagyricæ productis, aureiſque tanti magiſtri ſermonibus animum mirifice delectavit. Neque non inſignem percepit fructum ex inſtitutione atque conſuetudine RAVII, Profeſſoris Anatomes & Lithotomi ſuo ævo celebratiſſimi. Huic enim in diſſecandis cadaveribus occupato diligenter adſtitit, eundemque, methodo recens ab ipſo exculta, calculum humanum, inſignis magnitudinis, per veſicæ ſectionem mira promtitudine & dexteritate vidit extrahere.

Otium academicum in perveſtigationem bibliothecarum, muſeorum, rariorum naturalium atque artificialium, hortorumque

bota-

botanicorum impendere ſolebat, quapropter factis ad propinquas urbes, Amſtelodamum, Hagam-Comitis, Delphos, atque Ultrajectum excurſionibus, ubique maximos Muſarum patronos, alioſque viros eruditionis famam adeptos, conveniebat. Inprimis ſeſe inſinuabat in favorem magni illius RUYSCHII, ſcriptis ſuis & inventis per orbem celebrati atque SEBÆ, præclari Amſtelodamenſium Pharmacopœi, cujus ditiſſimum rerum naturalium gazophylacium communem famam longe exſuperare deprehendebat.

Elapſis autem octo menſibus, ex quo Lugdunum Batavorum venerat Noſter, iterata accipiebat Parentis monita, ut reditum in patriam pararet. Morem itaque gerens paternæ voluntati, jucundum reliquit hoſpitium, & via in Weſtphaliam ducente, peragratis agris Paderbornenſibus & Oſnabrugenſibus, Hanoveram ſeſe contulit, aulæ Electoralis pompam cultumque obſervaturus. Hinc abiens progreſſus eſt ad loca Hercyniæ inferioris metallorum variorumque mineralium fodinis celebria, Goslariam, Clausthalium & Zellerfeldam; utque ſibi clariorem acquireret metallifodinarum notitiam, in monte Ramelio ipſe in ſpecum ſubterraneam ſtupendæ altitudinis ſe demiſit. Ceterum in arce Salzethalenſi non tam incredibilem pretioſarum picturarum numerum, quam exquiſitam plurimarum perfectionem cum voluptate contemplatus eſt. Inde Guelferbytum adveniens bibliothecam Auguſtam perluſtravit ſtudioſiſſime; Helmſtadii vero litteras commendatitias tradidit SCHMIDIO, Theologo pariter atque Philoſopho, dum viveret, eximio, ab eodemque multo honore mactatus fuit. Helmſtadio relicto Magdeburgum petiit, atque hinc Berolinum pervenit, ubi aliquot ſeptimanas permanens benevola commendatione Generoſiſſimi Domini de GUNDELSHEIM, *Conſiliarii intimi & Archiatri Regii*, non modo aulæ ſplendorem, ſed & alia quæcunque notatu digna, ab omni negotio vacuus, quam commodiſſime po-

tuit inſpicere. Quumque ipſi ad laudatum Regis Archiatrum Eber quotidie pateret acceſſus, brevi tempore ſibi ita conciliavit hujus Mæcenatis exiſtimationem, ut idem ultro ipſi honorificum quoddam fructuoſumque medici provincialis officium obtulerit, id quod Noſter lubens lætuſque ſuſcepiſſet, niſi contrariam habuiſſet parentum voluntatem, utpote qui ardenti flagrabant deſiderio, filium amplectendi moribus & eruditione perfectum, cujus dulciſſimo aſpectu ſuaviſſimoque conſortio jam per biennium carebant. Berolino igitur abiens Vitembergam petiit, atque in hac percelebri univerſitate duorum maxime illuſtrium Medicinæ Profeſſorum, BERGERI videlicet ac VATERI, ſingularem expertus eſt humanitatem. Spectatis dein rebus in ſede Regia & Electorali Dreſdenſi memoratu dignis, quarum ineffabilem prorſus reperiebat numerum, reliquas iſtius cardinis Academias, Halam nempe, Lipſiam & Jenam inviſit, uniuscujuſque earum Profeſſores laude conſpicuos interque præcipua Germaniæ noſtræ ornamenta referendos, HOFFMANNUM, THOMASIUM, GUNDLINGIUM, BOHNIUM, RIVINUM, ETTMULLERUM, WEDELIUM alioſque non mediocris famæ viros ivit ſalutatum, cunctiſque ſeſe modeſtiæ, comitatis atque eruditionis nomine maxime probavit.

Redux tandem in patriam factus, omnem non ſolum parentum & fautorum ſpem atque expectationem ſuperabat, ſed & brevi tempore optimi cujuſcunque animum oculosque in ſe convertebat. Verum ut ſæpe maximam felicitatem excipit calamitas, ita paucis poſt optatiſſimum adventum diebus WIDMANNUS noſter febri ardente correptus in ſummum adigebatur vitæ periculum. Quoniam autem hujus morbi violentia tam veloci greſſu incedebat, ut jam altera morbi die continuæ mentis aberrationes accederent, ideo ſine mora parentes afflictiſſimi in auxilium vocabant Virum quondam in uſu medendi confirmatiſſimum, D. LOCHNERUM, cujus opera, DEO ſecundante, aliquomodo levabatur atrocioris mali impetus, & licet

& licet diu persisterent dubia eventus indicia, morbus nihilominus cedebat efficaciæ remediorum, atque ægrotus mortis quasi faucibus ereptus, uno mense elapso sanitatem & vigorem pristinum recuperabat, summo non solum parentum gaudio, sed & certo omine, divinam providentiam tam egregium medicum in reipublicæ utilitatem multorumque languentium solamen reservaturam fuisse.

Quamprimum igitur ipsi per sanitatem licebat in publicum rursus prodire, a Perillustribus Reipublicæ Magistratibus decenti ratione petiit, ut sibi in Inclyto Medicorum Collegio locus concederetur, hujusque petiti compos factus, Decano b. *Jo. Georg.* VOLKAMERO, in tam honorificam Societatem, concordi omnium membrorum suffragio, adoptatus fuit. Duplam nunc Patriæ inserviendi occasionem nactus erat, postquam non modo ad praxin clinicam, sed & ad instituendos anatomes & chirurgiæ cultores se accinxerat. Eundem vero in docendo non minorem, ac in medendo, monstrasse prudentiam & dexteritatem, exinde satis patet, quod, quum primum in theatro urbis anatomico cadaver femininum dissecaret, singulorumque humani corporis organorum fabricam, nexum, & utilitatem, intermixtis de lethalitate vulnerum dissertationibus, exponeret, auditores habuerit splendidissimos civitatis Proceres omniumque ordinum eruditos quamplurimos, atque ex speciali Perillustris Senatus Munificentia, in testimonium gratiosi applausus, numismate aureo fuerit donatus.

Luculentiori adhuc argumento accedit, quod, vacuefacto paullo post in Universitate Altorfina Professoris Medici munere, prudentissimi Patriæ Patres præ aliis aptum dignumque judicaverint WIDMANNUM, quem ad hanc provinciam capessendam & cum laude tuendam invitarent, quod tamen ille honoris augmentum, rationibus sonticis permotus, submisse ac modeste declina-

 vit.

vit. Interea indefeſſo ægrotis ſuccurrendi ſtudio proſperrimoque curationum ſucceſſu tantam & inter cives & apud exteros ſibi comparaverat famam & fiduciam, ut indies augeretur eorum numerus, qui ejusdem conſilia atque opem efflagitabant.

Clinicæ itaque praxi ſe totum conſecravit WIDMANNUS, hinc incluti Collegii medici Seniorum numero an. 1737. in ſolenni conſeſſu, tum ordinis tum meritorum cauſſa, unanimibus votis adſcriptus, parique ſuffragio an. 1739. ejusdem Collegii Decanus, quemadmodum anno ſequente pharmacopoliorum Viſitator Senior electus eſt, quo anno ſimul recens electi Decani, D. D. *Jo. Georg.* VOLCKAMERI, Senioris primarii, ætate decrepita viribusque fracti, vices eadem dexteritate geſſit.

Nimis equidem prolixum, neque noſtro ſcopo conſentaneum foret, in ulteriores hujus Viri laudes excurrere, quarum ampliſſimus nobis campus pateſceret. Attamen hoc ſummatim breviterque de eodem poſſumus prædicare ac innumerorum teſtium conſenſu confirmare, illum, quod ad vitæ morumque rationem attinet, ſeſe præbuiſſe Virum probum, induſtrium, officioſum, veritatis ſtudioſiſſimum, doctorum amantiſſimum, in capiendis conſiliis prudentem atque circumſpectum, in iisdem vero exequendis cautum ſimul & intrepidum, auctoritatem ſemper cum ſuavitate temperantem, in utraque fortuna moderatum, &, ut comprehenſe loquamur, exhibuiſſe emendatiſſimæ mentis ſimulacrum.

Sed quid jam dicamus de eximia WIDMANNI noſtri eruditione? quid de ampliſſima iſtarum ſcientiarum, quæ medicis non tam lucro, quam ornamento cedunt, notitia? quid de ſumtuoſo & locuplete librorum rerumque naturalium apparatu? quid denique de impetratis honoris gradibus? quibus omnibus non ad faſtum & oſtentationem, ſed ad provehendam rei litterariæ utilitatem

tem usus fuit. Quanquam enim totos fere dies daret assiduis ægrotorum visitationibus, iis tamen negotiis non poterat impediri, quo minus in litterarum studia fervide lucubrando incumberet, atque præsertim, quos in medicationibus suis experiebatur, casus vel rariores, vel medicinam facientibus utiles, calamo diligenter traderet. Quarum observationum nonnullas quum olim Illustri Imperialis Academiæ Naturæ Curiosorum Directori D. LOCHNERO præsentasset, hic easdem publicatione dignas judicans, non modo Ephemeridibus Academiæ inserendas curavit, sed & hoc ipso effecit, ut WIDMANNUS Anno MDCCXVII. ab Illustri t. t. Academiæ Præside, D. LUCA SCHROECKIO, humanissimis litteris honoratus & misso diplomate inter ejusdem Imperialis Academiæ Nat. Curios. Collegas, sub agnomine DIEUCHES, receptus fuerit.

Ipsæ observationes, quibus Academiæ laudatæ Collectanea idem locupletavit, sub his titulis ibidem reperiuntur: 1) *De colica gravissima spasmodica cum intestini jejuni incarceratione*, Cent. VI. p. 378. 2) *Pulmones fœtus in utero materno extincti ex parte aquæ innatantes, ex parte subsidentes.* ibid. p. 383. 3) *Foramen cordis ovale in juvene XX. annorum adhuc patens.* ibid. pag. 385. 4) *De uteri vaginæ tunicæ rugosæ procidentia, verum uteri corporis prolapsum referente.* Cent. VIII. p. 459. 5) *De Atrophia incurabili ex intercepto alimentorum in ventriculum ingressu.* Actor. Vol. VI. p. 493. 6) *De atrophia funesta ex depravata alimentorum assumtorum digestione.* ibid. p. 497. 7) *De atrophia lethali ex denegato alimentorum, ex parte digestorum, e ventriculo egressu*, ibid. p. 501. Magna etiam hujus Viri in Spectatissimos Socios merita in eo consistebant, quod, quum Actorum Academiæ Volumina Norimbergæ imprimi atque evulgari soleant, ille per plures annos emendandorum typographicorum errorum, elaborandorum indicum, addendarumque præfationum atque dedicationum curam gesserit. Hinc etiam factum, ut Anno MDCCXXXV. Præside Academiæ supra laudato, *Jo. Jac.* BAIERO, rebus humanis erepto,

erepto, atque in hujus locum ſuccedente Viro illuſtri, *Andr. Elia* BUCHNERO, hodiedum Præſide graviſſimo, ad ſplendidam Directoris provinciam cum *Archiatri & Comitis Palatini Cæſarei*, itemque *S. R. I. Nobilis*, dignitatibus connexam, unanimi Collegarum voto & gratulatione fuerit evectus. Extremum vero hiſce ornamentis tunc acceſſit augmentum, quum uterque digniſſimus Præſes ac Director Anno MDCCXLIII. ad DIVI CAROLI VII., Imperatoris, aulam profecti, atque ad ipſum Sacratiſſimæ Majeſtatis thronum gratioſiſſime admiſſi, non modo privilegiorum ab Auguſtiſſimis EIUSDEM Anteceſſoribus, Academiæ Imperiali Naturæ Curioſorum clementiſſime indultorum confirmationem & extenſionem impetrarent, ſed inſuper etiam ex peculiari benigniſſimi Imperatoris gratia *Conſiliariorum Cæſareorum* titulo & prærogativa donarentur.

Reliquum eſt, ut paucis adhuc commemoremus ea, quæ tam ad WIDMANNI noſtri rem domeſticam, quam ad ultimum vitæ laudabiliter geſtæ articulum pertinent. Annus agebatur hujus ſæculi vigeſimus, quum ille, DEO dirigente, ſibi eligeret atque ſolenni nuptiarum ritu domum duceret virginem eximiis animi, corporis ac fortunæ dotibus ornatam, ANNAM MAGDALENAM, Viri honeſtiſſimi *Joannis Chriſtophori* ENGELLAND, Pharmacopœi Norimbergenſis præſtantiſſimi, & MARGARETHÆ MAGDALENÆ ex præclara PREUIORUM ſtirpe prognatæ, filiam unicam, ſponſam tali ſponſo digniſſimam, cum qua per annos viginti mira animorum voluntatumque conſenſione vixerat, quamque ſibi ante ſeptennium præmatura morte ablatam acerbis lacrymis & ſuſpiriis proſequutus eſt. Ex fauſto hoc conjugio procreati ſunt tres filii, quorum duo natu minores in prima infantia mortem ſubierunt, natu vero maximus, JOANNES GUILIELMUS, *Medicinæ Doctor, & Reipublicæ Norimbergenſis Phyſicus deſignatus*, ſalvus & ſuperſtes eſt, paternarum virtutum & laudum æmulus atque heres ex aſſe.

Nihil igitur magis optandum fuiſſet, niſi ut Vir bene demerendis hominibus natus factus eouſque produxiſſet vitam, ut hunc ipſum filium etiam potuiſſet conſpicere ad paterna honorum faſtigia tam ſtrenue properantem. Verum enimvero, ſicut omnibus mortalibus terminus vivendi a DEO conſtitutus eſt, ita & WIDMANNO metam præſcriptam tranſire non dabatur. Quamvis enim inde ab iſto periculoſo morbo, quem poſt reditum ex itineribus ſuperaverat, ſatis firma & proſpera uſus fuerit valetudine, niſi quod, ætate paullo provectiori, inſultibus interdum podagricis vexaretur; accidebat tamen, ut duobus ante obitum ſuum menſibus affectu catarrhali correptus conſuetam verno tempore ſanguinis miſſionem differre ac procraſtinare cogeretur. Inter hæc vero accedebat nova & hoc anni tempore inſolita dolorum podagricorum exacerbatio, ſimulque pedis utriusque tumor & inflammatio tam vehementer & celeriter increſcebant, ut eodem die lectum petere cogeretur. Optimis quidem probatiſſimiſque remediis malo huic obviam ibat ipſe Vir experientiſſimus, atque viſitantes ipſum Collegas ſuos amantiſſimos inſuper in conſilium trahebat. Tanta autem erat dolorum lancinantium atrocitas tamque enormis pertinacia, ut omnem corporis quietem interturbaret, ſomnumque omnem abigeret. Quibus rebus aliter fieri non poterat, quin vires corporis, ab initio ſtatim inſigniter labefactatæ, indies magis magiſque deficerent. Quam præcipiti vero impetu dolores arthritici ægrotum invaſerant, tam repente & inopinato iſti ſimul in utroque pede ceſſabant, in quorum locum ſuccedebat dolor profundus, ſed obtuſus, in dextro bregmate, ab aliquot annis ſæpius iam perceptus, cum perpetua agrypnia & corporis ſumma inquietudine, e quibus ſymptomatibus Vir beatus ipſe ſibi funeſtam colligebat prognoſin, omnemque convaleſcendi ſpem & fiduciam deponebat. Atque ita melioris vitæ ſpe ſuffultus, quum omnia diſpoſuiſſet, quæ poſt obitum ſuum fieri vellet, ac præſertim dilectiſſimo filio ſuo, tunc Helmſtadii in litterarum ſtudia in-

cumbenti, paternam benedictionem reliquiſſet, Neceſſariis vero, Collegis & Amicis omnem felicitatem comprecatus eſſet, ſummi rerum moderatoris arbitrio unico ſeſe tradidit, animoque religioſo & conſtanti mortem appropinquantem expectavit. Inviſit illum hoc morbo decumbentem quotidie Sacerdos morum & officii ſanctitate venerabilis, cui ille animæ ſuæ curam antea commiſerat, piisque non ſolum precibus & adhortationibus eundem firmavit, ſed & deſiderantem cœleſti viatico munivit. Nihil interea ſtudii, nihil operæ prætermittebant Honoratiſſimi WIDMANNI Collegæ, ut eum extremo vitæ periculo eriperent, aut vires prope extinctas refocillarent. Quibus autem omnibus averti non potuit lethalis apoplexiæ impetus, quo XVI. Cal. Jul. MDCCXLIII. e vita abreptus eſt Vir omni noſtro elogio ſuperior, & æternitate digniſſimus, nunc ibi, quo ſemper mentem direxerat, conſtitutus.

ELO-

ELOGIUM
SEU
HISTORIA VITÆ
VIRI
PRÆNOBILISSIMI & EXCELLENTISSIMI
D. D.
CASP. NEUMANNI,
S. REGIÆ MAIESTATIS BORUSSICÆ
CONSILIARII AULICI,
CHEMIÆ PRACTICÆ PROFESSORIS
PUBLICI,
COLLEGII REGII
MEDICO-CHIRURGICI QUOD BEROLINI FLORET,
DECANI,
COLLEGII ITIDEM REGII MEDICI
SUPERIORIS SOCII,
ACADEMIÆ IMPERIALIS GERMANICÆ
NATURÆ CURIOSORUM
ADIUNCTI,
NEC NON
REGIARUM SCIENTIARUM SOCIETATUM ANGLICÆ
ET BORUSSICÆ PARITER AC PONTIFICIÆ,
SOCII,
ET
PHARMACOPOEI AULICI PRIMARII.

Felix, quem alma Natura, seu potius benignissimus ejus Conditor, insignibus animi virtutibus ditavit; felicior, qui easdem indefesso perpetuoque studio excoluit & publicæ utilitati consecravit; felicissimus, cui opportuna occasio optatas suppetias tulit. Triplicis hujus felicitatis exemplum sistit celeberrimus NEUMANNUS.

Editus est in lucem an. 1683. die 11. Julii Zillichoviæ, Municipii Ducatus Grossensis in Silesia. Patrem habuit *Georgium* NEUMANNUM, mercaturam in dicta civitate exercentem; Matrem vero *Rosinam* WEICHARTIAM, quæ tamen anno 1693., sicut ille 1695., naturæ debitum solvit. Vivis parentibus erat tam illorum, quam hujusce ipsorum filii, propositum, Theologiæ studium amplectendi, quorsum etiam inprimis ejus lectiones, quas in scholis patriis auscultaverat, præter eas, quæ ad utramque, & Latinam & Græcam linguam, aliasque disciplinas in scholis trivialibus tractari solitas pertinent, quam maxime tendebant; in quibus lectionibus quoque privatis præ aliis a diligentissimo tunc temporis Con-Rectore, postea vero apud Soravienses Superintendente, JOSEPHI, horis vero succisivis in musicis ab ipso Patre instruebatur. Quo mortuo beatus noster NEUMANNUS, utroque parente ita orbatus, ratusque penitus jamjam de se, utpote pupillo prorsus destituto, actum esse, deliquio animi, ecstasi fere simili, corripiebatur ita, ut illo durante ultra totas sex horas a circumstantibus jamjam pro mortuo habitus fuerit, nec inde ullo alio modo, nisi inverso corpore erectus, spirituque salis Ammoniaci fortissimo in ejus nares infuso, in pristinum redigi potuerit statum. Multo tamen majorem ex eo tempore illius curam gessit Pater cœlestis, dans ipsi aliquem ex suis Susceptoribus, eumque Pharmacopolam & Senatorem ejusdem loci valde religiosum, nomine *Joannem* ROMCKIUM, tutorem quippe, qui nostrum adolescentulum non solum hospitio excepit, sed & pro modico sumtu eidem de omnibus ad vivendum necessariis prospexit, simul-

que

que ad ſcholas frequentandas ipſum incitavit. Poſtea quoque in rudimentis linguæ Polonicæ à Concionatore MALCOLMO inſtructus, in iſta brevi tantos fecit profectus, ut facile inter commilitones hac in parte princeps haberi poſſet, quin immo præ Juvenibus Nobilibus in ipſa Polonia oriundis, hanc ipſam linguam magis, quam vel illi ipſi, ſecundum regulas grammaticas tam colloquens, quam convertendo ſcribens, primas obtineret. Reliquis autem horis ſupra dictus ROMCKIUS ipſi permittebat, in ſuo laboratorio & pharmacopolio ſpectatorem agere. Ubi demum in eo erat, ut ſcholis Züllichovienſibus valediceret, non poterat modo memoratus JOSEPHI ſibi temperare, quin lachrymis teſtaretur, dolendam omnino eſſe dimiſſionem talium ingeniorum, quæ tam dextre ſua agerent, ut Præceptoribus ipſorum ſpes certiſſima enaſceretur, fore, ut illis vere gaudere aliquando poſſint. Maximo igitur cum dolore a propoſito ſuo, tam alte ipſi infixo, quod erat, literarum ſtudiis ſeſe totum dicare, præcipue ob res nimis anguſtas domi, quas præmaturus parentum ejus obitus multo adhuc anguſtiores fecerat, invitiſſimusque abalienatus, apud animum ſuum perpetuo mœrentem ipſe circumſpiciebat, quodnam demum vivendi genus præ aliis ſibi eligendum videretur. Inter tot tamque varias menti ſuæ obverſantes conditiones, ſemper tamen adhuc ad literarum ſtudia ſeſe inclinare ſenſit, ita, ut continuas agitaret cogitationes, quamvis ſibi, rebus ita conſtitutis, fatisque ipſis prohibentibus, haud integrum eſſet, vitam doctam agere, talem ſaltem vivendi rationem amplectendi, cui vel aliquantiſper cum rebus eruditis conveniret, qualem cum vel maxime Pharmacopœum occupationem ejusmodi artem eſſe ſentiret, quæ ſibi adhuc ſemper utilis eſſe poſſet, ubi forte aliquando paullo major, quam quidem tunc, ipſi occaſio arrideret ad literarum ſtudia denuo ſeſe applicandi, præſertim vero ratione ſtudii Medici permultum commodi ſubſidiique præ ſe habituri; non niſi, quod videtur, Numine Divino ita animum ejus dirigente, firmiſſimum

consilium cepit, artem hanc pharmacis miscendis præparandisque occupatam præ ceteris eligendi; eoque magis, quo certe melius eam a suo tutore addiscere poterat. Sicque demum Auspiciis Divinis hilarissimaque mente tyrocinium suum apud illum adiit, quam etiam DEUS Ter Optimus Maximus ita secundavit, ut adhuc ante illius finem, aliis consuetum, in pharmacopolium, quod Magister suæ artis Unruhstadii, oppidulo majoris Poloniæ, a Züllichovia ad dimidium lapidem distante, suis sumtibus instructum habebat, transportaretur, adeo ipsi idoneus visus, quem non solum integro pharmacopolio, verum etiam reliquæ rei suæ præterea ibidem constitutæ, præficeret. Anno 1701. die 11. May hic loci solenni ritu tyronum numero exemtus, inde per triennium dicto jam pharmacopolio pariter, atque rei œconomicæ, Provisoris titulo præfuit, permultum interea periculi atque incommodi à copiis regiis, tam Polonicis, quam Svecicis, præcipue vero, quæ sub *Smiegielski* longe lateque circumvagantis signo militabant, aliisque totam illam regionem tributis impositis, prædis, direptionibus, igni ferroque submissis, misere vexantibus, cumprimis vero Protestantibus internecionem minitantibus, expertus. Denique cum anno 1704. plerique incolarum, domiciliis suis vacuis relictis, inde aufugerent, sicque omnia in turbulentissimo statu essent, nec sibi ipsi diutius ibi morandum esse videretur, suis rebus, quæ moveri poterant, in utraque domo existentibus, ad exemplum aliorum, sensim aliorsum translocatis, in territorium Brandenburgicum regressus est. Hinc, postquam per aliquod temporis spatium æque ministerio in pharmacopoliis se commiserat, accidit, ut officinæ *Schmedickianæ*, quæ est Berolini, inde vero, Numine Divino ita disponente, primum laboratorio apud pharmacopœiam Regiam aulicam, deinceps autem officinæ ad Aulæ Regiæ-Borussicæ servitia in itinere faciendo destinatæ, & pene invitus quidem associaretur; quandoquidem neque modo dictus SCHMEDICKIUS lubens ipsum dimittebat, neque ipse quidem viribus suis tantum

con-

confisus erat, ut vel sibi ipse ad ejusmodi laboratorium administrandum idoneus esse videretur, quin potius ad multo provectiores, eosque illo officio, quod videbatur, multo digniores, provocaret. At vero, quo majores & ipse, & memoratus tunc temporis ejus patronus, exceptiones opponebant, eo magis Noster, vel adhibitis quidem minis, jureque, quod officinæ Regiæ competeret, quemcunque ipsa in ulla civitatis officina socium, aliis magis habilem, invenisset, ubi ejus translocatio sibi paulo difficilior redderetur, vel usurpata vi inde eximendi, opposito, requirebatur. Quæ certe providentiæ Divinæ specialis signa non solum hæc erant, quod CONRADIUS tum temporis quidem Pharmacopolio itinerario præfectus, postea vero officinæ Aulicæ adjunctus, Nostrique translocationem in pharmacopœiam Aulicam adeo urgens, quamvis huic quoad faciem omnino ignotus, vixque dum semel cum illo collocutus fuerat, proprie loquendo primarius felicitatis ejus temporalis, omniumque, quæ ipsi inde ad extremum usque vitæ halitum prospera contigerant, in terris auctor, simul autem & ille ipse esset, cujus viduam, nomine *Corneliam Mariam*, natam HUNICKIAM, licet demum 15. annis post, nimirum 1721. in matrimonium duceret, ejusque relictos duos liberos, scilicet alterum masculum, alterum vero feminam, educaret; e quibus his maxime illum, nomine *Joannem Casparem* CONRADI, tam fideliter instruxit, inque sua arte ita perfectum reddidit, ut Regis Majestas illum, Vitrico suo mortuo, æque ac hunc, Pharmacopolam suum Aulicum quam clementissime declaraverit. Regiæ Borussicæ officinæ, quam diximus, itinerariæ per septennium, & quod excurrit, B. noster NEUMANNUS ita præfuit, ut Regiam Majestatem, jamjam inter cœlites gloriosissime triumphantem, aliquoties (variis temporibus) ad Batavos, semel in Thermas Carolinas, porro in Borussiam, deinceps post Regiæ Majestatis, nunc felicissime regnantis, tum vero Principis adhuc hæreditarii, sponsalia Hannoveræ celebrata, item occasione sponsalium Regiæ Majestatis

beatiſſime defunctæ poſtrema, eaque Schvverini contracta, ad varias Principum Aulas, inque multis aliis itineribus iterum iterumque comitatus, complura rariora, viſuque digniſſima, coram conſpexerit; Rege vero in ſede ſua ordinaria commorante, officinam Aulicam, atque laboratorium ad illam pertinens, ſedulo frequentare haud neglexerit. Cum vero tempore æſtivo, maxime ubi Rex villas animi recreandi cauſa exſtructas frequentaret, labores ſui ordinarii adeo ſtricte quidem haud continuandi eſſent, quin interdum vel aliquo otio vacare poſſet, id temporis præcipue lectioni librorum medicorum, cumprimis autem phyſicorum, pharmacevticorum, & chemicorum, ſimiliumque diſſertationum, & diſcurſuum academicorum, deſtinavit. Pariter Charlottenburgi, æſtate ab Aula Regia paulo diutius habitari ſoliti, clavichordium ſibi comparavit, partim ut ejus uſu quandoque animum ſuum diverteret, partim vero, quæ adoleſcens in arte Muſica addidicerat, in mentem revocaret. Sed nec hoc quidem ſolo caſu, quin potius Numine Divino ita dirigente, accidit. Etenim vix per aliquot dies in hoc inſtrumento muſico ſe exercuerat, cum illud a quodam regio pediſſequa ſibi prorſus invito ablatum, inque aliquam Regiam cameram translatum, ipſe vero nolens volens coram Regia Majeſtate eodem canere, ſe coactum videret. Quo nuncio, Regioque juſſu, præter omnem opinionem ſibi allato, mire obſtupuit, probe conſiderans, Regiam Majeſtatem numerum muſicorum longe excellentiſſimorum, inque ſua arte facile principum, alere, quorum cantu inter privatos parietes communiter delectaretur; quibus Noſter ne quidquam comparandus tam ſibi, quam tot tantisque ſe circumſtantibus, artemque muſicam pariter ex fundamento callentibus, perſonis Illuſtribus, dedecori ducebat, quarum aures longe delicatiſſimas miſero ſuo cantu ita offenderet. Interea tamen ſe excuſare, obſecrare, anxieque gerere, omnia fruſtra erant, quin potius ſemper regerebatur, eam eſſe voluntatem Regis. Immo nuncius nuncium ſequutus eum monuit, pergeret,

feſti

festinaret, Regem illum expectare; Itaque jussui Regio morem gerens, musicam suam a Psalmo LXXXVI. canendo incipiebat, atque post aliquot ejus versus alios adhuc cantus quosdam addebat, tanto quidem Regis delectamento, ut ejus Majestas illum abeuntem, singulis vesperis, priusquam vestibus se exuendum mandaret, in Camera coram se ulterius canere, quam clementissime juberet: quo fini illi etiam clavicymbalum subministraretur. Id quod etiam dicto modo factum est, ut Noster aliquot continuis annis, licet invitissimus, perpetuo tamen Regiæ Majestatis oblectamento, tali officio fungeretur, neque tamen facile nisi cantus pœnitentiales & ad bene moriendum præparatorios canens, quibus quoque tam Regia Majestas, quam qui Illi servitia ordinaria præstabant, sæpius devotissimi concinebant. Annis aliquot interjectis, inter alia etiam eam Noster expertus est Clementiam Regis, ut ejus Majestas ipsi offerret, tantam se illius habiturum esse curam, ut Halæ Regis sumtibus in literarum studia incumberet, artemque salutarem ad finem sibi adeo exoptatum perduceret, cujus rei omnium optimus testis esse poterat tunc temporis Regis Consiliarius intimus & Professor Medicinæ Halensis, jam vero pariter beatus *Fridericus* HOFFMANNUS. Longe tamen alia hac in parte Numinis Divini, quam quidem Regis, fuit voluntas, varia hinc inde impedimenta, quo minus hocce illius propositum subsisteret, opponens. Præcipue vero Regiam Majestatem Archiater illius secundarius, Nostroque maxime fatalis, D. GUNDELSHEIMER, ab hac intentione ita abalienavit, ut Noster penitus oblivioni mandaretur. Aliquot tamen mensibus post iterum Regi Piissimo insedit mens, aliam nostro gratiam exhibendi, scilicet ut ceterarum suarum scientiarum, præcipue Chemiæ, magis magisque perficiendarum causa, regiis sumtibus peregrinaretur, hujusque itineris præparatoria extemplo fierent. Quo integro septennio variæ quidem ipsi vicissitudines, sicque dictæ felicitatis temporalis species, ratione tam matrimonii ineundi, & officinæ propriæ in-

ſtituendæ, quam aliorum miniſteriorum obeundorum, paſſim locorum obvenerunt, quorum poſteriorum certe omnium maxima hæc erat, quæ ipſi Mariævverdæ in Boruſſia per Archiatrum Imperatorium Ruſſicum, D. ARESKIN, offerebatur: quandoquidem ipſi a Ruſſorum Imperatoris Majeſtate ſua ſponte, præter ſtipendium annuum 600. argenteorum, *Rubel* dictorum, victus, potus, domicilium, equi & carpentum, cum aliis emolumentis, gratis ſuppeditanda promittebantur. Cum vero providentia Divina hiſce ſimilibusque Noſtro arridentibus, iisque, ut videbantur, maxime profuturis, occaſionibus aliud firmumque repagulum poneret; accidit demum, ut anno 1711. ab Aula diſcederet, iterque ſuum, Numine Divino Comite gaviſus, gratiaque Regis ſuffultus, ingrederetur. Cujus initium in ipſa Germania fiebat, ne quaſi prius peregrina meditaretur, quam quidem domeſtica, ac in patria viſu digniora, conſpexiſſet. Primo igitur omnium Hercynias oras, tanquam fini ſuo convenientiſſimas, petiit, metallifodinas, aliasque officinas ibi conſtitutas, præcipue metallis fundendis idoneas, viſurus, perque aliquot menſes Clausthalii, Monte S. Andreæ (*Andreasberg*) Zellerfeldii, ac Goslariæ commoratus, metallurgiam, una cum arte metalla diſtinguendi atque probandi, addidicit; præterea officinas metallarias pariter, atque monetarias, frequentavit; venas metallicas ipſe ſcrutatus eſt, ſeque totum ita geſſit, quaſi ipſe metallarius eſſet evaſurus; pariter & alias regiones & loca in Hercynia, & circumjacentia, peragravit, variasque officinas ferrarias, machinasque metallis tundendis idoneas, item hydraulicas, lapidicinas, nec non famoſiſſimam cavernam Baumannianam, utrumque montem Blockesberg, ſive Brocken dictum, varia molendina, aliaque viſu digniora, conſpexit. Inde pleraſque Aulas Germaniæ petiit, non tam quidem univerſa illarum curioſa, quam potius Pharmacopœias ibidem conſtitutas Aulicas, Laboratoria, Hortos Medicos, aliaque ſibi in ſpecie convenientia, viſurus, inque Medicorum, Pharmacopolarum, aliorumque in

Che-

chemicis excellentium, notitiam venturus, & ab illis, quæ ſibi adhuc ignota erant, expiſcaturus, firmiſſime perſuaſus, non ſolum quemcunque Principem Medicos atque Pharmacopolas, quos optimos habere poterat, ſuis ſumtibus alere, verum etiam præſtantiſſimorum artificum atque hominum eruditorum ſedem communiter in Sedibus Principum eſſe ſolere. Quamquam & Academias, modo earum aditus ipſi haud adeo difficilis eſſet, cum laboratoriis ad homines privatos pertinentibus, item officinas vitris parandis, metallisque fundendis, aliisque materiis chemicis tractandis aptatas, ſuoque inſtituto aliqua ex parte convenientes mechanicos, & artifices, eorumque officinas inviſere, ac ubi ſaltem tantiſper ſibi videretur aliquid profecturus, ibi aliquamdiu commorari, minime neglexit. Et licet jamjam antea bis in Belgio fuiſſet, resque urbium præcipuarum publicas ſatis conſpexiſſet; complura tamen adhuc ſibi reſtare, tam quæ Laboratores, vel, qui ibi vocantur, *Stoockers*, in magna quantitate præpararent perficerentque, quam quæ falſificationes, ſive adulterationes, pharmacarum fierent, cognoſcenda, æque ac a famigeratiſſimo doctiſſimoque Profeſſore chemiæ, D. BOERHAAVE, addiſcenda putavit. Unde in Belgium denuo reverſus, plurimum temporis Lugduni, Amſtelodami, Trajectique ad Rhenum, tranſegit. Quum vero hic omnia, quorum notitiam ſaltem adipiſci poterat, ſatis abunde cognoviſſet; ſupplicibus quidem precibus Regiam ſuam Majeſtatem adiit, ut Illa ſibi, ſtatim ad Anglos transnavigaturo, nummos itineri ſuo ulterius faciundo deſtinatos, cum litteris ſecundum transſcriptam notitiam ad ipſum dandis, Londinum mitti juberet. Verum enim vero quam mens illius eo translati obſtupuit, quum, loco ſperatarum, ſibique maxime neceſſariorum nummorum, non niſi mœſtiſſimas a ſupra dicto, ſibique adeo inimico, GUNDELSHEIMERO, ad ſe datas reperiret literas, non ſolum triſtiſſimum de Regis ſui Clementiſſimi morte nuncium, ſed etiam plenariam ejus dimiſſionem continentes, cum additamen-

to, neque pecuniam, neque aliquam promotionem, ab Aula ulterius expectaret, neque per reliquum vitæ suæ tempus Berolini meminisset, adeoque videret, quomodo in aliis oris viveret, de quo ipsi in antecessum gratularetur. Quem certe nuncium Nostro instar fulminis fuisse, facile colligas, non solum in regione, ubi omnia carissimo pretio veneunt, existenti, sed & omnibus nummis, amicis, familiaribusque destituto, præterea ne verbum quidem linguæ Anglicæ callenti, adeoque ob ignorantiam linguæ primo ne obolum quidem arte sua acquirere, multo minus alicujus socium agere, pariter omnium necessitatum experti ultra mare retro vehi, vel in patriam suam redire valenti. Neque tamen Omnipotens ipsi ita defuit Adjutor, quin aliquem illius civem, vere Christianum, professione pictorem, excitaret, qui ejus misereretur, ipsique argentum maxime necessarium subministraret. Porro in notitiam alius cujusdam civis, æque pictoris, illiusque ipsius socii, venit, qui Nostro a D. CYPRIANO, tum Londini vivente, antea vero Professore Franeckerano, & qui ab aliquot annis maxime per lithotomiam prægrandem sibi vim argenti acquisiverat, cœlibe & improli, nunc vero usuris inde capiendis, iisque longe amplissimis, sustentato, præterea chemiæ amantissimo, adeoque non solum suum ipsius laboratorium possidente, sed & quotannis ultra mille libras *Sterling* dictas experimentis physico-chemicis & curiosis faciundis destinante, eaque pro certis suis reditibus sine suo incommodo continuante, veniam, libere illum adeundi, impetravit. Qui pictor modo dicto Dn. CYPRIANO nonnulla de Nostri persona adversitatibusque retulerat, ipsumque de meliori commendaverat, sperans fore, ut sibi in suo laboratorio officia quam exoptatissima præstaret. Cum vero nec hæc quidem præter DEI voluntatem Nostro ita acciderent, non poterat Dn. CYPRIANUS digito divino refragari, quin potius ipse maximam inde voluptatem caperet. Unde illum non tanquam suum famulum, sed fere instar filii aut fratris, domum suam recepit, binas solis ejus usibus

came-

cameras, una cum victu, tecto, candelis & lignis liberis, concedens, omnemque præterea ei directionem laboratorii sui diariique habendi committens, id solum sibi deliciarum reservans, ut non nisi experimentorum laborumque a se instituendorum spectatorem ageret, per dies vero singulos colloquiis de iisdem rebus cum illo habendis recrearetur. De cetero plenissimam ipsi concessit libertatem, ante omnia quidem etiam reliqua laboratoria chemica, tam privata, quam publica, pro lubitu frequentandi, postea vero, maxime quando sine dispendio laborum suorum ordinariorum fieri poterat, æque sua sponte, ac ubi e re ejus visum fuisset, domo sua abeundi & redeundi. Atque ex illo quidem tempore Nostro cuncta in dies cesserunt feliciora. Linguam Anglicam magis magisque addidicit, pariter atque Chemicorum, Medicorum, Pharmacopolarum, aliorumque Virorum curiosorum, sibi majorem notitiam comparavit. Similiter aliquoties ad Conventus celeberrimæ Societatis Anglicæ admissus, æque ac a Societate Pharmacopolarum ad publica sua festa, solennes herbationes tractationesque invitatus, & a quovis, cui vel quodammodo innotuisset, omni honore exceptus, & ad ulterius progrediendum excitatus fuit. Neque minus ipse alios in chemicis privatim instruxit, omnique alio honesto modo aliquid sibi pecuniæ quotidie acquirendum curavit. Quibus etiam illius laboribus DEUS T. O. M. ita annuit, ut post sesquiennium jamjam ipsi in promtu esset, de quo tam honeste, quam commode viveret, nec ulterius haberet, quod Berolinum reverti meditaretur. Anno quidem 1715. Archiater supra memoratus GUNDELSHEIMERUS, literis ad Nostrum datis, ipsum Berolinum revocavit, officium Apothecarii Regii Campestris, & qui expeditioni Pomeranicæ interesset, illi offerens; at vero, quem jam antea sibi adeo infensum expertus fuerat, illius animus, nunciusque ipsi ab eodem in perpetuum remissus, tanto magis Nostrum deterrebat, quo minus prævidere poterat, quibus demum fatis, expeditione finita, iterum desti-

nandus foret, nisi forte denuo consilium abeundi facile impetraturus, sicque e contrario, quam auxiliis Divinis jamjam satis favorabilem firmissimamque apud Anglos consecutus erat conditionem, omnem perditurus esset. Gratias igitur dicto quidem D. GUNDELSHEIMERO pro memoria sui egit, simul tamen ipsi rescripsit, literis ab eodem sibi ante biennium transmissis, tum quidem sibi longe tristissimis, dimissoriis, quibusque sibi expressis verbis injunctum fuisset, ut ne per vitæ quidem tempus Berolini reminisceretur, nec quidquam ibidem ultra fortunæ speraret, res suas ita, prout tunc temporis jussus fuisset, disposuisse, sibique, ad DEI T. O. M. honorem, fatendum esse, quod ab illo tamen penitus haud derelictus, quin potius tali rerum suarum statui redditus fuerit, ut satis commode vivere posset. Firmam ergo sibi esse mentem, ad dies vitæ illius nunquam reminiscendi, adeoque ejus literas anteriores exactissime observandi. Interim quoad in Anglia commoratus est, id quod per quinquennium fere duravit, hinc inde peregrinatus, omnia quæ ipsi vel maxime curiosa viderentur, conspexit, utramque Academiam, omnes villas Regias voluptatis ergo exstructas, varios fontes sotericos, regiones præstantiores, hortos, aquas salientes, machinas, bibliothecas, officinas pannis aliisque rebus pretiosis parandis destinatas, xenodochia, aliaque loca notatu digniora, frequantavit. Anno 1716. Regem Angliæ, tum regnantem, in terras suas Germanicas proficiscentem, ex Anglia Hanoveram usque comitatus est, & eo quidem fine, ut in patriam suam adhuc semel, &, qui ejus animus erat, ultimum rediret, cum tutore suo rationes distracturus, sicque patriæ suæ omnino valedicturus, sedemque suam demum Londini firmissimam fixurus. Longe tamen aliæ, quam quidem Nostri, cogitationes erant Numinis Divini, hocce illius propositum denuo immutantis. Etenim postquam Berolinum regressus, Consiliarium Aulicum, Regiumque tum temporis Archiatrum, D. D. STAHLIUM, tanquam chemicorum facile maximum, conveniret, cum-

que

que eodem de nonnullis, quibus in Anglia adhibitus fuerat, operationibus chemicis collocutus esset, præterea quædam arte sua facta ipsi monstrasset, denique animum suum de suscipiendo in Angliam reditu deque vita, ibidem ulterius degenda, &, quod speraret, finienda, simulac res suas in Germania adhuc expediendas penitus absolvisset, exponens; non poterat, id quod videbatur, eximius ille STAHLIUS ad quosdam Aulicos, eosque facile primores, de Nostri persona, illiusque instituto, non quædam retulisse. Verbo, munia in Aula Borusso-Regia ipsi iterum obeunda, & amplissimis quidem additis vivendi conditionibus, offerebantur, quæ ipsi quidem, præcipue cum præterea adhuc aliæ, æque largissimæ, iisdem jungerentur, non tam facile rejicienda, quam promto animo amplectenda esse viderentur. Quæ quidem conditiones fere hæ erant, ut ipsi adhuc per aliquot annos sumtus itineris denuo faciendo suppeditarentur, eique primo quidem in Angliam redire, postea vero ad Gallos quoque & Italos contendere liceret, maxime cum jamjam ipse non videret, cui demum officio sigillatim destinandus esset. Sed & hæc scena rursus illico mutata fuit. Vix enim in Angliam reversus, nuncium accepit, Pharmacopolæ Aulico adjunctum, CONRADI, vita decessisse; & inde aliquanto post in Galliam profectus, certior factus est alterum, Pharmacopolam Aulicum, MEMHARDTUM, ipsum pariter fatis occubuisse. Quanquam igitur tum temporis Berolini maxime necessarius Noster esse videretur; eam tamen a Regia Majestate gratiam impetravit, ut Pharmacopolium suum Aulicum interea temporis a sociorum in illo constitutorum seniore administrari juberet, donec ipse iter suum in Galliam atque Italiam suscipiendum totum absolvisset. Sicque Auspiciis Divinis iter suum in Galliam extendit, omnia, tam intra Lutetiam Parisiorum, quam extra eam, rara conspexit, Parisiisque non solum collegia chemica & botanica, tam publica, quam privata, frequentavit, sed & ipse ad prælectiones chemicas a compluribus instigatus est, quorum desiderio etiam

ita

ita se moveri passus est, ut in illis 5. Græcos, 5. Germanos & 2. Gallicos Medicos, quorum alter jamjam Professorem Botanices in Academia Parisiensi agit, Auditores ordinarios, nonnunquam vero etiam alios, maxime novorum curiosos, diversæ conditionis, variorumque studiorum homines, extraordinarios, Hospites vulgo vocant, haberet. Inprimis vero celeberrimis istius loci Chemicis, Botanicis, & Pharmacopolis, nec non quibusdam aliis tam doctissimis, quam experientissimis, Academiæ scientiarum Sociis innotuit. Apud Dominos GODOFREDOS, (*Geoffroi*) utrumque Chemicum maxime habilem, singulis hebdomadis certos dies dimidios lectionibus chemicis atque experimentis faciundis destinaverat; ea tamen lege, ut quisque, quod dicturus esset, facto comprobaret, neque, ubi maxime de rebus dubiis sermo incideret, ullius dicta, aut scripta, vel alicujus, licet famigeratissimi, auctoritatem curaret, multo minus ad particulas igneas, vel alias propositiones geometrico-imaginarias confugeret, quippe qualem theoriam ipse in chemia nulli faceret. Porro in Apothecarii Regio-Aulici primarii, Regiique Academici, nec non in laboratorio Regio chemico Demonstratoris, Dn. BOULDUC; Dn. D. GROS, Chemici & Practici Parisiensis experientissimi; Dn de REAUMUR, Physici ac Metallurgi longe excellentissimi; Professorum Botanices Regiorum Dn. de JUSSIEU & Dn. VAILLANT, Anatomici curiosissimi, Dn. WINSLOW; Dn. la BONCIERE tum temporis Professoris; Equitis facile omnium curiosissimi, Dn. PAJOT D'ONS-EN-BRAY; Dn. Abbatis BIGNON, ex commendatione Equitis Anglici, Dn. NEUWTON; Dn. MAHUDEL; P. SEBASTIANI, multorumque aliorum Mathematicorum: Dn. CHARAS, & complurium aliorum doctissimorum experientissimorumque Virorum notitiam penetravit, & ab omnibus multo honore exceptus est. Pariter Nostro permissum fuit, ope speculi urentis *Tschirnhausiani* majoris, quod Ducis Aurelianensis, tum temporis Regentis, erat, in Dn. D'ONS-EN-BRAY horto elegantissimo pro lubitu experimenta facere,

cere, neque duntaxat experimenta in Hiſtoria Academiæ ſcientiarum contenta, paulo magis dubia cum Dn. GODOFREDO ſeniore repetere, &, ut tanto certiores de iisdem redderentur, denuo inſtituere, ſed etiam alia ſibi ſoli propoſita expedire. Apud Dn. de REAUMUR patebat Noſtro aditus ad elegantiſſimum ejus ſcrinium Metallurgico-Phyſicum; & apud Abbatem BIGNON ad ejus Bibliothecam. Cum Dn. MAHUDEL varia fecit experimenta magnetica. Denique a Dominis Academiæ ſcientiarum Sociis in ipſorum conventus admiſſus, exequiis etiam Dn. OZANAMI interfuit. Pariſiis abiturus, per Fontem Bellaqueum, (*Fontainebleau*) Aurelianum, inde per Nivernum, Lugdunum, ibique aliquamdiu commoratus, Viennam Galliæ, & Gratianopolin adiit, quamvis rariſſime ordinaria atque directa, ſed hinc inde circumducta via ingreſſus, quo plura ad chemiam ſuumque ſtudium pertinentia obſervaret, neque vero inſtar anſeris terras quaſi pervolaret. Gratianopoli profectus, ad famigeratiſſimum locupletiſſimumque monaſterium, *la grande Chartreuſe* dictum, iter ſuum protendit, ubi ipſi non ſolum cuncta viſu digniora, ſed & cumprimis officinæ metallicæ, cum ratione ac modo ſine follibus ferrum fundendi, ſoloque aquæ uſu ventum excitandi, præterea Pharmacopolium, Laboratorium, Hortus, aliaque rariora, ibi exiſtentia, monſtrata ſunt. Atque, quum Monachis iſtius loci adhuc aliquod compendium rei ſuæ metallicæ perficiendæ, gratæ mentis ergo, communicaſſet; e contrario a Patre Mathematico minutum ſupra dicti modi ventum excitandi accepit. Equidem monachi iſtius loci omnibus blanditiis utebantur, ut ab ipſo rationem Machinæ, cujus ope, & modico quidem igni, plurimum aquæ in altum extolli poterat, conſtruendæ, addiſcerent. At vero cum hæc res paulo majoris momenti, nec tum quidem ſecundum omnes ſuas partes eſſentiales adeo nota eſſet; illius detectionem omni meliori modo deprecabatur. Denique ad Pontem Charum (*Pont Chare*) fineſque Galliæ & Sabaudiæ pervenit. Limes inter utraſque terras erat pons, hujus

vero tranſitus ipſi moleſtiſſimus eſſe videbatur ob rigoroſiſſimas ſanctiones utriusque Domini territorialis pecuniarias. Nimirum in Gallia ſub pœna laquei prohibitum erat, nummos Gallicos antiquiores extra regnum evehi; & in Sabaudia e contrario, ſub eadem pœna, nummos Gallicos recentiores invehi. Citra Pontem & ultra cum peregrinantes quam exactiſſime viſitabantur; & ab utraque parte jamjam complura ejusmodi ſpectacula, ad tranſeuntes eo magis terrendos, hasque leges tanto certius obſervandas, exhibita fuerant. Nihilo tamen ſecius Noſtro pariter properandum, atque animus laqueo ſe ſuſpendi patiendi deerat. Verum enim vero inter has quoque anxietates mirum Numinis Divini expertus eſt auxilium, ita, ut Camberium & ultra difficillimum transgreſſu Montem Cenium Pedemontii, propter inexpugnabile Caſtellum, *la Brunette* dictum, per Seguſium, ad Villam Regiam Rivoli, & inde Taurinum, porro per Alexandriam ad Genuam, pulcherrimo ſitu gaudentem, hincque navigio quodam veloci Liburnum, inde per Piſas ad Florentiam, atque ita porro Romam usque pervenit, ubi ipſi præcipue literæ, quas a quibusdam amicis eruditis Pariſienſibus ad celeberrimum Archiatrum Pontificium, LANCISIUM, acceperat, commendatitiæ id quidem officii præſtabant, ut ille Noſtrum non modo quam benigniſſime exciperet, ſed & curaret, ut ipſi, omnia notatu digniora ibidem conſpicere, permitteretur. Romæ per ſex ſeptimanas commoratus via ordinaria Lauretum, inde Anconam, perque oras maritimas Ariminium, Piſaurum &c. Bononiam, inde per Ferraram, Venetias, & aliquot hebdomadibus poſt Patavium, aliaque quædam loca in Lombardia, denique rurſus Venetias, inde per Comitatum Tirolenſem, Auguſtam Vindelicorum, Noribergam &c. in urbes Saxoniæ metallifodinis inclytas, tandem vero Dreſdam, Lipſiam & Berolinum pervenit; quo ultimo loco citra moram a Regia Majeſtate Pharmacopola Aulicus actualis declaratus, neque ſolam hujus pharmacopolii, certe ampliſſimi, adminiſtrationem, ſed & curam novi pharmacopolii campeſtris, & illius quidem rebus eo pertinentibus omni tempore inſtru-

structissimi, adornandi suscipere jussus est. Ubi vero pharmacopolium Aulicum ipsum in statu maxime irregulari deprehendit, prima ejus cura hæc fuit, ut illud in longe meliorem, tituloque, quem præ se ferebat, Regio multo convenientiorem redigeretur. Ad hæc a Regia Majestate eam impetravit gratiam, ut Illa omnia ipsius consilia eo tendentia & instituta quam clementissime approbaret, ipsique complures cameras assignaret, tandem vero, quæ ipsi necessariæ viderentur, mutationes & correctiones pro suo lubitu, omnique meliori modo, suscipere permitteret. Primo quidem omnia pharmaca & medicamenta inutilia expunxit, eorumque loco alia, & majori quidem quantitate, substituit. Deinde cœpit laboratorium satis obscurum atque immundum solo æquare, fornacibus, aliisque rebus ad labores quotidianos necessariis interea temporis in alia loca translatis. Tum certum aquæ ductum exstruendum curavit, cujus ope non solum in laboratorio, sed & in toto ædificio, in pharmacopolio, aliisque cameris, nec extremis quidem contignationibus exceptis sub tecto, per dies noctesque, tam in casu necessitatis, & periculi ab igne imminentis, quam ad varios labores, præcipue ad plurima, quibus opus erat, destillanda, ad manus continuosque usus aquam præterfluentem paratam haberet; quod institutum ab eo tempore jamjam multis millibus imperialium, alias erogandorum, pepercit. Laboratorio novo perfecto, ad pharmacopolium, aliasque cameras, denique ad apothecam campestrem, & quæ præterea ipsi utilia & necessaria esse viderentur, magis magisque perficienda animum advertit, ita, ut pharmacopolium, tam quoad situm, quam ædificium, ordinemque rerum in eo contentarum, omnibus reliquis per terrarum orbem existentibus pharmacopoliis palmam facile dubiam reddere possit, & cuivis, qui illud coram conspexerit, vel saltem quidquam de illo audiverit, probatum fuerit. Maximam vero admirationem meretur curiosissimus, & ab illo inventus, apothecæ Regiæ privatæ motus, quippe quæ auxilio cujusdam machinæ se ipsam aperit, &, ubi visum fuerit, iterum occludit.

 Cui

Cui tamen laboratorium Regium minus, idque longe pretiosissimum, ne quidquam cedit. Atque hæc ejus tam brevi spatio adhibita industria, resque suas expediendi modus, in causa fuit, cur anno 1721. Societas Scientiarum Regia Borussica illum dignum judicaret, qui eidem adjungeretur, pariter atque Regia Majestas illum in Collegium Medico-Chirurgicum, anno 1723. a se Berolini institutum, tanquam Professorem Chemiæ Practicæ, recipiendum quam clementissime declararet. Brevi post, nimirum 1724., fiebat Collegii Medici (nunc superioris) Regii Borussici membrum, & ab utroque pecuniarum accipiendarum & expendendarum, maxime vero a Collegio Medico superiori totius rei apothecariæ per universas, quaqua patent, terras Regias cura ipsi demandabatur. Anno 1725. ab amplissima Societate Scientiarum Regia Anglica Londinensi illius Socius renunciatus est. Anno 1727. celeberrima Universitas Halensis ipsi proprio motu gradum Doctoris obtulit, simulque diploma, propterea typis expressum, gratis transmisit. Eodem anno novum iter, per Silesiam & Moraviam, Viennam suscepit, indeque per Bohemiam, Tœplicium, Freybergam, Dresdam. Camentium, Vitebergam, domum revertit. Anno sequenti, nimirum 1728., illum Cæsarea quoque Academia Naturæ Curiosorum dignata fuit diplomate, quo pariter ejusdem Socius declaratus est. Anno 1731. renunciatus est Calculator (*Rendant*) Societatis Scientiarum Regiæ Borussicæ Berolinensis. Anno 1733. Regia Majestas ipsi proprio motu titulum Consiliarii Aulici quam clementissime concessit. Anno 1734. etiam ab Instituto Scientiarum Pontificio Bononiensi Socius ejusdem receptus est. Eodem anno iterum aliquod iter per Marchiam novam & Pomeraniam suscepit, in quo præcipue veram generationem lapidis osteocollæ detexit. Anno 1735. DEUS T. O. M. ipsum uxore sua, *Cornelia Maria* HUNICKIA, quam, uti supra dictum, anno 1721. duxerat, & cum qua, licet ex illa nullam prolem progenuisset, perpetuo tamen concordiæ amicitiæque minime fucatæ vinculo vixerat, privavit. Anno 1736. ab Academia Cæsarea Naturæ Curiosorum superius

perius dicta ipsi diploma, Adjuncti dictæ illius Societatis, transmissum, simulque eodem anno Decanus Collegii Regii Medico-Chirurgici Berolinensis electus est. Denique ipsum DEUS omnipotentissimus anno 1737. die XX. Octobr. hora tertia pomeridiana dolores a Colica gravissimos, iisque stipatam obstructionem enormem, nec ullo modo pellendam, per sesqui diem perpessum, ex hac mortalitate ad regna cœlestia evocavit, ætatis suæ anno 54, Mense III. & die VIII. Scripta ejus, quæ typis publice imprimenda curavit, sunt sequentia:

In Voluminibus Academiæ Cæsareæ Nat. Curiosorum.

1. De oleo destillato formicarum æthereo Vol. 2. p. 304.
2. De Albumine ovi succino simili Vol. 5. p. 220.

In Transactionibus Philosophicis Anglicanis.

1. Disquisitio de Camphora No. 389. p. 321. seqq.
2. De experimento probandi spiritum vini Gallici perquam usitato, sed re vera falso & fallaci. No. 391. p. 398. seqq.
3. De salibus alcalino-fixis No. 392. p. 3. seqq.
4. De Camphora Thymi No. 431. p. 202. seqq.
5. De Ambra grysea No. 433. p. 344. seqq.

In Miscellaneis Berolinensibus.

Continuat. 2. seu Tom. III.

1. Meditationes in binas observationes de aqua per putrefactionem rubra, vulgo pro tali in sanguinem versa habita, quarum alteram D. D. ELSHOLZIUS Anno 1677. cum Acad. Cæsarea Nat. Curiosor. alteram D. D. HOLSTIUS Anno 1712. cum Regia Soc. Scient. Prussica communicaverant p. 55. seqq.
2. Succincta relatio ex Actis Pomeranicis de prodigio sanguinis in palude circa pagum Stargardiensem Sarovv visa anno 1724. p. 60. seqq.

3. De prodigio sanguinis e Pomerania nunciato, observatio, p. 62. seqq.
4. Disquisitio de Camphora pag. 70. seqq.
5. De experimento probandi spiritum vini Gallici &c. pag. 79. seqq.
Vide etiam Transact. Philos. Anglic. sub No. 1. & 2.
6. De spiritu urinoso caustico pag. 87. seqq.

Continuat. 3. seu Tom. IV.

1. Demonstratio, syrupi Violarum commixtionem ad probanda liquida non esse sufficientem, sed fallacem p. 310. seqq.
2. Examen correctionis olei seminis raparum p. 321. seqq.

Continuatio 4. seu Tom. V.

De vi caustica & conversione salium alcalino-fixorum aëri expositorum in salia neutra p. 74. seqq.

In Commercio litterario physico-technico-medico Norimbergensi A. MDCCXXXV. hebd. XLVII. & XLVIII.

Judicium & experimenta circa tincturas coralliorum.

Porro etiam quædam in lingua Vernacula reliquit: nimirum.

1. De Salibus alcalino-fixis & Camphora. Berlin 1727.
2. De Succino, Opio, Caryophyllis aromaticis & Castoreo. Berlin 1730.
3. Vom Salpeter, Schwefel, Spießglaß und Eisen. Berlin 1732. Prolixam ejus recensionem vide in Commerc. Litt. Norimb. an. 1733. p. 21. 28.
4. Von Thée, Caffé, Bier und Wein. Leipzig 1735. Recensionem ejus vid. Commerc. litt. Norimb. a. 1736. p. 43. 53. 62. 67. & 79.
5. Disquisitio de Ambra grysea. Dreßden 1736. Recensionem ejus vid. Commerc. litt. an. 1738. p. 77. & 84.
6. Vom gemeinen Saltz, Weinstein, Salmiac und der Ameise. Leipzig 1737.

INDEX RERUM

Afterifcus numeris præfixus indicat appendicem.

A.

Colico-

G.

N.

O.

P.

R.

S.

Scir-

T.

